SCRIPTORES
RERUM
GERMANICARUM

SCRIPTORES

RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS

SEPARATIM EDITI.

IOHANNIS ABBATIS VICTORIENSIS LIBER CERTARUM HISTORIARUM.

HANNOVERAE ET LIPSIAE

IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI

1909.

IOHANNIS
ABBATIS VICTORIENSIS
LIBER CERTARUM HISTORIARUM.

EDIDIT

FEDORUS SCHNEIDER.

TOMUS I.

LIBRI I—III.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1909.

HANNOVERAE. TYPIS CULEMANNORUM.

PRAEFATIO.

De Iohanne II. abbate monasterii S. Mariae de Victoria (Victring) in Carinthia inter stagnum sanctorum Primi et Feliciani[1], nostris 'Wörther See', et Dravum flumen siti, ordinis Cisterciensis, eiusque scriptis res gestas tractantibus cum inter alios Augustus Fournier in libro quem 'Abt Johann von Viktring und sein Liber certarum historiarum' (Berolini 1875) inscripsit fusius egerit[2] nosque in commentariolo 'Studien zu Johannes von Victring', 'N. Archiv' XXVIII, p. 139—191. et XXIX, p. 399—442, praecipuas quaestiones denuo retractaverimus, hic nobis breviter quae maioris momenti sint complecti visum est.

Ubi, quando, quibus parentibus Iohannes noster natus sit, nescimus; e dicendi vero genere et ex orthographia iam pridem eruditi concluserunt eum nec Germanicae nec Sclavonicae nationis, sed ex Galliis ortum esse, quod si veritate nititur, facile fieri potuit, ut abbatiam Victoriensem ingrederetur, praesertim cum haec filia monasterii Villariensis ('Weiler-Bettnach', Francogallice 'Villers') in Lotharingia siti ad Iohannis usque tempora a novis monachis Gallicis peteretur[3]. Ibi Iohannes ante a. 1312. Dec. 21, fortasse inde a die Febr. 15, abbatis officio fungi coepit[4]; sunt etiam qui eum iam antea Victoriae degisse existiment, quod nobis quidem dubium est. Fridericum ducem Austriae a. 1314. Ian. in Carinthia Elisabeth de Aragonia, sponsae suae, occurrentem ipse vidisse creditur[4]. Ante a. 1330. Oct. Heinricum

1) Hoc nomine lacus Iohannis tempore censebatur; cf. infra p. 119, l. 8. 2) Cf. recensionem quam de hoc libro Ioh. Heller, 'Gött. gel. Anz.' 1875. p. 177—190. scripsit. 3) Cf. quae in favorem huius opinionis disseruimus 'N. Archiv' XXVIII, p. 148—151, regestis tabularum, in quibus Iohannis mentio fit, additis. Cf. nunc et Lindner, Monasticon dioecesis Salzburgensis I, p. 97, de tempore, quo Iohannes monasterio Victoriensi praefuerit. 4) De tempore cf. 'N. Archiv' XXVIII, p. 153. Quando Victoriam intraverit, incertum est, cum non probandum sit eum quasdam res a. 1307. et 1308. gestas, de quibus cf. ib. p. 178, nr. 1. et 1a, ipsum vidisse. 4) Ib. nr. 2. Neque quidem id absque dubio est.

ducem Carinthiae novit, quo mandante tunc temporis Iohannem regem Bohemiae Tridentum usque comitatus est[1]. *Postea, a.* 1334. *circiter, Heinrici ducis capellanus, familiaris et secretarius factus est, cuius morti a.* 1335. *Apr.* 2. *in castro Tyrol interfuisse videtur*[2]. *Certe quidem sine mora legatus Margaretae Maultasch filiae ducis defuncti et Iohannis Heinrici mariti eius Linzam ad Albertum II. et Ottonem duces Austriae profectus est, penes quos et Ludovicum IV. imperatorem vidit. Sed pro principibus suis parum profecit, cum monasterium Victoriense semetque ipsum ducibus ita commendaret, ut ante a.* 1341. *ab Alberto in capellanum adscisceretur*[3], *cui tunc Vindobonae degens Librum suum certarum historiarum dedicavit. A.* 1335. *Iulii* 2, *cum Otto dux Carinthiae inthronizaretur, interfuit. Et in aliorum virorum aevi sui praecellentium familiaritate versabatur, ut Berthrandi de Sancto Genesio Aquitani, inde ab a.* 1334. *patriarchae Aquilegiensis*[4].

A. 1338. *Apr.* 18. *monachus quidam Villariensis ab abbate Morimundi deputatus cum monasterium Victoriense ad personas regulares et proventus ac redditus taxandos visitasset, omnia optime se habere cognovit*[5]. *Aliquantae tabulae testantur Iohannem in monasterio suo regendo satis sedulum et apud clerum provinciarum illarum non parvae auctoritatis fuisse, quod quidem et e binis litteris colligitur, quas codex Wessobrunnensis, de quo iam dicturi sumus, nobis servavit; quarum alteris Iohannes arbiter formam concordiae inter praepositum et decanum de Völkermarkt statuit, quorum alter alterum* de vicio indicibili infamasse *dicitur*[6].

Iohannes obiit inter a. 1345. *Iul.* 30. *et* 1347. *Oct.* 31, *ut nobis quidem constat, a.* 1345. *Nov.* 12, *postquam praefuit annos* 33, *menses* 8, *dies* 26[7], *ultimisque annis summa*

1) *Ib. p.* 183 *sq., nr.* 34. 35. 2) *Ib. p.* 186, *nr.* 48. 49. 3) *Ib. p.* 188, *nr.* 65; *Fournier l. c. p.* 9—11, *cui assentiendum est dicenti Iohannem inde ab a.* 1335. *pluries Vindobonae fuisse.* 4) *De quo cf. Fournier p.* 11—14, *qui tamen indolem praelati huius, qui ipse scripsit se subditos* in virga ferrea *regere (Zahn, Austro-Friulana, Fontes rerum Austr., sectio II, XL, p.* 51, *nr.* 41*), minime cognovit; aliqua addidimus 'N. Archiv' XXVIII, p.* 162. *Cf. Hist. Cortusiana V, c.* 7. *et X, c.* 3. *et vitam patriarchae a quodam capellanorum suorum conscriptam, Acta SS.* 6. *Iunii I, p.* 783—802. 5) *Cf. 'N. Archiv' XXVIII, p.* 159. *et* 187, *nr.* 57. 6) *De tabulis cf. supra p. V, n.* 3. *Litteras ed. Fournier l. c. p.* 126—128. 7) *Cf. 'N. Archiv' XXVIII, p.* 153, *n.* 2; *huic diei a nobis tamquam veri simillimo statuto nuper Lindner in libro supra p. V, n.* 3. *allato aeque ac sententiae nostrae de tempore Iohannis abbatis benedicti assensum tribuit.*

industria Libro suo certarum historiarum manus admovit, quem tamen imperfectum reliquisse videtur.

Multi posterorum, qui antiquitatis memorias collegerunt, Iohannis Victoriensis Librum certarum historiarum attulerunt, aliquot eum expilarunt vel excerpserunt, ut iam paulo post mortem Iohannis anonymus ille quem Leobiensem dicunt et Continuator Martini Oppaviensis ab Eccardo editus, Burchardus etiam Gamorett capellanus Hallensis vallis Oeni a. 1414, *saec. XVI. intrante Iacobus Staindel presbyter Pataviensis; quorum in libris alii res a Iohanne relatas legerunt, ut Thomas Ebendorfer*[1] *et Heinricus Surdus*[2].

Hieronymus et Bernhardus Pez fratres eruditi atque optime meriti de scriptoribus historiae Germanicae primi post quatuor fere saecula Librum certarum historiarum autographum viderunt, cum duos eius codices reperirent, Wessobrunnensem illum et alterum, qui quo interim asportatus sit nescimus[3], *et aeque codicem Claustroneoburgensem Anonymi Leobiensis. Sed cum hunc solum typis excudendum curarent codices Iohannis neglegentes*[4], *usque ad saeculi elapsi primordia vera operis forma viros doctos latuit. Tandem Ioh. Fr. Boehmer a.* 1843. *e codice Wessobrunnensi fragmenta nitidius a librariis Iohannis scripta (B) ab a.* 1217. (1215) *(a p.* 177. *nostrae editionis) edidit*[5], *lacunas ex Anonymo Leobiensi (D) supplens. Thiudiscam versionem Waltherus Friedensburg et hac editione et codice Wessobrunnensi usus paravit*[6], *qui partes quasdam deperditas*

1) *Quem Anonymo Leobiensi usum esse Pribram, 'Mitteil. d. Inst. f. Österr. Geschichtsf., Erg.-Bd.' III, p.* 78—81, *ostendit; cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 400, *n.* 1. 2) *Cf. Lorenz, 'DGQ.' ed.* 3. *I, p.* 260, *cui tamen Heinricum etiam de Hervordia Iohannis librum lectitasse affirmanti nescimus an assentiamur. Cf. quae de Chron. Escurial. P. III.* 25. *saec. XV. G. Waitz, 'N. Archiv' VIII, p.* 174 *sq. (cf. ib. VI, p.* 269 *sq.) statuit.* 3) *De qua re fusius egimus 'N. Archiv' XXIX, p.* 399 *sq.* 4) *Deperditi codicis praefationem solam, infra p.* 141 *sq.* 144. 146, *praef. I, Hieronymus Pez publici iuris fecit.* 5) *Fontes rerum Germanicarum I, 'Iohannes Victoriensis und andere Geschichtsquellen Deutschlands im XIV. Jahrh.', p.* 271—450, *cf. et p.* 486—488. *Boehmer optime scivit recensionem A edendam fuisse, quam, ut ipse p. XXXIII. testatur, tempore deficiente praetermisit. Econtra non cognovit multa ea quae in textu B correcta sunt ipsi Iohanni attribuenda esse. — Iam a.* 1827. *Hormayr quatuor capita Iohannis, l. I, c. II—IV, l. II, c. IV, ediderat, 'Wiener Jahrbücher der Litteratur'* 1827, *XXXIX, 'Anzeigeblatt'.* 6) *'Das Buch gewisser Geschichten von Abt Johann von Victring', 'Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit' LXXXVI* (1899), *saeculi XIV. t. VIII; cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 404.

huius recensionis, finem videlicet primi et exordium secundi librorum, e priore Iohannis recensione (A) supplevit[1], *sed inde a sexto capite libri quinti ultimam ac maximi momenti partem e Boehmeri editione assumpsit. Codici Wessobrunnensi totique Iohannis operi cognoscendis multum profuit liber quem iam laudavimus Augusti Fournier*[2].

Cum interim Boehmeri editione exhausta tandem aliquando integra quae Libri certarum historiarum supersunt, imprimis recensio prior a Iohanne ipso scripta, typis excudenda esse viderentur, Oswaldus Holder-Egger V. Cl. benignissime facultatem nobis dedit, ut inter Scriptores rerum Germanicarum editio haec reciperetur.

Cui editioni parandae principale subsidium codex ille Wessobrunnensis 107, *nunc Monacensis bibliothecae regiae Lat. nr.* 22107[3], *chartaceus,* 4⁰, *saec. XIV. et XV, foliorum* 206, *quorum folia* 1—149′. *saec. XIV. medio conscripta ad Iohannem spectant, fuit, qui nescimus quomodo iam saec. XV. ex coenobio Victoriensi in monasterium Wessobrunnense asportatus saec. XIX. intrante Monacum ablatus est. Qui plures recensiones diversis temporibus a Iohanne et duobus librariis eius scriptas signis diversis distinguendas continet:*

A) prima recensio ipsius auctoris manu scripta, multis correctionibus et additamentis postea illatis, f. 1—44′, *quam Iohannes*[4] *Librum certarum historiarum inscripsit, cui praefationem dedicatoriam ad Albertum II. ducem Austriae anteposuit. Narratio annos* 1231—1341. *complectitur; tota a.* 1340. *et* 1341. *scripta esse videtur*[5].

1) *Sed multa difficiliora lectu omisit, alia perperam legit vel intellexit, ut hae partes versionis maxima cum cautela legendae sint; cf. quae l. c. monuimus.* 2) *De Ottokari Lorenz in Iohannem meritis cf. ibidem p.* 401. 3) *Uberius de eo egerunt Boehmer p. XXIX—XXXII, Fournier p.* 24—32, *nos 'N. Archiv' XXIX, p.* 405—408. 4) *Cf. ib. p.* 405, *n,* 5. 5) *Cf. ib. p.* 406, *n.* 1. 2. — *Adiungimus pauca, quae Hier. Pezius, SS. rer. Austr. I, c.* 753, *nobis e deperdito illo codice (cf. supra p. VII) asservavit. Initium erat:* Anno Domini MCCXVII. Fridericus II, Heinrici VI. filius, Siciliae rex et Sueviae dux, ex Constantia Rogerii regis Siculorum filia, a principibus sub Innocentio III. concorditer electus, *etc. Ad a.* 1336. *haec ex eo affert (c.* 947*):* Quod licet (Iohannes Heinricus dux Carinthie et Karolus marchio Moravie) attentaverint, clausure comitum Goricie pro parte ducum introitum vetaverunt. *Rebus a.* 1339. *enarratis codex desiit his verbis (Pez c.* 753*):* In hiis ergo tribus *(scilicet duobus filiis Ottonis et Rudolfo filio Alberti II. ducum Austriae)* spes Australium habetur tota, exultantes, quod heredes

B) Initium posterioris recensionis Iohannes iam ab a. 1217. *fecit, cuius fragmenta in eodem codice f.* 45. 47—120'. *a duobus librariis scripta extant; B* 1 *et B* 2 *inscripsimus*[1]. *Textus quidem, quem sigla*

B 1*) signavimus, f.* 45. 47—110'. *conscriptus*[2] *huius recensionis maiorem partem, librorum I, c.* 1—6.[3] *II, c.* 3.[4] —10. *III—IV,* 2.[5] *IV,* 3.[6]—10. *V,* 1—6. *exhibet, quo in capite medio B* 1 *explicit. Desunt ergo secundus quaternio et septimi folia primum et ultimum*[7] *duoque vel tres quaterniones sequentes. Incertum est, num folium ante f.* 45. *excisum praefationem quandam continuerit*[8]. *Integra recensio B* 1 *a Iohanne magna diligentia recognita et correcta est; sed postea iam absoluta ad conficiendum exemplar novae redactionis vel potius novarum redactionum utebatur, unde in marginibus et inter lineas permulta ipsius manu addita, in contextu quaedam deleta vel correcta sunt. Textus, quem*

B 2*) signavimus, alia manu f.* 111—120'. *exaratus libri III, c.* 7. *dimidiam fere partem*[9] *et sequentia usque ad l. IV, c.* 10.[10] *exhibet, intercedente lacuna partem c.* 1. *et* 2. *libri IV. comprehendente, cum f.* 114. *totum fere evulsum sit. Textum simillimum ac B* 1 *praebet, nisi quod quaedam, quae ei aeque ac recensioni A desunt, B* 2 *ante B* 1 *scriptum esse ostendant*[11]. *Et*

habere meruerunt naturales, ad quod Virgilii versus mitto, qui dicit *(Aeneis III, v.* 493. *et IX, v.* 446 *sq.):*

Vivite felices; si quid mea carmina possunt,
Nulla dies unquam memori vos eximet aevo.

Vides hanc recensionem res a. 1217—1339. *exhibuisse; cf. Fournier p.* 32, *n.* 3. *et 'N. Archiv' XXIX, p.* 399.

1) *Num nomen Pettowarii, cui Iohannes in notis marginalibus quaedam mandat, ad alterum librariorum referendum sit, quorum unum monachum Victoriensem fuisse ex eo colligi possit, quod eiusdem manu tabulae quaedam donationum monasterio Victoriensi datae et multae notae in dorsis tabularum eiusdem conscriptae sint, plane incertum est; cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 409. *Versus dedicatorios ad Albertum II. ducem missos, qui f.* 46'. *exstant, huc pertinere ib. p.* 412. *coniectum est; vide eos infra p.* 180—182. 2) *Tabulam folii* 47. *vide apud Arndt, 'Schrifttafeln', ed.* 4. *curante Michaele Tangl II, tab.* 27; *cf. infra p.* 90, *n.* 2. 3) *Cuius extrema pars deest; cf. infra p.* 202. 4) *Paucis exordii deperditis; cf. infra p.* 273, *n.* a. 5) *Cuius finis deest.* 6) *Aliquantis in exordio deperditis.* 7) *Fournier p.* 27. 8) *Ib. p.* 25. *et* 29—31; *'N. Archiv' XXIX, p.* 410 *n.* 1. 411. *hanc praefationem non fuisse eandem, quam Pezius edidit (cf. supra p. VII, n.* 4*), ut quidem Boehmer l. c. p. XXXI. et Fournier p.* 25. *opinabantur, ostensum est.* 9) *Infra p.* 376, *l.* 6. 10) *Post cuius prima verba explicit.* 11) *Cf. Fournier p.* 63—65. *et 'N. Archiv' XXIX, p.* 407.

textus B 2 a Iohanne recognitus et aliquotiens correctus est, sed non totiens.

Quamquam res a. 1261—74. *et inde ab a.* 1328. *gestae in rec. B non supersint, pro certo habemus eam a.* 1342. *absolutam res a.* 1217—1342. *complexam esse*[1].

C) littera signavimus tria breviaria historiae antiquioris ab a. 687. *vel a* 700. *vel a.* 715. *coepta, scripta ab ipso auctore f.* 46. *et* 121—142'. *atque in marginibus f.* 47—50'.[2] *Iam enim composita historia recensionum A et B res gestas priorum saeculorum enarrare Iohannes sibi praeposuit, quas illi praemittere voluit. Quod ut perficeret, compluries aggressus tria commentaria conscripsit. Atque primum Iohannes, cum tunc rerum narrationis exordium inde ab a.* 687. *(vel* 700. *vel* 715.[3]*) facere proposuisset, composuit recensionem*

C 1) signatam, f. 122—130', *quae res a.* 715—919. *gestas in XI capita distributas uberiorique stilo expositas complectitur.*

C 2) f. 142. 133—136'. *historiam a.* 700[4]—1125. *continet. Iohannes namque, qui, ut e tabula capitum f.* 45. *scripta*[5], *in qua postmodum pro* capitula primi libri *correxit* secundi *et ita librorum sequentium*[6] *numeros immutavit, evincitur, unum solum librum res a.* 700. *(vel* 687*)* — 1217. *complexum sex recensionis B libris anteponere tunc volebat, non potuit non animadvertere se eodem modo ac in C* 1 *res describere pergentem spatium unius libri multo excessurum esse. Quo factum est, ut in C* 2 *materia in brevius contracta sit; sed hoc breviarium neque in capita digestum neque ultima lima perpolitum est.*

C 3) Tertium commentarium, f. 121—121'. 132—132'. 138'—140. 141—141'. 46. *et in marginibus foliorum* 47—50. *scriptum, res a.* 687—1271. *continet, multis tamen deperditis, ut a.* 870. *circiter* — 1000.[7] *et a.* 1190—1214[8]; *aliis bis enarratis*[9]. *Capita distinguere coepit tantummodo, cum inscriptiones f.* 132. De sancto Heinrico et Chunrado eiusque filio Heinrico tercio. Cap. VIm.[10] *et*

1) *Cf. Fournier p.* 66 *sq. et infra p.* 138, *l.* 7. 2) *Cf. tabulam folii* 47'. *laudatam p. IX, n.* 2. 3) *Cf. infra p.* 61. 41. 1. 4) *Primam huius recensionis partem Iohannes in folio* 142. *ter conscripsit, infra p.* 41—43, *exordio facto ab a.* 700, *pro quo in una harum redactionum annus* 750. *positus est.* 5) *Infra p.* 177—180. 6) *Cf. Fournier p.* 97, *n.* 1. 7) *Infra p.* 67. 8) *Infra p.* 89. 9) *In capite de Heinricis IV. et V, infra p.* 72—77. 10) *Infra p.* 68.

in f. 138'. *altera* De Heinrico quarto et quinto[1] *legantur. Ultima pars in marginibus f.* 47—50'. *conscripta res primi recensionis B libri brevissime narratas complectitur, ut hae nostrae editionis* 12 *tantum paginis*[2] *contineantur. Iohannes enim interim opus in sex libros distinctum conservare et res a.* 687—1271. *in primo libro tractare statuit, cuius ratio e tribus materiarum tabulis, quarum unius nonnisi fragmentum superest, facile colligitur. Prima tabula recensionis C* 2 *instar res ad tempora Ottonis IV. imperatoris deducens potius tamen cum C* 3 *concordat, cum eius capita VI. et VII. re vera eadem argumenta habeant ac C* 3[3]*; sed aeque patet Iohannem, cum hanc tabulam scriberet, C* 3 *nondum executum esse, quia posterior pars recensionis C* 3 *quoad maiorem brevitatem potius ad secundam tabulam referenda est, quacum tertiae fragmentum concordat. Et in hoc quidem praefationis cuiusdam mentio fieri videtur, quam*[4] *aeque ac carmen dedicatorium ad Berthrandum patriarcham Aquilegiensem*[5] *datum et fragmentum alterius praefationis, quae ad eundem Berthrandum referenda esse videtur*[6]*, in calce huius editionis adiungendam duximus, ubi et additamenta quaedam de rebus annorum* 1342. *et* 1343. *fini recensionis B connectenda*[7] *atque breves notitias de a.* 1216—1300[8]*, quarum prior pars ad a.* 1278. *usque cum Annalibus S. Rudberti Salisburgensibus cohaeret, quibusdam vero discrepantibus, quae maxima ex parte in C* 3 *leguntur, invenies.*

Accedunt in codice Wessobrunnensi excerpta ex Martini Oppaviensis libro[9] *et epistolae pontificum e Reginonis Chronico exscriptae*[10]*, quae, cum nullius momenti sint, omittenda videbantur.*

Ex additamentis, quae modo laudavimus, et ex Anonymo Leobiensi, de quo dicturi sumus, cum is operis Iohannis recensione C absoluta, quae nobis deperdita est, usus fuerit, colligimus haec tria commentaria anno 1343. *scripta, sed fortasse iam a.* 1342. *coepta esse*[11].

1) *Infra p.* 72; *textus posterior f.* 139. *scriptus, de quo cf. p. X, n.* 9, *habet* De Heinrico IIII. et filio eius Heinrico quinto *(p.* 73*).* 2) *Infra p.* 89—101. 3) *Cf. supra n.* 1. *et p. X, n.* 10. 4) *F.* 133'. 5) *F.* 142'; *ed. Fournier p.* 124—126. *Novam recensionem C Berthrando, aeque ut priorem Alberto, dedicatam esse et utramque recensionem praefationes oratione pedestri scriptas ac carmina dedicatoria praecessisse 'N. Archiv' XXVIII, p.* 150 *sq. coniecimus.* 6) *F.* 142'; *editum iam 'N. Archiv' XXVIII, p.* 150 *sq.* 7) *Eodem f.* 142'. 8) *F.* 138. 9) *F.* 44'; *cf. Fournier p.* 25. *et* 72; *'N. Archiv' XXIX, p.* 406. 10) *F.* 132. 132'. 11) *Cf. Fournier p.* 101. 105, *cui 'N. Archiv' XXIX, p.* 407. *consensimus.*

Iam sequuntur tres tabulae materiarum[1]:

I[2].

*f. 142. *De Karolo Magno et Lůdewico filio eius.
De posteritate Lůdewici et divisione terrarum in filios et filiorum filios.
De Arnulfo, et quomodo stirps Karulorum in Alemannia defecerit.
De Heinrico duce Saxonum, primo rege Teuthonicorum, et Ottone Magno filio eius.
De Ottone secundo et tercio.
De sancto Heinrico imperatore, Chunrado et Heinrico filio eius.
De Heinrico IIII^{0} et quinto.
De Lothario item gentis Saxonice.
De Chunrado.
De Friderico primo.
De eodem et translacione trium regum.
De Heinrico VI^{0}[3], Philippo et Ottone IIII.

II[4].

*f. 46. *De ortu et gestis quibusdam Karoli Magni. Capitulum I.
De Lůdewico et filiis eius ac divisione terrarum. II.
De Arnulfo et defectu stirpis Karuli in Alemannia. III.
De Heinrico duce Saxonum, Ottone primo, secundo et tercio. IIII.
De sancto Heinrico Norico, Chunrado[5] et Heinrico III^{0} filio eius. V.
De Heinrico IIII^{0} et quinto. VI.
De Lothario et Chunrado et incidentibus illius temporis. VII.
De Friderico primo, gestis[6] eius et de tribus regibus. VIII.
Item[7] de eodem ⟨et[1] incidentibus quibusdam⟩. IX.
De[8] Heinrico VI^{0}, Ottone IIII^{0}. X.
De Friderico secundo et vacacione Austrie et Styrie[9]. XI.
De[10] ⟨Otakaro[1] et⟩ statu imperii usque ad Rudolfum. XII.

1) *A Iohanne deleta uncis inclusa sunt.* 2) *Hanc capitum tabulam iam edidit Fournier p.* 97, *n.* 1; *cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 435. 3) *Sequitur* et *deletum.* 4) *Ed. Fournier p.* 92 *sq.* 5) *Sequitur* Franchorum *deleta.* 6) gestis — regibus *Ioh. correxit ex* et gestis suis. 7) *Praecedunt* De aliis incidentibus *deleta.* 8) *Sequitur* Friderico *deletum.* 9) *Super haec Ioh.* alteracione A. et St. *scripsit.* 10) De — Rudolfum *pro* Item de fluctivago statu imperii usque ad Rudolfum *deletis.*

III[1].

De* Heinrico duce Saxonum, primo Theutonico, et eius posteritate. *f.* 133.

De sancto Heinrico ⟨imperatore⟩ et Chunrado ⟨eiusque filio Heinrico⟩.

De Heinrico IIII^{0} et eius filio Heinrico V^{0}.

Iam perspicies recensionem A unam in codice Wessobrunnensi integram ad nos pervenisse; propterea e votis contigit, quod iis quae ab expilatoribus ex Libro certarum historiarum assumpta erant lacunae reliquarum recensionum suppleri possint.

Et primae quidem recensionis excerpta, quae signavimus

A 2) *in volumine II. collectaneorum Angelo Rumpler abbati Formbacensi adscriptorum, Monaci in tabulario regio, 'Klosterlitteralien Formbach'* $5^1/_3$, *chart., saec. XVI. in., f.* 13—60', *exstant, quae a Iohanne Staindel presbytero Pataviensi, qui principio saec. XVI. floruit, facta esse Ludovicus Oblinger, 'Angelus Rumpler, Abt von Formbach', 'Archival. Zeitschr. N. F.' XI, p.* 88. *ostendit. Recte idem Oblinger haec e Iohannis Libro certarum historiarum profecta esse neque cum ulla recensionum nobis servatarum plene concordare monuit. Sed magna ex parte cum B* 2 *conveniunt, cum tamen priori tempore quam B* 2 *codex is, quo Staindelius usus sit, conscriptus esse quibusdam locis potius recensionem A attingentibus evincatur. Cumque aliquotiens in exemplari Staindelii correctiones et additamenta, ex parte minus apte priori lectioni innexa, fuisse videantur, nobis quidem constat hunc codicem Iohannis aut autographum aut manu auctoris recognitum, certe recensionem imperfectam fuisse; certo non fuit* Chronicon Carinthiae *illud Peziorum deperditum. Ab a.* 1217. *circiter initium eius factum fuisse videtur; cum autem Staindelius ea tantum quae ad res Germanicas spectant exscripsisse videatur, perpaucis aliis additis, et ea quae assumpsit*

*) *Paulo superius scripta:* De aliquarum parcium orbis, deserviens materie subnotate . . .[2].

Decursus imperii per defluxionem in Germanos[3].

1) *Haec tabulae materiarum fragmenta in margine inferiore folii* 133. *scripta sunt.* 2) *Reliqua abscisa.* 3) *Sequitur* ⟨Defluxio *delet.*⟩ reges Francorum ⟨per imperium *delet.*⟩.

haud raro immutaverit vel ad similitudinem sui temporis sermonis effecerit, terminos, quibus codicis narratio coeperit et desierit, pro certo scire non possumus.

Recensionem post breviaria C 1. 2. 3 absolutam

D) inscripsimus, cuius quae supersunt omnia Anonymus ille qui Leobiensis dicitur[1] cum aliorum librorum excerptis coniuncta nobis servavit. Huius librum non multo post Iohannis obitum, certe saec. XIV. confectum esse alibi contendimus. Pretiosissimus est, tum quia unica recensio Libri certarum historiarum absoluti, quae integra fere ad nos pervenerit, tum propter fidem et curam, quibus compilator codicem Iohannis quo utebatur exscripserit, tum cum in ea sola perspicere nobis liceat, quomodo Iohannes commentaria C 1. 2. 3 rudia et imperfecta postremo transformaverit. Principium narrationis Iohannes ab a. 687. fecit eamque ad a. 1343. usque perduxit. In D maximas correctiones recensionis B liber primus passus est, cuius X capita in II contracta similiter atque in C 3 ostendunt, quo brevitatis studio Iohannis affectus fuerit. Cumque in II.[2] capitum tabula XII capita distinxerit, XI tantum D exhibebat, distributione materiae in tab. II. instituta immutata. Reliqui quinque libri non prorsus retractati, sed aliquantis locis correcti, lituris breviati, additamentis adaucti erant. Denique notare iuvat breviaria illa C 1. 2. 3 Iohannis lima ita interim perpolita fuisse, ut recensio D nusquam fere correctionibus vel additamentis ineptius illatis vel sermonis vitiis foedata esse videatur.

Et codices Anonymi Leobiensis alicuius pretii sunt:

D 1) codex bibliothecae Vaticanae Palat. Lat. nr. 971, membranaceus fol., a. 1508, f. 36'—205. Cf. quae de codice adnotata sunt 'Archiv' V, p. 200. et 'N. Archiv' XXIX, p. 416—419.

D 2) codex bibliothecae monasterii Claustroneoburgensis nr. 143, chart. et membr. maximi folii, saec. XV. ex., a partis posterioris[3] f. 4', col. 2. ad finem codicis. De quo cf. Pez l. c. I, c. 754; 'Archiv' VI, 188; Dobenecker,

1) Ed. Hier. Pez, Scriptores rerum Austriacarum I, col. 751—972. I. von Zahn, 'Über den Anon. Leob.' ('Beiträge z. Kunde steierm. GQ.' I, p. 47—102) et Anon. Leob. Chronicon (Graz 1865) adhibito Chronico quodam Grazensi (cod. Graz. bibl. universitatis 39/32) auctores expilatos discernere conatus est, cui non in omnibus, quae contendit, consentire possumus; cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 415—433. 2) Supra p. XII. 3) Cuius partis folia separatim numerantur.

'Mitteil. d. Instituts f. Oesterr. Geschichtsf., Erg.-Bd.' I, p. 215[1].

D 3) *codex bibliothecae palatinae Vindobonensis nr.* 3445, *chart. folii minoris, saec. XV, f.* 173 — 310, *qui quidem codex textum D solummodo inde a verbis* De Friderico secundo *(infra p.* 129, *l.* 10; *cf. p.* 102*) exhibet. Cf. Dobenecker l. c. p.* 208. *et 'N. Archiv' XXIX, p.* 419. *Ex D* 3 *codices bibl. palat. Vindobonensis nr.* 8221. *et* 8223. *transscripti sunt; cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 420. *et Dobenecker l. c. p.* 207 *sq.*

Recensione D absoluta Iohannes, ut notae marginales aliquantae in B 1 *ab eo conscriptae, sed a D omissae, ostendunt, opus suum corrigere et adaugere perrexit*[2]; *quod utrum finierit an imperfectum reliquerit, non constat. Sed quandam saltem compositionem extitisse ex eo concludimus, quod librarius quidam quatuor Iohannis capita nobis servaverit, quae non ex B* 1 *assumpsisse videtur*[3]. *Littera*

E) signavimus fragmenta Stamsensis coenobii tabularii, chart., 5 *foliorum, a.* 1414. *a Burchardo Gamorett presbytero Brixinensis diocesis et capellano Hallensi vallis Oeni, ut ipse profitetur, ad petitionem magistri Iohannis Schroff de Hall, doctoris in medicina et confratris fratrum eiusdem monasterii, conscripti; perperam* Chronicon Hallense s. XV. *inscriptum, re vera, ut Burchardus Gamorett ei subscripsit,* Cronica illustrium fundatorum monasterii in Stams ordinis s. Benedicti *est. Prior pars deest, cum f.* 1. *verbis* dux arbitrans se contempni[4] *incipiat; sequuntur libri III. c.* 2. *et* 9. *et libri IV. c.* 3. *Burchardus Gamorett ille nil aliud fecit, nisi aliquot Iohannis capita ad monasterium Stamsense vel duces Carinthiae e gente Meinhardi, eius fundatores, pertinentia integra, numerum ipsum unius capitis*[5] *servans, transscripsit. E mendis quibusdam colligi videtur codicem Iohannis, quo Gamorett usus sit, recensionem B* 1 *codicis Wessobrunnensis Iohannis manu emendatam extitisse.*

1) *De codice Zwettlensi nr.* 59, *qui cum D* 2 *omnino convenire videtur, quem tamen adhibere nobis non licuit, cf. Dobenecker l. c. p.* 213.
2) *Cf. Fournier p.* 97, *n.* 1. 102 — 104. 106, *cuius coniectura nunc fragmentis Stamsensibus (E) repertis recta fuisse facile evincitur; cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 438 — 42. 3) *Cf. ib. p.* 442. 4) *L. II, c.* 7, *infra p.* 293, *l.* 28. *Maiorem itaque capituli partem E iam non exhibet.* 5) *L. III, c.* 9.

Restat, ut Continuatoris Martini Oppaviensis Eccardiani[1] *mentionem faciamus. Hic autem cum permulta in Iohannis libro scripta omiserit et alibi summarium potius quam excerpta assumpserit, ad Iohannis textum restituendum minimi pretii est, unde et sufficit monuisse a Continuatore illo quandam Libri certarum historiarum recensionem exscriptam esse, quae cum D magna ex parte convenerit, et ipsam a.* 1343. *confectam, sed ante rec. D absolutam editam esse, cum quaedam magis cum textu B a Iohanne correcto vel cum C* 3 *conveniant, ut Augustus Fournier opportune monuit*[2].

Iohannes abbas Victoriensis tum propter notitiam personarum et rerum aevi sui, quam habuit, exactissimam, tum propter narrandi rationem elegantem et vividam sermonisque ornatum, cui maximo opere studuit, effusiorem quandoque in primis commentariis, quam quidem rem cum persensisset, emendavit, licet quaedam neglegentius scripta remanserint, semper a viris doctis laudibus elatus est. Parvi itaque momenti est id, quod ipse in praefatione II. profitetur[3], *se* fasciculum de diversis floribus colligatum — *librum suum dicit* — non murenulis aureis argento vermiculatis, scilicet sapiencia coturnata vel eloquencia phalerata, sed sermone simplici *colorasse, cum omnia sermonis lenocinia, quae tunc temporis in usu erant, ut sonum similem extremorum verborum, nostris 'Reimprosa', clausulasque sententiarum ad numeros alligatas, quarum usum cursum Leoninum vocant*[4], *necnon sententias auctorum antiquorum saepissime adhibuerit.*

Quorum non paucos affert; inter poetas Latinos praecipue Ovidium[5] *Horatiumque, paulo rarius Maronem*[6], *Lucanum, Silii Iliadem Latinam, Iuvenalem, Persium, Petronium*[7], *Statium, Serenum Sammonicum, Claudianum, Maximianum, inter Christianos poetas Prudentium, Prosperum, Anshelmum Cantabrigensem, Gualterii ab Insulis Alexan-*

1) *Quem Iohannes Georgius Eccardus, Corpus historicum medii aevi I, c.* 1413—1460. *a.* 1723. *e codice Weissenburgensi bibliothecae ducalis Guelferbytanae edidit, cf. eius praefationem nr. XX. et Fournier p.* 78—83, *cui non assentimur non omnia apud Eccardum edita a Iohanne profecta esse arbitranti; cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 413. *et* 437, *n.* 5. 2) *P.* 80 *sq.* 3) *Infra p.* 145; *et in praefatione I, ibidem p.* 144, *eadem fere asserit.* 4) *Cf. 'N. Archiv' XXVIII, p.* 173—176. 5) *Cuius et scholia legisse videtur; cf. infra p.* 151, *n.* 3. 6) *Servii quoque commentarios ad Vergilium adhibuisse videtur.* 7) *Cuius sola epigrammata, fortasse suppositicia, legit.*

dreidem[1] *et quosdam versus antiquorum et medii aevi, quorum auctores non constant vel inter scriptores anthologiae Latinae traditi sunt*[2]. *Inter auctores pedestri oratione usos Ciceronem auctoremque ad Herennium, Sallustium, Senecam, Valerium Maximum, Vegetium, Augustinum, Boethium, Symmachum, Cassiodorum, Iosephum a Rufino translatum, posteriorum Isidori Origines et alia, Bedae homiliam suppositiciam LXXI, Bernhardum Claravallensem, Pauli diaconi Hist. Romanam, Hist. miscellam, Petri Comestoris Hist. scolasticam, Helinandi de Monte-frigido de bono regimine principum sermonem, Iohannis Saresberiensis Polycraticum lectitasse eum videmus*[3]. *Iohannes autem cum non semper locos auctorum recte transscripserit interdumque nomina eorum confuderit, non omnium opera genuina, sed quaedam ex iis quae assumpsit in florilegiis, quaedam in Helinandi et Iohannis Saresberiensis libris legisse videtur*[4]. *Non monendum est eum Bibliae Vulgatae sententiis saepissime sermonem suum adornasse. Carmen quoque quoddam Gallicum, quo gesta Karoli Magni et suorum fabuloso modo exornata celebrabantur, habuisse videtur; quae vero inde affert, ad carmina eius generis nobis nota non referenda sunt*[5].

Librorum, quibus Iohannes ad opus suum componendum usus est, praecipui sunt Annales S. Rudberti Salisburgenses, e quibus annorum dispositionem quasi fundamentum assumpsit[6]; *Vitae archiepiscoporum Salisburgensium, inprimis Virgilii et Chunradi libellusque de conversione Bagoariorum et Carantanorum. Continuationem Weichardi de Polhaim et alteram canonicorum Salisburgensium post a.* 1343. *demum recensione D absoluta nactus multa ex iis in recen-*

1) *Cf. praeter eos, quos Boehmer et Friedensburg minus bene enumerarunt, Fournier p.* 53—56. *et 'N. Archiv' XXVIII, p.* 165 *sq.* 2) *Cf. 'N. Archiv' XXVIII, p.* 166, *n.* 1. 3) *Cf. Fournier p.* 54. *et* 56. *et 'N. Archiv' XXVIII, p.* 167—170. 4) *Iam monuimus haec l. c. p.* 166. 5) *Cf. praeter alios locos infra p.* 10—12. 15—17. 19. *Quidam loci, qui de Karolo Simplice sunt, neque ex auctoribus Iohannis nobis notis profecti esse videntur, neque ad idem vel aliud carmen Gallicum referenda sunt; cf. infra p.* 31—34. 36. 46. 108. *Ubi de Alcuini scriptis, quae ipsum legisse nobis non constat, legerit (cf. p.* 16 *sq.), nescimus.* 6) *Codice A usus est (cf. infra p.* 129, *l.* 1. interficere*). Sed inde ab a.* 1240. *circiter iam non nostris Annalibus S. Rudberti, sed aliis aeque Iuvavi conscriptis, qui cum illis et praecipue cum cod. S. Petri (B) magna ex parte concordabant, deperditis utebatur, ut notis a.* 1208—1300. *supra p. XI. allatis et quibusdam locis, exempli gratia infra p.* 298, *l.* 10—13, *probatur; ea quoque, quae infra p.* 187, *n.* * *ex A* 2 *edita sunt, Iohannem Staindelium e Iohannis libro integra assumpsisse nobis quidem constat; cf. vero ibi n.* 5.

sionis B marginibus addidit[1]. *Subsidio ei praeterea fuerunt: Martini Oppaviensis Chronicon*[2], *cuius Continuationem Romanam adhibuisse videtur*[3]; *sed et alteram eum legisse ea quae persaepe accurate de rebus et temporibus pontificum Romanorum extremi saec. XIII. et intrantis XIV. tradit fidem faciunt. Aeque Ottonis episc. Frisingensis Chronicon*[4] *et Gesta Friderici I. imperatoris*[5] *saepissime adhibuit cum Continuatione Rahewini, Einhardi Vitam Karoli Magni imp., Reginonis Chronicon*[6] *eiusque Continuationem, Vitam Heinrici II. imp. auctore Adalberto, Gotifredi Viterbiensis Pantheon vel potius Chronicon quoddam brevissimum Italicum eo usum, Roberti monachi S. Remigii Remensis* De Christianorum principum in Syriam profectione et . . Hierosolymitani regni occupatione historiam[7], *Exordium Magnum ordinis Cisterciensis*[8], *Flores Temporum*[9], *Iacobi de Varagine Legendam Auream*[10]. *Unus saltem locus*[11] *de Hermanno Contracto cum Caesarii Heisterbacensis Expositiuncula sequentiae* Ave praeclara maris stella *cohaeret. Antiqua quoque Historia fundationis monasterii Victoriensis usus est*[12]. *Maioris fortasse ad historiam suam componendam momenti quam omnes libri quos diximus Iohanni Ottacari Chronicon*

1) *Cf. quae Fournier p.* 102 *sq. disseruit; primus Oswaldus Holder-Egger V. Cl. nobiscum communicavit ea quae e quibusdam Annalibus Salisburgensibus post a.* 1240. *assumpta sunt non ex Annalibus S. Rudberti profecta esse. — Annalium Austriae porro Continuationem Praedicatorum Vindobonensium legisse videtur, quam Anonymus Leobiensis cum alibi non exscripserit, e Iohannis libro assumere debuit; cf. p.* 136. 2) *Quo eius codice usus sit, nobis non constat; e loco p.* 83, *l.* 17. *colligendum videtur eum codicibus* 9 *vel* 10 *vel* 11 *usum, e p.* 106, *l.* 36. *potius codice* 8, *quem vero, cum ei verba* in Lateranum *(infra p.* 67, *l.* 10*) desint, excripsisse non potest. Cf. et p.* 64, *l.* 3, *ubi Martini codd.* 1 *et* 6 cantat *aeque ac Iohannes habent. Ex p.* 67, *l.* 10. *et p.* 106, *l.* 39. *cognoscimus eum quodam classis C codice usum esse. — Fournier p.* 71—75. *errat statuens Iohannem Martinum demum completa recensione A legisse, cum in rec. A conficienda iam adhibitus sit.* 3) *Cf. infra p.* 284, *n.* 5. 286, *n.* 1. *et* 4. 4) *Codicem eius* 5 *habuit, cf. infra p.* 78, *l.* 15. 5) *Eius codicem B* 1 *habuit, ut infra p.* 83, *l.* 30. *(et p.* 81, *l.* 14*) collata haud difficulter cognosces.* 6) *Cuius codicem Victoriensem (A* 1c*) Iohannem legisse e quibusdam locis Libri certarum historiarum apparet. De epistolis pontificum, quas Ioh. e Reginone transscripserit, cf. infra p. XX, n.* 11. 7) *Ex qua in alio libello, quem de fundatione sui monasterii scripsit, plura assumpsit.* 8) *Et eo in libro modo laudato componendo uberius usus est.* 9) *Quorum, nisi ex opere deperdito notitiam habuit, codicem A* 4 *adhibuit, cf. infra p.* 22, *n.* 6. 10) *Codicem* 2 *legit, cf. infra p.* 70, *l.* 29. 11) *Infra p.* 54 *sq.* 70. 112. *Cf. de hoc scripto A. Schönbach, 'SB. d. Wiener Akad., Phil.-hist. Cl.' CLIX,* 4, *p.* 2 *sq. et O. Holder-Egger, 'N. Archiv' XXXIV, p.* 555, *nr.* 289. 12) *Cf. infra p. XXI.*

rhythmicum Austriae fuit[1], *ex quo permulta in usum suum convertit, alia in sermonem Latinum de verbo fere ad verbum transferendo, alia brevissime complectendo, multa corrigendo, non tamen penitus neglegentiam evitando, cum et rationi temporum ab Ottacaro inductae, haud raro mendosissimae, aut ubi non debuit fidem adhiberet, aut nova menda inferret. Et Ottacari Chronicis imperatorum deperditis, quae sermone Latino conscriptae erant, Iohannem usum esse iam A. Fournier*[2] *coniecit. Sed Iohannes et alios auctores, quorum libri iam non supersunt, legisse videtur, cum inde a saec. XII. quaedam, quae alibi non legantur, referat*[3].

Vitas sanctorum Bedae brevissimam et alteram auctore Cuthberto, Bernhardi auctoribus Gaufredo, Guillelmo[4] *et Ernaldo, Bonifatii auctore Othloho, Brunonis Carthusiensis antiquam, Caroli I. imperatoris scriptam iussu Friderici I, Dionysii Areopagitae auctore Hilduino eiusque Translationem auctore Othloho, Edmundi auctore Abbone, Emmerami auctore Othloho, Guilielmi eremitae*[5] *auctore Theobaldo, Hedwigis, Kiliani breviorem, Maximiliani, Pirminii, Remigii auctore Hincmaro, Thomae Aquinatis similem vitae eius auctore Guilielmo de Thoco*[6], *Udalrici auctore Gerhardo, Walburgis auctore Philippo episc. Eichstettensi, fortasse et Aegidii, nec non Translationem ss. Chrysanthi et Dariae, Visiones Wettini et cuiusdam pauperculae mulieris, fabulosum praeterea Libellum de Udone episcopo Magdeburgensi legit.*

Iohannem Corpus iuris canonici optime novisse e plurimis locis colligitur. Econtra Vincentium Bellovacensem et Tholomeum Lucensem, quibus cum quaedam, quae in Iohannis libro leguntur, ex parte conveniunt, non legisse videtur, neque Iohannem auctores quosdam Germanicos coaevos vel paulo anteriores, ut Chronicon Colmariense[7], *Gotfridum de Ensmingen, Petrum abbatem Aulae-regiae, Matthiam Neuenburgensem, neque ipsos illius librum legisse statuendum est.*

1) *Cf. Theodorum Iacobi, De Ottocari chronico Austriaco (Breslau* 1839*); Fournier p.* 40—44; *'Deutsche Chron.' V,* 1, *p. CXXV. Codex Ottacari, quo Ioh. usus est, maxime cum illius cod.* 1 *(Gammingensi) convenit; cf. infra p.* 138, *l.* 25. *et* 258, *l.* 7. 2) *L. c. p.* 38—40. 3) *Cf. exempli causa infra p.* 79, *l.* 8—14. 81 *sq.* 84, *l.* 1—4. 88, *l.* 10—15. 89, *l.* 4—9. *et quae ad p.* 131, *l.* 23. *adnotata sunt.* 4) *Qua saltem in historia fundationis Victor. usus est.* 5) *Cum responsoriis officii ecclesiastici ad s. Guilielmum pertinentibus, cf. p.* 84, *n.* 4; *Alberti Vitam s. Guil. ed. G. De Waha, Explanatio vitae s. Guilielmi Magni, Leodii* 1693, *non legit.* 6) *Vel Bernardo Guidonis, quem Guilielmi auctorem fuisse Endres, 'Hist. Jahrbuch' XIX, p.* 536 — 558, *statuit.* 7) *Cf. Fournier p.* 42, *n.* 2.

Quin etiam aliquot viros, qui Iohanni res gestas retulerunt, novimus. Praeter Albertum II. ducem Austriae, Heinricum ducem Carinthiae, Berthrandum patriarcham, a quibus multa audire potuit[1], *inter reliquos Conradum de Aufenstein marschalcum et capitaneum Carinthiae*[2], *Heinricum episcopum Tridentinum, antea abbatem Vallis-Utrinae ordinis Cisterciensis et cancellarium Heinrici VII. imperatoris, Matthaeum episcopum Brixinensem, Lupoldum de Weltingen canonicum Herbipolensem, postea monachum Halsprunnensem, quem Alberti I. regis Romanorum* secretorum auricularium *appellat, quendam Ulricum fratrem ordinis Minorum et fratrem Ludewicum conversum Victoriensem, qui antea Parisius moratus erat, Iohannes ipse dicit*[3].

Diplomatum et tabularum studiosissimus praeter archivum coenobii sui[4], *cuius tabulis pluries usus est*[5], *diplomata Aquilegiensia*[6], *fortasse et Salisburgensia*[7], *insuper quasdam encyclicas tempore litis inter Fridericum II. imperatorem et pontifices Romanos datas*[8], *diploma Karoli Magni pro Frisonibus confictum*[9], *Friderici I. imperatoris privilegium Aquensibus concessum*[10], *alia adhibuit*[11].

His subsidiis Iohannes semper caute et prudenter ut vere historiae studiosus usus, quamquam aliquotiens, cum ex iis rerum seriem non perspexisset, quaedam minime vera commentus est, nusquam odio vel studio motus veritatem offuscavit aut mendacia dixit. Nemo itaque eruditus Iohannem negabit omnium fere sui temporis auctorum insignissimum in rebus gestis enarrandis, aequissimi iudicii virum, veritatis amantissimum, peritissimum rerum sui aevi, quas, ut ipse dicit[12], ab illis *percepit,* qui . . presencialiter affuerunt vel per relationem veridicam didicerunt, *sive ipse vidit.*

1) *Heinricum et Berthrandum auctores suos fuisse ipse dicit; cf. Fournier p.* 58—60. 2) *Cuius et successorem Ulricum de Pfannberg novit; cf. eius tabulas pro coenobio Victoriensi datas, 'N. Archiv' XXVIII, p.* 188, *nr.* 67. 3) *Alios, quos Iohanni quasdam res retulisse coniciendum est, Fournier p.* 61. *enumerat.* 4) *De eo cf. A. v. Jaksch, Mon. hist. ducatus Carinthiae III, p. XL—L. Iohannes in dorsis omnium fere tabularum suo tempore in archivo Victoriensi reconditarum notas conscripsit; cf. l. c. p. XLIII sq.* 5) *Cf. p.* 91, *n.* 2. 156, *n.* 4. 193, *n.* 1. *Multis tabulis in sua Historia fundationis componenda, de qua dicturi sumus, usus est.* 6) *Infra p.* 74, *n.* 1. *et* 88, *n.* 3. *et* 129, *n.* 3. 7) *Infra p.* 184, *n.* 2. 8) *Infra p.* 182. 184. 191, *n.* 2. *et Fournier p.* 75—78. 9) *Infra p.* 13, *n.* 2. 10) *Infra p.* 217, *n.* 8. 11) *Epistolas pontificum Romanorum ex Chronico Reginonis in foliis* 132. *et* 132'. *codicis Wessobrunnensis transscripsit; cf. supra p. XI. XVIII, n.* 6. 12) *In praefatione recensionis A, infra p.* 144, *cf. et p.* 145.

De indole et opinionibus Iohannis cum in commentariolo nostro actum sit[1]*, ibi scripta retractare non ex re visum est.*

Praeter Librum certarum historiarum Iohannes composuit commentarium Historiae Romanae, quod ipsum in codice Wessobrunnensi exstat[2]*, et Historiam fundationis coenobii Victoriensis, quam A. Fournier e codice traditionum monasterii Victoriensis nr. IV. publici iuris fecit et commentariis instruxit*[3]*. Primus G. de Ankershofen cognovit eum, qui antiquiorem fundationis historiam retractaverit et cultu et ornatu orationis compserit, Iohannem fuisse; sed quae ratio inter utramque intercederet, cum Fournier non vidisset, Augustus de Jaksch, qui ea quae in utroque libello maioris momenti sunt denuo edidit, primus ostendit*[4]*.*

Minoribus litteris in hac editione ea excudenda curavimus, quae Iohannes ex libris nobis servatis exscripsit, mediis litteris ea quae aliunde assumpta penitus retractavit, ea imprimis, quae ex Ottakari Chronico rhythmico in sermonem Latinum convertit, qua in re magna libertate usus est. Recensiones C 1. 2. 3 *nec inter se nec cum aliis plane concordantes anteposuimus, sequuntur recensionum D, A, B libri primi; sequentium librorum recensio A semper recensionem B. D praecedit, cum in iis B non ita a D discrepet, ut separatim singulae edendae fuerint. Textus postremam formam, quam Iohannes efficere voluit, restituere curavimus; cum tamen aliquanta corrigere tantum coepisset, quorum transformatione nondum absoluta foedissimae mendae deletis omissis relinquerentur oratioque prorsus claudicaret, e re visum est ea quae Iohannes delevit non e textu removere, sed uncis ⟨—⟩ solummodo includere.*

Restat, ut grato animo eorum recordemur, qui in editione paranda nobis astiterunt, inprimis clarissimorum praefectorum bibliothecarum Monacensis, qui codicem illum Wessobrunnensem pretiosissimum liberaliter Berolinum nobis trans-

1) *'N. Archiv' XXVIII, p.* 155—161. 2) *F.* 143—149'; *cf. Fournier p.* 28. *et* 84, *n.* 1; *'N. Archiv' XXIX, p.* 408. *et* 413, *n.* 1. *Historia Romana adhuc inedita huic editioni inserenda non visa est, cum eam ad Librum certarum historiarum pertinere non constet, cumque ad res antiquitatis cognoscendas minimi pretii sit. Auctores praecipui, quos ad eam componendam Iohannes adhibuit, sunt Ottonis Frisingensis Chronicon, Pauli Historia Romana, Iohannis Saresberiensis Polycraticus.* 3) *P.* 128—154. 4) *Monumenta historica ducatus Carinthiae III, p. XLI—XLIV. et* 289—295, *nr.* 749. — *Iohannes et in hoc libello multos auctores antiquos attulit; cf. Fournier p.* 129—131.

misit revolvendum, Vindobonensis, Vaticanae, Claustroneoburgensis, qui codicem D 2 *Vindobonam nobis in Institutum historiae Austriae promovendae transmisit, Grazensis; tabulariorum Monacensis, Vadi-querimoniarum, Stamsensis; Adolfi Hofmeister, qui indices in calce alterius fasciculi addendos scribendo optime de editione meritus est; Rudolfi de Heckel amici, qui benigno animo, cum ipsi Romae degentes aliquot locos codicis Wessobrunnensis difficiliores lectu recognoscere non valeremus, hoc pro nobis fecit, Pauli de Winterfeld b. m., Michaelis Tangl V. Cl., Augusti equitis de Jaksch clarissimi praefecti tabulariorum Carinthiae, Ludovici Schönach Oenipontani, qui nos quaerentes utilia docuerunt; sed inter omnes praecipue Oswaldi Holder-Egger V. Cl., qui non modo in plagulis corrigendis, verum etiam alias in editione paranda semper summa benevolentia et doctrina nos adiuvit. Quibus omnibus gratias agimus quam maximas.*

Romae a. d. VIII. Kal. Maias a. 1909.

FEDORUS SCHNEIDER.

HOC TOMO CONTINENTUR:

Iohannis abbatis Libri certarum historiarum

	pagg.
Praefatio	*V—XXII*
Libri I. Rec. C 1 *c.* 715—919	1—40
Libri I. Rec. C 2 *c.* 700—1125	41—60
Libri I. Rec. C 3 *c.* 687—1271	61—101
Libri I. Rec. D (Anonymus Leobiensis) c. 687—1270	102—140
Libri I. Praefatio I	141—146
Libri I. Praefatio II. Rec. A	141—147
Libri I. Rec. A a. 1230—1271	147—176
Libri I. Rec. B a. 1215—1260	177—202
Libri I. Rec. A 2 *a.* 1261—1270	203—210
Libri II. Rec. A a. 1271—1291	211—263
Libri II. Rec. B. D. A 2 *a.* 1273—1291	264—305
Libri III. Rec. A a. 1291—1307	306—344
Libri III. Rec. B. D. A 2 *a.* 1290—1308	345—387

LIBER I. (REC. C 1).

Assit principio sancta Maria meo! Amen[1]. *f. 122.*

De[a] Karolo Martello avo Karoli Magni et gestis sui temporis. Capitulum primum.

Anno Domini DCC°XV°, Gregorio II° sedem apostolicam gubernante, Arthemio, qui Anastasius dictus est, habenas imperii tenente in partibus Orientis, Dagoberto quoque Francorum rege sublato, Pippinus, qui dictus est Magnus, regni ipsius ammministrator, ex hoc seculo emigravit. [*Otto V, 15. 16. Mart. Opp. A. S. Rudb. 715. Otto I, 25. Einh. c. 1.*] Porro ab exordio huius regni atque a[b] primis regibus, qui de sanguine Troyanorum processerant, reges Francie nomen regium quasi nativum gerebant, et hoc usque ad tempora Hylderici. Habebatur autem de regno pocior maior domus vel prefectus vocatus, qui res bellicas, regem[c] et regni negocia procurabat. Hoc officium successione hereditaria Pippinus ex patre Anchyse progenitus susceperat; qui Anchyses sanctum Arnulfum Metensem episcopum habuit genitorem et eiusdem officii strennuum curatorem. [*Einh. c. 2. Otto V, 21. 13.*] Anastasio imperatore in prelio capto et in presbiterum ordinato Theodosius III[us] succedit; post Pippinum Karolus Martellus filius eius ex concubina natus suscepit hoc officium gubernandum. [*Mart. Imp.*] Hic multum bellicosus Frisiam, Bawariam, Alemanniam superiorem, que Suevia dicitur, Burgundiam, Provinciam, Vaschoniam, Aquitaniam Francorum subdidit potestati. [*Reg. 655 sqq. Mart. Imp. Otto V, 16.*] Hoc tempore Richoldus dux Frisonum a Wulframo archiepiscopo Senonensi baptizandus quesivit, ubi de suis progenitoribus plures essent, in paradiso an in inferno; respondit episcopus dolenter: 'In inferno plures sunt'. Et tracto pede de fonte resiliit, sicque ludificatus die tercia moritur et ad suos progenitores abiit in infernum. [*Mart. Pont.*] Theodosio imperatore victo in prelio et clerico ordinato Leo III[us] imperium est adeptus. [*cf. Otto V, 17.*]

Anno Domini DCC°XVIII. Gregorius papa vocatum ad se Bonifacium, qui Winfridus alio nomine dictus est[2], ortum ex [*A. S. Rudb. 718. Otto V, 18. Reg. 650.*]

a) *capituli inscriptio in marg. super.* b) *sequitur* rege Meroueuo *a Ioh. delet.* c) *sic c.*

1) *Cf. Wattenbach, 'Schriftwesen', ed.* 3. *p.* 492. 2) *Cf. Otlohi Vita Bonifatii I,* 13, *ed. W. Levison, SS. R. G. p.* 128, *et Ann. S. Rudb.*

Mart. Pont. Reg. Britannia, urbi Maguntine episcopum destinavit; qui verbum Dei predicans Germanie apostolus est[a] effectus.

A. S. Rudb. 722. Mart. Opp. Reg. 655. Anno Domini DCC°XXII° ossa beati Augustini a Sardinia, quo[b] propter barbaros [fuerant[c]] transportata, per Liuprandum Longobardorum regem in Papiam, que et Tycinum dicitur, magno precio[d] sunt translata. Cerebrum eius in Runensi monasterio Cisterciensis ordinis Salczpurgensis dyocesis, quod est in Styria, quasi saliens et tripudians motu continuo fidelibus demonstratur*.

A. S. Rudb. 724. Otto V, 16 ad 714. Reg. 655. Anno Domini DCC°XXIIII° Karolus Sarracenos Gallias intrare volentes iuxta Narbonam delevit et iterum, cum capta provincia Arelatum vastarent, eos expulit et auxilio Liuprandi regis Longobardorum effugavit. Alia quoque vice, dum Aquitaniam ingressi essent, cum uxoribus et filiis octoginta milia[1] prostravit, sicut epistola Eudonis ducis Aquitanie missa ad papam Gregorium protestatur.

A. S. Rudb. 729. Otto V, 18. Mart. Pont. Anno Domini DCC°XXVIIII° subducto Gregorio II° Gregorius IIIus sedem suscipit, qui adunata synodo Leonem imperatorem sanctorum ymagines ab ecclesiis auferentem et comburentem omnesque sibi in hoc coherentes anathematizavit[e] per sentenciam generalem, et quia eciam Germanum patriarcham Constantinopolitanum de sede sua pepulit, Anastasyum instituit et confirmata veneracione ymaginum depositum promulgavit, quia ammonitus crebrius incorrigibilis[f] habebatur. Persuasione eciam eius ab eo Ythalia Hesperia, id est Hesperia, se traxerunt. Hoc [tempore[g]] rex Longobardorum Romam obsidens ecclesiam valde pressit, papa autem [Gregorius[h]] misit ad Karolum Martellum postulans, ut ecclesie succurreret de [sub]pressione[i] sancti Petri, dirigens sibi claves.

cf. V. Pirm. c. 5. Otto V, 18. cf. Fl. temp. ⟨Hiis[k] diebus beatus Pirminus in Augiam insulam venit Constanciensis dyocesis, multorum monasteriorum pater effectus[2]; qui habere d[icitur[l]] calicem[l] ad venenum propellendum, unde nomen eius mensarum utensilibus inscribi ad veneni remedium consuevit⟩.

A. S. Rudb. 730. V. Bed. c. 1. 4 sq. Anno Domini DCC°XXX° Beda Venerabilis presbiter Anglice nacionis[3] monachus post multa scripta graviter infirmatus

Otto V, 18. *) *Hic inseruit auctor signo apposito verba in marg. scripta:* Anno Domini DCC°[XVIII] sanctus Pir[minius] etc. *Reliqua deperdita sunt.*

a) *seq.* vocatus *delet.* b) quo — transportata *in marg.* c) *hoc verbum in marg. abscisum,* s *aut* f *legitur; propter cursum potius* fuerant *quam* erant. d) magno pr. *in marg.* e) anathemizauit *c.* f) incorr. *temporis robigine paene deletum.* g) *in marg. tres litterae desectae,* temp. *supplevi.* h) *supplevi; tres aut quatuor litterae deperditae.* i) *locum vix legendum sic restituendum esse puto.* k) *uncis inclusa ab auctore deleta.* l) dr. *legere mihi visus sum;* calicem *paene evanuit.*

1) CCCLXXV milia *Regino l. c.* 2) *Haec Iohannes ex Vitae Pirminii c.* 5, *SS. XV, p.* 25, *hausisse videtur; cf. Otto Fris., Chr. V,* 18. 3) *Haec* (Anglice nacionis) *ex Bedae Vita brevissima (v. infra p.* 3, *n.* 2*) addita.*

eger plurima dictavit, decumbens cum antiphona: *O rex glorie,* *V. Bed.* *domine virtutum,* quam cecinit, continuans et replicans *Gloria patri et filio* in Domino obdormivit[1]. Fertur de eo, quod senio confectus [atque[a]] oculorum caligine pressus, cum ad alloquendum populum declamatorie a rectore suorum gressuum *ad magnum acervum lapidum duceretur, **f. 122'.* turbam hominum existimans dulcissime predicavit, et dum in fine, ut est moris, commemoracionem faceret et concluderet 'per omnia[b] seculorum', lapides responderunt: 'Amen, venerabilis pater Beda'. Et ob hoc huius nominis titulus eius tumulo est inscriptus. Alii dicunt, quod propter aptitudinem metri alio nomine ad hoc non apto vocetur; unde versus magis congruit, cum dicitur:

Hac recubant fossa Bede Venerabilis ossa[2].

Leone imperatore mortuo anno Domini DCC°XXXIII° *Otto V, 19. Mart. Imp. A. S. Rudb. 733—738.* Constantinus V. filius eius succedit. Hic multum infestus fuit ecclesiis, nefandissimam eciam vitam ducens. Hiis diebus Karolus Vaschoniam, Saxoniam et Provinciam subiugavit et[c] contra Sarracenos in Gothia pugnavit.

Anno Domini DCC°XXXVIII° subducto Gregorio III° *A. S. Rudb. 738—740. Mart. Opp.* sedem suscepit vir eximius Zacharias.

Anno Domini DCC°XL° Karolus moritur, et beatus Etherius episcopus Aurelianensis vidit eius animam in inferno, quia, dum in diversis partibus prelia gessit, possessiones et decimas ecclesiarum diripuit et in feodum militibus erogavit; preterea[d] hoc assensu pape Zacharie actum [pro] causis ecclesie defendendis. Filios tres reliquit: Grifonem, Karlomannum et Pippinum. *Otto V, 19.* Grifo iunior natu uxorem duxit Swenhyldim consanguineam Odilonis ducis Bawarie[3], cuius consilio fratribus suis se opposuit; quem fratres persequentes obsidione cingunt in *Reg. 747. 748. 750.* civitate Laudunensi, postea fugatus in Saxoniam, postremo in Vaschonia est occisus.

De[e] Pippino Parvo et[f] Karlomanno fratre eius. Capitulum II[m].

Anno Domini DCC°XLI° Pippinus et Karlomannus susceperunt *Reg. 741 sqq. cf. Einh. c. 1.* pariter prefecturam aule regalis et parantes expedicionem contra Hunoldum ducem Aquitanie processerunt et in ipsa via iuxta Pictavum Vetus regnum Francorum sorcialiter diviserunt; deinde contra Odilonem ducem Bawarie pugnantes

a) *ita tres litteras paene deletas legendas esse censeo.* b) secula *omissum.* c) et contra — pugnavit *in marg. signo apposito hic inserta.* d) pret. — defendendis *in marg. signis appositis.* e) *inscriptio capituli in marg.* f) *seq. ab auct. deleta:* diversis incidentibus temporis sui cap[m] II[m].

1) *Huc usque haec e Vita Bedae auctore Cuthberto profecta sunt.*
2) *Utraque fabula ex Bedae Vita brevissima, Migne, Patrol. Lat. XC, col.* 53 *sq., profecta, collato, ut videtur, Iacobi de Varagine Leg. aureae c.* 181, *ubi versus legitur:*

Hac sunt in fossa B. V. o.

3) *Perperam noster Ottonis verba intellexit.*

Reg. 743 sq. triumphaverunt et in Saxoniam simul cum copiis euntes contra Theodericum, qui obses Saxonum fuerat, rebus bene *Einh. c. 2.* gestis in Franciam redierunt; et Karlomannus quidem animum semper intentum habuit ad Dominum, meditans apud se, quomodo viam apprehenderet seculum relinquendi; Pippinus[a] vero duxit uxorem Berthradam [f]iliam[b] nobilissimi [v]iri Florii, quam genuit [e]x eleganti domina [que] Blanczeflûr est vocata[1].

Anno Domini DCCºXLIIº sancta crux, quam Nychodemus ad formam salvatoris in cruce pendentis furtive in nemore Ramoth Galaath fabricavit, in urbem Lucanam divinitus est transvecta; nam cum Ioseph ab Aramathia[c] videret nudum in cruce Dominum, inclamavit mulieres iuxta crucem stantes, cur sibi dilectum sic pendere paterentur; quarum una mox in montem Syon properavit ferens velum, quo totum corpus a vertice usque ad plantas contexit. In quo tota disposicio crucifixi tam insigniter et tam proprie est impressa, ut sculptori esset sufficiens speculum et exemplar. Fuere autem in ea condite reliquie subnotate: scilicet unus de clavis Domini, de unguibus et capillis Domini, que beata virgo secretissime conservavit, quarta eciam pars spinee corone Domini, pars vestimentorum Domini et id quod de umbilico eius est precisum et ampulla sanguinis atque sudarium, quod circa collum tulit Dominus; dum hec crux et ymago fabricaretur, in nemore fons evasit, cuius haustu omnis infirmitas curabatur; et dum dominus nemoris hominum accessum faceret suum questum[d], fons subito exsiccatur. Cuidam eciam cytharedo pauperi coram se suavissime cytharizanti calciamentum argenteum dextri pedis optulit pro mercede, super quo dum furti argueretur, munificenciam circa se ymaginis sacratissime predicavit[2]. Quendam eciam simplicem temporalia postulantem orare inter alia sic instruxit: 'Adiutor, protector et defensor sis nobis, benignissime, sanctissime et misericordissime domine Iesu! Amen'. Sepissime

a) Pippinus — vocata *in marg.* b) *uncis inclusa in marg. desecta supplevi.* c) *corr. ex* Arimathia. d) questum *difficile lectu.*

1) *Cf. Gaston Paris, 'Hist. poétique de Charlemagne', ed.* 2, *Paris* 1905, *p.* 223 *sqq. Fortasse noster carmen dictum 'Berte aux grans piés' (Gröber, 'Grundriss' II,* 1, *p.* 782*) vel Gesta dicta 'Chansons des Loherains', quae non integra edita sunt, legit.* 2) *Cf. carmen Francogallicum 'Del tumbeor Nostre-Dame', ed. W. Förster in 'Romania' II,* 315 *sqq., ubi simile aliquid de Maria refertur.*

quoque compertum est Lucanos presidio sancte crucis multociens de hostibus triumphasse et gloriosas victorias cum laudibus reportasse.

Anno Domini DCC°XLIIII° beatus Bonifacius ordinatis *A. S. Rudb. Otto V, 25.* terminis episcopii Moguntini monasterium Vuldense in introitu *Mart. Imp.* Thuringorum famosum et nobile construere est exorsus. Hic eciam Iohannem ecclesie Salczpurgensi prefecit episcopum, *A. S. Rudb. 745.* Ermbertum fratrem sancti Corbiniani *Frisingensem, Gaubaldum **f. 123.* Ratisponensem, Burchardum Wirczburgensem, Willibaldum Aureatensem[1], que[a] alio nomine Eistet appellatur. Huius frater fuit *V. Walb. c. 1. 4. 5.* Wunnibaldus sanctissimus abbas monasterii in Haydenhaim; quorum soror fuit virgo clarissima Walpurga in predicta civitate Aureatensium requiescens, splendida luminaria orta in Hybernia, nunc vero ecclesiam totam et specialiter illustrancia confinia Reciarum[2].

<Et[b] nota, quod in Vita beati Maximiliani[3] legitur, quod sedes Sabinionensis, que nunc est in Prisna, Liburniensis, que est in Karinthia circa fluvium Travum, Soliensis, Cylegiensis, Petoviensis, Gardensis per Liburniam, que incipit a Lico flumine, descendens per decursum Travi fluminis usque ad Danubium, olim Laureacensi prothoflamini subfuerunt; quarum sedium civitatumque loca a Rugis Ythaliam ingredientibus penitus destructa vix parvum vel nullum sui nominis vestigium reliquerunt. Sed et per Mesiam et Pannoniam plures et magne sedes iurisdictione et auctoritate eiusdem Laureacensis archiepiscopi seu prothoflaminis regebantur. Est autem Laureacum locus super Anasum fluvium in Norico Ripensi, nunc ipsius fluminis nomen habens, beati Floriani martiris martirio et nomine decoratus; ad quem quoque Patavia, Frisinga, Ratispona, Ymbripolis dicta, pluribus annis ante adventum beati Růdperti ad Iuvavum cum subiectione debita pertinebant. Imperatores autem Phylippus et filius eius Phylippus et beatus Quirinus martir, coheres eorum, de suo patrimonio, quod latissimum habuerunt, Christiani effecti et stabiliti in fide catholica fundaverunt Laureacensem ecclesiam et multis possessionibus dotaverunt>.

a) *sic c.* b) *uncis inclusa postea deleta.*

1) *Hanc formam Latinam in urbe Eichstätt non ignotam (cf. Gundechari Lib. pont. Eichst., SS. VII, p.* 245, *l.* 15 *sq.) auctor e Vita s. Walburgis addidit Annalibus S. Rudb.* 2) *Haec e Philippi episcopi Eichstättensis* († 1322*) Vita s. Walburgis, Acta SS.* 25. *Febr. III, p.* 558 *sqq.* 3) *Pez, SS. Austr. I, p.* 22 *sqq. Cf. Hist. episc. Patav., SS. XXV, p.* 617 *sqq.*

A. S. Rudb. Mart. Imp. Reg. 746. Anno Domini DCC°LI° Karlomannus frater Pippini monachus Rome efficitur et postea ad Montem Cassinum se transtulit, ibidemque dum iuxta statuta religionis fratribus in opere coquinario deserviret, a quodam coquo bibulo alapis ceditur per tres vices; 'sic', inquit, 'decet te fratribus ministrare?' Qui aliud non respondit, sed dixit: 'Indulgeat tibi Deus, frater, et Karlomannus'. Quod collega suu's, suorum conscius secretorum, dissimulare non valens in coquum irruit et concursum omnium et tumultum concitavit, contra se omnibus clamantibus, quod presumeret hoc fecisse, quousque nobilitate Karlomanni exposita omnes sibi peterent indulgeri, eius pacienciam admirantes, in reliquum ei reverenciam exhibentes.

Mart. Opp. Mortuo[a] Zac[haria][b] papa Steph[anus][b] II. sedit.

Otto V, 21. Reg. 749. cf. Einh. c. 1. Igitur Pippinus procuracionem iam regni solus tenens, Hylderico regnante tantum vocaliter, ut est dictum[1], misit Burchardum presulem Wirczburgensem et cappellanum suum Furaldum[c] ad papam[d], ut quererent, de regibus Francie quid sibi videretur, de regni eciam consuetudine sciscitando. Mandavit autem papa Pippino melius sibi videri illum vocari regem, qui curam gereret et laborem, quam eum, qui laboris ex-*cf. Mart. Imp.*pers in ocio viveret et vacaret.

De[e] exaltacione Pippini ad [regnum[f]] et gestis suis. Capitulum 3[m].

A. S. Rudb. Reg. 750. Otto V, 22. Anno Domini DCC°LII° de consensu optimatum[2] Pippinus a beato Bonifacio predicto[3] in civitate Suessionis auctoritate[g] papali rex ungitur et coronatur et deposito amministracionis nomine et officio in reliquum rex vocatur[4]. Eo *Mart. Pont.* tempore monachi de Cassino fulti patrocinio Karlomanni Romam veniunt poscentes, ut papa litteras ad regem Francorum dirigat, quatenus de monasterio Floriacensi, quod est in dyocesi Aurelianensi, eis corpus beati Benedicti redderetur, quod cum corpore beate Scolastice sororis eius translatum illuc fuerat tempore summi pontificis Theodati, ut superius est premissum[h. 5]. Rex vero dum annueret, monachi Floriacenses flentes et ieiunantes restiterunt. Nuncii autem, qui missi erant, corpus deferre volentes, percussi cecitate infecto negocio sunt reversi, quamquam in legenda beati Heinrici imperatoris aliter habeatur[6].

a) Mortuo — sedit *in marg.* b) *uncis inclusa in marg. abscisa.* c) *sic c.;* Folradum *Reg. et Otto.* d) ad papam *in marg.* e) De — 3[m] *in marg.* f) *uncis inclusa abscisa supplevi.* g) auct. pap. *in marg.* h) ut — premissum *inter lineas litteris minutissimis post add.*

1) *Vide supra initium huius recensionis cap.* 1, *p.* 1. 2) *Cf. Regino:* secundum morem Francorum. 3) *Cf. cap.* 2, *p.* 5. 4) *Cf. Einh. V. Kar. c.* 3; *Otto, Chr. V,* 15. 5) *In hac recensione nihil horum legitur, sed cf. infra rec. D.* 6) *Cf. Adalb. Vita Heinrici II, c.* 23 *sq., SS. IV, p.* 806 *sq., ubi narratur sanctorum reliquias, de quorum furto imperator audierat, se in Monte Cassino exstare miraculis ostendisse.*

Anno Domini eodem beatus Bonifacius in Frisia cum sociis (*A. S. Budb.* *Otto V*, 25.) suis martirio coronatur, corpus eius ad Vůldense monasterium (*Mart. Pont.*) transportatur[1].

Anno Domini DCC°LIII° Stephanus papa venit Parisius[2] (*Otto V*, 22 *sq.*) orans Pippinum, quatenus contra Aystolfum regem Lombardorum ecclesie succurrere dignaretur. Factum est, dum papa (*Reg.* 753.) Parisius moram traheret, contigit ipsum graviter infirmari et mirabiliter sanari, sicut sua epistula protestatur, que talis est:

Stephanus episcopus, servus servorum Dei. Sicut nemo debet se iactare de suis meritis, sic non debet opera Dei, que in illo per sanctos suos fiunt sine suis meritis, silere, sed predicare, quia angelus *ad-* (**f.* 123'.) *monet sic Thobyam. Unde ego per oppressionem*[a] *sancte ecclesie a rege atrocissimo et blasphemo et nec dicendo*[b] *Aistŏlfo ad optimum et sanctum dominum Pippinum, christianissimum regem, in Franciam veni, ubi egrotavi usque ad mortem et mansi aliquod tempus apud pagum Parisiacensem in venerabili monasterio sancti martiris Dyonisii, et cum iam medici desperarent, fui sicut in oracione in ecclesia eiusdem martiris subter*[c] *campanas et vidi ante altare sanctum Petrum et Paulum magistrum gencium et nota mente cognovi illos ex illorum surcariis, et dominum Dyonisium stantem ad dextram beati Petri subtilem et longiorem; dixitque sanctus Petrus: 'Hic frater noster postulat sanitatem', et respondit Paulus: 'Modo sanabitur', et extendit manumque misit ad pectus beati Dyonisii amicabiliter respiciens ad sanctum Petrum; qui ait ad beatum Dyonisium: 'Tua gracia est sanitas eius', et statim beatus Dyonisius thuribulum incensi et palmam in manu tenens cum presbitero et dyacono, qui in parte stabant, venit ad me et dixit michi: 'Pax tecum, frater, noli timere, non morieris, donec ad sedem prospere revertaris. Surge sane*[d] *et hoc altare in honore apostolorum Dei Petri et Pauli, quos vides, dedica, missas graciarum agens'. Moxque sanus factus sum, et volens im-*

*) *In marg. infer. Ioh. alio atramento add.:* Pippinus quorundam pravis persuasionibus quandam villam Laudunensis ecclesie que Anisiacus dicitur sibi ad censum nisus est app[ropriare[e]], sicut et alias quasdam fecit. In qua cum dormiret, venit sanctus Remigius dicens: 'Tu quid hic facis, quare intrasti in villam, quam michi homo te devocior [dedit[f]], quam et ego ecclesie sancte Dei genitricis donavi?' Et flagellavit eum satis duriter[g] ita, ut postea livores in corpore eius parerent. Et cum sanctus Remigius disparuisset, Pippi[nus][f] surrexit et correptus valida febre quantocius ab illa villa recessit. In qua febre non modico t[empore][f] laboravit . . . .[h] regni . . .[i]. (*Hincm. V. Rem. c.* 67.)

a) pro oppressione *Reg.* b) *seq.* Ayst. *delet.* c) subtus *Reg.* d) sanus *Reg.* e) *abscisae 4 vel 5 litterae;* accipere *Hincm.* f) *uncis inclusa abscisa supplevi ex Hincm.* g) acriter *Hincm.* h) *5 litterae legi non possunt.* i) *reliqua desecta.*

1) *Cf. Otlohi Vita Bonifatii II,* 31, *ed. Levison p.* 215. 2) *Immo* Carisius, *ut Otto Fris. l. l. dicit.*

Reg. *plere quod mandatum fuerat, et dicebant, quod dementabam. Quapropter retuli regi et suis que videram et omnia adimplevi'.*

Igitur papa inter missarum sollempnia et consecracionem altaris unxit in reges Francorum Pippinum et duos filios eius Karolum et Karlomannum et Berthradam reginam gracia septiformis spiritus consignavit in nomine Domini, atque Francorum proceres apostolica benedictione sanctificans auctoritate sancti Petri sibi tradita obligavit, et obtestatus est, ut numquam de altera stirpe per succedencium temporum curricula ipsi vel quicumque ex eorum progenie orti super se regem presumerent aliquem constituere nisi de eorum progenie, quos et divina providencia ad sedem apostolicam tuendam eligere et per eum, scilicet sancti Petri vicarium, immo domini Iesu Christi, in potestatem regiam dignatus est sublimare et unctione sacratissima consecrare.

Otto V, 23. Rex ergo Pippinus et omnes nobiles a sacramento fidelitatis facto Hylderico absolvuntur, et ipse Hyldericus tonsoratus *Reg.* 751. 753. in monasterium est retrusus[a]. Anno[b] Domini supradicto Pippinus expedicionem in Ythaliam parat et in Papya obsedit *Otto V, 25.* Aystulfum[c] pro iusticiis sancti Petri; qui datis XL[a] obsidibus *Reg.* 751. 753. iuravit, quod ecclesiam amplius non turbaret. Karlomannus autem missus ab abbate suo fratri suo Pippino ante ingressum Ythalie occurrerat in Vienna mansitque cum Berthrada regina et[d] langore correptus ibi ultimum vite fecit.

Anno Domini DCC°LV° Pippinus audiens Aystulfum in pactis non persistere revertitur et iterum eundem concludens *Otto V, 25.* compulit, ut que iuraverat adimpleret; optulit quoque Ra- *Reg.* 753. vennam cum aliis pluribus urbibus Ythalie sancto Petro. Reverso Pippino in Franciam Aystulfus iterum que promiserat infringere meditatur; sed cum venacionibus inserviret, Dei iudicio percussus vitam cum regno terminavit, cuius regnum Desiderius subintravit.

Reg. 756. Anno* Domini DCC°LVI° Constantinus Grecorum imperator misit Pippino organum artificiosissime fabricatum et alia multa dona, apud Compendium rege tunc temporis existente; venitque illuc Thassilo dux Bawarie et hominium sibi fecit iuravitque Pipino et filiis suis super corpus beati Dyonisii et sancti Germani et sancti Martini; similiter fecerunt sui homines *cf. ib.* 763. meliores; [sed][e] omnia postea [po]stergavit [imm]emor omnium que [iur]avit.

Mart. Pont. cf. A. S. Rudb. 757. Stephanus papa anno Domini DCC°LVII°, id est ultimo sui pontificatus anno, Romanum imperium in personam magnifici Karoli

*) *In marg. signis binis appositis ante:* Anno Domini DCC°LVI° *haec:* *Mart. Imp.* [Eo[f]] tempore a Roma [e]ciam[f] per Fulradum abbatem [sancti[f]] Dyonisii corpus sancti [Vit]i[f] martiris. Nota de villa scilicet Vittig[is][g, 1].

a) *corr. ex* retrasus. b) Anno — suprad. *in marg.* c) *corr. ex* Aystolfum. d) *seq.* languore *delet.* e) [sed] omnia — [iur]avit *in marg., quae abscisa sunt uncis inclusa supplevi.* f) *ex Martino desecta supplevi quae uncis inclusa sunt.* g) vittig . . *optime legitur;* is *non satis certum, sed verisimile est.*

1) *Unde haec deprompta sint vel quo spectent, nescio.*

adhuc iuvenis a Grecis transtulit in Germanos. Quo subducto *Mart. Pont.*
Paulus successit, qui viduis, orphanis, pauperibus, incarceratis, pupillis loca eorum lustrando beneficia plurima
exhibuit pietatis. Eodem anno Pippinus Saxoniam ingre- *Reg.* 757.
ditur, quos artavit ibidem sanguine multo fuso ad dedicionem et solvere sibi tributum singulis annis equos trecentos.

Anno Domini DCC°LVIII° Pippinus Aquitaniam invadit contra *A. S. Rudb.*
Waifarium, qui crudeliter ecclesias molestavit; qui dato *Otto V*, 25.
obside filio suo Adalgario promisit se ablata omnia eccle- *Reg.* 760-768.
siis redditurum; quorum oblitus Pippinum concitavit civitates, castra, villas tres illius destruere et per vices quinque ipsam terram vastare et hostiliter introire.

*Anno Domini DCC°LVIIII° beatus Othmarus in insula Reni **f.* 124. *A. S. Rudb.*
que Stain dicitur in Domino requievit. Eclypsis solis facta est *Otto V*, 25.
in Septembri.

Anno Domini DCC°LX° Pippinus expedicionem nullam fecit[1], *Reg.* 760.
sed audiens Waifarium iuxta suam consuetudinem iterum dolum meditari et iuramenta velle irritare, qualiter huic dolo occurreret, animo revolvebat.

Anno Domini DCC°LXI° Constantinus moritur rex Gre- *A. S. Rudb. Mart. Imp.*
corum, et succedit filius eius Leo. Hic[a] cuidam ecclesie coronam preciosam, ornatam carbunculis, raptam suo capiti superponit et subito moritur.

Anno Domini DCC°LXII° eclypsis solis facta est in Iunio. *A. S. Rudb.*

Anno Domini DCC°LXIII° Pippinus iterum vacavit[2]. *cf. Reg.*

Anno Domini DCC°LXIIII° Iohannes Salczpurgensis presul *A. S. Rudb.*
moritur, et succedit beatus Vergilius, qui ecclesiam maiorem *Conv. Bag.* c. 4. 5.
construxit et dedicavit et in ea corpus beati Růdperti locavit *cf. V. Virgilii.*
translatum ex ecclesia sancti Petri. Hic Liburniam a summo usque ad ima predicando permeavit et prima semina verbi iaciens in Karinthia ipsius Sclavice gentis sub duce Cecacio[3] apostolus est effectus[4].

Anno Domini DCC°LXV° Odilo dux Bawarie senior moritur, *A. S. Rudb.*
et Thassilo reconciliatus Pippino dux ab eo preficitur illi terre.
Eodem anno contra Waifarium Pippinus procinctum *Reg.* 767.
sexte movet expedicionis et captis multis castris, speluncis et rupibus venit Bituricas, ibique nunciatum est ei, quod
Paulus papa transierit ex hac vita, et Stephanus tercius *Mart. Pont.*

a) Hic — moritur *in marg.*

1) *Annus* 760. *vacat in Ann. S. Rudberti; cum autem noster a Reginone ad hunc annum relata iam ad a.* 758. *attulisset, hoc loco aliqua Reginoni non quidem contraria commentus est.* 2) *Annus iterum in Ann. S. Rudb. vacat.* 3) Cacatius *in Conv. appellatur.* 4) *Haec auctor brevitati operam dans minus recte exscripsit e Conversione Bagoar. et Carant. collata Vita Virgilii, SS. XI, p.* 87 *sq.*

Reg. 768. successisset. Ipseque profectus venit Sanctonas ibique dimissa regina Berthrada perrexit Petragoricas et auxiliante Deo interempto Waifario cum triumpho glorie Sanctonas est reversus. *cf. Mart. Imp.* Et revertens in Franciam venit Turonis, ad oracionem pergens ad *cf. Otto V, 25.* Sanctum Martinum cepit infirmari et Parisius vix pervenit ibique VIIIº Kal. Octobr. vir magnorum operum ultimum diem *Mart. Imp.* clausit et ad Sanctum Dyonisium honorifice sepelitur.

De Karolo Magno et gestis suis. Capitulum 4^{m}.

A. S. Rudb. 766. Anno Domini DCCºLXVIº Karolus et Karlomannus patri suc- *Reg. 768. Einh. c. 3. 18.* cedunt in regno, qui ad nutum optimatum regnum insimul diviserunt. Passus est autem Karolus multas a fratre suo *A. S. Rudb. Einh. c. 3.* iniurias, quas modestissime sufferebat. Quo mortuo anno Domini DCCºLXXº[a] uxor eius ad Desiderium regem Lombardorum *Einh. c. 18.* inconsulto Karolo commigravit. Huius filiam Karolus habuit in matrimonio, sed post annum eam repudiavit duxitque Hyldegardam Alemannam Suevice nacionis et genuit ex ea inter alios liberos Lůdewicum, Karolum et Pippinum, plures[b] quoque uxores et concubinas et pueros legitur habuisse.

A. S. Rudb. Mart. Pont. Post Stephanum anno Domini DCCºLXXIIº sedem Ro- *Einh. c. 5.* manam suscepit Adrianus primus. Igitur rex primum bellum habuit contra[c] Humoldum Aquitanie ducem, qui post interitum Hůnoldi[d] se opposuit; fugit ad ducem Vaschonum Lupum, cui Karolus mandat profugum reddere sine mora. Qui non solum illum, sed se ipsum optulit eius gracie cum provincia, quam tenebat. Hoc anno Thassilo dux Bawarie sibi Karinthiam subiugavit.

A. S. Rudb. Einh. c. 6. Anno[e] Domini DCCºLX[XIIIº] bellum rex habuit contra *Reg. 773 sq.* Desiderium regem, quod rogatu Adriani pape suscepit, quia idem Desiderius ecclesiam perturbans sancti Petri iusticiam ad se *Einh. c. 6. Mart. Imp.* traxit. Fatigavit autem eum Karolus in Papia et obsedit captumque in exilium relegavit; qui Aquisgrani est sepultus[1]. *Reg.* Filius eius Adalgysus navigio fuga lapsus in Greciam se trans- *Einh.* posuit; et sic ablata ecclesie restituuntur, Ythaliaque regis facta est subdita dicioni. In[f] hoc prelio Rolandi et Oliveri virtutes dicuntur plurimum claruisse, qui fuere comites palatini ac signa sue strennuitatis ac fortitudinis demonstrasse. Ceciderunt hic eciam Amelius et Amicus, de quorum sociali federe mirabilia leguntur;

a) A. D. DCCºLXXº *in marg.* b) plures — habuisse *in marg.* c) *seq.* Hymaldum *delet.* d) *Ioh. scribere voluit* Waifarii. e) A. D. DCCºLX . . . *(absc.) in marg.* f) In hoc — DCCºLXXVIº *(p. 11, l. 10) in marg.*

1) *Hoc ab Aegidio Aureaevall., SS. XXV, p.* 47, *et in Pauli diac. Contin. Lomb., SS. Langob. p.* 219, *relatum unde noster hauserit, ignoro. Cf. Simson, 'Jahrbücher d. D. Reichs unter Karl d. Gr.' I, p.* 194, *n.* 4.

nam Amicus Amelium accusatum et iudicatum ad duellum pro nota cum regis filia de mortis periculo per exposicionem sue persone pro eo, et Amelius Amicum de lepre contagio filiorum s[uorum][a] sanguine liberavit. Tanta enim in eis fuit similitudo vultuum et proporcio morum, ut nulla in eis posset differencia comproba[ri][a]. Apud Mediolanum ambo in uno tumulo sunt locati[1] iuxta illud: *Amabiles et decori in vita sua in m[orte][a] quoque* 2. *Reg.* 1, 23. *non sunt divisi.*

A. S. Rudb. *Einh. c.* 7. Anno Domini DCC°LXXVI° bellum fuit contra Saxones inchoatum, quos sepius et cum multis laboribus aggressus et illis multociens vacillantibus novissime ad dedicionem compulit et baptismum suscipere salutarem. *A. S. Rudb.* 774. Leone imperatore Grecorum mortuo Constantinus filius eius cum matre Hyrene imperavit, *Otto V,* 28. *Mart. Imp.* quorum tempore tabula Constantinopoli in quodam tumulo est inventa, in qua scriptum erat: 'Christus nascetur ex Maria virgine, et credo in eum; sub Constantino et Hyrene imperatoribus, o sol, iterum me videbis'. Constantinus autem matre *Otto V,* 31. procurante pacem habuit cum Karolo et cum Francis. Qui *Otto V,* 29. Constantinus* a matre est cecatus, ut ipsa posset fiducialius imperare. *Mart. Imp.* Hanc Karolus peciit in uxorem, que dum annueret, *Otto V,* 31. 32. Ecius patricius impedivit et ipsam in monasterio retrusit et Constantino inhabili facto ad imperium[2] proprium fratrem Nycephorum sublevavit; quo a Bulgaris interfecto Mychael imperator efficitur gener suus. Hic pacem inter Grecos et Karolum renovavit. Qui a Bulgaris fugatus in prelio monachus est effectus. Cui successit item alius Leo, et cepit *Mart. Pont.* languescere potencia Grecorum Sarracenis prevalentibus contra eos. Hoc tempore beatus Gangolfus occiditur a quodam *clerico, *f. 124'. qui cum uxore sua adulterium perpetravit; et dum miraculis caresceret, mulier dixisse fertur, quod sic miraculis clareret, sicut caneret anus suus. Et continuo, dum loqueretur, et in reliquum semper anus suus turpiter resonabat.

Anno Domini DCC°LXXVII° rex Hyspanias introivit et *A. S. Rudb.* veniens Pampilonam perrexit inde ad Cesaraugustam, ubi ad eum *Reg.* 778. de diversis partibus innumerabiles confluxerunt, et pugnatum

*) *Sequuntur deleta:* cuidam ecclesie coronam; *cf. supra ad a.* 761. *Apud Mart. Oppav. haec praecedunt.*

a) *uncis inclusa in margine desecta supplevi.*

1) *Cf. Acta Amici et Amelii et quae annotantur Acta SS.* 12. *Oct. VI, p.* 124 *sqq. et carmen Francogallicum quod inscribitur 'Amis et Amiles' ed. Conradus Hofmann, Erlangen* 1852. 2) *Haec Ioh. addidit.*

est ibi atrociter, ibique ceciderunt Rolandus et Oliverus *Reg.* proceres supradicti. Eiectisque de Pampilona Sarracenis Cesaraugustana civitas cincta est et pressa, datisque obsidibus et immenso auri pondere, murisque Pampilone civitatis dirutis et Vaschonibus subiugatis, rex in Franciam est reversus. In[a] hac via creditur filiam regis Toleti Galienam accepisse et secum abduxisse, que maxima incantatrix virtute cuiusdam gemme, que anulo inclusa fuit, eum adeo excessive in sui amorem traxerit, ut anulus in ore mortue positus ipsum ad opus libidinis incenderit cum cadavere[1], et hoc fertur esse peccatum, quod beato Egidio erubuerit confiteri; orante tamen sancto angelus sacrificii tempore ipsum peccatum scriptum in cedula attulit super aram, et confessus meruit veniam, vovens se nullatenus amplius *Reg.* commissurum[2]. Anno Domini DCC°LXXVIII Saxones audientes regem agere in remotis, immemores[b] fidei, quam dederunt, hostiliter venerunt in Tuicium[3] ex opposito Colonie cedibus, rapinis et incendiis omnia devastantes. Quod audiens rex venit Autysiodorum et misit principes, qui in fugam Saxones converterunt et maximam multitudinem prostraverunt.

Anno Domini DCC°LXXX° Karolus cum regina Hyldegarde *Mart. Imp.* Romam perrexit oracionis causa et appropinquans ad miliare ivit pedes, frequentans ecclesias et deosculans altaria cum *Reg. 781.* maxima devocione, multa offerens et distribuens; ubi baptizatus est filius eius Pippinus a papa Adriano et de sacro fonte levatus, quem idem papa unxit in regem Ythalie, Ludewicum *cf. Reg.* vero in regem Aquitanie consecravit, Karolum vero maiorem natu[4] pater suo voluit lateri adherere magna cogitans de eodem, quia eciam multum extitit bellicosus; per eum enim *Otto V, 28.* bella plurima ministravit. Populus autem Romanus ipsum cum *Iac. c. 181. Mart. Pont.* senatu Romanorum[5] patricium acclamavit. Papa quoque synodo centum[c] LIIII^or episcoporum contracta, consencientibus episcopis auctoritatem ei dedit et ius eligendi pontificem et sedem apostolicam ordinandi. Investituras eciam episcoporum per omne regnum sibi contulit pro reverencia speciali.

a) In — commissurum *in marg.* b) immemores — hostiliter *in marg. sin. signis huc illata.* c) centum *in dextera marg.*, LIIII ep. *in marg. sinistra post add.*

1) *Forma haec fabulae notae (de qua vide J. Grimm, 'Deutsche Mythologie' I, ed.* 3, *p.* 406; *Gaston Paris, 'Histoire poëtique de Charlemagne', ed.* 2, *Paris* 1905, *p.* 382 *sqq.* 544 *sq.; A. Pauls, 'Der Ring der Fastrada', Aachen* 1896*) neque in carminibus Gallicis neque alibi invenitur, cum partes mulieris cuiuscumque hic tantummodo in Galienam (de qua cf. Paris l. c. p.* 385 *sqq.) translatae sint.* 2) *Cf. Vitam s. Aegidii c.* 3, *Acta SS. Sept. I, p.* 299 *sqq.* 3) Tuciam *Regino.* 4) *Ex Einhardi V. Kar. c.* 19: Karolum qui natu maior erat. *Cetera auctor in Cron. Reginonis de bellis Caroli minoris legens commentus est.* 5) *Haec temporibus illis minime congrua auctor addidit.*

Anno Domini DCC⁰LXXXIII⁰[1] Saxones cum Frisonibus se *Reg.* 784. opposuerunt et Westfali; cum hiis pugnavit Karolus regis filius et devicit; rex vero super Saxones irruens et committens cum eis, pauci fugam capiunt, alii occiduntur. Hoc tempore Saxones datis obsidibus baptizantur et Francis *cf. Reg.* 785. perpetualiter subiugantur, Frisones eciam, qui a beato Willibrordo iam dudum ad fidem catholicam sunt con- *A. S. Rudb.* 688. versi, a Karolo libertate, qua hodie gloriantur, sunt donati[2], scilicet quod nullum super se habeant principem extraneum, sed per se ipsos suam rem publicam ad proprium commodum moderentur, et sic eos in fide ac religione rex prudentissimus stabilivit. Hoc[a] tempore rex misit exercitum in Britanniam cum Odulfo principe co- *Reg.* 786. quorum, qui receptis castris terre primates captos regi Wormaciam presentavit.

Anno Domini DCC⁰LXXXIIII⁰ beatus Vergilius transiit, *A. S. Rudb.* et abbas Berthricus eligitur pro eo; sub quo corpora Gavinii et Idwini de suis tumulis elevantur. Post quem Arno sedem suscipit, et eclypsis solis facta est. Anno Domini DCC⁰LXXXVI⁰ *Reg.* 787 *sq.* Thassilo dux Bawarie misit[b] Arnonem episcopum cum aliis ad [pap]am[c], ut eum gracie Karoli reformaret; sed est inventum ficticium [d]oli[c] in Thassilone, et ergo [contra[c]] eum in Bawariam rex manu valida proficiscitur et ad hominium compulit, dato obside filio Theodone; et cum iterum Thassilo Ungaros super regnum induceret et pollicita inceperit oblivisci, rex venit in Ingelnhaim, ubi Thassilo accusatus de multis perfidie sue actibus, incitatus per uxorem, que filia Desiderii regis fuit, confessus est omnia esse vera accepitque sentenciam capitalem. Cui miseratus rex, ad subplicacionem *Otto V,* 29. propriam ipse cum filio Theodone[3] tonsoratus ad Laureacense monasterium, quod ipse construxerat, est retrusus. Hoc *Conv. Bag. c.* 6. 7; *cf.* 10. anno[4] mandavit rex Arnoni episcopo Salczpurgensi, Ingone ducatum Karinthie tenente, ut populum Karinthianorum,

a) Hoc — presentavit *in dextera marg. add. pro deletis* se opposuit contraque Karolus. b) misit — Bawariam rex *in marg.* c) *uncis inclusa abscisa supplevi.*

1) *Codex Reginonis olim Victoriensis (A* 1c*), quem Iohannes penes se habuit, annum* 783. *praebet.* 2) *Hoc multis locis leges Frisicae, quae 'Küren' nuncupantur, narrant; cf. v. Richthofen, 'Untersuchungen zu fries. Rechtsquellen' I, p.* 33; *'Fries. Rechtsquellen' p.* 2 *sqq.; R. Koegel, 'Geschichte der deutschen Litteratur' I,* 1 *(*1894*), p.* 243; *Ph. Heck, 'Ursprung der gemeinfries. Rechtsquellen' ('N. Archiv' XVII, p.* 568 *sqq.). Cf. et diploma spurium Caroli Magni (*802*, Laterani) pro Frisonibus, DD. Car. I, nr.* 269*, p.* 393*, quod Ph. Heck, 'Altfries. Gerichtsverfassung' p.* 431 *sq. anno* 1247*, Mühlbacher vero postea fictum esse credit.* 3) *Haec ex Regin. a.* 788. 4) *Pippinum Caroli regis filium hoc fecisse a.* 796. *tradit Conversio, cuius materiam Iohannes confuse excerpsit.*

quem beatus Vergilius traxit ad fidem, per ministros et pres- [Reg. 795 sq.] biteros in fide catholica confirmaret. Rex iterum Saxones pressit rebellantes et Hunos in dedicionem suscepit per Heinricum ducem Foriiulii, qui Iringum principem exspoliavit et aliis proceribus regni intestina clade peremptis thesaurum maximum priscorum regum per longa secula congregatum attulit Aquisgrani, quem rex sancto[a] Petro, optimatibus, [A. S. Rudb. 791.] clericis, laycis et aliis fidelibus liberaliter erogavit. Cepit [cf. Reg. 791. 796. Einh. c. 13.] eciam Ungariam ab Anaso fluvio usque ad Rabam fluvium, que provincia Pannonia nuncupatur.

[A. S. Rudb. Mart. Pont. Einh. c. 25. Reg. 796.] Anno Domini DCC°XCII° claruit Albinus, qui et Alkwinus, vir eruditissimus de Britannia Saxonice nacionis. Mortuo Adriano papa Leo successit, qui statim[b] misit regi legatos cum muneribus portantes claves confessionis sancti Petri et vexillum urbis Romane. [A. S. Rudb.] Anno Domini DCC°XCVI° Leo papa Arnonem archiepiscopum [*f. 125.] fecit et pallio honoravit*, *transactis a transitu beati Rŭd- [cf. A. S. Rudb. 628.] perti annis circiter centum et LXX[a].

[A. S. Rudb. 797 sq. Otto V, 30. Reg. 799.] Anno Domini DCC°XC°VII° Romani Leonem in letania maiori lingua et oculis privaverunt. Interea pugnatum est cum Hunis, ubi signifer Geroldus occisus est et inter martires reputatus, sicut legitur in visione Witini monachi Augiensis[c, 1], quia zelo Dei pro defensione ecclesie decertavit.

[A. S. Rudb. Mart. Pont.] Anno Domini DCC°XC°VIIII° in die nativitatis Domini papa visum recepit mirifice et loquelam, et proficiscens ad Karolum [Reg. 800. Otto V, 30. Mart. Pont.] persuasit secum venire Romam; qui[d] cum reliquiis, crucibus et vexillis reverentissime est susceptus, coram[e] se papa gloriose de omnibus obiectis criminibus expurgavit.

Item de eodem. Capitulum 5m.

[A. S. Rudb. 800. Reg. 801. Mart. Pont. Otto V, 31.] Anno Domini DCCC° Karolus in die nativitatis Domini cum maxima acclamacione populi a Leone est in imperatorem, ablato[f] patriciatus titulo, sollempniter coronatus et presidens iudicio, pape innocencia indagata, omnes qui eum leserant, dum in eos acrius desevire intenderet, interventu pape perpetuo exilio relegavit.

[Reg.] Episcopus[g] Ierosolimorum misit hoc tempore ad imperatorem Zachariam presbiterum cum duobus monachis, quorum unus f[uit][h] de monte Oliveti, alter de Bethlee[m][h], qui ei claves

[Reg. 787.] *) *In marg. infer. signo fortasse post* Wormaciam presentavit *(p. 13, l. 15) posito add. verba:* Rex modo vacans Romam perrexit et iussu pape intravit provinciam Beneventanam, ubi ab Herigiso duce acceptis XII obsidibus et filio suo Grimaldo cum multis muneribus est reversus ad summum pontificem, referens ei gesta.

a) sancto P. *in marg. add.* b) statim — Leo papa *in marg. infer.* c) Augiensis — decertavit *in marg.* d) qui — susceptus *in marg.* e) *seq.* eo . quo *delet.* f) ablato patr. tit. *in marg. add.* g) Episcopus — detulerunt *in marg.* h) *quae abscisa sunt uncis inclusa.*

1) *Heitonis Vis. Wett. c. 27, Poetae Lat. II, p. 274.*

de sepulchro Domini et loci Calvarie et claves civitatis cum vexillo *Reg.* detulerunt.

⟨Imperator[a] cum Grecis pacem firmavit et rediens in *A. S. Rudb. 801—803.* Alemanniam Salczpurgam pertransiens, terremotus factus est magnus; Saxones adiit iterum rebellantes et transtulit *cf. Reg. 804.* eos in Franciam, ut sic gentem distractam ad loca alia quietaret, disponit⟩.

Dedit quoque imperator ducatum Spoletanum et Bene- *Mart. Imp.* ventanum ecclesie, confirmans ea que prius ecclesie contulit pater suus. Dispositis itaque in Urbe et Ythalia rebus *Reg. 801.* ecclesiasticis et privatis venit Spoletum, et ecce terremotus magnus factus est, quo tota Ythalia est concussa, et ipso anno plura loca circa Renum in Gallia et Germania per terre motum tremuerunt, et propter molliciem hyberni temporis maxime pestilencie sunt secute. Venitque Ravennam et Papyam, et venit nuncius Iudeus[b] nomine Ysachar[1] adducens a rege Persarum elephantem cum aliis muneribus preciosis, et firmata pace cum Grecis *A. S. Rudb. 801 sq.* per internuncios[2] reversus in Alemanniam Salczpurgam venit atque Saxones iterum rebellantes transtulit in Franciam, si forte sic traheret populum inquietum a sui animi levitate[3]. Anno *Reg. 804.* Domini octingentesimo IIII° nunciatum est imperatori sanguinem salvatoris in Mantua repertum, mandatque pape poscens super hoc inquirere veritatem. Papa vero occasione[c] ex hoc sump[ta] veniendi ad [eum] mandat, quod secum vellet natale Domini celebrare. Cui in occursum mittit filium suum Karolum in Agaunum ad locum[4] sancti Mauricii, ut honorifice susciperetur et esset itineris sui ductor. Ipse vero Remis ei obviam est profectus ibique susceptum Carisiacum duxit et secum ibi natale Domini celebravit. Deinde Aquis perduxit et honoratum magnis muneribus per Bawariam revertentem Ravennam deduci fecit. In hac via Leo in multis locis ecclesias dedicavit et maximis indulgenciis decoravit[3].

Anno Domini DCCC°V° imperator per filium suum Karolum *A. S. Rudb.* Bohemos compescuit, qui eorum ducem Lexonem occidit omnem *Reg. 805.* terram depopulando et imperio subiugando. Post hoc im- *Einh. c. 17. cf. Reg. 810.* perator naves bellicas plurimas in diversis partibus instauravit contra Mauros, Northmannos et Dalmatos et alias gentes, que non poterant competenter sine classibus coerceri[5].

Invitatus[d] ergo non solum a patriarcha Ierusalem, *cf. Mart. Imp.* sed et ab imperatore Grecorum perrexit Ierosolimam per

a) *uncis inclusa Ioh. delevit.* b) Iudeus n. Ys. *in marg.* c) occasione — ad [eum] *in marg. continuavit auctor; uncis inclusa abscisa supplevi.* d) Invit. — frequentantur *(p. 16, l. 15) in infer. marg.; supra quae Ioh. alio ductu* ecclesiam salvatoris *scripsit.*

1) Isaac *nomen eius refert Regino.* 2) *Cf. Ottonis Chron. V,* 31. 3) *Haec Iohannes ipse commentus est.* 4) *Nota Iohannem Reginonis verbis* ad s. Mauricium *haec e Passione s. Mauritii et sociorum eius, Acta SS. Boll.* 22. *Sept. VI, p.* 342 *sqq., addidisse.* 5) *His ex Einhardi Vitae Kar. c.* 17. *excerptis Ioh. classem contra Dalmatas missam esse ex Reginone addidit, ubi* eandem classem ad Dalmatiae litora vastanda misit.

Ungariam et Bulgariam iter c[arpens][a]; nam iuxta civitatem Budensem, ubi castra fixerat, usque hodie balnea *Mart. Imp.* termalia, que construxerat, videntur. Recuperato ergo sepulchro Domini et aliis pluribus civitatibus, que pagani tenebant, per Constantinopolim rediit, quem imperator auri, argenti, gemmarum preciosis munerib[us][a] honoravit, que omnia parvipendit petens reliquias sanctorum; et facta oracione et premisso ieiunio imperator dedit ei octo spinas de coron[a Domini] cum parte corone, cui erant infixe, et ea die, qua de theca sua fuit exposita, flores protulit, qui in manna visibil[iter sunt][a] conversi[1]. Insuper camisiam beate virginis et cinctorium, quo [puerulum[a] in cunabulis *Mart. ib.* cinxit], ... et omnia Aquis in basilicam beate virginis collocavit, et a fidelibus tocius mundi frequentantur[2] . . . .

A. S. Rudb. Reg. 806. Anno Domini octingentesimo VI° eclypsis solis facta III° Ydus Febr. et in eodem mense IIII° Kal. Marcii eclypsis lune, et apparuerunt in celo acies mire magnitudinis in ipsa nocte. Anno Domini *Einh. c.* 16. *Reg.* octingentesimo VII°[b] Aaron rex Persarum misit imperatori papilionem et tentoria varii coloris et mire pulchritudinis, pallia oloserica, odoramenta, balsamum et ungenta, orologium ex aurichalco arte mechanica mirifice compositum cum punctis suis et fenestris XII subtilissime cum XII equitibus exilientibus, pronun- *A. S. Rudb.* ciantibus ipsas horas. ⟨Anno[c] Domini DCCC°X° Karolus filius *Reg.* 810 *sq.* imperatoris obiit, patre nimium cum regni primoribus con- *A. S. Rudb. cf. Reg.* 818. turbato. Transiit eciam Pippinus rex Ythalie. Anno Domini DCCC°XI°[3] in suum locum a Karolo filius eius Bernhardus rex levatur⟩.

Einh. c. 25. Porro imperator adeo studiosus fuit, ut frequenter et aliis disciplinis[d] intenderet multa cum diligencia[e]; habuit enim in grammatica Petrum Pisanum, in rethorica, astronomia et *Mart. Pont.* dyaletica[f] Alqwinum predictum preceptores. Hunc prefecit monasterio sancti Martini Turonis, in quo omnes monachos duo angeli iugulaverant in dormitorio, quia inordinate vixerant contra regule instituta, uno tantum monacho relicto **f.* 125′. superstite, qui hoc vidit *et vix vitam ab angelis impetravit. Hic Alqwinus* multa scripsit et specialiter ad impera-

*) *In marg. nullo signo apposito, quo indicetur, ubi haec inserenda sint, alio ductu Ioh. scripsit:* Hic composuit historiam de sancto Stephano Hesterna et de sancta trinitate

a) *abscisa uncis inclusa supplevi.* b) *pro deletis* Ipso anno *sic correxit auctor.* c) *uncis inclusa post Ioh. delevit.* d) disciplinis *in marg. suppl.* e) *seq.* disciplinis *delet.* f) *sic c.*

1) *Cf. litteras servatas in Cron. S. Petri Erford., Monum. Erphesfurt. p.* 267. 2) *Cf. Vitam Caroli imp. scriptam iussu Friderici I. imperatoris II, c.* 31 *sqq. et Gaston Paris l. c. p.* 337 *sqq.* 543. 3) *A Reginone ad a.* 814, *sed in eius codd. cl. A* 1 *ad a.* 813. *haec referuntur.*

torem librum de sancta trinitate[1], Augustinum super Iohannem breviavit[2]. Studium ab urbe Roma Parisius trans- *Mart. Pont.* tulit et ibidem cum consensu inperatoris et patrocinio ordinavit, quod ab inde orbem inebriat et illustrat, accurrentibus ad ipsúm viris scientificis de gymnasio Bede Venerabilis, quos ipse sapiencie radiis imbuebat. Hoc *Otto V. prol.* studium Abraham a Chaldea vexit in Egyptum, ut vult Iosephus[3]. Astrologiam enim et arismethicam[a] ibi docuit; tantum enim profecit ibidem, ut gens sacerdotum ex admiracione ceperit philosophari secundum Aristotelem, et Egyptus mater arcium sit vocata. Ab Egypciis transiit in *Aug. civ. VIII, 3 sq.* Grecos ad urbem Atheniensium, que nutrix fuit philosophorum secundum Augustinum[4]; ibi enim Pytagorica, Achademica, *ib. VIII, 12.* Perypathetica dogmata floruerunt. A Grecia tempore Iulii Ce- *Otto ib.* saris[5], Scipionis, Cathonis et Tullii ac aliorum ad consistoria vehitur Romanorum. Postremo ad Gallias ducitur, Britones et Hyspanos, sub illustribus doctoribus Berengario, Anshelmo, Managoldo latissime se diffudit. ⟨Hoc[b][6] anno eciam im- *Reg. 806.* perator tribus filiis regnum divisit in tres partes pro pace inter eos conservanda et tamquam testamentum decreta manu Leonis pape confirmavit⟩. Imperator ad numerum alphabeti *Mart. Imp.* monasteria construxit et in unoquoque litteram auream magni precii reliquit, ut ex litterarum ordine monasteriorum prioritas et posteritas nosceretur. Filios et filias liberalibus artibus *Einh. c. 19.* instituit, hos venandi et equitandi, dum etas sinebat, periciam edocuit, illas opus genicium, scilicet texere, filare, fusum columque disposuit exercere. Quas secum esse semper constituit nec nuptui tradidit, dicens eas[a] earum dilectione devinctum adeo, quod earum carere presencia

---

librum, ex quo hystoria est de sancta trinitate. *Gloria tibi trinitas* cecinisse dicitur propter hereticos, qui tempore Karoli plures fuere.

a) *sic c.* b) *uncis inclusa a Ioh. post deleta.*

1) *Ed. Froben, Ratisponae* 1777, *I, p.* 703 *sqq. Cf. Baehr, 'Geschichte der römischen Litteratur im karolingischen Zeitalter' p.* 321 *sq.* 2) *Alcuini Commentaria in s. Iohannis evangelium ed. Froben I, p.* 457 *sqq.; cf. Baehr l. c. p.* 319 *sq. Sed Alcuinus praeter Augustinum alios auctores secutus est, ut Ambrosium et Bedam.* 3) *Ios. Antiq. I, cap.* 6. *in Rufini versione:* Arithmeticam quoque eis contulit et quae de astrologia sunt ipse contradidit. Nam ante adventum Abraham in Aegyptum haec Aegyptii penitus ignorabant. A Chaldaeis enim haec plantata noscuntur in Aegypto, unde etiam pervenisse noscuntur ad Graecos. 4) *De civitate Dei VIII,* 3 *sq.* 12. 5) circa caesarum tempora *Otto.* 6) *Id est anno* 811. *Regino haec ad a.* 806. *posuit, quem Ioh. fortassis perperam intellexit* V *numero pro* X *lecto.*

Einh. non valeret, et quamvis in aliis felix, in hoc adversitatem fortune expertus est, quod tamen dissimulavit, quamvis numquam *Reg.* 813. fedi aliquid perpetrassent. Synodos et concilia plurima habuit in[a] diversis locis kathedralibus episcopis presentibus et quod illi statuerunt ipse subscriptionibus[b] et approbacionibus confirmavit; cuius eciam statutum, ut Innocencius III[us] scribit, dicitur esse, quod misse officium *Einh. c.* 29. audiendum et celebrandum sit a ieiunis[1. *]. Ventis et mensibus nomina imposuit, leges plurimas priscis imperatorum legibus adiecit secundum quod viderat sibi subiectis nacionibus *A. S. Rudb.* convenire. Anno Domini octingentesimo IX. eclypsis solis fuit in Iunio et Decembri. Anno Domini octingentesimo X[o] Karolus filius imperatoris obiit cum patris et tocius imperii gravi luctu. *Reg.* 810. Mortuus eciam est Pippinus rex Ythalie, filius suus, cuius *Einh. c.* 19.24. *cf. Reg.* 812. mors eque patrem inconsolabiliter contristavit; qui reliquit filium nomine Bernhardum. Fuit autem imperator cibo temperatus, ut IIII[or] ferculis in mensa et tribus potibus uteretur *Mart. Imp.* et raro excederet istum modum. Barbam ad pedis longitudinem *Einh. c.* 23.17. deferebat. Peregrina vestimenta horrebat; in sollempnitatibus coronatus et imperialibus ornatus induviis pro- *cf. Otto V,* 32. cedebat. Palacia multa in diversis locis et pontes trans Renum *Einh. c.* 22. Moguncie et Colonie[2] atque thermalia, quibus multum delec- *ib. c.* 16. tabatur, plurima fabricavit. Regum orbis terre et principum ardentissime amicicias acquisivit et tenacissime conservavit.

A. S. Rudb. *Einh. c.* 30. Anno Domini DCCC[o]XII[o c] vocavit ad se Lůdewicum filium suum, regem Aquitanie, et Aquisgrani, ubi decubuit[3], coram optimatibus imposito sibi dyademate post se pronunciat *ib. c.* 19. regnaturum. ⟨Bernhardum[d] nepotem in Ythalia regem constituit pro patre Pippino, filiabus, quas idem Pippinus reli- *Mart. Imp.* quit, inter suas filias reputatis⟩. Apertis eciam thesauris suis *Einh. c.* 33. coram episcopis et abbatibus et optimatibus gloriosum condidit testamentum, Romane ecclesie et precipuis Gallie

Iac. Leg. aur. c. 181. *Gotifr. Panth.* 23,13. *) *In marg. iuxta haec nullo signo apposito, quo indicetur, ubi haec inserenda sint:* de missis: et officium Ambrosianum intermissum est ipso agente et Gregorianum tamquam magis planum et lucidum approbatum; de pace: cum Leone eciam, patricii filio, Grecorum imperatore composuit amiciciam et concordiam eternalis memorie pro se et filiis eorundem, ut ille orientis, hic occidentis imperium possideret.

a) in div. — kathedr. *in marg. posuit Ioh.* b) subscr. et appr. *litteris minutis inter lineas add.* c) *numerum ex* DCCC[o]XIII[o] *Ioh. corr.* d) *uncis inclusa a Ioh. deleta sunt.*

1) *In eo qui de s. altaris officio est Innocentii III. libro haec non leguntur.* 2) *Unum pontem commemorant Einhardus et Otto Fris. l. l.; pontem Coloniensem Ioh. ex Mart. Imp. sub Carolo Magno, SS. XXII,* 461, *l.* 35, *addidit.* 3) *Haec auctor ex Einhardi c.* 30. *et Ottonis Chron. V,* 32. *composuit.*

et Germanie ecclesiis, pueris eciam suis atque pauperibus
pro necessariis eorundem maximis donariis distributis. *Reg.* 813.
Anno Domini octingentesimo XIII°, V° Kal. Febr., regni Fran- *A. S. Budb.* 812.
corum XLVII°[1], imperii vero XIIII°, etatis LXXII° Aquisgrani *Otto V*, 32.
in Domino requievit, ubi plurima iocalia reliquit, sicut
gemmeum vas potatorium, gladiolum et cornu cum aliis
quibusdam decentibus rebus et preciosis, que in archivis
eiusdem ecclesie conservantur[2]. Ibi quoque sub conditorio *Einh. c.* 31.
ymagine et titulo sui nominis insignito honorifice sepelitur. *Reg.* 813.
Consequenti[a] tempore agente Friderico primo ab Ale- 1177.
xandro III° est canonizatus[3]. Aquenses diem transitus
sui cum cantu et officio ecclesiastico festivis laudibus
sollempnizant iuxta Oracium[4], qui dicit:

Presenti tibi maturos largimur honores.

*De Lůdewico[b] imperatore, filio Karoli. Capitulum 6m. **f.* 126.

Anno Domini octingentesimo XV° Lůdewicus sceptra suscepit. *Otto V*, 33. *Reg.*
Post Leonem Stephanus IIIIus sedit et hic Lůdewicum accessit *Mart. Pont.*
in Franciam et multos captivos abductos redemit et ipsum *Otto V*, 33.
Lůdewicum in civitate Suessionensium[5] coronavit. Huic *Mart. Pont.*
succedit Paschalis. Hoc tempore Bernhardus rex Ythalie *Otto.*
contra imperatorem cum quibusdam civitatibus dicitur con-
spirasse, quem ad se vocatum Aquisgrani privatum oculis *Reg.* 818.
interemit. Quedam paupercula[6] vidit nomen eius ante para- *Vis. paup.*
disum terrestrem oblitteratum et obscurum, et nomen Bernhardi regis,
quem occidit, aureis litteris splendidius refulgere pre
ceteris, quorum ibi nomina scripta erant; et informata
per ductorem suum, quod nomen imperatoris quasi abolitum
apparuit propter homicidium, nomen vero Bernhardi tam clarum
signare ipsum ad paradisi introitum esse scriptum, et iussa
est sub interminacione privacionis visus, ut imperatori omnia
nunciaret; que cum necligeret, cepit caligare visu, et sic
statim universa que viderat principi nunciavit. Qui peni-
tenciam promeruit, quia in aliis vir per omnia pius fuit.
Hic Bernhardus habuit filium nomine Pippinum, qui genuit Bern- *Reg.* 818.
hardum, Heribertum et Pippinum. Imperator tres filios habuit, *Mart. Imp.*

a) Conseq. — canonizatus *in infer. marg.* b) *sequuntur* et filiis suis ac divisione terrarum *a Ioh. deleta.*

1) *XLVI. annum regni habet Otto Fris., ex quo haec Ioh. hausit.* 2) *Cf. Vita s. Caroli II,* 39. 3) *Cf. Gotifredi Viterb. Pantheon XXIII,* 13, *SS. XXII, p.* 220. 4) *Epist. I,* 1, 15. 5) *Immo Remis, ut Otto Fris. l. l. recte dicit; cf. Simson, 'Jahrb. Ludwigs d. Fr.' I, p.* 66 *sqq.* 6) *Haec deprompta sunt e Visione cuiusdam pauperculae mulieris edita a W. Wattenbach, 'DGQ.' I*[6], *p.* 277 *sq.*

Reg. 853. Lotharium, Karolum[1] et Lůdewicum; habuit et quartum Pippinum nomine mire pulchritudinis, quem dum pater ad clericatum intenderet promovere et Drugoni eum Metensi episcopo erudiendum disciplinis liberalibus et ecclesiasticis commendasset, Lotharius frater eius obstitit, sed non in prosperum, quia commessacionibus et ebrietatibus vacans amaniacam incidit passionem et cum dedecore terminum vite fecit. Huic pater Aquitanicam *Mart. Imp.* provinciam concessit, et ivit cum patre in Britanniam, quam ferro *Reg.* 853. et incendio devastavit. Hic reliquit filium in regno Aquitanico nomine Pippinum, de quo inferius aliqua sunt notata[2]. *A. S. Rudb.* Anno Domini octingentesimo XXI° Arno primus archiepiscopus Salcz*Mart. Pont.* purgensis obiit, et Amilion abbas succedit. Post Paschalem Eugenius IIus sedit, quem Romani oculis privaverunt, et *A. S. Rudb. 821. 824.* postea meruit martirio coronari. Amilioni presuli Alramus succedit in ecclesia Iuvavensi, quem Eugenius palliavit. Imperator[3] ⟨studiosus[a] fuit et devotus, mare transiit et bona opera exercuit, ut in concilio Cleromontensi invenitur⟩, ab imperatore Grecorum Michaele reliquam partem corone Domini comparavit et Parisius collocavit, ubi a fidelibus colitur et veneratur in cappella celebri et famosa. Est[b] autem vel usque hodie questio inter Romanorum et Francorum reges de ipsa corona; dicunt[c] ad imperium pertinere, quia sub titulo imperii est op*Iac. c. 181. Mart. Imp.* tenta. Idem eciam imperator misit sibi libros beati Dyonisii pro maximo munere, qui dum in festivitate eius super altare in monasterio ponerentur, decem et novem signa in cura diversarum infirmitatum divinitus pro gloria martiris sunt patrata[4]. Abbas eciam monasterii Dyonisii Hildewinus[d] ipso petente scripsit sibi vitam et passionem gloriosi martiris sermone lucido et ornato[e], dispersa ex veteribus in unum corpus compilando[5].

A. S. Rudb. Otto V, 34. Anno Domini DCCC°XXIIII° filium suum Lotharium misit in *Mart. Pont.* Ythaliam regnum ⟨nepotis[f], scilicet⟩ Bernhardi appre*Otto.* hendere ⟨et[f], ut secum imperaret, constituit⟩, ibique moratus res bene gessit cum[g] patre incipiens imperare *Mart. Opp.* et secum annis XXVque imperavit[6]. Eugenio pape successit Valentinus. Quo tempore Heroldus[h] rex Danorum cum

a) *uncis inclusa Ioh. delevit.* b) Est — optenta *in marg.* c) *ante* dicunt *fortasse una littera* q *aut* q́ (= qui) *vel* q² (= quia) *periit in marg.* d) Hild. *in marg. suppl.* e) *post corr. ex* ornatum, ex vet. collectum textum in unum corpus insimul compilavit. f) *uncis inclusa in marg. deleta.* g) cum — imperavit *in marg.* h) Heneldus *Mart.*

1) Pipinum *Martinus p.* 462, *sed Ioh. secutus est Ottonem Fris. V,* 35. *vel Iacobum de Varagine c.* 181, *qui hos tres filios dicunt.* 2) *Infra p.* 23. 3) *Ad sequentia cf. Roberti mon. l. I, c.* 1. 4) *Cf. Vincentii Bellovac. Spec hist. XXIV,* 27. 5) *Cf. Vitam Dionysii Areopagitae auctore Hilduino abbate, Migne, Patrol. Lat. CVI, col.* 23 *sqq.* 6) *Perperam computavit auctor tempus.*

uxore et filiis et maximo terre sue populo apud Moguntiam *Mart. Opp.* baptizatur. Valentino Gregorius IIIIus succedit. Hic consensu Lůdewici imperatoris et omnium episcoporum instituit festum omnium sanctorum agi in Francia et Germania, sicut Bonifacius in Urbe iam dudum ordinaverat celebrandum. Huius tempore Romanorum quidam sceleratissimi miserunt ad soldanum Babilonie, ut veniens Ythaliam possideret, et venerunt Sarraceni operientes faciem terre sicut locuste, Romam obsiderunt[a], ecclesias spoliaverunt, de ecclesia sancti Petri equorum stabulum statuerunt et omni Thuscia quasi in solitudinem redacta cum Romanorum maximo opprobrio discesserunt. *A. S. Rudb. 836. 851.* Alramo episcopo Salczpurgensi successit Liuprammus, quem Gregorius palliavit. Hic corpus beati Hermetis ab Urbe[1] attulit in Salczpurgam. Huius tempore* *Conv. c. 12.* Met[ho]dius[b] quidam Grec[us] presbiter[2] litteris [Scla]vonicis de [no]vo repertis in Sclavo[rum] provincia [sta]tuit agere divinum officium, que perti[nebat] dicionis [sancte] ecclesie Iuva- *ib. c. 6.* v[ensis] ⟨circa[c] Travum⟩ per descensum Danubii.

⟨Anno[c] Domini octingentesimo XXXIIIIo regni optimatibus *A. S. Rudb. Mart. Imp.* imperatoris filiis adherentibus cum consensu pape de imperiali imperator destituitur dignitate et custodie mancipatur. Ipso *Reg. 838. Mart.* tamen anno a Lůdewico filio suo et Francis eruitur et pristine redditur potestati. Lotharius reversus in Franciam iterum Ythaliam introivit⟩. *Reg. 839. 840.* Imperator filium suum Lůdewicum persequens graviter infirmatur trans Renum iuxta *Ingelnhaim, anno Domini **f. 126'.* octingentesimo XLo moritur et in civitate Metensi in beati Arnůlfi basilica sepelitur.

De[d] filiis Lůdewici Lothario, Karolo, Lůdewico. [Capitulum 7m].

Lůdewicus et Karolus graviter ferentes, quod Lotharius iterum *Reg. 840. 841. Otto V, 35.* ex Ythalia reversus imperatoris fulgeret nomine, contra eum conflant exercitum et conveniunt in territorio Autysiodorensi *cf. Mart. Imp.* prope Fontaniacum, ubi adeo grave bellum conseritur, ut pene tota virtus milicie Francialis perierit et Affricam, Hyspaniam, Northmanniam permoverit et alias provincias concitaverit ad imperium invadendum. Anno Domini octingentesimo[e] *Reg. 842. Otto V, 35.* fratres hii regnum dividunt, et Karolo quidem regna occidentalia usque ad Mosam a mari Britannico deputantur, Lůdewico tota Germania provenit usque ad Renum et trans Renum in Alzacia[3]

*) *In marg. haec:* Huius tempore Privina Sclavus etc. *Conv. c. 10-12.* Hic episcopum captivavit[4].

a) *sic c.* b) *uncis inclusa desecta supplevi auxilio conversionis Bag. c.* 12. c) *uncis inclusa Ioh. delevit.* d) *Ioh. primo inchoavit capitulum in summo folio* 127, *deinde hoc loco titulum addidit, scribae suo mandans:* incipe cam ao di DCCCoXLIo. *Haec et titulus in marg.; supplevi numerum capituli.* e) *sic c., omisso numero* XLIII.

1) *Verba* ab Urbe *Ioh. e Convers. Bag. et Car. c.* 9, *SS. XI, p.* 10, *l.* 46, *addidit.* 2) *Vocem* presbiter *addidit ex Conv. c.* 14, *l. l. p.* 14, *l.* 25: neque presbyter aliunde veniens. 3) *Additamentum Iohannis.* 4) *Nihil de episcopo captivato in Conversione legitur.*

Reg. 842. *Otto V,* 35. alique civitates. Lothario vero imperium, Provincia et Ythalia tota cessit et Gallia Belgica, quam a suo nomine Lothoringiam appellavit. *Reg.* 851. Hic[a] duxit uxorem nomine Irmgardem et genuit *Mart. Imp.* ex ea Lotharium, Karolum, Lůdewicum, ⟨qui[b] cum patre V[que] annis imperavit⟩. Floruit hoc tempore Rabbanus episcopus Moguncie[1], prius abbas Vůldensis, maximus theologus philosophus et poeta. Cuius est ille sermo *Legimus in ecclesiasticis hystoriis*[2], quem ecclesia in die sanctorum omnium legit. Hic inter alia scripta librum edidit de laudibus sancte crucis, *Mart. Imp.* metro et figuris mirificum et insignem[3]; habuitque discipulum famosum et litteratum Strabum, qui imperatori Lůdewico egregium de officio ecclesie librum scripsit.

A. S. Rudb. Mart. Pont. Anno Domini octingentesimo XLIII[o] post Gregorium Ser- *Iac. c.* 181. gius II[us] sedit, qui Lotharium[4] coronavit; hic dictus fuit Os-Porci, et mutatum est ei nomen duplici racione, vel propter prioris nominis deformitatem vel propterea, quia Dominus apostolorum principi Symoni Petrus nomen dedit[5]; et ideo post ipsum omnia pontificum Romanorum mutari nomina con- *Reg.* 860. *cf. Otto VI,* 2. sueverunt. Ludewicus rex Germanie contra Sclavos forcia bella gessit et principem eorum nomine Rastum[c] oculis spoliavit. *Fl. temp.* Hic XIIII[or] duces Bohemorum baptizari et in fide instrui procu- *Reg.* 866. *Otto VI,* 3. ravit[6]. Hic in regnum Francie vocatus a nobilibus contra Karolum fratrem suum, dum se crederet profecisse, deficientibus ab eo hiis qui eum vocaverant[d], in Germaniam rediit, et orte *Reg.* 868. sunt inter eum et Karolum gravissime simultates. Huius eciam tempore gens Vulgorum fortissima baptizatur; rex vero terre adeo devotus factus est, quod in die apparatu regio incederet, nocte sacco vestitus cubaret in ecclesie pavimento; deinde monachus effectus se nimiis ieiuniis, oracionibus et vigiliis castigavit, regnum committens filio seniori; qui dum contra patris consilium commessacionibus et libidini vacaret et ad gentilitatis ritum populum revocaret, habitu posito pater filium persequitur et capit et oculis privat atque incarcerat[7] regno preficiens filium iuniorem, interminatus, quod similia pateretur, si a fidei Christiane rectitudine deviaret. Ipse vero religionis habitu *Mart. Imp.* reassumpto in conversacione sancta reliquum vite duxit. Hoc tempore[8] corpus beati Viti a Parisiorum urbe ad monasterium quod

a) Hic — imperavit *(l. 5) in marg.* b) *uncis inclusa Ioh. delevit.* c) *sic Otto;* Rastiz *Reg.* d) vocaverat *c.*

1) episc. Mog. *ex Ann. S. Rudb. a.* 841. *et* 856. 2) *Qui sermo exstat inter Bedae homilias subditicias n. LXXI. in ed. Coloniensi VII, p.* 151. *et fortasse in Iohannis collectione sermonum Hrabano perperam adscribebatur. Cf. Cron. Minoris codd. D, Monum. Erphesfurt. p.* 604, *n.* v. 3) *Quem postremo edidit Ad. Henze Lipsiae* 1847. 4) *Immo, ut recte Martinus, cuius quidem aliquot codd.* Lotharium *habent, Ludovicum II. filium Lotharii. Idem habent Flores temp., SS. XXIV, p.* 243. 5) *Cf. Flores temp. l. l.* 6) *Haec codex A* 4 *Florum temporum p.* 235. *saec. XIV. addita praebet, quo libro vel cuius simili Ioh. usus esse videtur.* 7) *Cf. ad haec etiam Iacobi Leg. aureae c.* 181. 8) *Sub Ludovico I. Pio Martinus haec habet.*

Corbeia dicitur in Saxoniam est perlatum presagando, quod [*Mart. Imp.*] imperium Francorum esset ad Saxones transferendum. Karolus [*Reg.* 860.] rex Francorum pugnavit contra Britones, fugit et exercitus [*Otto VI,* 2.] post eum; Britones spoliatis et direptis tentoriis abierunt. Rex autem Britonum nomine Noemeticius[a] ecclesiam Dei crude- [*Reg.* 862. *Otto.*] liter persequebatur et vidit beatum Maurelionem Andegavensem presulem baculo se percucientem, dicentem, ut cessaret; nec frustrabatur visio, quia induratus, non emendatus corruit continuo, faciens casum gravem et vitam cum tyrannide terminavit. Filius eius Herispeius[b] Karolo se subdidit et veniens ad eum acceptis ab eo muneribus ad propria remeavit.

Anno Domini octingentesimo LII°[1] Karolus nepotem suum [*A. S. Rudb.* 851.] Pippinum regem Aquitanie cepit et consilio episcoporum Suessionis in [*Reg.* 853.] monasterio sancti Medardi misit, quia multa mala in Aquitania fiebant, que non punivit, et provincia ab indigenis vastabatur, et propter hoc eum Aquitanici accusabant[2]. Fugit tamen ex monasterio et iterum capitur et in castro munitissimo collocatur. ⟨Lotharius[c] autem gloriose imperium gubernavit et [*cf. Reg.* 855. *Mart. Imp.*] genuit ex regina Irmgarde tres, Karolum, Lotharium, Lůdewicum. [*Reg.* 851.] Anno Domini octingentesimo LIIII° vero Lotharius[3]⟩, sicque regnum [*Reg.* 855.] eius ad Karolum est deductum. Lotharius autem imperium magnifice gubernavit et tocius virtutis ac probitatis actibus insistebat. ⟨Filius[c] vero eius Lůdewicus cum eo quinque annis [*Mart. Imp.*] imperat⟩. Anno imperii eius nono corpus beate Helene, matris Constantini, ab urbe Roma in Franciam ad Altovillariense monasterium in Remensem dyocesim est translatum*. *Anno Domini octingentesimo LV° Lotharius convocatis primoribus [*Reg.* *f. 127. *cf. Otto VI,* 1.] regni filiis suis divisit regnum. Lůdewico nomen imperiale cum Italia contulit, quem predictus Sergius coronavit[4]. Hic [*cf. Mart. Pont.*] cum patre quinque annis imperavit. Karolo[d] Provinciam et Gal- [*Reg. cf. Otto.*] liam Celticam disposuit, Lothario Lothoringiam ordinavit. ⟨Karolo[c] Provinciam et Celticam Galliam disposuit, qui non [*cf. Reg.* 858.] diu supervixit, sed[e] vexatus a dyabolo est in presencia patris et [*Mart. Imp.*] optimatum per tres dies, quia contra patrem conspiracionem tracta-

*) *In marg. deleta (v. supra p.* 21, *n.* d*):*

De Lothario ⟨imperatore et filiis suis ca[m] 7 *deleta*⟩ primo et Lůdewico II° imperatore, filio eius, et aliis ca[m] 7.

De Lothario imperatore et filiis suis Karolo, Lůd. imperatore et rege Lothario ca[m] 7.

a) *sic c. et Otto Fris.;* Nometieius *Regino in cod. A* 1. b) *sic c. et Otto;* Herispoius *Regino.* c) *uncis inclusa Ioh. delevit.* d) Karolo — disposuit *deleta, sed in marg. iterum addita.* e) sed — fatebatur *in marg. add., post deleta.*

1) *Iohannes inter Ann. S. Rudb. et Reginonem viam, ut ita dicam, mediam videtur elegisse, et id optimo iure, quia quae narrat a.* 852. *sunt facta; cf. Dümmler, 'Ostfr. Reich' I*², *p.* 355, *n.* 4. 2) *Haec Regino non dicit.* 3) regnum divisit *etc. fere scribere voluit; cf. l.* 28. 4) *Cf. supra p.* 22, *n.* 4.

Reg. 858. verat, prout ipse publice fatebatur; quo mortuo inter Karolum patruum suum, fratrem patris, et Lotharium fratrem eius orta est gravis dissensio pro Provincia, quam regebat. Lůdewicus igitur⟩ 1).

Reg. 855. *Otto VI*, 1. Lotharius ergo imperator ad monasterium Prumense se contulit ibique tonsoratus monachus est effectus; qui *Mart. Imp.* dum moreretur, angeli et demones pro anima altercantur, ita ut corpus hinc inde distrahi videretur, sed monachis orantibus *cf. Otto VI*, 4. demones abscesserunt*. Lůdewicus igitur in Ythalia res *Mart. Imp.* agebat; et Dani Angliam vastantes Edmundum[a] regem piissimum occiderunt, cuius gladio Anglorum reges in prelio uti solent; sanctitas eius innumeris oraculis est probata. In archa, que continet corpus suum, carbunculus tam miri splendoris inclusus tanta preminet claritate, ut, sicut sol *Mart. Imp.* diem, ita illuminet tenebras nocturnales 2). Hiis diebus Iohannes Scoticus, vir litteratissimus, in Franciam venit, qui rogatu Lůdewici imperatoris Ierarchyam beati Dyonisii transtulit in Latinum. Qui confossus est stilis a discipulis, quos docebat. Hoc tempore corpora Urbani pape et Tyburcii Autysiodorum sunt transvecta et ad ecclesiam sancti Germani locata. Northmanni in Aquitaniam pervagantes Andegavensem, Turonensem, Pictaviensem urbes vastaverunt. Apud Priziam[b] urbem Lombardie tribus diebus et noctibus tribus sanguis de celo *Mart. Pont.* pluit **. Sergio pape successit Leo IIII^us^; huius tempore Adolfus rex Anglie venit Romam et optulit sancto Petro in tributum sempiternum de qualibet domo aureum[c] nummum unum. Hic papa pro Neapolitanis contra Sarracenos pugnantibus composuit collectam: *Deus, cuius dextera beatum Petrum* etc. Basilicas sanctorum Petri et Pauli et alias ecclesias, quas Sarraceni[d] devastaverant, reparavit. Insuper dum muros civitatis Leonine[e] perfecisset et seras portis imposuisset, dixit orando collectam: *Deus, qui apostolo tuo Petro collatis clavibus* etc. Huic successit Iohannes Anglicus puella, que cum amasio suo pergens Athenas tantum profecit, ut Rome trivium legeret, et tam celebris est effecta, ut in summum pontificem sumeretur. Fuit tamen per suum amasium[f] impregnata, et dum de Sancto Petro pergeret Lateranum, peperit in via et moritur; quem locum semper summus presul propter feditatem f[acti][g] di-

*) *In marg.:* Hic termina capitulum, sed non incipe aliud, sed ibi: *Lotharius rex (infra p.* 25, *l.* 4*).*

**) *Sequuntur deleta:* Rex Francie Karolus tres filios habuit, Karlomannum, Karo.

a) Aymundum *Martin.* b) Brissia *Martin.* c) argenteum *Martin.* d) *seq.* destruxerant *delet.* e) Leoniane *Martin.* f) familiarem *Martin.* g) *sic Martin.*; acti *legi nequit.*

1) *Ioh. haec delevit, quia postea vidit non hunc Carolum, sed filium Ludovici Germanici secundum Martinum in vesaniam incidisse.* 2) *Haec non ex Abbonis Vita s. Edmundi deprompta sunt.*

citur declinare. In dechalago[a] pontificum non habe- *Mart. Pont.* tur*. Iohanni[b] Anglico successit Benedictus IIII[us], et post hunc sedit vir sanctissimus Nicholaus. Anno Domini DCCC°LVI° *Reg.* 856. Lotharius rex** duxerat Thiebergam sororem abbatis Hugberti, viri nobilis et prudentis, cui commisit ducatum inter Iurum *Reg.* 859. et montem Iovis gubernandum. Superduxit autem Lotharius Waldragam[c], quam adhuc in domo patris vivens *Reg.* 864. adamavit. Dum vero Thiberga odio haberetur et contempneretur*** ab eo, quesite sunt[d] omnes vie repudii†, ut Waldradam ducere posset. Guntharium ergo Colo- *Otto VI, 3.* niensem consulit promittens, quod duceret neptem suam, si quocumque modo divorcium procuraret; qui associato sibi Thiegaudo presule Treverensi, Metis concilium statuitur[e], ubi Thieberge incestus cum fratre obicitur et divorcium celebratur. Post[f] hoc Waldrada Aquisgrani copulatur, et promissione Col[oniensis][g] episcopus est frustra[tus]; semel tamen, ut [dicitur], eius neptis s[tu]prata a Lothario cum deri[sione] [omnium] ad av[unculum] est remissa. Thieberga ad papam negocium per[h] fratres suos deduxit††. Anno Domini *Reg.* 865. octingentesimo LXV° papa duos legatos in Galliam misit, qui pecunia corrupti in regno Lotharii nullum iurisperitum esse *Otto VI, 3.* dixerunt vel eruditum in sacris canonibus, inefficaciter redierunt. Deinde misit Arsenium episcopum et consiliarium *Reg.* 866. suum, qui allocutus est Lotharium, ut unum eligat e duobus, vel ut dimissa pelice uxorem legitimam resumat aut anathematis gladio sciat se cum omnibus fautoribus feriendum; qui iureiurando interposito promisit legitimam reassumere et amplius non accedere superductam. Waldrada itaque incitat iterum Lotharium contra Thiebergam, ita ut ea mortis periculum imminere formidaret, et ob hoc in Franciam ad Karolum declinavit. Cui papa scripsit epistolam de hoc ne-

*) *Sequuntur deleta:* Huic Benedictus III[us] succedit, post *Mart. Pont.* quem Nycholaus sedem suscipit, magnus iusticie emulator.

**) *Huc spectat nota in marg.:* Hic incipe capitulum de filiis Loth[arii][i] imperatoris Loth[ario][i], Karolo et Lůdewico imperatore.

***) *Sequuntur deleta:* ad papam negocium est deductum, qui Lotharium excommunicacionis gladio est aggressus scripsitque sibi super eo.

†) *Sequuntur deleta:* et invente.

††) *Sequuntur deleta:* et ad Karolum regem Francie decli- *Reg.* 866. navit; papa Lothario mandavit, ut resipisceret a via erroris et peccati.

a) cathalogo *Martin.* b) Ioh. — Nicholaus *in marg.* c) Waldradam *Regino.* d) quesivit *ex* quesite sunt *Ioh. corr.* e) *sic c.* f) Post — remissa *in marg. crucis signo apposito, ubi adnotatum:* inferius c[rucis] signo. g) *in marg. desecta supplevi ex Reginone, vestigia litterarum secutus.* h) per fr. s. *in marg.* i) *uncis inclusa desecta supplevi.*

Reg. 866. gocio, errorem Lotharii insinuans; scripsit et Waldrade et Lothario peccati et excessus enormitatem reprobans et condemnans. Scripsit[a] et epistolam episcopis per Germaniam et Galliam constitutis causas excommunicacionis conti[nentem][b]. Direxit *Reg.* 865. quoque Lothario epistolam super facto[1]. Interea Guntharius et Thigaudus papam accedunt, ut se de facto divorcio excusarent; sed papa habito concilio eos deposuit ac suis dignitatibus spoliavit; qui accedentes imperatorem Lůdewicum, **f.* 127'. fratrem Lotharii*, *eius patrocinium implorantes, et dum nichil proficerent, confusione respersi ad propria redierunt et iterum atque iterum sedem apostolicam adeuntes pro recuperacione sui status nichil agentes novissime in Ythalia *Reg.* 867. moriuntur. ⟨Anno[c] Domini octingentesimo LXVIIII° Sarraceni Beneventanam provinciam invaserunt, contra quos Ludewicus imperator exercitum contrahit et fratrem suum Lotharium in adiutorium accersit⟩.

A. S. Rudb. Anno Domini octingentesimo LVIIII° Liuprammus archiepiscopus obiit, et succedit Adelwinus, qui a Nycholao papa pallio honoratur. Hic corpora sanctorum Crisanti et Darie a Roma detulit in Salczpurgam, quamvis oppidum quod Monasterium[2] dicitur in territorio Coloniensi habere se eadem corpora glorietur.

Anno[d] Domini DCCC°LXVI Lůdewicus in Ythalia res *Reg.* 867. agebat. Anno Domini octingentesimo LXVIII° Sarraceni in partibus Apulie imperium infestabant, contra quos imperator Lůdewicus exercitum componit Lotharium in auxilium vocans, et commissis ibi plurimis preliis, triumpho cedente imperatori, exercitus Lotharii gravi peste, aeris[e] intemperie, dissenteria, aranearum morsibus fatigatus, periclitata innumerabili multitudine, ipse gravi suorum dispendio est reversus. Anno

Reg. 858. *et Mart. Imp.* *) *In marg. infer. signo ⊕ apposito, quod in contextu non exstat (vide supra p. 23, l. 33):* Anno Domini DCCC°LVIIII° Karolus filius Lotharii, cui Provincia cesserat, moritur. Hic coram patre et in presencia optimatum per tres dies a dyabolo est vexatus; nam contra patrem se fecisse conspiracionem publice est confessus. De cuius regno inter Karolum patruum suum, regem Francie, et Lotharium fratrem suum, regem Lothoringie, grave litigium est exortum[3].

a) Scripsit — facto *(l. 5) in marg. signo non apposito; sequitur:* nota in ultimo has epistolas *(cf. n. 1).* b) *in marg. desecta e Reginone supplevi.* c) *uncis inclusa Ioh. delevit.* d) Anno — agebat *in marg.* e) aeris int. *bis scriptum, alterum delet.*

1) *Cf. epistolas Jaffé, Reg. pont. ed.* 2. *nr.* 2872. 2873. 2808, *quarum fragmenta Regino ad a.* 866. *habet, quae Ioh. paucis praetermissis f.* 131. 131'. *codicis Monacensis descripsit.* 2) *Novum Monasterium; cf. Transl. SS. Chrysanti et Dariae, SS. XV, p.* 374 *sqq.* 3) *Martinus historiolam hanc de Carolo filio Ludovici, non Lotharii, narrat.*

Domini octingentesimo LXVII°[a] Nycholaus papa, vir sanctissimus, transiit*. *Reg.* 868. *Mart. Pont.* Eius tempore apud Coloniam orta tempestate in basilicam beati Petri populo confugiente fulmen instar ignei draconis scindens basilicam, tres homines occidens, tres[b] semivivos relinquens. Corpus eciam beati Clementis a Cersona, ubi in mare proiectum fuit, mari siccato ablatum per beatum Cyrillum Romam est deportatum. Adrianus II[us] Nycholao succedit, cui Lotharius scripsit epistolam *Reg.* 868. *cf. Mart. Pont.* se excusans quantum potuit de commissis, et quod venire ad eius presenciam affectaret. Cui papa rescripsit: si inculpabilis seu immunis existeret, absque hesitacione veniret[c]. *Reg.* 869. *et Otto VI,* 4. Et profectus Romam venit; pontifex sciscitatur, si monita Nycholai pape observasset; respondet: 'Sic, ac si fuissent divinitus imperata'; proceres qui secum venerant idem testabantur; invitantur ergo ad communionem sacrosancte eucharistie, ad quam rex et optimates accesserunt cordibus induratis. Pontifex, si ita hec se haberent, dedit eis corpus Domini in vitam eternam, si vero aliter, in iudicium et dampnacionem. Rex, quia false iuraverat, reversurus in patriam apud Placenciam moritur, omnes quoque qui secum iuraverant infra ipsius anni terminum decesserunt. Filium *Reg.* 883. 885. reliquit Hugonem nomine**, de quo inferius dicetur[1]. Karolus rex Francie comperto[d] morte Lotharii venit Metis, *Reg.* 869. Aquis et Coloniam, ut sibi Lothoringiam subiugaret; frater vero eius Ludewicus rex Germanie infirmus in Bawaria iaciens[d] mandavit, quod abscederet aut prelium expectaret[2], vel quousque convalesceret, ut super hoc tractatus de iure cuiuslibet videretur, et sic Karolus in Franciam se recepit. Anno Domini octingentesimo LXX° apud *Reg.* 870. *Otto VI,* 4. Marsanam super Mosam convenerunt regnum Lotharingie dividentes ita, ut palacium Aquisgrani inter alia cederet Lůdewico, que divisio fortissimis pactis est firmata. Hoc anno Karolus rex Francorum in filiis infelicitatem maximam *Reg.* 870. *Mart. Imp.* experitur; tres enim filios habuit, Karlomannum, Karolum, Lůdewicum. Karlomannus clericus et dyaconus effectus retrocessit et ecclesias tyrannice infestavit, quem pater captum oculis spoliavit; Karolus vero periit, dum cum quodam luctans vellet robur corporis experiri. Anno Domini octingentesimo *Reg.* 871. LXXI° Adrianus migravit ad Dominum, et succedit Iohannes VIII[us].

*) *Sequuntur deleta:* et succedit Adrianus.

**) *Sequuntur deleta:* qui regnum usurpans contra Karolum Grossum, ut inferius patebit[3], et Northmannorum regem sibi acquisivit auxilium; capitur et cecatur et *Reg.* 885. in monasterium sancti Galli retruditur, novissime in Pruma terminum vite fecit.

a) *corr. ex* LXVIIII. — *Ann. S. Rudb.* 867: Adrianus papa sedit. b) sex *Martin.* c) *in marg.:* has epistolas in ultimo quere folio *(f. 131')*. d) *sic c.*

1) *Vide infra p.* 32. 2) *Haec non leguntur apud Reginonem. Cf. Otto Fris. VI,* 6. 3) *P.* 32.

A. S. Rudb. 872. Reg. 871. 872. et Otto IV, 4. Anno Domini octingentesimo LXXII° Ludewicus exercitum in Samnium transfert contra Adalgisum, qui fuit dux Beneventi et Grecorum adiutorio plures civitates Campanie, Lucanie ab eo avertit. Dux hoc senciens eius gracie se subiecit, sed in dolo. Imperator, dum crederet se securum, circumdatus a duce pene fraudulentissime est occisus et compulsus est iurare, quod illuc amplius non veniret, et veniens Romam contumeliam queritur[a]. Adelgisus hostis rei publice a senatu et papa[1] iudicatus imperatore contra eum procedente in Corsicam insulam se recepit.

A. S. Rudb. Anno Domini octingentesimo LXXIII° Adelwinus archiepiscopus Salczpurgensis obiit, cui Albertus, venerabilis vir, successit. Hoc *Mart. Pont.* tempore a Sarracenis monasterium sancti Benedicti per Ythaliam decurrentibus est destructum, et Iohannes dyaconus ecclesie Romane ad Iohannem papam ecclesie presidentem scripsit in IIII^or libris vitam sanctissimi pape Gregorii stilo pulchro.

*f. 128. *De Karolo Calvo imperatore et filiis Lůdewici regis Germanie. Capitulum 8^m.

A. S. Rudb. Reg. 874. Anno Domini octingentesimo LXXIIII° Lůdewicus imperator, qui regnum Ythalie tenuit, moritur, vir per omnia misericors et *Reg. 876. et Otto VI, 6.* benignus. Anno Domini octingentesimo LXXV° Lůdewicus rex Germanie ab Aquis, ubi infirmabatur, Franchenfurt est perlatus[2], ibique vivendi finem fecit et in monasterio beati Nazarii sepelitur. Tres filios reliquit, Karlomannum, Karolum, Lůdewicum. Karlomannus Ythaliam intravit ad imperium optinendum. Karolus quoque rex senior, qui Franciam gubernavit, Lotharii imperatoris et Lůdewici predicti Germanie regis frater, similiter Ythaliam introivit et a Iohanne papa interveniente maximo precio imperiali dya- *Mart. Imp.* demate coronatur; qui est Karolus Calvus dictus. Qui audita *Reg. 876. et Otto VI, 6.* morte fratris sui Lůdewici nimium exultavit et regnum Lotharii integraliter, exiens ab Ythalia, apprehendere cogitavit, et venit Aquis atque Coloniam cum copiis. Lůdewicus autem frater Karlomanni et Karoli premissorum mandavit rogans, ut abscederet et contentus staret funiculo distribucionis et sorte que sibi provenerat, cum divideret Lothoringiam cum patre ipsorum, et pactorum que fecerat memor esset. Quod dum surda transiret aure et diceret se cum Lůdewico fratre suo, non cum filiis suis pacta habere, utrique ad prelium parantur et prope Andrenacum in vico Meginensi conveniunt. Ubi acerrime pugnantes in primo congressu comes Reginardus[b], vexillifer Karoli, est prostratus; mox acies Karoli irrumpuntur, et sicut in stipula furit ignis, ita vires adversariorum a Lůdewici sociis prosternuntur. Et quamvis cruenta, nichilominus Lůdewico cessit

a) *corr. ex* conquer. b) Reginarius *Regino.*

1) *Verba* et papa *Ioh. inseruit.* 2) *Haec falsa sunt neque ab auctoribus a Iohanne lectis, quos habemus, tradita.*

Reg. 876. *et Otto VI*, 6.

victoria gloriosa; et Karolus, suis fugientibus qui gladium evaserunt, ipse vitam fuga celeriter conservavit, in Franciam cum dedecore est reversus. Karlomanno ex Ythalia iam reverso tres fratres predicti paternum regnum sorcialiter diviserunt; Karlomanno Bawaria, Pannonia, Karinthia[1], Moravia, Bohemia provenerunt; Karolus Alemanniam, que est superior pars Suevorum, incipiens[a] in Recia Curiensi[2], cum aliquibus civitatibus Altzacie[b] est sortitus; Lůdewicus Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Frisiam, Lothoringiam est adeptus. *Mart. Imp.* Imperator in Francia et Ythalia multa monasteria construxit et collapsas ecclesias reparavit. Huius tempore Flandria surrexit in comitatum et cepit habere nomen, cum antea a forastariis regum Francie regeretur. *Reg.* 878. Lůdewicus filius eius superstes[c] duxit uxorem Asgarcdem[d] sine patris consciencia et genuit ex ea Lůdewicum et Karlomannum. Sed pater moleste ferens de ipsa coniuge filium impulit, quod hanc dimisit et aliam superduxit, que[e] dicta est Aleydis et peperit filium post mortem mariti, quem Karolum appellavit.

A. S. Rudb. Anno Domini octingentesimo LXXVIIII° eclypsis solis facta est. *Reg.* 877-879. Imperator cupiens regibus dominari Bosoni fratri uxoris sue Hyrmgardem filiam imperatoris Lůdewici copulavit, dans ei Provinciam, dyadema imponens, quem Lůdewicus et Karlomannus fratres semper persecuti sunt; alii quoque reges audire nomen eius nullatenus potuerunt; quorum omnium insidias ipse semper modo callido evitavit; qui postea Lugdunum ingrediens ab Aureliano urbis episcopo et aliis episcopis et regni optimatibus[3] in regem Burgundie est sollempniter coronatus. Regnum eius Arelatense, Lugdunense, Burgundicum et Bosonicum legitur appellatum[4]. *Mart. Pont.* ⟨Hoc[f] tempore corpus beati Martini propter infestacionem et timorem Northmannorum Autysiodorum ad Sanctum Germanum est perductum, ubi multis miraculis patratis redeunte pacis tempore Turonis est relatum[5]⟩. *Reg.* 877. Imperator reversus in Ythaliam Papie consedit, quem Karlomannus invadere attemptavit, in Ythaliam exercitum conglobavit, *cf. Otto VI*, 6. *et Mart. Imp.* quod Karolus audiens in Franciam iter flectit, et veniens inter Alpes infirmatur graviter et a quodam Iudeo impocionatus

a) inc. — Curiensi *in marg.* b) et aliquae civitates ex regno Lotharii *Reg.* c) sup. *in marg.* d) Ansgard *Regino;* Asg. s. p. consc. *in marg.* e) que — Aleydis *in marg.;* Adalcheidis *Reginonis cod. A* 1. f) *uncis inclusa Ioh. delevit.*

1) Carentanum *Otto Fris. VI*, 6; et Carnutum, quod corrupte Carantanum dicitur *Regino.* 2) *Alibi Ioh. Alemanniam superiorem vocat, ut eam distingueret a Germania tota, quam aeque Alemanniam appellavit.* 3) *Haec Ioh. ipse addidit.* 4) *Apud Reginonem et in chronicis Ottonis Frisingensis episcopi haec non leguntur, neque alii auctores Iohannis omnia nomina praebent.* 5) *Haec non ex Translatione s. Martini, edita ab E. Dümmler, 'Archiv f. österr. Geschichtsq.' XXII, p.* 296, *sed aliunde addita sunt.*

Reg. 877. anno[a] Domini octingentesimo LXXVII° moritur, et post biennium[1] Parisius ad monasterium sancti Dyonisii transportatur. *Reg.* 878. 879. Cui succedit Lůdewicus filius eius, dictus Balbus, quia impedicioris lingue fuit. Quo mortuo Lůdewicus frater Karlomanni *cf. ib.* 876. et Karoli, qui Orientalibus Francis, Thuringis, Saxonibus, Frisonibus, Lothoringis imperavit, transvadata Mosa invasit regnum eius; cui filii sui Lůdewicus predictus et frater eius Karlomannus occurrerunt et per pacta concordaverunt sine cede ita, ut permitterent sibi illam partem Lothoringie, quam avus et pater eius habuerunt, addicientes sibi Atrabatis, abbaciam sancti Amandi[2]; et sic pactis firmatis Lůdewicus revertitur et in via pugnavit cum Northmannis, Hugone filio, quem ex pelice habuit, interfecto, nichilominus prostratis *Reg.* 880. plurimis triumphavit. Karlomannus frater eius post multa **f. 128′. Otto VI, 7.* prelia mirifica *paralisi percussus moritur et in Otinga Bawarie sepelitur. Hic reliquit filium non legitimum, sed tamen de nobili femina ex Orientali Francia genitum[3], quem Arnůlfum ob reverendam memoriam beati Arnulfi Metensis episcopi nominavit, de cuius felici germine regum Francorum posteritas pullulavit. Huic contulit ducatum Karinthie in montanis cum castro ibidem, quod Mospurch, quia paludes circumiacent, est vocatum. Lůdewicus vero frater eius venit Ratisponam, quam Karlomannus statuerat[b, 4] caput regni omnesque nobiles terre sue subdidit potestati, dans et confirmans Arnůlfo patris donacionem de Karinthia, ne expers paterne hereditatis penitus remaneret.

De Karolo Grosso et suis gestis. Capitulum IX^m.

A. S. Rudb. Reg. 881. *cf. Otto VI,* 8. *Mart. Imp. Mart. Pont.* Anno Domini octingentesimo LXXX°[5] Karolus, qui Alemanniam superiorem[6] tenuit, qui Grossus dictus est, frater Karlomanni et Lůdewici, Ythaliam ingressus a Iohanne papa et senatu sollempniter imperiale suscipit dyadema. Iohanne papa mortuo Martinus succedit. ⟨Post[c] hunc sedit Adrianus III^us; hic statuit, ut nullus imperator de electione summi pontificis ingerere se presumat. Post hunc sedem suscipit Stephanus V^us⟩. Huius tempore propter timorem Northmandorum corpus beati Martini Autysiodorum est perductum et sancti Germani corpori vicinatum; monachi autem propter oblaciones dissenciebant miracula que fiebant sancto Germano

a) anno — oct. LXXVII° *in marg.* b) stauerat *c.* c) *uncis inclusa Ioh. delevit.*

1) post aliquantos annos *Regino. Cur auctor haec immutarit, nescio.* 2) *Immo sancti Vedasti, ut Regino dicit.* 3) *Haec Ioh. ipse adiecit e coniectura.* 4) *Hoc rursus auctor coniecit ignorans iam sub Ludovico Germanico Ratisponam* caput regni *vel, ut Otto Fris. Chron. VI,* 7. *dicit,* Boioariae metropolim *fuisse.* 5) *Ex Annalibus S. Rudb. non nisi annum desumpsit* (880. Karolus imperator consecratur). 6) *Cf. supra p.* 29, *n.* 2.

ascribentes. Contigit autem leprosum ibi inter corpora sanctorum positum sanitatis beneficium expectare; et ecce, nocte instante curatur in illo latere, quod ad sancti Martini corpus versum habebat; et altera nocte aliud latus ad eundem sanctum exhibuit et in ipso latere similiter est curatus, et sic beatus Germanus suum hospitem honoravit. Alberto presuli Salczpurgensi successit Dîtmarus, qui corpus beati Vincencii attulit in Salczpurgam. *Mart. Pont.* *A. S. Rudb.* 880.

Anno Domini octingentesimo LXXXII° Lůdewicus rex Francie, Lůdewici Balbi filius, moritur, et frater eius regnum suscipit Karlomannus. Quorum frater Karolus, quia ex alia matre natus est, superstite adhuc matre Lůdewici et Karlomanni, ut premissum est, a Francicolis minime curabatur[1]. Northmanni igitur regnum Lůdewici in partibus inferioribus circa Walum fluvium et in Frisia[2] crudeliter devastabant et palacium in Novomagio[a], Leodium[b], Traiectum, Tungris combusserunt, Coloniam, Bunnam, Iuliacum, Tulpecum[c] et pene totam Ribauriam[3] vastaverunt, Prumam monasterium, Aquis palacium et monasteria per Arvenniam[d] undique combusserunt et rapinas plurimas abstulerunt. Ipse vero graviter infirmatus in Franchenfurt ultimum vite fecit et in monasterio sancti Nazarii[4] apud patrem sepelitur. ⟨Filium[e] habuit legitimum⟩ ex consorte sua Luthgarda, qui, dum pater ⟨Karlomanni[e] fratris sui regnum intraret, puer adhuc existens cecidit de fenestra palacii apud Ratisponam et omni domui regie maximum luctum fecit⟩. Regis morte comperta Northmanni tripudiantes congregati in die sancte cene Domini civitatem Treverensem irrumpunt, spoliant et exurunt omniaque in circuitu devastantes[f] Metis tendunt, quibus urbis episcopus in prelium occurrit, in quo ipse cecidit, reliqui fugierunt. Imperator in Ythalia res agebat, et principes Gallie et Germanie consternati de Northmannorum incursione mandaverunt ei, ut regnum Lůdewici sibi hereditarium suscipere non tardaret, quod per Normannicam insolenciam vastabatur. Qui nichil cunctatus rediit et subiectiones[g] terrarum accepta, sumptis Lombardis, Saxonibus, Thuringis, Bawris, Frisonibus, Alemannis contra Northmannos, qui adhuc in regno[h] fuerant, procedebat. Quos dum abigere non valeret, regi eorum Gothfrido filiam Lotharii Gyselam dedit uxorem et provinciam Frisiam[i] baptizatumque eundem et de sacro fonte levavit et sic

A. S. Rudb. 882. *Reg.* 883. *cf. ib.* 878. *Reg.* 881. *Otto VI,* 8. *Reg.* 882. *Otto.*

a) Niumaga *Regino;* Noviomagense *Otto.* b) Leodium — abstulerunt *in marg.* c) Tulpiacum *Regino.* d) Arduennam *Regino.* e) *uncis inclusa Ioh. delevit verbis* ex consorte — pater *temere relictis.* f) devastatis *c.* g) subiect. t. acc. *in duobus marginibus suppl.* h) regione *Otto.* i) Fresiam *Regino.*

1) *Hanc causam Ioh. ipse commentus est. Vide supra l. I, c.* 8, *p.* 29, *l.* 17 *sqq.* 2) *Ioh. verba* et in Frisia *addidit, fortasse Traiectum in Frisia sitam esse opinatus.* 3) *Hoc regionis nomen, quo saepe utitur, non e Reginone neque Ottone deprompsit, sed ipse iniecit auctor.* 4) Lorasham *Regino;* Laureacensi *Otto; cf. Regino a.* 876: in monasterio s. Nazarii quod Lorasham nuncupatur.

*Mart. Imp. Reg. 884. *f. 129.* abscedere persuasit. Concessit autem eis regionem ultra Secanam, que usque hodie dicitur Normandia a Northmannis*. Anno Domini octingentesimo LXXXIIII° Karlomannus rex *Francie crebras incursiones Northmannorum sustinere non valens XII milia pondera argenti tradidit, ut annis XII in suum regnum non venirent. Qui postea in venacione apro[a] percussus occubuit vel, ut quidam dicunt, a quodam sibi infesto, dum a venacione rediit, clam necatur[1]. Quo mortuo pociores regni pacem habere non poterant a Northmannis, nisi tanta pecunia sicut prius donaretur. Super quo metuentes Francigene, fratrem Karlomanni Karolum pro nichilo ducentes[2], miserunt ad imperatorem, ut regnum susciperet super eos, et veniens optimates regni obvios habuit, qui statim se per sacramenta, ut moris est, sue subiciunt dicioni.

Reg. 883. 885. Anno Domini octingentesimo LXXXV° Hugo Lotharii bygami regis filius patris regnum cupiens apprehendere persuasionibus malignorum et inter alias calliditatis vias Gothfrido Northmannorum regi, ut sibi esset auxilio, pepigit mediam regni partem. Qui missis ad imperatorem legatis, qui dicerent, quod sibi Confluenciam, Andrenacum, Sinczigam, ubi est vini crementum, addiceret ad Frisiam, alias se non posse nec velle persistere in promissis. Imperator dolum senciens in Patuam[b] insulam cum Coloniensi episcopo misit Heinricum quendam spectabilem comitem[3] cum rege[c] Gotfrido negocia pertractare, ubi rex Gothfridus occiditur, et hec commocio conquievit, Hugoque postea captus in monasterium sancti Galli retruditur, postremo in Prumensi monasterio moritur. *A. S. Rudb. 885. Mart. Pont.* Hoc anno Martino pape succedit Adrianus tercius. Hic statuit, ut nullus imperator de electione summi pontificis ingerere se presumat. Post hunc suscepit sedem Stephanus V^us^.

Reg. 887. Otto VI, 9. Anno Domini octingentesimo LXXXVII° imperator, dum in huius celsitudinis culmine consisteret et imperium, regnum Francorum et Alemannorum teneret, cepit rebus ac animo deficere et vacillante fortuna ad ultimam inopiam devenire. Defluxerunt enim ab eo res et honores, optimates se subduxerunt[4] inutilem iudicantes, omni eum gloria privantes,

A. S. Rudb. 885. *) *Sequuntur deleta:* Gothfridus[d] autem rex postea ab imperatoris fidelibus est occisus. Igitur ut supra dictum est.

a) *sic et Reg. cod. A* 1; ab apro *Regino et Otto.* b) Batuam *Regino.* c) *seq.* Gothfr. *deletum.* d) Gotfhrid9 *c.*

1) *Regino contrarium dicit:* a quodam . . . inprovide arma ferenti, *et:* non sponte, sed invitus hoc facinus commiserat. 2) *Haec auctor addidit recordatus Carolum (Simplicem) superfuisse, quamquam apud Ottonem VI, 8. legebat:* Karolum imperatorem, qui tunc solus ex stirpe Karolorum superesse videbatur. 3) *Ducem eum Regino semper appellat.* 4) *Cf. Martin. Oppav. p.* 463: Karolus . . . imperator deficiens corpore et spiritu ab optimatibus regni repudiatur.

sibi parere amplius rennuerunt. Principes ergo Germanie [Reg. 887. 888. Otto VI, 10.] et Francie Orientalis Arnûlfum ducem Karinthie accersitum statuunt sibi regem. Occidentales Franci Odonem Roperti ducis[1] filium, Parisiorum comitem et ducem, de consensu Arnûlfi, virum elegantissimum, elevant et regem proclamant, Karolo Lůdewici filio postergato[2]. Karolus quondam imperator misit ad Arnůlfum, ut sibi dignaretur de vite sustentaculo providere, commendans sibi filium suum Bernhardum; qui filium secum servans[3] patri in Alemannia fiscos aliquos deputavit. Hic Karolus uxorem suam suspectam [Mart. Imp. Reg. 887.] habens, que Richardis dicta est, cum episcopo Vercellense sibi dilecto ⟨Lîvardo[a]⟩ eamque in concionem vocavit, et cum ipse fateretur se eam numquam cognovisse, licet eam decennio habuisset, ipsa quoque nec ab aliquo se umquam carnaliter cognitam et hoc ignitorum vomerum examine vel singulari certamine velle probare responderet, facto discidio ad monasterium sanctimonialium se optulit summo regi immunis ab amplexibus tam episcopi quam proprii viri quam omnium aliorum.

[Reg. 888. A. S. Rudb. 887.] Anno Domini octingentesimo LXXXVIII⁰ Karolus in summa moritur egestate et in Augiensi monasterio in insula laci Alemannici Constanciensis territorii sepelitur. Hec deiectio ei ad probacionem creditur contigisse, quia in Dei opere [cf. Otto VI, 9.] ferventissimus semper fuit, nec dubium, quin per pacienciam coronam meruerit sempiternam. Qui convenienter cum Iob dicere potuit: *Ego ille quondam opulentus repente* [Iob 16, 13.] *contritus sum,* et Boecius[4]:

Quid me felicem tociens iactastis, amici?
Qui cecidit, stabili cecidit[b] *ille loco.*

[A. S. Rudb. Reg. 889. Mart. Imp.] Anno Domini octingentesimo LXXXVIIII⁰ gens Scitarum[c] egressa Hunos eiecit Pannoniam Ungariam[d] optinens, ubique interimens et occidens, crescens robustata est adeo, ut multas terras suis incursionibus et infestacionibus provocarent spoliis atque bellis; Karinthyam, Marahensium ac Vulgorum fines percursitans, victum querens.

De Arnulfo imperatore, filio Karlomanni. Capitulum X[m].

[cf. Reg. Mart. Imp. Otto VI, 11.] Anno Domini octingentesimo XC⁰[5] Arnulfus dux Karinthie monarchiam suscipit Germanorum. Hic Northmannos, qui Lothoringiam, Ardaniam[e] circa Leodium, Mogunciam, Treverim, Colo-

a) *nomen Ioh. delevit.* b) non erat ille gradu *Boeth.* c) *corr. ex* Scigarum. d) Ungariam — bellis *in marg.* e) Dardan. *Martin.*

1) *Rotbertus a Reginone a.* 861. *comes vocatur, a.* 867. *dicitur marcam tenere, sed nusquam dux appellatur.* 2) *Additamentum auctoris; cf. supra p.* 29. 31 *sq.* 3) *Hoc Ioh. e coniectura addidit. Bernhardus a.* 891. *contra Arnolfum conspirans occisus est.* 4) *De consol. phil. I,* 1, 21. 5) *Supra l.* 2. *Arnulfus recte a.* 887. *rex creatus esse dicitur.*

*f. 129'. niam[1] per annos pene XL[a] crudeliter attriverant, incredibili plaga stravit. *Otto VI, 11.* *Filius Lůdewici regis Francie novissimus *cf. Reg.* 892. Karolus, qui a Francis minime curabatur[2], cum Odone predicto, quem sibi Franci regem statuerant, concertaciones gravissimas semper gessit. Arnůlfus Odonis fautor *Reg.* 888. *Otto VI,* 10. extitit[a], quia de suo scitu fuerat sublimatus[3]. Interea Ythali videntes altercaciones et audientes scissuras Francorum et Germanorum duos constituunt sibi reges, scilicet Berengarium ducem Fori-Iulii et Widonem ducis filium Spoletani; *Mart. Imp.* qui prevalens Berengarium effugavit. Fuerunt autem successive Ythalie principatum tenentes: Berengarius primus, *cf. Reg.* Wido, Lampertus, Lůdewicus, Berengarius II[us], Berengarius III[us], Lotharius, Berengarius IIII[us] cum Alberto filio suo, quorum quidam *Mart. Pont.* obscure et tirannice[b] regnaverunt. Mortuo Stephano papa *Reg.* 894. *Otto VI,* 12.13. Formosus succedit. Anno Domini octingentesimo XC°IIII° Arnolfus Ythaliam introivit et subiugatis pluribus civitatibus terrorem suum circumfudit. Apud Pergamum Ambrosium comitem suspendit et* alia bene gessit. Hoc tempore** Wido, qui imperium in Ythalia tenuit, moritur, et filius eius Lambertus in *cf. A. S. Rudb.* 894. Urbe ad imperialem gloriam sublimatur, et Arnulfus Burgund[iam] ingressus eam subicit regno suo***. Bosone etenim rege Burgundie mortuo† Lůdewicus[c] eius filius in Provincia *Reg.* 888. *cf.* 866. 896. morabatur. Interea primores de regno Burgundie Rudolfum cuiusdam Chunradi comitis illius provincie filium apud Sanctum Mauricium statuunt sibi regem, quem Arnůlfus cum filiis suis omni tempore perse[quebat]ur[d], sed ille in locis tutissimis se *Reg.* 901. *cf. Otto VI,* 14. servavit. Habuit enim Arnulfus duos filios, Lůdewicum, *Reg.* 890. quem regem constituit Germanie; habuit et alium ex pelice, *Otto VI,* 11. quem pro dilectione et familiaritate regis Marahensium Zwende-

*) *Sequuntur a Ioh. deleta:* aliis rebus bene gestis in Alemanniam est reversus.

**) *Sequuntur a Ioh. deleta:* Boso rex Burgundie moritur, *pro quibus* Wido — moritur *in marg. addita.*

***) *Sequuntur a Ioh. deleta:* Karolus eciam, quia Rudolfus cuiusdam Chunradi comitis *et inter lineam:* reliquit filium.

†) *Sequuntur a Ioh. deleta:* et Lamperto Widonis filio sublimato, Ludewicus Bosonis filius Ythaliam est vocatus, *Reg.* 896. cuius successus.

a) ext. *superscr.* b) *sequitur deletum:* imperabant. c) manebat *deleto,* Lůd. — morabatur *in marg. suppl.* d) *desecta supplevi.*

1) Trev. Col. *e Reginonis Cron. a.* 891. *addidit ceteris e Martino desumptis.* 2) *Cf. supra p.* 33, *n.* 2. 3) *Haec ab auctoribus Iohannis non narrantur, sed conicere potuit collatis Reginonis Cron. a.* 888. 896, *Ottone VI,* 11. 12.

boldi, cui ducatum concesserat, vocari voluit Zwendeboldum*. Hic Zwendeboldus immemor beneficiorum Arnulfo postea *Reg.* se opposuit; qui cum copiis ingrediens fines eius incendiis et rapinis compulit pacem querere, pro qua servanda obsidem filium suum dedit. Arnůlfus autem in *Reg.* 894. egressu ex Ythalia Rudolfum querit in Agauno[1], ubi sanctus Mauricius quiescit, sed deprehendere eum non potuit**. Terra autem illa vastata, que est inter Iurum et montem Iovis[a], reversus Wormaciam venit, ubi interveniente[b] Hyrmengarde[b] Bosonis relicta[c] Lůdewico suo[d] et Bosonis filio contulit quasdam civitates, quas Rudolfus tenebat, de cuius tamen non poterant erui potestate. Interea quidam primores regni *Reg.* 892. 893. Francie recesserant ab Odone et Karolum Lůdewici ex Aleyde filium prius abiectum cum episcopis et comitibus in civitate Remensium[e] statuunt sibi regem, qui venit Wormaciam multis muneribus Arnulfum sibi concilians, de manu eius regnum suscipit et adiutorium[f], ut regno potiri posset, ab episcopis et nobilibus circa Mosam residentibus impetravit; qui ab Odone impediti procedere non valebant. Anno Domini octingentesimo XC°V° *Reg.* 895. Arnulfus iterum Wormacie conventum publicum celebravit, ubi Zwendeboldum filium preficit Lothoringis de consensu optimatum regni illius, qui prius[g] ad hoc consensum tribuere recusabant. *cf. Reg.* 894. Interfuit et Odo rex, oblatis multis[h] muneribus Arnulfo que voluit omnia impetravit. Misit et Karolus nuncios episcopum quendam et comitem, quos Odo rediens obvios habuit et fugavit aliquosque vulneravit, ex quibus comes occubuit. Zwendeboldus filius Arnulfi parcium Karoli, ut[i] asserebat, in eius favorem, sed magis pro se ipso, ut suum dilataret regnum, Lugdunum obsedit cum exercitu, quem Odo ex Aquitania veniens recedere coegit cum omnibus copiis, licet ibi diu et strennue dimicasset. Anno Domini octingentesimo XC°VI° Ar- *Reg.* 896. nulfus secundario Ythaliam ingressus et urbe Roma potencialiter *Otto VI,* 13. capta a Formoso papa imperiale suscipit dyadema. Quo iterum revertente Lampertus filius Widonis moritur, et Lombardi Lůdewicum Bosonis filium vocatum ex Provincia preficiunt *A. S. Rudb.* sibi regem. Post Formosum Bonifacius VI^us^ XV diebus sedit; 892. 896. *Mart. Pont.*

*) *Sequuntur deleta:* hunc prefecit [ducem] principem *Reg.* 891. 894. Lothoringis, licet prima vice non admitterent principes regni illius, postea nihilominus admiserunt; *pro quibus Ioh. in marg. scripsit:* Hic Zw. — dedit.

**) *Sequuntur a Ioh. deleta:* quasdam tamen civitates regni Lůdewico Bosonis filio tradidit, quas [tamen] Rudolfus dimittere recusavit. Karolus rex.

a) *sequitur* rex *delet.* b) *sequitur bis* matre *a Ioh. delet.* c) Bos. rel. *superscr.* d) suo et *superscr.* e) *sequuntur deleta* elevant et. f) *sequitur* eius *deletum; pro quo Ioh.* ut r. p. posset *in marg. adiecit.* g) *sequitur* annuere *deletum.* h) magnis *Regino h. l., sed ad* 893. *eius cod. A* multis muneribus. i) ut — regnum *inter lineas add.*

1) in Agauno *Ioh. ipse Reginonis narrationi addidit.*

Reg. 898. quo subducto Stephanus VIus sedere suscepit. Lůdewicus[a] Bosonis filius cum Berengario in Ythalia gwerravit per- *Transl.* rexitque Romam et imperatoris nomen suscipit et coronam. *S. Dion. c.* 1-4. 10. Interea Arnůlfus in Franciam cum exercitu proficiscitur et, dum[b] exactis propter que venerat[c] in tentoriis quiesceret, de corpore alicuius sancti et specialiter sancti Dyonisii medi- *f. 130. tatur, quod quidam clericus Gyselbertus nomine furatum *sibi presentavit. Ipse vero secum Ratisponam detulit et sancto Emmerammo consociavit; post eius vero obitum annis CmLa corpus inventum est et lapidibus inscriptum fuit, quod sub Arnulfo imperatore et Odone rege et abbate Sancti Dyonisii Ebulone et episcopo Ratisponensi Tutone translatum et sublatum sit per clericum Gyselbertum*. [1].

A. S. Rudb. Anno Domini octingentesimo XC°VII° Dietmarus archiepiscopus Salzpurgensis exiit in prelium contra Ungaros cum Ottone et Zacharia episcopis, qui pariter sunt occisi. Dietmaro successit *Mart. Pont. A. S. Rudb.* Pilgrimus. Stephanus papa effossum corpus Formosi et exutum veste papali indutumque laicali, duobus digitis precisis de dextra manu, in Tyberim manus proici iussit, propter quam causam Ste- *Mart. Pont. A. S. Rudb.* 898. phanus est depositus de papatu; cui succedit Romanus et huic Theodorus; post hunc Iohannes nonus sedit. Hic confir- *Mart. Imp.* mavit ordinaciones Formosi et statuta Stephani reprobavit. Hoc *Reg.* tempore beatus Wentzeslaus dux Bohemorum a fratre suo *Otto VI,* 13. Bolezlao occiditur, ut solus dominio potiretur. Anno Domini octingentesimo XC°VIII° Odo rex moritur et condigno honore apud Sanctum Dyonisium sepelitur. Universi autem regni principes congregati Carolum elevant et iterum eligunt sibi regem. Hic[d] dictus est Karolus Simplex, eo quod in regni ne- *Cont. Reg.* 922. *Reg.* 893. gociis[e] deses esset. Cui adversarius maximus suscitatur Růdpertus[f] Odonis frater; longas et graves secum gwerras duxit[g]. Postremo apud Suessionis conveniunt, ubi Karolus

Reg. 905. *) *Sequuntur a Ioh. deleta:* Igitur Lůdewicus rex Ythalie, Bosonis regis filius, Berengarium II.[2] a regno expulit et in Bawariam effugavit. Ipse vero toto regno Ythalico ad libitum potitus dimisso milite venit Veronam, ut quieti operam daret. Veronenses Berengarium ex Bawaria clam vocantes, Lůdewico tradicionem penitus ignorante, Berengarius intromissus Lůdewicum cepit et oculis spoliavit regnumque Ythalie iterum introivit.

a) Lůdew. — coronam *a Ioh. in marg. addita.* b) *sequuntur deleta* triumpho glorie. c) *sequuntur deleta* de dum. d) Hic dictus — esset *in marg.* e) negocii *c.* f) *supra lineam h. l.* ir, *nescio cuius momenti; forsan* invasor regni, *ut Cont. Reg. a.* 922. g) *corr. ex* ducens.

1) *Haec ex antiquissima s. Dionysii Translatione, quam b. m. L. de Heinemann 'N. Archiv' XV, p.* 340 *sqq. edidit; cf. Otto Fris. Chron. VI,* 11. 2) *Immo Berengarium I. Iam supra enim p.* 34. *Ioh. Martinum secutus Berengarios quatuor statuit.*

Rûdbertum confossum lancea interemit. Zwendeboldus eciam non bene cum suis optimatibus concordavit; aliquos enim *[Reg. 898.900.]* expulit et possessionibus spoliavit[a] et adversitates sibi plurimas acquisivit[b].

[A. S. Rudb. Reg. 899. Otto VI, 13.] Anno Domini nongentesimo post gloriosas victorias et mirifica facta in Ratispona[1] Arnûlfus moritur et in monasterio sancti Emmerammi honorifice sepelitur; hunc locum *[Otto VI, 11. Transl. s. Dion. c. 5.]* specialiter dilectum multis possessionibus locupletavit, preciosis iocalibus, libris, vestibus et variis ornamentis[c] ad Dei cultum pertinentibus[d], corona sua, ciborio gemmis et auro ornato et libro aureis precapitulato[e] litteris decoravit.

De Lûdewico filio Arnulfi et Chunrado primo. Capitulum XI.

[Reg. 900. Otto VI, 14. Mart. Pont. A. S. Rudb. 901 sqq.] Anno Domini nongentesimo principes in oppido Forchaim Orientalis Francie convenientes in regem tollunt Arnulfi filium Lûdewicum. Post Iohannem Benedictus sedit; cui successit Leo V[us][2]. Leonem papam Christoforus presbiter suus incarceravit et ei successit, qui eiectus propter nephas perpetratum monachus est effectus, et successit Sergius. Hic Formosum effossum induit pontificalibus et decollatum in Tyberim mergi iussit, impedivit enim eum quondam et reppulit de papatu. Hunc piscatores inventum et positum in basilica sancti Petri, vise sunt quedam ymagines adorasse et venerabiliter salutasse. *[Reg. 901. Otto VI, 14.15. Cont. Reg. 907 sqq.]* Hoc tempore Ungari egressi successive Lombardiam, Bawariam, Franconiam, Alemanniam, Saxoniam, Thuringiam percursitantes spoliaverunt et innumerabiles occiderunt. Lûpoldum quoque ducem Bawarie in prelio occiderunt[f], qui reliquit filium Arnûldum[g] strennuum et cordatum. Plures ex eis in diversis locis similiter[h] sunt prostrati, et in Karinthiam venientes sine numero sunt occisi. *[A. S. Rudb. 902. Reg. 900. Otto VI, 14.]* Sergio pape Anastasius succedit. Hoc tempore Lothoringi Lûdewicum regem invitant, quia Zwendeboldus eos, ut videbatur, indebite et multipliciter molestavit; quod dum comperit Zwendeboldus, regnum rapinis, incendiis et multis cedibus cruentavit; novissime ipse in prelio a regni nobilibus est occisus, et Lûdewicus iterato vocatus regnum suscipit consencientibus universis[3].

a) *sequuntur deleta* aliquos iugulavit. b) *in marg.:* hic incipe ca^m. c) *corr. ex* ornatibus. d) *sequitur* specialiter *delet.* e) litt. prec. dec. *propter cursum ab auctore transposita* prec. litt. dec. f) in pr. occ. *in marg., super quae verba* qui — cordatum. g) Arnolfus *Cont. Reg.* h) sim. *superscr.*

1) *Nec Regino neque Otto dicit Arnulfum Ratisbonae obiisse; sed Translat. S. Dionysii c. 4, 'N. Archiv' XV, p.* 344, *narrat eum ibidem infirmatum;* in Odingas *eum sepultum esse tradit Regino, cuius cod. A* 1*b, ex quo Iohannis codex A* 1c *profectus est, correxit eum in Ratispona tumulatum.* 2) Leo V. *Ann. S. Rudb. a.* 904; Leo VI. *Martin. Recte Ioh. Annales S. Rudb. sequitur.* 3) *Hoc Regino et Otto expressis verbis non dicunt.*

Reg. 905. *Otto VI,* 15. Anno[a] Domini nongen[tesimo] IIII[o] Lůdewic[us][b] Bosonis filius R[o]me imperatoris nomen sortitus Berengarium [ex]pulit ex Ythal[ia] in Bawariam. Ipse vero quietis causa venit Veronam. Veronenses autem notificant hoc Berengario, qui cum copiis venit et clam intromissus Lůdewicum captum oculis privavit, et ipse Ythaliam ingreditur iterum sicut ante et amplius tyrannizans[1]. Hanc mutacionem, que facta est in Augusto, v[idetur] cometa, que ipso anno in Maio a[pparuit], presagasse.

Otto VI, 15. Hiis temporibus Albertus comes ex Orientali Francia, vir **f.* 130'. nobilis et nepos Ottonis ducis Saxonie ex filia, *in castro Babenberch *cf. Reg.* 902. residens contra Chunradum comitem Hazzie, qui Arnůlfi filius[2] et Lůdewici regis frater dicitur, incursiones et predas exer- *Reg.* 906. cebat. Chunradus[c] autem cum multitudine equitum et peditum apud civitatem Fritslariam positus et frater eius Gebardus in Wedrebia cum suis eiusdem Alberti irrupcionem expectabant. *et Otto.* Cui dum Chunradus cum suis copiis occurreret, occiditur. Hic *Cont. Reg.* 911. 919. reliquit filium Chunradum nomine, virum per omnia animi *Reg.* 906. excellentis. Lůdewicus rex conventum habens apud Triburias Albertum, ut racionem de perpetratis reddat, invitat; qui dum venire rennueret, eum in quodam castro obsedit, in quo se videns artatum exiit et ad graciam regis venit spondens emendam; in qua sponsione dolus est depre- *Otto.* hensus. Postea conductu Hattonis archiepiscopi Moguntini venit et ab eo derelictus capitur et per sentenciam omnium optimatum, quia alias pacem regni sepius turbaverat, decollatur. Ex huius Alberti sanguine Albertus creditur processisse, qui postea Orientalem marchiam sive Pannoniam superiorem de ma- *ib. VI,* 32. nibus Ungarorum cum Lůpoldo filio suo rapuit et Romano *cf. A. S. Rudb.* 1056. imperio subiugavit[3]. Ipseque gubernandam suscepit et suis *Otto VI,* 15. sequacibus dereliquit. Omnes vero possessiones decollati rex *Reg.* inter nobiles divisit, et in loco sue mansionis episcopatus Babenbergensis postea est constructus de possessionibus que *Otto.* sue fuerant dicionis[4]. Anno Domini nongentesimo X.[5] Lůdewicus rex sine herede decessit, et regnum Ottoni duci Saxonie, qui in regno clarissimus habebatur, ab omnibus destinatur; qui propter senium recusavit, sed Chunradum predicti Chun- *cf. Cont. Reg.* 911. radi occisi filium recipi persuasit. Hic adhuc superstes de

a) Anno — presagasse *in marg. nullo signo apposito post notas marginales p.* 37, *n.* 1 *descriptas. Aliqua resecto margine perierunt, quae uncis inclusa supplevi.* b) *in marg. huius notae marginalis:* qui fuerat. c) Chunr. — expectabant *in marg.*

1) *Similia de Berengario II. (falso IV.) dicit Martin. Oppav. p.* 464. 2) *Nec Regino neque Otto Chunradum* comitem Hassiae *dicunt; eum Arnulfi filium fuisse Ioh. conclusit, quod Otto eum fratrem Ludowici creditum esse dixerit.* 3) *A.* 1043. *cum filio, qui eodem anno* ab ipso rege *(Heinrico III.)* marchio promotus *est (Herim. Aug.), contra Ungaros pugnavit.* 4) *Non constructum, sed solummodo locupletatum dicit Otto. Fortasse Ioh. et Adalberti Vitam Heinrici II. c.* 8—10. *consuluit.* 5) 911. *Ann. S. Rudb. et Cont. Reg.;* XII. regni sui anno *Otto, quem secutus Ioh. falsum numerum computasse videtur. Ludowicus obiit a.* 911.

germine Karoli in Alemannie regno fuit. Anno Domini non- *A. S. Rudb.* gentesimo XI° post Sergium Anastasius sedere suscipit. Anno *Mart. Pont.* Domini nongentesimo XII. Ungari egressi ab Arnûldo duce Bawarie *cf. Cont. Reg. Otto VI, 16.* iuxta Enum favente sibi Domino occiduntur, qui triumphum glorie secum reduxit. Anno Domini nongentesimo XIII° Pilgrimus *A. S. Rudb.* archiepiscopus Saltzpurgensis obiit, et successit Oudelbertus. Anastasio papa mortuo Lando succedit. Anno Domini nongente- *Mart. Pont.* simo XIIII° Arnuldus dux Bawarie regi rebellavit et eius im- *A. S. Rudb. cf Otto VI, 16.* petum formidans ad Ungaros fugiens commigravit; nam rex dissimulare noluit, quia possessiones et decimas[1] ecclesiarum et *Otto VI, 18.* monasteriorum militibus distribuit. Post Landonem Leo VIus *A. S. Rudb. Mart. Pont.* sedit; cui successit Iohannes Xus. Repperi tamen in quadam chronica[2] ante Leonem hunc Iohannem positum. Hic *Mart. Pont.* Iohannes missus in carcerem a[a] militibus cuiusdam Guidonis comitis strangulatur; cui iterum succedit alius Iohannes, qui quia male intraverat, statim eicitur et ob hoc in cathalogo pontificum non habetur. Anno Domini nongentesimo XV° Ungari Alemanniam va- *A. S. Rudb. 915. 917.* stantes[b] Basileam urbem insignem destruxerunt. Rûdolfus *cf. Reg. 888.* Burgundie rex in montanis habitans non poterat comprehendi; sed rex Burchardum, virum strenuum et audacem, Alemannie ducem constituit, ut ad arcendum Rudolfum daret operam[c] prout posset, quia contra impe- *cf. Otto VI, 18.* rium tenuit ipsum regnum; de quo gloriose cum eo pre- *A. S. Rudb. 918.* lians triumphavit[3].

Anno Domini nongentesimo XVIII° rex per annos novem[4] *A. S. Rudb. 918.* prospere rebus gestis, Alemannis, Bawaris, Saxonibus sibi resi- *Cont. Reg. 919.* stentibus viriliter superatis, diem sibi senciens ultimum imminere, convocatis fratribus et amicis pro regno litigium interdixit, suadens et iubens, ut Heinricum Ottonis ducis Saxonie filium consenciant recipere, cui coronam, sceptrum cum reliquis ornamentis regiis destinavit. Anno Domini nongentesimo XIX° rex transiit et in Vûldensi monasterio sepelitur; sicque *Otto VI, 17.* posteritate Karoli in orientalibus regnis deficiente Romanum *cf. Mart. Imp.* imperium, quod adhuc in Ythalia dilacerabatur et conquciebatur per eos, qui ibi crudeliter imperabant, transiit in Germanos. Super quo Christi regnum laudemus, *quod* *Dan. 2, 44.*

a) a mil. — comitis *in marg.* b) *corr. ex* vastaverunt. c) *transposita ex* op. dar.

1) *Causam auctor sibi confinxit; nec de decimis quidquam apud Ottonem legitur.* 2) *Martini Oppaviensis, qui Leonem VII. (pro quo Ann. S. Rudb. ad a.* 914. *Leonem VI,* 928—929, *laudant) post Iohannem X,* 914—928, *recte ponit. Ioh. et hoc loco perperam Annalibus S. Rudb. fidem praebuit.* 3) *Haec Ioh. e brevibus notitiis Annalium S. Rudberti conclusit; cf. Otto VI,* 18: Burgundia regem per se habente; *Regino a.* 888. 894. 4) *Auctor annos ipse computavit; Otto VI,* 16. *et Mart. Imp. habent septem annos.*

in eternum non dissipabitur, ut Daniel testatur, *et populo alteri non tradetur.* A coronacione autem Pippini Parvi, patris Karoli Magni, usque ad obitum huius Chunradi primi anni ducenti triginta et unus, in quo in Alemannia genus Karoli regnare desiit, computantur[a. 1].

a) *f.* 130'. *desinit haec recensio; in f.* 131. *et* 131'. *scripta sunt 'excerpta epistolarum summorum pontificum, quas Regino praebet; inter f.* 131'. *et* 132. *folium excisum est.*

1) *Hanc computationem esse mendosam facile vides.*

. 142. . c. 1. *Anno Domini [septingentesimo[a]][1] Hyldericus rex[b] solo nomine* Francorum iuxta mores Francorum tenuit principatum; Pipinus vero prefectus fuit palacii, negocia disposuit et filio suo Karolo Imp. Martello officium hoc reliquit. Hic Suevos, Bawaros[c], Saxones, Alemannos, Aquitaniam, Burgundiam cum suis ducibus subiugavit et habuit duos filios, Karlomannum, cui ea que in Germania subiecerat tradidit, Pipinum, cui Burgundiam et Provinciam consignavit. Et c.1.2. Karlomannus quidem monachus est effectus, et Pipinus princi-

Anno[d] Domini septingentesimo Pipinus sub Hylderico rege Francorum tenuit palacii prefecturam et regni[e] negocia procuravit; rex vero solo nomine regio utebatur, sicut dicitur de ducibus Venetorum. Pipinus moriens filio suo Karolo Martello officium hoc reliquit. Hic bellicosus Suevorum, Bawarorum, Alemannorum duces et Saxones Aquitaniamque atque Provinciam debellavit, genuitque duos filios, Karlomannum, cui ea que in Germania subegerat consignavit, et Pip[inum, cui][f] Aquitani[am][f] et Burgundiam deputavit; et Karlomannus quidem monachus [est[f]] effectus, Pippinus terras omnes cum *Einh. c. 1. Mart. Imp.* *et Einh. c. 1. 2.*

Anno[g] Domini[h] septingentesimo quinquagesimo[2] mortuo Pipino, qui fuit Hilderici prefectus palacii regis Francorum, successit ⟨eius[i] filius⟩ Karolus Martellus in eodem officio. Hic Suevos, Bawros[k], Saxones, qui sunt de lingua Germanica, devicit. Hic genuit Karlomannum et Pippinum. Karlomanno successit Thuringia et Austria, Pipino Burgundia et Provincia. Karlomannus relicto regno monachus est effectus, Pipinus vero guber- *Mart. Imp. et Einh. c. 1. 2.*

*) *Sequitur a Ioh. deletum:* ad morem ducum Venetorum.

a) *numerum partim desectum supplevi.* b) *seq.* Francorum *a Ioh. delet.* c) bawaro *c.* d) *haec sub reliquis duobus huius recensionis initiis in dextera solummodo paginae parte scripta sunt, ut sinistra tabulae materiae vacet.* e) et regnique *c.* f) *desecta supplevi.* g) Anno — invitavit *(p. 43, l. 7) in marg. primae huius capituli compositionis a Ioh. scripta sunt, sed cancellata.* h) *seq.* M^o *c.* i) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* k) *sic c.*

1) *Anni numerum in his primis schedis saepe ad arbitrium auctor posuit.* 2) *Annum non huc spectantem Ioh. e Martino Constantinum V. ad a.* 754. *referente male assumpsisse videtur.*

Mart. Imp. Einh. c. 1. 2. patum optinuit maiorque domus sub [Hylderico[a]] prefecturam palacii gubernabat. Hyldericus autem tamquam deses et rex inutilis[b] in monasterio a Francis truditur, et Pipinus ad nutum Zacharie pape per Bonifacium Moguntinum archiepiscopum in Francorum regem *Mart. Opp. Otto V,* 22. consecratur. Mortuo Zacharia Stephanus succedit. Hic Pipinum contra regem Lombardorum Astulphum pro[c] iuribus sancti Petri invitavit in Franciam va- *Reg.* 753. dens, ubi de incurabili infirmitate per beatum Dyonisium et sanctos apostolos Petrum et Paulum mirabiliter *Reg.* 752. est curatus. Hic confirmavit Pipinum unctione sacra in regnum et duos filios suos unxit in Francorum reges, Karolum et Karlomannum. Pipinus, postquam in Lombardia prospere *cf. Mart. et Reg.* res gesserat, moritur, et filii *Einh. c.* 3. ex equo regnum dividunt, mortuoque Karlomanno Karolus *Mart. Pont.* solus[d] suscipit Franciam anno Domini etc.[e] Stephano subducto succedit vir venerabilis Adrianus[f, 1]. Adrianus et

prefectura regni Francie *Mart. I[...] Einh. c.* suscipit gubernandas. Hyldericus autem, cum esset inutilis atque deses, a Francis in monasterium truditur, et ad nutum Zacharie pape Pipinus rex sustollitur et[g] per sanctum Bonifacium Moguntinum archiepiscopum, qui[h] Fuldense *Mart. C[...]* fundavit monasterium et post in Frisia adeptus est martirium, in Francorum regem ungitur et sollempniter consecratur. Mortuo Zacharia Stephanus succedit, qui in Franciam veniens Pippinum contra Aystolfum Longibardorum regem pro sancti Petri iuribus invitavit; qui Pa- *Reg. 75[...]* risius exiens per beatos apostolos Petrum et Paulum et sanctum Dyonisium de infirmitate maxima corporis mirabiliter est curatus. Unxitque *Reg. 75[...]* et[i] confirmavit Pippin[um][k] duosque filios suos Karlomannum et Karolum in reges Franc[orum][k], transtulitque Romanum imperium *Mart. [...]* a Grecis in personam magnifici Karoli adhuc in iuvenili etate positi in Germanos. Pippinus reversus in Franciam prospere *Reg. 75[...]* rebus gestis moritur, et filii *Einh. c[...]* ex equo dividunt principatum; Karlomanno post breve tempus sublato soli Karolo relinquitur monarchia. Mor- *Mart. [...]* tuo Stephano papa et post

---

Mart. Imp. Einh. c. 1. 2. nacula principatus tenuit et[l] maior domus racione officii vocabatur; nam rex solo nomine regnabat; et ad consultum ⟨Zacharie[m]⟩ pape Hyldericus deses in regno concluditur in monasterio[n] tonsuratus[o], mox Franci Pipinum constituunt sibi regem, qui genuit Ka-

a) Hyld. *deest; supplevi.* b) *sequitur a Ioh. deletum:* ad nutum pape Zacharie. c) pro i. s. P. *in marg. add.* d) *seq. delet.:* optinuit principatum. e) a°. d[i]. etc. *in marg., ubi auctor numerum postea supplere voluit.* f) *sequitur ab auctore delet.:* Adrianus in synodo *(deleto* concilio*)* Rome presente dedit ei. g) et *bis scriptum.* h) qui Fuld. — martirium *in marg. add.* i) *seq.* coronavit papa *delet.* k) *desecta supplevi.* l) *seq. delet.:* Zacbarie pape. m) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* n) *seq.* M° *c.* o) tons. *in marg.*

1) *Nota ab auctore brevitatem sectante tres Hadriani I. antecessores h. l. omissos esse.*

Pont. sancta synodus, quam Rome celebravit, dedit Karolo [ius[a]] eligendi pontificem et sedem apostolicam ordinandi.

eum Paulo, Constantino, Stephano[1] succedit Adrianus. Anno Domini etc.[b] Mart. Pont.

---

rolum et Karlomannum. Mortuo Zacharia succedit Stephanus, qui Pipinum et filios coronavit et contra Astulphum Lombardorum principem invitavit. Mart. Pont. Reg. 752 sq.

---

*Hic[c] habuit filiam Desiderii regis Longobardorum, quam repudiavit, et Desiderium in exilium relegavit et filium eius Adalgisum ab Ythalia expulit; in prelio eius contra Desiderium Amilius et Amicus, de quorum primo sociali federe mirabilia leguntur, sunt familiares[d] secreti occisi et in Mediolano pariter in uno sarchofago concumbati[2]. Duxit[e] autem post repudiacionem filie Desiderii Hilthegardam Suevice nacionis, ex qua genuit Lůdewicum, Karolum et Pippinum. Anno Domini septingentesimo LXXXI° Karolus rex Francorum sub Adriano papa subiugatis gladio multis nacionibus, Bulgaris, Pannoniis, Bawaris, Aquitanicis, Northmannis, Britonibus, Sclavis, Vaschonibus[f], Frisonibus, Danis, Saxonibus et Germanis et pluribus baptizatis, patricius efficitur Romanorum. Hoc[g] tempore studium Parisiense est exortum. Pipinum Ythalie regem, alterum Lůdewicum in regem Aquitanie predictus pontifex coronavit. Anno Domini septingentesimo LXXXVIII° mandavit Arnoni archiepiscopo Iuvavensi Karinthianorum populum sub Ingone ducatum tenente, sub Decacio[3] et aliis ducibus et beato Vergilio ad fidem conversum, verbo Dei per fideles ministros in fide katholica confirmari[4]. Anno[h] Domini octingentesimo primo a Leone papa, qui Adriano successit, ablato titulo patriciatus, in imperatorem gloriose [cum[i]] acclamacione populi coronatur. Causam eciam pape in hiis, qui eum flagiociosissime exoculacione et lingue abscisione tractaverant, discussam decollacione, sed interventu pontificis exilio iudicavit.

*f. 133'. Einh. c. 18. 6. — Einh. c. 18. — Otto V, 28. 30. cf. Mart. Pont. et Einh. c. 3—14. Reg. 768 sqq. — Mart. Pont. cf. Otto V, 28. Reg. 781. — Conv. Bag. c. 6. 7. 10. — Reg. 801. Otto V, 31. cf. Mart. Pont. — Reg. 799. Otto V, 31.

Mortuo Pippino Bernardus filius suus successor eius in regno Ythalico est effectus. Anno Domini octingentesimo XIII° Karolus Aquisgrani moritur et in basilica beate virginis, quam ipse summa devocione construxit et multipliciter exornavit,

Reg. 810. 812. Einh. c. 19. A. S. Rudb. Reg. 813. Einh. c. 31. Otto V, 32.

a) ius *om. c.; supplevi e Martino.* b) *sequuntur tabula materiae libri primi, quam alio loco descripsi, et fragmenta dedicationis ad Berthrandum typis excussa 'N. Archiv' XXVIII, p.* 150. c) *sequentia folio* 133'. *medio post praefationem secundae editionis (cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 436*) scripta huc pertinere et cum superioribus cohaerere demonstratum est 'N. Archiv' XXIX, p.* 433 *sqq.* d) famil. — concumbati *in marg.* e) Duxit — Pippinum *in marg.* f) Vasch. *in marg.* g) Hoc — exortum *in marg.* h) Anno — iudicavit *in marg. partim desecta.* i) *duas vel tres litteras in marg. desectas supplevi.*

1) *Nota hos tres pontifices in prioribus schedis omissos esse.* 2) *Cf. supra p.* 11, *n.* 1. 3) *Immo Cecacio sive Cacacio, ut in Conv. Bag. et Car. appellatur.* 4) *Ioh. Conversionem confuse sequitur; annum secundum Reginonem computavit. Supra p.* 13. *haec ad a.* 786. *posuit non minus perperam.*

Einh. c. 31. in conditorio sub arcu deaurato, ymagine et titulo sui nominis *Reg.* insignito, honorifice sepelitur*. Post cuius transitum Lůdewicus *Otto V,* 33. suscipit sceptra regni, Aquis[a] eligitur, a Leone[1] papa imperator in civitate Remensium coronatur, Lotharium consortem regni elegit, Karolum Aquitanie, Lůdewicum regem Bawarie *Reg.* 818. declaravit. Hic ad se vocatum Bernardum fratris filium propter coniuracionem, ut ferebatur, contra se factam cepit, *Otto V,* 34. *cf. Mart. Imp.* exoculavit et postea interemit, atque Ythalie regnum Lothario filio suo dedit. Deinde regno pulsus et iterum restitutus *Reg.* 840. anno Domini octingentesimo XL° moritur et apud Sanctum Arnulfum *Vis. paup.* in civitate Metensium tumulatur. Quedam devota[2] mulier in spiritu ducta ante paradisum terrestrem vidit omnium qui intrare digni essent nomina aureis caracteribus in muro altissimo exarata et nomen regis Bernardi pre aliis *f. 134. clarius decoratum, nomen vero *Lůdewici[b] obscurum, cui sciscitanti ductor eius respondit nomen Lůdewici prius valde splendidum, sed deletum propter homicidium et obductum. *Reg.* 818. Hic[c] Bernardus habuit filium nomine Pippinum, qui tres filios genuit, Bernardum, Pippinum, Heribertum.

Mart. Imp. Huius[d] tempore libri beati Dyonisii transferuntur, et in oblacione eorum super altare miracula multa fiunt[3].

Nota[e] de reliquiis spinee corone.

Reg. 841. 842. *Otto V,* 35. Post patris mortem filii dissidentes et invicem preliantes paternum regnum diviserunt. Karolo occidentalia regna a Britannico mari usque ad Mosam, Lůdewico orientalia, id est omnis Germania usque ad Renum et trans Renum alique civitates, Lothario Gallia Belgica, quam a suo nomine Lothoringiam vocavit, Provincia, cum imperio Ythalia tota cessit. Exinde pars Karoli occidentale Francorum regnum appellatur, et porcio Lůdewici atque Lotharii optinens palacium Aqu[is][f] orientale[g] regnum di- *Otto VI,* 1. citur Romanorum. Porro Lotharius tribus filiis suis dedit regnum suum, Lůdewico nomen imperiale cum Ythalia, Karolo Provinciam, Lothario Lothoringiam deputavit. Hic est Lotharius, de cuius bygamia terribiliter canones sacri tonant[4]. Hiis transactis Lotharius pater horum in Prumensi mona- *Otto VI,* 6. sterio monachus tonsuratur[h]. Frater eius Lůdewicus, qui orien-

Otto VI, 32. *) *Nota in marg. infer. huc spectans:* In qua urbe sedem regni constituit, et eius anime festum a clero et populo celebratur.

a) Aquis — declaravit *in marg. hoc loco inserenda.* b) *praecedunt sex lineae continentes fragmentum libri sexti, vide infra.* c) Hic — Heribertum *in marg.* d) Huius temp. — fiunt *in marg. f.* 133', *sed ad res Ludovici spectantia.* e) Nota — corone *in infer. marg. f.* 133'. f) is *supplevi ex Ottone l. c.* g) occidentale *c. perperam, cf. Ottonem Fris. l. c.* h) tons. *pro deleto* est effectus.

1) *Immo Stephano (*816. *mense Octobri), ut recte habet Otto Fris.* 2) *Sequentia e Visione cuiusdam pauperculae mulieris edita a W. Wattenbach, 'DGQ.' I*[6], *p.* 277 *sq. Cf. supra p.* 19. 3) *Cf. supra p.* 20, *n.* 4. 4) *Cf. Decreti Gratiani C.* 24, *q.* 3, *c.* 19. *C.* 33, *q.* 2, *c.* 4. *C.* 27, *q.* 2, *c.* 26. *C.* 11, *q.* 3, *c.* 3. *C.* 31, *q.* 2, *c.* 4; *Regin. ad a.* 866.

tale regnum suscepit, tres filios genuit, Karlomannum, Karolum, *Otto VI, 6.* Lůdewicum; hii convencione facta dividunt patris regnum, et Karlomannus quidem Bawariam, Pannoniam, Karinthiam, Bohemiam, Moraviam, Lůdewicus Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Frisiam, Lothoringiam, Karolus Alemanniam, id est superiorem partem Germanie, scilicet Sueviam[1], et Lothoringie quandam partem in Alzacia[1] sorciuntur. Porro[a] Lotharius b[ygamus[b]] *Reg. 883. 885.* filium Hugonem nomine h[abuit[b]], qui rebell[avit][c] imperatori an . . . . . contractis ad se plurimis . . . paternum regnum in[vadit][c] quantum posset studiis u . . . . ., sed Deus noluit, ut . . . . . sui nominis . . . . . regium conscend[eret][d] . .; imperator Hugone[m cepit][d] et exocu[lavit; qui][d] in monasterio [Prumen]si[d] monachus tons[oratus][d] moritur et hu[matur][d], iuxta imprecacionem Ny[cholai][d] pape super Lothario . . . . . horribile est fulm . . . . .

Karolus, cui occidentalis Francia seu Celtica cessit Gallia[2], *Reg. 874. Otto VI, 6.* anno Domini octingentesimo LXXXV°[3] a Iohanne papa, ut fertur, *A. S. Rudb. 876.* ad imperium Romanorum magno precio sublimatur. Hic Bosoni, qui fuit frater Richildis regine sue consortis, Lůdewici *Reg. 876.* imperatoris filiam copulavit et Provinciam tradidit regiumque dyadema imposuit, ut videretur eciam regibus dominari, et *Otto VI, 6.* postquam idem Karolus ab Ythalia in Franciam redire dispo- *cf. Reg. 876.* suit, inter Alpes ultimum diem clausit. Lůdewicus autem *Reg. 878.* Karoli iunioris filius duos filios habuit, Lůdewicum et Karlomannum, quorum matrem patre agente dimisit et aliam superduxit, que celerius impregnata ipsoque celeriter mortuo filium genuit, quem Karolum appellavit. Anno *Reg. 879.* Domini octingentesimo LXXXIX°[e] Boso de Provincia exiens in Lugduno ab episcopo urbis in regem Burgundie coronatur, propter quod a Lůdewico et Carlomanno aliisque regibus semper persecucionem gravissimam est perpessus, quam subtilitate ingenii et securitate domicilii, quia habitavit in montibus[4], cautissime declinavit*. Ipsius eciam regnum Bosonicum legitur vocitatum[5]. Anno Domini octingentesimo *Reg. 880.* LXXX° Karlomannus filius Lůdewici, qui Bawariam in divisione prehabita est sortitus, moriens filium reliquit non ex

*) *Sequuntur deleta:* regnum eius, sicut prehabitum fuit, ut in quibusdam chronicis.

a) Porro — est fulm . . *in marg., ex parte abscisa.* b) *uncis inclusa abscisa.* c) *supplevi ex Reginone l. c.* d) *supplevi ex aliis recensionibus.* e) *neglegenter scriptum pro* LXXIX, *ut Regino.*

1) *Haec auctor coniciendo adiecit. Cf. supra p.* 29. 2) *Cf. Otto Fris. VI,* 17 *etc.* 3) *Immo a.* 875. *Dec.* 25. *A.* 874. *habent Regino et Otto;* 876. *Mart. Oppav. et Ann. S. Rudb., e quibus Ioh. a.* 875. *coniecit, quia ibi mors Ludovici Germanici, quam ante coronationem Caroli Calvi contigisse sciebat, ad a.* 875. *narratur.* 885. *pro* 875. *lapsu calami scriptum est.* 4) *Haec Regino non habet. Ioh. Bosonem cum Rudolfo I. rege Burgundiae confudit, de quo Regino ad a.* 894. *similia narrat.* 5) *Ubi hoc Ioh. legerit, nescio.*

Reg. 880. legitima, sed nobili femina natum, quem Arnulfum nominavit; cui Lůdewicus rex occidentalis[a] Francie[b] regno fratris *Otto VI*, 8. *Reg.* 881. 882. optento ducatum contulit Karinthanum. Anno Domini octingentesimo LXXXI° Karolus, cui Alemannia superior provenerat, Rome a Iohanne papa in imperatorem coronatur, et Lůdewicus, cui Orientalis Francia cum aliis provinciis cesserat, moritur et in Laureacensi monasterio sepelitur. Regnum eius Northmanni invadunt per Walem fluvium irrumpentes, Novomagium, Coloniam, Treverim, Aquis, Bunnam, castella, vicos miserabiliter devastantes. Principes vero Karolum imperatorem ex Ythalia pro regni defensione, fratrum suscepcione et defensione[c] patrie interpellant. Lůdewicus eciam Karoli occidentalis Francie filius moritur, Karlemanno[a] fratri regnum reliquit, qui in venacione apro percussus interiit, et regnum heredem non habuit nisi Karolum Lůdewici filium, fratrem Lůdewici et Karlmanni[a], de quo Francigene parum vel nichil sencientes[1] Karolum im- *f. 134′. peratorem accersiunt[d] *et sue se subiciunt dicioni; qui post *Otto VI*, 9. *cf. Reg.* 887. tantam gloriam ad ultimum egestatis punctum devenit, ut novercante fortuna, corpore[e] deficiens atque mente, regno inutilis est effectus. Principes Arnůlfum[f] ducem Karinthie ad regnum tocius Germanie eligunt et sustollunt; quo regnante Karolus pro vice sue necessitatis[g] eum consulit *Otto VI*, 10. *cf. Reg.* 888. et fiscos aliquos in Alemannia suscipit ab eodem. Franci occidentales rebus sic se variantibus Odonem Roperti filium, virum strenuum, regem sibi statuunt, animi et corporis elegantis. Ithali eciam sibi constituunt duos reges, Berengarium Foriiulianum et Widonem Spoletanum; Berengarius autem expellitur a Widone. *Otto VI*, 11. 12. Inter Karolum quoque Lůdewici filium, fratrem Karlomanni et Lůdewici, et Odonem maxima lis consurgit. Anno Domini octingentesimo nonagesimo IIII° Arnulfus Ythaliam ingrediens civitates sibi plurimas subiugavit. Interea Boso Burgundie rex moritur, et Arnulfus reversus in Alemanniam Bosonis filio Lůdewico civitates aliquas contulit in montanis. Wido quoque rex Ythalie moritur, et Lampertus filius eius Rome imperator procla- *Otto VI*, 12—14. matur. Arnůlfus filios duos habuit, Zwendeboldum et Lůde- *Reg.* 896. wicum, quorum primum regem Lothoringie declaravit; et *A. S. Rudb.* 896. rediens in Ythaliam armis Urbem cepit et anno Domini octingentesimo XCVI° a Formoso papa imperiale suscipit dyadema. Quo iterum redeunte prospere rebus gestis Lampertus Widonis filius *Otto VI*, 15. *Reg.* 905. 898. moritur, et Ythali Lůdewicum Bosonis filium preficiunt, qui[h] *Mart. Imp.* Berengarium in Ythaliam reversum iterum expulit. Defuncto *Cont. Reg.* 921. eciam Odone Francorum occidentalium rege similiter Ropertus[i] *Otto VI*, 13. quidam regnum invasit; sed Franci Karolum predictum sibi

a) *sic c.* b) *seq. delet.:* veniens Ratisponam. c) *sic iterum c.* d) *in infer. marg. scriba primi fragmenti (cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 406*) calami, ut ita dicam, experimentum scripsit* Anno Dōi M°CCC°. e) corpore — mente *in marg.* f) *corr. ex* Arnustum. g) *emendavi; Ioh. scripsit perperam* necessariis. h) qui — expulit *in marg.* i) *super* Rop. *Ioh. scripsit* Odonis *volens secundum Reg.* 893. *addere:* frater.

1) *Nota ab ipso Iohanne haec esse addita de Carolo Simplici, quem Ioh. speciali quadam intentione semper prosequitur; cf. Regino* 892. 893. *et supra p.* 31, *n.* 1; *p.* 32, *n.* 2; *p.* 33, *n.* 2.

concorditer regem creant, qui cum Roperto concertacione [*Cont. Reg.* 921. 922.] habita diutina ipsum novissime extinxit, lancea[a] per os infixa posteriora corporis penetravit. Hic reliquit filium Hu- [*ib.* 946.] gonem nomine, satis strennuum et valentem. Per idem tempus [*Reg.* 888.] Radolfus cuiusdam Chunradi comitis[1] filius, qui provinciam inter Alpes Appenninas et Iurum tenuit, apud Sanctum Mauricium a primoribus et episcopis[2] Burgundie rex levatur, Bosonis filio Lůdewico in Ythalia res agente[3], quem Arnůlfus cum filio Zwendeboldo persequi non cessavit. ⟨Karolus[b] rex Francorum [*Cont. Reg.* 925. *cf.* 939.] filium genuit Lůdewicum, qui in Hyberniam in exilium est retrusus. Pater captus moritur in custodia car[cerali]⟩. Anno [*A. S. Rudb.* 900.] Domini nongentesimo Arnulfus moritur, et in Ratispona in mona- [*Reg.* 899.] sterio sancti Emmerammi eius tumulus demonstratur. Hic dicitur [*Otto VI*, 13. 11.] corpus beati Dyonisii ex occidentali Francia furto[4] sublatum ad predictum monasterium transvexisse. Lůdewicus filius eius ab [*Otto VI*, 14. *Reg.* 900.] optimatibus Orientalis Francie rex creatur. Frater eius Zwendeboldus occiditur a Lothoringis, ipseque eius regnum de consensu principum subintravit. Berengarius a Bawaria vocatus [*Reg.* 905. *Otto VI*, 15.] contra Lůdewicum Bosonis filium in Verona clam a necessariis intromissus ipsum cepit et orbatum oculis interfecit et Ythaliam est adeptus, [quam[c]] effusione multi sanguinis maculavit. Contigit interea, ut Albertus, nobilis vir, comes Orientalis Francie[5], nepos ex filia Ottonis ducis Saxonum, Chunradum, virum eque nobilem et preclarum, in prelio occideret, quem in castro Babenberch Lůdewicus sentencia principum decollavit [*Reg.* 906.] eiusque possessiones regalibus infiscavit. Anno Domini nongen- [*A. S. Rudb.* 911.] tesimo X⁰, Lůdewico sine herede sublato, consilio ducis Ottonis [*Cont. Reg.* 911.] predicti Chunradus, vir cordatus[6], predicti Chunradi comitis [*Otto VI*, 15. 16.] occisi filius, ad solium regium ab omnibus orientalis Francie principibus sublimatur, qui adhuc de germine superfuit Karulorum[7]. Cui dum vite terminus immineret, persuasit [*Cont. Reg.* 919.] Heinricum ducis Ottonis filium eligi tamquam in regni corpore preminentem, anno[d] Domini nongentesimo XVIIII⁰, et in Fuldensi monasterio sepelitur. In quo iam ex integro in par- [*cf. Otto VI*, 17.] tibus Germanie Karoli posteritas ⟨terminatur[e]⟩, et imperii dignitas in Germanos quasi iure successionis hereditarie in reliquum propagatur. ⟨Revera[f] in hiis Da-

a) *forsan supplendum* que. b) *uncis inclusa deleta;* carcerali *supplevi cursum secutus.* c) *vocem desectam supplevi.* d) anno — sepelitur *in marg., signo apposito.* e) *vox a Ioh. deleta, sed hoc loco necessaria.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta.*

1) *Eum comitem fuisse dicit Regino a.* 866, *SS. R. G. p.* 91. 2) *Regino:* adscitis secum quibusdam primoribus et nonnullis sacerdotibus. 3) *Hanc causam Ioh. perperam suspicatur, quia Ludovicus III. (Caecus) a.* 898. *Italiam est ingressus.* 4) *Patet Iohannem antiquissimam s. Dionysii Translationem a b. m. Lothario de Heinemann editam 'N. Archiv' XV, p.* 340 *sqq. inspexisse. Cf. supra p.* 36. 5) nobilissimus comes Francorum *Otto VI,* 15. 6) *Hanc laudem a suis fontibus alienam Ioh. regi ipse vindicavit.* 7) *Cf. Otto Fris. VI,* 16.

[*Dan.* 2, 44.] nielis oraculum est impletum, quod Deus transferret regna⟩.

[*cf. Reg.* 888. *Otto.*] Et[a] vide latam potenciam imperancium[b] et imperii angustatam regnorum in provincias et provinciarum in regna redactione, scissionibus, translacionibus, mutacionibus, alteracionibus[c] laceratam; de quorum omnium commocione et concussione quia plurimi[1] tractaverunt, [*Dan.* 4, 14.] nichil addicere valeo nisi hóc solum dicere, quod *excelsus*[d] *in regno hominum dominatur,* ut Daniel attestatur, *et cui* [*Dan.* 2, 44.] *voluerit, dabit illud,* et quod *regnum eius in eternum non dissipabitur et populo alteri non tradetur;* et ut Anshelmus de humanis regnis dicit[2]:

Non faciunt tutos regia sceptra suos.

[**f.* 135. *Cont. Reg.* 919. 920.] *Anno Domini nongentesimo XX° Henricus [filius[e]] ducis Ottonis ex Saxonia, que est clara fortisque pars Germanie, [*Otto VI,* 18. 15.] ab orientalis regni optimatibus, Alamannis[f], Bawris[g], Saxoni[bus] [*cf. A. S. Rudb.* 918.] et Thuringis primus ex Theutonicis[h, 3] ad regale solium elevatur[i]; exorsus est pace regni primordia stabilire, unde [*ib.* 921. 923. 936.] omnes pacis adversarios insectatus et compertos atrociter compescuit et punivit. Karolus Lůdewici filius Francis occidentalibus imperans contra Heinricum conflat exercitum, Lotharingicum[k] regnum[l] Belgice circa Renum, partes Wangionum usque Wormaciam ingrediens, eas sibi gestiens usurpare, Heinrici[m] fideles cum copiis occurrentes cedere compellebat[n], ipsoque tempore Metensem urbem obsidens suis parere iussio- [*Otto VI,* 18.] nibus constringebat. Karolus cum esset in oppido Bunna, conven[tum est[o]], ut Heinrico cederet Belgica totumque regnum Lotharingicum et palacium Aquisgrani sibique et posteris[p], Karolo Celtica et Aquitania et pars quedam Gallie remaneret[q] [*ib. et A. S. Rudb.* 922.] Lugdunensis; nam Burgundia regem per se habuit Radolfum[4], cuius habita est mencio in premissis[5]; a quo Heinricus sacram lanceam beati Mauricii, que actenus in thesauro regalium custoditur, minis dicitur extorsisse*.

[*Otto VI,* 18.] *) *Sequuntur quaedam a Ioh. deleta et aetate plane confecta:* qui dum Romam tenderet ad coronam, post preclaros

a) *sequentia alio atramento ductuque quasi tremente exarata.* b) imp. et imp. *in marg.* c) *sic h. l. c.; in infer. marg. nullo signo apposito* alternacionibus. d) exc. *pro deleto* altissimus. e) filius *om. c.; seq. delet.:* gentis Saxonice. f) Al. — Thuringis *in marg. partim desecta.* g) *sic c.* h) *seq. delet.:* rex creatur. i) *sequuntur aliqua deleta vix legenda: . . . .* magnifice gubernavit exorsus et. k) *ante et post* Loth. *nonnulla deleta, sed atramenti maculis prorsus obruta.* l) regnum — eas *in marg. suppl.* m) Heinr. *c.; praecedunt aliqua a Ioh. deleta, quae legere non valui.* n) *seq. delet.:* Tandem in oppido Bunna conveniunt et. o) *prius scriptum erat:* convencionem faciens, *quod Ioh. ex parte delevit, sed propter maculas cognosci non potest, quam partem vocis* convencionem *deleverit; forsan* conventum est *voluit.* p) *seq. deletum* stabilitur. q) reman. *in marg.*

1) *Ut Otto Fris. VI,* 17. 2) *In carmine de contemptu mundi, ed. Gerberon p.* 199; *Migne, Patrol. Lat. CLVIII, col.* 702. 3) *Cf. Otto Fris. VI,* 17. 4) Rudolfus *dicitur in Ann. S. Rudb.* 922. *et ab Ottone VI,* 15. 5) *Supra p.* 47, *l.* 5.

Heinricus[a] Hermanno nobili Alemanniam contulit *Cont. Reg. 926.* transferens . . regium et titulum . . . one[b] filiorum Lo- *cf. 910.* tharii ducatum[1].

Heribertus filius[c] Pippini filii Bernardi a Lůdewico filio *Cont. Reg. 924 sq.* Karoli interempto[d] Karolum regem Francie cepit, et in *cf. Reg. 818.* captivitate mortuus filium reliquit Lůdewicum, qui in Hybernia exulabat. Franci autem eius immemores Rudolfum quendam, virum nobilem, eligunt sibi regem, qui viribus quibus *cf. Cont. Reg. 939.* poterat res agebat, sed redeunte Lůdewico et amicorum *Otto VI, 19.* suffragante patrocinio Rudolfus succubuit, et regni possessor efficitur Lůdewicus[2].

Anno Domini nongentesimo XXXVI. Heinricus post gloriosos *A. S. Rudb. 936.* triumphos de adversariis in eternam memoriam apud *Cont. Reg. 936.* Martinopolim collocatos et sui regni terminis undique dilatatis, dum[e] Romam tenderet ad coronam imperii, moritur, duos[f] *Otto VI, 18.* filios relinquens, Ottonem scilicet et Heinricum. Otto filius *cf. Cont. Reg. 939.* . . . . . .[g] consensu omnium rex levatur; Heinricus contra regem *Cont. Reg. 936.* cum quibusdam regni primoribus conspiravit, cuius complices interempti, morte vel exilio condempnati, ipse ad graciam *Cont. Reg. 937—942.* receptus dux Lotharingie[h] est effectus; ubi expulsus *945.* iterum rebellavit, et iterum graciam consecutus dux efficitur Bawarorum. Lůdewicus autem Celtice Gallie rex *Cont. Reg. 939. cf. 925.* ex Hibernia reversus causam, quam pater suus Karolus cum Heinrico patre Ottonis transegerat, floccipendens Alsaciam in- *Otto VI, 19.* greditur; quem Otto manu expulit violenta, et ingressus Belgicam totam in reliquum Theutonicorum regibus subdidit possidendam. Deinde Lůdewicus a regno pellitur et adiutorio *Cont. Reg. 946.* Ottonis, cuius sororem Gerbirgam duxerat, potencialiter *cf. 929. 939.* reducitur; nam rex Gallias ingrediens u[rb]em[i] Remensem, *Otto VI, 19.* Laudunum, Rothomagum cum castellis et municionibus et[k] *Cont. Reg. 946.* pene omnibus regni maioribus, excepto Hugone Růperti filio, cuius supra mencio est habita[3], sibi subegit; et sic in Germaniam est reversus.

---

triumphos ab Ungaris et aliis hostibus in civitate Martinopoli conservatos, anno regni sui X°VII° debitum mortis solvit. Porro Bernardus rex Ythalie *Reg. 818.* a Lůdewico Karoli filio occisus filium habuit Pippinum, qui genuit tres filios, Karolum[4], Pippinum, Heribertum; hic[5].

a) Heinr. — ducatum *in marg.* b) . . d̄ro° *videre mihi videor.* c) filius — interempto *in marg.* d) *sic c.* e) *Ioh. post in marg. addidit:* Otto. f) duos — Heinricum *in marg.* g) 5 *vel* 6 *litterae inter lineas exaratae legi non possunt.* h) *ex* lothor. *corr.* i) *duas litteras atramenti macula tectas supplevi.* k) et — habita *in marg.*

1) *Nescio, unde haec assumpta sint.* 2) *Haec omnia Ioh. commentus est sciens Ludovicum IV. regem Franciae postea ab a.* 936. *regnasse; Cont. Reg. a.* 939; *Otto VI,* 19. 3) *P.* 46, *l.* 42, *ubi invasor Franciae fuisse dictus est.* 4) Bernardum *Regino.* 5) *Ioh. Reginonis continuatorem a.* 924. *secutus narrare voluit quae l.* 4 *sqq. in textu leguntur.*

Cont. Reg. 939—954. Hic primo habuit filiam regis Anglorum*. Habuit[a] eciam quatuor filios: Brunonem Colonie[1] ⟨archiepiscopum[b]⟩, Wilhel[mum] archiepiscopum Moguntinum[c], Lůdolfum ducem Alemannorum, *Otto VI, 19.* Ottonem suum in imperio successorem; et ingrediens in Ythaliam Lotharii imperatoris Ythalici relictam Aleydem a *cf. Cont. Reg. 947.* Berengario captam liberavit, post sue prime consortis obitum duxit et rediens in patriam ducem Wormacie[d, 2] Chunradum reliquit ad Berengarium persequendum, cuius hortatu et Lůdolfi filii regis Berengarius** in Saxoniam regem sequitur et in graciam recipitur et remissus ad regnum Ythalie gubernandum, excepta marchia Veronensium et Aquilegiensium***, . . multa[e] facinora sicut prius omnium in se odium excitavit.

Otto VI, 20. cf. Cont. Reg. 955. V. Udalr. c. 11. Anno Domini nongentesimo LV⁰ rex de Ungaris usque Licum venientibus meritis beati Ulrici Augustensis episcopi gloriosissime triumphavit, ita ut occisis omnibus et eorum principibus suspensis[3] ultra ingredi Germaniam non auderent.

Otto VI, 21—23. Anno Domini nongentesimo LX⁰ filium suum Ottonem Aquis in palacio regem sublimavit et ingressus Ythaliam a Iohanne summo pontifice in imperatorem coronatur. Berengarium obsidione vallavit, et filius eius Albertus in insulam Corsicam declinavit; *Cont. Reg. 963.* papa autem Iohanne partem Alberti et Berengarii tenente, pro- *Otto VI, 23. 24.* missa[f], que imperatori fecerat, necligente, imperator Leonem ei substituit, Berengarium cepit et in Bawariam in exi- *Cont. Reg. 964.* lium relegavit, ⟨quig in Babenberch transiit ex hac vita⟩. Si- *ib. 966. 963.* nodum episcoporum Ythalie et Romanie[h], et multi de Germania *Otto VI, 24.* et Angelfredus patri[archa]; omnemque Ythaliam et[i] imperium[k] *Mart. Imp. *f. 135'.* *ad Theutonicos resarcivit.

Cont. Reg. 964. Otto. ⟨Anno[l] Domini nongentesimo LXVII⁰⟩ Romani imperatoris mortem clanculo meditantur; quod dum presentiret[m], ex eis stravit multitudinem infinitam, et centum obsides ab eis recipiens cum iure iurando transiit in Spoletum et interventu pape obsides relaxavit. Post eius abscessum Romani Leonem expellunt et Iohannem quantocius introducunt. Leo mox properat ad augustum, calumpniam factam deflens. Interea

*) *Sequuntur deleta:* Duos filios genuit, Ludolfum scilicet et Ottonem; Ludolfum ducem Alemannie creavit.

Otto VI, 19. **) *In marg. non bene add.:* in Augustam deinde.

Cont. Reg. 952. ***) *Huc pertinent in marg.:* que Heinr[ico] fratri regis condonat[ur], *et in sequente linea:* duci Bawarie.

a) Habuit — successorem *in marg. signo apposito pro deletis suppl.* b) arch. *a Ioh. delet.* c) moguntinum . lůdo *bis scripta.* d) Worm. *minutis litteris super lineam.* e) per multa *legendum esse puto.* f) promissa — necligente *in marg. signo apposito.* g) qui in Bab. — patri. *in marg., uncis inclusa a Ioh. deleta.* h) *seq. delet.* convo; *supple:* convocavit, cui interfuernut. i) *corr. ex* ad. k) *seq. delet.* reparauit . reformauit. l) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* m) persent. *Otto.*

1) *Bruno frater, non filius Ottonis Magni fuit.* 2) *Errat Ioh. hunc titulum Conrado adscribens secundum Ottonis Chron. VI,* 20. 3) *Haec e Gerhardi Vita s. Udalrici c.* 11, *SS. IV, p.* 400, *assumpta sunt. Cf. et Gotifredi Viterb. Pantheon, SS. XXII, p.* 234, *l.* 10 *sqq.*

papa Iohannes moritur, et Benedictus mox substituitur a Romanis. *Otto VI, 24.* Augustus inflammatus Urbem obsidet et incredibili fame pressam in dedicionem suscipit, Leonem restituit*, XIII Romanorum maiores post prefectum, qui in Leonis facto culpabiles extitere, patibulo suspendit; et filio suo Ottone coronato abiit, Benedictum secum abducens. Hic Grecos in Apulia et Calabria superavit et Romanorum imperium Francis Orientalibus restituit; XXXVII° anno regni sui, imperii XIII. apud Martinopolim moritur et in ecclesia Madeburgensi[a] metropoli Saxonie tumulatur. Berengarius cum uxore[b] apud Babenberch exules moriuntur; et Ythalia pacata imperatorum dominio subiacebat. *Mart. Imp.*

Anno Domini nongentesimo LXXV° Otto filius primi et *Otto VI, 25.* Magni Ottonis Grecos in Calabria persequitur incaute, et amisso multo milite ⟨natando[c]⟩ exiliit a navi, sic evadens. Hic cepit *cf. Mart. Imp.* Beneventum, que olim Samnia dicebatur[1], et ossa beati Bartholi[2] dicitur deportasse et in concha porphoretica collocasse et, ut ea in suam patriam transduceret, cogitasse nec hoc propter exempcionem eius a vita prefelici effectui[d] mancipasse et sic preciosum thesaurum Romanis reliquisse. Ipse anno imperii sui nono moritur et in ecclesia beati Petri in concha marmorea honorifice tumulatur.

Anno Domini nongentesimo LXXXIIII° Otto tercius, filius *Otto VI, 26.* eius, adhuc puer patri successit. Huius[e] tempore beatus Al- *cf. Mart. Imp.* bertus Pragensis episcopus Brucenis predicans verbum Dei martirio coronatur**.

Anno[f] Domini nongentesimo nonagesimo VI° electio impe- *cf. Mart. Pont.* rialis actenus confusa et indistincta proceriatis[g] principibus tam ecclesiastice [quam] laice potestatis sub Gregorio V°, imperatoris consanguineo, [c]um assistentia officialium designatur, ⟨et[h] ita scrupulum[i] controversie Gallie Celtice [et] Ythalice et adversitatum quarumlibet [ab]dicatur⟩. Unde in Belgica Treverensis, Moguntinus, Coloniensis, de cor[d]e Theutonice Germanie [ma]rchio Brandenburgensis, [du]x Saxonie, comes[k] palatinus [R]eni, super omnes dux Bohemorum [a]rbiter deputatur[3]; et

*) *Seq. deletum:* Benedictum secum abducens depositum. *Otto VI, 24.*

**) *Sequuntur deleta:* Anno imperii sui, *deinde signum* +, *tum deleta:* Hic patrem in multis sequens.

a) *nescio num* Madeb. *an* Mædeb. *Ioh. scripserit, quoniam atramentum confluxit.* b) *seq. inter lineas additum, post deletum* et filiis. c) nat. *a Ioh. delet.* d) effectu *c.* e) h⁹ *ex* hic *corr.* f) *signo* + *apposito in marg. sinistra exhibentur eodem fere tempore scripta* Anno — Bohemus *(p. 52, l. 9); uncis inclusa margine resecto abscisa supplevi.* g) ꝓ (pro) *paene prorsus evanuit.* h) et — dicatur *a Ioh. deleta.* i) sipulum *vel* scpulum *c.* k) Comes *c. cum littera initiali.*

1) *Cf. Reginonem a.* 871: Imperator in provincia Samnitica exercitum transfert petiturus harum provinciarum caput Beneventum. 2) Bartholomaei *Otto h. l., qui* in tumba porforetica *habet; sed Gotifr. Viterb. l. l. p.* 237: in chonca porfiretica; *cf. Mart. Imp. sub Ottone II. p.* 465. 3) *Haec ex parte cum Tolomei Lucensis Hist. eccl.*

Mart. Imp. quidem Maguntinus [Ger]manie, Coloniensis Ythalie, Treverensis [G]allie archi[can]cellarii, dum hiis in partibus [ver]santur imperii negocia, denotantur[a]; palatinus dapifer, marchio camerarius, dux gladii baiulus, Bohemorum princeps pincerna privilegiis eternalibus instaurantur; unde quidam:

Moguntinensis, Treverensis, Coloniensis,
Quilibet imperii fit cancellarius horum.
Est palatinus dapifer, dux portitur ensis,
Marchio prepositus camere, pincerna Bohemus.

Otto VI, 26. cf. Mart. Imp. Res egregias operatus in imperio se exhibuit magnificum ⟨et potentem[b]⟩, ferocis animi, actus strennui una cum patre extitit[c] et mirabilium operum perpetrator, ita ut pater eius Sanguinarius seu Pallida mors Sarracenorum, iste Mundi mirabilia diceretur. Anno imperii sui XVII° transiit, ⟨et[d] Aquisgrani in ecclesia beate virginis eius sepulchrum venerabile demonstratur[1]⟩. *V. Heinr. c. 8. 9.* Heinrico[e] duci Bawarie possessiones amplas circa Babenberch consanguineo suo dedit sub privilegio, quia heredem non habuit, ne deflueret a Germanis

. . . .

iam suis regibus, duobus scilicet Berengariis . . . . .[f].

Otto VI, 27. V. Heinr. c. 4 sq. Anno Domini M°I° Heinricus dux Noricorum eligitur. Hic pius et devotus, dum contra gentem Sclavorum, Bohemorum Polonorum ac Moravorum pugnaret, vidit gloriosos martires Laurencium[g, 2] et Adrianum, cuius ipse gladio utebatur, sibi assistere et vires suis tribuere, aciebus hostium internicionem. *A. S. Rudb. 1009.* Hic sororem suam Gyselam Stephano Ungarorum regi *Mart. Pont.* tradidit et ad baptismi graciam provocavit; qui mire sanctitatis filium eque pudicissimum Hemmiricum habuit, *cf. Otto.* de quibus idem regnum sollempnizat et predicat esse *Otto VI, 27. Mart. Imp.* sanctos. Hic eciam episcopatum Babenbergensem nobilem fun- *V. Heinr. c. 9. 12. 14.* davit de proprio patrimonio, addiciens possessiones, quas Otto *cf. Reg. 906.* tercius ei contulerat, et eas, quas Lůdewicus Arnůlfi filius Alberto comiti sublatas propter homicidium in Chunradum comitem perpetratum sibi et regno infiscaverat; apostolica et imperiali auctoritate, dignitate et rerum temporalium ubertate[h] *ib. c. 23.* mirifice decoravit. Hic in Calabria[3] et Apulia mirifica opera gessit et in Montecassinum[i] veniens calculi morbo la-

a) *num* devocantur *an* denotantur *scriptum sit in c., nescio.* b) et pot. *a Ioh. delet.; sequitur delet.:* tam. c) extiti *c.* d) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* e) Heinr. — Berengariis . . *partim in columna, partim in marg.* f) *spatium 12 fere linearum vacat.* g) *seq.* Gregorium *delet.* h) rerum *iterum add.* i) *sic c.*

XVIII, 2, Muratori, SS. XI, col. 1048, *concordant, minus cum Glossa Henrici de Segusio, ut quidam volunt. Ceterum cf. de hoc loco quae G. Waitz, 'Die Reichstage zu Frankfurt und Würzburg, Forschungen z. deutschen Gesch.' XIII, p.* 208 *sq., annotavit.* 1) *Haec Ioh. addidit;* sepelitur *Otto.* 2) *Georgium Ioh. omisit.* 3) *De Calabria Iohannis auctores hoc loco nihil tradunt.*

borans meritis beati Benedicti et sororis sue Scolastice sanitatem integram consecutus. Viso[a] beatus Benedictus apparens sibi in visione forma medici locum infirmitatis secans calculum eiecit, et mane facta[b] sanus Dei mirabilia enarravit, ipsum monasterium vasis ac ornamentis aureis variis ditavit.

V. Heinr. c. 23. 24.

Hic consortem suam suspectam habens zelo prave suggestionis, ignito ferro se mundam et innocuam demonstravit, quam moriens sub omni flore castitatis ducibus fratribus consignavit; que una secum quiescens miraculis crebris et claris Babenbergensem ecclesiam illustrat et ecclesiam universam*.

ib. c. 21. — ib. c. 32. — Mart. Imp. cf. Otto c. 27. et V. Heinr. l. II. passim.

Hoc[c] tempore floruit Iohannes patriarcha, qui huic fundacioni cum omnibus suis suffraganeis . . . . . . commendabilis et astipulacionem suam dedit per privilegium sollempne; quo mortuo Popio successit, vir commendabilis.

V. Heinr. c. 14. — cf. Otto VI, 37.

Anno[d] Domini nongentesimo XXXVII Radolfus rex Burgundie moritur, et succedit . . . .

A. S. Rudb. 1032.

Anno Domini M⁰XXV⁰ Chunradus[e] ex Troyanorum antiquo germine clarissimo genitus, Orientalis Francie indigena, uxorem habuit Gisilam, que de progenie Karulorum processerat, que prius habuit Ernustum ducem Suevorum; ex quo genuit Ernustum et Hermannum**. Hic Ernestus fratrem habuit Popionem[f] episcopum Treverensem et Albertum marchionem Pannonie superioris seu marchie orientalis, quam cum Lûpoldo [filio[g]] suo pulsis Ungaris expugnavit eamque imperio adiectam[h] in reliquum cum sua posteritate potencialiter gubernavit. Habuit[i] et filium Ernustum, ducem strennuum et robustum.

A. S. Rudb. 1025. — Otto VI, 28. — Otto VI, 32. cf. 15. 28. — cf. G. Fr. I, 10. et A. S. Rudb. 1056. 1075. — Otto VI, 34.

*Hic rex strennuus et devotus duces Polonorum Balizlaum prius[k] ab Heinrico imperatore subactum et Misiconem filium suum reges vocari et ab imperio dividere se volentes subiecit, et Misico quidem patre mortuo graciam invenit. Otto frater eius dyadema, quod pater fecerat, regi cum optentu sue gracie resignavit, et provincia scissa in tres partes, rex sibi unam partem, duobus fratribus duas dedit, ita ut serviret imperio sub tributo. Hic ex Gisila[l] Heinricum genuit filium, quem adhuc infantulum post se regem designavit, et ingressus Ythaliam anno Domini M⁰XXVII⁰ inter duos reges,

*f. 136. — Otto VI, 28. — ib. c. 29.

*) *Seq. delet.:* Sub hoc fuerunt apostolici[m] Iohannes, Leo, Damasus, Benedictus. — Mart. Pont.

**) *Seq. delet.:* deinde huic nupsit Chunrado. — Otto VI, 28.

a) *sic c.* b) *sic c., lege* facto. c) Hoc — commendabilis *in marg.* d) Anno — succedit . . . *in marg. parte inferiori desecta.* e) *seq. delet.:* clarissimi sanguinis. f) *corr. ex* Poponem. g) *vox atramenti macula tecta.* h) imp. adi. *supra lineam add.* i) Hab. — robustum *alio atramento et ductu addita.* k) prius — subactum *supra lineam add.* l) gilila *c.* m) apti *c.*

Otto VI, 29. 30. scilicet Anglie, qui avunculus regine fuit[1], et Rodolfum[a] Burgundie regem, a Iohanne summo pontifice coronatur. Radolfus[a] rex Burgundie moriturus Heinrico regis filio, nepoti suo, Burgundie regnum sub testamento disponit, dyadema regni cum aliis in- *ib. c. 31.* signibus destinavit. Quod dum Odo quidam Celtice Gallie comes calumpniaretur esse sororis sue et ad se iure hereditario pertinere, Burgundiam est ingressus, sed imperator expeditis negociis in Polonia Odonem[b] repressit adeo valide, ut iureiurando regnum abiuraret, sed et principes omnes in dedicionem recepit[c] cum primate Lugdunensi, datis obsidibus in patriam repedavit; et iterum ingressus Ythaliam plures civitates et presules sibi contrarios cohercens, periclitatis pluribus de suis, scilicet duce[d] Hermanno, filio[e] imperatricis, et Chunegunde sponsa Heinrici filii regis et duce Francorum Chůnone; imperator autem in Traiecto inferiori moritur anno regni XVII°, imperii XIII°, corpus in Spirensium civitatem transportatur.

ib. c. 28. 29. Ernustus[f] privign[us] regis se oppos[uit] et in exilium m[issus] moritur, fratri Her[manno] suo ducatus su[us] conceditur.

ib. c. 32. Anno Domini M°XL. Heinricus Chunradi et Gisile[g] filius imperium est adeptus; hic Ungaros et Bohemos preliis multis pressit, Petrum regem Ungarorum a fratre[2] suo Ovone pulsum restituit adiutorio Alberti marchionis orientalis et Lůpoldi filii sui, levir[h] eius Alberti extitit idem Petrus.

Heinricus Agnetem ducis Pictavorum Gwilhelmi filiam duxit et balatronibus, hystrionibus confluentibus danda ecclesiis distribuit universa apud Ingelhai[m][i], in quibus nupciis Lůpoldus A ...[k] marchio moritur et in civitate Treverensi sepelitur.

Hoc tempore floruit in Alemannia Hermannus[l] Contractus, vir preclare stirpis, qui dum Parisius spe futurarum maximarum dignitatum studiis insudaret et ingenii duricia nichil proficeret, cernens exilis condicionis pauperes alta fastigia conscendere litterarum, doluit vehementer, subplicem sedulo sanctissime virgini, que habet claves thesaurorum sapiencie et sciencie Dei, se optulit, die noctuque deprecans et lamentans, ne cum rubore vacuus omnis sciencie ad amicos et patriam remearet; que virgo, quia clemens, pia et dulcis esse di- *Iac. 1, 5.* noscitur et *dat omnibus affluenter*, scienciam superefluentem ei optulit cum membrorum dissolucione vel

a) *sic h. l. c.* b) *pro deletis* Odonem. Ouonem. c) rec. *in marg. signo apposito.* d) *sic legenda videtur vox supra lineam addita.* e) filo *c.* f) Ernustus — conceditur *in margine signo // ad Conradi gesta apposito, quod ubi inserendum sit, nullo signo contextus respondente dubium; desecta supplevi.* g) gilile *c.* h) *ante* levir *tres vel quatuor litterae deletae legi nequeunt.* i) apud Ing. *in marg.* k) *desectae hic 3—5 litterae;* A[ustrie] *suspicor legendum.* l) hs̄m̄ *c.*

1) *Utrumque confudit Ioh.* 2) *Ovonem Petri fratrem fuisse Otto non dicit.*

corporis sospitatem, hebetudinem pristinam animi; quam ille aspernatus et in sapiencia delectatus, contractus[a] omnibus membris surgens et gymnasium studiorum progrediens, questionibus, difficultatum discussionibus omnibus se mirabilem exhibebat[b], ut[c] in diversis facultatibus quadruvii et trivii nullus ei similis haberetur.

Hiis temporibus tres in Urbe eriguntur apostolici, *Otto VI,* 32. unus in Laterano, alter ad Sanctum Petrum, tercius ad Sanctam Mariam Maiorem residebant. Gracianus quidam presbiter eos cedere pecunia promissa persuasit, uni eorum Benedicto nomine redditus Anglie deputavit, pro[d] qua pietate et zelo Romani ipsum in pontificem elegerunt. Rex Heinricus hoc audiens in Ythaliam parat iter et Gracianum pro nota symonie cedere *cf. A.S.Rudb.* 1046. persuasit, Swidegerum episcopum Babenbergensem, qui et Clemens, consensu Romane ecclesie substituit. Anno Domini M°XLVII° rex a *ib. c.* 33. *Mart. Opp.* Clemente coronatur et augusti nomen sortitus per Apuliam in patriam est reversus. Eodem anno Clemens moritur, et Aquilegiensis[e] patriarcha Popio succedit et Damasus appellatur; quo defuncto celeriter Bruno Tullensis de sanguine regum Francorum[1], qui et Leo, auctoritate regalis excellencie ad sedem destinatur; qui dum Cluniacum veniret, Hilteprandus loci prior papam convenit, quia per potenciam secularem intrasset; qui deposita purpura ad Urbem rediit, et consilio Hilteprandi a clero et Romano populo iterum est electus.

Hoc tempore[f] Ropertus Gischardus, vir[g] strennuissimus, *Otto VI,* 33. sed ...[h] condicionis, cum fratre Rogerio ex Northmannia venientes *G. Fr. I,* 3. Longobardos inertes a Calabria, Apulia, Campania et Sicilia, *Mart. Opp.* accersitis de sua provincia complicibus, eiecerunt. Ropertus, servata sibi Apulia, Campania[2], Calabria, fratrem Rogerium in Siciliam complantavit. Qui genuit Rogerium, qui[i] fuit ferus homo, regem postea Siculorum, et huius *cf. G. Fr. I,* 24. filius extitit rex Wilhelmus, de quibus inferius est dicendum[3]; Ropertus autem genuit Bohemundum ducem, virum magnorum operum; quo sublato Rogerius omnes pervasit provincias supradictas. Leo papa Northmannos predictos *Otto VI,* 33. ab ecclesie finibus et imperii cohercere cupiens nil profecit, licet prelium instauraverit, et multis occisis revertitur. Rome moritur miraculis multis clarens. Cui successit Victor, Victori Stephanus. Isti cum precedentibus Clemente, Damaso et *ib. c.* 32. Leone et[k] quibusdam subsequentibus per imperatoris poten- *cf. Mart. Pont.* ciam sunt assumpti communi episcoporum consensu.

a) contr. o. m. *in marg.* b) exhibat *c.* c) et *c.* d) pro — elegerunt *in marg.* e) aql. *c.* f) *pro deleto* A° d[i] M°XLVII°. g) vir — condicionis *in marg.* h) 3 *vel* 4 *litterae in marg. desectae, ante quas* non *deletum;* humilis *Otto.* i) reg. p. Sic. qui f. f. homo *corr.* qui f. f. homo reg. p. Sic. *c.* k) et q. subs. *in marg. scripta huc pertinere videntur.*

1) *Ottonem male intellexit dicentem:* ex nobili Francorum prosapia oriundus. 2) Camp. *Ioh. addidit.* 3) *Res inde a Lothario III. gestae in hac recensione desiderantur; sed cf. D.*

Otto VI, 33. A. S. Rudb. 1057. Imperator autem anno Domini M°LVI° in Thuringia moritur et in[a] Spirensium[1] cum priscis regibus sepelitur. *Otto VI, 32. 36.* Predictus Hylteprandus zelans iusticiam doluit, et[b] sibi displicuit, quod princeps cum episcopis in institucione[c] pontificum ⟨prevaluit[d]⟩, et ecclesia libertatem electionis amisit, et in causa sua succubuit, quia in causa victa strennue semper stetit, ut Lucanus dicit[2]:

Victrix causa diis placuit, sed victa Cathoni.

**f. 136'. Otto VI, 34.* *Anno Domini M°LVII° Heinricus Heinrici predicti filius patri successit adhuc puer; mater vero Agnes, sub cuius custodia extitit, imperium strennue gubernavit. A qua dum se alienaret, in imperio maximarum dissensionum seminarium est exortum. *Mart. Pont.* Post Benedictum, qui Stephano successit, et Nycholaum, qui post Benedictum sedem conscendit, Alexander *Otto.* primus[3] eligitur, qui ecclesiam ante se ancillatam reduxit ad pristinam libertatem.

cf. A. S. Rudb. 1075. Saxones[e] regi rebellantes multa inhonesta de eo ad aures summi pontificis detulerunt, quos rex bello peciit et devicit, occisis in eodem prelio Gebardo duce et Ernusto marchione, *Otto VI, 15. 32.* Alberti filio orientalis marchie marchionis. [Rex][f] misit Annonem Coloniensem et [Her]mannum[f] Babenbergensem episcopos pro [iu]sticia[f] regni Romam, quis[g] litteras summi pontificis portantes ipsum [ad][f] satisfactionem pro symonia et [ali]is[f] articulis invitabant.

Mart. Opp. Subducto Alexandro Hylteprandus eligitur supradictus, qui Gregorius septimus est vocatus, et oritur scisma gravissimum, *Otto VI, 35.* quia sine regis consensu fuerat institutus. Papa regem sepe vocatum excommunicavit et anathematizavit[h], eiusque consilio Rodolfus dux Alemannie rex creatur, quo occiso Hermannus dux *cf. Otto VII, 7 sq.* Lothoringie substituitur, qui est a regis fidelibus[i] interemptus. *G. Fr. I, 2. 8.* Rex Bertham marchionis Ythalici Ottonis[k] duxit uxorem genuit- *Mart. Opp. Otto VI, 36.* que[l] duos filios, Chunradum scilicet et Heinricum, et unam filiam Agnetem; et Romam veniens Gregorium papam expulit et in terra Mechtildis marchionisse, que[m] neptis imperatoris fuit, quam ipsa beato Petro patrimonium optulit[4], in montanis Thuscie latitavit, aliumque sibi[n] Gwibertum episcopum Ravennatensium subrogavit, qui[o] eum coronavit. Gregorius *ib. VII, 1. Mart. Opp.* Salerni moritur, et abbas Cassinensis Desiderius, qui et Victor, substituitur a Romanis. Quo Urbem egresso propter metum scismatis, transiit ex hac vita, et Otto Ostiensis, qui et Urbanus, kathedram est adeptus.

a) civitate *vel* urbe *supplendum.* b) et s. displ. *inter lineas add.* c) placnit *in marg. add.* d) preval. *a Ioh. delet.* e) Saxones — invitabant *in marg. aliis multis interpositis, signis appositis.* f) *duas vel tres litteras abscisas in marg. ex Ottone supplevi.* g) *seq.* per *delet.* h) anethēizauit *c.* i) fid. reg. *corr.* reg. fid. k) *supple* filiam. l) genuitque — Agnetem *in marg. signo apposito.* m) que — fuit *in marg.* n) sibi *in marg.* o) qui enm cor. *inter lineas add.*, coronavit *ex* coronasse *correctum.*

1) *Cf. Ottonis Chron. VII,* 16. 2) *I,* 128. 3) *Immo secundus; Ioh. Ottonis verba VI,* 35, *SS. XX, p.* 246, *l.* 4: Alexander primo Lucensis episcopus *perperam intellexit.* 4) *Cf. Mart. Pont. sub Alexandro II, SS. XXII, p.* 434, *l.* 20.

Hic anno Domini Mº . . . .[a] concilium in Alvernia apud Clarum-montem celebrans ad passagium in auxilium Christianorum ibidem crudeliter afflictorum ex diversis mundi partibus inflammavit circiter centum milia armatorum. Dux[b] Lothoringie Gotifredus, Regimundus comes Sancti Egidii, Hugo frater Philippi regis Francie [cum[c]] Roperto comite Flandrie, qui fuere principes exercitus et prefecti, quorum curam commisit episcopo Podiensi. Hec exhortacio[d] paucos permovit ex Alemannia propter scisma inter sacerdocium atque regnum. Papa rediens Gwibertum ex Urbe pepulit et potitus Urbe breviter ultimum diem clausit, et Paschalis secundus ad pontificium elevatur.

Mart. Opp. Rob. Otto VII, 2. — ib. c. 6. — cf. Mart. Pont.

Anno Domini MºLXXXXIX. noster ordo Cisterciensis exordium sumpsit sub primo abbate Roperto, qui cum religiosis fratribus exiens a Molismo, quod est monasterium nigri habitus, venit in solitudinem Cisterciensem vite regularis districtitudinem emulans, quam nimis conspexerat iam laxatam; [qu]orum[e] propositum Paschalis approbans [commen]davit et auctoritate apostolica [conf]irmavit[1].

Exord. I, 1—14.

Anno Domini MºCº Gwibertus papa moritur et densissimo scismati finem dedit.

Otto VII, 7.

Hoc anno Domini[f] MºCºIIº comes Pictavie et dux Aquitanie et Welfo dux Noricorum et Thimo Iuvavensis archiepiscopus[g], Ita Lůpoldi orientalis marchionis mater cum pluribus ex Ythalia et Germania et Aquitania per Ungariam et Greciam predictos principes sequebantur. Presul predictus comprehensus, quia ydolatrari recusavit, exquisitis subpliciis tormentatus glorioso martirio coronatur, cui[h] vir venerabilis et mun[d]issime vite Chunradus successit. Mortuo Friderico duce, imperatoris genero, Heinricus filius eius sororem sub sua tutela suscipit confovendam. Anno Domini MºCºIIIº apud Mogunciam in festo nativitatis Domini imperator Heinricus filium suum regem post se designavit ipseque disposuit sepulchrum Domini visitare*. Heinricus occasione habita[i], eo quod pater a sede apostolica esset anathematizatus[k], et iam nomine pollens regio consilio malorum de Saxonia, Orientali Francia, Bawaria, Alemannia sibi coherencium hostiliter erigitur contra patrem, et scinditur imperium; frater contra fratrem,

cf. A. S. Rudb. 1102. — A. S. Rudb. 1106. — cf. Otto VII, 13 seq. — G. Fr. I, 10, 8. — Otto VII, 8. — ib. c. 9.

*) *Sequuntur a Ioh. deleta:* Imperator in angustiis constitutus filiam suam Agnetem, Fridericum comitem de Stouphen, virum exercitatum in armis, accersiens[2]. *G. Fr. I, 8. 9.*

a) *spatium numero inserendo vacat;* Mº nonagesimo IIº *aliae duae recensiones.* b) Dux — prefecti *in marg. signo apposito.* c) cum *supplevi.* d) exhotaº *c.* e) [qu]orum — [conf]irmavit *in marg., binis litteris desectis.* f) domini MºCºIIº *inter lineas post insertum.* g) *seq.* transfretabant *delet.* h) cui — confovendam *in marg. signo apposito.* i) *seq.* contra *delet.* k) anathemizatus *c.*

1) *Haec deprompta sunt ex Exordio magno Cisterciensis ord., quod Ioh. et in sua Hist. Fund. exscripsit.* 2) *Cf. p.* 58, *l.* 3—5.

Otto VII, 9. consanguineus in consanguineum arma sumit, miles regem, servus dominum impugnat contra iusticie rectam normam.

G. Fr. I, 8. 9. Imperator[a] in angustiis constitutus et imperium videns undique lacerari accersivit ad se Fridericum comitem de Stŏphen, Agnetem filiam[b] tradidit[c], Rudolfi ducatum *cf. ib. c. 7.* Suevie, qui rex fuerat elevatus contra se, Bertholfo de Zæringen[d], genero suo, ex eodem ducatu debellato, contulit et de comite ducem faciens causas sibi imperii, ut onus *ib. c. 9.* sue levaret molestie, commendavit. Que[1] peperit ei Chunradum et Fridericum, principes generosos.

Otto VII, 9. G. Fr. I, 10. Igitur* pater et filius in ripa Reni[e] fluminis contra se consederunt**, et videns filius patris robur in Lůpoldo marchione orientalis marchie consistere et duce Bohemorum, qui sororem *cf. Otto VI, 32.* habuit eiusdem marchionis, Lůpoldo sorore sua tradita in coniugium, ambos induxit a patris adiutorio declinare. Postea convenientes filius patrem ad obedienciam sedis apostolice et impetrandam graciam adhortatur.

ib. c. 11. Anno Domini M°C°VI° legati sedis venientes Moguncia anathema a Romanis pontificibus in imperatorem factum omnibus qui aderant promulgabant. Ipse vero commonitus a principibus vel, ut quidam dicunt, circumventus filio imperialia resignavit; sicque filius imposicione manuum legatorum sedis apostolice *ib. c. 12.* augustus[f] proclamatur. Pater apud regem Francie lamentabiliter se conqueritur[g] defraudatum, ut regalia redderet, vi compulsum, et transiens Coloniam venit[h] Leodium, et in utraque civitate regali condecencia suscipitur et honore; filius autem patrem insequitur, sed a regis[i] fidelibus retrocedere compellitur, iterumque exercitum conglomerat *G. Fr. I, 10. cf. 15. Otto VII, 12—14.* contra patrem. Interea apud Leodium pater moritur et translatus in sepulchris regalibus in urbe Spirensium sepelitur. Heinricus igitur Coloniam *obsidione cingit et pacto pecuniario **f. 137.* in dedicionem suscepta Ythaliam ingreditur cum XXX[a] milibus electorum et a Paschale papa cum reverencia maxima suscipitur; porro inter ipsum et papam convencio fuerat habita et obsidibus firmata, ut rex investituram episcoporum remitteret, et papa ipsi eorum regalia resignaret. Quod dum rex sibi peteret effectui mancipari, papa abnuit, quia episcopis displicebat. *cf. Mart. Pont.* Rex ergo papam cum reverencia captivavit et Ulrico Aquilegiensi patriarche custodiendum commendavit; que[k] captivitas Ch[unrado] Iuvavensi presu[li] adeo displicui[t], ut publice reclamar[et]; propter quod a quod[am] gladio petit[ur] et ad

cf. Mart. Imp.

*) *In marg. huius lineae:* nota de ordine Templariorum.

**) *Seq. delet.:* congressiones . . . . .[l] vias occisione mutua filius viden.

a) Imp. — generosos *in marg. super. eodem atramento suppl., signo* (I) *apposito, quod ad textum non invenitur.* b) *supple* ei. c) *seq.* Berth. *delet.* d) *sic c.* e) Rheni *cod.* 5 *Ottonis;* Regini *ceteri.* f) *seq. delet.* app., appellatur *Ioh. scripturo.* g) *seq.* circumventum *delet.* h) *ex* veniens *corr.* i) regis *inter lineas suppl.* k) que — piaculum *in marg.; litteras desectas supplevi.* l) *verbum quod sequitur non bene lego.*

1) *Agnes scilicet Friderico I. duci.*

interminatam mortem collum prebuit volens mori, tantum piaculum[1]. *Otto VII, 14.*

Populus Romanus* instaurato prelio regem invadit, qui armis experientissimus occurrit et acerrime pugnans, occisis plurimis, alios in fugam vertit, qui artati Tyberi se committunt, et plures flumine quam gladio perierunt. Rex in Albertum cancellarium suum, postea archiepiscopum Moguntinum, nephas hoc retorquens, ipsum inimicum postea pestiferum reputavit et gravissimum se sibi usque ad vite terminum adversarium demonstravit. Rex ergo minis privilegio de investituris episcoporum extorto papam dimisit et pontificem sibi concilians et Romanos anno Domini M°C°XI° favore omnium augusti nomen suscipit gloriose. Hoc privilegium tamquam frivolum episcoporum sinodus postea reprobavit. Mortuo[a] Paschale Gelasius *Mart. Pont.* succedit, quo sublato Calixtus secundus inthronizatus, reversus ex Ythalia, kathedram suscipit gubernandam.

Imperator Reginaldum comitem Barrensem hostem iudi- *G. Fr. I, 11.* cans[b] cepit et castro expugnato, nisi interventus nobilium *Otto VII, 15.* et principum obstitisset, in patibulo suspendisset; et subiugata sibi Belgica Heinrici Anglorum regis filiam duxit; in quibus nupciis Lotharius dux Saxonum, Gebardi[c] ducis premissi filius[2], nudus[d] pedibus, indutus sago, prostratus veniam impetravit seque sibi in dedicionem obtulit[e], de inimico factus intimus et amicus[3]. Iterum contra imperatorem coniuraciones fiunt, et regnum intra se colliditur fluctuans et vacillans, imperium perturbatur. Imperator sororiis Chunrado et Friderico rerum summam committit, ipse in Ythaliam commigravit; agente etenim Alberto Moguntino, Friderico Coloniensi, Chunrado Iuvavensi sentencia anathematis a Calixto in eum datur, scismaque iterum renovatur. Imperator contra Urbem procinctum movens Burdinum Hyspanum sedi imposuit violenter; qui captus a Romanis apud Sutrium post recessum imperatoris custodie mancipatur, quem postea Calixtus sibi consigna- *Mart. Pont.* tum ante se Romam ire compulit sedentem camelo, habentem caudam pro freno, in latebris usque ad vite terminum conservavit[4]. Imperator videns a se deficere regnum et paternalis *Otto VII, 16.* anathematis metuens exemplum apud Wormaciam in conventu multorum principum Lamperto sedis apostolice legato privilegium de investituris episcoporum resignavit, a quo eciam de vinculo est anathematis absolutus, et privilegium super hoc ipsi et ecclesie conscribitur, ut episcopi electi non prius ordinentur, quam regalia de manu eius suscipiant per sceptrum. Quod ⟨Romani[f]⟩ pro

*) *Seq. delet.:* bellum Tyberim transiens contra regem, qui in armis ex. *Otto VII, 14.*

a) Mortuo — gubernandam *in marg.* b) host. iud. *in marg.* c) Geb. — fi. *in marg. tribus litteris circiter desectis.* d) *sic* (nud9) *c.* e) *corr. ex* optulit. f) Romani *a Ioh. delet., sequente* dicunt, *quod infra iterum exstat, temere deleta voce* Romani *pro* dicunt.

1) *Sententia mutila esse videtur;* quam tanti piaculi scelus dissimulare *Otto VII,* 14. 2) Geb. — filius *ex Ottonis Chron. VI,* 34. *VII,* 17. *Cf. et Ann. S. Rudberti* 1075. 3) *Nimis audacter Ioh. haec* (de inim. — amicus) *addidit.* 4) *Ioh. Ottonem Chron. VII,* 15, *male intellexisse videtur dicentem:* apud Cavam custodie mancipatur.

Otto VII, 16. bono pacis sibi et non successoribus datum dicunt. Sicque ecclesie libertas reformatur et suis sicut a retroactis temporibus iuribus gratulatur*.

cf. G. Fr. I, 15. Anno Domini M°C°XXV° imperator circuiens imperii civitates circa Renum venit Traiectum inferius, ubi morbo correptus moritur, et in Spiram ad patris, avi, proavi tumulum per Coloniam deportatus cultu regio sepelitur.

Otto VII, 16. *) *Sequuntur deleta:* Post hoc imperator urbem Metensem obsidet[1] et pressam.

1) *Immo Wormatiam, ut Otto recte praebet.*

LIBER I. (REC. C 3).

Anno Domini[a] sexcentesimo LXXXVII° iuxta morem a primo Mirovevo rege Francie de genere Priami emanatum[1] Pipinus Anchisis filius** regnum gubernavit, rege solum nomen regium preferente, et hec dignitas amministracionis successive transire consuevit in heredes. Huius tempore beatus Lampertus*** a Dodone† . . .[b] consortis et in Traiecto sepelitur, sed postea cum episcopatu in Leodium est translatus. Sanctus eciam Kylianus apud Herbipolim cum suis sociis Colonato et Totnano, quia Goczberto duci uxorem fratris prohibuit, ab ipsa occisi[2], martirio coronatur. Hic Pipinus genuit Karolum Martellum, qui fuit bellicosissimus, patri succedens in officio amministracionis. Eius tempore [ex parti]bus[c] Anglorum eximius Bonifacius Moguntinus archiepiscopus, Germanie apostolus, Fuldensis fundator monasterii, [est occi]sus[c]. ⟨Růpertus[d] Iuvavensis et Corbinianus Frisingensis claruerunt⟩. Karolus subiugata Francis Alemannia [sive Sue]via[c], Bawaria, Saxonia, Frisia, Vaschonia, Aquitania, Burgundia moritur, et in sepulchro eius serpens maximus et nil aliud repperitur. Sanctus [Et]herius[c] episcopus Aurialensis[e] vidit eius animam in inferno, quia plurimas ecclesias spoliavit. Tres filios reliquit, Karlomannum, Pippinum et Griphonem. Karlomanno monacho effecto et Grifone mortuo Pippinus solus tenuit dignitatem. Hic Burchardum presulem ad Zachariam papam dirigit sciscitans, quis rex

**f. 121. Otto V, 13. 21. cf. ib. IV, 32. Einh. c. 2. Mart. Pont. Mart. Pont. Otto V, 16. Mart. Imp. Einh. c. 2. Reg. 642. Otto V, 22. 25. Mart. Opp. Reg. 650. Otto V, 23. Mart. Imp. Otto V, 16. Mart. Imp. Otto V, 19. Einh. c. 1. 2. Otto V, 21. 22. Reg. 749.*

*) *Seq. delet.:* sub Dagoberto rege Francorum et filiis eius Clodovevo et eius [fratre]. *Otto V, 11.*

**) *Seq. delet.:* quem sanctus Arnulfus Metensis episcopus progenuit. *Otto V, 12.*

***) *Seq. delet.:* per sentenciam passus Pipini.

†) *Seq. delet.:* fratre Alpiadis, [que fu]it pelex Pipini, occisus. *Mart.*

a) *seq. delet.* millesimo. b) *quaedam in marg. desecta videntur,* fratre *et post* occisus *(vide n. †) supplendum;* consortis *supra lin.* c) *uncis inclusa desecta supplevi.* d) *uncis inclusa deleta.* e) *sic c. h. l.*

1) *Haec Ioh. ex Einhardi Vita Karoli (c.* 1 *sq.) collata cum Ottonis Chron. IV,* 32. *et I,* 25. *conclusit.* 2) *Cf. Vitam breviorem s. Kiliani, Acta SS. Boll. Iul. II, p.* 613 *sq., quae a Iohanne hoc loco adhibita esse videtur.*

Otto V, 21. 22. Reg. 749. 750. dignus haberetur, qui sollicitudinem gereret vel qui solo nomine regio potiretur. Pontifex sollicitudini astipulans ordinavit, ut Pipinus anno[a] Domini sexcentesimo LII° per *Mart. Imp.* Bonifacium archiepiscopum Moguntinum in civitate Suessionensi *Otto V, 23.* in regem eligitur[b]. Hyldericus [tons]oratur[c] et cum coniuge sua a Francorum pocione est[d]. Papa Zacharia mortuo succedit Stephanus, qui nobiles a iuramento quod fecerant *Reg. 753.* Hylderico solvit et veniens Parisius in monasterio sancti Dyonisii excessive infirmatus per beatos apostolos Petrum et Paulum et [sanctum[e]] Dyonisium mirabiliter est curatus, et *Otto V, 23.* unxit Pippinum, et cetera[f].

Otto V, 13. 16. cf. ib. 11. Mart. Pont. Anno Domini sexcentesimo LXXXVII°, sub Gregorio II°[1], Dagoberto rege Francorum et amministratore regni Pipino, Anchise filio, similiter sublato, illi Clodovevus in regno ut *Reg. 612. 655.* successit, in amministracione Karolus Martellus, vir per om- *Mart. Otto V, 16. 19.* nia bellicosus, qui subiugata Suevia, Bawaria, Saxonia, Frisia, *Mart. Imp.* Vaschonia moritur, et in sepulchro eius non aliud nisi serpens maximus repperitur*. [Qui]dam[g] eciam episcopus Aurelianensis, eo quod iniuste ecclesias plurimas spoliavit, vidit *Mart. Pont.* eius animam in inferno. Papa sanctum Bonifacium archiepiscopum *Otto V, 18. 25.* Moguntinum Germanis ⟨ad[h]⟩ predicandum Dei verbum hoc tem- *Reg.* pore apostolum destinavit. Hic Fuldense monasterium fundavit et limites[i] Moguntini[k] episcopii ordinavit. *Otto V, 18.* Sanctus Pirminus abbas[2] multorum auctor monasteriorum floruit, *V. Bed.* et Venerabilis Beda, Anglice gentis doctor eximius, die ascensionis Domini cum antiphona[l] *O rex glorie* in Domino ob- *Otto V, 19.* dormivit[3]. Karolus tres filios reliquit, Karlomannum, Pippinum et *Mart. Imp.* Griphonem. Karlomannus primo Rome, post in Monte Cassino *Reg. 746.* monachus, dum quadam vice a bibulo quodam coquo in opere coquinario per tres vices alapis cederetur, pacienter tulit dicens: 'Parcat tibi Deus et Karlomannus'; quamvis latere [v]ellet[m], altitudo sanguinis per secre- *Otto.* torum suorum conscium est comperta. Gripho filiam[4] habens Odilonis ducis Bawarie cum fratribus belligerans fugit *cf. Reg. 748. 751.* in Vaschoniam ibique occiditur, et Pipino relinquitur *Mart. Pont.* principatus. Post Gregorium Zacharias pontifex ordi-

Mart. Imp. *) *Sequuntur deleta:* Sanctus eciam Etheri.

a) anno — LII° *inter lineas addita.* b) *sic c.* c) *supplevi desecta.* d) *sic c.; deest verbum; supplendum esse puto* remotus. e) *supplevi, una vel duabus litteris in marg. desectis.* f) *sequitur spatium vacuum trium linearum et dimidiae.* g) *supplevi in marg. desecta.* h) ad *a Ioh. delet.* i) lim. *pro deleto* metas. k) episcopatuum Baioariae *Otto.* l) ant *c.* m) *abscisa supplevi.*

1) *Hunc a.* 687. *iam sedisse Ioh. coniecit ex eius cum s. Bonifatio commercio, quod mox narraturus est; cf. Martinum, Pont. sub Gregorio II.* 2) *E Vita Pirminii c.* 5, *SS. XV, p.* 25. *additum. Cf. supra p.* 2. 3. 3) *E Vita Bedae brevissima, Migne, Patrol. Lat. XC, col.* 53. 4) *Immo, ut Otto dicit et Ioh. alibi, p.* 3, *l.* 28, *recte exscribit, consanguineam.*

natur. Ad hunc Burchardus Herbipolensis episcopus mittitur a *Reg.* 749. Pipino, Hylderico iam regni nomen, sicut[a] a predecessoribus, *Otto V,* 21. *Einh. c.* 1. vacuum preferente. Pontifex dignum arbitrans hunc *Reg. Otto.* pocius [es]se[b] regem debere, qui sollicitudinem regni ge- *cf. Mart. Imp.* reret, quam eum, qui solo nomine, laboris expers, viveret sine cura, anno Domini septingentesimo LII° auctoritate Zacharie pape *Otto V,* 22. *Reg.* 750. Pipinus a Bonifacio Moguntino presule et regni primoribus eligitur et ungitur[c] in regem in Suessionensium civitate. Defuncto Zacharia succedit Stephanus. Hic oppressus ab Aistolfo *Mart. Opp.* *Reg.* 753. rege Longobardorum[d] Parisius[1] properat[e] ad Pippinum, ut ecclesie subveniat, deprecatur. Anno Domini septingentesimo[f] *Otto V,* 23. Pippinus[g] et omnes nobiles a sacramento fidelitatis facto Hylderico absolvuntur; ipse Hildericus in monasterium detruditur *Reg.* 752. 753. tonsoratus. Papa ibidem Pipinum cum duobus filiis Karolo *cf. Otto V,* 23. et Karlomanno ⟨unxit[h]⟩ in reges Francorum cum maximo tripudio populorum. Anno Domini septingentesimo L°III° Stephanus papa apud monasterium sancti Dyonisii Parisius infirmatus et contra spem per beatos apostolos Petrum et Paulum et beatum Dyonisium mirabiliter est curatus, super quo eius epistola talis extat: *Stephanus episcopus, servus servorum Dei* et cetera et cetera. Hiis temporibus beatus *Otto V,* 23. Robertus Iuvavensis et Corbinianus Frisingensis presules clari in ecclesia extiterunt. Anno Domini septingentesimo LV° Pi- *Reg.* 755. *Otto V,* 25. pinus Ythaliam ingreditur et Aistolfum obsessum in Papia interposito iure iurando et XL obsidibus acceptis[i] compulit, ut ammodo Romanam ecclesiam non turbaret. Hoc anno beatus Boni- *Reg.* 752. facius apud Frisiam predicans martirio coronatur[k]. Pipinus multis *cf. Otto.* preliis perpetratis et Francorum terminis plurimum ampliatis[2] Turonis infirmatur et Parisius deportatus moritur, et Ka- *cf. Mart. Imp.* rolus et Karlomannus regnum dividunt ⟨pari[h] sorte⟩. Mortuo *Reg.* 768. *Otto V,* 26. Karlomanno Karolus solus regnat. Hic[l] Hyspaniam ⟨usque[h] ad *ib.* 30. 32. Ylliricum sive⟩ Vaschoniam[3], Britanniam, Ythaliam, Saxoniam, *cf. Einh. c.* 15. Germaniam, Frisiam, Pannoniam[4] cum adiacentibus et circumiacentibus provinciis usque ad Bulgaros subiugavit. Ste- *Mart. Pont.* phanus papa ultimo anno sui pontificatus Romanum imperium in personam magnifici Karoli adhuc iuvenis a Grecis transtulit in Germanos; quo sublato succedit Paulus, qui mitissimus fuit captivis, viduis et egenis. Huius tempore sanctus Gangolphus claruit,

*) *Sequuntur deleta:* Eodem anno beatus Bonifacius apud *Reg.* 752. Frisiam predicans martirio coronatur. *cf. Otto V,* 25.

a) sic. a pr. *supra lin. add.* b) *abscisa supplevi.* c) et ung. *in marg. lineae praecedentis add.* d) *pro deleto* lombardorum. e) propat *c.* f) *sic c.;* DCCLIIII. *cum Ott. legendum.* g) Pipp. et *supra lineam add.* h) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* i) *sequitur signum, sed quae in marg. erant addita desecta sunt.* k) *sequitur signum, cui respondens non exstat.* l) Hic — subiugavit *in inferiori marg. signo apposito suppleta.*

1) *Cf. Stephani papae epistolam spuriam apud Reginonem ad a.* 753, *SS. R. G. p.* 45: in Franciam veni, ubi . . . mansi . . . apud pagum Parisiacum. 2) *Similia Otto Fris. V,* 30. *de Karolo Magno dicit; cf. Einh. V. Kar. c.* 15: regnum Francorum, quod *(Karolus)* post patrem Pippinum magnum quidem et forte susceperat. 3) *Cf. Einh. V. Kar. c.* 5. 4) *Cf. ib. c.* 13. 18.

Mart. Pont. qui propter adulterium uxorem relinquens ab adultero clerico est
occisus; quem dum miraculis coruscantem mulier subsannavit, dicens*: 'Simul miraculis claret, anus meus cantat';
et deinde, dum loqueretur, anus eius hac turpi cythara
resonabat. Post Paulum Constantinus sedem tyrannice apprehendit et ob hoc ab ecclesia pellitur et cecatur. Huic
succedit Stephanus tercius, quo subducto Adrianus primus
ordinatur. Hic contra Desiderium[a] Longobardorum Ka-
Einh. c. 18. Otto V, 26. rolum invitavit, cuius filiam Karolus habuit et qua repudiata
duxit Hildegardam Alemannam et genuit ex ea Ludewicum,
Otto V, 28. Karolum et Pipinum. Anno Domini septingentesimo LXXXI° venit
Mart. Pont. Romam et effectus patricius Romanorum, ibique papa celebrata
synodo dedit, omnibus episcopis assencientibus, Karolo ius
Otto. pontificem eligendi et sedem apostolicam ordinandi. Tres filios,
Ludewicum in regem Aquitanie et Pipinum in regem Ythalie
ung[ens][b] sollempniter et coronans, Karolum post se . . . .
Mart. Opp. cf. Otto V, 26. designavit[c, 1]. Obsedit autem in Tycino Desiderium et captum
cf. Einh. c. 5. cum filio Adalgiso[2] in exilium relegavit. *Adriano mortuo
*f. 121'. Otto V, 30 sq. Leo secundus[3] succedit. Hic anno Domini octingentesimo primo,
Reg. 801. sublato patriciatus nomine, Karolum in ecclesia sancti Petri in Romanorum imperatorem cum maxima acclamacione populi coronavit.
Hic Romanos, qui papam exoculaverunt et lingua privaverunt, ad decollacionem sentenciavit, sed interventu pontificis
Mart. Pont. perpetuo exilio condempnavit. Cui Deus eciam ex integro membrorum organa restauravit. Hoc tempore floruit Alqwinus, vir eruditissimus in liberalibus artibus, Karoli informator; hic studium a
Grecis in Urbem transductum Parisius transtulit, celebre iam per
Mart. Imp. orbem. Hic imperator adeo studiosus fuit, ut calamum et
atramentum ad stratum sisteret et, siqua nocte occurrerent, no-
Einh. c. 25. taret, ne a memoria laberentur. Tabulas eciam et grafium circum-
ib. 24. tulit ad scribendum. Audiendi et legendi sacros libros sedulus
ib. 29. multum fuit. Legibus priscorum imperatorum aliqua adiecit.
ib. 26, cf. 17. 22. Basilicam beate virginis Aquisgrani exstruxit et palacium operis
Mart. Imp. cf. Otto V, 32. exquisiti. Huic imperator Constantinopolitanus, dum rediret
sepulchro Domini recuperato de partibus paganorum,
cf. V. Car. II, 31 sqq. dedit octo spinas de corona Domini cum parte corone, cui
infixe erant; et ea die, dum de theca sua fuit exposita,
flores protulit, qui in manna visibiliter sunt conversi[4].
Insuper/ camisiam beate virginis et cinctorium, quo puerum

Mart. Pont. *) *Sequuntur deleta:* insultans, qualiter anus eius sonaret, sic ille miraculis coruscaret, quod et in reliquum factum est.

a) *supple* regem. b) *abscisa supplevi.* c) Karol. p. se . . . . design. *in marg. inferiori; videntur tamen aliqua, ubi puncta posui, deperiisse desecta; cf. supra p.* 12, *l.* 27—31. *et D a.* 747.

1) *Cf. D et Einh. V. Kar. c.* 19; *Reg. a.* 811. *Auctor ibi legens Karolum natu maiorem fuisse et bella patris gessisse cetera commentus est.* 2) *Hoc Iohannis auctores, quos habemus, non tradunt.* 3) *Immo Leo III.* (795—816). 4) *Cf. supra p.* 16, *l.* 8—10.

Iesum cinxerat in cunabulis, et sudarium Domini et unum clavum crucis, brachium sancti Symeonis et maximam partem obtulit crucis Christi. (Mart. cf. V. Car. II, 31 sqq.) Corona Domini Parisius, alia Aquisgrani fidelibus usque hodie demonstrantur. Pipinus rex (cf. Reg. 818.) Ythalie moritur et Bernardum filium suum post se ⟨regem[a]⟩ reliquit, quem Karolus precipue diligebat. (Einh. c. 19. A. S. Rudb. 811.) Ad numerum litterarum alphabeti monasteria construxit et in unoquoque litteram (Mart.) auream relinquit[b] magni precii, ut uniuscuiusque monasterii prioritas vel posterioritas ex litterarum ordine nosceretur. Mensibus (Einh. c. 29. 30.) anni et ventis nomina a suis proprietatibus sumpta indidit. Confectus senio filium suum Lůdewicum de consensu optimatum imperii in palacio Aquisgrani post se (Otto V, 33. Reg. 813.) statuit regnaturum. Anno Domini octingentesimo XIII° glorioso (Einh. c. 31. 33.) condito* testamento** de mensis aureis et vasis, libris (V. Car. II, 39.) ac pecuniis, qualiter per ecclesias, pueros et pauperes distribuantur, transiit Aquisgrani et in ecclesia beate virginis sub conditorio (Einh. c. 31. Otto V, 32.) ymagine et titulo sui nominis insignito devotissime sepelitur. Diem sui transitus Aquenses cum cantu et officio ecclesiastico festivis laudibus sollempnizant[c, 1].

Anno Domini octingentesimo[d] Lůdewicus Karoli filius sceptra (Otto V, 33. Reg.) suscipit et in civitate Remensium coronatur. Hic reliquam partem crucis Domini ab imperatore Grecorum plus quam quingentis marcarum argenti milibus comparavit et Parisius collocavit. Libros eciam beati Dyonisii sibi idem (Mart. Imp.) princeps destinavit, quos gratissime receptos in festo mar[tiris][e] optulit ad altare, ubi decem et novem miracula clara super diversis infirmitatibus divinitus sunt pa[trata][e, 2]. Hic genuit tres filios, Lotharium, Karolum, Lůdewicum. (Otto V, 33 sqq. Mart.) Lotharium[f] in Ythaliam destinavit, quem Paschalis, dum redire ad patrem voluit, coronavit et [nomen[e]] contulit augustale. Bernardus autem rex Ythalie, Pipini fratris Lůdewici (Reg. 818. Otto.) filius, [cum[e]] quibusdam civitatibus contra Lůdewicum imperatorem conspirasse dicitur, unde eum ad se vocavit et privatum oculis interemit. Nomen eius ante paradisum (Vis. paup.) quedam devota femina vidit oblitteratum ac abolitum, Bernardi vero nomen aureis litteris resplendere; quod sibi inti-

*) *Seq. delet.:* per ecclesias precipuas Ythalie et Germanie. (Einh. c. 33.)

**) *Seq. delet.:* et post multa prelia et eximia virtutum opera transiit et Aquisgrani sollempniter tumulatur. (cf. Otto V, 32.)

a) reg. *a Ioh. delet.* b) *sic c.* c) *spatium trium linearum ac dimidiae vacat.* d) *sic c.;* DCCCXV. *Otto et C* 1. e) *uncis inclusa desecta supplevi, partem ex D.* f) Loth. — augustale *supra posita signis appositis huc tracta.*

1) *Cf. privilegium spurium Friderici I. imperatoris pro Aquensibus, d. Aquis, die* 8. *Ian.* 1166, *Stumpf nr.* 4061. 2) *Cf. Iacobi Leg. Aurea c.* 153, *ed. Grässe p.* 685.

Vis. paup. mari Dominus[a] prestituit, ut de facinore[1] peniteret, quia alias *cf. Mart. Pont.* pius et per omnia iustus fuit[2]. A regno eciam est expulsus *Mart. Imp.* et postea restitutus. Huius tempore Rabbanus floruit abbas Ful- *cf. A. S. Budb. 841. 856.* densis, postea pontifex Moguntinus, egregius theologus et poeta, qui inter alia mirificum opus contexuit de laudibus *Mart. Imp.* sancte crucis[3]. Hoc tempore Ericus rex Danorum cum filiis et uxore et maximo terre sue populo in Moguncia baptizatur. Floruit eciam Strabus discipulus Rabbani, qui inter alia ad *Reg.* imperatorem elegantem de officio ecclesie librum scripsit. Anno Domini octingentesimo XL° imperator moritur et in civitate Me- *Otto V, 35.* tensi sepelitur. Filii dissidentes et contra se gravis- *Reg. 842.* simo prelio habito regnum dividere sunt exorsi ita, ut Karolo occidentalia regna ad Mosam a mari Britannico, Lůdewico Germania usque ad Renum et trans Renum quedam in Alzacia[4] civitates, Lothario imperium, Provincia, Ythalia et Gallia Belgica, *Mart. Pont.* quam vocavit Lothoringiam, proveniret. Porro post Leonem Stephanus IIII. sedit menses VII; post quem Paschalis annis VII. Post quem Eugenius II^us^ annos tres; hic a Romanis oculis est privatus. Post hunc Valentinus primus sedit dies XL, quo sublato Gregorius IIII^us^ sedecim annis sedit. Hic statuit per Galliam et Germaniam agi festum sanctorum omnium, sicut in Urbe dudum Boni[facius][b] ordinavit[5]. Hoc tempore Romam obsidet soldanus a sceleratissimis civibus invitatus, ecclesiam sancti Petri in equorum stabulum, et Romana Thuscia tota in solitudinem est redacta. Quo defuncto Sergius succedit, qui Os-porci dictus est, qui sedit annis tribus; nomen eius propter deformitatem immutatum est, et propter hoc in re- *cf. Fl. temp.* liquum omnia pont[ificum nomina][b] alterantur, vel quia *Math. 16, 17 sq.* Petro Dominus permutavit dicens: *Symon Bar Iona, tu* *Mart. Opp.* *vocandus* et cetera[6]. Hic Sergius Lotharium[7] coronavit, qui *Reg. 851. 855.* habuit tres filios, Lůdewicum, Karolum, Lotharium, quibus divisit *Otto VI, 1.* regnum, Lůdewico im[perium][b] cum Ythalia conferens, quem *Mart. Opp. Otto.* eciam idem Sergius coronavit, Karolo Provinciam et Celticam *cf. Reg. 858.* Galliam[8], Lothario Lothoringiam deputans, ipseque in Prumensi *Mart. Imp.* monasterio monachus est effectus. Qui dum moreretur, angeli et demones de anima altercantur adeo dure, ut corpus distrahi videretur, sed monachis orantibus demones sunt fugati. Hoc tempore Iohannes Scotus in Franciam venit, vir litteratissimus, qui rogatu Lůdewici Yerarchiam beati Dyonisii de Greco transtulit in L[atinum][b]. Hoc[c] tempore a Danis Angliam vastan-

a) dū *c.; fort., ut in D,* deus (ds) *legendum.* b) *uncis inclusa abscisa supplevi ex D.* c) Hoc — consueverunt *in marg.*

1) *Cf. supra p.* 19, *l.* 29. 2) *De hoc loco cf. supra p.* 19, *n.* 6. 3) *Vide supra p.* 22, *n.* 3. 4) *Sic et supra p.* 21, *l.* 38. 5) *Similia referuntur in Bedae homilia suppositicia LXXI, Opp. VII, p.* 151, *quam Ioh. alibi (cf. supra p.* 22, *n.* 2*) laudavit; hoc quoque loco de ea cogitasse videtur.* 6) *Cf. supra p.* 22. *Ioh. hunc locum e memoria recitavit, cum Vulgata habeat:* Beatus es, Simon Bar Iona . . . Et ego dico tibi, quia tu es Petrus. 7) *Cf. supra p.* 22, *n.* 4. 8) *Cf. supra p.* 23, *l.* 32.

tibus occiditur rex Edmundus sanctissimus, cuius gladio reges uti in preliis consueverunt[1]. Sergio papa mortuo succedit Leo V^us; sub hoc Adolphus rex Anglorum obtulit sancto Petro in tributum eternum [de[a]] qualibet domo regni sui singulis annis argenteum nummum unum. Post Leonem sedit Iohannes, qui fuit Anglus et puella, pergens cum amasio Athenas, et reversa tantum profecerat, ut Rome trivium legeret [et[a]] adeo celebris efficeretur, ut in summum pontificem sumeretur; nec cessavit iniquitas; ab amasio[b] impregnata, procedens in La[teranum][c] de Sancto Petro peperit et periclitatur; quam viam dicitur summus pontifex transiturus propter dedecus usque hodie declinare; in cathalogo pontificum [non[c] habetur]. Tum succedit Benedictus III^us, deinde Nycholaus primus. Sub hoc Lotharius Lotharingorum[d] rex Thebirgam reginam re[pudiat][a] et Waldradam concubinam ducit, cui super hoc dum Coloniensis et Treverensis presules faverent, deponuntur, ipse excom[municacionis][a] vinculo innodatur. Nicholao succedit Adrianus secundus. Huius tempore venit [Lotharius[e] in auxilium fratri suo Lůdewico] contra Sarracenos, qui in Gallicis, Lombardicis et Teut[honicis] . . . . . .[f]. *Mart. Imp.* *Mart. Pont.* *Otto VI, 3. cf. Reg. 864 sq.* *Reg. 867 sq. cf. Otto VI, 4.*

. . . . et[g] sanctus Othmarus in insulam Reni Stein relegatus[h] ad Dominum requievit[i] . . . . *Otto V, 25.*

. . . .

*quidam hiis versibus breviter comprehendit: **f. 132. Mart. Imp.*

Moguntinensis, Treverensis, Coloniensis,
Quilibet imperii fit cancellarius horum.

Primus scilicet per Germaniam, alter per Galliam, tercius per Ythaliam.

Est[k] palatinus dapifer, dux portitor ensis,
Marchio prepositus camere, pincerna Bohemus.

Palatinus scilicet Reni, dux Saxonie, marchio Brandenburgensis.

Hii statuunt regem[l] cunctis per secula summum.

Imperator rebus bene gestis Rome moritur, sicut in Vita sancti Heinrici imperatoris legitur[2], sed iuxta Chronicam Ottonis Frisingensis Aquis in ecclesia beate virginis sepelitur. *V. Heinr. II, 1.* *Otto VI, 26.*

a) *uncis inclusa abscisa supplevi ex D.* b) *cf. supra p. 24, n.* f. c) *abscisa supplevi ex rec. C 1, supra p. 24, l. 37.* d) *sic h. l.; alibi* Lothor. e) *dimidia fere linea abscisa est, quam supplevi ex D, praesertim cum spatium 30 circiter litterarum eadem h. l. legenda esse probet.* f) *reliqua abscisa;* quos . . . . effugavit *D.* g) *inter folia 131'. et 132. perditi unius folii minutissimae laciniae restant, de quibus haec tantum legere valui in folio verso.* h) *seq.* remigravit *a Ioh. delet.* i) *infra, non huc pertinens:* frequenter; *item aliquanto superius:* unctione sacra confirmatur. k) Et *Martin.* l) dominum *Martin.*

1) *Cf. supra p.* 24. 2) *Vitam Heinrici II. auctore Adalberto, SS. IV, p.* 792—814, *dicit.*

De sancto Heinrico et Chunrado eiusque filio Heinrico tercio. Capitulum[a] VI^m^.

Otto VI, 27. cf. V. Heinr. I, 1. Mart. Imp. cf. Otto VI, 15. V. Heinr. I, 9. 12. 14. Anno Domini M⁰ primo Heinricus dux Noricorum eligitur, vir devotus. Hic construxit episcopatum Babenbergensem nobilem ⟨de[b] possessionibus Alberti, quem rex Lůdewicus decollavit, addiciens illas, quas Otto tercius ei contulit, summorum pontificum et Iohannis patriarche Aquileg[iensis][c] ac multorum presulum fundacionem suam approbacionibus et collaudacionibus decoravit⟩.

Otto VI, 27. cf. V. Heinr. I, 30. Mart. Opp. V. Heinr. I, 4. 5. Sororem suam dedit regi Pannonie Stephano et baptizatum ⟨plurimum[b] confortavit⟩; qui habuit filium Emmericum, iuvenem castissimum, quos ambos ut sanctos Hungaria[d] tota colit[1]. In preliis usus est gladio beati Adriani; et dum contra Sclavos, Bohemos, Polonos, Moravos[2] pugnaret, vidit beatum Laurencium, Georgium, Adrianum sibi ad- *ib. I, 22—24.* iutorium victorie afferentes. Hic Apuliam a Grecis eripiens Romano imperio recuperavit, veniensque in Montem Cassinum per beatum Benedictum de calculo mirabiliter est curatus. In reliquum religiosa loca semper dilexit et eidem mo- *ib. I, 28.* nasterio multa contulit ad ornatum; et Cluniacum transiens monasterio coronam auream et possessiones plures dedit.

Mart. Pont. ⟨Post[b] Benedictum Iohannes Sabinensis episcopus[3] eligitur, qui Gregorius sextus est dictus, qui ignarus alium secum ordinari fecit ad officium ecclesiasticum exequendum; et dum tercius superinducitur, moritur et⟩.

V. Heinr. I, 21. 29. Otto VI, 27. cf. Mart. Imp. Uxorem suam sanctam Chunegundim suspectam habuit, que se ignitis vomeribus expurgavit. Subacta Burgundia, Ythalia, Bohemia, Polonia[4] ac aliis provinciis imperio plu- *A. S. Rudb. 1024.* rimum dilatato et collapsis ecclesiis restauratis multisque beneficiis collatis[5], anno Domini M⁰XX⁰IIII⁰ transiit, una cum *Mart. Otto.* consorte in Babenberch choruscans crebris miraculis requiescit. *cf. V. Heinr. l. II. passim.* ⟨Gloriam[b] eius Deus pluribus revelavit⟩.

Otto VI, 28. A. S. Rudb. Mart. Imp. Anno Domini M⁰XX⁰e Chunradus Orientalis Francie indigena[6] eligitur, qui pacis violatores capitis plexione

a) *seq.* quintum *delet.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* c) *uncis inclusa supplevi.* d) *sic c.* e) *sic c.; Ann. S. Rudb. et Otto a.* 1025. *exhibent.*

1) *Non e Vitis Stephani Ungariae regis, SS. XI, p.* 226 *sqq., neque e Vita Emerici ducis, ed. Florianus, Historiae Hungariae fontes domestici P. I, vol. I, p.* 129—139, *haec, sed, ut puto, Martini verba paulum immutata sunt.* 2) Poloniae et Bohemiae caeterarumque Sclavicarum gentium *Adalb.* 3) *Immo secundum Martinum archipresbyter s. Iohannis ante portam Latinam, quem Ioh. cum paulo superius a Martino nominato Silvestro III. confudit.* 4) *Poloniam ex Adalb. Vita Heinr. I,* 4. *addidit.* 5) et collapsis — collatis *auctor ipse commentus est.* 6) natione Francus *Otto; eum Orientalis Fr. indigenam fuisse auctor, ut saepe, addit, ne cum Francigenis, i. e. Gallis, confundatur.*

sancivit puniendos; propter quod comes Lůpoldus metuens vastam solitudinem cum omni sua familia subintravit, ad quam rex solus relictus a comitibus in venatu comitis heremitorium introivit; cuius uxor peperit ipsa nocte filium, quem imperator dormiens audivit futurum suum generum, estimans illius silvestris hominis natum, comitem non recordans; et cum vocem hanc crebrius audiret, mandavit puerum occidi; quod ministri necligentes pro morte pueri cor capti leporis optulerunt, pueri miserantes ⟨sicque[a] eum relinquentes⟩. Dux quidam Heinricus transiens puerum recipit vagientem, eum sue coniugi sterili detulit, suum dicens filium, et Heinricum suo nomine appellavit; quem adultum[b] rex sibi peciit astare eumque ad[c] reginam, ut mox occideretur, transmisit, memorans vultum et condicionem olim pueri illius, quem in heremo mandaverat occidi[d]; puer ille litteras baiulans mortis sue in domo cuiusdam presbiteri requievit, qui curiose apices spectans rasit de morte, inserens, ut statim sibi in uxorem propria filia traderetur; quod licet regina[e] obstupesceret, mox implevit; princeps[f] veniens mirabatur et negocio indagato comitis esse filium intelligens conquievit, et factus gener regis ⟨post[a] eum regnavit et⟩ monasterium quod dicitur Hyrsaẘ, in Nigra silva situm[g], fundatum locum nativitatis sue et Deum precipit honorand[um][1]. *Mart. Imp.* *cf. Fl. temp.* *Iac. de Var. c. 181.*

Hic Chunradus duxit Giselam, que prius habuit Ernustum ducem Suevorum, ex quo genuit Ernustum et Hermannum; hic Ernustus habuit fratres Popionem archiepiscopum Treverensem et Albertum orientalis marchie marchionem, quam idem Albertus cum Lůpoldo filio de manibus eripuit Ungarorum; sed Chunradus genuit ex ea Heinricum, quem pater post se regem adhuc puerum designavit. *Otto VI, 28.* *ib. 15. 32.*

Post Benedictum eiectum Iohannes, ⟨qui[a] Gregorius VI. dictus est⟩, eligitur; hic cum esset rudis, alterum sibi coadiutorem statuit; quod dum pluribus displiceret, tercius est electus, unus in Laterano, alter ad Sanctum Petrum, tercius ad Sanctam [Mariam[h]] Maiorem residebant. Gracianus[2] autem quidam presbiter omnia dissipans et partes concordans pro zelo iusticie eligitur a Romanis. *Mart. Pont.* *Otto VI, 32.*

*Rex duces Polonorum regnum instituere ibi volentes imperio fecit tributarios scissa terra, ita ut imperium ibi **f. 132'. Otto VI, 28. 29.*

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) ad ⟨aul *delet.*⟩ adultum *c.* c) *seq.* imperatricem *delet.* d) *pro deleto* perimendum *c.* e) *pro deleto* imperatrix. f) *pro deleto* Imperator. g) situm — honorandum *in marg. pro deletis* in Swevia construit gloriosum honorā||dū *vel* do. h) Mariam *deest c., quod Ioh. addere volens super* maiorem *iterum scripsit* maiorem.

1) *De nomine monasterii nihil dicit Martinus, sed Gotifr. Viterb., Pantheon XXIII,* 35, *SS. XXII, p.* 245, *hanc historiolam metrice narrans Hirsaugiae nomen praebet, quo Ioh. fortasse usus est; et Flores temp. p.* 237, *quos alibi adhibuit, nomen loci habent.* 2) *Ioh. ea quae Martinus et Otto Fris. tradunt contaminans Iohannem Gratianum (Gregorium VI.) quasi duos diversos laudat; cf. et Ann. S. Rudb.* 1045.

Otto. haberet in posterum porcionem. Ernustus se ei opposuit et in exilium redactus moritur, ducatusque Hermanno traditur fratri suo. Rex Ythaliam ingressus a Iohanne summo pontifice, stipatus ex uno latere rege Anglie, avunculo regine[1], et ex alio Rudolfo rege Burgundie coronatur. Qui Rudolfus moriturus Heinrico imperatoris filio, nepoti suo, sub testamento dya- *ib. VI, 31.* dema regni cum aliis insignibus destinavit. Quod dum Odo quidam comes Celticus intercipere niteretur, imperator Burgundiam ingressus ipsum Odonem regnum compulit abiurare, recipiens ibidem primatem Lugdunensem in dedicionem cum optimatibus, in Alemanniam est reversus; et iterum Ythaliam ingressus, subiugatis civitatibus et pluribus episcopis, rebus bene gestis rediens in Traiecto inferiori moritur. Spiram se precipit transportari ibique in sepulchro, quod ipse pro regibus et imperatoribus designavit et ornavit, honorifice[2] sepelitur.

Otto VI, 32. Mart. Imp. Anno Domini M⁰XL⁰ Heinricus filius eius imperium est adeptus, quem[a] quidam fuisse generum suum volunt; hic Bohemos et Ungaros preliis multis pressit, Petrum regem Ungarie pulsum adiutorio Alberti marchionis et filii sui Lůpoldi in regnum restituit. Hoc tempore fuit Hermannus Contractus, nobili Suevorum prosapia genitus, Parisius studens et nichil proficiens, tandem erubescens[b] beatissime virgini se optulit ad scienciam impetrandam; que ei apparens ad electionem propriam membrorum contractionem cum sciencia suscipit et in scolis omnibus *cf. Iac. de Var.* mirabilem se ostendit. Unde multa ⟨in[c] laudem beate virginis: *Salve Maria,* et sanctorum⟩, vehiculo vectus ad sanctorum limina, inter cetera: *O gloriosum numen*[3] de sancto Paulo novamque hystoriam et *Symon Bar Iona*[d], de sancto Gregorio dulcissimo modulamine hystoriam decantavit.

Otto. Heinricus[e] duxit Agnetem filiam[f] Gwilhelmi ducis Pictavie et Aquitanie; nupcie in Ingelhaim celebrantur*. Lůpoldus Alberti *cf. ib. 34.* marchionis filius moritur et Treveris sepelitur. Ex hac genuit[4] *ib. 32.* filium, quem Heinricum suo nomine appellavit. Ipse vero *Mart. Opp.* supradictam altercacionem insedere audiens Suidegerum episcopum Babenbergensem instituit in papatum, qui Clemens IIus

Otto VI, 32. *) *Huc pertinent paulo inferius in marg. scripta:* ⟨et⟩ ystrionibus danda ecclesiis iussit dari.

a) quem — volunt *in marg.* b) *in compingendo libro littera* s *deleta est.* c) *uncis inclusa a Ioh. deleta, quorum quaedam vix legi possunt.* d) *seq.* Rome *deletum.* e) Heinricus — supradictam *(l. 37) in marg. postea addita pro deletis* Heinr. altercacionem. f) sororem *Otto.*

1) *Cf. supra p.* 54, *n.* 1. 2) *Neque ipsum se Spiram transportandum iussisse neque in sepulchro ab ipso constructo sepultum esse tradit Otto. Cf. Flores temp., SS. XXIV, p.* 238. 3) *Chevalier, Repert. hymnolog. nr.* 30502 (lumen). *O. H.-E.* 4) *Scilicet Heinricus III. rex.*

dictus est, et ab isto imperator est sollempniter coronatus, [*Otto VI, 33. Mart. Opp.*] Romanis sibi iurantibus nullum umquam sine consensu suo in pontificem electuros. Benedictus autem papa post mortem apparuit cuidam in forma animalis, cuius caput et cauda fuit asini, corpus reliquum sicut ursus; cumque ille spectator pavesceret, ...[a] me hominem, sed sic me represento, quia olim papa existens bestialiter nimis vixi. Mortuo Clemente Popio patriarcha Aquilegiensis [*Otto VI, 33.*] substituitur; quo subducto Bruno Tullensis episcopus, qui Leo [*cf. Mart. Pont.*] dictus est, per imperatorem instituitur; qui Cluniacum veniens ab Hylteprando priore loci persuasus Romam rediit et papatum resignavit, eo quod per secularem potenciam introisset; et sic secundario est electus.

Hoc anno Ropertus Gwischardus cum fratre Roger[io][b] Campaniam[c], Siciliam pulsis incolis apprehendit; [*Otto VI, 33. G. Fr. I, 3. Mart. Opp.*] et Rogerium quidem in Siciliam transplantavit, ipseque terras alias reservavit. Qui Rogerius genuit Rogerium postea regem Sicilie; Ropertus Bohemundum genuit, virum magnificum et preclarum; quo cum patre subducto Rogerius subintravit omnes provincias iam predictas. Hic[d] Ropertus quendam [*Mart. Imp.*] Sarracenum cepit; et fuit in Apulia quedam statua marmorea, circa caput habens circulum ereum, in quo erat scriptum: 'Kal. May oriente sole habebo caput aureum'; quod captivus ille in Kal. Mai notans oriente sole notato termino umbre illius repperit infinitum thesaurum, quem pro sua redempcione tradidit et abscessit. Rome eciam hoc tempore corpus gygantis incorruptum inventum est, qui Pallas dictus est, filius Evandri, occisus a Turno, vulnus habens quatuor pedum lancea fossum; corpus vincebat altitudinem muri; lucerna ardens ad caput nec aqua[e] extingui poterat nec liquore, sed cum grafio[f] foramen fieret subter flammam, protinus est extincta aere introducto; quorum annorum numerus[1] a constructione urbis accipiendus est, quia secundum Vergilium[2] *rex Evander Romane conditor arcis* fuit[3].

Leo autem papa contra principes predictos bellum [*Otto VI, 33.*] instaurat, sed in congressu[g] maxima strage facta nichil proficiens, Romam rediens moritur, miraculis multis fulgens. Huic successit Victor, Victori Stephanus, qui omnes auc- [*cf. Otto VI, 32. et Mart. Pont.*] toritate imperiali potencialiter sunt assumpti. Anno Domini [*Otto. A. S. Rudb.*] M°LV[I].[h] imperator in Thuringia moritur et in urbe Spirensium[4] sepelitur. Actus eius et patris Hermannus Contractus disseruit luculenter[i]. Hylteprandus predictus semper doluit, dis- [*cf. Otto VI, 36.*] plicuitque sibi, quod imperator cum episcopis in institucione summorum pontificum voluit ius habere, et quod

a) *quatuor vel quinque litterae penitus evanuerunt; Martin.:* monstrum post ipsum dixit: 'Noli expavescere, scito me hominem' *etc.* b) io *supplevi desectum.* c) Camp. *in marg.* d) Hic — conditor arcis fuit *(l. 32) in marg.* e) flatu *Martin.* f) stilo *Martin.* g) con *hic singulariter* c̄n *breviatum est.* h) *litteram a bibliopego tectam supplevi e C* 2. i) *in marg. infer.*

1) *Nullus numerus supra dictus est.* 2) *Aen. VIII,* 313. 3) *Cf. Martini caput* de personis a quibus Roma incepit, *SS. XXII, p.* 398 *sq.* 4) *Otto:* iuxta patrem humatus est; *cf. ibid. VI,* 31.

Otto. ecclesia iam in sua succubu[it] libertate, ipseque cum causa victa strennue semper stetit. Unde Lucanus[1]:

Victrix causa diis placuit, sed victa Cathoni.

Textus prior.

*f. 188'.

*De Heinrico quarto et quinto.

Otto VI, 34. A. S. Rudb. 1057—1061. Mart. Pont. Anno Domini M°LVII° Heinricus Heinrici predicti filius eligitur adhuc puer. Pape Stephano successit Benedictus, post quem Nycholaus; quo subducto Alexander secundus eligitur. Hic ecclesiam ancillatam in pristinam erigere studuit libertatem. Cuius tempore dux Spoleti Gotfridus et Mechildis[a] comitissa Northmannos vastantes Apuliam et Campaniam expulerunt. Hec Mechtildis, neptis[b] imperatoris[2], mortuo marito omnia sua optulit sancto Petro, et vocatur terra illa patrimonium sancti Petri. *Mart. Opp. Otto.* Post Alexandrum Hylteprandus predictus, qui et Gregorius VII[us], eligitur, et Saxones apud papam regem de multis criminibus accusarunt. Papa regem excommunicat et postea nudis pedibus procedentem[c] in nive et glacie, veniam[d] *Otto VI, 35.* petentem, vix absolvit. Rex duxit filiam Ottonis Ythalici mar- *cf. ib. VII, 7.* chionis Agnetem[3], ex qua genuit Chunradum, cui postea *Otto VI, 35.* Ythalia est commissa, et Heinricum fratrem suum. Wilhelmus[e] comes Northmannie occiso Heroldo Anglie rege regnavit; hic lubricitati deditus quandam sanctimonialem oculis et facie pulcherrimam concupivit et, ut suis daretur amplexibus, monasterium funditus subvertere minabatur; que hylariter ad eius cubiculum se disponit; preparato disco et fuscorio oculos eruens venit ad regem: 'Ecce rex carbunculos oculorum meorum disco positos, quos desiderasti, suscipe'. Qui confusus abiit, opprobrium sempi- *Otto VI, 35. cf. A. S. Rudb. 1077.* ternum sue secum malicie deportavit. Papa suadet post hec eligi in regem Rodolfum ducem Suevorum, quo occiso et in *G. Fr. I, 7. Mart. Opp.* Merspurch, que Martinopolis dicitur[4], sepulto rex illo venit et vidit eum regaliter tumulatum; et dum quidam dicerent, cur hoc admitteret, respondit se velle omnes suos adversarios sic iacere. Ducatus suus Bertholfo de Zeringen[5] *G. Fr. I, c. 8. 9.* genero suo cessit. Rex in angustiis constitutus Friderico de Stŏphen filiam Agnetem et ducatum Suevie donat, qui pre- *Otto VI, 35.* dictum Bertholfum debellans ducatu potitur. Post Ro-

a) *sic h. l. c.;* Matildis *Martin.* b) neptis — marito *in marg. add.* c) in nive et gl. proc. *corr.* proc. in nive et gl. d) ven. pet. *in marg.* e) Wilh. — deportavit *(l. 29) in marg.*

1) *Phars. I,* 128. 2) *Haec ex Ottonis Gestis Frid. I,* 2. *addita:* Mahtildis, quae imperatoris consanguinea *fuit.* 3) *Immo Bertham, ut Otto dicit; Ioh. eam cum patris Heinrici consorte Agnete imperatrice confudit.* 4) *Cf. Otto Fris., Gesta Frid. II,* 5: in civitate . . . Martinopoli, quae et Merseburch, *et Chron. VII,* 8. 5) *Cognomen* de Zeringen *Ioh. ex Ottonis Gestis Fr. I,* 7. *addidit.*

Textus posterior.

*De Heinrico IIII. et filio eius Heinrico quinto[a]. *f. 189.

Anno Domini M⁰LVII⁰ Heinricus Heinrici predicti filius eligitur adhuc puer. *A. S. Rudb. 1057—1061.* Pape Stephano successit Benedictus, *Otto VI, 34.* post quem Nycholaus; quo subducto Alexander secundus eligitur. *Mart. Pont.* Hic ecclesiam ancillatam in pristinam erigere studuit libertatem. Cuius tempore dux Spoleti Gotfridus et Mechtildis comitissa Northmannos Campaniam vastantes et Apuliam expulerunt. Hec Mechtildis cum imperatore pugnavit et omnia *Mart. Opp. Otto.* sua optulit sancto Petro. Post hunc Gregorius VII. eligitur, ⟨qui[b] Hylteprandus dictus fuerat⟩. Saxones regi rebellantes eum in multis accusant, cum quibus iniit prelium et devicit; dux[c] Saxonum Geberardus[d] et Ernustus marchio orientalis, *cf. Otto VI, 15.* marchionis Alberti filius, occiduntur. Papa regem vocatum et *Mart. Otto VI, 35.* non comparentem excommunicavit et postea in Lombardia *A. S. Rudb.* in nive et glacie diebus pluribus procedentem absolvit. Postea *1075. 1077.* pers[ua]site[e] eligi Rudolfu[m][e] ducem Suevie, quo oc[ciso][e] et in Merspurch, que Martinopolis dicitur[1], sepulto [re]galiter[e] rex ibi venien[s][e] vidit, conventus, cur talem tam honorifice *G. Fr. I, 7.* sineret sic iacere; qui respondit: 'Ut[inam][e] omnes inimici mei i[ace]rent[e] tam regaliter tumulati'! Post hunc Hermannus d[ux][e] Lothoringie elig[itur][e], qui a regni fidelib[us][e] similiter *Otto VI, 35.* est occisus*.

Rex Bertham Ottonis marchionis Ythalici duxit filiam Agnetem[2], ex qua Heinricum, Chunradum genuit et Agnetem. Hic ad interventum consortis sue tempore Lůdolfi ducis Karinthie Sygehardo patriarche et ecclesie Aquilegiensi sub privilegio et preclaris testibus utriusque status principibus marchiam Carniole tradidit donacione sollempni. Rex[f] in angustiis constitutus Frid[ericum][e] comitem de Stŏphen advoc[avit][e], ei filiam suam Agnetem et duc[atum][e] *G. Fr. I, 8. 9.* Suevie contulit. Qui debellato Berth[olfo] de Zæringen, qui

*) Papa regem voc. — occisus *in marg. pro deletis:* Papa *Otto.* regem vocatum sepius et non comparentem gravis- *Mart.* sime excommunicavit, ad quem novissime venit in Lombardiam et multis diebus in nive et glacie procedens nudis pedibus vix absolucionis graciam impetravit.

a) *tota haec capituli recensio cum additamentis in marg. scriptis a Ioh. cancellata, aeque ac omnes notae marginales.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* c) dux — occiduntur *in marg.* d) *sic h. l. c.; cf. supra p.* 56, *l.* 19. e) *uncis inclusa abscisa supplevi ex rec. D.* f) Rex — et Fridericum *(p. 75, l. 2) in marg. infer., in marg. adnotatum:* Nota inferius.

1) *Cf. supra p.* 72, *n.* 4. 2) *Cf. supra p.* 72, *n.* 3.

Textus prior.

[Otto VI, 35. cf. G. Fr. I, 6.] dolfum Hermannus dux Lothoringie eligitur, qui similiter a regni fidelibus est occisus. Rex ad interventum consortis sue Berchte tempore Lůdolfi ducis Karinthie Sighardo patriarche et ecclesie Aquilegiensi dedit marchiam Carniole sub privilegio valde claro[1]; [G. Fr. I, 2. Mart. Opp. Otto VI, 36. VII, 1.] et Romam veniens papam expulit, qui ad montana Thuscie ad terram Mechtildis comitisse commigravit et Gwibertum archiepiscopum Ravennatensem, qui Clemens dictus est, instituit; hic eum sollempniter coronavit. Postea papa Gregorius Salerni moritur, et Desiderius abbas Cassinensis, qui Victor secundus[2] dictus est, instituitur a Romanis. Anno Domini M°LXXXXIIII°[a] Karthusiensis ordo surgit[3]. [V. Brun. cf. Mart. Pont.] Quidam actu legens Parisius moritur, ⟨et[b] ecce corpus omnibus audientibus⟩ dixit: 'Iusto Dei iudicio accusatus sum[c]; iusto Dei iudicio iudicatus'; tercio: 'iusto[d] Dei iudicio dampnatus sum'. Bruno quidam Remensis canonicus hoc audiens cum sex constudentibus venit ad episcopum Granopolitanum penitencie viam querens; qui presul vidit septem stellas[4] ante se cadentes et postea in sua dyocesi in quandam vastam solitudinem se mittentes, et cum misterium hic tractaret, septem predicti venientes ad pedes suos suum propositum ostenderunt, qui ubi stelle se submiserant eos locat, ⟨ibique[e] ordinem Deo et hominibus celebrem inceperunt⟩[5]. Unde versus[6]:

Anno milleno quarto quoque, si bene penses,
Ac octogeno sunt orti Karthusienses.

[Mart. Opp. Rob. Otto VII, 2.] Mortuo Victore Urbanus II. eligitur; hic anno Domini millesimo nonagesimo II° apud Clarum-montem concilium celebrat, necessitatem Christianorum in partibus transmarinis propallat[f], transitum regibus, regnis, gentibus et insulis maris persuadet, quem de diversis partibus magni principes sunt aggressi, qui omnes episcopo Podiensi et Gotfrido duci Lotho- [Mart. Imp.] ringie sunt commissi. Ubi revelacione sancti Andree et per

a) *sic c.* — Karthuſ. *c.* b) *uncis inclusa a Ioh. perperam deleta; praecedunt quaedam litterae deletae.* c) *seq. delet.:* postea. d) iusto — iud. *in marg.* e) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* f) *sic c.*

1) *Haec Ioh. privilegiis authenticis inspectis novisse videtur, datis Papiae a.* 1077. *(Apr.), St.* 2800, *et Norinbergae Iun.* 11, *St.* 2802. 2803, *quae exstant 'Archiv f. öst. Gesch.' XI,* 2, *p.* 72 *sqq. In diplomatibus Liutoldus dux Carinthiae inter petentes laudatur; marchiam Carniolae, comitatum Istriae et comitatum Foriiulii rex donavit.* 2) *Immo tertius.* 3) *Ioh. versus memoriales subsequentes secutus est.* 4) *E Vita antiqua Brunonis, Acta SS.* 6. *Oct. III, p.* 725—727, *ubi miraculum Parisinum ad a.* 1082. *narratur.* 5) *Stellas cecidisse et in loco, quo se demisissent, coenobium fundatum esse non invenitur in Vita antiquiori neque in Vita Hugonis episcopi Gratianopolitani, Acta SS.* 1. *Apr. I, p.* 36 *sqq.* 6) *Quos versus edidit Mabillon, Acta SS. O. S. B. VI,* 2, *nr.* 86; *habent et Theod. Engelhus, Chron. ed. Mader p.* 209, *et Andreas Ratispon., Eccard., Corpus I, col.* 2072. *etc.*

Textus posterior.

gener Rudolfi fuerat [et[a]] ducatum apprehenderat, eo prospere est po[titus][a], et genuit Chunradum et Frid[ericum][a]. *G. Fr. I, 7.* *ib. c. 9.* Imperator Romam veniens papam expulit, qui ad montana Thuscie ad terram Mechtildis comitisse commigravit; *Mart.* *G. Fr. I, 2.* et imperator Gwibertum Ravennatensem episcopum, qui Clemens dictus est, instituit; qui eum sollempniter coronavit. Papa Gregorius apud Salernum moritur, et Desiderius abbas Cassinensis, qui Victor III. dictus est, instituitur a Romanis; sub quo anno Domini M°LXXXIIII° ordo Karthusiensis[b] ortum habuit tali modo. *V. Brun. c. 1. cf. Mart. Pont.* Quidam actu legens Parisius moritur et ter de pherethro exclamavit, primo: 'iusto Dei iudicio accusatus', secundo: 'iusto Dei iudicio iudicatus', tercio: 'iusto Dei iudicio sum dampnatus'. Quod audiens Bruno quidam Remensis, vir magnus, viam penitencie meditans, cum sex constudentibus ad virum sanctum presulem Granopolitanum venit, qui splendidissimas previderat septem stellas ante se de ethere descendentes et postea in quandam sue dyocesis solitudinem se mittentes. Quorum propositum cum audisset, misterium stellarum revolvens eis locum, in quo stelle se submiserant, demonstravit, ubi se artissime concludentes religionem Deo et hominibus celebrem inchoarunt; unde[c] versus:

Anno milleno quarto quoque, si bene penses,
Ac octogeno sunt orti Karthusienses.

Mortuo Victore Urbanus eligitur. *Mart. Opp.* Hic concilium in Alvernia celebrat anno Domini M° nonagesimo II°[1], *Otto VII, 2. Rob. 2. 3.* de diversis mundi partibus gentes, reges, insulas, regna ad passagium inflammat; quos episcopus Podiensis et dux Gotfridus Lothoringie atque Bohemundus feliciter gubernabant; pauci[d] ex Alemannia pro tunc tempor[is][e], quia ecclesia et imperium dissidebant. *Mart. Imp.* In hoc tempore, anno Domini M°LXXXIX° inventa est lancea domini salvatoris sancto Andrea veris signis revelante apud

a) *uncis inclusa in marg. desecta supplevi ex D.* b) Karthuſ *c.* c) unde — Karthusienses *in marg.* d) pauci — dissidebant *in marg.* e) *uncis inclusa abscisa supplevi; nota verbum finitum deesse.*

1) *Cum Robertus monachus, quem Ioh., ut ex eius Hist. fund. Victoriae constat, legerat, concilium Claromontanum a.* 1095. *celebratum esse dicat, Ioh. etiam supra p.* 74. *a.* 1092. *praebet.*

Textus prior.

Mart. Imp. miraculorum ostensionem lancea domini salvatoris apud Antiochiam repperitur; de qua sumentes fiduciam successus *cf. Otto VII, 5.* in preliis prosperos habuerunt. Expugnata Gotfridum novum statuunt ibi regem. Cum[a] autem essent in Cesarea, accipiter columbam quandam super exercitum graviter plagatam deiecit; littere vero circa eam sunt reperte talis sentencie: *Rex Acharon duci Cesaree salutem. Generacio canina venit, gens contenciosa, contra quos per te et per alios legem tuam defendas. Idem annuncia aliis civitatibus.*

Exord. I, 1—14. Anno Domini M⁰LXXXXIX⁰ Cisterciensis ordo in Burgundia incipit per Ropertum abbatem, qui cum viginti et uno monachis de Molismo exiens propter regularis vite districtitudinem secesserunt et sic ordinem inceperunt, quem beatus Bernardus vita et doctrina mirabiliter illustravit. Unde versus[1]:

Anno milleno centeno quo minus uno
Sub patre Roperto Cistercius incipit ordo.

Otto VII, 7. Anno[b] Domini M⁰C⁰ Gwibertus moriens densissimo scismati finem dedit.

Hoc tempore plurimi de Germania et aliis partibus passagium adierunt, inter quos Thymo presul Salczburgensis, cum nollet ibidem captus ydolis immolare, glorioso martirio *A. S. Rudb. 1106. cf. Otto VII, 13.* coronatur; cui successit Chunradus, vir per omnia sancte vite[2].

a) Cum — civitatibus *in marg. infer.* b) A. D. M⁰C⁰ — dedit *in marg.*

1) *Hos versus (in quorum priore lege* bis minus uno*) habent Gaufr. de Collone, SS. XXVI, p.* 616; *Monum. Erphesfurt., SS. R. G. p.* 691; *Theod. Engelhus ed. Mader p.* 210. *O. H.-E.* 2) *Ioh. haec e Vita Chunradi archiep. Salzburgensis (SS. XI, p.* 63 *sqq.) scire potuit.*

Textus posterior.

Anthyochiam, per quam successus felices et prosperos cum (Mart. Imp.) maximo gaudio consecuntur*. Visi sunt enim eis sancti mar- (Rob. 7.) tires Georius, Mercurius[a], Mauricius pugnantibus advenisse. Viderant[b] eciam super exercitum colum[bam][c] plagari ab acci- (Mart. Imp.) pitre, sub cuius a[la][c] littere sunt reperte: *Rex A[cha]ron*[c] *duci Cesaree salu[tem]*[c]. *Generacio canina venit, gens conten[ciosa]*[c], *contra quos per te et per alios legem tu[am]*[c] *defendas. Idem annun[cia]*[c] *aliis civitatibus.* ⟨Bohemundus[d]⟩ novus in Ierusalem rex crea- (A. S. Rudb. 1101.) tur. Hoc[e] tempore floruit in Anglia Anshelmus abbas, post archi- (Mart. Pont.) episcopus Cantuariensis. Urbanus rediens Gwibertum expulit et (Otto VII, 6.) in brevi ipse ultimum diem clausit, et Paschalis II. substituitur. Anno Domini M°LXXXIX° noster Cisterciensis ordo (Exord. I, 1—14.) sub abbate Roperto sumpsit exordium, qui exiens a Molismo (cf. Mart.) cum religiosis fratribus, regularis vite districtitudinem emulantes, in Cisterciensem solitudinem secesserunt. Quibus astipulatus Hugo archiepiscopus Lugdunensis scripsit summo pontifici pro eisdem. Odo eciam dux Burgundie eis ecclesiam ligneam, quam inceperant, consumavit; unde[f] versus[1]: (A. S. Rudb. 1099.)

Anno milleno cente[no][c] *quo minus uno*
⟨Ierusalem[g] *Franci [ca]piunt*[c] *vitute potenti⟩.*
Sub patre Roperto Cistercius incipit ordo.

Hic ordo per ingressum beati Bernardi ⟨multipliciter[h] (Exord. d. 2.) ampliatus⟩, vita[i] et doctrina[k] immo tota ecclesia est multipliciter illustrata.

Anno Domini M°C° Gwibertus moritur et densissimo scismati (Otto VII, 7.) finem dedit. Hoc anno plures ex Germania, Ythalia et Aquitania (A. S. Rudb. 1101.) transfretantes Christianis plurimum profuerunt. Inter quos venerabilis Thymo Salczburgensis archiepiscopus, cum nollet ibidem captus ydolis immolare, glorioso est martirio coronatus; cui successit Chunradus, vir per omnia (ib. 1106. cf. Otto VII, 13.) sancte vite.

*) *Seq. delet.:* Anno Domini M°LXXXXIX° Ierusalem.

a) Demetrius *Rob.* b) Viderant — civitatibus *(l. 9) in marg.* c) *uncis inclusa abscisa supplevi.* d) *hoc falsum nomen a Ioh. delet.* e) Hoc — substituitur *in marg.* f) unde — ordo *in marg.* g) *hic versus a Ioh. deletus.* h) mult. ampl. *a Ioh. delet.* i) *seq. delet.:* et virtutibus eiusdem multipliciter illustratus. k) *seq. delet.:* eius.

1) *Hi duo versus, quorum secundum Ioh. delevit, vulgatissimi sunt, a permultis traditi auctoribus, quos composuit Fulcher. Carnot. I,* 30; *cf. 'Forsch. z. deutschen Gesch.' XIX, p.* 25, *nr.* 39. *De tertio versu vide supra p.* 76, *n.* 1. *O. H.-E.*

f. 139'. *Anno Domini M°C° primo[1] Chunradus imperatoris filius mo- *Otto VII, 7. 8.* ritur et Florencie sepelitur. Anno Domini M°C°III° imperator disponens se ad iter transmarinum filium suum Heinricum post se regem in Moguncia designavit, qui mox patri se oppo- *Mart. Imp.* suit*. Hoc[a] tempore floruit Hugo de Sancto Victore Parisius, vir vita et sciencia plurimum illustratus[2]. Hoc eciam *Otto VII, 9. Mart. Imp.* tempore multi milites mare transeunt, iuxta templum Iero- *Bernh.* solimis se locantes, ⟨terrenam[b] miliciam relinquentes⟩, crucis Christi miliciam induentes, se ⟨monachos[b] ostendentes, se⟩ Templarios appellantes; quorum votum papa Honorius II. postea approbavit et beatus Bernardus sermone exhorta- *G. Fr. I, 10.* torio ad eos scripto plurimum commendavit[3.]**. Contigit interea Fridericum ducem, imperatoris generum, mori, et *Otto VII, 9.* Agnes relicta eius in fratris sui tutelam est recepta. Pater ergo et filius belligerantes contra se in ripa Reni[4] fluminis consederunt. Filius videns robur patris in duce Bohemorum et Lůpoldo marchione orientalis marchie[5] consistere, cuius sororem habuit dux prefatus, Lůpoldum accersiens, dans sororem con- *G. Fr. IV, 14.* iugem, et sic ambos efficit sue partis. Ex quo Lůpoldo genuit presules Ottonem Frisingensem, Chunradum Pataviensem, postea Salczburgensem, et Lůpoldum atque Heinricum, postea duces Noricorum et orientalis Pannonie mar- *Otto VII, 10—12.* chiones. Convenerunt tamen pater et filius ita, quod pater imperialia filio resignavit; sed postea regi Francie et aliis principibus atque civitatibus[6] se circumventum lamentabiliter querulatur. Contra quem filius iterum ordinat exercitum, usque ad Mosam insequens, sed a patris est[c] fidelibus retroactus. *G. Fr. I, 10. Otto VII, 14.* Interea pater moritur apud Leodium[d], et filius cum XXX milibus armatorum Ythaliam ingreditur et a Paschali papa susceptus est, conveniuntque, ut rex investituras episcoporum remitteret, et papa sibi eorum regalia resignaret, super quo obsides sunt statuti. Quod dum rex peteret effectui mancipari, papa recusavit asserens episcopis non placere; et propter hoc papa

*) *Primo Ioh. scripserat, sed delevit:* ⟨sed[b] mox, quia excommunicacione fuerat implicatus, filius se⟩ patri opposuit ⟨consilio[b] malignorum⟩.

Otto VII, 9. **) *Seq. delet.:* Pater ergo et filius contra se acies figunt.

a) Hoc — illustratus *in marg.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* c) est *super lineam add.* d) ap. L. *in marg.*

1) Anno sequenti, *scil. post Wiberti mortem ad a.* 1100. *narratam, Otto l. c.* 2) *Cf. Iac. de Varagine, Leg. Aurea c.* 181, *ed. Graesse p.* 843, *SS. XXIV, p.* 170. 3) *Bernhardi De laude novae militiae ad milites Templi librum dicit.* 4) Regini fluminis *Otto dicit, sed cod. eius* 5 *habet* Rheni fluminis. 5) orient. m. *Ioh. addidit ex Ottonis Chron. VI,* 32. 6) *Otto VII,* 12: omnibus se fraude circumventum . . . declamavit.

capitur et Ulrico patriarche commendatur. Quod factum *[Otto VII, 14.]* Chunradus presul Salczburgensis vivaciter reclamavit, *[cf. Mart. Opp.]* et ob hoc a quodam invasus pene fuerat decollatus. Populus eciam Romanus regem bello et militaribus actibus[a] petit, qui armis[b] exercitatus et intrepidus[c] de eis magnifice triumphavit, et plures in Tyberi, quam prostrati gladio, sunt submersi.

Anno[d] Domini M°C°XIX° Lůpoldus[e] marchio [S]tyrie[f] vir in Dei rebus magnificus ⟨habebatur[g], [qui][f] monasterium Runense[1] cum consorte [S]ophia[f] fundavit Cisterciensis ordinis et gloriose dotavit⟩; moriens Otakarum [fi]lium[f] reliquit, ⟨qui[h] postea monasterium Karthusiensis ordinis in marchia Styrie, quod Vallis Sancti Iohannis dicitur[2], fundavit⟩.

Rex rediens in se ipsum facinus, quod[i] in papam *[Mart. Imp. Otto VII, 14.]* egerat, in cancellarium suum Albertum, postea Moguntinum presulem, retorquens pape et populo reconciliatur, et privilegio de episcoporum investituris extorto papa dimittitur; quod tamen postea episcoporum sinodus reprobavit. Rex a papa imperiale suscipiens dyadema in Alemanniam rediit et comitem Barrensem cepit et suspendisset, nisi nobilium *[ib. VII, 15. G. Fr. I, 11.]* intervencio extitisset. Mortuo[k] Paschale succedit Gelasius, *[Mart. Pont.]* et huic post annum unum Kalixtus. Imperator duxit *[A. S. Rudb.]* filiam regis Anglorum; in quibus nupciis Lotharium Saxonie *[Otto VII, 15.]* ducem nudis pedibus subplicantem admisit ad graciam, Gebardi filium supradicti[3]. Iterum fit coniuracio contra *[cf. ib. VI, 34.]* eum, et in se imperium fluctuat et turbatur. Anno Domini M°C°XX° ordo Premonstratensis cepit per Nortbertum Coloniensem; dum[l] iugum Cisterciensis ordinis ferre propter corporis imbecillitatem non valeret, beata virgo locum in Pikardorum partibus premonstravit, et ob hoc primum cenobium dicitur Premonstratum[4]; unde[m] versus[5]:

Anno milleno centeno bis quoque deno
Sub patre Norberto Premonstrati viget ordo.

a) et mil. act. *supra lineam add.* b) armis *supra lineam add.* c) et intr. *supra lineam add.* d) Anno — fundavit *(l. 14) in marg.* e) *pro deleto* Otakarus. f) *uncis inclusa abscisa supplevi.* g) hab. — dotavit *a Ioh. deleta;* hab. *signaculo apposito superius exstat.* h) qui — fundavit *a Ioh. deleta.* i) q. in p. eg. *in marg.* k) Mortuo — Kalixtus *in marg.* l) dum — valeret *in marg. infer. scripta hoc loco, ubi signaculum exstat, inserenda esse videntur.* m) unde — ordo *in marg.*

1) *Reun in Styria; a monachis Ebracensibus a.* 1130. *Sept.* 8. *fundatum est; cf. Janauschek, Orig. Cisterc. p.* 17, *nr.* 39; *Tangl in 'Archiv f. österr. Gesch.' XVII, p.* 228. 2) *Seitz in Styria; Zahn, 'Steir. UB.' I, p.* 485. 551; *Muchar, 'Gesch. Steierm.' III, p.* 273. 3) *Cf. supra p.* 73, *l.* 13 *(n. d).* 4) *Haec neque ex Mart. Pont., SS. XXII, p.* 435, *l.* 34 *sqq., deprompta sunt neque e Vita s. Norberti, Acta SS. Iun. I, p.* 819 *sqq., neque ex altera, SS. XII, p.* 670 *sqq.* 5) *Hos versus habent Balduin. Ninov., SS. XXV, p.* 526; *Ioh. Longus, ibid. p.* 792; *Robert. Autissiod., SS. XXVI, p.* 231; *Theod. Engelhus ed. Mader p.* 219. *O. H.-E.*

Otto VII, 15. Imperator iterum Ythaliam ingrediens Chunrado et Friderico sororis sue filiis res in Alemannia commendavit; sed agentibus Alberto Moguntino, Chunrado Salczburgensi, *et Mart. Opp.* Friderico Coloniensi iterum a Kalixto excommunicatur, et scisma denuo renovatur. Imperator procinctum movens contra Urbem Burdinum Hyspanum sedi prefecit, quem Kalixtus in Sutrio captum post imperatoris recessum ante se Romam ire compulit sedentem camelo, habentem caudam pro freno, eumque in late- *Otto VII, 16. Mart. Opp.* bris usque ad vite terminum conservavit[1]. Imperator metuens anathematis gravitatem vidensque deficere a se regnum Lamperto sedis apostolice legato Moguncie[2] privilegium, quod extorserat, resignavit et ab anathemate[a] absolvitur, privilegiumque sibi et ecclesie conscribitur, ut electi non prius ordinentur, quam regalia de manu eius suscipiant per sceptrum; quod factum est pro bono pacis, et sibi tantum esse concessum dicitur; et sic libertas *Mart. Pont. A. S. Rudb. 1125.* ecclesie reformatur. Sublato Kalixto Lampertus predictus eligitur, qui Honorius II. est vocatus. Imperator apud Traiectum in- *G. Fr. I, 15. Otto VII, 16.* ferius moritur et Spire in supulchris regalibus[3] sepelitur.

**f. 140.* *Anno Domini M°C°XXV°[b] quatuor apud Moguncíam regni *Otto VII, 17. cf. VI, 32.* optimates eliguntur[4], scilicet Fridericus dux Suevie, Lůpoldus marchio orientalis marchie, Karolus comes Flandrie, Lotharius dux Saxonie; et hic optinuit, qui electus mox Heinrici predecessoris progeniem, specialiter Chunradum et Fridericum duces *G. Fr. I, 17—19.* Suevie, persequi graviter est exorsus; vallavitque urbem Noricorum et Spiram, ubi dicti fratres sua presidia locaverunt, et quidem regem ab obsidione Nůrenberch potencialiter abegerunt, Spira vero per pacta sue se subdidit dicioni[5]. Lotharius[c] autem filiam suam Heinrico duci tradidit Nori- *Otto VII, 17.* corum, filio Heinrici*. Papa Honorius parcium Lotharii[6] predictos fratres excommunicationis[d] gladio est aggressus; unde Fridericus, licet contra fas ageret[6], adiutorio quorundam Chunradum fratrem suum in regem sublevavit, qui transalpinans a Mediolanensibus suscipitur et ab Anshelmo eorum presule apud Modoycum coronatur. Pro qua temeritate presul *ib. c. 18.* deponitur et alius subrogatur. Interea Honorius defungitur, et *Mart. Pont.* Innocencius II[us] et Petrus Leonis eliguntur. Innocencius Petrum in Urbe relinquens tyrannizantem et utensilia ac ornamenta ecclesiarum ad stipendium suorum complicum distra- *Otto. cf. Ern. I, 2.* hentem venit Pisas et Ianuam[7] et deinde in Alverniam,

G. Fr. I, 14. *) *Seq. delet.:* ex qua genuit Fridericum primum postea imperatorem et Iuditham ducissam Lothoringie.

a) ab anath. *in marg.* b) *seq. delet.:* Lotharius predictus. c) Loth. — Lothoringie *(l. 41) in marg.* d) excommunionis *c.*

1) *Cf. supra p.* 59, *n.* 4. 2) *Concordatum non Moguntiae, sed Wormatiae, ut et Otto VII,* 16. *habet, a.* 1122. *factum esse nemo nescit.* 3) *Cf. supra p.* 56, *n.* 1. 4) ad regnum designantur *Otto.* 5) *Otto, Gesta 1,* 18: ibi *(Spirae)* . . . praevalere tunc non potuit. *Nescio, quo Ioh. adductus sit, ut haec scriberet; cf. Hist. Welf. Weingart. c.* 17. 6) *Haec auctor addidit.* 7) *Martinus papam reversum Ianuenses et Pisanos pro servitiis honorasse narrat, e quibus Ioh. haec effecit.*

ubi apud Clarum-montem[1] concilium celebrat, et obvios suscipit *Otto VII, 18.* Lotharii nuncios, scilicet Chunradum Saltzpurgensem et Heribertum Monasteriensem[a] presules reverendos. Exacto con- *cf. Ern. I, 6.* cilio papa ad Belgicas partes se transferens venit Leodium, vocans Lotharium in adiutorium contra Rogerium principem Siculorum; qui dum instaret pro investituris pontificum *cf. G. Fr. I, 24.* et nichil proficeret[2], rediens ad expedicionem Ythalicam se componit. Fridericus autem dux Suevie duxit *G. Fr. I, 14. cf. 12. 19.* uxorem Iuditham Heinrici ducis Noricorum sororem[b] et regnum quantum potuit lacessivit. Qui dux ei frequenter extitit *ib. c. 19. 20.* importunus, quia parcium regis fuit[c].

Genuit[d] tamen ex sorore ducis Frideri[cum] postea impera- *ib. c. 14.* torem et Iuditham ducissam Lothoringie; qua defun[cta] duxit *ib. c. 22.* filiam comitis de Sarbur[ch], que genuit ex eo Chunradum Re[ni] postea palatinum et Clariciam, que nupsit Lůdewico lantchravi[o] Thuringorum.

Et sic quodammodo[e] concipiebatur, ut parturiretur *cf. ib. I, 20. II, 2.* Gwelforum et Gwebelingorum in regno[f] ortus. Nam ducum Noricorum radix de familia prodiit Gwelforum, ab antiquo tempore sic vocata, alii de Gwebelinga ex regii sanguinis, scilicet Heinricorum predictorum imperatorum et regum, tramite surrexerunt. Fridericus autem dux Chunradum filium *ib. I, 26. 27. cf. I, 7. 8.* Bertholfi de Zæringen apud Turegum, ipso oppido[g] capto, suis municionibus dissipatis subegit* et tam regi quam duci sororio viriliter resistebat[3]. Frater eius Chunradus ex *Otto VII, 18.* Ythalia regressus in Alemanniam nichil commodi, sed *cf. G. Fr. I, 18.* amissionem pene omnium qui secum ierant reportavit. Lotharius per vallem Tridentinam Ythaliam ingrediens venit Romam. Interea papa revertitur et memor in reditu beni- *Mart. Opp.* ficencie[h] Ianuensium et Pisanorum, Ianuensem presulem, qui subiectus fuerat Mediolanensi, archiepiscopum et Pisanum primatem tocius Sardinie consecravit; et veniens Romam in ecclesia Salvatoris que Constantiana[i] dicitur Lotharium coronavit. *Otto VII, 18.* Petrus enim Leonis sancti Petri basilicam cum suis satellitibus occupavit.

Anno[k] Domini M°C°XXXII° Pil[grimus] venerabilis patriarcha ⟨in[l] Carniola de possessionibus, [quas] ibi

*) *Seq. delet.:* Chunradum[4] eciam, Heinricum eciam comitem *G. Fr. I, 26.* de Wolfrat.

a) Mon. *in marg.* b) *pro deleto* filiam. c) *seq. delet.:* uxor gener enim eius extitit. d) Genuit — Thuringorum *in marg.* e) *seq. delet.:* incepit incepit. f) reĝ *ex* reġ *corr.; seq. delet.:* utero dissensio. g) *seq. delet.:* expugnato et castro Zæringen. h) *sic* (bñficene) *c.* i) *sic c.;* Constantiniana *Otto.* k) A. D. — nomen *(p. 82, l. 8) in marg., partim desecta et quae difficile leguntur.* l) *uncis inclusa a Ioh. deleta.*

1) *Alverniam Otto pro civitate, Ioh. pro regione ponit.* 2) *Verba* et nichil proficeret *inspecta Ernaldi V. Bern. I, 5. sunt addita.* 3) *Haec non huc pertinent, sed ad a.* 1146. *circiter, quia de Friderico iuniore, filio ducis, postea imperatore, agitur; cf. Bernhardi, 'Jahrb. Konrads III.' p.* 485, *n.* 447. 4) *Comitem de Dachowe.*

Aquilegiensis habuit ecclesia, [monasterium[a]] Cisterciensis ordinis quod Sitich d[icitur] fundavit⟩; clarus in impera[toris] curia habebatur, ⟨vir per omnia laude dignus⟩, qui in marc[hia] Carniole monasterium Cister[ciensis] ordinis fundavit, et i . . . d . .[b] loco apto quidam viden[s] locum, in quo nunc est monasterium, d[ixit]: 'Sit hic', et hac racione f . . . . . . Sithic un . . . . .[c] est indi[tum] sibi nomen[1].

Otto VII, 19. Imperator in Alemanniam reversus curiam in Babenberch celebrat ibique interponente se beato Bernardo ambo fratres Chunradus et Fridericus ad graciam sunt recepti. Quo facto imperator Bohemorum ducem, quamvis cum multorum suorum dispendio[2], Polonorum duces tributarios sibi fecit. Pomerarios[d] et Rugos ad hominium compulit; et conglobata infinita multitudine, secum habens predictum Chunradum, Friderici fratrem, et Heinricum generum suum, Noricorum ducem[3], procinctum in Ythaliam iteme[e] movet, ubi exteriorem[f] Ythaliam in *ib. c.* 19. 20. provinciam redegit, interiorem lustrans, Apuliam, Campaniam, Calabriam peragravit, civitates fortissimas cum castris munitissimis expugnavit. Beneventum per generum suum Heinricum subactum *cf. Mart. Imp.* pape restituit, Rogerium ex Apulia et Campania in Siciliam effu- *Otto VII,* 20. gavit; quo hoste iudicato ducatum Apulie tam ipse quam papa, ne alter alteri derogaret, Reginaldo nobili viro, qui alibi[4] Rainulfus legitur, cum vexillo pariter contulerunt. Imperator rebus bene gestis in Alemanniam rediens apud Tridentum moritur*, corpus in Saxoniam transfertur. Regalia Heinrico *ib. c.* 21. 22. genero commendavit; filium non reliquit. Principes, qui *cf. A. S. Rudb.* 1137. secum fuerant, plures ante eum in illis partibus, aliqui *G. Fr. I,* 23. reversi[g] post eius transitum sunt defuncti; gener eius plures fastu superbie turbaverat**, Chunradus vero Friderici frater omnibus se placabilem exhibens multorum et pene om- *ib.* nium complacenciam acquirebat; deferbuerat eciam odium antiquum, quod contra suum avunculum Heinricum[5] quidam

*) *Seq. delet.:* vir per omnia commendabilis.

**) *Seq. delet.:* et pro nichilo magnatorum amiciciam reputabat.

a) *vel* cenobium *legendum; quot litterae cuiuscumque lineae desectae fuerint, certe dici non potest.* b) *ante* d *duae vel tres litterae sunt abscisae; duae sequentes non bene leguntur.* c) uuicive *vel* unitive *legere mihi videor.* d) Pomeranos *Otto.* e) *sic cursus gratia.* f) citeriorem *Otto.* g) reversi *corr. ex* post reversionem.

1) *Monasterium Siticense (Sittich in Carniola inferiori apud Laybacum) fundatum est per Pilgrimum patriarcham Aquilegiensem a monachis Runensibus, qui a.* 1132. *advenisse feruntur; Janauschek, Orig. Cisterc. I, p.* 42, *nr.* 103. 2) *Haec Ioh. ex Ottonis Gest. Frid. I,* 21. *inseruit.* 3) et Heinr. — ducem *Ioh. inseruit, qui apud Ottonem l. c. paulo inferius legit eum expeditioni Italicae interfuisse.* 4) *In Ernaldi Vita s. Bernhardi II,* 7. *Rannulfus vocatur.* 5) *Cf. Ottonis Chron. VII,* 22: Conradum imperatoris Heinrici sororium.

habere principum videbantur. Cui Ovidii[1] possumus (*G. Fr. I, 23.*) versiculum decantare:

Sit procul omne nephas, ut ameris, amabilis esto[a].

*Anno Domini M°C°XXXVIII° Chunradus predictus in Con- (**f. 141. Otto VII, 21. 22.*) fluencia eligitur et a Theodewino cardinale Aquisgrani coronatur. Nam Brunone Coloniensi presule eiusque successore in (*G. Fr. I, 23.*) Apulia sub Lothario mortuis, successor adhuc pallium non habebat. Heinricus autem dux Bawarie[2] cum Saxonibus, quia electioni non interfuerant, eam quantum poterant sugillabant. Porro Rogerius Apuliam gestiens rehabere cum Reginaldo duce bellum instaurat. Fuit autem idem Rogerius parcium (*Otto VII, 18.*) Petri Leonis, ratus se per hoc patrimonium sancti Petri in (*cf. Ern. II, 7.*) provincia Beneventana securius possessurum. Beatus autem Bernardus pro hoc scismate destruendo plurimum laborans, ibi tunc existens Rogerio fugam et duci predixit victoriam gloriosam.

Anno[b] Domini M°C°XXXIX. Iohannes de Temporibus, qui (*Mart. Imp.*) vixerat annis trecentis LXVI a tempore Karoli Magni, cuius armiger fuerat, est defunctus.

Moritur autem Petrus Leonis, et cum eo scisma moritur (*Otto VII, 22.*) septennale[3]. Dux eciam Reginaldus moritur, et Rogerius (*ib. c. 23. 24.*) prius victus Apuliam ingreditur, ducis fratrem principem Capuanum cum pluribus nobilibus expulit[c], civitates multas et monasteria devastavit, Innocencium papam cum exercitu in Apuliam euntem cepit et titulum regii nominis de Sicilia, ducatum Apulie et Calabrie, principatum Capue ab eo vi extorsit. Et (*G. Fr. I, 34.*) statim naves bellicas cum ducibus componit in Greciam, qui Athenas, Chorintum, Thebas et alias urbes celebres expugnantes spolia et captivos cum pannorum sericorum opificibus advexerunt, quos Rogerius locavit in Phalernum[d] Sicilie urbem et ipsa arte Romanam patriam illustravit. Rex Chunradus (*Otto VII, 22. 23.*) curiam celebrans Moguncie Saxones ad se venientes in graciam recepit[4]; sed dux Heinricus Noricorum venit quidem[5], sed imperialia reddere recusavit et ob hoc indignacionem regiam reportavit. Altera vice Ratispone regalia restituit, sed sine gracia iterum abiit et recessit. Novissime pro superbia Herbipoli (*cf. G. Fr. I, 23.*) proscriptus sentencia principum cum paucis comitibus in Saxoniam commigravit.

a) *f. 140'. vacat, exceptis reliquiis carminis dedicatorii in marg. infer.* b) A. D. — defunctus *in marg.* c) *corr. ex* expellit. d) in Palerno Siciliae metropoli *Ottonis cod. B* 1.

1) *Ars am. II,* 107. 2) *Heinricum ducem Bawariae fuisse Ioh. legit in Ottonis Gestis I,* 23: Heinricus Noricorum dux. 3) *Auctor tempus scismatis perperam computavit secutus Ottonis Chronicon, ubi Petrus a.* 1138. *obiisse dicitur.* 4) *Curias apud Moguntiam et Bamberg habitas Ioh. confudit; cf. Otto Fris. l. c. et Bernhardi, 'Jahrb. Konrads III.' I, p.* 34 *sqq. et* 38. 5) *Nec Moguntiam neque in civitatem Bambergensem venit, sed Ratisbonam.*

Otto VII, 25. cf. 17. A. S. Rudb. 1136. Otto VII, 25. G. Fr. I, 45. Anno Domini M°C°XL° Lůpoldus orientalis marchio moritur, vir pius, monasteriorum et omnium pauperum consolator. Hic fundavit monasterium Sancte Crucis in Austria[1]. Hoc anno dux Bawarie Heinricus in Saxonia moritur, relinquens filium nomine Heinricum, quem mox Saxones, quia ex Lothario heredem non habuerant, in ducem ac principem sustulerunt.

Hist. fund. Hoc anno[2] Bernardus inclitus comes, frater Heinrici ducis Karinthie, heredem non habens, cum sua venerabili coniuge Chunigunde Victoriense monasterium in Karinthia Cisterciensis ordinis inchoavit.

Otto VII, 23. 25. Rex eciam Chunradus ducatum Noricum fratri suo Lůpoldo, superioris Lůpoldi filio, contulit; quod tamen frater Heinrici Welfo egre tulit.

Otto VII, 28. G. Fr. I, 24. 25. Anno Domini M°C°XLIII° Iohannes imperator Constantinopolitanus et Chunradus rex contra Rogerium per nuncios et epistolas invicem fedus amicicie[a] percusserunt. Insuper et Manueli filio Iohannis sue consortis sororem tradidit in uxorem.

Mart. Pont. A. S. Rudb. Otto VII, 31. Anno Domini M°C°XLIIII° Innocencio subducto Celestinus secundus eligitur; quo post sex menses mortuo Lucius secundus substituitur; hic a Romanis persecucionem sustinens[b] Chunradum invocat. *Mart.* Quo eciam infra anni spacium decedente Eugenius III^us, abbas Sancti Anastasii, sancti Bernardi quo ad conversionem filius[3], *Otto VII, 32.* eligitur, sub quo Armeni et Greci de ritu sacrificii et quibusdam aliis dissidentes examen ecclesie quesierunt; nam Greci infermentato sicut et Armeni sacrificant, sed vino aquam non admiscent, quemadmodum nos et illi. Pontifex iubet eos assistere, ubi divina misteria celebravit, quorum unus pontificali preditus dignitate super caput summi pontificis videt splendido fulgore solis radium choruscare et in ipso duas columbas ascendentes et descendentes; divinitus satis edoctus per hoc, qua simplicitate et claritate fidei et gracie ritus Romane ecclesie resplenderet.

V. Guil. Hoc tempore sanctus Wilhelmus comes Pictavie in Thuscia vitam asperrimam ducens, in heremo prope Grossetum de vita seculari beati Bernardi hortamentis instructus, cilicino habitu, lorica et cathenis circumdatus venit ad Eugenium[4] *Ps. 76, 11.* et in se *mutacionem dextere excelsi* et investigabilia Dei

a) *sequitur iterum:* invicem. b) Sustinē *c.*

1) *Haec non ex Ottonis Fris. Chron. VII,* 25. *desumpta sunt.* 2) *Cf. Hist. fundationis mon. Victor., Fournier, 'Abt Johann v. V.' p.* 152, *et A. v. Jaksch, Mon. hist. ducatus Carinthiae III, p.* 291, *nr.* 749, *quam Ioh. antea scripserat; de tempore fundationis disserui 'N. Archiv' XXVIII, p.* 142. 3) *Haec addidit e Gaufridi Vita s. Bernhardi V,* 16: Eugenius tertius, eiusdem patris sancti *(Bernhardi)* in conversatione sancta filius. 4) *Haec ex 'responsoriis et passionariis officii ecclesiastici', Acta SS.* 10. *Febr. II, p.* 450, *deprompta sunt.*

iudicia[1] declaravit; a quo ordo Wilhelmitarum pullulavit[a], qui habitum et officium secundum formam Cisterciensis ordinis gerunt; differunt tamen, quia habitum desuper cinctum habent*.

Lůpoldus igitur dux effectus subacta Ratispona Bawariam [*Otto VII, 25.*] potencialiter pertransivit et super Licum prope Augustam iudicia celebravit; Welfo frater Heinrici quondam pulsi fortiter obstitit, sed[b] prevalere non potuit rege auxilium ministrante. Defuncto Lůpoldo et in Sancta Cruce tumulato Chunradus rex Lotharii filiam, Heinrici ducis relictam, [*ib. c. 26.*] Heinrico fratri Lůpoldi predicti atque suo tradidit et ducatum et filium suum, quem de Heinrico priori habuit, pro amore mariti ducatum consuluit abdicare; propter quod Welfo contra Heinricum gravissimas exercuit simultates, ducatum Noricum *rapinis[c] et incendiis atterendo, [**f. 141'.*] Heinricus quoque dux eum eiusque adiutorum[d] undique perscrutans ecclesias offendit[e], municiones Frisingensis[2] civitatis destruxit, nec resistere valuit sibi Welfo. [*Cont. Sanbl. c. 1.*] Hoc tempore beatus Bernardus accepta auctoritate summi [*G. Fr. I, 37 seq.*] pontificis principes reges Gallie et Germanie cum infinita [*Mart. Imp.*] multitudine ad professionem transmarine milicie in Christianorum patrocinium excitavit. Nam[f] Edissa nunciata [*G. Fr. I, 36.*] fuerat capta et auxilium Christianorum imploratum. [*cf. Otto VII, 30.*] Hoc tempore floruit Richardus de Sancto Victore, et liber Iohannis [*Mart. Imp.*] Damasceni translatus est Latine; floruit eciam Richardus de Sancto Victore[g], qui ad erudicionem morum tractatus edidit curiales.

Anno Domini M°C°XLVI° obiit Chunradus Salzburgensis presul; [*A. S. Rudb. 1147.*] hic canonicis vitam regule arcioris et habitum regularis pro- [*ib. 1122.*] fessionis tradidit beatissimi Augustini[3]; cui successit vir [*cf. ib. 1181.*] devotissimus Eberardus.

Rex se disponens ad viam sancti sepulchri Heinricum [*G. Fr. I, 45.*] filium suum regem per electionem principum declaravit et Aquis coronavit, ubi affuit Saxonum dux Heinricus, suum, scilicet Bawarie, repetens[h] principatum; cui ad reditum principis inducie condonantur.

Anno Domini M°C°XLVII° rex Chunradus associatis sibi [*A. S. Rudb.*] fratre suo Heinrico duce Noricorum, Friderico filio fratris, duce [*G. Fr. I, 41. 42. 46.*]

*) *In marg., post deleta:* floruit hoc tempore Richar[dus] de [*Mart. Imp.*] Sancto Victore. Petrus Lombardus, qui Sentencias com[po]suit.

a) *pro deleto* prodiit. b) *seq.* non potuit *delet. propter cursum velocem hoc loco vitandum.* c) *paginae* 141'. *maior pars vacat, prioribus* 8 *tantum versibus et margine sinistra scriptura expletis.* d) *lege* adiutores. e) *linea prima paginae* 141'. *inde a* rapinis *usque ad* offendit *pro maiori parte a bibliopego desecta nescio an sit absque ullo errore restituta.* f) Nam — curiales *(l. 27) in marg.* g) *sic iterum c.;* Petrus magister Lombardus *legendum?* h) rep7ens *c.;* reposcens *Otto.*

1) *Rom.* 11, 33: incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius. 2) *Otto:* ipsius nostrae civitatis munitiones. 3) *Haec ex Ann. S. Rudb. a.* 1122. *Ioh. assumpsit paululum copiosius narrando. Cf. Auct. Monac. Ann. Salisb., SS. XIII, p.* 237, *a.* 1122.

G. Fr. Suevorum, Bernardo comite Karinthianorum[1], Welfone Norico, Ladezlao duce Bohemorum, Otakaro marchione Styrie, Heinrico Ratisponensi, Ottone Frisingensi, Reginberto Pataviensi, Ratispone Danubium intraverunt, tantaque [conve]nit[a] multitudo, ut naves in aquis[2] ad navigandum et latitudo camporum ad ambulandum vix sufficere videretur. Rex Francorum Lůdewicus *G. Fr. I, 62. 63. Mart. Imp.* cum innumerabili exercitu per mare pergens applicuit Anthyochie, et Chunradus Ptholomaide; inter Tyrum et Ptholomaidam se videntes de negocio tractaverunt. [Per h]uius[b] expedicionis eventum, quia non multum fructuosus extitit, *G. Fr. I, 65.* plurimi [per]ierunt[c]; ubi eciam cum nostro fundatore Bernardo piissimo comite plures nobiles viri et eximii decesserunt[3].

ib. c. 64. cf. A. S. Rudb. 1149. et G. Fr. III, 6. Anno Domini M^{0}C^{0}L^{0} Chunradus per Achayam rediens Manuelem imperatorem, qui sue consortis sororem habuit[4], visitavit, filiumque fratris Fridericum ducem Suevie [per[a]] Bulgariam ad videnda regni negocia premisit; ipse applicuit ad Polam Ystrie civitatem, alii per alios et alios portus [in-*ib. c. 64.* tr]anta[a]. Rex Francie per Calabriam [est[a]] reversus[d, *]。

ib. c. 66. 67. Hoc tempore rex Heinricus, regis Chunradi filius, moritur, et papa de Chunradi [gra]tulans[e] reditu ad coronam *ib. c. 70.* eum imperii invitavit[5]. Ad quam dum se disponeret [et[e]] in Babenberch consisteret, morbo [inv]alescente[e] moritur, Friderico fratris filio [re]galia[e] cum unico filio suo Friderico [commen]dans[e]; ibidem apud sanctum Heinricum sollempniter tumulatur[f]. . . . .

**f. 46. A. S. Rudb. 1162. G. Fr. III, 26. Cont. Sanbl. c. 11. Mart. Imp.* *Anno Domini M^{0}C^{0}LXIIII^{0} Mediolanum subvertitur. Iam pridem etenim imperator instruxerat militem de diversis partibus adunatum; Lotharingis, Burgundis, Suevis, Francis Ribauris per montem Iovis, Australibus, Karinthianis, Styriensibus, Ungaris per marchiam Veronensem et aliis iter disposuit per Clavennam. Ipse vero cum sibi dilectis ducibus,

Mart. Imp. *) *Hoc loco in margine, nullo signo apposito, adscripta:* Anno Domini M^{0}C^{0}LI. Gracianus Clusensis Decretum composuit.

a) *in marg. desecta supplevi.* b) p h *in marg. desecta supplevi.* c) p *deest, sed antea deletum* perierunt. d) a. d. M^{0}C^{0}LII. *in marg. perperam add. Cf. Cont. Sanbl. c.* 4. e) *supplevi in marg. abscisa ex D.* f) *post f.* 141. *sequitur f.* 46. *falso loco insutum; sed quaedam fortassis alibi scripta deperiisse videntur.*

1) *Hic Bernhardus comes Karinthiae est fundator monasterii Victoriensis, de quo Ioh. plura, admodum fabulosa, disseruit in sua Hist. fund. mon. Vict., Fournier, 'Joh. v. Victr.' p.* 150; *A. v. Jaksch, Mon. hist. ducatus Carinthiae III, p.* 291—293, *nr.* 749. 2) *Otto:* ut et flumina ad navigandum *etc.* 3) *Mortem Bernhardi Ioh. in Hist. fund. non commemorat; cf. Gerhohi de inv. Ant. c.* 60, *Lib. de lite III, p.* 376, *et alios auctores collectos ab A. v. Jaksch l. c. III, p.* 335, *nr.* 858, *quos vero omnes Ioh. non legisse videtur.* 4) *Cf. supra p.* 84, *l.* 18. 5) *Hoc non legitur in epistola Eugenii III. papae data* 1149. *Iun.* 23, *quam affert Otto, Gesta Fr. I,* 66. *Ioh. eam perperam intellexit.*

episcopis, marchionibus per vallem transiit Tridentinam[1]; et primo impetu cepit Brixiam et subegit, leges exercitui statuens pro disciplina castrensi. Centum milibus armatorum Mediolanum obsedit, singulis distribuens locum suum; qui attriti per pacta se dederunt, et recedente imperatore, fide eorum vacillante, secundario civitatem aggressus muros, municiones et omnia usque ad cineres dissipavit. Unde quidam:

Mart. Imp. G. Fr. III, 27. 28. Cont. Sanbl. c. 15. cf. Mart. Imp.

Consilium vanum destruxit Mediolanum[2] *.

Mortuo Adriano dissensio oritur, Victor et Alexander III. eliguntur.

Cont. Sanbl.

Hoc[a] tempore Philippus re[x] Francie et Richa[rdus] rex Anglie cum pluribus transfretabant, quibus sciscitantibus abbas Ioachim in Apulia, qui tunc famosus fuit, non prospera prophetavit. Hic multa scripsit, specialiter de ewangelio eterno, cuius fit mencio in Apoc[alipsi][3]; et aliqua e[ius] dicta sunt ab ecclesia condempnata.

Mart. Opp. Cont. Sanbl. c. 31. Apoc. 14, 6.

Porro[b] imperator tres filios habuit, [Hein]ricum, Fridericum et Philippum. Heinricum sibi consortem regni fe[cit], Fridericum secum habuit, Philippum ducem Sue[vie] deputavit.

Cont. Sanbl. c. 31. 32. 44. cf. Mart. Imp.

Post hec in concilio Papiensi presente Pilgrimo patriarcha cum pluribus episcopis causa Victoris prefertur, et imperator atque concilium ei fideliter se submittunt, super quo epistole utriusque electi, imperatoris, cardinalium et episcoporum ad orbis provincias plurime sunt directe. Moritur hoc tempore Eberardus presul Saltzburgensis[c], qui Chymensem, Sechoviensem, Lavantinum episcopatus fundavit, monasteria quoque plura, locorum religiosorum piissimus benifactor[d]. Sepulchrum eius miraculis multis fulsit. Cui successit Chunradus Pataviensis, frater Heinrici ducis Austrie[4].

G. Fr. IV, 74—82. A. S. Rudb. 1164. Vit. arch. Sal. c. 28. cf. A. S. Rudb. 1181.

a) Hoc — deputavit *(l. 20) aliquanto inferius in marg. scripta; ad deleta (n. *) dascriptum:* Nota inferius: hoc tempore. b) *et haec uno ductu cum praecedentibus sunt coniuncta.* c) *corr. ex* Saltzpurḡn. d) *sic c.*

*) *Seq. delet.:* Anno Domini M⁰C⁰LXVIII. rex Francie Philippus et Richardus rex Anglie cum pluribus transfretabant, quibus abbas Ioachim, qui in Apulia tunc floruit et mirabilia scripsit de ewangelio eterno, successus non prosperos prophetav[it]; cuius libri aliqui sunt ab ecclesia reprobat[i].

Cont. Sanbl. c. 31 Mart. Opp.

1) *Ioh. Friderici I. expeditiones Italicas a.* 1158. *et a.* 1161/2. *confudit. Et Cont. Sanblasiana et Ann. S. Rudberti Mediolanum a.* 1162. *destructam esse tradunt.* 2) *Idem versus legitur in Ellenhardi Chron., SS. XVII, p.* 137. *O. H.-E.* 3) *Cf. l.* 38. *et infra p.* 125, *n.* 4. 4) patruus imperatoris *in Ann. S. Rudb. dicitur; cf. Rahewin., Gesta IV,* 14; *supra p.* 85, *l.* 10.

A. S. Rudb. 1171. Mart. Imp. Cont. Sanbl. c. 23. G. Fr. IV, 84. et Bah. App. 1167. Anno Domini M°C°LXX° beatus Thomas archiepiscopus Chantuariensis in ecclesia sua occiditur, et Heinricus rex Anglie se excusans apud Alexandrum papam, qui eum canonizavit, ducentos milites per annum dirigit in subsidium Terre Sancte, ipse infra triennium secuturus. Imperator Heinricum ducem Karinthie et postea Heinricum ducem Austrie cum viris honorabilibus ad imperatorem dirigit[a] Grecorum, quia Wilhelmus filius Rogerii et successor in regno imperium in Apulia non modicum *Mart. Pont.* molestavit, quos tamen postea Alexander papa pariter *A. S. Rudb. 1177.* concordavit. Heinricus dux Austrie moriens Lůpoldo filio reliquit principatum[1] et dux Karinthie[2] Hermanno, viro provido et cordato, Pilgrimus sedem suam Ulrico comitis 1163. Wulfardi filio Karinthiano de Treven, qui ipsum comitatum patris et matris assensu Aquilegiensi ecclesie disposuit, sicut privilegia ecclesie lucide protestantur[3]. *Mart. Imp.* Floruit eciam hoc tempore et Petrus Comestor Trecensis[4], qui Vetus et Novum Testamentum in hystoria que Scolastica dicitur comprehendens locis plurimis lucidavit.

Mart. Imp. cf. Cont. Sanbl. c. 16. Iac. de Var. c. 14. Porro destructo Mediolano Rainoldus presul Coloniensis sibi peciit dari corpora trium regum. Hii a beato Thoma leguntur baptizati[5] et ab Helena a Perside in Constantinopolim transportati et inde per quendam episcopum Eustorgium in Mediolanum de favore Manuelis imperatoris[6] abducti; nunc vero per dictum Rainoldum cum gaudio Coloniensibus adducuntur patriam et urbem multis beneficiis illustrantes. Venit quandoque Ericus rex Danorum Coloniam offerens eis aureas tres coronas; ipsa nocte apparuerunt ei simul; primus optulit ei pixidem plenam auro et dixit: 'Accipe, frater, thesaurum sapiencie, per quem iuste subiectum tibi populum iudicabis'; alter pixidem plenam mirra, dicens: 'Accipe mirram penitencie, per quam motus carnis refrenabis'; tercius pixidem plenam thure, dicens: 'Fidem ostendisti et propter hoc expletis viginti tribus annis nobiscum feliciter regnabis'. Qui evigilans pixides repperit et secum tulit et post hanc vitam transiit ad *Mart. Imp.* eternam. Huic sanctus Wenceslaus dux Bohemie per visum apparuit a fratre suo ante annos trecentos[b] occisus, dicens, quod a fratre suo esset sicut ipse occidendus, hortans, ut pro honore suo ecclesiam construeret. Qui experienciam rei cap-

a) dirigit *in marg. alio atramento post add.* b) ante a. tr. *in marg.*

1) *Huius filius Leopoldus V. in Cont. Sanblas. c.* 33. *laudatur.* 2) *Heinrico V. duci Carinthiae successit Hermannus a.* 1161—1181. 3) *Cf. tabulam, v. Jaksch, Mon. duc. Carinth. III, p.* 398, *nr.* 1061. *Victoriae privilegium Ulrici patriarchae a.* 1169. *extitit; Mon. duc. Car. I, p.* 199, *nr.* 259. *III, p.* 421, *nr.* 1123; *cf. 'N. Archiv' XXVIII, p.* 143, *n.* 2. 4) Trecensis *e Petri Historiae Scholasticae inscriptione addidisse videtur.* 5) *Cf. Iacobi de Varagine Leg. Aurea c.* 5, 5, *ed. Graesse p.* 39. 6) *Error nimius.*

tans in Dacia monasterium quod Rivalia dicitur Cisterciensis ordinis *Mart. Imp.* fundavit et post a fratre suo Abel occiditur, ut ei fuerat prophetatum*.

Otakarus marchio Styriensis moriens filium reliquit, qui sine herede decessit. Hic terram suam disposuit ecclesie Salczpurgensi; quem quia pro benificencia presul abhorruit osculari, Lûpoldo duci Austrie, consanguineo, inclitam et nobilissimam terram dedit, que in reliquum est ducatui Austrie adunata[1].

Imperator in Alemanniam revertitur, et Victor moritur, *Cont. Sanbl. c. 16. 18. 21.* cui Paschalis, Kalixtus, Innocencius succedunt, quibus omnibus *Mart. Opp.* imperator favebat; et Alexander in Franciam commigravit, deinde in montana Thuscie, novissime Venecias clam pervenit; omnibus illis scismaticis subductis Alexander optinuit *cf. Cont. Sanbl. c. 19.* et Venetis pro humanitate indulgenciam ad gloriam urbis a pena et culpa a vespera ....[a] usque ad alias vesperas dicitur contulisse. Imperator cum . . . .[b].

Anno Domini M°C°LXXIIII.[c] ad sepulchrum Domini *Mart. Imp. A. S. Rudb.* suscepto crucis caractere carpit iter. Et veniens Armeniam refrigerium caloris captans in parvo flumine anno Domini *cf. Cont. Sanbl. c. 35.* M°C°LXXXIX. IIII° Idus Iunii[2] suffocatur, vir strennuus, largus, facundus et in omnibus gloriosus . . . .[d].

*Anno[3] Domini MCCXIIII° Innocentius III[us] ad[e] consilium **f. 47. Mart. Opp.* regis Francie Lûdewici anno pontificatus sui XVII° Ottonem *Fl. temp.* quartum anno imperii sui quarto in concilio Lateranensi ab imperiali deposuit dignitate, et Fridericus rex Sicilie, dux[f] Suevorum, electus Romam venit, qui mox ad insequendum Ottonem accingitur**, quia fideli etc. Quem in territorio Constanciensi deprehensum invasit et de eo magnifice *Mart. Opp.* triumphavit.

Anno[g] Domini M°CC°XVII° Lûpoldus dux Austrie, Andreas *A. S. Rudb. 1217, cf. 1226.* rex Ungarie cum maxima potencia transfretantes mirificas

*) *Seq. delet.:* Anno Domini M°C°LXVIII° Phylippus rex Francie, *cf. Mart.* Richardus rex, *et signum; locum vide supra p.* 87, *l.* 35 *sqq.*

**) *Sequuntur deleta:* quia Apuliam sibi abstulit et in aliis *Mart.* fidelitatem non servavit.

a) *litterae ex parte desectae legi nequeunt.* b) *dimidia folii ultima linea desecta.* c) *sic c.;* A. D. — gloriosus *in marg. sinistra, quae huc pertinere pro certo habeo.* d) *multa post haec perierunt.* e) ad — Lûdewici *in marg.* f) dux Suev. *super lin. add.* g) Anno — egerunt *in marg.*

1) *Otakarus IV. marchio, post dux, Stiriae a.* 1192. *sine heredibus obiit. Rumor, quod praesul Salzburgensis eum abhorruerit osculari, inde originem traxit, quod* maculis lepre respersus *(rec. D) fuerit; cf. Cont. Zwetl. II, SS. IX, p.* 544, *l.* 21: elephantica egritudine percussus. 2) *E Continuatione Ann. Salisb., SS. XIII, p.* 238. 3) *Partem quae sequitur huius recensionis C 3 Ioh. in marginibus foliorum* 47—50'. *scripsit, quorum textus ad rec. B spectat.*

Mart. Opp. et A. S. Rudb. res egerunt *. Anno M^{o}CC^{o}XX° imperator sollempniter coronatur. Primordia cum ecclesia bene gessit, sed postea insolescens, res et partes ecclesiasticas infestans[a] ab Honorio excommunicatur, et omnes a iuramento sibi facto universaliter absolvuntur. Subducto Honorio Gregorius nonus succedit, qui sentenciam Honorii[b] gravissime confirmavit, quia imperator duos cardinales captivavit et papam in *cf. A. S. Rudb. 1227.* Urbe obsedit, passagium navium et distulit et in periculum multos misit. Hic ** filiam regis Anglie habuit, ex qua genuit Heinricum et Chunradum ***. Ex Blanca marchionissa Montis-ferrati[1] genuit Encium et Meinfredum. *cf. A. S. Rudb. 1225.* Anno MCCXXV^{0} mare transiit et coronam regni Ierusalem reportavit. Duxit ibi et secum reduxit filiam regis Anthyochie, que heres regni Ierusalem fuit, ex qua genuit Fridericum, qui Schoppus ab Ythalis est vocatus. **f. 47'.* *Heinricum[2] de consensu principum regem Alemannie[3], Chunradum ducem Suevorum, Menfredum Tharantinorum principem, Encium regem Lombardorum, Fridericum ducem Thuscorum signavit.

Anno Domini M^{o}CC^{o}XXXI° Lůpoldus dux Austrie, vir magnificus, venit in Apuliam, ut papam et imperium concordaret, et cum nichil proficeret, apud Capuam[4] de- *A. S. Rudb. 1230. 1232 sqq.* cessit. Corpus eius in Austriam ad monasterium sue[c] fundacionis, quod Campus-liliorum dicitur, est translatum. Ipso *Fl. temp.* anno beata Elizabeth Ungarorum regina, Andree filia, apud Marpurgam Hazzie transiit ex hoc mundo, multis clarens miraculis, et beatus Antonius de ordine Minorum apud Paduam. *Ottac. 975 sqq.* Lůpoldus IIII^{or} liberos reliquit, Heinricum, Fridericum, Constanciam, Margaretam. Heinricus sororem Thuringorum lanchravii duxit, que genuit filiam, que Gedrudis est dicta. Margareta Heinricum imperatoris filium habuit, ex quo duos filios[d] genuit, Fridericum scilicet et Heinricum; Constancia

Mart. *) *Sequuntur deleta, quae ex parte evanuerunt:* Innocencio sublato Honorius III^{us} substituitur, a quo Fridericus anno M^{o}C^{o}[e].

**) *Sequuntur deleta:* Friderici primi nepos, Heinrici sexti filius . . . .

***) *Sequuntur deleta:* Anno Domini MCCXXV^{0} mare[f] postea.

a) *ex* inledens *corr.* b) *seq.* aggravavit *delet.* c) sue fund. *in marg.* d) *ex* filium *corr.* e) M^{o}C^{o}[CXX^{o} coronatur] *vel simile supplendum est.* f) mare *auctor delere oblitus est.*

1) *Error. Ex Blanca Lancea Manfredum.* 2) *Huius folii* 47'. *specimen vide apud Arndt, 'Schrifttafeln', ed.* 4, *curante Michaele Tangl V. Cl., II, tab.* 27. 3) *Cf. Cont. Sanblas. cont., SS. XX, p.* 334, *l.* 49. 50. 4) Sanctum Germanum *Ann. S. Rudberti.*

Friderico marchioni Misenensi nupsit et genuit filios et filias *Ottac.* in seculi gloriam et decorem. Imperator Heinricum filium su- *Mart. Imp. A. S. Rudb. 1235.* spectum habens, ex eo quod cum principibus Alemannie aliqua[a] molireturb[b], cepit et apud Maltam[1] Sicilie civitatem interemit in custodia carcerali, moxque Chunradum *Ottac. 2709 sqq.* filium suum regem declaravit, qui uxorem habuit Elizabeth sororem Lůdewici et Heinrici ducum Bawarie, ex qua genuit Chunradum, quem postea vocaverunt Ythali Chunradinum[*].

Anno M°CC°XXXIX. Tartari Ungariam et Poloniam vasta- *Mart. Imp.* verunt, Heinricum ducem Slezie in Polonia, maritum sancte Hedwigis, et Colomannum fratrem regis Ungarie Bele, ducem *cf. A. S. Rudb. 1234. et Mart. Pont.* Pannonie, occiderunt. Hii duo, scilicet Bela et Cholomannus, fratres sancte Elizabeth extitere. Fertur imperator hoc procurasse, quia sibi parere rex Ungarie recusavit. Hoc anno Iudeus quidam in Hyspania repperit quendam librum sub *Mart. Imp.* rupe vinee sue scriptum Hebrayce, Grece et Latine, ab Adam usque ad mundi finem de tribus mundis et qualitate cuiuslibet disserentem, hoc inter alia monens: 'In tercio mundo nascetur filius Dei ex Maria virgine, qui pro mundi salute pacietur'. Quod dum legeret, cum omni sua familia baptizatur. Papa *ib. Pont.* Gregorius per[c] Raymundum penitenciarium suum ex diversis in unum volumen decretalibus et ad iuris studium destinatum[d], canonizatis sanctis Dominico, Francisco et beata Elizabeth, trans- *Fl. temp.* iit, et succedit Celestinus IIII, quo post XVII dies sublato, Innocencius quartus eligitur. Heinricus dux Austrie, Lůpoldi filius, moritur et fratri Friderico reliquit principatum[2]. Hic cum imperatore pro sororis sue dotaliciis gwerras gessit; anno vero M°CC°XL° facta est reconciliacio inter eos.

Anno Domini M°CC°XLV° papa Innocencius, dum omnes *Mart. Opp.* vias concordie inter ecclesiam et imperium perquisisset et nichilum profecisset propter pertinaciam imperatoris, apud *cf. Ottac. 12112 sqq.* Lugdunum concilium celebravit et deponi Fridericum hostem ecclesie iudicavit, moxque lanchravium Thuringie eligi procuravit; qui cum Chunrado imperatoris filio commisso prelio egregie

*) *Sequuntur deleta:* Anno Domini M°CC°XXXIII. impe- *1238. (Ian.)* rator Papie curiam celebravit, in qua Albertus et Rudolfus comites de Habspurch precipue res egerunt et per Ythaliam cum magni nominis gloria imperatoris lateribus[e] adheserunt[3].

a) *seq.* s *delet.* b) *corr. ex* molitus. c) per — destinatum *post add. Ioh.* d) *deesse quaedam liquet.* e) *corr. ex* iussionibus insudarunt.

1) Captum in Apuliam deducens carceris squalore suffocavit *Martinus Oppaviensis; re vera apud Marturanum Bruttii oppidum obiit.* 2) *Error; Heinricus iam a.* 1228. *moriendo patrem praecesserat.* 3) *E Friderici II. privilegio mon. Victoriensi dato Papiae* 1238. *Ian., Reg. Imp. V, nr.* 2308, *haec conclusit Ioh.*

Mart. Opp. triumphavit. Quo celerius defuncto papa Wilhelmum comitem
Ollandie mandavit eligi, qui multa obstacula est perpessus.
**f. 48. Ottac.* *Anno Domini MCCXLVI⁰ Fridericus dux Austrie prope
1250 sqq. fluvium Litach in congressu contra Ungaros occiditur, et
herede non relicto Australium animos nimium cruciavit; in
monasterio Sancte Crucis in Austria tumulatur. Hoc
ib. 1011 sqq. anno moritur venerabilis Eberardus Salzburgensis archi-
ib. 27990 sqq. episcopus et apud Rastat vicum sue dyocesis sepelitur; cui
ib. 5215 sqq. successit Burchardus a sede apostolica destinatus, sed in via
mortuus kathedram non ascendit; statimque capitulum[a] Phy-
lippum Bernardi ducis Karinthie filium*, quem papa propter
generis nobilitatem tolleravit, sed status eius versatilis ec-
ib. 1022 sqq. clesie maxima gravamina parturivit. Australes ad impera-
torem nuncios dirigunt, ut eis de principe provideat, depre-
cantur. Qui misit comitem de Aych[1] Suevice nacionis,
quo redeunte post terre ordinacionem imperator misit Mey-
ib. 1168 sqq. nardum comitem Tyrolensem, qui terre prefuit iudicio et
iusticia, prout omnibus viderat expedire. Anno Domini
MCCXLVII⁰ Australes Gedrudim[b] Heinrici olim sui ducis
filiam Heinrico marchioni Moravie, filio regis Bohemie, copu-
lant, quo sine herede defuncto marchionatum suscipit Ota-
karus frater eius, et Gedrudis in Austriam est reversa.
Anno Domini MCCXLIX.[c] Gedrudis predicta Hermanno mar-
chioni de Paden traditur[d], ex quo concepit filium nomine
Fridericum et filiam, que Agnes fuerat appellata. Hoc
1249. anno Encius imperatoris filius a Bononiensibus prope
Mutinam in Fossa-alta[2] capitur cum maxima milicia, et
Mutina Bononiensibus subigitur. Encius vero belli-
1272. cosissimus ibi in captivitate ultimum diem clausit. Fri-
dericus frater eius rex Thuscie apud Florenciam re-
Mart. Imp. Fl. temp. quiescit[3]. Anno Domini MCCL⁰ imperator in obsidione Parme
fuit[e] et rediit[f] in Apuliam cum dedecore, ubi graviter in-
firmatus in die beate Lucie virginis, in sua persistens perti-
nacia, moritur, et, sicut fertur, Menfredus filius suus eum[g]
uno cubiculario conscio suffocavit et cum thesauris imperia-
libus in Siciliam transfretavit, ipsum regnum fratri suo

Ottac. 2206 sqq. *) *Sequuntur deleta:* cuius status mirabiliter se habebat, quia in sacris non erat.

a) *deest* elegit *vel huiusmodi.* b) *sic c.* c) nâch Krists geburt zwelf hundert jâr und niun und vierzic *Ottac.* d) Gedrudis predicta *iterum add.* e) fuit et *postea add.* f) *ex* rediens *corr.* g) *seq.* quodam *delet.*

1) ein hôhen herren von Ach *Ottac. v.* 1026; *alibi nihil de eo legitur.* 2) *Cf. infra ad rec. D adnotata.* 3) *Nota fabellam hanc nullo facto fultam, nisi de Conrado filio Heinrici IV. ibi sepulto cogites.*

Chunrado conservandum undique publicavit. Omnes eciam portus et aditus marium communivit, contra[a] sedem apostolicam retinens hoc regnum. Anno Domini *Mart. Imp. 1250. 1251.* MCCLI⁰ Wilhelmus rex, dum Frisones parat subicere, occi- *A. S. Rudb. 1255.* ditur, et Chunradus regno libere potitur et ad apprehendendum regnum Sicilie et Apulie se disponit. Margareta *Ottac. 1107 sqq.* Heinrici regis relicta, missis duobus filiis in Siciliam ad Menfredum, ipsa in Austria apud Haimburgam mansit; filii vero veneno hausto in Sicilia sunt perempti. Gerdrudis eciam mortuo secundo marito, scilicet marchione Padense, in Austriam rediit eique apud Medlik necessaria disponuntur. Thesaurus Friderici ducis in tres partes dividitur, una pars Margarete, altera Gerdrudi, tercia in Misnam Constancie destinatur.

*Australes principem non habentes, Meynardo comite *f. 48'.* ad propria iam reverso, mittunt in Misnam utriusque status, scilicet ecclesiastici et secularis[b], viros prudentes, ut marchio ex suis filiis unum in principem eis donet, ut puta de suorum ducum germine procreatum; qui arrestati per regem Bohemie*), ut filium suum sibi ducem suscipiant Ottakarum, exhortantur[c], marchionem. Quibus nutantibus super hoc, ad propria redeuntibus, que audierunt compatriotalibus exponentes, quorum dum quidam debere suscipi Ottakarum affirmarent, alii devetarent, Ottakarus venit et trans Danubium ex utraque parte sibi omnes per promissa complacencie devincivit, et sic dux Austrie est effectus nemine resistente.

Anno Domini MCCLII⁰ venerabilis Bertholdus patriarcha moritur, et succedit Gregorius, per omnia vir commodus et discretus. Anno MCCLIII. Innocencius papa contra Menfredum movet exercitum, qui viriliter se defendit et papam in Apuliam redire compulit, ibique post *Mart. Pont.* XI annos et sex menses sui regiminis est defunctus. Hic canonizavit sanctum Emundum archiepiscopum Canthuariensem, Petrum martirem de ordine Predicatorum ab hereticis interfectum et Krakoviensem episcopum Stenczlaum[d].

Otakarus, ut se firmaret in ducatu Austrie, Margaretam *Ottac. 2154 sqq.* reginam duxit, que sibi privilegia imperialia cum[e] bulla aurea de suo iure, quod in Austriam et Styriam habuit, consignavit, super quo gavisus Otakarus in Bohemiam regreditur, statuens prefectum terre Brunonem episcopum Olmuncensem.

*) *Seq. delet.:* consultacionem eius recipiunt. *Ottac.*

a) contra — hoc regnum *in marg. suppl.* b) seculares *c.* c) exh. *post a Ioh. add.* d) *sequebatur, ut signum demonstrat, additamentum in marg., nunc abscisum.* e) cum b. aurea *post a Ioh. add.*

Mart. Opp. Hoc tempore rex Chunradus per Veronam et portum Latezanum[1] venit in Apuliam et obsedit Neapolim murosque *Ottac.* 179 *sqq.* per circuitum deposuit, decem suspendit civium pociores.

Mart. Opp. Anno Domini MCCLIIII° Alexander IIII. eligitur, et eodem anno Chunradus rex graviter infirmatus et per artificium clysteris a medicis veneno immisso visceribus moritur in Apulia, ut quidam[2] dicunt, alii eum in Suevorum partibus asserunt decessisse. In civitate Spirensium se- *Ottac.* 2724 *sqq.* pultus cum regibus demonstratur[3]. Relictam eius duxit comes Meynardus de Tyrol, cuius habita mencio in premissis[4], et genuit ex ea IIII^or filias, duos filios, de quibus *Mart. Pont.* inferius est dicendum. Menfredus eciam Chunradinum fratris sui filium false mortuum [pre]dicans[a] Sicilie sibi imposuit dyadema.

Ottac. 1968 *sqq.* Anno Domini MCCLV. nobiles Styrie Heinricum ducem Bawarie accersiunt, ut super eos [su]scipiat principatum; qui ad socerum Belam regem Ungarie properat, consilium et auxilium postulans ad hoc onus, quem bonis promissionibus rex abegit, ipseque Styrienses muneribus sibi concilians et veniens terre princeps et dominus predicatur, et ordinata terra per Stephanum ducem Zagrabie in Ungariam est reversus. [P]orro Ungari populum nimium affligentes compellunt Ottakarum invocare, quo veniente et principe proclamato Ungari quantocius abscesserunt. Bela hoc audiens octingentis milibus armatorum Austriam ingrediens omnia dissipavit. Ad quem Gedrudis marchionissa accedens in odium Otakari et Margarete Bele optulit omnia iura sua, que in Styria et Austria sibi competere videbantur, cui Bela regis Ruthenorum filium [tra]didit et in castro Hymberch nupcias celebravit. Interea Australes Ottakaro quod[b] geritur nunciant, qui in patris exequiis et regni suscepcione occupatus fieri treugas et placitum statuit. Conveniunt ambo, ubi [tr]actatum est, quod Styria[c] Otakaro, Bele Styria remaneret, ponentes[d] limites duos montes, scilicet Harperch et Symerink, terminos designantes. [Ot]akarus autem Gedrudim in Styriam in civitatem que Iudenburch dicitur, quia iam de iure regis Ungarie fuerat, destinavit. Que filiam peperit maritumque cum Bela discedentem postea non conspexit.

a) *duae litterae in marg. desectae sunt; uncis inclusa supplevi.* b) quod *errando expunxit Ioh.* c) *error;* Austria *scribere voluit Ioh.* d) *ex* positis limitibus duobus montibus *corr.*

1) *Cf. infra p.* 132, *n.* 1. 2) *Martinus Oppaviensis.* 3) *Cf. infra p.* 132, *n.* 3. 4) *P.* 92, *l.* 16 *sqq.*

*Menfredum de[a] facto regem Sicilie papa excommunicat *f. 49. et, ut eum penitus conterat, exercitum grandem mittit; Mart. Pont. qui labefactus inaniter est reversus*.

Phylippus eciam ad summum pontificem est de[latus], Ottac. 5332 sqq. quia ad sac[ra] non procedere[b] [valebat].

Menfredus Menfredoniam ac alios portus muniens regnum Sicilie contra ecclesiam tenuit et quantum valuit refecit <iuxta[c] versiculum Ovidii[1]:

Arma contra armatos sumere iura sinunt>.

Alfunso et Richardo parum vel nichil pro imperio fa- cf. Mart. Opp. cientibus per omnes partes dissensionum gravium materia ferebatur, donec novissime eis sublatis sub procellis pene dilaceracionis status orbis misere fluctuari . . . .[d]

Anno Domini MCCLVI⁰ electoribus papa post diversos tractatus, ut eligant, mandat, regem. Maguntinus Ottac. 12228 sqq. presul, rex Otakarus, marchio Brandenburgensis in regem Castelle Alfunsum, Treverensis, Coloniensis, palatinus, dux Saxonie in comitem Cornubie Richardum, fratrem regis Anglie, Mart. Imp. convenerunt, materias licium et dissensionum per regni circuitum diutinas contexentes[2].

Hoc anno inclitus dux Karinthie Bernardus moritur, Ottac. 5509 sqq. qui habuit uxorem Iutam amitam Otakari, que Phylippum genuit, Ulricum et Bernardum, qui in iuventute transiit ex hoc mundo, et est cum matre sepultus in monasterio Fontis Sancte Marie in Land[estrost][e], quod pater maxima fundavit devocione. Ulricus post patrem habenas suscipit Karinthie et Carniole. Hic habuit filiam Ottonis ducis Meranie Agnetem et genuit ex ea filium unum et filiam. Qua defuncta duxit Agnetem filiam Ge- Ottac. 2647 sqq. drudis marchionisse, sororem Friderici marchionis Padensis, cuius habita est mencio in premissis[3].

*) *Seq. delet.:* Phylippus electus Salczpurgensis iam pridem cf. Ottac. 5274 sqq. prelium cum Alberto comite Goricie gesserat eumque in captivitate servaverat et, ut fertur, manus coinquinaverat, ut ad sacra procedere non valeret, et oritur murmur plurimum contra eum, et dum secularibus artibus nimium intenderet, ad summum pontificem est delatus[4].

a) *ex* regem Sic. de facto *transpos.* b) proc. *in marg. add.* c) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* d) *verbum omisit Ioh.* e) land *Ioh., supplevi ex B.*

1) *Ars am. III,* 492. 2) *Hoc loco praeter auctores nobis notos Iohannem alium legisse apparet.* 3) *P.* 92, *l.* 25. 4) *Ioh. h. l. praeter Ottac. alium auctorem secutus est; cf. A. v. Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae IV, p.* 410, *nr.* 2500; *p.* 482, *nr.* 2614.

Ottac. 6167 sqq. Contra Phylippum autem sentencia papalis dialiter aggravatur, et anno Domini MCCLVII⁰ Ulricus Sekoviensis ad metropolim transfertur, qui pergens ad curiam maxime pecunie debitor est effectus. Rediens vero repperit Petoviam a Stephano Bele regis filio obsessam, quem dum litteris apostolicis, ut abscederet, hortaretur, nil profecit. Sed intervenientibus tractatibus presuli pro imminentibus necessitatibus tria marcarum milia concessit, Petovia vadis nomine reservata.

Ottac. 5982 sqq. 8228 sqq. Anno Domini MCCLIX⁰, dum Ulricus presul ad sedem redire parat, in oppido Rastat a duce Ulrico Karinthie invaditur et cedens retro in castro Wolkenstain captivatur, duce cum victoria in Karinthiam revertente[1].

Ottac. 6227 sqq. Anno Domini MCCLIX.[2] Styrienses ab Ungaris afflicti plus quam ante Otakarum invocant, ut succurrat. Quod audiens Bela Stephanum filium suum cum exercitu misit ad Styriam devastandam. Otakarus autem habens treugas cum Ungaris dissimulavit, nolens pacis federa defedare; sed comes de Hardek cum decenti multitudine venit rege inscio Styriensibus in succursum; qui Stephanum retrocedere compulerunt. Explicitis treugis Otakarus venit et sollempniter a Styriensibus est susceptus; ordinavit autem terram per nobiles successive, deinde Miletum terricolis capitaneum confirmavit. Bela collecto exercitu ducentorum milium cum Comanis in Austria iuxta Marcham fluvium castra fixit, et Otakarus cum centum milibus in eius occursum properans acies ordinavit, et inito prelio Bela graviter vulneratus cum Stephano filio fugam petit, Comanis pluribus submersis et Ungaris innumerabilibus interfectis. Otakarus vero est conatus totam Ungariam devastare, sed Bela mictens nuncios concordiam concupivit; Otto autem marchio Brandenburgensis et Ůlricus dux Karinthie causam discidii assumentes taliter arbitrantur, ut Bela iunior Bele filius in matrimonium accipiat neptem Otakari, Ottonis filiam marchionis, et Styriam atque Austriam ammodo non infestet nec aliquod sibi in ipsis terris in posterum ius usurpet. Quod fortissimis instrumentis firmatur, et nupcie celebrantur, et pax atque concordia inter eos perpetualiter roborantur. [Bela[a] et] Ottakarus[b] eciam mutua pacta fecerunt, ut sine herede

a) *sic fere locus supplendus est; fortasse aliqua in marg. scripta exciderunt.*
b) Ott. — propinquus, *cum spatium in ima marg. deesset, auctor paulo superius scripsit.*

1) *Ottacarus archiepiscopum ab Heinrico de Rottenmann, Ann. S. Rudberti ab Ulrico duce captum tradunt; sed Ioh. et auctore nobis ignoto hoc loco usus est.* 2) *Annum e Stephani privilegio monast. Victoriensi dato, v. Jaksch l. c. IV, p.* 554, *nr.* 2706, *scire potuit.*

eorum quolibet decedente alter ei succederet suis principatibus tamquam heres legitimus et propinquus.

*Alexander papa hoc tempore canonizavit sanctam Claram [f. 49'. Mart. Pont.] in Anagnia et expletis VII annis in regimine transiit ex hoc mundo. Anno Domini MCCLXI° Urbanus IIIIus eligitur, qui festum corporis Christi instituit[1].

Otakarus Margaretam, quia fecunda non fuit, sine iuris [Ottac. 9196 sq.] ordine repudiat et filiam Ruthenorum principis Mazzovie ducit, que filia filie Bele regis fuit; quam Prage coronavit et Gerdrudim, que filiam, quam genuit ex Ruthenorum regis [ib. 2445 sqq. 6515 sqq.] filio[a], tradidit filio Stephano ducis Zagrabie, in oppidum Fewstricz in metis Sclavonici ducatus positum relegavit; que postea cum dolore et gemitu ad Constanciam suam materteram commigravit. Ulricus archiepiscopus ad curiam pro- [ib. 8228 sqq.] peravit et tam inducias debitorum quam Otakarum defensorem ecclesie, quem Heinricus dux Bawarie lesit continue, impetravit. Unde Bawariam ingressus propter aquarum in- [ib. 8866 sqq.] undacionem vix evasit et multo conamine, ut Phylippum [cf. ib. 16568 sqq.] concordaret cum ecclesia, laboravit. Deinde nobilem virum [13337 sqq. 31615 sqq.] de Mischowe australis nacionis incendio peremit[b] et fratrem Mileti capitanei sui, quia suam uxorem, ut fertur, amaverat, decollavit.

Menfredus rex Sicilie insolescens invasit patrimonium [Mart. Opp.] sancti Petri; quem papa cum exercitu crucesignatorum viriliter effugavit.

Hoc anno Ulricus dux Karinthie Gregorio patri- [1261.] arche Laybacum optulit et in possessionem castri officiales patriarche datis clavibus intromisit[2].

Hoc tempore Heinricus et Lůdewicus duces Bawarie [cf. Ottac. 5514 sqq.] diviserunt patrimonium suum, ita ut superior pars Lůdewico, Heinrico inferior proveniret.

Anno Domini MCCLXIII° papa Urbanus Karolum comitem [Mart. Imp.] Provincie, fratrem regis Francie, ad regnum Sicilie invitavit. Karolus gavisus cum apparatu maximo ad regni introitum [cf. Ottac. 125 sqq.] se paravit. Anno Domini MCCLXIIII° Urbanus moritur, et [Mart. Opp.] anno Domini MCCLXV° Clemens quartus eligitur. Eodem anno Karolus navigio Romam venit et senator effectus in regem Sicilie a Clemente summo pontifice coronatur[3]. Hoc tempore papa canonizavit sanctam Hedwigem, ducissam Polonie, relictam

a) filio *super lin. Ioh. scripsit.* b) *sic D; om. c.*

1) *Haec ex decretal. Clement. III,* 16, 1. *assumpta.* 2) *Cf. pacta inita inter eos a.* 1261. *Nov.* 24—30, *ed. v. Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae IV, p.* 570—577, *nr.* 2761—2764. 3) *Non papa Karolum coronavit; sed cf. Ottac. v.* 2918 *sq.*

Heinrici principis gloriosi, quem, ut premissum est[1], Tartari
Ottac. 235 *sqq.* occiderunt. Anno Domini MCCLXVI⁰ Karolus contra Menfredum arma corripit, cui Menfredus occurrit in prelium et fortiter dimicans occubuit, sicque Karolus regnum Sicilie,
ib. 2705 *sqq. cf. Mart. Opp.* Apulie et Ierusalem[2] est adeptus. Anno eodem Chunradinus Chunradi filius a senatu Romano et civitatibus quibusdam vocatus, habens secum Lůdewicum avunculum palatinum et Fridericum marchionem, Gedrudis predicte filium, cum multis viris preclaris Ythaliam[a] introivit et venit[b] usque Mantuam[3]. Lůdewicus metuens pape sentencias rediit; qui Chunradinum cum suis excommunicavit et Karolum coronatum regem et ecclesie filium predicavit. Multi autem se Chunradino coniungentes contra Karolum prelium inierunt, et primo quidem congressu pluribus Francigenis et Provincialibus occisis Karolus aufugium petiit, et victoria plauditur Chunradino; sed populo suo ad spolium disperso ipsoque cum paucis armis depositis refrigerium capiente Karolus recollectis viribus irruit super eos, et sub ancipiti pugna Chunradinus, Fridericus marchio, comes Pysanus cum pluribus nobilibus capiuntur et in Neapolim abducuntur, ibique per annum sine lesione corporum conservantur; Karolus interea circuiens undique, quid cum captivis agendum expediat, sciscitatur. Papa et Otakarus Bohemorum rex iudicium mortis suadent fieri de eisdem; comes Flandrie, qui Karoli filiam habuit, iuvenes
**f.* 50. consulit *dimictendos, ita ut Chunradinus filiam Karoli, Fridericus marchio sororis sue filiam ducerent, asserens convenire.

Ottac. 9394 *sqq.* Hoc anno soldanus de Tartaris triumphavit adiutorio Templariorum, Hospitalensium et fratrum Theutonicorum et tradidit eis sepulchrum Domini in posterum gubernandum.

1263? Anno Domini MCCLXVII⁰ fuit per Austriam, Styriam, Karinthiam tanta fames, ut homines et iumenta innumera morerentur. Fuit eciam hoc anno publica
1260. penitencia orta in Sicilia et transiit cum flagellacionibus[4], lamentis et canticis penitencialibus Lombardiam, ubi usque hodie perseverat. Abinde Karinthiam, Carniolam,
1261. Austriam, Styriam, Bohemiam, Moraviam pertransivit et
Febr. 1— *Apr.* 1. duravit a Kalend. Februarii usque ad Kal. April., et

a) ythalā *c.* b) *ex* veniens *corr.*

1) *Cf. supra p.* 91, *l.* 10. 2) *De Sicilia et Apulia cf. Ottac. v.* 431; *ubi de regno Ierusalem Ioh. legerit, dubium est.* 3) Veronam *Annales S. Rudb. et Ottac.* 4) *Cf. Hermanni Altah. Ann.* 1260, *SS. XVII, p.* 402; *Ann. Foroiul.* 1260, *SS. XIX, p.* 196. *etc.*

compertis ibi quibusdam levitatibus res cessavit prohibicionibus sacerdotum. Hoc[1] anno Ulricus archiepiscopus [*Ottac.* 8612 *sqq.*] in manus pape pontificium resignavit, et succedit Vlodezlaus dux Polonie, vir pudicus.

Karolus rediens Neapolim, abusus consilio pietatis, Chun- [*ib.* 3111 *sqq.*] radinum, Fridericum, Gerardum comitem, nobilem virum de Hurneim, ita ut undecim essent clari et magni nominis, super scarletum et purpuram in medio urbis precipit decollari, flentibus omnibus qui aderant ad spectaculum tam crudele; Chunradinus vero in audiencia omnium iura sua de regno Sicilie et Apulie Petro regi Arrogonie et suis filiis Friderico et Petro[2] consanguineis[a] per cyrothecam proiectam in aera resignavit. Caput marchionis precisum [*ib.* 3413 *sqq.*] 'Ave Maria' publice resonavit, quod Chunradinus complectens[b], [*cf. Ottac.* 3657 *sqq.*] deosculans ad se strinxit, mortem innocentu[m] districtissimi iudicis examini commendavit.

Anno Domini MCCLXVIII°[3] Clemens papa moritur, [*Mart. Opp. cf. Ottac.* 3657 *sqq.*] et Petrus rex Arrogonie de regno sibi testato continue meditatur. Hoc anno Otakarus Pruziam tendens propter [*Ottac.* 9591 *sqq.*] stagna, que non congelaverant, rediit; castrum tamen ibi fortissimum construxit, quod Mons-regis dicitur, contra incursus Lituanorum, fratribus de domo Theutonica terram illam tenentibus tradens illud. Hoc anno moritur Gre- [*ib.* 10127 *sqq.*] gorius patriarcha, et Ulricus dux Karinthie cum interces- [1269. (*Sept.* 8).] soriis Otakari venit ad capitulum Aquilegiense, ut Phylippus, qui in ecclesia Salzpurgensi nichil profecerat, ad illius ecclesie regimen sumeretur; sed modicum fructum attulit spes concepta. Dux enim infirmatus moritur et in Civitate Austria[4] sepelitur. Relictam[c] eius, scilicet Agnetem, so- [*ib.* 2647 *sqq.*] rorem Friderici, qui cum Chunradino occubuit, filiam Gerdrudis marchionisse, duxit Ulricus comes de Hewnenburch; que genuit ex eo filios et filias, ex quibus processit Ulricus comes de Phanberch, Fridericus Libertinus comes de Cylia et ampla nobilium seges utriusque sexus[5]. Otakarus [*ib.* 10170 *sqq.*] statim misit, ut sibi Karinthia et Carniola infiscarentur propter pacta, que habuit cum Ulrico, sed eius nuncio, sci-

a) consanguinei *c.* b) ꝯplēctēȝ *c.* c) Relictam eius — utriusque sexus (*l.* 34) *in sin. marg.*

1) *Ioh. et hic, ut supra p.* 98, *l.* 5. 28, *annum computans Ottacarum sequitur, qui Ladislai electionem anno* 1267. *attribuit* (*v.* 8820—8824), *cum Ann. S. Rudberti abdicationem Ulrici ad a.* 1265. *narrent; pallium Ladislaus a.* 1267. *Iun.* 12. *accepit* (*Ann. S. Rudberti*). 2) et suis — Petro *ex Ottac. v.* 3645 *sqq.* 3) *Ioh. annum computavit sciens Clementem IV. a.* 1265. *consecratum esse et tres annos sedisse.* 4) *Cf. infra p.* 138, *n.* 1. 5) *Cf. infra p.* 138, *n.* 2.

Ottac. licet preposito Brunnensi, obstitere civitates et nobiles Phy-
ib. 9777 *sqq.* lippo constantissime adherentes. Hoc anno Otakarus nobiliores de Styria, scilicet comites Bernardum et Heinricum de Phanberch, de Petovia, de Wildonia, de Lichtenstain, de Stubenberch, captivavit, castris eorum plurimis dissipatis.
ib. 10215 *sqq.* Hoc eciam anno[1] Bela rex Ungarie senior moritur, et Ste-
1270. *(Maii 3).* phanus ei[us][a] filius coronatur. Nurus autem Otakari, Bele filia, quedam iocalia preciosa subripuit et conservanda Otakaro destinavit, que Stephanus tamquam ad r[egem][b] spectancia repetivit. Negante Otakaro Stephanus bellum grave
ib. 10027 *sqq.* contra eum instaurat. Sed et Otakarus dimissis captivis liberos tamquam . . . . . .[c], et nobiles Styrie post XLVI ebdomadas in captivitate peractas ad lares proprios revertuntur.

ib. 10531 *sqq.* Anno Domini M⁰CC⁰LXX⁰[2] Otakarus Karinthiam ingrediens primo Laybacum obsidet, Phylippi fautores opprimens, in brevi utrasque terras[3] sibi subdidit, quia sue potencie resistere nemo pot[uit][d]. Phylippus, ei omnibus resignatis, apud Chrimsam proventus ab eo necessarios vite
**f.* 50'. sumpsit. *Otakarus autem, privilegio antiquo de Karinthia in Bohemiam destinato, per canales[4] venit in Forum-Iulii ibique exempto Portu-Naonis a nobilibus de Porciliis et de Castello, quod ad principem Styrie pertinuit, et ab ecclesia Aquilegiensi habens dependenciam, accepit
ib. 8827 *sqq.* et vasallus ecclesie est effectus. Hoc tempore moritur
1270. *(Apr. 28).* Vlodezlaus archiepiscopus Salzburgensis, qui, dum iret in Poloniam, ut patrimonium suum ecclesie addiceret, veneno peremptus dicitur a propinquis, et Fridericus ecclesie prepositus eligitur.

Mart. Opp. Anno Domini M⁰CC⁰LXXI⁰[5] Gregorius X^us^ eligitur;
Ottac. 11669 *sqq.* sedes enim vacaverat tribus annis, mensibus duobus. Hoc audiens Fridericus proficiscitur ad curiam et confirmacione accepta rediit et venit Frisacum. Ad quem properat Otakarus et feoda sua suscipit; ecclesia sibi per presulem eciam fideliter commendatur. Ordinatis autem terris per descensum Trahe

a) ei *super lin. add., omisso* us. b) *uncis inclusa in marg. abscisa.* c) *quaedam omissa sunt, nulla lacuna in c. apparente, quae supple ex D p.* 138. d) *abscisa ex D suppleta.*

1) *Ad a.* 1269. *Ottacarus, ad a.* 1270. *Ann. S. Rudberti Belae maioris mortem narrant.* 2) *In recensione D p.* 138. *Ioh. hoc loco annum* 1269. *habet.* 3) *Carinthiam et Carniolam.* 4) *Id est eam partem Fellae fluminis, quae hodie Canale del Ferro nuncupatur. Cf. Ottac. v.* 10559, *cuius libri lacuna inter v.* 10656. *et* 10657. *hiscens fortasse similiter explenda est.* 5) *Ad a.* 1272. *Ann. S. Rudberti et Martinus Oppaviensis Gregorii X. electionem tradunt.*

in Styriam procedit, et cum ei Syfridus de Maerenberch[a] sicut ceteri festine non occurreret corporis pressus infirmitate, rex indignatur et persecucionem concitat contra eum, commictens, ut sibi in Bohemiam adducatur. Quod factum est per Ortholfum de Graetz, qui eum in dolo, cum secum in mensa consisteret, cepit, et per regis officiarios ductus in Bohemiam morte acerrima tormentatur. In quo loco luminaria clarissima visa sunt viri innocenciam contestancia a pluribus fide dignis. Sed de hoc videamus quod dicit Ovidius[1]: *Ottac. 11830 sqq.*

Exitus acta probant,

et Oracius[2]:

Non missura cutem nisi plena cruoris hyrudo.

a) *sic c.*

1) *Heroid. II,* 85. 2) *Epist. II,* 3, 476.

LIBER I. (REC. D).

(Anonymus Leobiensis).

INCIPIT PRIMUS LIBER[1].

De ortu Karoli Magni et quibusdam gestis suis. [Capitulum I[a]].

Otto V, 13. *cf.* 11. 16. 21. *IV*, 32. *Mart. Pont. Reg.* 642. *Mart. Imp.* *cf. Otto V*, 16. *Reg.* 752. *Mart.*

Anno DCLXXXVII[b], sub Gregorio secundo, Dagoberto Francorum rege et Pipino Anchise filio amministratore[c] regni, sublatis de medio Clodoveo, Dagoberto et Pipino, Karolus Martellus[d] successit. Hic Karolus bellicosissimus, de concubina natus, postquam Francorum dominio Sueviam, Bawariam, Saxoniam, Frisiam, Vaschoniam cum terris plurimis subiugasset, moritur, et in sepulchro eius non aliud quam serpens maximus est inventus. Quidam eciam sanctus episcopus vidit animam eius in inferno, quia ecclesias plures suis possessionibus spoliavit.

Reg. 752. *Mart.* *Otto V*, 18. 25. *A. S. Rudb.* 744. 745. *Otto V*, 23. *ib. V*, 18.

Papa[e] sanctum Bonifacium archiepiscopum Moguntinum predicare Dei verbum in Germaniam [destinavit[f]], unde Germanie apostolus est vocatus; qui Fuldense monasterium fundavit et Moguntini episcopii terminos ordinavit. Hiis eciam temporibus Burchardus, Willibaldus[2], Corbinianus famosissimi et sanctissimi presules extitere. Sanctus eciam Pirminus

a) *capituli numerum supplevi.* b) *sic rec. C* 3; DCLXXVIII. *D* 1. c) amministracione *D* 1. d) Marcellus Karolus *D* 1, *emendavi Iohannis usum et cursum secutus.* e) DCCIX. Misit papa *D* 1, *cui infra* destinavit *deest.* f) dest. *supplevi e rec. C* 1. *C* 3.

1) *D litteram eae recensioni inscripsimus, cuius, ut ita dicam, breviaria vel primas compositiones C* 1. 2. 3 *habes; cuius genuina forma cum deperierit, ex compilatione anonymi auctoris qui Leobiensis dicitur, ed. Pez, SS. I, col.* 755 *sqq., restituenda nobis fuit. Tres huius compilationis codices, Palatinus Lat. nr.* 971. *bibliothecae Vaticanae (D* 1*), Claustroneoburgensis* 127 *(D* 2*), Vindobonensis bibliothecae aulicae* 3445 *(D* 3*), inter quos D* 1. 2 *soli textum integrum praebent, cum D* 3 *demum inde a verbis* De Friderico secundo, *apud Pez l. c. col.* 803, *infra p.* 129, *l.* 10, *incipiat. De compilatione ipsa, qua textus Iohannis satis accurate exscriptus exstat, eiusque codicibus cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 415—422. *Annorum numeros, quos ignotus ille scriptor plerumque suo arbitrio rerum seriei apposuit, omisi, si veri simile non erat Iohannis codicem, quo usus est, eisdem locis eosdem annos praebuisse.* 2) *Cf. supra p.* 5.

abbas multorum monasteriorum auctor floruit hiis diebus, qui [Otto.] virtutem specialem et graciam ad venenum habere dicitur propellendum[1]. Venerabilis quoque Beda, Anglice[a] nacionis [V. Bed. Otto.] et doctor eximius, cum illa antiphona: *O rex glorie, domine virtutum,* in die ascensionis Domini requievit. Hiis eciam [Otto V, 19.] temporibus Karolus filios tres reliquit: Karlomannum, Pipinum et Grifonem. Karlomannus primo Rome, postea in Monte Cassino [Mart. Imp.] monachus, dum quadam vice a quodam bibulo coquo in [Reg. 746.] opere coquinario alaparetur tribus vicibus, quia non videbatur fratribus digne ministrare, respondit pacientissime: 'Parcat tibi Deus, frater, et Karlomannus'. Grifo cum fratribus belli- [Otto. Reg. 747. 751.] gerans fugit in Saxoniam, postea in Vaschonia est occisus, et Pipino relinquitur principatus. Gregorio mortuo Zacharias [Mart. Opp.] succedit. Ad[b] hunc[c] Burghardus Erbipolensis episcopus mitti- [Reg. 749. Otto V, 21.] tur a Pipino, Hilderico tunc rege et solo nomine regnante. Pontifex diffiniens hunc pocius regem esse debere, qui sollicitudinem regni gereret, quam illum, qui laboris expers viveret sine cura, auctoritate pape Pipinus per Bonifacium pre- [Reg. 750. Otto V, 22 sq.] dictum in civitate Suessionis cum consensu optimatum rex [cf. Einh. c. 1.] eligitur et ungitur et in reliquum sublato amministra- [A. S. Rudb. 752.] cionis nomine rex vocatur[2]. Zacharia mortuo Stephanus suc- [cf. Mart. Imp.] cedit. Hic venit Parisius[3] deprecans Pipinum, ut ecclesie succurrat contra Aystolphum regem Lombardorum, quod ab eo nimium premebatur. Pipinus et omnes nobiles a sacramento fidelitatis facto Hilderico solvuntur, et Hildericus tonsoratus in monasterium est retrusus. Papa ibidem Pipinum unctione sacra [Reg. 752.] confirmavit, duosque filios suos Karolum[d], qui dictus [este] Magnus, et Karlomannum in reges[f] Francorum unxit cum maximo tripudio populorum. Papa graviter infirmatus [Reg. 753.] mirabiliter est curatus, sicut epistola protestatur, que talis est: *Stephanus episcopus, servus servorum Dei. Sicut nemo — — videram*[4]. Anno Domini septingentesimo LV.[g] Pipinus Ytaliam ingre- [Reg. 755. Otto V, 25.] ditur et Aystolfum obsessum in Papia compulit interposito iure iurando et acceptis XL[h] obsidibus[i], ut ammodo [Romanam[k] ecclesiam non turbaret]. Bonifacius apud Frisiam predicans martirio coronatur, et beatus Otmarus in insula Reni que Stain dicitur in Domino requievit. Pipinus post multa prelia Turonis [Mart. Imp. Reg. 768.] infirmatur et Parisius deportatus moritur, Karolus vero et Karlomannus regnum dividunt; mortuo autem Karlomanno Karolus solus [Otto V, 26. 30.] regnat. Qui ab Hyspania usque ad Bulgaros gentes plurimas [ib. c. 32.] et provincias subiugavit et multas terras sacro baptismate [cf. Einh. c. 15.] consecravit. Stephanus papa ultimo anno pontificatus sui Romanum [Mart. Pont.] regnum[l] in personam magnifici Karoli adhuc iuvenis[m] a Grecis transtulit in Germanos; quo defuncto successit Paulus, qui

a) Anglie *D* 1. b) Ad *om.* *D* 1. c) hinc *D* 1. d) Karolus *D* 1. e) *supplevi.* f) regem *D* 1. g) DCCXLVI. *D* 1. h) X *D* 1. i) obsed. *D* 1. k) *uncis inclusa e C* 3 *supplevi.* l) *sic.* m) uiuens *D* 1.

1) *Cf. supra p.* 2; *Flores temp., SS. XXIV, p.* 232. 2) *Vide supra p.* 6, *n.* 4. 3) *E Reginone a.* 753; *cf. supra p.* 63, *n.* 1. 4) *Vide huius epistolae textum supra p.* 7 *sq.*

Mart. Pont. mitissimus fuit in viduas, pauperes et egenos. Hoc tempore beatus Gangolfus uxorem adulteram declinans a clerico adultero est occisus, quem miraculis coruscantem mulier deridens ait: 'Sic anus meus cantat, sicut[a] miracula facit'; unde in reliquum ipsa loquente frequenter anus eius turpi cythara resonabat. Post Paulum Constantinus[b] tyrannice[c] apprehendit, qui a sede pellitur et cecatur. Huic successit Stephanus III^us, post quem Adrianus primus ordinatur. Hic
Einh. c. 18. Karolum contra Desiderium Lombardorum regem invitavit, cuius filiam habuit Karolus in coniugio, et repudiata ea duxit Hildegartam Alemannam et genuit ex ea Ludvicum, Ka-
Otto V, 28. rolum et Pipinum. Anno Domini septingentesimo LXXXI°[d] Karolus
Mart. Pont. venit Romam et efficitur patricius Romanorum, papa vero[e] sy-
Otto. nodum celebrans cum episcopis dedit ei ius pontificem eligendi et sedem apostolicam ordinandi et investituras episcoporum; Pipinum filium eius regem Ytalie, Ludvicum vero regem Aquitanie conse-
cf. Reg. 811. *Einh. c.* 19. cravit, Karolum post se regnaturum genitor designavit, qui
Mart. Pont. tamen post actus mirificos defungitur ante patrem. Post
cf. Otto V, 26. hec Desiderium obsedit in Ticino[f] et captum cum filio Adal-
Mart. Pont. giso[1] et uxore in exilium relegavit. Mortuo Adriano Leo se-
A. S. Rudb. 796. cundus successit; hic Arnonem[g] primum archiepiscopum
cf. ib. 628. fecit Saltzpurgensem, post transitum sancti Ruperti annis
A. S. Rudb. 800. CLXX, pallio sibi dato. DCCCI.[h] Leo papa Karolum impera-
Mart. Pont. torem cum maxima acclamacione populi coronavit et mox
Einh. c. 28. Romanos perpetuo exilio dampnavit, qui papam lingua
Otto V, 30 *sq.* et oculis privaverunt; divinitus tamen[i] omnia organa[k]
Reg. 801. *Mart. Pont.* integraliter sunt restituta. Hoc tempore floruit Alquinus, vir eruditissimus, Karoli informator[l], qui studium orbi celebre de Grecia in Urbem translatum Parisius transtulit et imperatore procurante provide ordinavit[2]. Leoni pape suc-
Einh. c. 19. cessit Stephanus IIII, qui sedit mensibus septem. Imperator quoque filios, quam cito etas paciebatur, equitature et armis,
Mart. Pont. filias colo, fuso, lanificio assuefecit. Alquinum monasterio sancti Martini Turonis prefecit propter superbiam monachorum destructo, omnibus monachis excepto uno a dyabolo inter-
ib. Imp. fectis. Adeo eciam studiosus extitit imperator, ut calamum et atramentum ad stratum suum sisteret, ut, si-qua nocte occurrerent[m], notaret[n], ne a memoria aliqua[o]
Einh. c. 25. laberentur. Tabulas et grafium circumtulit, ut caperet exer-
ib. c. 24. cicium ad scribendum. Legendi et audiendi sacros libros
ib. c. 29. sedulus multum fuit. Legibus priscorum imperatorum[p] aliqua necessaria adiecit, mensibus et ventis vulgaria nomina
ib. c. 22. 26. indidit. Basilicam beate virginis atque palacium Aquisgrani
Mart. Imp. construxit, ubi termas edificavit, quibus miro modo de-
cf. Otto V, 32. lectabatur. In reditu eius de partibus transmarinis, re-

a) sic *D* 1. b) *fortasse e C* 3 *h. l. supplendum est* sedem. c) tyrannide *D* 1. d) DCCXLVII. *D* 1; *emendavi e C* 3. e) vero papa *D* 1. f) Titinio *D* 1. g) Aruonē *D* 1. h) DCCXCI. *D*. i) cū *D* 1. k) orgiā *D* 1. l) informato *D* 1. m) occurreret *D* 1. n) necaret *D* 1. o) aliqua *in marg. suppl.* *D* 1. p) imperator *D* 1.

1) *Cf. supra p.* 64, *n.* 2. 2) *Cf. Einhardi Vitam Karoli c.* 25.

cuperato sepulchro Domini de manibus paganorum, imperator Constantinopolitanus, premissa tamen oracione, octo spinas cum parte corone Domini, cui infixe erant, sibi obtulit; que cum de theca apponeretur[a], flores protulit, qui in manna visibiliter sunt mutati, insuper camisiam beate virginis, cinctorium[b], quo puerum Iesum in cunabulis cinxit[1], maximam partem sancte crucis, sudarium Domini et brachium Symeonis, ab eodem oblata, cum gaudio reportavit. Ad numerum litterarum alphabeti monasteria construxit et unoquoque auream litteram magnam relinquens[c], ut monasteriorum prioritas vel posterioritas ex litterarum ordine nosceretur. Pipino rege Ytalie mortuo Berenhardus filius eius successit. Imperator senio confectus Aquisgrani[2] consensu optimatum Ludvicum filium, regem Aquitanie, post se pronunciat regnaturum; glorioso[d] condito testamento ecclesiis precipuis, pueris et egenis de thesauris suis transiit Aquisgrani et ibidem sub conditorio ymagine et titulo sui nominis insignito devotissime sepelitur. Diem transitus sui Aquenses festivis laudibus solempnizant, versiculo Oracii[3]: *Mart. Imp.* *Reg.* 811 *sq.* *Einh. c.* 19. 24. 30. *cf. Reg.* 813. *Einh. c.* 31. 33.

Presenti tibi maturos largimur honores.

De filio eius Ludvico et de divisione terrarum in posteros. [Secundum[e] capitulum].

Ludvicus Karoli filius in civitate Remensium coronatur. Hic reliquam partem corone Domini ab imperatore Grecorum plus quam quingentis marcarum milibus comparavit et Parisius collocavit[4]. Idem princeps libros eciam sibi beati Dyonisii destinavit, quos gratissime receptos optulit ad altare, ubi XIX clara miracula in diversorum infirmitatibus pro gloria martiris[f] divinitus sunt patrata[5]. Stephano pape succedit Paschalis, qui sedit annis VII. Ludvicus tres filios genuit, Lotharium, Karolum, Lodwicum. Lotharium in Ytaliam misit, quem papa, dum ad patrem redire voluit, augusti[g] dato nomine coronavit. Bernhardus rex Ytalie ad Ludvicum vocatus cecatur et occiditur, qui contra eum cum quibusdam[h], ut dicebatur, civitatibus conspiravit. Unde nomen eius a quadam devota femina ante paradisum visum est oblitteratum et abolitum, Bernardi vero nomen aureis litteris lucidius resplendere, quod sibi Deus intimari voluit, ut *Reg.* 813. *Otto V,* 33. *Mart. Imp.* *Mart. Opp.* *Otto V,* 33 *sq.* *Reg.* 818. *Otto.* *Vis. paup.*

a) apponerentur *D* 1. b) tinct. *D* 1. c) reliquit *C* 1; relinquit *C* 3. d) *praecedit* DCCCIIII. *D* 1. e) *numerum capituli adieci; Ann. Leob. haec narrat ad a.* 806. f) matris *D* 1; *correxi.* g) augusto *D* 1; et nomen contulit augustale *C* 3. h) quosdam *D* 1.

1) *Cf. supra p.* 16. 64 *sq. et Vitam Karoli imp. II, c.* 31 *sqq.* 2) *Cf. supra p.* 18, *n.* 3. 3) *Epist. II,* 1, 15. 4) *Cf. supra p.* 20. 5) *Cf. supra p.* 20, *n.* 5.

Mart. Opp. peniteret, quia alias ad omnia iustus fuit[1]. A regno est expulsus et iterum restituitur[a]. Hoc tempore Rabanus floruit *cf. A. S. Rudb. 846.* abbas Foldensis et episcopus Moguntinus, eximius theologus et poeta. Hoc eciam tempore Ericus rex Danorum cum filiis et *Mart. Imp.* uxore apud Moguntiam[b] baptizatur, Strabusque discipulus Rabani *Reg. 840. 842.* clarus in sciencia habebatur. Anno DCCCXL.[c] imperator mori- *cf. Otto V, 35.* tur et in civitate Metensi sepelitur. Filii dissidentes[d] regnum dividunt ita, ut Karolo occidentalia regna a mari Britannico usque ad Mosam, Ludwico tota Germania et quedam civitates in Alsacia, Lothario imperium, Provincia, Ytalia, Gallia Belgica, *Mart. Pont.* quam vocavit Lothoringiam, proveniret[e]. Paschali successit Eugenius II[us] annis III sedens; hic a Romanis oculis est privatus. Post hunc Valentinus primus sedit dies XL, quo sublato Gregorius quartus XVI annis sedit. Hic statuit per Galliam et Germaniam festum omnium sanctorum, sicut dudum iam in Urbe fieri Bonifacius ordinavit. Hoc tempore per sceleratissimos quosdam Romanos soldanus Babilonie invitatus Romam obsedit; ecclesia sancti Petri in stabulum equorum redigitur, et tota Thuscia quasi usque ad solitudinem devastatur. De- *et Iac. c. 181.* functo Gregorio succedit Os-porci, cuius nomen Sergius est mutatum, et ob hoc omnia nomina pontificum alterantur[f], vel quia Symoni Dominus nomen Petrus dedit[2]. Lotharius *Reg. 851. 855. Otto VI, 1.* tres filios habuit, Ludvicum, Karolum, Lotharium, quibus divisit *Mart. Pont.* regnum, Ludvico imperium cum Ytalia conferens, quem Sergius coronavit, Karolo Provinciam et Celticam Galliam, Lothario Lothoringiam deputans[g]; ipse enim in Prumensi monasterio mo- *Mart. Imp.* nachus factus moritur; pro cuius anima angeli et demones altercacionem[h] gravem habebant ita, ut corpus[i] distrahi videretur; sed monachis orantibus demones sunt fugati. Hoc tempore Iohannes Scotus in Franciam venit, qui ad Ludvici instanciam Yerarchiam beati Dyonisii de Greco transtulit in Latinum. Dani eciam Angliam vastaverunt, Edmundum regem sanctissimum occiderunt; cuius gladio propter sanctitatem in preliis reges Anglie solent *Mart. Pont.* uti[3]. Sergio mortuo succedit Leo V; sub hoc Adolfus rex Anglorum obtulit sancto Petro in tributum de unaquaque domo singulis annis unum argenteum nummum[k]. Post Leonem[l] sedit Iohannes Anglicus puella existens[m. 4], que in Greciam ducta ab amasio profecit in tantum, [ut[n]] trivium legeret, et adeo celebris efficitur, ut in papam eligeretur. Que impregnata, pergens a Sancto[5] Petro in Lateranum periclitatur pariens, ipsumque locum papa transiturus semper dicitur declinare; et eiusdem vitandi erroris causa, dum primo in sede Petri collocatur[o], ad eam rem

a) restitutus *C* 2. b) Moguntinam *D* 1. c) DCCCXXXI. *D* 1, *emendavi e C* 1. d) diffid. *D* 1. e) perven. *D* 1. f) *sic C* 3; alternantur *D* 1. g) dep. *in marg. suppl. D* 1. h) altric. *D* 1. i) cer²us *D* 1. k) *fortasse cum C* 1 *(supra p. 24, l. 26) cursus gratia legendum est:* arg. num. unum. l) Leonum *D* 1. m) *in marg.:* de papa qui fuit puella nomine Gutta *D* 1. n) ut *supplevi.* o) collatur *D* 1.

1) *Cf. supra p.* 19, *n.* 6. 2) *Cf. supra p.* 22. 66. 3) *Cf. supra p.* 24. 67. 4) *Martini cod.* 8 *haec verba praebet solus.* 5) *Inde codicum Martini classis C exscribitur.*

perforata sede genitalia ab ultimo dyacono obtrectari[1]. Deinde Benedictus succedit, post quem Nicolaus primus. Sub *Otto VI, 3. cf. Reg. 864 sq.* hoc Lotharius Thebirgam obiectu incestus[a] repudiat et Waldradam concubinam ducit; cui dum super hoc faverent Coloniensis et Treverensis presules, deponuntur, ipseque gravissime excommunicacionis vinculo innodatur. Venit tamen[2] *cf. Reg. 869.* et promisit se illicitum matrimonium dimissurum, quod promissum stolide temeravit. Nicolao mortuo succedit Adrianus *Reg. 867. cf. Otto VI, 4.* secundus; huius tempore venit Lotharius in auxilium fratri suo Ludvico contra Sarracenos, quos de illis partibus per Gallicos, Lombardos et Theutonicos effugavit. Papa quesivit *Reg. 869. Otto VI, 4.* a Lothario, utrum promissa impleverit, que Nicolao pape *cf. Mart. Pont.* fecerat super iniusto matrimonio dimittendo. Respondit se omnia adimplesse et iuravit cum optimatibus et communionem sacram recepit in vitam eternam, si ita se haberet, sin alias, in dampnacionem; et quia false iuraverat, ex Ytalia in Provinciam rediens[b] in Placencia moritur, et universi qui secum iuraverant infra ipsius anni terminum moriuntur. Reliquit filium Hugonem nomine, qui dum aspiraret *Reg. 883. 885.* ad regnum, capitur et exoculatus in monasterium est retrusus. Ludvicus frater eius[3] et Karolus fratruelis suus regnum invicem *Reg. 869 sq. Otto VI, 4.* diviserunt, Ludvico remanente palacio Aquisgrani. Porro *Reg. 876.* Ludvicus frater Lotharii primi[4], cui orientale regnum pro- *Otto VI, 6.* venit, tres filios habuit, Karolum, Ludvicum, Karlomannum, qui paternum regnum diviserunt; et provenit Karlomanno Bawaria, Pannonia, Karinthia, Bohemia, Moravia, Lodvico Orientalis Francia, Thuringia, Saxonia, Frisia, Lothoringia, Karolo Alamannia, que est superior pars Suevorum[5], cum aliquibus civitatibus circa Renum[6]. Karlomannus Ytaliam introivit, quia imperium *cf. Otto VI, 5. Reg. ib.* per [obitum[c]] Ludvici piissimi principis iam vacabat. Karolus eciam rex occidentalis venit Aquis et Coloniam, ut totam Lothoringiam apprehenderet, sorte sua non contentus, que in divisione provenit, dum cum Ludwico fratre Lotharii divideret ipsum regnum. Cum quo Lodvicus et Karolus[7] fratres Karlomanni [pugnarunt[d]] et victoriam obtinentes redire victum

a) inceste *corr. ex* incestū *D* 1. b) reditus *D* 1. c) ob. *supplevi, om. D* 1, *vel* mortem *supplendum.* d) pugn. *supplevi, om. D* 1.

1) *Haec fabella Martino adhuc incognita ca. a.* 1290. *divulgata est; cf. J. Döllinger 'Die Päpstin Johanna' in 'Papstfabeln des Mittelalters' ed. II. p.* 38. *Quem auctorem Iohannes h. l. secutus sit, nescimus.* 2) *Error patet.* 3) *Immo Lotharii II. patruus; error irrepsit, cum Ioh. Ottonis verba* Ludewicus frater eius *(scil. Karoli Calvi) exscripserit.* 4) *Idem, qui modo laudatus est; nota auctorem duos Ludovicos, imperatorem ac regem Germanicum, confudisse.* 5) *Cf. supra p.* 29, *n.* 2. 6) Ex regno Lotharii *dicit Regino,* Lotharingiae *Otto.* 7) *Sed hic pugnae apud Andernacum d.* 6. *Oct. a.* 876. *non interfuit, quod Ioh. Ottonis verba male intellegens credidit.*

Fl. temp. Mart. Pont. cf. Otto VI, 6. in Franciam compulerunt. Hic Ludvicus IIII[a] duces Bohemorum baptizari et in fide instrui procuravit[1]. Karolus rex Francorum, qui dictus est Calvus, Ytaliam[b] ingreditur et [in[c]] imperatorem a Iohanne, qui Adriano successerat, coronatur. *Reg. 870 sqq. Mart. Imp.* Hic habuit tres filios, Karlomannum, qui dyaconus ecclesiis infestus a patre capitur et cecatur, Karolum, qui periit, dum voluit quoddam robur corporis experiri, et Ludvicum, *cf. Otto VI, 6.* qui genuit duos filios, Ludvicum et Karlomannum, et Karolum, ex alia tamen[d] matre. Imperator Bosoni fratri imperatricis sue consortis filiam Ludvici imperatoris et Provinciam *Reg. 879.* tradidit, qui veniens Lugdunum rex Burgundie ab ipsius primoribus[2] *Otto. Reg. 877.* declaratur. Karlomannus in Ythalia contra imperatorem, quia contra fratres suos in Alamannia egerat, exercitum ordinat et egredi compellit, qui inter Alpes *Mart. Imp.* infirmatur, a quodam Iudeo pocionatus moritur et Parisius *Reg. 878. 883. 884.* transportatur. Cui successit Ludvicus filius eius; quo defuncto Karlomannus[3] frater succedit, qui in venacione apro percussus vitam celeriter terminat. Karolus iunior, quia de matre superducta processerat, quasi pro nichilo apud Francicolas *Otto VI, 7.* habebatur. Karlomannus, Ludvici filius fratris Lotharii, filium habuit Arnolfum nomine, non legittime, sed de nobili femina procreatum, cui Ludvicus Karlomanni frater ducatum *Mart. Pont.* Karinthie contulit in montanis. Iohanne papa mortuo sedit Martinus tercius[e], cui successit Stephanus V. Huius tempore corpus beati Martini propter[f] incursus Nortmannorum Autisiodorum est devectum et iterum Turonis relatum, novissime, ut fertur, sublatum sub Ottone Magno et Heroldo archiepiscopo ad urbem Iuvavensem[g] in Bavaria est devectum[4].

A. S. Rudb. 800. Karolus[h] dictus Grossus, cui Alamannia provenerat, Ytaliam *Reg. 881.* ingreditur et imperatoris nomen suscipiens solempniter *cf. Otto VI, 8.* coronatur. Interea Ludvicus moritur, et Nortmanni regnum eius *Reg. 881 sq. Otto VI, 8.* percursitant, omnia devastantes. Orientales se[i] subiciunt, Franci eciam imperatorem in regem eligunt Karolo iuvene *Reg. 887 sq. Otto VI, 9.* postergato[5]; et sic Karolus Romanorum, Francorum, Germanorum potencialiter utitur principatu. Vacillante tamen fortuna ad extremam inopiam est perductus[k] ad sui probacionem, quia[l] totus in Dei opere fuit, sedulus et devotus. Orientales Arnolphum predictum advocant, omnesque sibi sacramentaliter se submittunt[6]. Cui Karolus Bernardum filium suum commisit, sed et pro vite[m] necessariis fiscos aliquos

a) XIIII *C* 1; *cf. supra p.* 22, *l.* 21. b) Ytalis *D* 1. c) in *supplevi.* d) cū *D* 1. e) secundus *Mart.* f) pape *D* 1. g) Iuvanensem *D* 1. h) *praecedunt in D* 1 *rubris litteris exarata:* DCCCLXXII. De Karolo Grosso. i) *fortasse omissum est* Karolo. k) productus *D* 1. l) qui *D* 1. m) uice *D* 1.

1) *Cf. supra p.* 22, *n.* 5. 2) *De hoc loco v. supra p.* 29, *n.* 3. 3) *Ludovicum III. regem Franciae (*879—882*) omisit auctor.* 4) *E translatione s. Martini Salzburgum a.* 939. *facta, ed. E. Dümmler in 'Archiv f. Kunde Oesterr. Geschichtsquellen'* XXII, *p.* 296 *sqq.* 5) *Cf. supra p.* 32, *n.* 2. 6) *Cf. supra p.* 32, *n.* 4.

Karolo deputavit[a]. Occidentales Franci Odonem Ruperti ducis [*Reg.* 888. *Otto VI*, 10.] filium, virum elegantissimum[b], statuunt sibi regem, Karolo pretermisso. Commendabile quidem, quod virum strennuum elegerunt, vituperabile, quod legitimum dominum abiecerunt, iuxta Ovidium[1], qui dicit:

Hoc decet, hoc multi[c] *non habuisse putant*[d].

De[e] Arnolpho et de defectu stirpis Karoli in Alamannia. Tercium capitulum.

Arnolphus[f] ad monarchiam suscipitur Germanorum. [*Mart. Imp.*] Hic Nortmannos incredibili plaga stravit et ab eorum incursu [*Reg.* 890 *sq.*] Lothoringiam, Ardaniam et adiacentes provincias liberavit. Ytali audientes variacionem Francorum et Germanorum duos [*Reg.* 887. *Otto VI*, 10.] statuunt sibi reges, Berengarium et Wydonem, et imperabant in [*Mart. Imp.*] Ytalia successive Berengarius, Wydo, Lampertus, Ludvicus, Berengarius II[us], Berengarius III[us], Lotharius, Berengarius IIII[us] cum Alberto filio eius. Stephano pape successit Formosus, qui [*Mart. Pont.*] regnavit annis V. Arnolphus[g] Ytaliam introivit et subactis plu- [*Reg.* 894. *Otto VI*, 12 *sq.*] rimis[h] civitatibus et aput Pergamum comite Ambrosio suspenso, terrore quoque suo circumfuso, in Alamanniam est reversus. Hoc tempore Boso rex Burgundie moritur, relinquens [*cf. Reg.* 894. *Otto VI*, 12. *cf.* 6.] filium nomine Ludvicum, et Wydo in Ytalia moritur, et filius eius Lampertus in Urbe coronatur. Karolus abiectus a Francigenis pro regno concertaciones graves habuit cum [*Reg.* 892 *sq.*] Odone, quarum[i] causa[k] ex utraque parte deducitur ad Arnolfum, qui Lothoringia lustrata Franciam est ingressus, [*Otl. Transl. Dion.*] corpus Dyonisii a quodam clerico sublatum Ratisponam legitur transtulisse. [*Otto VI*, 11. 13.] . . . .

. . . . [2]

Sepulchrum Arnolfi Ratispone in cenobio beati Emerammi, cuius [*Reg.* 899 *sq.* *Otto VI*, 13 *sq.*] fundator fuit[3], demonstratur. Lodvicus filius eius in Vorchaim oppido Orientalis Francie a regni[l] primoribus rex elevatur. Ordo Cluniacensis[m] sub Ottone abbate primo, viro [*Mart. Opp.*] sanctissimo, et Wilhelmo principe Burgundie glorioso[4]. Ste-

a) deprivavit *D* 1. b) *sequitur in D* 1 dominum, *quod fortassis in archetypo deletum erat.* c) uilo *D* 1. d) valuisse putent *Ovid.* e) *praecedit numerus* DCCCLXXXI. *D* 1. f) *spatium vacat in sinistra parte pro littera initiali* A *D* 1. g) *praecedunt:* DCCCLXXXV. De Arnolpho *D* 1. h) preliis *D* 1; civitates sibi plurimas subiugavit *h. l. C* 3. i) quorum *D* 1. k) causam *D* 1. l) regno *D* 1. m) *supple* incepit *vel huiusmodi.*

1) *Ars am. I*, 730. 2) *In Iohannis libro sequebatur Arnulfi mors, quam Ann. Leob. cum e Martino Oppav. exscripsisset, iterum narrare nolens omisit; item de Bonifatio VI. et Stephano VI.* 3) Emmerammi — quem ipse, dum vixit, multum veneratus est *habent Reg. cod. A* 1*b—e*; *cf. Otlohi Transl. s. Dionysii et supra p.* 37, *n.* 1. 4) *Cf. Martinum Opp. sub Agapito II, SS. XXII, p.* 431, *l.* 8.

Mart. phano pape succedit Romanus, qui sedit menses tres; post hunc Theodorus dies XX, qui sensit contra Stephanum pro Formoso; post hunc Iohannes IX. sedit annos III, quo sublato succedit Leo quintus[1], qui sedit dies XL; quem Christoferus presbiter suus cepit et eum [in[a] carcerem trusit; huic successit Sergius, qui Formosum, quia eum] impedierat in papam, pontificalibus indutum decollari et in Tyberim proici mandavit; quem piscatores inventum ad sancti Petri basilicam detulerunt, ubi vise sunt quedam ymagines eum adorasse et venerabiliter salutasse. *Reg. Otto.* Interea Lothoringi Zwendeboldum suum regem interficiunt et Ludwico fratre suo vocato dicioni eius unanimiter se *Otto VI, 15.* submittunt. Hoc tempore Albertus comes nobilis ex Orientali *cf. Reg. 902. 906.* Francia, nepos Ottonis ducis Saxonum ex filia, a quo marchiones Orientalis marchie sive superioris Pannonie processerunt, oc- *Cont. Reg. 911. 919.* cidit Chunradum comitem ex Hassia et Wedrebia, virum eque nobilem et potentem, qui filium reliquit Chunradum, armis strennuum et valentem. Ludwicus autem Babenberg iudicio presidet et Albertum, quia alias quoque pacem regni turbaverat, precipit decollari et omnes possessiones eius ad imperium infiscari.

Cont. Reg. 911. Ludwicus sine herede moritur, et principes[2] Ottonem *Otto VI, 15.* ducem Saxonum eligunt, quia in regno excellentissimus[b] *cf. A. S. Rudb.* habebatur; qui confectus senio recusavit, sed persuasit Chunradum predicti Chunradi filium eligi, eo quod esset vir egregius et cordatus. Hic adhuc superstes de germine Karo- *A. S. Rudb. 918.* lorum in Alamannie regno fuit. Qui dum IX annis feliciter egisset, diem sibi senciens ultimum imminere, Heinrico[c] duci *Cont. Reg. 919.* Saxonum, Ottonis filio, sceptrum cum dyademate destinavit. *Mart. Imp.* Hoc tempore Berengarius secundus novem[d] annis in Ytalia im- *Otto VI, 17.* peravit; sicque posteritate Karoli cessante imperium transiit in Germanos laceratum, alteratum et multipliciter variatum, quia iuxta Anshelmum[3]

Non[e] faciunt tutos regia sceptra suos.

De Heinrico Saxone, Ottone primo, secundo et tercio. Quartum capitulum.

Otto VI, 18. Cont. Reg. 919 sq. 936. Heinricus[f] dux Saxonie rex creatur. Hic pacis precipuus sectator extitit et amator. Contra hunc Karolus rex Francie pro Lothoringia et Gallia Belgica[g] arma movit; sed placito

a) *excidit una circiter linea, quam Martinum secutus supplere conatus sum.* b) excellentissimo *D* 1. c) Heynr. *D* 1; Hainr. *D* 2 *passim, quod singulis locis adnotare supersedeo.* d) duobus *D* 1; *cf. supra p.* 39, *l.* 25. e) Nec *Ans.* f) *littera initialis* H *minio scribenda deest, minus* h *adscriptum D* 1. g) bellica *D* 1.

1) *Immo VI, ut habet Martinus; Benedictum IV. Ioh. omisit.* 2) Otto . . . ab omnibus petitur *Otto Fris.* 3) *Versus legitur in Anselmi archiepiscopi Cantuariensis carmine de contemptu mundi, Migne, Patrolog. Lat. CLVIII, col.* 702 *c; ed. Gerberon p.* 199.

habito apud Bunnam concorditer convenerunt, ut Heinrico *Cont. Reg. 924. Otto.* Lothoringia et Belgica[a] cum Aquensi palacio, Karolo Celtica Gallia, Aquitania et pars Lugdunensis Gallie proveniret. Hic lanceam sancti Mauricii[1] extortam vi a Rudolfo rege Burgundie imperio consignavit. Alibi legitur, quod rex Boso Ottoni patri huius Heinrici eam cum uno clavo crucis Domini obtulerit atque regnum, eo quod vesanus fuerit et inutilis regno, missa manu in presulem Arelatensem in vigilia sancti[b] pasche[2]. Berengarius tercius hoc tempore in *Mart. Imp. Otto VI, 15.* Ytalia imperavit VII annis; post quem Lotharius regnum sumpsit; quo defuncto Berengarius[c] IIII. cum tyrannide imperium apprehendit. Ceperunt eciam regna in[d] provincias et ducatus[e] subdividi, unde Bavaria, Suevia, Lothoringia nomen regium[f] amiserunt, ut una existeret monarchia. Hoc tempore Karolus rex Francorum in capti- *Cont. Reg. 925. 939. cf. Otto VI, 19.* vitate moritur et reliquit filium Ludwicum in Hybernia exulantem; cuius Franci immemores Rudolfum quendam attollunt in regem. Heinricus Romam tendens ad coronam post *Otto VI, 18. Cont. Reg. 936.* gloriosas victorias moritur, quatuor relinquens filios, Brunonem Coloniensem, Wilhelmum[3] Moguntinensem presules, Heinricum et Ottonem duces. Hic Otto dictus Magnus ab *Otto VI, 18. cf. 24.* omnibus est electus. Hic filiam regis Anglie habuit, qua *Cont. Reg. 936. 930. Otto.* subducta Ythaliam introivit; Berengarius autem relictam Lotharii captivavit, ut securius imperaret, quam cito liberavit et duxit, Ludolfum ducem Alamannorum et Hein- *cf. Cont. Reg. 950.* ricum ducem Saxonum generans ex eadem[4]. Otto[g] impe- *Otto VI, 20. Cont. Reg. 955.* rator[h] sub[i] Ulrico sanctissimo presule Augustense pugnans contra Ungaros prope Licum[k] et insequens eos duos reges *V. Udalr. c. 11.* eorum, Assur et Lelium, suspendit in patibulo[l] Ratispone[m]. Ottonem[n] *Adalb.* filium suum Aquisgrani coronavit et ingressus Ytaliam a *V. Heinr. II.* Iohanne papa coronatur. Berengarium[o] obsedit et filium eius *Otto VI, 21–23.* in Corsicam insulam effugavit. Imperatore abscedente papa ad partes Berengarii declinavit. Imperator cum episcopis *Cont. Reg. 963. 964. 966.* Ytalie et Germanie[p], presente patriarcha Angelfredo[q], Iohannem deposuit, Leonem substituit[r], Berengarium cepit et cum uxore Wyla nomine in Bawariam retrusit in exilium, ubi ambo moriuntur et in Babenberg tumulantur. Postea Romanorum *Otto VI, 24.* maximam multitudinem interfecit et centum obsides cum iure-

a) bellica *D* 1. b) sancta *D*. c) Lotharius *D* 1. d) et *D* 1. e) ducas *D* 1. f) regum *D* 1. g) *praecedit* CMLIII. De Ottone *D* 1. h) imperat *D* 1; rex *C* 3. *Falsum titulum puto e Vita Udalr. irrepsisse.* i) *nonne* cum *legendum?* k) lytum *D* 1. l) patibulum *D*. m) ratispano *D* 1; *sequitur* CMLVIII. De Ottone *D* [imperatore *add. D* 2]. n) Otto Ottonem *D* 2. o) Berengarius *D* 1; berngarium *D* 2. p) Romanie *Cont. Reg.* q) *sic C* 3; Angelsuedo *D*. r) *sic C* 3 *et D* 2; instit. *D* 1.

1) *Ioh. addidit* s. Mauricii; *cf. supra p.* 48, *l.* 32. 2) *Haec fabula exorta videtur esse e Gotifredi Viterbiensis Pantheon part. XXVI,* 3, *SS. XXII, p.* 274, *ubi tamen de Ottone Heinrici filio agitur nec de clavo crucis memoria fit; cf. ibi part. XXII,* 28, *p.* 233. 3) *Hic non Heinrici, sed Ottonis Magni filius fuit, quod Ioh. e Cont. Reginonis a.* 927. *discere potuit.* 4) *Errores auctoris manifesti sunt.*

Otto. iurando recepit, quia mortem eius meditabantur, et transiit *Cont. Reg.* in Spoletum. Romani mox Leonem expellentes Iohannem quantocius[a] introducunt. Interea Iohannes moritur, et Benedictus eligitur a Romanis. Imperator rediens Urbem obsedit et *Mart. Opp.* pressam[b] incredibili fame cepit, Leonem restituit, XIII maiores *Otto.* post prefectum suspendit; et filio suo Ottone coronato a Leone, *cf. Cont. Reg. 965.* Benedictum in Saxoniam secum duxit, ubi moritur et in Babenberg[1] sepelitur. Imperator Grecis in Calabria et Apulia superatis *cf. Mart. Imp.* et Ytalia pacata[c] ad plenum Theutonicorum dominio adunata, reversus Martinopoli moritur et in Maydburgensi[d] metropoli[e] *Otto.* sepelitur in ecclesia sancti Mauricii, cuius corpus ab Agauno dicitur transportasse. In[2] hac ecclesia contigit, quod episcopus civitatis nomine Udo abbatissam loci carnali fedavit commercio, quousque vox diceret versum:

Fac finem ludo, quia lusisti satis, Udo.

Qui non destitit; visus est enim[f] sanctus Mauricius summo iudici querulari; cui per angelorum ministeria, Christo iudice presidente, caput amputatur, et anima cum corpore ad infernum deportatur. . . . . [3]

V. Heinr. I, 8 sq. Imperator Heinrico duci Bawarie, consanguineo Alberti *cf. Otto VI, 15.* comitis, quem Ludwicus rex apud Babenberg preceperat decollari, possessiones latas tribuit et perpetualiter confirmavit, de quibus postea episcopatus ibidem laudabiliter[g] est con- *V. Heinr. I, 1.* structus; et rebus bene gestis, sicut in Vita sancti impera- *Otto VI, 26. 27.* toris Heinrici[h] legitur, Rome moritur, sed iuxta Cronicam Ottonis Frisingensis Aquisgrani in ecclesia beate *cf. V. Heinr. I, 30.* virginis sepelitur. Hoc tempore sanctus Heinricus, adhuc *A. S. Rudb. 1009.* non imperator, sed tantum dux adhuc Bawarie existens[4], *Mart. Opp.* dedit regi Ungarie beato Stephano sororem suam nomine Gislam[i] in uxorem et[k] tam ipsum quam totum regnum suum ad fidem Christi convertit et roboravit. Ex eadem Gisla[l] sanctus Stephanus genuit Hemmiricum[m] regni sui successorem; hic Hemmiricus[m] postea, tempore pape Iohannis XX, cum vixisset cum sua sponsa caste, et ambo virgines usque ad mortem suam permanentes, tam ipse quam ipsa, obiit miraculis coruscando, sicut et pater suus sanctus Stephanus.

a) quantocicius *D* 2. b) pressuram *D* 1. c) placata *D* 1. d) *sic D* 2; Meydb. *D* 1. e) metr. civitate *D* 2. f) enim autem *D* 1. g) *sic legendum censeo;* laudabilis *D.* h) s. H. imp. *D* 2. i) gyslam *D* 2. k) et *om. D* 2. l) gysla *D* 2. m) *sic C* 3; Emmer. *C* 2; Heynr. *D* 1; Hainr. *D* 2.

1) Hamburch *vel* Amburch *Martini codd. praebent.* 2) *Sequentia fabulosa descripta sunt ex libello de Udone edito ab Ant. Schönbach in 'SB. der Wiener Akad. d. Wiss.' CXLIV, nr.* 2. *O. H.-E.* 3) *Res Ottonum II. et III. Anon. Leob. non e Iohannis libro assumpsit.* 4) *Hoc non tradunt Iohannis auctores.*

De sancto Heinrico, Chunrado[a] et Heinrico filio eius. Quintum[b] capitulum.

. . . .[1]

Heinricus contra Sclavos, Bohemos, Moravos, Polonos [*Otto VI, 27. V. Heinr. I, 4 sq.*] prelians usus est gladio beati Adriani martiris viditque sanctum Laurencium, Georgium, Adrianum victoriam sibi [*ib. c. 22—24.*] afferentes. Hoc tempore[c] Heinricus Apuliam a Grecis ereptam Romano restituit imperio. Veniens in Montem Cassinum de calculo per beatum Benedictum mirabiliter est curatus et lapide[d], quem sub specie medici ab eo dormiente eruerat; unde ipsum locum et alia religiosa loca in posterum plus dilexit, possessionibus et donariis honoravit. Uxorem suam [*ib. I, 21.*] sanctam Cunegundam[e] suspectam habuit, que se igneis vomeribus expurgavit. Subacta Burgundia, Ytalia[f], Bohemia, [*ib. c. 29. Otto VI, 27.*] Polonia ac aliis provinciis imperioque plurimum dilatato et [*cf. Mart. Imp.*] collapsis ecclesiis restauratis multisque beneficiis eisdem collatis[2] . . . .

Hoc tempore Chunradus ex Orientali Francia de magno [*Otto VI, 28.*] germine ducum Wangionum et Troyanorum[g], qui primo regnabant in Francia, progenitus eligitur; hic leges plurimas [*cf. ib. IV, 32. Mart. Imp.*] de pacis conservacione statuit, violatores plexione capitum sine gracie beneficio castigavit. Hic duxit Gyselam no- [*Otto VI, 28.*] bilem de sanguine Karoli, que habuit prius Ernustum ducem Suevorum, ex quo genuit Ernustum et Hermannum, Popionem[3] [*cf. ib. c. 15. 32.*] archiepiscopum Treverorum et Albertum Orientalis marchie marchionem, quam idem Albertus cum Leupoldo filio de manibus eripuit Ungarorum et Romano imperio subiugavit. Chunradus vero rex genuit ex ea Heinricum, quem post se [*ib. c. 28.*] regem adhuc puerum designavit. Porro post papam Bene- [*Mart. Pont.*] dictum eiectum Iohannes eligitur; hic[h] rudis fuit, accepit quoque [coadiutorem[i]], quod dum pluribus displiceret, tercius est electus, unus in Laterano, alter ad Sanctum Petrum, tercius [*Otto VI, 32.*] ad Sanctam Mariam[k] Maiorem residebat. Gracianus autem quidam presbiter, quia partes concordavit, pro[l] zelo iusticie quartus eligitur a Romanis. Hoc tempore duces Polonorum [*ib. VI, 28.*] regnum instituere volentes a Chunrado tributarii imperii sunt effecti. Rex Italiam pergens a Iohanne summo pontifice, ex

a) Cunr. *D* 2. b) *sic D* 1; V^m^ *D* 2; *Pez legit* VIII. c) *fortasse et h. l. aliqua omissa sunt.* d) lapidem *D* 1. e) Kunegundam *D* 1. f) ytalis *D* 2. g) *sic D.* h) hic — a Romanis *(l. 35) om. D* 2. i) coadiut. *ex C* 3 *supplevi.* k) Mar. *D* 1 *in marg.; deest et C* 3. l) *sic C* 3; quod *D* 1.

1) *Principia Heinrici II. ex Iohannis libro non servavit Anon. Leob.* 2) *Mortem Heinrici ex Iohannis libro non assumpsit Anon. Leob., restituendus est locus Iohannis hoc fere modo:* imperator moritur et cum consorte in Babenberch sepelitur. 3) *Aut aliqua verba exciderunt, ut:* Ernustus dux Swevorum habuit fratres *(cf. supra p.* 53, *l.* 23. *et p.* 69, *l.* 27*), aut Ioh. h. l. minus diligenter Ottonis Chron. inspexit.*

Otto VI, 29. uno latere rege Anglie, qui fuit avunculus regine, et ex altero Rudolfo rege Burgundie stipatus, sollempniter coronatur. Hic Rudolfus moriens Heinrico imperatoris filio, nepoti suo, sub testamento regnum Burgundie cum dyademate[a] ac aliis in- *ib. c. 31.* signiis destinavit. Quod dum Odo[b] quidam comes Celticus impedire niteretur, Chunradus Burgundiam ingressus Odonem regnum compulit abiurare, recipiens Lugdunensem primatem in dedicionem cum aliis regni primatibus[c], in Ala- *Mart. Imp.* manniam[d] est reversus. Hunc Leupoldus comes metuens ad quoddam[e] nemus cum omni familia auffugit; ubi uxor eius filium peperit, de quo imperatori nunciatum est, quod fieret gener eius; quem cum plebeii et silvestris filium estimaret[f], interfici mandavit, sed divino quodam casu iuvenis salvatur et imperatoris gener efficitur; et cognito, quod alte prosapie[g] existeret, indignacio conquievit, exul- *Otto.* tans talem generum se habere[1]. Iterum imperator Italiam ingressus, civitatibus et episcopis pluribus[h] subactis, rediens in Traiecto inferiori moritur et in Spiram se precepit transportari, ibique in sepulchro, quod ipse pro regibus et im- *Otto VI, 32. Mart. Imp.* peratoribus designavit et ordinavit, honorifice sepelitur. MXL.[i] Heinricus filius eius est imperium adeptus; hunc quidam generum suum fuisse volunt[k]. Hic Bohemos [et[l]] Ungaros preliis multis pressit, Petrum regem Ungarie depulsum adiutorio Alberti[m] marchionis et Leupoldi filii sui restituit regno suo. Hoc tempore fuit Hermannus Contractus, vir nobilis, durus ingenio in discendo, cuius duriciam beatissima virgo membrorum contractione et eminentis sciencie infusione mirificavit[n, 2]; unde in laude sanctorum cantus *Otto VI, 32. 34.* pulcherrimos et multa dictamina fabricavit[3]. Heinricus autem duxit uxorem filiam ducis Pictavie et Aquitanie, et nupcie Ingelnheim[o] [celebrantur[p]]; histrionibus danda ecclesiis[4] omnia iubens dari; genuitque filium, quem Heinricum nomine suo appellavit. Audiens eciam adhuc altercacionem in sede[q] venit Romam, omnibus tamquam iniuste in- *Mart. Opp.* gressis abiectis Suidegerum[r] Babenbergensem presulem [instituit[s] *Otto VI, 33.* in papatum], qui Clemens II. est dictus; hic eum cum maxima *Mart. Pont.* gloria coronavit, Romanis iurantibus se nullum umquam sine *Otto.* suo consensu in pontificem electuros. Mortuo Clemente Popio[t] Aquilegiensis patriarcha substituitur; quo subducto Bruno *cf. Mart.* Tullensis[u] presul, qui Leo vocatus est, ordinatur impera-

a) diad. *D* 2. b) Oddo *D* 2. c) *sic D.* d) Alim. *h. l. D* 1. e) quod *D* 1. f) estimarent *D.* g) alto pros. *D* 1; alto de stipite *D* 2. h) preliis *D* 1. i) MXXXVIII. *D* 2. k) voluit *D* 2. l) et *om. D.* m) Adalberti *D* 2. n) *sic D; vix Ioh. sic scripsit.* o) in gelnheym *D* 1; in Gelnhaim *D* 2. p) cel. *e C* 3 *suppl.* q) insedere *C* 3. r) sindeg. *D.* s) *uncis inclusa supplevi e C* 3. t) *sic D* 1 *et C* 2. 3; Popyo *D* 2. u) thuslen̄ *D* 1.

1) *Haec inde ab* Hunc Leupoldus *(l. 9) ad* se habere *fortasse ad alium locum transposita sunt ab Anon. Leob.; cf. 'N. Archiv' XXIX, p.* 424. 2) *Cf. supra p.* 54 *sq.* 70. 3) *Cf. Flores temp., SS. XXIV, p.* 238. 4) pauperibusque . . . distribuit *Otto l. c.; cf. supra p.* 54.

tore agente; qui veniens Cluniacum ab Hylprando[a] priore *Otto VI, 33.* redarguitur, quod introiret per potenciam secularem, rediit Romam et resignato papatu secundario a clericis est electus. *G. Fr. I, 8. Mart. Opp.* Hoc anno[b] Rupertus Gwischardus de Nortmannia cum fratre Rogerio Campaniam, Apuliam, Calabriam pulsis incolis apprehendit, Rogerium in Siciliam transplantans, ipse vero terras alias reservavit. Qui Rogerius genuit Rogerium, regem postea Siciliorum[c]; Rupertus genuit virum clarissimum Bohemundum; quo mortuo Rogerius omnes predictas provincias subintravit. Que quia contra sedem fuerunt, Leo papa bellum *Otto.* eis infert, in quo maxima hominum strage facta nichil profecit, sed Romam rediens [moritur[d]], miraculis multis clarens. Hic Rupertus quendam Sarracenum cepit; et fuit in *Mart. Imp.* Apulia quedam statua marmorea[e], circa caput habens circulum ereum, in quo erat scriptum: 'Kal.[f] Maii oriente sole habebo caput aureum'. Quod captivus ille notans in[g] Kal.[f] Maii oriente sole notato termino umbre illius repperit aurum infinitum; quo dato dimittitur et abscedit. Rome eciam hoc tempore corpus gygantis[h] inventum est incorruptum, vulnus habens fossum lancea quatuor pedum; corpus altitudinem muri vicit; lucerna ardens ad caput nec aqua extingui poterat nec liquore, sed grafio[i] forata subter[k] flammam protinus est extincta. Epitaphium tale erat:

Filius Evandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, more suo iacet hic.

Rex enim Evander regnavit in septem montibus, ubi Urbs postea *Mart.* est constructa; unde iuxta Virgilium[1]

Rex Evander conditor Romane arcis[l]

fuit; regnavit enim ante Romulum annis amplius quadringentis. Qui recte[m] computaverit, reperiet plus quam annorum duo milia et centum[2]; quod prelium inter Eneam et Evandrum ex una parte et Turnum et Latinum ex altera parte[n] est patratum[3]. Leoni pape successit Victor, Victori Stephanus; *A. S. Rudb. Otto VI, 33.* qui omnes imperiali auctoritate potencialiter sunt assumpti. *cf. Mart. Pont.* Heinricus[o] imperator in Thuringia moritur et in civitate Spiriensium sepelitur. Actus suos et patris Hermannus Contractus mirifico stilo scripsit; filius eius Heinricus successit. *Otto VI, 34.*

a) hylbrando *D* 2. b) *item C* 3 hoc anno *(ad* 1040*)*; *D* 1 *perperam ad* 1043, *D* 2 *ad* 1041. c) *sic D;* Siculorum *C* 2, *quod propter cursum nescio an praeferendum sit.* d) mor. *supplevi e C* 2. 3. e) marmoria *D* 1. f) *sic C* 3; Kalendas *D* 1; Kalendis *D* 2. g) III *D* 2. h) gig. *D* 1. i) graphio *D* 2. k) *om. D* 1. l) artis *D* 1. m) racione *D* 1. n) *cursus gratia* parte *hic delendum videtur esse.* o) eodem eciam anno Heinr. *D ad a.* 1055.

1) *Verg. Aen. VIII,* 313. 2) *Haec e Martini capite* de personis a quibus Roma incepit, *SS. XXII, p.* 398 *sq., profecta; annos regum Albanorum si addis, invenies secundum Mart. plus quam* 400; *computando reliqua Ioh. erravit.* 3) *Cf. Verg. Aen. librum XII.*

De Heinrico quarto et quinto et Lothario. Sextum capitulum.

Heinricus Heinrici filius eligitur adhuc puer. Stephano pape successit Benedictus, post quem Nicolaus surrexit; quo subducto Alexander eligitur. Hic ecclesiam[a] ancillatam diu in pristinam erigere studuit libertatem; quo defuncto Hyldebrandus[b] predictus eligitur et Gregorius septimus est vocatus; quod quia sine regis consensu factum est, oritur grave scisma; papa[c] eciam regem Heinricum sepius vocatum et venire nolentem anathematizavit et excommunicavit. Postremo venit et in glacie ac nivibus stans nudis pedibus diebus pluribus vix absolucionem impetravit; duxit autem Bertham Italici marchionis filiam, ex qua genuit Heinricum, Chunradum et Agnetem. Saxones ad papam regem cum pluribus articulis detulerunt, quos bello peciit et devicit. Dux Saxonie[d] Gebhardus et Ernustus marchio Orientalis, Alberti supradicti filius, ibi ceciderunt[e]. Inflammatus autem papa contra regem persuasit eligi Rudolfum ducem Suevorum in regem; quo in prelio occiso Hermannus dux Lotharingie est electus; quo similiter a regis[f] fidelibus interempto, rex misit ad Fridericum comitem de Stauffen[g], virum nobilem et strenuum, dans ei filiam Agnetem et Suevie ducatum, quem Rudolfus habuerat, de comite ducem creans; qui genuit ex ea Chunradum et Fridericum, et debellato Bertholfo[h] de Zaeringen, qui gener Rudolfi[i] fuerat, ipsum ducatum potencialiter est adeptus. Rex veniens Romam papam Gregorium expulit et Gwibertum Ravennatensem episcopum instituit, qui Clemens dictus est; hic eum sollempniter coronavit. Imperator hoc tempore Chunrado filio suo Ytaliam[k] commendavit; papa vero secessit ad montana Tuscie in terram comitisse Mechtildis[l], neptis[m] imperatoris, ad patrimonium sancti Petri; mortuo[n] enim marito totam terram obtulit sancto Petro, et vocatur patrimonium sancti Petri; rex vero, eciam interveniente regina, marchiam Carniole presente Ludolfo[o] duce Karinthie obtulit Sighardo[p] patriarche et ecclesie Aquilegiensi. Gregorio interea mortuo Salerni Desiderius abbas Cassinensis, qui Victor dictus est, eligitur a Romanis. Quo Urbem egresso[1], obiit, et Otto Ostiensis, qui Urbanus II. dictus est, eligitur. Hic concilium apud Alverniam celebrat, ubi institutum est, ut hore beate virginis quotidie dicantur et diebus sabbati[q] sollempniter celebrentur; in quo eciam concilio de diversis regnis et provinciis circiter centum milia hominum ad passagium se voverunt. Urbanus rediens Romam Gwibertum ex-

a) anc. eccl. *D* 1. b) hildebr. *D* 1. c) *praecedunt:* Gurcensis episcopatus a Gebhardo archiepiscopo est fundatus *(Anon. Leob. a.* 1070*), quae aliunde, non ex libro Iohannis assumpta sunt.* d) Saxonum *D* 1. e) *sic Otto Fris.;* tẽderunt *D.* f) regibus *D* 2. g) Stawffen *D* 2. h) Bertolfo de Zar. *D* 1. i) Rodulphi *D* 1. k) Ital. *D* 2. l) *sic C* 3; Methildis *D* 1; Machtildis *D* 2. m) nepotis *D* 1. n) mortuo — Petri *om. D* 2. o) ludolpho duce *D* 1; dnce ludolfo *D* 2. p) sygh. *D* 1. q) sabbatis *D* 1; sabbathi *D* 2.

1) *Habes illam mendosam participii constructionem, qua Ioh. saepe utitur, pro* qui U. egressus.

pulit et in brevi postea ultimum diem clausit, et Paschalis[a] instituitur. [Otto.] Anno Domini MLXXXIIII.[b] Carthusiens[is[c] [V. Brun.] ordo surgit . . . .]; unde versus:

Anno milleno quarto quoque, si bene penses,
Ac octogeno[d] *sunt orti Carthusienses*[1].

. . . .[e] unde versus:

Anno milleno centeno quo minus uno
Sub patre Roperto[f] *Cystercius*[g] *incipit ordo*[2].

Anno eodem Gwibertus[h] moritur, densissimo[i] scismati [Otto VII, 7.] finem dedit. Hoc anno plures de Germania, Italia, Aquitania [A. S. Rudb. 1101.] ad Terram Sanctam tendunt, inter quos Thymo episcopus Salczburgensis[k] transiit, et captus a Sarracenis, quia idola adorare noluit, glorioso martirio coronatur; cui Chunradus successit. Venit autem imperator Martinopolim et vidit ibi Ru- [cf. ib. 1106.] dolfum predictum regaliter tumulatum et, cur hoc ad- [Otto VII, 13. G. Fr. I, 7.] mitteret, redarguitur; qui respondit: 'Utinam omnes adversarii mei sic iacerent'. Chunradus[l] filius imperatoris moritur [Otto VII, 7. 8.] et in Florencia sepelitur. Imperator disponens se ad iter transmarinum filium post se regem in Moguncia[m] designavit, qui mox opposuit se patri. Mortuo duce Suevie Friderico [G. Fr. I, 10.] Agnes imperatoris filia vidua est relicta et in tutelam sui [cf. ib. c. 8.] fratris Heinrici consignata; qui, dum pater contra eum arma moveret, ut se roboraret, Leupoldo marchioni, qui [Otto VII, 9.] parcium patris fuerat, eam tradidit in uxorem, ex qua ge- [G. Fr. I, 10.] nuit Ottonem Frisingensem et Chunradum Pataviensem, postea [IV, 14.] Salczburgensem presules, Leupoldum et Heinricum duces [cf. App. Rahew. 1164.] Noricorum, marchiones marchie Orientalis. Igitur, cum pater [Otto VII, 9—12.] et filius sic ad invicem agerent controversias, intervenientibus principibus pater filio imperialia resignavit. Et multi milites mare transeuntes, iuxta templum et sepulchrum Domini se locantes, ordinem[n] instituerunt, quem Honorius II.[o] [cf. Mart. Imp. Otto VII, 9.] papa confirmavit[3], et Templarii sunt vocati, Iesu Christi [G. Fr. I, 62.] miliciam profitentes. Imperator descendens Coloniam et [Otto VII, 12.] Leodium ubique tamquam imperator suscipitur et querulatur undique, eciam regi Francie, iniuriam sibi factam; filio autem patrem insequente usque ad Mosam, pater Leodii [G. Fr. I, 10.] moritur [et][p] Spire tumulatur. Filius eius cum XXX mili- [Otto VII, 14.] bus armatorum Ytaliam[q] ingreditur, et questione orta

a) pascalis *D* 1. b) MXCII. *D*. c) *hic, ut collato C* 3 *patet, aliqua exciderunt; supplevi e C* 3; Cartusienses *rubro atram. D* 1; De Carthusiensibus *D* 2. d) octag. *D* 2. e) *aliqua omissa sunt a scriptore D; cf. C* 2. 3 *supra p.* 57. 76. 77. f) Rup. *D* 2. g) Cist. *D* 2. h) Swib. *D* 1. i) densissime scismate *D* 1. k) Salczpurg. *D* 1 *h. l.* l) *haec ad a.* 1099 *D, ad a.* 1101 *C* 3. m) Mag. *D* 2. n) ord. templariorum *D* 1. o) secundus Hon. papa *D* 1. p) A. D. MCIIII. Heinricus imperator Spire t. *D*. q) Ytalis *D* 1; Italis *D* 2.

1) *De his versibus vide supra p.* 74, *n.* 6. 2) *Cf. supra p.* 76, *n.* 1. 3) *Immo concilium Remense a.* 1128. *sub Honorio II. habitum auctore Bernhardo Claravallensi regulam ordini dedit; cf. Bernhardi opusculum de laude novae militiae, quod Ioh. legit.*

Otto. inter eum et papam Paschalem[a] de[b] investituris episcoporum, cum primo promitteretur sibi, promissio mox cassatur; unde Paschalis capitur et Ulrico patriarche commendatur. Quo facto Chunradus Salczburgensis vivaciter contradixit, et populus Romanus regem invasit; sed rex edoctus[c] armis eos vicit, et eorum plurimi in Tyberi sunt submersi. Rex privilegio de investituris episcoporum extorto papam dimisit, eum *Otto VII, 15.* sibi concilians et Romanos .....[d]. Imperator in Alemanniam *G. Fr. I, 11.* revertitur et subacta Belgica[e] Gallia Reginaldum Barrensem comitem suspendisset, nisi principum deprecacio restitisset; duxit autem filiam regis Anglie; in quibus nup- *cf. Otto VI, 34.* ciis Lotharium ducem Saxonum, Gebardi[f] supradicti[1] filium, *Mart. Pont.* ad graciam suscipit[g] nudis pedibus supplicantem. Beatus[h] Bernardus Cystercium est ingressus, ipsius ordinis et tocius ecclesie clarum sidus, et mox, exacto anno, abbas effi- *G. Fr. I, 11. Otto VII, 15.* citur Clarevallis. Iterum contra imperatorem fit coniuracio, et prelia suscitantur, imperiumque in se colliditur et turbatur; qui Italiam[i] ingreditur, Chunrado et Friderico sororis sue filiis regni negocium commendans et procinctum movens contra Urbem a Kalixto excommunicatur, ipseque[k] Bur- *Mart. Opp. Otto VII, 16.* dinum Hispanum sedi prefecit[l], quem Kalixtus captum in Sutrio[m] ante se Romam compulit camelo sedentem, habentem caudam pro freno, eumque in latebris usque ad vite terminum conservavit[2]. Imperator in Italia nichil proficiens rediit in Alemanniam et, videns a se regnum deficere, *cf. ib. c. 14 sq.* apud Wormaciam a sentencia excommunicacionis per Lampertum sedis apostolice legatum absolvitur; privilegium quoque extortum de investituris episcoporum et aliorum prela- *cf. Mart. Opp.* torum resignavit, canonicam electionem in omnibus fieri ecclesiis concessit, et aliud sibi privilegium conscribitur[n], ut electi non prius ordinentur, quam[o] de manu eius regalia suscipiant per sceptra; quod factum est pro bono pacis tantum; et sic libertas ecclesie *Otto VII, 16. Mart. Pont.* reformatur. Sublato Kalixto idem Lampertus eligitur, qui Honorius II.[p] est vocatus. Anno Domini MCXX.[q] ordo Premonstratensis incepit[r].

Versus[s]: *Anno milleno centeno bis quoque deno*
Sub patre Norberto Premonstrati viget[t] *ordo*[3].

Quem locum beata virgo premonstravit, et ergo dicitur Premonstratum. Eodem anno[4] Leupoldus marchio Stirie[u] fundavit monasterium Ruenense in Stiria; hic moriens reliquit filium Otakerum, per omnia virum

a) pascalē *D* 1. b) de *om. D* 1. c) doctus *D* 1. d) *aliqua de Heinrico imperatore consecrato Anon. Leob. omisit.* e) bellica *D* 1; bellis *D* 2. f) Gebh. *D* 2. g) suscepit *D* 2. h) A. D. MCXI. b. Bern. *D. Fortasse Ioh. scripsit:* Eodem tempore b. Bern. i) ingr. Yt. *D* 1. k) ipse *D* 2. l) preficit *D* 1. m) surrio *D.* n) conscribatur *D* 1. o) quin *D.* p) secundus *D* 1. q) MCXVIII. *D; e C* 3 *correxi.* r) incipit *D* 1. s) Versus *om. D* 2. t) fiet *D* 1. u) Styrie *D* 2.

1) *Cf. supra p.* 59, *n.* 2. *et p.* 116, *l.* 15. 2) *Cf. supra p.* 59, *n.* 4. 3) *Cf. supra p.* 79, *n.* 5. 4) *Immo a.* 1130; *cf. Janauschek, Orig. Cisterc. I, p.* 17, *nr.* 28; *sed cf. Zahn, 'UB. des Herz. Steiermark' I, p.* 136, *nr.* 120 *(c. a.* 1128.*).*

magnum. Anno Domini MCXXV.[a] Heinricus imperator moritur *Otto VII, 16 sq.* sine herede et in Spira[b] civitate cum progenitoribus sepelitur. *cf. VI, 32.* Eodem anno quatuor regni optimates eliguntur apud Mogun- *G. Fr. I, 15.* ciam, Fridericus dux Suevie, Leupoldus marchio Orientalis marchie, Carolus comes Flandrie, Lotharius dux Saxonie; et hic obtinuit, dans Heinrico duci Bawarie filiam suam, et prede- *ib. I, 19.* cessoris progeniem persequi graviter est exorsus, specia- *I, 17 sq.* liter Chunradum et Fridericum[c], qui in Nôrenberch et in[d] Spira[e] sua presidia locaverunt; rex vero Nôrenberch obsidens a predictis fratribus, civibus succurrentibus, est abactus; Spira vero subdidit se per pacta[1]. Fridericus autem dux cum quibusdam Chunradum fratrem suum in regem *Otto VII, 17.* levavit, qui transalpinans[f] a Mediolanensibus est susceptus et ab Anshelmo eorum episcopo coronatus; qui propter hoc depositus est per papam. Interea Honorius moritur, et *ib. c. 18. Mart. Pont.* Petrus Leonis, qui dictus est Anacletus, et Innocencius eliguntur; declinavit autem Innocencius ab Urbe et venit Alverniam[g] et inde Leodium; ubi ad eum venit Lotharius, quem peciit ecclesie ferre subsidium contra Rogerium principem Siciliorum[h]. Rex de investituris presulum faciens instanciam nil profecit[i]. Anno Domini MCXXXII.[k] mona- 1136. sterium Sytich fundatur a Pilgrimo venerabili patriarcha, Cisterciensis ordinis, in Carniola[l][2]. Fridericus dux Iudi- *G. Fr. I, 12. 14. 19.* tham Heinrici Noricorum ducis filiam duxit et regnum quantum *Otto VII, 23.* potuit lacessivit; ex qua genuit Fridericum ducem Suevorum. *ib. c. 22.* Ea defuncta duxit filiam domini comitis de Sarburch et genuit ex ea Chunradum comitem palatinum. Chunradus frater eius, *ib. c. 18.* pluribus de suis ex infectione aeris amissis[m], Alemanniam ingreditur, et Lotharius [Italiam[n]] ingreditur[o] per vallem Tridentinam, quem Innocencius iam reversus in ecclesia Salvatoris que Constantiniana dicitur coronavit. Imperator rediens in Baben- *ib. c. 19.* berg curiam celebravit, ubi interventu[p] beati Bernhardi predicti fratres in graciam sunt recepti. Quo facto imperator Bohe- *G. Fr. I, 21. Otto VII, 19 sq.* morum ducem, licet cum maximo suorum dispendio, subegit, Polonos, Pomeranos, Rugos ad subiectionem compulit; et iterum Italiam[q] est ingressus, Chunrado fratre Friderici et Heinrico genero suo secum euntibus; et exteriorem Italiam in provinciam redegit, interiorem lustrans, Apuliam, Campaniam, Calabriam[3] peragravit, civitates et municiones fortissimas expugnando. Beneventum per Heinricum generum suum captum pape restituit, Rogerium in Siciliam effugavit, ducatum Apulie *cf. Mart. Imp.*

a) *sic C* 3; MCXXIII. *D.* b) civit. Spyra *D* 2. c) *sic cum C* 3 *legendum;* Heinricum *D.* d) in *om. D* 2. e) spiram *D* 2. f) transalpinas *D.* g) Allvern. *D* 2. h) *sic D;* Siculorum *cursus gratia cum C* 3 *legendum esse putem.* i) proficiens *D; cursum servando correxi.* k) MCXXXIII. *D, e C* 3 *correxi.* l) Karn. *D* 2. m) immissis *D* 1. n) It. *supplevi.* o) ingr. *om. D* 2. p) interventi *D* 1. q) ytalis *D.*

1) *Cf. supra p.* 80, *n.* 5. 2) *A.* 1136. *circiter Peregrinus patriarcha Aquilegiensis fundavit coenobium hodie Sittich dictum; Seb. Brunner in 'Studien und Mitteil. aus dem Benedictiner-Orden' II,* 2, *p.* 67. 3) Calabriam *Ioh. ex Ottonis Chron. VII,* 20. *addidit.*

Otto. una cum papa, ambobus vexillum tenentibus, Reginaldo[a]
comiti, qui alibi[1] Rainulfus[b] legitur, contulerunt, ne al-
teri[c] alter preiudicium generaret; et rebus bene gestis[d]
dum imperator rediret, [apud[e]] Tridentum moritur, relictis
regalibus Heinrico, genero suo, duci, corpus in Saxoniam trans-
1136. portatur. Hoc tempore dedicatum est monasterium Neun-
burgense[f] ab episcopis Chunrado Salczburgense, Rey-
maro Pataviense, Romano Gurcense[2]; eodem anno mar-
chio Austrie, eiusdem monasterii fundator, ex hoc mundo
migravit; cui filius eius successit Leupoldus VI. marchio
Austrie.

De Chunrado et gestis sui temporis. Capitulum septimum[g].

Otto VII, 21. 22. Chunradus[h] predictus in Confluencia eligitur, Heinrico
G. Fr. I, 23. duce Bawarie et Saxonibus electionem sugillantibus. Chun-
radus a Theodewino cardinale Aquisgrani coronatur; nam Bru-
none presule Coloniense[i] eiusque successore Hugone ante Lo-
tharium in Apulia mortuis[k], successor adhuc[l] pallium non
1136. habebat. Hoc anno Leupoldus marchio fundat in Austria
Otto. cenobium Sancte Crucis[3]. Porro Rogerius cum Reginaldo bellum
Ern. II, 7. instaurat, Apuliam gestiens rehabere. Beatus Bernhardus
ibi tunc existens pro destruendo scismate Petri Leonis la-
Otto VII, 23. borans regi fugam, duci predixit victoriam gloriosam[4]. Mo-
ritur autem Petrus Leonis, et cum eo scisma moritur sep-
tennale; moritur et dux Reginaldus, et Rogerius Apuliam in-
gressus fratrem Reginaldi cum nobilibus expulit et corpus ducis
per plateas inhumaniter trahi iussit, civitates atque monasteria
ib. c. 24. nimis crudeliter devastavit, Innocencium papam in Apuliam cum
exercitu euntem cepit et ab eo titulum regni Sicilie[m], du-
catum Kalabrie principatumque[n] Capue vi extorsit, duces in Gre-
G. Fr. I, 34. ciam misit, qui nobilissimas urbes vastantes captivos et
spolia plurima abduxerunt[o] ac inter alia pannorum seri-
corum opifices, quos in Phalernum locavit, ipsaque arte Ro-
Mart. Imp. manam[p] urbem nobiliter illustravit. Anno Domini

a) relinaudo *D* 1. b) rannilf9 *D* 1; ramulf9 *D* 2. c) alter alteri *D* 2. d) *sequuntur in D non huc spectantia; tunc:* A. D. MCXXXIIII. e) apud *om. D, e C* 3 *supplevi; fortasse antea numerus anni* 1137. *excidit.* f) newnburg. *D* 2. g) VII. *D* 2. h) Heinricus *D.* i) *sic D* 2; colonieñ *D* 1. k) mortuus *D* 1. l) pall. adhuc non *D* 2. m) cecilie *D* 1. n) priuc. quoque *D* 1. o) addux. *D* 2. p) Romanum *D* 1.

1) *Cf. supra p.* 82, *n.* 4. 2) *A.* 1114. *fundatum; cf. Cont. I. Claustroneoburg. ad a.* 1114. 1136. *Conradus I. archiepiscopus Salzburgensis sedit a.* 1106—1147, *Reginmarus episcopus Pataviensis* 1121—1138, *Romanus I. Gurcensis* 1132—1167. 3) Inspirante Ottone dilecto filio, qui se apud Morimundum ordini subiecit Cisterciensi, *ut tabula fundationis scripta fortasse die* 18. *Mart.* 1136. *habet; cf. Janauschek, Orig. Cisterc. I, p.* 36, *nr.* 88. 4) *Haec ex Ernaldi Vita Bernhardi Claravallensis abbatis.*

MCXXXVIIII.[a] Iohannes de Temporibus, armiger Magni Karoli, qui [*Mart. Imp.*] trecentis quadraginta et uno annis vixerat, in Frankenfurt est sepultus[1]. Rex Chunradus curiam indicit[b] Maguncie, ubi [*Otto VII, 22 sq.*] Saxones in graciam sunt recepti; dux Noricus regalia reddere recusans indignacionem regiam deportavit[c]. In altera curia Ratispone regalia quidem restituit, sed sine gracia regis mansit. Novissime apud Herbipolim[d] proscriptus [*cf. G. Fr. I, 23.*] in Saxoniam commigravit. Anno Domini MCXL.[e] Bern- [*Hist. fund.*] hardus comes inclitus, frater Heinrici ducis Karinthie, fundavit Victoriense monasterium in Karinthia. Leupoldus Orien- [*Otto VII, 25.*] talis marchio moritur, vir pius et pauperum consolator[2], [*cf. c. 21. 28.*] ad Sanctam Crucem in Austria[3] tumulatur[f]. Hoc tempore [*ib. c. 25.*] Noricorum dux in Saxonia moritur, relinquens filium Heinricum, quem sibi Saxones in ducem[g] ac principem sustulerunt, [*G. Fr. I, 45.*] et Chunradus rex Leupoldo iuniori fratri suo ducatum contulit [*Otto VII, 23. 25. 28.*] Noricorum ac alia attinencia. Anno Domini MCXLIII.[h] Iohannes imperator Constantinopolitanus[i] et Chunradus fedus ami- [*G. Fr. I, 24 sq.*] cicie per nuncios percusserunt contra Rogerium, qui ecclesiam et utrumque imperium infestavit. Dedit eciam filio Iohannis Manueli sororem sue uxoris in coniugem, ut firmior esset fides. Anno Domini MCXLIIII.[k] Innocencio sub- [*Mart. Pont.*] ducto Celestinus secundus[l] eligitur; quo post VI menses subducto Lucius II. substituitur; hic a Romanis persecucionem passus [*Otto VII, 31.*] Chunradi implorat subsidium. Quo infra anni spacium decedente Eugenius III. eligitur; hic Grecos et Armenos non concorditer [*ib. c. 32.*] sencientes de sacrificio et ritu eukaristie et quibusdam aliis, ubi divina celebravit, iubet adesse; quorum unus pontificali preditus honore vidit super caput summi pontificis solis radium fulgore splendido coruscare et in ipso duas columbas ascendentes et descendentes, divinitus sic edoctus aliisque indicans, qua simplicitate fidei et gracie Romane[m] ritus ecclesie refulgeret. Hoc tempore [*V. Guil.*] venit ad Eugenium Wilhelmus, vir magnus, de Pictavia in Thusciam, penitens, ferrea tunica indutus et asperrimam vitam ducens, quem Bernhardus instruxerat[4], eique et successoribus ipsa professio, que Wilhelmitarum dicitur, per Eugenium confirmatur. Leupoldus marchio ducatum Noricum potenter pos- [*Otto VII, 25.*] sidens subacta Ratispona Bawariam potencialiter pertransivit et super Licum prope Augustam iudicia exercuit; Welfo autem frater Heinrici defuncti fortiter obstitit, sed non potuit

a) MCXXXVIII1 *D; corr. e C3 et Mart.* b) incidit *D*1. c) *sic D; fortasse legendum est* report., *ut C*3. d) Erbip. *D*1. e) MCXXXIX. *D.* f) sepelitur *D*2. g) princ. ac ducem *D*2. h) MCXLII. *D.* i) imperatore Constantinopoli *D*1. k) MCXLIII. *D.* l) fedus *D*1. m) Romana eccla *D*2.

1) *Ioh. fortasse in hunc errorem incidit inspectis sequentibus Martini verbis:* Conradus rex in Frankenfort . . . crucis caractere est insignitus. 2) *Hanc laudem eisdem fere verbis Otto patri eius Leopoldo III. tribuit, Chron. VII,* 21: vir christianissimus ac clericorum et pauperum pater; *quos hic, ut et alibi, Ioh. confudisse videtur.* 3) *Additamentum auctoris.* 4) *E Vita s. Guilelmi eremitae, Acta SS.* 10. *Febr. II, p.* 451 *sqq. Cf. et supra p.* 84, *n.* 4.

Otto VII, 26. prevalere. Leupoldo mortuo et in monasterio Sancte Crucis tumulato Chunradus filiam Lotharii[a], relictam Heinrici defuncti, Heinrico fratri suo et Leupoldi cum ducatu tradidit Noricorum; quod idem Welfo graviter ferens contra Heinricum ducatum Noricorum attrivit gravissime incendiis et rapinis; sed et Heinricus econtra eius adiutores perscrutans per ecclesiarum municiones eorum possessiones diri- *G. Fr. I, 33.* piens destruxit, nec resistere valuit[b] sibi Welfo[c]. Hic *cf. ib. c. 31.* Heinricus contra regem Gezam[d] Ungarie prope fluvium Lytach pugnavit, prelians plus temere quam ignave; pluribus *cf. Otto VII, 25.* interfectis in oppidum quod Favianus[e] dicitur declinavit; tenuit enim marchiam Orientalem et ducatum Noricorum et utramque *Otto VII, 30. G. Fr. I, 36.* terram necesse habuit defensare. Hoc tempore Edissa capitur cum aliis locis Terre Sancte, ubi in Christianos multa piacula perpetrantur; et in nocte nativitatis Domini irruentes Sarraceni, exterminatis Christianis vel in servitutem[f] sub- *Mart. Imp.* actis, ibi inhabitaverunt, ecclesias ignominiose defedantes; *G. Fr. I, 37. 44. 38.* igitur auctoritate papali beatus Bernhardus et reges et prin- *ib. c. 42. 43.* cipes Gallie et Germanie cum infinita multitudine cruce signavit et ad hanc miliciam[1] incitavit, sicut epistole sue misse ad Bawaros et in Orientalem Franciam protestantur. Huius Heinrici[2] tempore, cum esset adhuc rex Romanorum, in Stiria terra illic[g] erat tunc Arnoldus marchio; tunc eciam Gebhardus Salczburgensis claruit antistes, qui fundavit cenobium Ad montes[3] in terra Stirie.

Anno Domini MCXLVI.[h] obiit venerabilis presul Chunradus *A. S. Rudb. 1147.* Salczburgensis, qui professionem et habitum sancti Augustini *cf. Otto VII, 14.* suis canonicis introduxit; cui successit vir sanctissimus Eberhardus. Rex filium suum Heinricum consortem regni *A. S. Rudb. 1122.* fecit, et electus in Franckenfurt[i] Aquis[k] coronatur; adest ibi *G. Fr. I, 45.* Heinricus Heinrici quondam Noricorum [ducis[l]] filius, suum postulans principatum. Rex quia ad passagium se paravit, peciit usque ad reditum inducias sibi dari ad causam *A. S. Rudb.* finaliter terminandam. Anno Domini MCXLVII.[m] frater *G. Fr. I, 40 sqq. 46.* regis, Heinricus dux Noricorum, filius fratris sui Fridericus, dux *cf. ib. c. 62. et IV, 14.* Suevorum, Bernhardus comes Karinthiorum predicto principi se iungentes, Heinricus Ratisponensis, Otto Frisingensis, frater regis, Reginbertus Pataviensis presules, Ladezlaus[n] rex *G. Fr. I, 47.* Bohemorum, Welfo Noricus, Otakerus marchio Stirie per Bul- *ib. c. 46.* garos[o] capiunt iter. Rex Francorum Ludwicus cum maxima

a) lotarii *D* 1. b) sibi val. *D* 2. c) belfo *D* 1. d) Geizam *Otto Fris. eum vocat.* e) Favianis *Otto.* f) servitute *D* 2. g) illi *D* 2. h) MCXLIII. *D; e C* 3 *corr.* i) Frankenfurt *D* 2. k) Aquisgrani *D* 2. l) *supplevi;* ducis *om. D.* m) MCXLIIII. *D.* n) *sic e C* 3 *correxi;* Laceslaus *D* 1; Wenczeslaus *D* 2. o) pulgaros *D* 1.

1) *Cf. Ottonis Gesta Frid. I,* 37: Lodewicus . . miliciam transmarinam professus est. 2) *Immo Heinrici IV.* 3) *Admont, fundatum a.* 1074. *Haec falso loco inserta sunt, fortasse quia Ioh. nomina in quadam tabula legens male interpretatus est. De fundatione fusius egit Iacobus Wichner, 'Geschichte des Stiftes Admont',* 1874, *I, p.* 22 *sqq.*

multitudine per mare vadens applicuit Antiochie, et Chunradus [*G. Fr. I, 62. 63.*] Ptholomaide[a], et convenerunt inter Tyrum et Ptholomaidam[b] mutuo se videntes atque de negocio disputantes. Hiis [*cf. ib. I, 48 sq. Cont. Sanbl. c. 2—4.*] temporibus fuere Petrus Abelardus et Gyselbertus[c] Pictavensis, quorum unus inter cetera scripsit, quod pater sit plena, filius [*G. Fr. I, 51.*] quadam potencia, spiritus[d] sanctus nulla potencia; quod spiritus sanctus non sit de substancia patris, quod spiritus sanctus sit anima mundi; quod Christus non assumpsit carnem, ut nos a iugo dyaboli liberaret; quod non peccaverunt qui Christum ignoranter crucifixerunt. Alter disseruisse dicitur divinam essenciam non esse Deum; [*ib. c. 52.*] quod proprietates personarum non essent ipse persone; quod theologice persone in nulla predicarentur proposicione; quod divina natura non esset incarnata. Quibus concilium Remense obviavit, et beatus [*ib. c. 56 sqq. A. S. Rudb. 1149.*] Bernhardus eleganter in contrarium disputavit. Chunradus[e] rex, mortuo Bernhardo comite[1] in partibus illis ac aliis plu- [*G. Fr. I, 64.*] ribus, per Greciam rediit et in Achaia viso Manuele[f] mare sulcans apud Polam applicuit[g] Ystrie civitatem; rex Francie per Calabriam est reversus, alii hinc inde ad diversos portus marium sunt appulsi; Heinricus autem Chunradi [*ib. c. 67.*] filius terminum vite sumpsit. Hiis diebus papa Chunradum [*ib. c. 66.*] gratulatoriis litteris ad coronam imperii invitavit[2]. Ad quam [*ib. c. 70.*] dum se disponeret, apud Babenberg moritur et ibidem apud sanctum Heinricum imperatorem sepelitur; Friderico filio fratris[h] imperialia et Fridericum suum unicum filium fideliter commendavit.

De Friderico primo et tribus magis. Capitulum octavum.

Fridericus dux Suevie, Friderici ducis filius, in Franckenfurt[i] [*G. Fr. II, 1.*] electus et Aquis[k] coronatus venit in Saxoniam, ubi Petrum [*ib. c. 3—5.*] regem Dacie de regno illo per gladium investivit, qui in die pentecostes regi sub corona incedenti ipse coronatus gladium apud Martinopolim preferebat; et indictis curiis primam [*ib. c. 7. 11.*] Herbipoli[l], secundam Ratispone, terciam Goslarie celebravit, ubi Heinrico duci Saxonum ducatum Bawarie, paternam heredi- [*cf. G. Fr. I, 45. II, 10.*] tatem, sentencia principum adiudicavit[m]. Hoc tempore [*Mart. Pont.*] Eugenius papa moritur, et succedit Anastasius IIII, sub quo [*A. S. Rudb. 1153.*] beatus Bernhardus abbas Clarevallis[n], clarus miraculis et doctrina[3], [*Cont. Sanbl. c. 5.*]

a) ptol. *D* 2. b) *sic C* 3; ptholomaydam *D* 1; ptolomaidem *D* 2. c) Geyselb. pictavien̄. *D* 2. d) quod spir. *D* 2. e) Eodem anno *(ad a.* 1147*)* Chunr. *D*. f) *excidisse videtur* imperatore *vel huiusmodi*. g) Y. civ. appl. *D* 2. h) patris *D*. i) frankenf. *D* 2. k) aquisgrani *D* 2. l) erbipolim *D* 1. m) adiudicat *D* 2. n) claravall' *D* 1.

1) *Fundatore monasterii Victoriensis; cf. Iohannis Historiam fundationis monast. Victor. ed. Fournier, 'Abt Johann von Viktring'* p. 149 *sqq., et A. von Jaksch, Monumenta hist. ducatus Carinthiae III, p.* 291 *sqq., nr.* 749; *de itinere Bernhardi Hierosolymitano et fine, quem Ioh. non in auctoribus, quibus alibi utitur, legit, cf. ib. III, p.* 325 *sqq., nr.* 838 *sq.; p.* 332 *sqq., nr.* 849 *sq.; p.* 334 *sq., nr.* 856. 858; *p.* 519 *sqq., nr.* 1377. *Cf. supra p.* 86, *n.* 1. *et* 3. 2) *Cf. supra p.* 86, *n.* 5. 3) *Cf. Iohannis Hist. fund. monast. Victor. ed. Fournier p.* 144. *et supra p.* 118, *l.* 14.

transiit ex hac vita; de cuius laude quidam[1] ita metrificavit dicens:

Adam.

Sunt[a] *clare valles, sed claris vallibus abbas*
Clarior his clarum nomen habere[b] *dedit.*
Clarus avis, clarus meritis et clarus honore,
Clarus[c] *eloquio, relligione magis.*
Est[d] *mors clara, cinis clarus clarumque sepulchrum,*
Clarior exultat spiritus ante Deum.

Mart. Pont. Subducto Anastasio Adrianus IIII. eligitur; huius problema[e] fuit, dum vulgaretur Romanam ecclesiam substanciam omnium ecclesiarum devorare, ita dicens: 'Membra corporis contra stomachum omnium eorum laborem absumentem querulantur et ministerium sibi obsequendi sacramentaliter denegabant; quod dum agerent, pre fame et inedia rigescere ceperunt et deficere, quousque ad racionis iudicium est deventum, que fecit concordiam, sentencians fieri sic debere[f], ut membra *G. Fr. II, 21. 35.* stomacho deservirent[g], licet omnia deglutiret, ipse eciam *Cont. Sanbl. c. 7.* sanus in vigore membra omnia conservaret'[2]. Rex Italiam ingressus Terdonam[h], Spoletum et multas urbes de- *Mart. Imp. G. Fr. II, 32 sq. 45.* struxit, quasdam subegit et prospere res agebat. Anno Domini MCLV.[i] Fridericus imperator ab Adriano coronatur et rediens, cum Mediolanenses fastu superbie tumentes pro tunc aggredi videret non competere, dimissis primatibus, scilicet Pilgrimo patriarcha, Eberhardo Babenbergensi, *ib. II, 39-43.* duce Karinthie, Otakero marchione Stirie, ipse per clausuras *ib. II, 55.* Veronenses in Alemanniam est reversus; apud Ratisponam *Cont. Sanbl. c. 6.* Heinricum ducem Saxonum in ducatum Bawarie restituit, conferens alteri Heinrico, patruo suo, marchiam Orientalem cum tribus comitatibus ad eam pertinentibus ex antiquo, et *cf. G. Fr. I, 19.* vexillo et privilegio tam sibi quam uxori sue, que filia Lotharii[3] fuerat, confirmavit, nomen[k] marchionatus transferens in ducatum; et deinde in reliquum a situs disposicione ducatus Austrie est vocatus; ipsa quoque ducissa de terra sue nativitatis accersit[l] nobiles et amicos, qui ibi plantati a Maidburgensi civitate, metropoli Saxonie, *G. Fr. II, 11. Cont. Sanbl. c. 10.* nobile usque hodie nomen habent. Post hec imperator, uxorem propter consanguinitatem dimittens, duxit filiam comitis *G. Fr. II, 48. III, 8. 12.* Burgundie Reginaldi et ingressus Burgundiam Bisuncie curiam

a) Cl. sunt *Ad.* b) in orbe *Ad.* c) Claruit *Ad.* d) Mors est *Ad.* e) probleuma *D* 1. f) iubere *D* 1. g) st. sic deserv. *D* 2; *fortasse post* deserv. *supplendum est:* quia. h) tridenā *D.* i) MCLII. *D.* k) nomine *D* 1. l) accersens *D* 2.

1) *Est Adami de S. Victore epitaphium s. Bernhardi.* 2) *Cf. carmen Philippi cancellarii, Salimbene f.* 394c—395a, *SS. XXXII, p.* 442 *sqq., et fabulas editas a L. Hervieux, 'Les fabulistes latins' II, p.* 213. 243. 272. 353. 379. 412. 3) *Immo Theodora secunda coniunx Heinrici Iasomirgott neptis erat Manuelis imperatoris; prior uxor Gertrudis, quam Ioh. dicit, iam a.* 1143. *obiit.*

celebravit, veniuntque ad eum optimates regni, scilicet *G. Fr.* Lugdunensis, Viennensis, Valentinus, Avinionensis[a], Arelatensis[1] presules propria in persona; alii quoque laicalis dignitatis plures per suos apocrisarios[b] imperatori hominium fecerunt, et sic sub titulo uxoris, que heres fuerat, non solum Burgun- *ib. II,* 48. diam[c], sed et Provinciam cepit familiariter possidere, adeo ut *ib. III,* 12. Ludwicus Francorum[d] rex non modicum formidaret. Boliz- *ib. III,* 14, *cf.* 6. laus dux Bohemorum apud Ratisponam rex creatur et accepto privilegio de usu dyadematis[e] et aliis insignibus ad propria cum gaudio remeavit. Fridericus imperator mox ad ingressum Italie accingitur et adunatis centum milibus armatorum *cf. Cont. Sanbl. c.* 16. prima fronte[2] Brixiam capit et castrensem ordinans disci- *G. Fr. III,* 27. 28. plinam Mediolanum circumdat, singulos principes deputans suis locis; ubi[f] Ligur exiens, sedens dextrario, Teuto- *ib. c.* 35. 41. nicis ignaviam et equitandi imperitiam improperat; cui dum nullus occurreret, Albertus de Tyrol lancea armatus et clipeo Liguri obviam processit[g] et deiecit et castris maximum gaudium reportavit, imperii quoque graciam sibi et successoribus ac- *ib. c.* 42 *sqq.* quisivit[3]. Civitas autem artata fortissimis condicionibus se *Cont. Sanbl. c.* 16. subdidit atque pactis[h]; post eius ordinacionem et imperatoris abscessum[i] immemor sponsionum imperatorem ad reditum et sui excidium revocavit, qua secundario obsessa et capta turres, muri, domus, omnia sunt destructa. Hoc tempore *Mart. Imp.* Philippus rex Francie et Richardus[k] rex Anglie transfretantes abbatem Ioachim consuluerunt in Calabria manentem, qui eis non prospera prophetat[l]. Hic scripsit multa de evan- *Mart. Pont.* gelio eterno, cuius fit mencio in Apocalipsi[m, 4]; sed et quedam eius dicta ecclesia condempnavit. Porro imperator *Cont. Sanbl. c.* 26. 44. tres filios habuit, Heinricum, quem sibi consortem in regno fecit, Fridericum, quem secum habuit, et Philippum, qui ducatum Suevie gubernavit. Concilium autem est habitum in *ib. c.* 13. *G. Fr. IV,* 74—82. Papia pro causa pontificum electorum[n], et presente Pilgrimo patriarcha[5] et aliis plurimis episcopis causa Victoris prefertur, cui imperator et concilium fideliter se submittunt; super quo epistole utriusque electi, imperatoris, cardinalium[o] et episcoporum ad diversas provincias sunt directe. Moritur *A. S. Rudb. App. Rahew.* 1164. hoc tempore venerabilis antistes Eberhardus Salczburgensis,

a) avioneñ *D* 1. b) apocrifarios *D* 1. c) burgunde *D* 1. d) rex Fr. *D* 1. e) diad. *D* 2. f) qui lygur *D* 1. g) *sic scribendum esse censeo;* proiecit *D.* h) pactis *D* 2. i) absc. *om. D* 2. k) Rych. *D* 2. l) *fortasse cum C* 3 *legendum est* prophetavit. m) apocalipsis *D* 1; apocalypsi *D* 2. n) *aliqua exciderunt, incertum utrum hic an superius.* o) et card. *D* 2.

1) *Errat auctor, cum Rahewinus eum non venisse tradat.* 2) *Cf.* 3. *Reg.* 20, 17: in prima fronte. 3) *Inter successores Ioh. praecipue de Meinhardo comite Tyrolis et duce Carinthiae cogitat, de quo suo loco plura dicturus est.* 4) *Apoc.* 14, 6: angelum . . . habentem evangelium aeternum. 5) *Hoc Ioh. e Rahew. G. Fr. IV,* 79. 80. *cognovit.*

[*V. arch. Sal. c. 22. 23.*] episcopatuum, monasteriorum, ecclesiarum piissimus benefactor; [*A. S. Rudb. 1154.*] sepulchrum eius miraculis multis fulsit. Cui successit [*Mart. Imp.*] Chunradus Pataviensis, imperatoris patruus, frater Heinrici [*cf. Cont. Sanbl. c. 16.*] ducis Austrie et Ottonis Frisingensis presulis[1]. Porro Mediolano funditus everso Reynoldus episcopus Coloniensis peciit[a] [*Iac. de Var. c. 14.*] corpora[b] trium regum sibi dari, qui ea sustulit et cum corporibus sanctorum Felicis et Naboris[2] Coloniam transportavit; [*ib. c. 5, 5.*] hii a beato Thoma leguntur baptizati et ab Helena ex Perside in Constantinopolim translati et abinde per Eustorgium[c] episcopum consensu Manuelis imperatoris ad urbem Mediolanensem apportati, nunc nutu Dei Coloniensibus sunt donati. Venit quoque Coloniam Ericus rex Danorum offerens eis aureas tres coronas; ipsa nocte apparuerunt ei reges. Primus cum pixide aurea dixit: 'Accipe, frater, aurum sapiencie, per quam[d] iuste subiectum tibi populum iudicabis'; alter pixidem cum mirra exibens[e] ait: 'Accipe mirram penitencie, per quam motus carnis refrenabis'; tercius dans pixidem plenam thure dixit: 'Frater, fidem ostendisti, et propter hoc expletis XXIII annis feliciter nobiscum regnabis'; et evigilans repperit pixides, quas [*Mart. Imp.*] in Daciam[f] secum tulit. Huic sanctus Wenczeslaus dux Bohemie apparuit a fratre suo ante trecentos annos occisus, dicens, quod a fratre suo sicut et ipse esset occidendus[g], et quod pro honore suo ecclesiam construeret. Qui monasterium Cisterciensis ordinis quod Rivalia dicitur fundavit et post a fratre suo Abel occiditur et in regno celorum [*A. S. Rudb. 1171.*] regum socius est effectus. Sub isto eciam imperatore [*Mart. Imp.*] sanctus Thomas primas ac metropolitanus Cantuariensis in ec- [*Cont. Sanbl. c. 23.*] clesia sua cathedrali[3] occiditur et a papa Alexandro canonizatur. [*G. Fr. IV, 84. App. Rah. 1167.*] Interea Fridericus imperator predictus ducem Karinthie, virum[h] strennuum, postea[i] Heinricum ducem Austrie cum viris magnis[k] dirigit ad imperatorem Grecorum, quia Wilhelmus [*Mart. Pont.*] filius Rogerii[l] in Apulia imperium multipliciter molestavit, quos tamen[m] Alexander papa postea[n] et Manuelem Grecorum [*Mart. Imp.*] imperatorem et Lombardos concordavit; Heinricus enim rex [*Cont. Sanbl. c. 28.*] et imperatoris filius sororem eius Constanciam duxit. Heinricus dux Karinthie hoc tempore Hermannum, virum egregium, et Heinricus dux Austrie Leupoldum filium,

a) petit *D* 2. b) *sic C* 3; tria corpora regum *D*. c) eustarg. *D*. d) quem *C* 3. e) exhib. *D* 2. f) Daniam *D* 2. g) occ. esset *D* 2. h) ducem strennuum strennuum *D* 1; ducem strennuum virum strennuum *D* 2. i) postea H. postea d. *D* 2. k) magnis *om. D* 2; *fortasse* magnificis *scripsit Ioh.* l) Gregorii *D* 1. m) cũ *D* 1; *om. D* 2; *e C* 3 *correxi.* n) postea *om. D* 2.

1) *Haec ex Rahew. G. Fr. IV,* 14. 2) *Cf. Chron. regia Colon., SS. R. G. ed. Waitz p.* 115. 3) Sanctus Thomas archiepiscopus Cantuariensis in ecclesia sua metropolitana *Martinus*.

Pilgrimus patriarcha Ulricum morientes reliquerunt successores[a]; hic Ulricus filius comitis Wolfardi[b] de Treven[c] Karinthie totum comitatum obtulit sedi sue. Hermannus dux Karinthie Ulricum genuit et Bernhardum[1]. Hoc tempore floruit Petrus Comestor presbiter Trecensis[d], qui Vetus et Novum Testamentum in historia que Scolastica[e] dicitur comprehendit et in locis plurimis lucidavit; huius epithafium[2] legitur tale:

1163.

Mart. Imp.

Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comestor.
Nunc comedor, vivens[f] docui, nec cesso docere
Mortuus, ut discat, qui me videt incineratum:
Quod sumus, iste fuit, erimus quandoque quod hic est.

Hoc tempore Otakerus Stirie marchio moritur sine herede, vir conspicuus et devotus, qui terram suam disposuit ecclesie Salczburgensi; quem quia presul pro beneficencia[g] abhorruit[h] osculari maculis lepre, ut fertur, respersum, Leupoldo duci Austrie consanguineo terram tradidit, que deinde est Austrie adunata. Qui monasterium regularium in Stiria quod Voraw dicitur construxit 1163.
et in metis eiusdem sue marchie monasterium Carthusiensis[i] ordinis, quod Vallis Sancti Iohannis sive Seycz 1165.
dicitur alio nomine[3]. Imperator ex Italia in Alemanniam *Cont. Sanbl. c. 19. 21.*
revertitur, et Victor papa moritur; cui Paschalis[k], Kalixtus, *Mart. Opp.*
Innocencius successerunt, quibus omnibus imperator favebat; Alexander autem in Franciam, deinde ad montana Tuscie[4], novissime Venecias commigravit, omnibus illis scismaticis[l] subductis[m] . . . . *cf. Cont. Sanbl. c. 19.*

Anno Domini MCLXXXI. reliquie sancti Virgilii Salczburgensis ecclesie episcopi sunt invente sub Alexandro III. papa et sub Friderico[n] I. imperatore ac sub Chunrado archiepiscopo sancte ecclesie supradicte et sub Ottone duce Bawarie, cum iste reliquie diucius quam ad ducentos annos sub ignorancia iacuissent; nam ex persecucione paganorum et Hunorum et eciam pravorum catholicorum et scismaticorum — quia que bene ab infidelibus remansissent, pravi catholici remanere non permiserunt — hec sancta ecclesia prescripta fuit omnino desolata et fere destructa, sed ab isto prescripto Chunrado archiepiscopo suis sumptibus reformata[o]; *V. Virg.*

a) successoris *D* 1; successorem *D* 2. b) Wolfhardi *D* 2. c) creven *D.* d) cretensis *D.* e) schol. *D* 2. f) vivus *alii.* g) benef. *D* 2. h) non abh. *D* 2. i) cartus. *D* 1. k) pascalis *D* 1. l) scismatibus *D* 2. m) *deesse aliqua collato C 3 manifestum est.* n) primo frid. imp. *D* 1. o) fuit ref. *D* 2.

1) *Cf. supra p.* 88, *n.* 3. 2) *Saepissime editum; cf. SS. XXVI, p.* 242. 3) *Cf. tabulas a.* 1163. *et* 1165. *datas, Zahn, 'UB. des Herz. Steiermark' I, p.* 445, *nr.* 479; *p.* 452, *nr.* 485. 4) *Haec ut supra p.* 89, *l.* 13. *perperam dicta Ioh. alibi Gregorium VII. fecisse narravit p.* 56, *l.* 35. 74, *l.* 7. 75, *l.* 3.

et in illa reformacione et lapidum adequacione inventum fuit sepulchrum sancti Virgilii cum pictura deaurata et epitaphio litterali, et statim miracula plurima pullulare ceperunt[1]. . . . .

De Heinrico VI. et Ottone IIII. Capitulum IX.[a]

. . . .

A. S. Rudb. 1202. Eodem[b] anno sancta Chunigundis est translata. Hoc tempore[c] *cf. Mart.* Tartarorum dominium inicium habuit, et hii in diversis partibus mundi inter omnes naciones barbarorum maxima et *A. S. Rudb. 1208.* inaudita mala fecerunt. Anno Domini MCCIX. Philippus a palatino comite Ottone per conspiracionem in civitate Babenberg[d] *Mart. Imp.* occiditur, et Otto Rome coronatur statimque cum Romanis pugnavit et Fridericum Apulia spoliavit, quem papa excommunicavit; et ortum est inter papam et imperatorem disturbium satis grande. Anno Domini MCCXII. de Burgundia, Lotharingia et Arduenna[e], superiori Alemannia, Ribauria[f] pueri utriusque sexus circa duodennium et infra relictis parentibus de loco ad locum transeunt, numerum semper adaugentes, nichil accipientes, nulli causam itineris dicentes, loca sacra visitant et usque ad mare Oceanum *A. S. Rudb.* in Patmum[g] pervenerunt[2]. Anno Domini MCCXIII. mater *V. Hedw.* sancte Elizabeth occiditur — que fuit soror Ottonis ducis Meranie[h], Bertholdi patriarche Aquilegiensis, Ekberti[i] episcopi Babenbergensis, Heinrici marchionis Ystrie; sorores eius fuerunt sancta Hedwigis[k] ducissa Polonie, altera regina coniux Philippi regis Francie et abbatissa quedam in Ky- *A. S. Rudb.* czingen provincie Franconie[3] — a nobili viro Petro de Wardino, quia ipsa conscia per fratrem Ekbertum[l] stuprata fuit uxor eius; cuius bona Bela filius eius, ipso proscripto[m], diripuit et ex castro eius monasterium Cister- *ib.* ciensis ordinis, quod Fons-Bele dicitur, fundavit[4]. Episcopus quidam, dum mors eius tractaretur, scripsit:

a) *maxima pars capituli una cum fine praecedentis periit, quia D res iam e Martino exscriptas iterum e Ioh. Vict: afferre supersedit.* b) *ad a.* 1202. *D et A. S. Rudb.* c) *ad a.* 1206. *D, ad a.* 1202. *Martin.* d) Babenberch *D* 1. e) ardania *D* 1. f) ryb. *D* 2. g) patuā *D* 1; pathmū *D* 2. h) moravie *D* 1. i) et egberti *D* 2. k) hedwidis *D* 1. l) egbert. *D* 2. m) pro stupro scripto *D* 2.

1) *Haec e Vita s. Virgilii, SS. XI, p.* 88. 2) *Cf. Röhricht, 'Der Kinderkreuzzug', 'Historische Zeitschrift' XXXVI (*1876*), p.* 1 *sqq.* 3) *Haec e Vita s. Hedwigis c.* 1, *Acta SS.* 17. *Oct. VIII, p.* 225, *deprompta sunt.* 4) *Circa a.* 1234, *hodie Bélaforrás; Janauschek, Orig. Cisterc. I, p.* 237, *nr.* 618.

'Reginam interficere nolite timere; bonum est enim, si omnes *A. S. Rudb.*
consenserint, ego non contradico'; et conventus transposicione
verborum se salvavit[a]. Innocencius eciam Almericum[b] *Mart. Pont.*
Carnotensem, qui inter alia scripsit ydeas[c] in Deo existentes
creare et creari, dampnavit, cum in Deo nichil sit nisi incommutabile
et eternum[d]; qui postea Parisius cum suis sequacibus exustus est.
Qui dicere potuit versus Ovidii[1]:

At vos, si sapitis, vestri peccata[e] magistri
Effugite, culpe[f] dampna timete mee.

De[g] Friderico secundo et vacacione Austrie et Stirie. Capitulum X.

Anno Domini MCCXV. Innocencius papa Ottonem IIII. in *Mart. Opp.*
concilio Lateranensi ab imperio deposuit, quia fidelitatem ecclesie *Fl. temp.*
non servavit. Hic fundavit Chymensem episcopatum[h. 2]. Fride- *cf. A. S. Rudb.*
ricus autem predicti Heinrici filius, rex Sycilie, est electus, 1215.
et transiens Forum-Iulii Aquilegiensi ecclesie magnifica dona in possessionibus et libertatibus ac diversis
iuribus obtulit et privilegio confirmavit[3]. Venit navigio *Mart. Imp.*
Romam[i] et honorifice susceptus est; Ottonem insequitur et
pugnans cum eo in territorio Constanciensi triumphavit.
Hoc tempore sanctus Dominicus et sanctus[k] Franciscus, fratrum Pre- *Mart. Pont.*
dicatorum et Minorum primarii, clari[l] vita, doctrina[m] et mira-
culis extiterunt[k]. Anno Domini MCCXIX. Otto ab excommunica- *A. S. Rudb.*
cione absolvitur[4] et moriens Friderico regalia destinavit.
Episcopatus[n] Seccoviensis instituitur[5]. Innocencio subducto *Mart. Opp.*
Honorius tercius ordinatur, qui anno MCCXX. Fridericum sol- *A. S. Rudb.*
lempniter coronavit. Hic primordia bene gessit, sed postea
insolescens ab Honorio excommunicatur, et omnes a iuramento *Mart. Opp.*
sibi facto universaliter absolvuntur. Sublato Honorio Gregorius IX. succedit, qui sentenciam Honorii roboravit, et tempestas
valida est exorta; nam imperator cardinales duos cepit, papam
in Urbe obsedit, passagium, quod voverat, non implevit et *A. S. Rudb.* 1227.
in periculum multos misit, qui eum expectantes perierunt;

a) salvat *D* 2. b) armeiricū *D* 1. c) id. *D* 2. d) ineternum *D* 1. e) precepta *D* 2. f) et c. *Ov.* g) *hinc D* 3 *(Vindob.* 3445*) textum exhibet.* h) ēpatus *D* 2. 3. i) *nota rerum seriem perversam esse; incertum verum est, auctoris an scriptoris huius culpa.* k) *om. D* 2. l) claruerunt *D* 2. m) et doctr. *D* 2. n) ēps *D* 2.

1) *Ars am. II,* 173 *sq.* 2) *Per bullam confirmatoriam datam* 28. *die Ian.* 1216, *Potthast nr.* 5056. 3) Utini in Foro Iulii *imperator mense Madii a.* 1232. *aliquot diplomata dedit, nec non probabile est unum eorum patriarchae Aquilegiensi datum deperiisse, quod Ioh. inspiciens perperam anno* 1215. *ascripserit.* 4) *Die* 18. *Maii* 1218. *a Sigfrido episcopo Hildesheimensi absolutus et* 19. *Maii mortuus est.* 5) *Die* 22. *Iunii* 1218. *Honorius III. papa Eberhardo archiepiscopo Salzburgensi concessit, ut episcopatus fundaretur, et* 25. *Sept.* 1218. *Carolus primus episcopus promotus est.*

A. S. Rudb. inter quos Ludewicus lantgravius Thuringie, maritus sancte Elizabeth, transiit ex hac vita. Hic Fridericus quinque[a] filios habuit, ex prima consorte scilicet Heinricum et Chunradum, ex Blanca[b] marchionissa Montis-ferrati genuit Encium et Menfridum; papa agente filiam regis Ierusalem, que heres regni sui fuit, accepit, quam in Apulia[c] cum corona regni duxit, et genuit ex ea filium Fridericum, qui Schoppus[d] ab Ytalis est vocatus. Heinricum de consensu principum regem Alemannorum, Chunradum ducem Suevorum, Menfridum principem Tarentinorum, Encium regem Lombardorum, Fridericum regem *Fl. temp.* Tuscorum[e] declaravit[1]. Anno Domini MCCXXI. beatus Domi- *A. S. Rudb.* nicus migravit ad Christum miraculose. Anno Domini MCCXXVI. *Fl. temp.* episcopatus Laventensis instituitur; beatus Franciscus obiit in *A. S. Rudb. 1230.* Christo. Anno Domini MCCXXXI. Leupoldus dux Austrie [obiit[f]] *Ottac. 975 sqq.* relinquens quatuor liberos, Heinricum, Margaretam, Constanciam, Fridericum[2]; Heinricus duxit filiam[g] lantgravii Thuringorum, ex qua genuit Gerdrudim[h]; Constancia nupsit Fride- *ib. 1276 sqq.* rico Misnensium marchioni et genuit filios et filias; Marga- *ib. 1107 sqq.* reta duxit Heinricum imperatoris filium et genuit duos filios, *A. S. Rudb. 1226, cf. 1243.* Heinricum et Fridericum; Fridericus[i] uxorem habuit sororem regine Ungarie, quam postea repudiavit et maximum contra *ib. 1233. Fl. temp.* se odium concitavit. Anno eodem beata Elizabeth apud Marchpurgam[k] Hassie, gloriosis clarens miraculis, transiit *A. S. Rudb. 1231. 1235.* ex hoc mundo. Hoc anno Ludewicus palatinus a quodam *cf. Mart. Imp.* ignoto[l] cultro occiditur, sedens in pomerio suo. Imperator Heinricum filium suum suspectum habens, eo quod contra se aliqua cum principibus Alemannie et ex ordinacione pape et cardinalium moliretur[m], cepit et ductum in Siciliam apud Maltam[3] in carcerali custodia *Ottac. 2709 sqq.* interemit et mox Chunradum regem Alemannie declaravit, qui duxit uxorem Elizabeth[n], sororem ducum Bawarie, scilicet Ludewici et Heinrici, et sollempniter Aquis coronatur; genuit filium Chunradum, quem postea Lombardi Chunra- *Mart. Pont. A. S. Rudb.* dinum vocaverunt[o]. Anno Domini MCCXLV, imperator cum persisteret in pertinacia, et Innocencius cum mentis studio quesivisset, ut illi[p] reconciliaretur, et ipse[q] contempneret, in concilio Lugdunensi hostem iudicavit et deposuit et lant- *ib. 1246 sq.* gravium Thuringie eligi procuravit. Hic cum Chunrado impera-

a) duos *D* 2. b) blancca *D* 1. c) apuliam *D* 2. d) scoppus *D* 3. e) cusorum *D*. f) ob. *om. D; cf. B fol.* 48. g) duxit lantgr. relictam Th. *D* 2; sororem *C* 3. *A. B.* h) gertr. *D* 1; gerdrudem *D* 2. i) Heinricus *D*. k) margb. *D* 1; marchb. *D* 2. l) igneo *D* 3. m) mollir. *D* 2. 3. n) elizabet *D* 3. o) *seq.* etc. *D* 1. 2. p) ille *D* 1. 3. — reconciliaret *D* 1. q) ille *D* 1.

1) *Cf. supra p.* 90. 2) *Valde dubito, an haec ex Ottacari chron. assumpta sint.* 3) *Cf. supra p.* 91, *n.* 1.

toris filio prelians triumphavit et, quia grandevus fuerat, *Mart. Opp. Ottac.*
cito moritur, et Wilhelmus comes Hollandie iussu summi ponti- 12112 *sqq.* 12160-12216.
ficis ordinatur; hic multa obstacula propter resistenciam
civitatum et nobilium est perpessus. Anno Domini MCCXLVI. *ib.* 975 *sqq.*
Fridericus dux Austrie contra Ungaros prelians super fluvium
Leytach[a] occiditur filio non relicto; corpus transfertur ad
monasterium Sancte Crucis. Hoc anno moritur venerabilis *ib.* 1011 *sqq.* 27991 *sqq.*
episcopus Salczburgensis Eberardus et apud Rastat vicum
sue dyocesis tumulatur; cui Purchardus[b] successit, datus *ib.* 5215 *sqq.*
per sedem, sed in via moriens kathedram non ascendit;
statimque capitulum Bernhardi ducis Karinthie filium[1] elegit,
quem papa propter nobilitatem generis toleravit; sed
status eius[c] versatilis maxima gravamina ecclesie parturivit.
Australes mittunt ad imperatorem, ut eis provideat de prin- *ib.* 1034 *sqq.*
cipe, deprecantes; qui misit Ludewicum[2] ducem Bawarie in
Austriam, in Stiriam vero comitem de Aych Suevice na-
cionis, terras[d] pro tempore ordinare; quo reverso Mein-
hardum[e] misit comitem Tyrolensem, committens, ut om-
nibus[f] de iudicio et iusticia provideret. Australes spe heredis *ib.* 1168 *sqq.*
Gerdrudim[g] quondam eorum ducis filiam Heinrico marchioni
Moravie copulant[h], quo sine herede defuncto frater eius
Otakerus marchionatum suscepit. Hoc tempore rex Encius, 1249.
bellicosissimus imperatoris filius, in Fossa-alta[3] prope
Mutinam[i] a Bononiensibus capitur et in captivitate
ultimum diem clausit. Fridericus frater eius, rex Tuscie,
apud Florenciam requievit. Anno Domini MCCL. imperator *Mart. Imp. Fl. temp.*
in obsidione Parme cum dedecore in Apuliam est reversus
ibique infirmatus in die beate Lucie, in sua contumacia
permanens, transiit ex hac vita. Fertur, quod Menfridus *Mart.*
eum cervicali pressum suffocaverit thesaurosque in Siciliam
transtulerit, ipsum regnum Chunrado fratri suo se[k] as- *cf. Mart. Pont.*
serens servaturum; omnes nichilominus portus atque
aditus marium communivit. Anno Domini MCCLI. Wilhelmus[l] *Mart. Imp.* 1250. 1251.
rex contra Frisones ducens exercitum occiditur, et Chunradus
libere regno potitur et statim ad iter Ytalie se dis-
ponit. Margareta regis Heinrici, fratris Chunradi, relicta *Ottac.* 1107 *sqq.*
missis duobus in Siciliam filiis ad Menfridum ipsa in castro 1284 *sqq.*
Haymonis permansit in Austria; filii vero hausto veneno

a) *dubium est an exemplar Ioh., quo D usus est, sic legerit;* Litach *C* 3. *A. B.* b) *sic D* 2. 3; burghardus *D* 1. c) ei *D.* d) terre *D* 3. e) meynh. *D* 1; meinh. de consilio misit *D* 3. f) omnes *D* 1. g) gertr. *D* 1; gedr. *D* 3. h) copulavit *D* 1. i) nutinā *D* 1. 2. k) se *om. D* 2. l) W. comes Hollandrie rex *D* 2.

1) *Philippum.* 2) *Immo Ottonem.* 3) *Nota hunc locum proelii solum traditum esse ab Alex. Tassoni et Bonif. Morano ex Annalibus Mutinensibus deperditis, 'Cronache Modenesi' I, p.* 51. *O. H.-E.*

Ottac. in[a] Sicilia sunt perempti. Gerdrudis[b] eciam mortuo secundo marito in Austriam rediit, cui apud Medlich necessaria disponuntur. Thesaurus Friderici ducis dividitur in tres partes, una Margarete, altera Gerdrudi[b], tercia in Misnam Constancie *ib.* 1050. destinatur. Meinhardus comes audiens imperatoris transitum *ib.* 1168 *sqq.* ad propria rediit, et Australes mittunt[c] in Misnam, unum de filiis Constancie sibi principem postulantes; quos rex Bohemie arrestans invitavit et familiariter primo, postea[d] minaciter persuasit, ut filium suum, virum strennuum Otakerum, reciperent, asserens utrique provincie profuturum; super quo dum nuncii territi repedarent, rem ad eos, a quibus missi fuerant, deferre volentes, Otakerus sequitur precedentes et datis atque promissis donis plurimis, licet multis esset contrarium, omnes ad sui complacenciam ex utraque parte Danubii inclinavit; et sic Otakerus Austriam *ib.* 2154 *sqq.* nemine resistente apprehendit. Anno Domini MCCLIII. Margarete, quam duxit Otakerus rex Bohemie[e] . . . . .

. . . .

Otakerus ducta Margareta regina, per quam se firmavit, eo quod sibi resignaverat[f] imperialia privilegia de iure suo, Brunonem episcopum Olmunczensem terre preficiens in Bo- *Mart. Opp.* hemiam est reversus. Hoc tempore rex Chunradus per portum Latezanum[g, 1] venit in Apuliam et obsedit Neapolim *Ottac.* 179 *sqq.* et muros per circuitum deposuit, decem suspendit civium[h] *Mart. Opp.* pociores. [Anno Domini MCCLIIII.[i]] rex Chunradus infirmatus moritur immisso visceribus veneno per clystere[k] dolo medicorum, sicut quidam dicunt[2]; sepulchrum eius in civi- *Ottac.* 2724 *sq.* tate Spirensium demonstratur[3]. Relictam eius, reginam Elizabeth[l, 4], comes Meinhardus[m] de Tyrol duxit et genuit ex ea liberos utriusque sexus, de quibus inferius est di- *Mart. Pont.* cendum. Menfredus[n] frater eius Chunradi filium Chunradinum false publicans[o] mortuum sibi ipsi imposuit Sicilie dyadema. *Ottac.* 1968 *sqq.* Anno Domini MCCLV.[5] nobiles Stirienses Heinricum ducem

a) in Sic. *om. D* 2. b) gedr. *D* 3. c) in Misniam mitt. *D* 2; mitt. u. de f. C. in Misnam sibi pr. *D* 3. d) post *D* 2. e) *quaedam e Cont. Sancruc. II. coniuncta cum sequentibus; aliqua deperdita esse videntur D.* f) resignaverit *D* 1. 2. g) lacez. *D* 2. 3. h) cives *D* 3. i) Isto anno *D (ad* 1254*).* k) clistere *D* 1. l) elyz. *D* 3. m) meynh. *D* 1. n) meynfr. *D* 2. 3. o) publicavit *D* 2.

1) *Latisana prope Aquilegiam; cf. Ottac. v.* 150: datz Aglei schift er an; *Boehmer-Ficker, Regesta Imperii V, nr.* 4565, *ubi cum cod. Taurin. B* 265 *fol.* 119'. *pro* portum Pisanii *legendum est* p. Lugnanensem, *hodie Porto Lignano vocatum prope Latisanam; et ibi nr.* 4566[b]. 2) *Martinus Oppaviensis scilicet.* 3) *Immo Messanae sepultus est; Ioh. confudit eum cum Conrado II.* 4) *Nomen apud Iohannis auctores nobis notos non legitur.* 5) *Annum praebet Ottac. v.* 2610 *sq.*

Bawarie invitant, ut super eos accipiat principatum; qui *Ottac.* consulens socerum suum Belam regem Ungarie verbis persuasoriis iussus[a] est ad propria remeare. Interea Bela Stiriensibus dirigens munera pene omnes efficit sue partis; quidam tamen munera contempserunt; sed habito proposito[b] iuxta Ovidium[1]:

Munera, crede[c] michi, placant hominesque deosque,

veniens in Stiriam princeps declaratur et disposita[d] terra per Stephanum ducem Zagrabie in Ungariam est reversus. Porro Ungari terricolas nimium affligentes Otakerum compellunt invitare; Philippus eciam electus Salczpurgensis[e] sue fieri ecclesie iniuriam per regem Ungarie Otakero est conquestus, et metuentes Ungari ad propria redire sunt compulsi. Bela hoc audiens cum octingentis[f] milibus armatorum in[g] Austriam ingrediens omnia dissipavit. Gerdrudis[h] marchionissa accedens ius suum, quod sibi in Austria et Stiria competere videbatur, obtulit, cui Bela filium regis Ruthenorum tradidit, et in castro Hynberg[i] nupcias celebravit. Interea Otakero in patris sui exequiis et in regni apprehensione occupato Australes treugas faciunt et statuto die placiti[k] reges conveniunt, terras dividunt, ita ut Bele Stiria, Otakero Austria permaneat, datis privilegiis et distinctis terminis, montibus scilicet Hartperch[l] et Semernich[m], compromittunt. Otakerus Gerdrudim[n] in Stiria, scilicet in Iudenburch, destinavit, que iam de regis Ungarie[o] fuerat dicione; que concipiens peperit filiam, sed maritum[p] abscedentem postea non conspexit. Alexander papa Menfredum[q], quia *Mart. Pont.* contra ecclesiam regnum Sicilie tenuit, excommunicavit et contra eum exercitum[r] grandem duxit; qui labefactatus inaniter est reversus. Philippus electus Salczpurgensis *Ottac.* 5332 *sqq.* ad papam defertur, quia non processerat, ut debebat. Fertur, *cf. ib.* 5274 *sqq.* quod in prelio, quod habuit cum comite Goricie Alberto, in quo eum captivaverat, inquinaverit manus suas. Menfridus Menfridoniam et alias civitates Sicilie et Apulie communivit et ad resistenciam dialiter[s] se paravit, cum versiculo Ovidii[2], qui dicit:

Arma[t] contra armatos sumere iura sinunt.

a) missus *D.* b) propos. *om.* *D* 3. c) terre *D* 3. d) deposita *D* 1. e) salczburg. *D* 2. f) dctꝫ *D* 3; abtzic *Ottac.* g) in *om.* *D* 2. h) gertr. *D* 1; gedr. *D* 3. i) hinperg *D* 2. k) placati *D* 2. l) hartperg *D* 2. m) semernig *D* 2. n) gertrudi *D* 1; gerdrudem *D* 2; gedrudi *D* 3. o) Ungarici *D* 3. p) marito abscedente *D* 1; mar. postea absc. *D* 2. q) meynfridum *D* 1; menfridum *D* 2. r) grandem exerc. *D* 2. s) dyaliter *D* 3, *fortasse recte.* t) Armaque in arm. *Ov.*

1) *Ars am. III,* 653. 2) *Ars am. III,* 492.

De Bernardo[a] et Ulrico ducibus Karinthie, Conrado et Otakero. Capitulum XI[b].

Ottac. 12228 sqq. Anno Domini MCCLVI. electoribus papa mandat, ut
Mart. Opp. provideant imperio de persona utili et valente; quidam vero
convenerunt in Alfunsum regem Castelle, quidam in Richardum[c]
comitem Cornubie, regis Anglie fratrem; quorum uterque nichil
vel modicum facere poterat pro rebus imperii, nisi quod electores commoda propria perquirebant, et oriuntur dissensiones
et gwerre[d] gravissime, dilaceratur uterque[e] status, ecclesiasticus et militaris, et fluctuat totus orbis. Hoc[f] anno mo-
Ottac. 5509 sqq. ritur inclitus dux Bernardus Karinthie, qui habuit uxorem
Ieutam amitam[g] Otakeri, quam, dum esset iuvenis, in
1256. *(Ian. 6).* quodam festo, [quo[g]] vagabundus venit, ipsa aquam in
manibus singulorum fundente, anulo[i] aureo spoliavit;
et audiens patrem cum fratre mortuos, rediit in Karinthiam eamque in coniugio est sortitus, ex ea Philippum,
Ulricum, Bernardum generans; qui Bernardus in monasterio Fontis Sancte Marie, quod Landstrost[k] dicitur,
1234. cum matre requiescit, quod pater fundare laudabiliter
est exorsus; ipse in valle Laventina[l] in monasterio
sancti Pauli quiescit[1]. Ulricus post patrem gubernacula
suscipit; hic Agnetem filiam Ottonis ducis Meranie[m]
accepit et genuit ex ea filium et filiam, et in Victoria
tumulatur. Qua coniuge defuncta duxit aliam Agnetem[2],
ib. 2656 sqq. filiam Gerdrudis marchionisse, sororem Friderici iuvenis marchionis Badensis, cuius est habita mencio in predictis[3].
ib. 6167 sqq. Papalis sentencia contra Philippum cottidie ferebatur et
gravabatur, et ecclesiasticus ordo ad hoc variabiliter se habebat: quidam abstinebant, alii sine verecundia prophanabant;
ib. 5816 sqq. et assumitur ad metropolim Ulricus venerabilis antistes Secco-
cf. ib. 8228 sqq. viensis[n], qui pergens ad curiam maxime pecunie debitor est
effectus. Reversus repperit Stephanum filium Bele regis Petoviam[o] obsidere, quem dum litteris apostolicis hortaretur,
ut abscederet, nil[p] profecit, sed intervenientibus tractatibus
pro imminentibus [necessitatibus[q]] presuli tria milia marcarum

a) bernhard. *D* 3. b) X. *D*. c) rych. *D* 2; reych. *D* 3. d) guerre *D* 2. 3. e) utriusque *D* 1. f) *ad a.* 1257. *D, sed cf. B. C* 3. g) amicam *D*. h) quo *om. D*. i) annulo *D* 2. k) lanndstr. *D* 2; lantztr. *D* 3. l) laventine *D* 1; lavent̄ *D* 2. 3. m) moravie *D* 1. n) secov. *D* 1; sekov. *D* 2. o) petoniam *D* 3. p) nihil *D* 2. q) *sic C* 3; necess. *om. D*. — presulis *D* 1; presul *D* 2; presulibus *D* 3.

1) *Cf. v. Jaksch l. c. IV, p.* 482, *nr.* 2614. *et de fundatione monasterii Fontis S. Mariae tabulas Bernhardi ducis ibi p.* 375, *nr.* 2411.
2) *Cf. Ottac. v.* 2657. 2669. 2689 *sqq., ubi tamen nomen Agnetis deest.*
3) *Cf. supra p.* 92, *l.* 25.

concessit, Petovia vadis nomine reservata. Anno Domini MCCLX.[a] *Mart. Imp.* *Ottac.* 6227 *sqq.* Stirienses ab Ungaria[b] afflicti plus quam ante Otakerum invocant; quod audiens Bela filium suum Stephanum mittit ad Stiriam devastandam. Otakerus treugas habens cum Ungaris, nolens[c] pacem infringere, dissimulavit; sed comes de Hardeck[d] Stiriensibus in adiutorium venit; et explicitis treugis Otakerus veniens[e] ab omnibus est susceptus et ordinavit terram per nobiles successive, tandem Milotum[f] quendam Bohemum terre prefecit et capitaneum ordinavit; et Bela collecto *Mart. Imp.* *Ottac.* exercitu centum quadraginta[g] milia equitum cum Comanis et paganis in Austria[h] iuxta Marchiam fluvium castra locat, et Otakerus in occursum eius cum centum milibus equitum, inter *Mart. Imp.* quos dicitur habuisse septem milia equorum de ferro coopertorum, ad resistendum occurrit. Cumque in finibus regnorum bellum inchoatum fuisset, ex collisione equorum et armatorum tantus pulvis de terra surrexit, ut media et clara die vix homo hominem cognoscere[i] potuit; tandem Ungari inito prelio, Bela graviter vulneratus cum *et Ottac.* filio suo Stephano fugam petit. Cum fugere festinarent, in quodam *Mart. Imp.* fluvio profundo, quem transire debuerant, preter alios occisos circa XIIII milia hominum sunt submersi; et processit Otakerus, ut totam *Ottac.* Ungariam devastaret, sed Bela mittens nuncios concordiam affectavit, quam Otto marchio Brandenburgensis et Ulricus dux Karinthie taliter firmaverunt, ut Bela iunior, Bele filius, filiam marchionis, consanguineam, duceret, et Bela rex omni iuri suo, quod videbatur habere in Stiria, cederet et amplius questionem super ipso dominio non moveret, sicque nupcie celebrantur in magna gloria, atque pacis et amicicie federa inter eos perpetue roborantur.

Anno Domini MCCLXI. Otakerus Margaretam reginam, *Ottac.* 9196 *sqq.* quia sterilis fuerat, repudiat minus iuste et in Chremsa[k] locat, aliam, scilicet filiam Rutenorum et Mazzovie[l] principis, que fuit filia filie Bele regis, superducens, quam Prage coronavit[m], Gerdrudim[n] ex Stiria in oppidum quod dicitur Feu- *ib.* 2445 *sqq.* 6515 *sqq.* stritz cum dedecore relegavit, que postea in Misnam ad Constanciam commigravit[o]. Ulricus archiepiscopus a captivitate[p] *ib.* 8228 *sqq.* exemptus ad curiam properat et tam inducias debitorum quam eciam Otakerum defensorem ecclesie impetrat, quem dux Bawarie Heinricus nimium offendebat. Multum eciam, ut Philippum cum ecclesia concordaret, laboravit; ingressus autem Bawariam propter aquarum inundacionem vix evasit. *ib.* 8866 *sqq.* Et rediens Miloti[q] fratrem, quia eius coniugem, ut fere-

a) MCCLIX. *C* 3. b) Ungaris *C* 3. c) vol. *D* 1. 3. d) hardekk *D* 2; hardekh *D* 3. e) ven. *om.* *D* 2. f) mylotum *D* 2; in locum *D* 3. g) CLX *D* 1. h) austriam *D* 2. i) agnosc. *D* 2. k) Cremsa *D* 1. 2. l) massonie *D* 1; mazouie *D* 2; mazzonie *D* 3. m) coronat *D* 2. n) gertr. *D* 1; gedr. *D* 3. o) migr. *D* 2. p) civitate *D* 3. q) myl. *D* 2.

[Ottac. 18837 sqq. 16558 sqq. 31615 sqq.] batur, dilexerat, decollavit; nobilem virum de Michsow[a] incendio peremit et tyrannice vivere inchoavit.

[Mart. Pont.] Hoc anno Menfredus[b] invasit patrimonium sancti Petri; quem papa cum exercitu crucesignatorum effugavit. Hoc [1261. (Nov. 24). cf. Ottac. 5514 sqq.] tempore Ulricus dux Karinthie obtulit Laybacum Gregorio patriarche, officialibus clavibus castri datis[1]. Hoc eciam tempore Heinricus et Ludewicus duces Bawarie [1255. (Mart. 24).] fratres patrimonium diviserunt, ita quod Ludewico pars[c] superior et Heinrico inferior proveniret. Eodem anno [1261. Mart. 25.] facta est eclipsis solis circa horam terciam in octava annunciacionis, que tunc sexta feria habebatur. Anno Domini MCCLXII. frater Bertoldus ordinis fratrum Minorum venit in Austriam et Moraviam predicando[2], iuxta cuius sermonem quandoque ducenta[d] milia hominum cernebantur; qui nonnisi in campis et silvis[e] super emi[Mart. Opp.]nencia propugnacula voluit sermocinari[f, 3]. Anno Domini MCCLXIII. Urbanus papa Karolum comitem Provincie, fratrem regis Francie, ad regnum Sicilie invitavit. Anno Domini MCCLXIIII. Karolus venit Romam, senator effectus[g] a Clemente in regem Sicilie coronatur[4] et deinde in Apuliam intrans bello campestri habito Menfredum tunc regem Sicilie vita et regno privavit.

[Ottac. 235 sqq. Mart. Opp.] Anno Domini MCCLXVI. Karolus contra Menfridum[h] arma accepit; cui Menfridus[h] occurrit dimicans, et relictus a suis occubuit, et Karolus Siciliam et Apuliam apprehendit. [Ottac. 2705 sqq.] Anno eodem Chunradinus Chunradi regis filius a senatu Romano et aliquibus civitatibus contra Karolum invitatur, qui conflans electum exercitum, habens secum Ludewicum palatinum et Fridericum iuvenem marchionem de Paden et miliciam preclaram[i] introivit et venit Mantuam[k, 5], ubi Ludewicus sibi valefaciens, timens sentencias papales, revertitur; subductis enim predictis Alfunso et Richardo imperium vacabat. Karolus autem in occursum Chunradini properans, pluri[1268. (Aug. 23).]bus Francigenis et Provincialibus occisis, fugam iniit, et Chunradino victoria acclamatur; et dum exarmatus quiesceret, suis ad spolium dispersis, Karolus recollectis viribus repente irruit super eos et Chunradinum, Fridericum, comitem Pisanum[l] cum multis nobilibus captos et Neapolim ductos per

a) mychsow *D* 3. b) *sic h. l. D.* c) pars *om. D* 3. d) ducenti *D* 1. e) in insulis *D* 1. 3. f) sermocinare *D* 2. g) efficitur *D* 2. h) *sic h. l. D.* i) *fort. sequebatur* Ytaliam. k) in ancuam *D.* l) pys. *D* 2.

1) *Cf. supra p.* 97, *n.* 2. 2) frater — predicando *legitur in Cont. Praedicat. Vindobon. ad a.* 1263, *SS. IX, p.* 728. 3) *Cf. testimonia de vita Bertholdi collecta a Pfeiffer, 'Berthold v. Reg.' I (*1862*), p. XX. XXVI, nr.* 2—6. 22. 23, *et quae attulit J. Seemüller, 'Deutsche Chroniken' V,* 2, *p.* 1168. 4) *Cf. supra p.* 97, *n.* 3. 5) *Cf. supra p.* 98, *n.* 3.

anni circulum conservavit, interea circuiens, quid sibi fa- *Ottac.*
ciendum cum eis expediat, sciscitatur. Papa et Otakarus
rex[a] iudicium mortis suadent; sed comes Flandrie, qui Karoli
filiam habuit, consulit iuvenes nullatenus perimendos[b], sed
nupto[c] aliquo congruenti, apto ad concordiam, reservandos.

Anno Domini MCCLXVII. [fuit[d] publica peniten-
cia], que orta est in Sicilia et transiit Longobardiam,
Carniolam, Stiriam, Austriam, Bohemiam, Moraviam cum
flagellacionibus et canticis penitencialibus. Anno Domini *ib.* 8612 *sqq.*
MCCLXVIII.[1] Ulricus Salczpurgensis[e] archiepiscopus ponti-
ficium in manus pape resignavit, et succedit Wlodeslaus ducis
Polonie frater.

Karolus reversus Neapolim Chunradinum, Fridericum, *ib.* 3111 *sqq.*
Gerhardum Pisanum[f], nobilem virum de Hůrnein[g, 2], ita
ut essent undecim clari et magni nominis viri, super scar-
leto[h] in medio urbis et purpura precipit[i] decollari, flentibus 1268.
omnibus qui aderant ad hoc spectaculum tam grande. Chun- *(Oct. 29).*
radinus amplexatus et deosculatus Friderici caput, horri-
biliter[k] eiulans, cirotheca[l] in aera proiecta omne ius,
quod in regno Sicilie et[m] Apulie habuit, Petro regi Arro-
gonie et filiis suis Petro et Friderico[3] per quendam mi-
litem proximis consanguineis destinavit suamque soda-
liumque suorum mortem innoxiam exquirendam in exa-
mine districtissimi iudicis commendavit.

Mart. Pont.
Anno Domini MCCLXVIII. Clemens papa moritur, et *cf. Ottac.*
Petrus rex de regno sibi testato, uxore instigante, continue 3657 *sqq.*
meditatur. Ottakarus Pruzziam[n] pergit, sed propter stagna, *ib.* 9591 *sqq.*
que illo anno non congelaverant[o], rediit; castrum tamen
fortissimum, quod Mons-regis dicitur, contra incursus
paganorum exstruxit et Teutonicis fratribus commendavit.

Hoc eciam anno Gregorius patriarcha moritur, et[p] *ib.* 10127 *sqq.*
Ulricus dux Karinthie ad Aquilegiense[q] capitulum venit cum 1269.
intercessoriis Otakari, ut fratrem suum Philippum ad hanc *(Sept. 8).*
kathedram promoveret; sed modicum fructum attulit spes
concepta. Dux enim in Foro-Iulii infirmatus moritur et *(Oct. 27).*

a) rex *om.* *D* 2. b) esse *add.* *D* 2. c) *sic* *D.* d) *uncis inclusa ex C* 3 *suppl., quae desunt D.* e) salczburg. *D* 2; Udalr. salczburg. *D* 3. f) pys. *D* 2. g) hurneyn *D* 1; huernein *D* 2; hũrnein *D* 3. h) scharl. *D* 1. i) precepit *D* 2. k) horr. *om.* *D* 3. l) chiroth. *D* 2. m) hab. et Ap. *D* 2. n) prussiam *D* 1; pruzyam *D* 2. o) congelaverunt *D* 2. p) et *om.* *D* 2. q) aquilegense *D* 1. 3.

1) *Ad a* 1267. *haec habet C* 3 *p.* 99, *l.* 2. 2) *Fridericum, qui testis est in tabulis Conradini d. Veronae* 1268. *Ian.* 7. *et* 10, *Reg. Imp. V, nr.* 4843. 4845. 4848; *cf. Hampe, 'Geschichte Konradins' p.* 319, *n.* 2. *Unde Ioh. eius notitiam habuerit, non patet.* 3) *Cf. supra p.* 99, *n.* 2.

in civitate que Austria dicitur[1] tumulatur. Hic monasterium Carthusiensis[a] ordinis fundavit, quod Vallis-iocosa[2] *Ottac. 2647 sqq.* dicitur, in suburbio Laybacensi. Relictam eius Agnetem, sororem Friderici, qui cum Chunradino interiit, duxit Ulricus de Heunburch[b]; que genuit filios et filias, ex quibus processerunt comes Ulricus de Phanberćh[c], Fridericus Libertinus, iam comes Cilie[d], et utriusque sexus *ib. 10170 sqq.* nobilium[e] seges ampla[3]. Otakarus propter pacta, que habuit cum Ulrico duce, misit prepositum Brunensem, ut Karinthiam et Carniolam apprehenderet; sed civitates et nobiles Philippo constantissime adheserunt et prepositum affectum contumeliis contempserunt.

ib. 9777 sqq. Hoc anno[4] Otakarus[f] nobiliores Styrie, Bernhardum, Heinricum, comites de Phanberch[c], de Wildonia, Petovia, Liechtenstein, de Stubenberch[g], captivavit et per castra ab invicem sequestravit, castris eorum plurimis usque hodie *ib. 10215 sqq.* 1270. dissipatis. Hoc tempore Bela senior moritur, et fuit secum filia[h] eius, socrus Otakari, que subripuit quedam preciosa iocalia, Otakaro mittens ea. Que dum Stephanus repeciit, Otakarus egre tulit, adeo indignanter, ut contra se in prelium armaretur. Otakarus captivos eximens et promocionis graciam in reliquum promittens Stephano properat in occursum; sed interveniente sorore Stephani, socru Otakari, concordia est compactata[i], et nobiles Stirienses *ib. 10027 sqq.* exactis in captivitate XLVI[k] ebdomadis ad propria revertuntur[5].

ib. 10592 sqq. 1270. Anno Domini MCCLXIX.[6] Otakarus Karinthiam ingreditur et primo Laybacum obsidet, Philippi fautores opprimens, et in brevi utrasque terras sibi subiecit, quia nemo

a) cartus. *D* 3. b) Heunburg *D* 2. c) phannberg *D* 2. d) cylie *D* 2. e) seges nob. *D* 2. f) Ot. *om. D* 2. g) stubenberg *D* 2. h) filius *D* 2. i) apactata *D* 1. 3. k) *patet h. l. Ioh. usum esse Ottacari cod.* 1, *cum reliqui* XXVI *exhibeant.*

1) *Hodie Cividale, quae et Cividal d'Austria, in provincia Utinensi. Cf. Jaksch l. c. IV, p.* 722, *nr.* 3025. 2) *Freudenthal in Carniola, fundatum ca. a.* 1260. *Antiqua nominis forma fuit* Vrounicz, Vrewnicz *et similis.* 3) *Cf. K. Tangl, 'Handbuch der Gesch. des Herzogtums Kärnten' IV, p.* 1 *sqq., et K. Tangl, 'Die Grafen von Heunburg' II, 'Archiv f. Österr. Gesch.' XXV (*1860*), p.* 175 *sqq. Ulricus V. comes de Pfannberg filius Ulrici IV. comitis de Pfannberg et Margaretae filiae Ulrici comitis de Heunburg (cf. K. Tangl, 'Die Grafen v. Pfannberg, Archiv f. Österr. Gesch.' XVIII, p.* 176 *sqq.) et Fridericus I. Libertinus de Suneck, inde ab a.* 1341. *comes Ciliae, filius Ulrici Libertini de Suneck et Katharinae, filiae Ulrici comitis de Heunburg, fuerunt.* 4) *Ad a.* 1268. *Ottac. haec narrat, quem A sequitur.* 5) *Ioh. h. l. Ottacarum exscribens confusius res narrat.* 6) MCCLXX. *C* 3 *p.* 100, *l.* 14.

resistere potuit. Philippus videns se minorem resignavit *Ottac.* omnia et acceptis proventibus ab eo necessariis in Chremsam[a] civitatem Austrie commigravit. Et privilegio de ducatu Karinthie misso in Bohemiam, ipse[1] Forum-Iulii introivit, ubi castrum Portus-Naonis, quod ad principem[b] Stirie pertinet Aquilegiense feodum, exemptis ibidem de Porciliis et Castello nobilibus, vasallus[c] ecclesie est effectus.

Hoc tempore moritur archiepiscopus[d] Wlodeslaus, qui, *ib.* 8827 *sqq.* dum iret Poloniam, ut suum patrimonium ecclesie addiceret, veneno peremptus est, ut dicitur, a propinquis, et Fridericus 1270. *(Apr. 28).* ecclesie prepositus est electus. Hoc audiens Fridericus ad *ib.* 11669 *sqq.* curiam properat et accepta confirmacione rediit. Et venit Frisacum[e], ubi Otakarus feoda sua suscipit, et ecclesia sibi per pontificem commendatur.

Ordinatis autem terris per descensum Trahe tendit in *ib.* 11830 *sqq.* Stiriam; cui cum Sifridus de Merenberch[f] festine non occurreret egritudine corporis prepeditus, rex movetur et persecucionem suscitans contra eum mandat eum sibi cum promissione premii in Bohemiam presentari. Quem quidam miles Ortolfus de Grecz invitatum[g] cepit et Ulrico de Durrenholcz, suo officiario, exhibuit; et hic eum regi in Bohemiam presentavit, ubi morte acerrima tormentatus interiit; et visa sunt clarissima luminaria in loco mortis sue frequencius viri innocenciam contestancia a pluribus fide dignis[2]. Corpus eius ad claustrum[h] monialium ordinis sancti Dominici sub castro Merenberch[f] positum est translatum.

Otakarus semper estuans ad amplius versum nobis Ovidii[3] exhibere videtur, qui dicit:

Dumque sitim sedare cupit, sitis altera crescit[i].

Et Oracius[4]:

Non missura cutem, nisi plena cruoris, irudo[k].

a) cremsam *D* 1. 2. b) *sic et C* 3 *p.* 100. c) fas. *D* 1. 3. d) episcopus *D* 3; *om. D* 2. e) frys. *D* 2. f) merenberg *D* 2. g) invitavit et *D* 3. h) monasterium sive cl. *D* 3. i) crevit *Ov.* k) yrudo *D* 1; irundo *D* 3.

1) *Immo Ulricus de Dürrenholz, quem capitaneum generalem Carinthiae constituerat Ottacarus; cf. K. Tangl, 'Handbuch d. Gesch. d. Herzogtums Kärnten' IV, p.* 96 *sqq., et de Portu Naonis ib. p.* 153; *Bachmann, 'Gesch. Böhmens' p.* 606. *Castrum dominorum de Porciliis, hodie Porzia (Zahn, Austro-Friulana, Fontes rerum Austr. XL, p.* 209*) prope Portum Naonis (Pordenone) situm est.* 2) *Cf. supra p.* 101. 3) *Met. III, p.* 415. 4) *Epist. II,* 3, *p.* 476.

2. Par. 15, 5. *In diebus illis pax*[a] *non erat*[b] *ingredienti et egredienti,*
Iudic. 17, 6. 21, 24. quia *rex*[c] *non erat,* et *unusquisque quod sibi rectum vide-*
Matth. 24, 6. *batur, faciebat. Prelia et opiniones*[d] *preliorum audiebantur*[e], potentes et divites pauperes opprimebant, quia nullus de iniusticia iudicium faciebat, iuxta Prosperum[1], qui dicit:

Impia confuso sevit discordia mundo,
Pax abiit terris, ultima queque vides.

a) n. erat ingr. et egr. pax *D* 1. b) erit *Vulg.* c) non erat rex *Vulg.* d) preliorum op. *D* 3. e) audituri estis *Vulg.*

1) *Poem. coni. ad ux.* 29.

LIBER I. (REC. A).

PRAEFATIO I[1].

Excellentissimo principi, domino Alberto, Dei gracia duci Austrie, Styrie et Karinthie, frater Iohannes de Victoria abbas indignus, eius devotus capellanus, oracionum suarum libamina cum salute subditorum, in presenti providenter regere atque in futuro cum principibus sedere et sceptrum glorie in eternitatis solio possidere[2].

Rex Assuerus, sicut in ve- 1,1. teribus legitur historiis, *qui regnavit ab India usque Ethiopiam super centum* et *viginti septem provincias,* dum quan- 6,1. dam *noctem duceret*[a] *insompnem, iussit afferri* et legi eo presente *priorum temporum hystorias et annales,* ne ocio marcesceret et ut tempus gracie soporis deputatum interrupcione studii

PRAEFATIO II[3].

Quantam operam prioris f. 1. evi principes habuerint in studio litterarum, exemplis colligitur subnotatis. Rex Assuerus, *qui regnavit ab* Esth. 1,1. *India usque Ethyopiam super centum XXVII provincias,* dum quandam *noctem du-* ib. 6,1. *ceret*[a] *insompnem, afferri sibi iussit* et recitari coram eo *priorum temporum hystorias et annales,* ne tempus soporis gracie deputatum ⟨marcidum[b]⟩ faceret ⟨et[b] tepen-

a) duxit *Vulg.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta.*

1) *Hunc prologum sola servavit editio Anonymi Leobiensis Peziana ex codice deperdito editum. Menda eius ex praef. II. codicis Wessobrunnensis sustulimus atque verba secundum morem illius scripsimus.*
2) 1. *Reg.* 2, 8: ut sedeat cum principibus et solium gloriae teneat.
3) *Hic prologus ex codice Wessobrunnensi (Monacensi Lat.* 22107*) editus est, quem iam edidit Fournier, 'Abt Johann von Victring' p.* 109—111.

Praefatio I.

recrearet. Nam, ut ait Seneca[1], *ocium sine litteris mors est et vivi hominis sepultura.* Octavianus Augustus, ut scribit Eutropius[2], *liberalibus studiis, presertim*[a] *eloquencie, in tantum incubuit*[b], *ut nullus, ne in procinctu quidem, laberetur dies, quin scriberet, legeret, declamaret,* sciens hoc rei publice utile, principem decere, maximam oblectacionem animi generare. Unde Oracius[3]:

Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patrie volumus, si nobis vivere cari.

Theodosius christianissimus imperator, ut in Gestis Romanorum[4] habetur, *ministeria lasciva psaltriasque lege prohibuit commessacionibus adhiberi, litteris mediocriter doctus, sagax plane multumque diligens ad noscenda gesta maiorum, execrabaturque*[c], *cum legisset superbiam dominancium, precipue perfidos et ingratos.*

Cernitis, o clarissime princeps, quantam sedulitatem habuerint principes prioris evi in studio litterarum, quod
Prov. 8, 15.16. gubernat sapienciam, *per* quam *reges regnant* iuxta Salomonem, *principes imperant, legum conditores iusta decernunt;* quod philosophiam informat, que ab Isidoro[d. 5] diffinitur *rerum divinarum ac humanarum cognicio,* quam depingit Boecius[6] *dextra libros*[e], *sinistra sceptrum* gestantem, res divinas per libros, humanas per sceptrum imperialiter disponentem. Que secundum eundem[7] dudum *Platonis ore sancivit*[f] *beatas fore res publicas, si eas vel studiosi sapiencie regerent, vel earum rectores studere sapiencie contigisset;* ex ipsa enim procedit consiliorum moderacio, iudiciorum trutinacio, bellorum estimacio, hostium propulsacio, legum promulgacio, malorum castigacio, bonorum remuneracio, officiorum ordinacio, in policia civili et in corpore rei publice disiunctorum membrorum adunacio. Per quam morum labes reprimitur, virtutum claritas acquiritur, tempus bonis actibus instruitur, vita componitur, desiderium accenditur, fastidium tollitur,

a) prosam *Pez f.* 753; presertim *A et Paulus.* b) eloq. inaminiculavit *Pez l. c.;* in tantum occubuit *A;* in tantum incubuit *Paulus, cuius lectionem Ioh. h. l. accuratius exscripsisse suspicor.* c) execrabatur *Paulus.* d) *fortasse, ut plerumque, et hic* Ysidoro *legendum est.* e) libellos *Boeth.* f) sanxisti *Boeth.*

1) *Epist.* 82, 3. 2) *Paulus diac. potius, Hist. Rom. VII,* 10. 3) *Epist. I,* 3, 28 *sq.* 4) *Pauli Hist. Rom. XII,* 5. *Martin. Oppav., SS. XXII, p.* 453: Iste christianissimus imperator fuit. 5) *Etym. I,* 24, *ubi:* rerum humanarum divinarumque. 6) *De cons. phil. I,* 1, 9, 11. 7) *Ibid. I,* 4, 44.

Praefatio II.

tem[a])*. *Ocium* enim *sine litteris,* ut ait Seneca ad Lucillum, *mors est et vivi hominis sepultura.* Augustus Octavianus, ad cuius edictum orbis describitur universus, *Luc. 2, 1.* *liberalibus studiis, presertim eloquencie, in tantum occubuit,* sicut dicit Eutropius, *ut nullus, ne in procinctu quidem, laberetur dies, quin scriberet, legeret, declamaret;* unde Oracius ad Lollium:

Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patrie volumus, si nobis vivere cari.

Theodosius christianissimus imperator, ut in Gestis scribitur Romanorum, *ministeria lasciva psaltriasque lege prohibuit commessacionibus adhiberi, litteris mediocriter doctus, sagax plane multumque diligens ad noscenda gesta maiorum, execrabaturque, cum legisset superbiam dominancium, precipue perfidos et ingratos.*

Non ergo immerito vir commendabilis Boecius phylosophiam, que ab Ysidoro *rerum divinarum et humanarum cognicio* diffinitur, *per* quam *reges regnant, prin-* *Prov. 8,15.16.* *cipes imperant, legum conditores iusta decernunt,* sub forma imperialis femine tenentem[b] *dextra libros, sinistra sceptrum* scribitur depinxisse, ut in libris quasi lege Dei, sceptro tamquam auctoritate seculi principis in suo decore et gloria semper splendeat investitus[c]. Nam ipsa phylosophia, ut idem dicit, *Platonis ore sancivit beatas fore res publicas, si eas vel studiosi sapiencie regerent, vel earum rectores studere sapiencie contigisset.* Unde, queso, consiliorum moderacio, iudiciorum trutinacio, bellorum estimacio, hostium propulsacio, legum promulgacio, malorum castigacio, bonorum remuneracio, officiorum ordinacio, in corpore rei publice et in policia civili diversorum membrorum adunacio, nisi per providenciam sapientum iura fuerint maiorum sciencium atque leges?

Cernitis, o clarissime princeps, quanta principum sedulitas, quanta sit utilitas in studio litterarum, quibus

*) *Pro verbis* ne tempus — tepentem *deletis Ioh. in marg. scripsit:* ne sibi nocturna quies sub ocio laberetur; *et infra:* . . . . ocio interim diem[d] pertransire sineret.

a) *sic c.* b) *sic c. pro* tenentis. c) *sic c.; lege* investita. d) *haec prorsus fere evanuerunt.*

Praefatio I.

anima pascitur et quasi terra germinans stillicidiis roralibus irrigatur.

Placuit igitur, quia ad hoc fervet affectio cordis,
virorum illustrium ac maiorum dicta et facta memora-
Iob 9, 26. bilia[1] aliqualiter[a] recensere, qui *quasi naves poma por-*
tantes transierunt et odorem sue memorie in nostro litore
reliquerunt, saporem vero presencie[b] ad litus aliud trans-
tulerunt, ut eorum contemplacione animus in specula-
bilibus incalescat, in agibilibus non tepescat; unde Ma-
thathias princeps et sue civitatis clarissimus filios ad
1. *Mach.* 2, 51. actus virtutis armans[c] dicit: *Mementote operum patrum,*
que fecerunt in generacionibus suis, et accipietis gloriam
magnam et nomen eternum. Et Sallustius[2] testatur *pre-*
claros viros civitatis Romane *solitos dicere vehementer*[d] *sibi*
animum accendi ad virtutem, cum maiorum imagines in-
tuerentur.

Exordiar ergo scribere de hiis nonnisi que repperi
in libris eorum qui gesta virorum illustrium texuerunt,
seu que percepi ab illis qui eorum factis presencialiter
affuerunt vel per relacionem veridicam didicerunt, sive
que ipse vidi et meo tempore contigerunt. Ex quibus,
quasi qui per pratum transit, de diversis floribus fasci-
Cant. 1, 10. culum congregavi, quem non *murenulis*[e] *aureis argento*
vermiculatis, id est sapiencia coturnata vel eloquencia
phalerata, sed sermone simplici coloratum de sarcinulis
mee paupertatis vestre prestancie dedicavi, limam correc-
tionis vobis offerens, ut quod minus fuerit addatis et
quod superfluum abradatis. Est autem congesta materia
de imperatoribus, regibus, pontificibus, Austrie, Styrie,
Karinthie ducibus propter genealogiam vestri generis
introductis, cum diversis incidentibus ad propositum

a) aliquabiliter *Pez.* b) *sic Böhmer corr.;* presentia *Pez.* c) *Böhmer non recte scripsit* animans, *quod a cursu rhythmico discrepat.* d) vehementissume *Sall.* e) murenulas aureas . . . . vermiculatas arg. *Vulg.*

1) *Valeri Maximi libri* factorum et dictorum memorabilium *inscribuntur.* 2) *Iug.* 4, 5.

Praefatio II.

viciorum labes reprimitur, virtutum claritas acquiritur, tempus bonis actibus instruitur, vita componitur, desiderium accenditur, fastidium tollitur, anima pascitur et quasi terra germinans stillicidiis roralibus irrigatur. Et quia beatus Iob dicit: *Interroga generacionem pristinam* *Iob* 8, 8. *et diligenter investiga patrum memoriam,* priorum placuit aliqualiter dicta et facta memorabilia recensere, ut eorum intuitu animus in speculabilibus incalescat et sub exemplo formaliter in agibilibus hilarescat. Unde Mathatyas princeps et sue clarissimus civitatis ad patrie defensionem, legum emulacionem, bellorum insudacionem filios informans dixit: *Mementote operum patrum,* 1. *Mach.* 2, 51. *que fecerunt in generacionibus suis, et accipietis gloriam magnam et nomen eternum.* Ac Salustius dicit: *Vehementer accenditur*[a] *animus ad virtutem, cum maiorum ymagines intuetur*[b].

Exordiar igitur scribere de hiis que repperi in libris eorum qui gesta virorum illustrium contexere studuerunt, seu que percepi ab eis qui presencialiter affuerunt, sive que ipse vidi vel meo tempore contigerunt, quasi per pratum transiens de diversis floribus fasciculum colligavi, quem non *murenulis aureis argento vermiculatis,* *Cant.* 1, 10. scilicet sapiencia coturnata vel eloquencia phalerata, sed sermone simplici coloravi, limam correctionis vobis committens, ut, si quid minus fuerit, addatis et superfluum abradatis* . . . .[c] narracionis, que complectitur centum annos et duodecim a transitu Lůpoldi ducis, [qui[d]] fuit anno Domini MCCXXXI, ad hunc annum, qui vertitur millesimus CCCXLI, perduxi, sicut[e] in prenotatis[1] capitulis est digestum, de ducibus Austrie ac [Karinthie[d]] et diversis aliis memorie incidentibus, quibusdam interlocucionibus[f] stilum dirigendo, cuius quidem materie de-

*) *Seq. delet.:* optans vobis — serta vite celice gloriosa, *ut infra p.* 147, *l.* 7 *sq., ubi* radiosa.

a) accendi animum *Sall. ut praef. I.* b) intuerentur *Sall.* c) *ante* narr. *verbum atramento tectum, fort.* seriem. d) *uncis inclusa evanuerunt, quae supplevi.* e) sicut — digestum *in marg.* f) interlucucionibus *c.*

1) *In codice Wessobr. capitula librorum I. II. f.* 1'. *sequuntur, quae ideo infra dedimus.*

Praefatio I.

narracionis et temporis obsequentibus intermixtis, sub decursu annorum centum et viginti vel paulo plus lectori exhibens humane vite brevitatem, nature fragilitatem, fortune instabilitatem, labilem et transitoriam mundane glorie varietatem, ut patet in singulis capitulis subnotatis[1]. Decorem ordinis et venustatem stili in narrando ad illum devolvere dignum duxi, de quo Oracius[2] dicit:

Res geste regumque ducumque et tristia bella
Quo possint numero scribi[a], *monstravit Homerus.*

a) *sic h. l. ed.;* scribi possent num. *Hor.*

1) *Quae capitula cum tota hac recensione iam perierunt.* 2) *Epist. II,* 3, 73 *sq.*

Praefatio II.

corem et modum, quia alcioris est negocii, illi, de quo dicit Oracius, destinavi:

Res geste regumque ducum[a] *et tristia bella*
Quo scribi possint[b] *numero, monstravit Homerus,*

optans vobis post huius vite discrimina nubilosa serta vite celice radiosa, sub quibus in throno cum celi principibus sedeatis et solium glorie teneatis.

*⟨Capitula[c] libri primi⟩. *f. 1'.

Quomodo ducatus Austrie et Styrie vacare ceperit.

Quomodo Ottacarus marchio Austriam apprehenderit.

Quomodo Bela rex Ungarie Styriam intraverit.

Quomodo Ottacarus cum Bela pugnaverit et Styriam optinuerit.

De Bernardo duce Karinthie et eius obitu.

De Karolo, quem sedes[d] Sicilie prefecit, et preliis Chunradi et Methfredi contra eum.

De introitu Chunradini in Ythaliam et pugna et captivitate eius.

De interfectione sua et sociorum eius.

De vindicta mortis sue per reginam Arrogonie et filios eius.

De crudelitate Ottacari et tormentacione quorundam; de captivitate nobilium Styrie.

De obitu Ulrici ducis Karinthie et domini Carniole.

Quomodo Ottacarus Karinthiam, Carniolam et Portum-Naonis acquisierit, et[e] interfectione Sifridi de Merenberch.

⟨Capitula[c] libri secundi⟩.

De statu regni in Alemannia et comite Rudolfo de Habspurch.

De electione et coronacione eius.

De curiis eius et contumacia Ottakari et Heinrici ducis Bawarie.

De legacione eius ad Ottakarum et repeticione terrarum.

De concilio Lugdunensi et colloquio pape et regis.

a) ducumque *Hor. ut praef. I.* b) possent *Hor.* c) *uncis inclusa delevit Ioh.* d) *scil.* apostolica. e) *supple* de, *quod in c. deest.*

De progressu regis in Austriam contra Ottakarum.

De prelio et victoria eius de Ottakaro et[a] morte filii sui Harthmanni et regine et reconciliacione huius simultatis.

De expedicione filie in Apuliam et Bawariam et disposicione Austrie.

De castigacione quorundam rebellium, qui pacem turbabant, et falso Friderico imperatore.

De inthronizacione Meynardi in ducatum et consuetudine terre nunc mutate[b].

De secundis nupciis regis et Alberto filio eius.

De ultima expedicione eius in Burgundiam[c], destructione Accaron et morte eius[d].

*f. 2. *Quomodo[e] ducatus Austrie et Styrie vacare ceperit. Capitulum primum.

1230. Anno[1] Domini MCCXXXI, dum adhuc rebus humanis secundus Fridericus imperator serenissimus superesset et in Romano imperio XII, in regno Sicilie XXXII, in regno autem Ierusalem ageret sextum annum, Lůpoldus dux Austrie et Styrie in Apulia, ubi pro tunc res imperii potissime floruerunt, ultimum diem clausit, eodem videlicet anno, quo beata Elizabeth, Andree magnifici Ungarorum regis filia, apud civitatem Hassie Marpurgam multis clara virtutibus[f] et eximiis fulgida miraculis transiit ex hoc mundo. Reliquit autem Lůpoldus ad decorem huius seculi quatuor liberorum illustrium dulce pignus, Heinricum, Fridericum, Constanciam, Margaretam. Quorum Heinricus primus lantchravii[g] Thuringorum sororem duxerat, alti sanguinis et famosi, ex qua genuit filiam Gerdrudam nomine[2]; cuius casus inferius edicetur.
cf. A.S. Rudb. 1238. Anno M⁰CC⁰XX[XVIII].[h] in Karinthia in castro Stain supra Thraham, quod ad palatinatum spectat terre, in manibus religiosi presbiteri Volperti corpus Domini est in formam carnis et sanguinis visibiliter transformatum; quod miraculum patriarcham Pertholdum et Albertum Tyrolie atque Goricie comitem ex devocione ... xa ... et multas ac

a) et — regine *(l. 3) a Ioh. post add.* b) nunc mut. *a Ioh. post add.* c) in Burg. *a Ioh. post add.* d) *reliqua hoc loco desiderantur.* e) *praecedunt quae in textu sequuntur:* A. D. MCCXXXI. — Ierusalem VI^m *(l. 19) deleta, sed pro* regno autem Ier. *ibi:* regno vero Ier. f) de s. Elizabeth *in marg.* g) *transpos. ex* Thur. lantchr. h) A. MCCXX . . . . — efferen[tes] *(p. 149, l. 1) recisa in marg.; numerum secundum Ann. S. Rudb. et duas recensiones B supplevi, cum B 1 f. 48.* MCCXXVIII. *habeat.*

1) *Cf. supra p.* 90 *sq.* 130. 2) *Cf. Ottac. v.* 975 *sqq.* 1107 *sqq.* 1178—1188. 1276 *sqq.*

pervenerabiles ad divine gracie preconium efferen[tes]. Sublato de medio Heinrico Fridericus cepit clementer subditos gubernare, pupillos, viduas, ecclesias, monasteria et terras sibi subiectas ab incursibus hostilibus strennue defensare. Hic dum contra Ungaros metas terre sue frequentibus [1246.] spoliis et latrociniis perturbantes instaurat exercitum, iuxta fluvium Litach, ubi est limes regni Theutonici et [*Ottac.* 1008 *sq.*] Ungarici, castra collocat, acies ordinat et ad apparatum bellicum pertinencia cuncta parat. Nec segnior pars altera, preordinatis sagittariis, distinctis alis obviam ruit, electos et fortissimos statuit, vim accurrencium excipit, sicque vocum clamoribus et tubarum clangoribus commiscentur. Dux autem preceps nimis bellandi ordine non servato, dum lassatis membris ultra vires agere temptat, maxima adversariis strage facta cecidit, ipse victoriam faciens Ungaris et *gaudium inimicis*. Hic fertur [*Eccli.* 6, 4.] coniugem de Bohemorum alto et regio germine propter sterilitatis vicium repudiasse et clam eius interitum procurasse sibique aliam sociasse; et tum, quia sine heredis [*Ottac.* 998 *sqq.*] beneficio transiit, terram et tocius provincie spem in merorem commutavit. Factum est hoc bellum, in quo cecidit, [*ib.* 1010 *sqq.*] anno MCCXLVI, eo scilicet anno, quo venerabilis archiepiscopus Salczburgensis Eberardus ex huius erumpnis [*ib.* 5230 *sqq.*] seculi ad Dominum emigravit. Cui successit Burchardus per sedem apostolicam destinatus, sed ad sedem preveniente mortis articulo non pervenit. Capitulum autem Bernardi [*ib.* 2208 *sqq.*] ducis Karinthie filium Philippum elegerat, qui quia ad sacra non processerat, ecclesia per eius insolenciam in posterum oppressiones et molestias plurimas sustinebat. Constancia autem Lůpoldi ducis filia tradita fuit Heinrico marchioni Misenensium [1], ex qua utriusque sexus proles prodiit copiosa, que hinc inde nobiliter propagata quasi de radice ducum Austrie pullulaverat, in ea non tepide Australium spes herebat. Margareta soror eius Heinrico [*ib.* 1107 *sqq.*] regi, Friderici imperatoris filio, iuncta fuit, que peperit duos filios, Fridericum scilicet et Heinricum, quorum patrem pro quibusdam factis, que imperialis iudicii severitas dissimulare non poterat, in turri conclusum usque ad obitum suum mandaverat conservari [2]; *pueros vero eleganter pre- [*f. 2'.*] ceperat educari et caute nichilominus custodiri, ne, dum adolescerent et virtutem virium apprehenderent, in eum patris molestiam retorquerent. Quos post imperatoris de-

1) *Cf. Ottac. v.* 1276—78. 2) *Cf. ibid. v.* 1114 *sq.*

cessum Methfredus in Sicilia regnans, puerorum patruus, imperatoris filius, ad se vocatos[1] nobiliter confovebat et tenerrime diligebat, regnis et populis profuturos, si non [*Ottac. 1146 sqq.*] invidencium malignitas obstitisset; nam in poculo crudelitatis [*cf. Is. 18, 5.*] veneno toxico impiorum manibus pueris propinato quasi virescentes ramusculi ante maturitatem temporis sunt ablati[a], taleque parvuli transeuntes dispendium pertulerunt.

[*ib. 1178-1212.*] Gerdrudis[b] Heinrici ducis filia Heinrico Moravie marchioni, Bohemorum regis filio, primo nupsit, in cuius amplexibus sine fructu prolis per tempus anni ac dimidii iocundatur, et decedente compare anno[c] Domini MCCXLVIIII. Hermanno marchioni Padensi, viro potenti et nobili, copulatur, ex quo suscepit duos liberos, Fridericum videlicet, qui[d] in Ythalia occubuit, et Agnetem, quorum memoria in subscriptis lacius est habenda. Nobiles[e] terre ad imperatorem sollempnes nuncios dirigunt[2], ut patrocinari terre destitute[f] dignetur, postulant. Imperator autem Fridericus audito, quod Fridericus dux Austrie sine [*ib. 1019-1030.*] herede vitam finierit[3], vehementer indoluit, nomen augustale, quod sortitus est, ad imperii res augendas memorans virum nobilem comitem de Achen[g] ad partes dirigit principe desti- [*ib. 1000-1004.*] tutas, ut terras de facto et de iure ad imperium devolutas imperialibus dicionibus infiscaret, a terricolis sacramenta fidelitatis requireret et, sicut res deposceret, terras easdem debita sibi subiectionis formula subiugaret. Quo ministerium sibi traditum efficaciter adimplente, rebus [*ib. 1031 sqq.*] ad tempus modicum bene gestis ad imperatorem rediit, quid egerit, indicavit. Deinde mox imperator ad eandem amministracionem virum in rebus seculi prudentem et in regno nominatum Meynardum comitem Tyrolie destinavit et, sicut priori suo commissario, de singulis sollerter agere commendavit. Qui iussa complens terram intravit et provide cuncta disponens usque ad imperatoris obitum moram in partibus illis traxit et rediens ad sua disponenda in novitate tantarum rerum, que solet in mortibus principum exurgere, terras illas iterum acephalas dereliquit. [*ib. 1150 sqq. 1217 sqq.*] Margareta vero et Gerdrudis tam maritorum quam filiorum solacio viduate in Austriam revertuntur reverenterque a terre nobilibus excipiuntur. Et Margarete quidem Haimburch et

a) *in marg. delet.:* anno Domini MXLVII. b) Gerdr. — filia *in marg.* c) a. D. MCCXLVIIII. *in marg.* d) qui — occubuit *in marg.* e) Nobiles — postulant *post add.* f) destitue *c.* g) de A. *pro deletis* Aquensem. de Ach.

1) *Cf. Ottac. v.* 1137—41. 2) *Cf. Ann. S. Rudb. a.* 1247 *sqq.* 3) *Cf. Ottac. v.* 996—999.

Gerdrudi Medlik cum vicis, villulis et redditibus ad *Ottac.* vite sustentaculum conceduntur. Thesaurum eciam, quem dux Fridericus in castro quod Starkenberch dicitur habuit conservatum, nobiles terre extortum ab hiis qui habuerant commendatum distribuunt in tres partes. Unam regine Margarete, alteram Gerdrudi, terciam Constancie in terram Misenensium dirigentes per omnes, qui audierunt, magne sue fidei sibi, quoad Deum et homines, gloriam conquirebant. Et sic Austria et Styria orbate naturalibus heredibus quasi desolate in tristicia tabescebant.

〈Ex[a] quo exorte sunt gwerre, controversie, dissensiones, *ib.* 1053-92. 1296-1364. depredaciones, iurium transgressiones, ecclesiarum et monasteriorum oppressiones, et sicut dicitur, *qui capere*[b] *poterat, capiebat,* *Matth.* 19, 12. dives pauperem opprimebat, quia〉 nemo *Ottac.* 1058 *sqq.* crimina puniebat, et populus quasi grex sine pastoris custodia oberrabat et sicut navis absque gubernatore cum periculo fluctuabat, quia, ut[c] scribitur in verbis[1] dierum et in libro Regum: *Vidi universum Israel dispersum in montibus quasi*[d] *oves absque pastore, et dixit Dominus: 'Non habent dominum isti'*, *2. Par.* 18, 16. et Salomon dicit: *Ubi non est gubernator, populus corruet.* *Prov.* 11, 14. Mathatyasque, dum post mortem *1. Mach.* 1, 9 *sq.* Alexandri plures eius successores cerneret principantes et mala multiplicata prospiceret super terram, ait: *Pulchritudo et claritas nostra desolata est**. *ib.* 2, 12. Princeps namque in re publica populi est sustentamentum et salvacio, quia omnia ad eum ordinantur**, eius eciam carencia plebis est detrimentum ac periclitacio, prout in corpore humano cernitur, cuius membra distincta ab invicem

*) *Sequuntur a Ioh. deleta:* et Ovidius[2]:

Victa sedet[e] *pietas, et virgo cede madentes,*
Ultima celicolum[f]*, terras Astrea reliquit,*

ostendere volens iusticiam incorruptam, que iuxta fabulas gentilium Astrei gygantis filia[3] fuit, etc.

**) *In marg. add. (supplevi desecta):* [max]ime ea que geruntur in exercitu [spectant] ad ducem.

a) Ex — quia *deleta.* b) potest capere, capiat *Vulg.* c) ut — isti et (*l.* 20) *in marg.* d) sicut *Vulg.* e) iacet *Ov.* f) caelestum *Ov.*

1) *Cf.* 3. *Reg.* 11, 41. 14, 19. *et saepius.* 2) *Metamorph.* 1, 149 *sq.* 3) *Cf. Hygin. poet. Astr. II,* 25, *quem locum in quibuspiam Ovidii scholiis Ioh. legisse videtur, et Serv. ad Verg. Aen. I,* 132.

valent et pereunt vigore stomachi vel languore, unde pulchre Quintus Serenus[1] ait:

Qui stomachum regem tocius corporis esse
Contendunt, vera niti racione videntur;
Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
At[a] *contra eiusdem franguntur cuncta dolore.*
Quin eciam, nisi cura iuvet[b], *viciare cerebrum*
Fertur et internos[c] *illinc avertere se[nsus]*[d].

*f. 3. *Qualiter Otakarus marchio Moravie Austriam apprehenderit. Capitulum secundum[e].

Ottac. 1898 sqq. Anno Domini MCCLI. moritur secundus Fridericus imperator[f]; reliquit[g] in regni culmine scissuras gravissimas et concussiones parcium in alterutrum, tam in Alemannia quam Ythalia, unoquoque se melius gestiente[2]. Australes autem, quorum Deus corda tetigerat, videntes mala que fiebant, in commune decernentes abbatem quendam et prepositum de Nůwenburch, Ulricum[3] de Lichtenstain et pincernam de Haubspach, viros conspicuos, in Misnam diri-*cf. ib. 1276 sqq.* gunt, marchionem et Constanciam consortem suam intime postulantes, ut ex filiis suis unum eis in principem conferat atque ducem, quippe qui process[erit] de magnifico et glorioso germine ducum Austrie, quia nullum huic titulo *ib. 1447 sqq.* viciniorem alium esse scirent. Qui dum regnum Bohemorum itinerantes cum magna providencia consilii introissent, rex terre, dum[h] causam vie eorum cognovisset, invitatos ad mensam et ad secretum colloquium sic affatur: 'O viri, quos ornat propaginis nobilitas et natalis soli fidelitas et probitatis insignit honestas, habeo filium in armis strennuum, virilem gerentem animum, ad omnes actus bellicos expeditum, Moravie[i] marchionem Otakarum, quem vobis opto et posco fieri principem, omnibus revera profuturum, utilem et communem, statum terre Deo et nobis cooperante in

a) Aut *Ser., sed eius codd. vulgo* At. b) iuvat *Ser., cuius cod. A* iuvat. c) integros *Ser.* d) nsus, *quod legi nequit, supplevi ex Ser.* e) *sequitur atram. subfusco scriptum:* Nota in notula postrema. f) *sequuntur deleta contextui simillima, quae legere nequivi.* g) *corr. ex* relinquens. h) dum — cognovisset *in marg.* i) Mor. — Otakarum *in marg.*

1) *Versus sumpti sunt ex Qu. Sereni Sammonici Libri medicinalis c. XVII (Stomacho et digestioni), v.* 300—305, *ed. Aemil. Bährens, Poetae Lat. min. III, p.* 120 *sq.* 2) *Cf. Ottac. v.* 115 *sqq.* 1051 *sqq.* 3) *Immo Heinricum (v.* 1428*). Fortasse Ioh. hunc cum Ulrico de Lichtenstein poeta famoso confudit, qui circa a.* 1255. *carmen suum 'Frauendienst' conscripsit. Ottac. v.* 1971. *et saepius:* von Liehtenstein her Uolrich.

melius commutabit et dissipatas consuetudines reformabit et omne, quod ad salutem patrie pertinet, procurabit, sua iura singulis conservabit, nec deerit nostre *Ottac. 1600—1778.* largiflue remuneracionis stipendium. Quo quemlibet vestrum nullatenus penitebit ad hoc votum sui consensus amminiculum adiecisse'. Hiis auditis viri sapientes responderunt: 'Domine rex, venimus ad vestram graciam, commeatum securum per vestra competa[1] petituri, ea que nobis commissa sunt, quantum poterimus, exacturi; querimus, ut nostris ad ea desideriis assistatis'; et cum vultus regius in diversa ex huius responsionis temperamento[a] aliqualiter mutaretur, sicut dicit Salomon: *Sicut fremitus leonis, ita* *Prov. 19, 12.* *ira*[b] *regis,* negocium censuerunt ad eos, a quibus missi fuerant, deducendum. Et placuit quibusdam sermo, quibusdam vero displicuit, sicut dicit Persius[2]:

Mille hominum species et rerum discolor usus;
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Nichilominus regis filius, percipiens quosdam suis placitis assentire, preambulos iam predictos cum copiis sequebatur et ex utraque parte Danubii pene ⟨omnibus[c]⟩ promissis et muneribus persuasit, ut ad eius favorem breviter flecterentur, et intrans terram nullo obsistente possessionem Austrie apprehendit*.

Rex autem pater audiens statim mandat, ut se in *Ottac. 1779 sqq.* principatu hoc stabiliat, reginam Margaretam in matrimonium accipiat, qua habita terra firmius habeatur, quia constaret ad Romanum imperium de iure provinciam devolutam et a Romano principe reposcendam. Mittuntur autem anno[d] Domini MCCLIII. viri religiosi reginam procantes, ut non vereatur pro salute patrie in coniugium marchionis et ducis Ottakari consentire. Que dum in diebus suis se diceret processisse nec aptam vinculo coniugali, nuncii Saram et Elizabeth opponentes eam ad assensum matrimonii perduxerunt. Et ha- *ib. 2154 sqq.* bitis nupciis imperiale privilegium marito contradidit aureo sigillo consignatum, quo omne ius, quod virili sexui in bonis patrimonialibus competeret, habere se plenarie comprobavit. Populus audiens iocundatur, Ottakarus immenso gaudio

*) *In marg.:* Anno Domini MCCLII. cepit Philippus co- *cf. ib. 5274 sqq.* mitem Albertum[3] etc., *et infra:* ut comitem Tyrol . . .

a) temp. aliq. *in marg.* b) et regis ira *Vulg.* c) omn. *delet. c.* d) a. D. MCCLIII. *in marg. add.*

1) *Cf. Serv. ad Verg. Georg. II, v.* 382. *et Isidor. Etym. XV,* 2, 15. 16, 11. 2) 5, 52 *sq.* 3) *Nomen deest Ottacaro; cf. infra p.* 156, *l.* 5.

letabatur, sicque ei principatus Austrie confirmatur; acceptis sacramentis a nobilibus et civilibus in dominio thronizatur*.

Quomodo Bela rex Ungarorum Styriam optinuerit. Capitulum tercium.

Ottac. 1968 *sqq.* Styrienses autem necdum in eum vota sua deflexerant, sed nobilem virum Dietmarum de Wizzenek ad Heinricum Bawarie ducem direxerunt, virum in regno quoad actus seculi clare fame, postulantes, ut super eos suscipiat principatum. Qui socerum suum Belam Ungarorum [regem[a]] super hoc prius statuit alloquendum et pro patrocinio consilii et auxilii consulendum. Bela audiens generum suum in spem bonam posuit, sed de se ipso, ut proficere possit, datis et missis atque promissis muneribus cogitavit et terre nobilibus mandat, si in eum consenciant, omnes ditandos et
**f. 3'.* ad honoris *excelsi fastigium celerius exaltandos.

Dulcibus est verbis mollis alendus amor,

ut dicit Ovidius[1].

ib. 2294 *sqq.* Huius delinicionis nobiles de Lichtenstain, de Offenberch, de Erenvelcz[2] cum pluribus inscii nec munera recipiebant regalia nec assensum eius partibus tribuebant, sed, ut ait
Eccl. 10, 19. Salomon, *pecunie obediunt omnia,* et Virgilius[3]:

Quid non humana pectora cogis,
Auri sacra fames?

Ottac. 2134 *sqq.* A sua spe Bawarie dux frustratur, Ungarie rex vocatur, cum potencia terram ingreditur, princeps et dominus
ib. 2350-2391. Styrie proclamatur[4], et disposita terra per Stephanum ducem Zagrabie et per aliquos sue lingue comites Ungariam est reversus[4].

ib. 6500 *sqq.* *cf. ib.* 14614. *) *Sequuntur in marg.* 14 *lineae, de quibus prae robigine non multa legi possunt:* Brunoni [episcopo[b]] Olmunczensi, de gente Saxonie exorto, fideli ac prudenti, ut . . . respiceret tamquam prepositus[5] pro . . . . . Qui fideliter [omnia sua] sibi specialiter in [regni] causis et negociis atque sagaciter gubernavit.

a) regem *supplevi.* b) *uncis inclusa certo legi nequeunt.*

1) *Ars am. II,* 152. 2) *Cf. Ottac. v.* 1970—87. 3) *Aen. III,* 56 *sq.* 4) *Haec Ioh. perperam commentus est, obiter, ut videtur, lectis versibus Ottacari. O. H.-E.* 5) *Sed Ottac. eum terrae capitaneum factum esse temporibus posterioribus refert; patet Iohannem versus suo more interpretatum esse.*

Qui terricolas nimium opprimentes, abductiones in *Ottac.* 2203-2293. Ungariam eis et vincula minantes, Ottakarum in principem et dominum petere compellebant. Bela eciam quedam feodalia, que Philippus electus Salzburgensis post mortem Friderici ducis anticipaverat in valle Anasi[1], reassumpsit et de quibusdam novitatibus ibidem iniciatis per eundem graviter satis tulit, quod Philippus ad Ottakarum detulit querulando. Qui respondit omnia suo tempore ulciscenda, quia racione coniugis sicut Austria, sic et Styria ad eum pertineret; et *ib.* 2391 *sqq.* dum Styriensium labor et dolor atque afflictio cresceret, et clamor eorum et peticio ad Ottakarum invalesceret, Ungari tenentes Styriam metuentes ad propria redierunt. Veniens *ib.* 2304-2349. autem Otakarus verbis persuasibilibus leviter ad sui receptionem terre populum inclinavit. Ordinavit autem terram per ipsius provincie viros industrios et discretos, iudices, capitaneos aliosque officiarios statuens[2]; apprehendisse se terram videns miro gaudio est repletus*.

Bela autem coacto in unum exercitu armatorum milium *ib.* 2445-2627. octoginta Austriam ingreditur circa Wînnam, provincie illius caput, omnia diripit et devastat habitaciones incendendo, in captivitatem homines abigendo. Gerdrudis marchionissa in detrimentum Otakari Bele regi omnia sua iura, que se tamquam Margaretam habere asseruit, resignavit et ad eius nutum Ruthenorum regis filio se matrimonialiter sociavit. Que nupcie in castro Himperch sollempniter celebrantur. Interea Ottakarus in patris sui sepultura, sicut decuit, occupatus Australibus suum auxilium implorantibus demandavit, ut negocium in treugas statuant, quousque per mutuum colloquium utriusque huic discidio pariter ambo reges placidum finem ponant. In quo colloquio, quod factum est anno Domini MCCLV, determinacio talis facta est, ut Austria pacifice Ottakaro, Styria Bele cum pace et commodo remaneat perpetualiter possidenda, duoque montes, Harperch et Symerink, terras ambas dividant et sequestrent. Que particio Styriensibus displicuit supra modum imminens periculum formidantibus; nam Ungari acerbius eos angariantes et Stephanus dux, qui

*) *In marg.:* Ulricus episcopus Sekoviensis contra Philippum eligitur. *ib.* 5345 *sqq.*

1) *Cf. Ottac. v.* 1940. 2) *Cf. ib. v.* 2405—2444.

Ottac. prius effugatus fuerat[1], quos ante flagellis castigaverat, scorpionibus nunc cedebat[2].

ib. 5274 *sqq.* 1252. *(Sept. 8).* Anno[a] Domini MCCLII. Philippus[3] ante castrum Griffenberch in superiori Karinthia constitutum contra Albertum comitem Tyrolie strennue preliatur et favente fortuna comitem captivavit et in castrum Frisacum[4] conservandum caucius destinavit. *ib.* 5508-5513. Anno Domini MCCLVI. Bernardus dux moritur et in valle Laventina in monasterio sancti Pauli sepelitur. Hic Bohemorum regis filiam habuit Iutam nomine, amitam Otakari, ex qua vir eximie fecunditatis tres filios genuit, Bernardum[5], qui cum matre sua apud monasterium Landstrotense, quod pater fundaverat in marchia Slavonie, Cisterciensis ordinis, tumulatur, Philippo clericaliter se gerente, Ulrico ducatum Karinthie . . . .[b].

ib. 5683-5918. Primogenitus autem Bele Stephanus Friderico[6] de Petovia specialiter infestus extitit et intrans Styriam Petoviam obsidione fortissima cinxit. Quod Ulricus presul, qui adversus Philippum iam[c] reprobatum et excommunicatum, adhuc tamen per episcopium tyrannidem exercentem, fuerat assumptus de ecclesia Sekovense ad pontificium Salzburgense, audiens, a sede apostolica iam reversus[7], venit ad Stephanum cum litteris recommendacionis summi presulis, quod Petovia sue sit dicionis, sufficienti testimonio declaravit et, ut abscedat, suppliciter flagitavit. Stephanus hoc asserens se nescisse, sed contra Fridericum de Petovia advenisse et non posse tam faciliter cincturam illam solvere cum honore, ecclesiam promittens[d] per alia graciosius defensurum. Recepit autem Petoviam loco vadis ab episcopo, cum aliter fieri non posset, pro tribus milibus marcarum, restituendam suo tempore iuxta instrumentorum continenciam super hoc

a) *haec* — Karinthie *(l. 15) in marg.* b) *cetera desecta.* c) iam — exercentem *in marg.* d) *ex* promisit *corr.*

1) *Vide Ottac. v.* 2350—2369. 2) 3. *Reg.* 12, 11: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem caedam vos scorpionibus. 3) *Electus archiepiscopus Salisburgensis, iam depositus.* 4) gegen Werven man si fuorte *Ottac. v.* 5312. *Ioh. tabula donationis Alberti comitis Tyroliae monasterio Victoriensi data Frisaci a.* 1252. *Sept.* 30, *vel altera Nov.* 10. *usus est; v. Jaksch l. c. IV, p.* 410. 412. 415, *nr.* 2500. 2502. 2507; *cf. 'N. Archiv' XXVIII, p.* 143. *Ad rem cf. O. Lorenz, 'Drei Bücher Gesch. und Politik' p.* 426—428; *'Deutsche Gesch.' I, p.* 98. 486. 5) *Chron. rhythm. Austr. Ulricum et Philippum solummodo filios Bernhardi commemorat. Cf. p.* 134, *n.* 1. 6) *Nomen in Chron. rhythm. Austr. v.* 2098. *Ioh. legit.* 7) *Haec ex Ottacari Chron. v.* 5330—5585.

negocio confectorum. Hinc est, quod Ungari solium suum ibi et residenciam habuerunt. Episcopus Ůlricus ad pro- *Ottac.* 5932-6226. pria rediens cum maximo nobilium comitatu perducitur usque Rastat dyocesis sue vicum. Quem Ulricus dux Karinthie pro fratre suo Philippo zelans insequitur et anno Domini MCCLXIX. prelians cum copiis episcopalibus prevalnit et episcopum compulit retrorsum facere gressum suum. Qui dilapsis suis in castro Wolkenstain capitur et pro tempore conservatur; sed temere nimis egit, qui in christum Domini[1] manus misit.

Quomodo[a] Ottakarus cum Bela pugnaverit et Styriam acquisierit. Capitulum quartum*.

Anno Domini MCCLX. Styrienses magis ac magis ab *ib.* 6234-6490. Ungaris afflicti Otakarum invocant et invitant, ut iugum hoc ab eis auferat, deprecantur, quia memorandum est has duas terras, Austriam et Styriam, ab antiquo ab uno principe regulatas et mutua sibi coherencia coniugatas. Quod dum Stephanus Ungarie regis filius comperit, conglobato exercitu metas omnes invadit et annichilat incendiis et rapinis. *Ottakarus autem propter treugas pacis inter se et **f. 4.* Ungaros constitutas, ne pacis fieret dissipator, pro tunc Styriensibus succurrere non valebat; sed vir generosi cordis comes de Hardeck cum mille ad[b] prelium expeditis extra condictum Ottakari succurrendum statuit proximis et amicis; cuius Styrienses cordati ingressu effecti Stephano et suis incuciunt retrocessum. Finitis treugis Ottakarus properat et *ib.* 6491-6499. potencialiter Ungaris iam fugatis Styriam apprehendit [et[c] Bohemice gentis virum strennuum et nobilem Miletum nomine prefecit[2], ut iudicium et iusticiam in terra faceret, iniunxit firmiter et commisit]. Indignatus Bela cum *ib.* 6721-7497. filio ducenta milia hominum in exercitu suo habens iuxta Maraham fluvium in Austria castra locat, viciniam totam dissipat, nobiles et preclaros viros de Laha civitate, ad presidium ibi positos, exeuntes captos abductosque Comanorum immanissima gens trucidat. Otakarus cum Saxo-

*) *In marg.:* De morte Bernardi ducis Karinthie. VI[m] capitulum. Hic insere repudium Margarete.

a) Quomodo — MCCLX. *in marg.* b) *transpos. ex* exp. ad prel. c) *uncis inclusa post in marg. a Ioh. add.*

1) *Cf.* 1. *Reg.* 26, 9. 11. 16. 23. 2) *Cf. Ottac. v.* 10804 *sqq.*

Ottac. nibus, Polonis, Bohemis, Moravis, Australibus et Styriensibus, cum Karinthianorum duce Ůlrico et Philippo fratre suo impetuose veniens bellum indicit hostibus. Quo conserto iuxta morem Ottakarus fugato Bela et filio suspendit quendam principem Comanorum, qui se pro tot spadonibus[1] redimere voluit, quot capillis caput suum extitit coopertum; sed nullatenus est admissum, quia in Comanos Otakarus pro suorum interempcione acrius seviebat; et sic innumeris Ungaris interfectis cum maxima gloria Ottakarus triumphavit. *ib.* 7498-8146. Actum est hoc bellum anno Domini MCCLX. Otakarus Ungariam ingrediens totam velocius destruxisset, nisi Bela nuncios prudentes ad omnem complacenciam Otakaro direxisset. Otto autem marchio Brandenburgensis, cuius sororis[2] filius extitit Otakarus, et Ulricus dux Karinthie, filius amite Otakari[3], se placitis et colloquiis interponentes ad talem clausulam perduxerunt, ut filiam Ottonis marchionis Bela iunior Bele filius in coniugium reciperet, et sic amicicia firmaretur, ita ut nequaquam ultra Styria ab Ungaris iure aliquo vel impeticione aut aggravacione in posterum peteretur[4], sed Ottakaro cederet et eam legitime sicut Austriam possideret. Et habite nupcie, sicut 1. *Mach.* 10, 57. 58. de Ptholomeo et Alexandro legitur, in magna gloria. Bela stipatus ibi fuit regalibus sex coronis, ipse scilicet cum Stephano et Bela filiis suis, regibus Maczovie[a], Razzie et Servie assistentibus ei cum innumeris ducibus, comitibus et baronibus terre sue. [Sponse[b] et consodalium eius processus vultu ornato, in vestitu deaurato, sole lucidior, ebore candidior, nive nitidior, saphiro pulchrior apparebat multorumque oculos rapiebat[5]].

Expensarum impendia Otakarus preparavit nec minorem se ibi pro mundi gloria reputavit. In ciborum affluencia convivia, vestimentorum varia genera, novorum militum tyrocinia, gaudiorum tripudia silenda pocius arbitror quam dicenda, et ita, ut vix huic apparatui et curie equiparari

a) *corr. ex* Macedonie. b) *uncis inclusa post in marg. a Ioh. add.*

1) *Ottac. v.* 7461—64: herr, er wil . . . als manigen guoten meidem geben, als hâr ûf sînem houbte ist. 2) *Kunigundis; cf. Ottac. v.* 67735 *sqq. Notandum est Iohannem aeque ac Ottacarum passim Ottonem III. cum Ottone V. marchione Brandenburgensi confudisse.* 3) *Cf. Ottac. v.* 2655—2658. 5215 *sqq.* 13275. 4) *Haec expressis verbis Ottac. non dicit, sed Ioh. e rerum gestarum serie concludere potuit.* 5) *Cf. Ottac. v.* 7875—7944.

valeat Assueri sollempnitas, in qua* *ostendit divicias glorie* *Esth.* 1, 4. *regni sui,* magnificenciam *atque iactanciam potencie sue.* Ubi auri et argenti, gemmarum purpureque cultus, orti, arborum, vini et vinee, lectulorum[1], pavimenti et cortinarum preciosissime materie describuntur.

Nupciis sic exactis unusquisque ad solum proprium abscedebat, et Styriam ab Ungaris nullatenus amplius exigendam Ottakarus possidebat. Licet autem Ottakarum alloqui sic in rebus seculi prosperantem**, sicut ait Oracius[2]:

Tu, cum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat unda.

*) *Pro* in qua — potencie sue *Ioh. prius scripsit, sed delevit:* *qui,* ut in hystoriis veteribus legitur, *ab India usque* *Esth.* 1, 1. *Ethyopiam super centum XXVII provincias regnavit;* sicut[a] eciam Lucanus[3] de apparatu Cleopatre et Antonii[4] inter cetera dicit:

Excepere epule tantarum gaudia rerum,
Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos Romana in secula luxus.
Fulcit[b] *gemma thoros, et iaspide fulva supellex*[5],
Purpureusque lapis, totaque effusus in aula[6].
Tunc[c] *famule innumerus*[d] *turbe populusque ministrat*[e, 7].
Discolor hos sanguis, alios distinxerat etas,
Hec Libicos, pars tam flavos gerit altera crines,
[Ut[f] *nullis Cesar Reni se dicat in arvis]*
Tam [rutilas[f] *vidisse comas].*

**) *Sequentia Ioh. delevit:* illo verbo Salomonis: *Melius est* *Prov.* 15, 16. *parum cum timore Domini quam thesauri magni et instabiles*[g], et item: *Melius*[h] *est pugillus requie quam* *Eccl.* 4, 6. *plena manus cum labore et afflictione animi,* et, sicut ait Oracius[8] ad Celsum:

Preceptum auriculis hoc instillare memento:
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

a) sicut — Tam *(l. 27) in infer. marg. add.* b) Fulget . . . toris *Luc.* c) Tum *Luc.* d) numerus *Luc.* e) minister *Luc.* f) *uncis inclusa abscisa suppl. e Luc.* g) insatiabiles *Vulg.* h) Melior *Vulg.*

1) *Esth.* 1, 6: tentoria aerii coloris et carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis. Lectuli quoque aurei et argentei. 2) *Epist. I,* 18, 87 *sq.* 3) *Phars. X,* 108—110. 4) *Immo C. Iulii Caesaris.* 5) *Ib.* 122. 6) *Ib.* 116. 7) *Ib.* 127—131. 8) *Epist. I,* 8, 16 *sq.*

De Karolo comite Provincie et subactione partis imperialis in Ythalia. Capitulum V.[a]

Anno Domini MCCLV, Chunrado Friderici imperatoris filio in Alemannia regnante et Methfredo fratre suo in Sicilia, Apulia et Calabria principante, sub Urbano papa, odiorum olla succensa[1] contra Fridericum a sede apostolica nondum deferbuerat, sed adhuc vehementissime bulliebat. Sedes ergo, ut radicitus exstirpet pro- *Ottac 125 sqq. 868 sqq.* geniem Friderici et[b] regnum Sicilie recuperet, accersitum *Mart. Opp.* ad se Karolum Provincie comitem, Francie regis fratrem, Romam navigio venientem gloriose suscipit et in Apuliam *Ottac.* statuit, regem Sicilie declarat, coronat et insignit[2]. Qui Methfredum et regnum Sicilie frequentibus cedibus ac spoliis attrivit et multipliciter, ut ad se tamquam contraditum *ib. 148 sqq.* a sede sibi conduceret, lacessivit. Chunradus rex[3] ab Alemannia res imperiales invisere et, si coronam imperii posset assequi, Ythaliam cum copiis militaribus intravit et *Mart. Opp.* veniens Romam a presule et senatu reverenter suscipitur; sed quia contra Karolum eum machinari compertum est[4], dyadema sibi imperii denegatur; sedes enim asseruit regnum Sicilie esse patrimonium sancti Petri eique Karolum *Ottac. 169-222.* suo nomine prefecisse. Chunradus ira succensus Karolum bello peciit et fugavit, Neapolim obsidione vallavit, muros in circuitu dissipavit, decem pociores, quia sacramenta imperio **f. 4'.* facta ruperant[c], *in oculis omnium ad suspendium condempnavit; quibus prospere gestis ad regni alia negocia properans in maximum regni ac imperii dispendium in brevi — heu dolor! — vitam adhuc imperii partibus valde *ib. 2705-2737.* necessariam, si Deo fuisset placitum, terminavit. Hic habuit in matrimonio sororem ducis Bawarie et Lůdewici comitis palatini[5], fratris eius, ex[d] qua filium Chunradum nomine progenuit, qui ab Ythalis Chunradinus ad distinctionem paterni nominis est vocatus; consors autem eius viduata Meynardo comiti Tyrolis, viro magnifico, matrimonialiter sociatur; ex qua quatuor filios, duas[6] filias generavit. [Filiarum[e] una nupsit lanthgravio Thuringie, Misenensi postea

a) IIII. *c.* b) et — recuperet *in marg.* c) nota in notula postrema *in marg.* d) ex qua — consumatur *in marg.* e) Filiarum — promissa *in marg. post add.*

1) *Cf. Iob* 41, 11: sicut ollae succensae. 2) *Cf. Ottac. v.* 368 *sq.* 2918 *sq.* 3) *Ioh. male Conradi IV. regis res in Italia gestas post ea retulit quae Ottacarus de Manfredo et Karolo proeliantibus perperam narravit. O. H.-E.* 4) *Sed Martinus similia de Conradino refert.* 5) *Sed idem fuit Ludewicus dux et palatinus; Ioh. quae legit male interpretatus est.* 6) *Ottac. v.* 2731: drîer (drey) töhter.

marchioni, altera Alberto comitis de Habspurch filio desponsata fuerat et promissa]. Qui dum eius lectum nupciarum cuperet, ipsa prohibuit asserens se reginam, ipsum vero comitem et necdum militari gloria insignitum, unde eadem hora propter regine desideratos amplexus milicie cingulo et huius honoris titulo decoratur, et sic nupciarum sollempnitas consumatur.

Karolus tanti roboris amminiculum Methfredo subtractum[1] conspiciens animatur amplius et armatur et crebris infestacionibus, nunc campestribus, nunc navalibus, regnum Siculum inquietat ita, ut per indictum *Ottac.* 582-865. prelium, cui sors addiceret, videretur[a]. Ordinatis ex utraque parte diverse lingue militibus fortissimis acies con- 1266. stituunt, moxque IIII milia hominum ad Karolum convolant Methfredum perfide relinquentes, et inita pugna Methfredus, quamvis constantissime pugnaverit, occubuit, et cruenta victoria Karolum et summum pontificem letos fecit. Exhilaratus papa mandavit corpus occisi lapidibus obrui, incendio conflagrari, in loco prelii tumulari et super tumulum signum crucis nullatenus collocari. Actum est hoc prelium anno Domini MCCLXVI, sub Clemente IIII. Si loqui et ⟨hystoriam[b] Veteris Testamenti⟩ revolvere liceat, *Ab-* 2. *Reg.* 18, 17. 18. *solon* occisum *in grandem foveam proiecerunt et acervum grandem*[c] *super eum lapidum comportaverunt,* ut tamquam facinorosus morte duplici interiret, nec permittebatur, ut in vallem regiam deferretur, ubi *sibi vivus*[d] *titulum erexerat,* sui *nominis monimentum,* cum pater tamen euntibus ad prelium centurionibus indiceret: *Servate michi* *ib.* 18, 5, *cf.* 1. *puerum Absolon,* sicut[e] Regum hystoria protestatur. Porro Methfredus duas filias habuit; una nupta fuit Arrogonum regi Petro, altera florens virgo a Karolo ad quoddam castrum captiva ducitur, ne, tradita marito, in posterum per eam angariam sustineret[2].

De[f] introitu Chunradini in Ythaliam, prelio contra Karolum et captivitate eius. Capitulum VII[3].

Anno[g] Domini MCCLXVI. senatus[a] autem Romanus, *Ottac.* 2748-3101. dum fortunam favere Karolo cerneret et, quod in Siculos

a) nota in notula postrema *in marg.* b) *uncis inclusa deleta.* c) magnum *Vulg.* d) cum adhuc viveret *Vulg.* e) sicut — protest. *in marg.* f) *inscr. cap. in marg. c.* g) A. D. MCCLXVI. *in marg.*

1) *Conradi IV. regis mortem dicere videtur.* 2) *Cf. Ottac. v.* 397—399. 931—974. 3) *Capitis sexti numerus deest.*

Ottac. cottidie atrocius deseviret, Chunradino mandat, cur ad reprimendam demenciam Karoli torpeat et opulentissimum Sicilie regnum, hereditario iure sibi competens, non requirat populisque sibi devotis atque civitatibus non succurrat. Chunradinus matris sue atque avunculi Lůdewici consilio pariter et auxilio perfulcitus[a] nobilem armaturam contrahit, larga donativa tribuit et inter alios Fridericum iuvenem marchionem Padensem, Gerdrudis premisse filium[1], cum aliis pluribus Swevice ac Bawarice nacionis nobilibus sibi sociat et constringit; perrexitque secum Lůdewicus 1267. palatinus. Iterque facientes per vallem Tridentinam Veronam perveniunt, ubi gloriose suscepti campestria, que inter Veronam et Mantuam[2] se offerebant viantibus, apprehendunt. In quo loco baiulus novi nuncii ab amicis transmissus palatino nunciavit papam electoribus precepisse, ut ad electionem regis procedere non obmittant et sub anathemate nullum de sanguine eligant Friderici, qui de ea radice pullulaverit, strictissime demandavit[3], omnesque, qui Chunradino[b] faverent, esse excommunicacionis perpetue vinculis irretitos, fautores Karoli, quem iam dudum regem Sicilie declaravit, ecclesie filios benedictos et sancte sedis gracia specialiter prosequendos. Palatinus clam assumpto Chunradino, ne ius electionis perderet, sibi magis expedire, ut redeat, asserebat et confortans eum ad viam inceptam fideliter animavit; Chunradinus vero commissa sibi matre, Friderico marchione Padense, si eum decedere contingeret, et aliis in Alemannia causis, sibi prout cerneret profuturis, valefacientes mutuo per oscula, lacrimas et am- 1268. plexus, hic in Theutoniam revertitur, alter in Thusciam salvus venit. Ubi senatum Romanum* et Gerardum[4] comitem Pisanorum cum civitatibus imperialibus obvios habuit, et infinitus populus occurrebat et in eius se servicium offerebat; statimque contra Karolum exercitum componebat et prelium indicebat; nec ille segnior cum Francigenis ac aliis coadiutoribus obviam veniebat, et preordinatis ex utraque parte signiferis commiserunt, Theutonici Provincialium sanguinem sicientes maximam ex eis multitudinem

Mart. Imp. *) *Ioh. in marg. post add.:* Senator Romanus tunc fuit Heinricus frater regis Castelle.

a) *sic c.* b) Chunradinum *c.*

1) *Cf. supra p.* 150, *l.* 12. 2) *Ottac. v.* 2863: datz Berne ûf der heide. 3) *Cf. ibid. v.* 2966—69. 12086—97. 4) *Huius Ottacarus semel meminit v.* 3452.

prostraverunt, ita ut Karolus suos mactari more pecudum *Ottac. 1268*, videns fuga celeri cum mille pocioribus laberetur, gloriosaque victoria Chunradino cum immensis laudibus clamaretur. Chunradino post laborem prelii quieti dante operam, paucis secum existentibus et iam exarmatis, aliis ad spolia dispersis, Karolus resumptis viribus impetuose victores aggreditur, clamor maximus attollitur, ad arma concurritur, omnium ad pugnam *adhortancium vox auditur, *f. 5. et revera, sicut dicit Vegecius[1], *in rebus bellicis celeritas amplius solet prodesse quam virtus.* Tardantibus qui ad spolia exierant, pugna conseritur, ex omni parte viriliter decertatur. Cornu dextrum Chunradini impellitur, vexillatores[a] cum alis aliquantulum respirantes iterum partem adversariam debilitant et deterrent; demum maxima strage facta Chunradinus cum Friderico[b] marchione, senatore Romano, comite Pisano et undecim prepotentibus[2] subpressis gladiis, detectis capitibus[c], remotis galeis se dedere, quos Karolus iussit perduci in Neapolim vinculatos. ⟨Actum[d] est hoc prelium anno Domini MCCLXVI. in partibus Tuscie inter Arecium atque Fanum⟩. O si eximii pugnatoris Machabei scissent que protulit ad suos contra Gorgiam pugnaturos: *Non concupiscatis,* inquit, *1. Mach. 4, 17. 18.* *spolia, quia bellum contra nos est, et Gorgias et exercitus eius in monte prope nos, sed state contra inimicos vestros*[e] *et expugnate eos, et post hec*[f] *sumetis spolia;* et sicut Oracius[3] dicit:

Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat et obruitur re.

De[g] interempcione sua et sociorum eius. Capitulum VIII.

Anno Domini MCCLXVI, exacto prelio supradicto, *Ottac. 3106-57.* principibusque cum aliis pugne illius complicibus apud Neapolim in captivitate Karoli morantibus papa[4] de successibus Karoli gratulans precipit eos arcius custodiri et tamquam invasores aliene hereditatis iuxta legum civilium sentenciam iudicari. Quo mortuo successor eius eadem invidia

a) vexillac̄ones *c.* b) Frid. march. *in marg. add.* c) *pro deleto* galeis *c.* d) Actum — Fanum *delet. c.* e) nostros *Vulg.* f) postea *Vulg.* g) *praecedit alia inscriptio deleta:* De nece eius sociorumque suorum et consequencia vindicte. Capitulum quartum.

1) *III,* 31. 2) *Cf. Ottac. v.* 3432—34. 3) *Epist. I,* 16, 67 *sq.* 4) *Clemens IV.*

1268. tabescebat et mortem eorum magis quam vitam litteris et
Ottac. 3479-3501. nunciis persuadebat. Comes autem Flandrie, qui filiam
Karoli habuit et huic bello interfuit, nullatenus iuvenes tam
alti germinis perdendos, sed conservandos ad reconciliacionem
amicabilem diffinivit et medio quodam comperto, per quod
ib. 3112-79. hoc fieri posset, abiit et abscessit, videlicet[1] ut Chunradinus
filiam Karoli, Fridericus marchio sororis sue filiam duceret,
et sic quassacio hec cessaret. In qua spe positi solaciis
vacabant ac in ludo alee et scacarum tempus ocii deducebant.
Ps. 68, 28. Rex autem Bohemorum Otakarus *iniquitatem super iniquitatem*
*appo*suit et glorie sue tetram maculam insculpsit, sub tegi-
mine doli scripta dirigens, quo captivos illos nullatenus
Sap. 17, 10. vivere expediat, demandavit. *Semper enim,* sicut scribitur in
libro Sapiencie, *presumit seva turbata*[a] *consciencia.* Chun-
radinum quidem, quia de Romanorum regum et impera-
torum et magnorum ducum germine claro iam de novo
processerat, Fridericum marchionem, quia de radice
ducum Australium quasi de massa nobili[b] delibacio[2]
profluxerat, metuebat. Karolus autem*, quid ageret, sedis
apostolice et amicorum auribus et, quomodo cor eius in
hiis nutaret, apperuit[c] et inter dubios motus cordis
ib. 3176-3477. consilium vanum et pessimum mutans preconis voce valenter
fecerat proclamari hostes et invasores, qui se ius in suo
regno habere iactaverant[d], die statuto ad subplicium per-
trahendos, omnesque precipit interesse, ne quempiam huius
rei heredem hiis necatis estiment superesse. Rebus igitur
suis ad salutem anime pertinentibus per confessionem et
remediorum procuracionem et bonorum suorum testamentum
dispositis, substratis purpura et scarleto[3] a quodam cive, in
quibus exciperetur sanguis procerum, producuntur. Et marchio
quidem cervicem prius extendit, cui celeri vibracione sicarius
caput precidit, quod Chunradinus acceptum lacrimabiliter
deosculatur et sui dulcis college pro sola fide sic perditi
interitum lamentatur. Caput autem dum hinc inde rotaretur,
Luc. 1, 28. auditum est salutacionem angelicam, scilicet *Ave Maria,*
pluribus audientibus resonare. In quo quid corde gesserit,

*) *In marg. add.:* Anno Domini M°CC°LXVIII°.

a) turb. *bis scriptum c.;* perturbata *Vulg.* b) nob. *in marg.* c) *sic c.* d) iactavaverant *c.*

1) *Ioh. transposuit et suo arbitrio coniunxit quae Ottacarus narrat. O. H.-E.* 2) *Cf. Rom.* 11, 16: Quod si delibatio sancta est, et massa. 3) *Ottac. v.* 3330: ein scharlach gestreut lac.

satis claret; quantum Chunradinus fleverit eiusque inno- 1268.
cenciam diei iudicii summo iudici commendaverit, quis
narrabit? *Ipse vero coram omnibus cyrotheca in aera *f. 5'.
proiecta omne ius regni se contingens[a] Petro[b] regi Arro-
gonie, Friderico et Petro filiis[1], consanguineis suis, testa-
mentaliter tradidit et legavit. Sicque collum prebens *Ottac.*
pro paterna hereditate se mori lacrimabiliter proclamavit.
Comes Pisanus senatorque Romanus[2], cum vindictam di-
vinam ei imprecarentur, cum nobili viro de Hůrnaim et
aliis magne nacionis viris pena sunt simili trucidati. Comes *ib.* 3478-3537.
autem Flandrie concitus in Apuliam, ut a tanto piaculo so-
cerum averteret, properavit, sed dum audivit factum per-
petratum, cum lacrimis ad propria rediebat[c] et verba Priami
ad Achillem[3] Karolo dicere videbatur:

Hectoris interitu vicisti Dardana regna,
Vicisti Priamum — sortis reminiscere, victor,
*Humane, variosque ducum tu respice casus**.

Fama hec velociter Ythaliam ac Theutoniam vul-
neravit matrumque precipue pectora doloris gladio me-
dullitus sauciavit. Quarum dicere poterat singula: *Quis* 2. *Reg.* 18, 33.
michi det[d], *ut moriar pro te, fili mi; sicut mater unicum amat* *ib.* 1, 26.
filium, ita te diligebam, sicut enim Davit Absolon[4] filium
suum luxit. Summus pontifex Iohannes XXI.[e] transferens *Ottac.* 3572-3619.
se Biterbium nutu Dei percussus est et miserabiliter ex- *cf. Mart. Pont.*
spiravit; nam in palacio, quod gloriosum ibi pro se con-
struxerat iuxta fratrum Minorum monasterium, audita est
quasi tonitrualis turba et nubium concussio per duas
vices terribiliter super ipsum in lectulo quiescentem. Tercia

*) *In marg. add., sed delet.:* O si liceat exclamacionem facere Tullianam de casu mortis horum iuvenum occisorum, que pro exemplo[5] posita est de excidio forcium Troyanorum:

O Asye flos, Troya potens, o gloria, que nunc
In cineres collapsa iaces, ubi regia proles.

a) *seq. delet.:* filiis regis. b) Petro regi *in marg. super.* c) *sic c.* d) tribuat *Vulg.* e) XXI. *ex* XX. *corr.*

1) *Cf. supra p.* 99, *n.* 2. *et p.* 137. 2) *Eius hic recte mentionem non facit Ottacarus, cum Heinricus non affuerit.* 3) *Ilias Latina v.* 1040—1042. 4) *Sed* 2. *Reg.* 1, 26. *David rex Ionathan amicum plangit.* 5) *Apud Marbodum de orn. verb. (H. Meyer, Anth. vet. Lat. epigr. et poem. I, Lips.* 1835, *nr.* 640, *p.* 218*). 'Hi versus exemplum exclamationis sunt in carmine de ornamentis verborum Marbodi', ut Heinricus Meyer dicit. Cf. Hildeb. et Marbod. ed. Beaugendre col.* 1589.

[*Ottac.*] vice percussione facta palacium corruit, et pontifex mortuus [*1. Mach.* 7,25.] est inventus. O si cogitasset, quod Alchimus olim, qui pessimis criminacionibus Machabeum frequenter et suos ad regem detulit, usum lingue amiserat et in fine, nil [*ib.* 9, 55.] *de domo sua* disponens, enormiter est defunctus. Similiter Trifon, qui dolose Ionathan et Antiochum iuniorem peremerat, a regno fugatus in Apamia, ut scribit Iosephus[1], est occisus.

Karolus afflantibus sibi prosperis ventis de die in diem regnum Sicilie molestavit, quousque sibi in eo circametans[a] per spolia et latrocinia non modicam porciunculam comparavit[*].

De vindicta mortis sue per regem et reginam Arrogonie et filios eorum. Capitulum IX.

[*Ottac.* 3636-5191.] Anno[b] Domini MCCLXXXIII, sub Martino papa IIII⁰, regina autem Arrogonie pro re, que acciderat, nimium contristata, apertis tamen thesauris suis Petrum regem maritum excitat, ut Karolo bellum indicat, donativa larga tribuat, iure prelii constanter Sicilie regnum, pro quo pater eius Methfredus et Chunradinus consanguineus occubuerunt, intrepidus reacquirat; nam singuli pociores regni ad eam nuncios direxerunt et, ut filiorum unum vel ambos dirigat, regnumque super eos suscipiant, instantissime petiverunt. Rex autem Petrus domesticos et conducticios[2] colligens milites Karolum et regem Francie gravibus et dampnosis offensionibus crebrius lacessivit, quousque Karolum ad monomachyam singularis certaminis expetivit, que in[**] planicie Burdegalensi[3] extitit, utrolibet est condicta, ita ut sine fraude uterque ad fortune experienciam cum[c] centum militibus sub pactis strictissimis convenirent; preses autem Burdegalensis partes alloquens in Karolo dolum repperit, quia[d] rex Francie cum ducentis militibus latenter ibi

*) *Seq. in marg. delet.:* hic insere de duce Bernardo; *cf. supra titulum cap. V.*

[*ib.* 3925-28.] **) in pl. Burd. *Ioh. scripsit pro deletis:* in insula quadam, que regis Anglie.

a) *sic c.* b) Anno — IIII⁰ *in marg.* c) cum — strictiss. *in marg.* d) quia — fuit *inter lineas et in marg. post inserta.*

1) *Antiq. XIII,* 9—11. 2) *Ottac. v.* 3751: beide mâge unde man. 3) *Cf. Cont. Rom., SS. XXII, p.* 479, *l.* 9.

fuit, quem Petro regi protinus indicavit. Qui iuxta Ovidium[1], qui dicit:

Iudice me fraus est concessa repellere fraudem,
Armaque contra[a] *armatos sumere iura sinunt,*

caute se gessit, et dum invadendum se fraudolenter intelligit, *Ottac.* exiliens de loco custodie Karolum cum suis alacriter, prostratis ex eis plurimis, effugavit. Insuper de rege Francie, dum in Karoli venisset adiutorium, navali consercione magnifice triumphavit[2]; rebus autem gloriose gestis regineque uxori sue et filiis necdum decisum prelium exequendum usque in finem fiducialiter delegavit, [ipse[b] vero per[c] [viam] mortis ex hoc seculo fluctuoso ad[d] obitum transiit placidum et quietum, vite celice post . . . . .[e]]. Filii autem Petrus et Fridericus Siciliam, Apuliam, Calabriam per maria et per campestria totis viribus afflixerunt; mater eciam adunatis viris nauticis et gnaris maris Karolum Karoli filium navali apparatu bello pulsat, *feminee cogitacioni animum in-* *2. Mach. 7,21.* *serens masculum*[f], et impellentibus undis et sulcantibus remis galeras[g] agentibus nunc iunguntur, nunc in ictu oculi disiunguntur, atque iterum concursu volatili se iaculis sauciant et instrumentis navalibus ac bellicis se lacerant et inuncant, quousque victa galera[h] Karoli multis- *Ottac.* que submersis Francigenis Karolus cum valde nobilibus Francis victus et vinctus perducitur *ad reginam; que supra **f. 6.* quam credi potest exhilarata vinctum suum ante castrum, ubi soror eius servabatur, pervexit castrumque cum sorore comminacione capitis Karoli recepit Karolumque cum concaptivis in Arrogoniam transportavit. Anno[i] Domini MCCLXXXVIII. XXII galeas habuerunt Siculi et Hyspani de parte regni Arrogonie[3]. Pater autem Karoli vulnera cordis sui[k] summo pontifici patefaciens pro erepcione filii singultibus et fletibus subplicavit, qui regnum Arrogonie duplici contendendum censuit armatura[2], scilicet per sedem excommunicacionis eterne gladio feriendum[l] et per Karolum militaribus armis prosternendum[m]. Quod licet Karolo displiceret, et viam erepcionis filii non videret, misit ad reginam, si aliquo filius esset precio redimendus, cum diligencia perquirendo. Regina autem *per thronum suum iuravit*, nisi *Iudith 1, 12.*

a) in *Ov.* b) *uncis unclusa in marg.* c) per *bis scr.* d) ad *vel* ac *c.* e) *reliqua abscisa.* f) masculinum *Vulg.* g) gale'as *c.* h) gal'ea *c.* i) Anno — Arrogonie *in marg.* k) suo *c.* l) feriendam *c.* m) prosternendam *c.*

1) *Ars am. III,* 491 *sq.* 2) *Ioh. turbavit et hoc loco pluries narrationis ordinem Ottacari.* 3) *Cf. Cont. Rom., l. c. p.* 480, *l.* 6—9.

Ottac. mediantibus bulla papali et aliorum ad hoc sufficiencium[a] Sicilia, Apulia, Kalabria cum ablatis et dampnis illatis resarciatur, sicut patrem suum karissimum et consanguineum iuvenem florentissimum indebite mortis subplicio cruciatos, sic Karoli filium cum omnibus concaptivis pena simili absorbendos*. Sedes autem Siciliam reddere nolens, sed, ut cum exercitu vadat, Karolum instruit atque iubet, muliebremque vesaniam ac contumaciam arceat et impugnet; quo audito regina Karolum cum XLVque[1] nobilissimis Francorum, consanguineis et amicis suis, fecit in publico decollari, alios pro infinita pecunia tradidit redimendos; quo se et regnum in futurum prelium communivit. Karolus videns, quod
1. Mach. 6, 8. *non est factum sicut cogita*verat, alter Anthyochus, *pre tristicia incidit in languorem* et per consequens mox in mortem**. Hic Karolus reliquit nepotem Karolum, filii sui filium, quem sedes apostolica in suam susceperat clientulam educandum. Filii regis Arrogonie Sicilie regnum optentum usque hodie feliciter possident, se tamen ad resistenciam suis hostibus cottidianis cautelis et munimentorum repugna-
2. Reg. 20, 16. culis preparant[2]. Hec regina sicut *mulier sapiens* pre-
ib. 21 sq. ciso capite *Sebe filii Bochri,* qui *manum contra regem Davit levavit,* Abelam urbem ab excidio liberavit, hec Iudith altera caput Holofernis abstulit, Bethuliam salvavit et de terra Assirios effugavit[3]. Hec eciam sicut Thamaris regina Amozonum[b, 4], cuius filium occidit Cyrus potentissimus rex Persarum, eundem postea captum de-
Otto II, 14. collavit, dicens: 'Sacia te sanguine, quem sitisti', in utrem plenum sanguine capite suo misso. Hec revera versibus innixa est Nasonis[5], quos videtur ad conformitatem huius materie contexisse:

Cum tibi sint fratres, fratres ulciscere lesos,
Cumque pater tibi sit, iura tuere patris.

*) *In marg. add.:* Filius Karoli fuit princeps Salernitanus. — Anno Domini CC⁰LIX⁰ hic insere de captivitate Ůlrici episcopi.

**) *In marg. add.:* Hic Karolus — educandum *(ut supra in textu l.* 15. 16*).* Anno Domini MCCLX. hic insere de prelio Ottakari et Bele.

a) *verbum quoddam, ut* sponsione *excidisse videtur. O. H.-E.* b) *sic c.*

1) *Ottac. v.* 5110: vier und vierzic. 2) *Cf. Ottac. v.* 3646—3649. 3) *Iudith c.* 13—15. 4) *Haec ex Ottonis Fris. Chron. II,* 14, *qui reginam Scythiae eam fuisse tradit; Ioh. locum eius I,* 23. *in mente habuisse videtur, ubi Amazones in vicinia Scythiae versari dicuntur.* 5) *Ars am. I,* 195 *sqq.*

Induit arma tibi genitor, patrieque tuusque
Hostis ab invito regna parente rapit.
Tu pia tela feres[a]*, sceleratas ille sagittas,*
Stabit pro signis iusque piumque tuis.

De nimia crudelitate Otakari[b] et sevicia in suos et de generali penitencia. Capitulum X[c].

Anno Domini MCCLXI.[1] Ottakarus, cum a sede apostolica sepius inter se et Margaretam fieri divorcium quesivisset propter labem sterilitatis et nullatenus, utpote contra iusticiam, optinere potuisset, proprie voluntatis auspicio nobilissimam reginam repudiavit et deputatis necessariis pro sustentaculo in Chrimsam locatam in brevi toxico, sicut dicitur, interimi procuravit. Duxit autem filiam regis Macedonie[d], filiam filie Bele regis, et nupcie in Praga cum coronacione utriusque per episcopum Maguntinum apparatu copioso, festivis gaudiis celebrantur. Gerdrudim marchionissam a Styria ad metas Ungariam contingentes sequestravit ac[e] in villam que Fůstricz dicitur stipe modica pro necessitate corporis ordinata, deinde non longe post afflictam satis et conturbatam in Misnam ad Constanciam materteram[2] compulit declinare, ubi in quodam monasterio sanctimonialium vivens usque ad obitum Domino devotum exhibuit famulatum, pro tribulacionibus et angustiis suis gracias agens Deo. Seminarium huius indignacionis Ottakari contra eam fuit, quia de filio regis Ruthenorum filiam habuit, quam filio Stephani ducis Zagrabie copulavit et in tanta propinquitate se Ungaris adunavit.

Ottac. 9196-9380. *ib.* 6515-6684. *ib.* 6705-6720.

Hoc[f] anno soldanus Babilonie habuit Templarios, Hospitalarios et de domo Theutonica Cruciferos contra regem[3] Tartarorum fortissimos adiutores, quorum actus et fidem remunerare volens tradidit eis sepulchrum Domini et custodiendum perpetuo commendavit. Ulricus eciam archiepiscopus pro debito curie papalis ad sedem se transtulit[g] . . . . et contra Heinricum ducem Bawarie, qui ecclesia[g] . . . .

ib. 9394-9419. *ib.* 8277 *sqq.* *ib.* 8370 *sqq.*

a) feras *Ov.* b) *seq. post add., sed delet.:* in suos, captivitate Styriensium. c) *antea scripsit Ioh., sed delevit:* De cr. Ot. nimia, et quomodo Karinthiam et Carniolam optinuerit, capitulum quintum. d) Matschouwe, *i. e.* Masovie, *Ottac. v.* 9274; *cf. supra p.* 158, *n.* a. e) ac — dicitur *in marg.* f) Hoc — ecclesia *(l. 34) in marg.* g) *reliqua desecta in c.*

1) *Hunc annum dicit Ottac. v.* 9369. 2) *Cf. supra p.* 148, *l.* 27 *sq. et p.* 152, *l.* 19. 3) *De Tartaris solum, non de rege eorum, Ottac. agit.*

*f. 6'. Ottac. 9347-65. *Anno Domini MCCLXVII. pestilencia et fames, *exustiones civitatum et villarum per Austriam surrexerunt, ita ut innumerus populus cum pecore[a] pene omni in terris peste miserabiliter morerentur, que Deum vulgaris plebs ib. 9420-77. affirmavit propter illicitas regis nupcias induxisse. Fuit eciam in his diebus tantus in Sicilia terremotus, ut una civitas penitus interiret; et ob hoc surrexit in partibus Lombardie penitencia generalis et transiit per Karinthiam, Styriam et Austriam. Viri enim et marite mulieres seorsum se nudaverunt et mirabiliter flagellaverunt cum cantu quodam penitencialiter ad ecclesiam procedentes, et permansit a purificacione usque ad Kalendas Apriles[1], usque dum repertum est indecens aliquid ibi fieri, et sic in posterum illius devocionis levitas est suppressa.

ib. 8450-8516. Anno Domini MCCLXVIII.[b] Ulricus archiepiscopus propter rerum humanarum intollerabiles curas pastoralem ib. 8655-8854. baculum ad manus summi pontificis resignavit, et Wlodizlaus, vir nobilis, frater ducis[2] Polonie, est electus; qui dum accepta confirmacione rediret, res valde prudenter iniciavit; et dum in terra nativitatis pergeret, ut ibi bona patrimonialia susciperet et ecclesie addiceret, a proximis sui sanguinis, qui se exheredandos dicebant, veneno clamdestine est extinctus.

De[c] captivitate nobilium Styriensium et prelio Ottakari et Stephani regis Ungarie. Capitulum XI.

ib. 9591-9776. Anno Domini MCCLXVIII⁰[d] rex Otakarus contra Lituanos pugnaturus miliciam maximam collegit, Australibus Pergowarium ad marschatum[e], Styriensibus ad idem officium Lichtenstainarium ordinavit, et veniens Poloniam crucem a Brunone episcopo Olmuczense cum pluribus suscepit, ubi in territorio Vreczeslavie[f] idem presul apostolica auctoritate et commissione corpus beate Hedwigis, nobilissime principis et sanctissime in monasterio Trebenicz quiescentis, presente

*) *Seq. in marg.:* Nota hic de interfectione Missowarii et fratris Myloti.

a) pecorum *c.* b) *corr. ex* MCCLXVII; *cf. Ottac. v.* 8819. c) *inscriptio cap. in marg.* d) A. D. MCCLXVIII⁰ *in marg.; antea Ioh. scripserat:* Eodem anno. e) *sic c.* f) *corr. ex* Vrezzeclavie.

1) *Ottac. v.* 9466 *sqq.:* umb die liehtmes daz geschach unde wert alsô darnâch gar ganze aht wochen. 2) *Heinrici V. ducis Wratislaviae.*

rege cum maximo tripudio elevavit et vite sue sanctitatem *Ottac.* et merita, miracula quoque, quibus claruit, ad laudis divine preconium publicavit. Rex autem Pruziam veniens, quia lacus et paludes congelacione constricte non fuerant, ut se posset committere glaciebus, post[a] laborem gravissimum et expensas rediit et in civitate Pragensi cum solacio suo mansit aliosque comites vie sue hinc inde contractos ire ad propria condonavit. Anno Domini MCCLXIX.[b] nobiliores *ib.* 9777-10028. Styrie et pociores quasi ad deductionis gaudium pro submovendo fastidio ad se vocat. Fuerunt autem nominatim accersiti, qui et parebant regis iussionibus et mandatis, Bernardus, Heinricus comites de Phanberch, de Petovia, de Wildonia, de Lichtenstain, de Stubenberch, cordati et magnanimitate atque constancia viri fortes; quibus venientibus et iocunde salutacionis gracia susceptis in quoddam cubiculum introduci precipit universos, contra quos instaurat falsidicum quendam[1], eum alloquens tali modo: 'Dic michi in horum presencia, ne metuas, que michi pridem in eorum absencia retulisti'. 'O rex', ait, 'hii omnes me consultum habuerunt, qualiter terram Styriensium ad alium deflecterent principem, meum consilium et assensum super hoc intrepide postulantes'. Omnibus stupentibus et trepidantibus Heinricus[2] comes pro defensione et purgacione omnium se optulit ad pugillatum certaminis singularis cum maledico[c] supradicto. Singulis se de hoc sibi nil constare dicentibus et affirmantibus viri innocentes per castra Bohemica in manicis ferreis[3] sequestrantur, castra eorum quedam usque ad solum, sicut hodie cernitur[4], destruuntur, quedam consistere permittuntur. Et sic in exilio per XLVI[5] ebdomadarum spacium captivi et desolati immaniter atteruntur.

Hoc anno Bela rex Ungarie senior moritur filieque sue *ib.* 10215-328. regine Macedonie, socrui Otakari, preciosissima iocalia ad coronam regni spectancia Stephano filio inscio tradidit conservanda, que eadem mox Otakaro per secretos nuncios destinavit. Quod dum Stephanus experiretur, subducta ami-

a) post — expensas *in marg.* b) *numerus anni ex Ottac. v.* 10217. c) meledico *c.*

1) *Ottacarus Fridericum de Petovia falsidicum perhibet, cuius nomen Ioh. consulto omisit.* 2) *Herrandum de Wildonia et Ulricum de Lichtenstein certamen singulare postulasse narrat Ottac. v.* 9871 *sqq. O. H.-E.* 3) *Ottac. v.* 9916. versmit unde gebunden *Fridericum de Petovia abductum esse dicit.* 4) *Patet Iohannem castrorum rudera suis oculis vidisse, cum haec addiderit.* 5) sehs und zweinzic wochen *Ottac. v.* 10028, *sed cod.* 1: sehs und virczig.

Ottac. cabiliter reposcebat; ille vero tam crudeliter respondebat et negacione simpliciter facta prelio suum defendere mendacium disponebat. Ad idem Stephanus non remissius se gerebat. Iste Ungarorum, Cumanorum et plurium aliorum, iste Bohemorum, Polonorum, Australium, Styriensium infinitas multitudines colligebat, et mutuos sibi aspectus exhibentes, Otakarus ait suis omnibus, tam liberis quam captivis, productis et ad belli imminenciam preparatis: 'O viri tam industria preliorum quam fortitudine animorum et titulo actuum semper eximiorum in omnibus approbati, hodie gloriam vestri nominis decoretis et pro nulla offensa vel rancoris conceptu puritatem pectoris maculetis et vos vestrosque filios a me donandos felicibus premiis atque filiorum filios sencietis; vires vestras extendite[1], offensiones passas dimittite, fideles, sicut estis
*f. 7. et semper extitistis, *hodie vos prebete'. Ad quod comes Heinricus[2]: 'O rex', inquit, 'si vis tibi nos esse sicut asseris, dignare nos a captivitatis tue tenaculis absolvere, ablata reddere, gaudium nostris uxoribus et pueris concede nobis dono tue munificencie nunciare: et videbis nos pro te et tuo honore viriliter decertare'. Rex omnia
ib. 10830-432. liberaliter concessit et annuit; et dum ad prelium est deventum, per duos annos disturbium est treugatum et ad pacem medii temporis compactatum et ad arbitrium quatuor magnorum utriusque partis in huius temporis intersticio plenarie ad amiciciam plenariam conducendum. Quod[3] rex Stephanus malo fretus consilio interrupit et partes Otakari introivit et dampnis maximis coattrivit. Otakarus iterum obvians eidem cum copiis compulit redire et insequens eum terram Ungaricam penitus devastasset, si socrus eius, soror scilicet Stephani[4], non fuisset, que se interponens ad concordiam ambos traxit, pacem[a] et amiciciam illorum numquam in

a) pacem — illorum *inter lineas add.*

1) *Cf. sermonem, quem Ottac. v.* 11013 *sqq. in postero bello regem ad nobiles Stirienses habuisse refert. O. H.-E.* 2) *Ottac. v.* 10035 *sqq. nobiles Stirienses iam ante bellum inter Bohemos et Ungaros exortum liberatos esse narrat, qui Heinricum de Pfannberg longe alia pro captivis locutum esse tradit. Similia vero eundem ad regem dixisse in postero bello contra Ungaros gesto Ottac. v.* 10099—11011. *narrat. O. H.-E.* 3) *Sequentia Ioh. commentus est, nescio an male interpretatus Ottacari v.* 10446 *sqq.* (unz daz im wart kunt getân, ez wær der kunic Stephan gevaren über das Wâc. niht lenger er dô stille lac). *Econtra bellum Ungaricum ab Ottac. v.* 10701—11546. *narratum Ioh. omisit, ex cuius narratione iam supra (n.* 1 *et* 2*) quaedam in suum usum convertit. O. H.-E.* 4) *Hac mediante aliam pacem factam esse Ioh. etiam supra rec. D, p.* 138. *dixit. O. H.-E.*

posterum conturbandam. Ulricus de Lichtenstain regebat in hoc procinctu secundario officium marscalcatus[1]. Styrienses[a] eciam cum regis assensu et gracia ad propria sunt regressi. *Ottac. 10539 sq.*

De[b] morte ducis Karinthie et quibusdam gestis eius, et quomodo Ottakarus terras suas et Portum-Naonis pervaserit. Capitulum XII*.

Hoc anno moritur Gregorius patriarcha, et misit Otakarus Ulricum ducem Karinthie ad capitulum Aquilegiense, ut Philippum, regis consanguineum, ducis germanum, reciperent, quia rex racione castri Portus-Naonis ab ecclesia vasalla[tum[c]] habuit horum districtuum, et dux Karinthie sue provincie et districtus vicinatum. Sed nec precamina profuerunt, quia statim Raymundum Mediolanensem de Turri elegerunt, Ulricus autem in via infirmatus in Civitate Austria[2] moritur et ibidem in ecclesia beate virginis sepelitur. Hic Ottonis ducis Meranie filiam, sororem Heinrici marchionis Ystrie atque Pertholdi patriarche, Agnetem habuit in coniugio, que in monasterio Siticensi in Carniola tumulatur. Unum filium habuit, qui in Lavendino[d] monasterio[3] cum Iuta ava sua, ducissa Karinthie, requiescit, et filiam unicam, que in Victoriensi monasterio in Karinthia est tumbata. Post[e] obitum huius consortis duxit Agnetem filiam Gerdrudis marchionisse, sororem Friderici marchionis, qui cum Chunradino occubuit; que ipso defuncto Ulricum comitem de Hewnenburch duxit[4] et filios ac filias progenuit, ex quarum una comes Ulricus de Phanberch, marschalcus Austrie, ex *ib. 10127-64.*

*) *In marg. altera inscr.:* Quomodo Karinthiam, Carniolam ac Portum-Naonis habuerit.

a) Styr. — regressi *in marg.* b) *inscr. cap. in marg.* c) *abscisas 2 vel 3 litteras supplevi.* d) laud *c.* e) Post — pullulavit *(p. 174, l. 2) in marg.*

1) *In expeditione Ottocari regis in Carniolam contra Philippum olim archiepiscopum Salisburgensem facta, infra p.* 174. *narrata, dicit Ottac. O. H.-E.* 2) *Secundum Ottacarum Ulricus Aquilegiae obiit, Ioh. iure cum corrigit; cf. Fournier in 'Zeitschrift f. österreich. Gymnas.'* 1873. *p.* 721. 3) *S. Pauli. Filius Heinrici nomen habuit, et in diplomatibus mentio eius fit, filiae solus meminit Ioh. Vict., ex quo Anon. Leob. et Thomas Ebendorfer notitiam eius habent; cf. Trudb. Neugart, Historia monasterii O. S. B. ad S. Paulum in valle inf. Carinth. Lavantina (Klagenfurt* 1848*).* 4) *Cf. Ottac. v.* 2656 — 71. 2818 *sqq., supra p.* 99. 138.

altera Fridericus Libertinus et to[ta][a] illa progenies pullulavit[*][1].

Ottac. 10170-214. Otakarus autem et Ulricus pactum habuerunt, ut, quicumque ex eis absque herede decederet, alter terras alterius possideret. Et misit prepositum Brunnensem, unum ex officialibus suis, qui Carinthiam posceret suo nomine, et nil obtinere potuit in terra nisi tantummodo duo castra[2]. ib. 10454-500. Philippus autem faventibus sibi utriusque terre[3] populis omnes municiones et castra terre cum castris patriarchalibus[4] accepit, pacta fratris cum Otakaro parvi pendens et satis angarians missum Otakari, compulit eum fedus amicicie et concordie secum inire et simul rei exitum expectare. Anno autem MCCLXX, quo Fridericus prepositus Salzburgensis in episcopum est electus, ib. 10537-670. Ottakarus Carinthiam et Carniolam introivit cum exercitu copioso et indignatus contra prepositum missum suum et Philippum, primus ingressus eius fuit in Carniolam, et Laybacum obsidens eos qui Philippo adheserant severe satis et immisericorditer [af]fligebat[a] et adhibitis instrumentis velociter civitatem et castrum cepit. Alia municipia[5] subito se dedere eius potenciam contuentes[b], et concors factus cum Philippo sibi in Carinthia[6] et Austria redditus deputavit, moxque omnia sua iura in hiis terris regiis manibus resignavit. Cuius sepultura in civitate Austrie que Chrimsa[7] dicitur usque hodie in fratrum Predicatorum ecclesia demonstratur. Veniens Karinthiam, auditis pactis[8] habitis cum Ulrico duce, laudabiliter suscipitur et princeps et terre dominus proclamatur, et transiens canales[9], For[um][a]-Iulium lustrans Bohemos in miraculum traxit et stuporem, qui videntes eminenciam moncium arbitrati sunt se Romanos limites attigisse.

*) *Huc pertinere videtur in marg. scriptum:* Ulricus dux construxit Vrewnicz[10].

a) *abscisa supplevi.* b) *sic c.*

1) *Cf. supra rec. C* 3. *D, p.* 99. 137 *sq.* 2) *Ottac. v.* 10211 *sqq.*: ouch widerfuor im daz heil, daz man den brobst von sînen wegen liez zweier guoten burge phlegen. *Aliter Ioh. in rec. C* 3. *D, supra p.* 100. 138. *retulit.* 3) *Karinthiae et Carniolae.* 4) *Hoc ex Ottac. v.* 10629 *sqq.* 5) *Ottac. v.* 10585 *sqq.:* die guote burc ze Steine, und swie si wâren geheizen . . . die kêrten alle an in. 6) *Ioh.* in Car. *in hac recensione perperam addidit; cf. supra p.* 100. 139. *O. H.-E.* 7) *Ottac. v.* 10691. *dicit solummodo Philippo iudicium in Krems datum esse.* 8) *Sequentia ab Ottacaro non referuntur, in cuius libro hoc loco post v.* 10656. *V. Cl. I. Seemüller quaedam omissa esse statuit.* 9) *Cf. supra p.* 100, *n.* 4. 10) *Mon. Vallis-Iocosae ord. Cist., alias Freudenthal.*

Portus[a] autem Naonis in Foro-Iulii sic ei accessit: cum enim esset iactantis animi, et iam in Bruthenos suus gladius pervenisset, ubi tamen a longe est mare orientalium[b, 1] . . . . et [a[c]] patriarcha in feodo suscepit dominium[d] factusque Aquilegiensis ecclesie vasall[us][e] . . . . de Porcziliis Naonis-Portum indivisibiliter possidebant et, sicut solet fieri, communiter vivere nequiverunt, sicque a dominis de Castello suam partem pecunia comparavit, aliam partem cum Porczilia patrum suorum hereditatem ad[e] . . . . ad fines[e] . . . . . Ordinavit autem terras, Albertum de Vræn in Carinthia, pincernam de Hauspach in Carniola, sed non longe postea Ulricum de Důrrenholcz prefecit Karinthie, Carniole, marchie Foroiulii capitaneum generalem[2]. Privilegium[f, 3] Leonis pape bulla aurea consignatum, quod pro confirmacione terre ab antiquo prisci duces habuere, in civitate Sancti Viti actenus conservatum, sibi preceperat exhibere et in Bohemiam secum vexit, vi magis quam iuris amminiculo conservabat, ambicione sua versiculum Oracii[4] sibi applicans, qui dicit: *Ottac.*

Non missura cutem, nisi plena cruoris, yrudo.

De reditu eius in Bohemiam. Capitulum XIII.

Anno Domini MCCLXXI. Fridericus archiepiscopus a sede reversus apostolica, confirmatus et palliatus, se transtulit in Frisacum. Ad quem accedens Otakarus feoda sua suscepit, presul et sibi ecclesiam committit, et valefaciens presuli per Trahe descensum in Styriam abiit et civitatibus et castellis se hilarem exhibuit, a quibus eciam letantibus omnibus honorabiliter est susceptus; transiens[5] autem castrum Mareberch, Syfridus castri dominus corporali tentus incommodo regi obvius non occurrit. Super quo mandat sub statuto precio, ut sibi celerius adducatur, suspicatus malum, *Ottac. 11669-980.*

a) Portus — orientalium *in infer. marg. atramento aquoso scripta, partim abscisa.* b) *antea* occidentalium *scriptum, sed delet.; sequentia abscisa.* c) *uncis inclusa supplevi, cum superiora desecta sint.* d) *seq.* recepit *delet.* e) *sequentia abscisa.* f) Priv. — vexit *(l. 18) in infer. marg.*

1) *I. e. mare Balticum.* 2) *Praenomen Ulrici de Duerrenholz non exhibet Ottacarus, qui eius v.* 11885—11908, *sed non potestatis eius, memoriam facit.* 3) *Hanc fabulam unde Ioh. acceperit, vel qualiter orta sit, dici non potest; Leonis IX. privilegium dicere videtur, quod non exstat. De bulla aurea summorum pontificum nondum reperta cf. Bresslau, 'Handbuch d. Urkundenlehre' I, p.* 939. 4) *Epist. II,* 3, 476. 5) *Scil. Ottacarus rex. Sed Ottac. non dicit regem hoc castrum transiisse.*

Ottac. quod vir mundus ab omni malicia non concepit. Quem Ortholphus miles de Grætz[1] ad mensam convocans capit et vinctum Ulrico de Dûrrenholcz transmittit, qui mox eum regi in Bohemiam representat*. Quem cauda equi per plateas tractum crurifragio[2] et suspendio et excerebracione[3], morte horribili, cruciavit. Visa sunt autem lumina clarissima in loco mortis sue a pluribus fide dignis pro iudicio, quod ad regionem lucis ab huius vite tenebris sit translatus[4]. Corpus[a] suum venerabilis consors eius attulit et in monasterio sanctimonialium ordinis beati Do-
ib. 13337-41. 16560 *sq.* 31615-24. minici[5] sub castro devotissime sepelivit. Petrum[b·6] nobilem virum de Missowe, Australis terre incolam et Myloti cuiusdam fratrem, viri magni Bohemice gentis, quem Styriensibus capitaneum prefecerat[7], in turri quadam captos acerrimo incendio crudeliter concremavit, non se exhibens ficum in dulcedine caritatis nec vitem in consciencia iocunde sinceritatis nec olivam in suavitate clemencie et pietatis, sed tannum asperitatis et acerbitatis; a qua flamma et incendium tante progressa est feritatis, exurens[8] et destruens electas cedros Libani[9], viros scilicet tam splendide nativitatis et eximie probitatis, oblitus verbi illius, quod
Prov. 20, 28. dicit Salomon: *Misericordia et veritas custodiunt regem, et roborabitur*[c] *clemencia thronus eius;* et Claudianus[10] dicit:

Sis pius inprimis; nam cum vincamur in omni
Munere, sola deos equat clemencia nobis.

1. *Mach.* 16, 15 *sq.* *) *In marg. post add.:* Hic Ortolfus in hoc se ge[ssit] sicut Ptholomeus Symoni Machabeo, quem in suam suscepit . . . . . . tutelam, et instruxit convivia magna armatosque, quos latebris habuit absconditos, eduxit et eum cum filiis turpiter et fraudulenter interfecit.

a) *seq.* corpus *delet.* b) *ad* Petrum — concremavit *Ioh. postea in marg. adscripsit* va — cat. c) roboratur *Vulg.*

1) Ortolf von Windischgretze *Ottac. v.* 11894 *sq.* 2) *Cf. Ottac. v.* 11933 *sq.* 3) *Ibid. v.* 11963: durchsluoc er im daz houbet. 4) *Cf. supra p.* 101. 139. 5) *Ottac. non dicit, quis corpus transtulerit, nec cuius ordinis monasterium fuerit; cf. Krones, 'Mitteil. d. Inst.' XXII, p.* 98. 6) *Immo Ottonem; nomen Ottac. non tradit.* 7) *Cf. Ottac. v.* 10804 *sqq.* 8) *Cf. Ioel* 2, 3: exurens flamma. 9) *Cf. Ierem.* 22, 7: electas cedros; *Iudic.* 9, 15: devoret cedros Libani. 10) *Claudian. IV. cons. Hon. v.* 276 *sq.*

LIBER I. (REC. B)[1].

*Capitula primi libri[a]. *f. 45.

De Friderico imperatore secundo et de quibusdam gestis sui temporis. Cap. I.

De vacacione principatuum Austrie, Styrie et variacione status regni. Cap. II.

De transitu imperatoris, et quomodo Ottakarus marchio Austriam obtinuerit, et[b] quibusdam aliis. Cap. III.

Quomodo Bela rex Ungarorum Styriam apprehenderit. Cap. IIII.

De dissensione in regno, Bernhardo duce Karinthie aliisque incidentibus. Cap. V.

Quomodo Ottakarus Belam vicerit et Styriam acquisierit. Cap. VI.

De sevicia Ottakari, de prelio Meinfredi et Karoli et quibusdam incidentibus. Cap. VII.

De introitu Chunradini in Italiam, prelio, captivitate et morte eius. Cap. VIII.

De morte Ulrici ducis Karinthie et captivitate nobilium Styrie. Cap. IX.

Quomodo Ottakarus Karinthiam, Carniolam, Portum-Naonis habuerit, et de tormentatione Sifridi de Merenberch. Cap. X.

Capitula secundi libri[c].

De Rudolfo et Meynhardo comitibus et electione Rudolfi in regem. Cap. I.

a) secundi *Ioh. post add. pro deleto* primi. b) et — aliis *Ioh. delevit, sed rursus add.* c) tercii *Ioh. post add. pro deleto* secundi.

1) *Recensionis A* 2 *(de qua cf. infra p.* 203, *n.* 1*) variam lectionem, cum eius contextus non multum a B discrepet, adnotavimus; sed cum Staindelius, qui solus nobis eius fragmenta servavit, aliquanta praeterierit, ubicumque loci ex A* 2 *nobis traditi sint, adscripsimus.*

De curiis eius sollempnibus et legacione ad Ottakarum. Cap. II.
De concilio Lugdunensi, colloquio pape et regis eiusque profectione in Austriam. Cap. III.
De prelio Rudolfi et Ottakari. Cap. IIII.
De actis Rudolfi diversis, de Friderico falso imperatore, et quod Arrogoni regnum Sycilie obtinuerunt. Cap. V.
Quod rex Rudolfus duos filios suos et Meynhardum comitem duces fecit. Cap. VI.
De intronizacione ducis Meynhardi et consuetudine Karinthorum. Cap. VII.
De secundis nupciis regis et de Alberto duce, filio eius. Cap. VIII.
De expedicione regis in Burgundiam et ibi gestis. Cap. IX.
De expugnacione Accaron et morte regis. Cap. X.

Capitula tercii libri[a].

De vocacione Alberti ducis ad regnum, electione Adolfi comitis et aliis incidentibus. Cap. I.
De[b] captivitate Lůdewici filii Meynardi, obitu Meynhardi ducis et gestis Adolfi. Cap. II.
De invitacione Alberti secundario, [de[c]] interfectione Adolfi et declaratione Alberti in regem. Cap. III.
De curia regis in Nůrnberch, [de[c]] anno iubileo et principibus regi se opponentibus. Cap. IIII.
De legacione regis ad papam, de regno Ungarorum et articulis contra papam Bonifacium. Cap. V.
De morte pape et vacacione regni Bohemie. Cap. VI.
De vocacione ducis Heinrici Karinthie et suscepcione Rudolfi filii Alberti ad idem regnum. Cap. VII.
De profectione Alberti in Misnam et ibi gestis cum quibusdam incidentibus. Cap. VIII.
De morte Rudolfi regis Bohemie, [de[c]] Heinrici ducis successione et subactione Karinthie. Cap. IX.
De morte regis Alberti. Cap. X.

Capitula quarti libri[d].

De electione Heinrici comitis Luczenburgensis. Cap. I.

a quarti *Ioh. post add. pro deleto* tercii. b) *haec Ioh. scripsit pro* De traditione civitatis Sancti Viti, de obitu ducis Meynhardi, de gestis Adolfi et aliis diversis. c) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* d) quinti *Ioh. add. pro deleto* quarti.

De opposicione Australium et Bohemorum contra principes suos [et[a] restitutione Karinthie]. Cap. II.

De expulsione Heinrici de regno et firmacione Iohannis filii regis in eo. Cap. III.

De preparacione regis in Italiam et curia marchionis de Brandenburch. Cap. IIII.

*De coronatione regis in Mediolano, de duce Austrie Leupoldo et destructione Templariorum. Cap. V. *f. 45'.

De obsidione Brixie, de duce Iohanne et morte imperatricis. Cap. VI.

De coronacione et prelio imperatoris in Urbe et desponsione Katherine filie Alberti regis. Cap. VII.

De transitu imperatoris. Cap. VIII.

De prelio Ludewici ducis Bawarie cum Australibus et filia regis Arrogonie, [sponsa[a] Friderici]. Cap. IX.

De preparacione principum ad electionem et aliis diversis. Cap. X.

Capitula quinti libri[b].

De electione Friderici et Ludewici et coronacione utriusque. Cap. I.

De disposicione utriusque ad futuras concertaciones. Cap. II.

De expedicionibus Friderici diversis, de reconciliacione Iohannis regis et Heinrici ducis Karinthie[c] [et[a] quibusdam aliis]. Cap. III.

De prelio Ludewici et Friderici. Cap. IIII.

De gestis post bellum et solucione amborum fratrum a captivitate. Cap. V.

De obitu Leupoldi et Heinrici ducum et opposicione Ottonis contra fratres. Cap. VI.

De introitu Ludewici in Italiam et ibi gestis et reconciliacione ducum cum rege Bohemie. Cap. VII.

De obitu Friderici regis, [regine* consortis sue Gutte et ducisse Ottonis aliisque incidentibus]. Cap. VIII.

De reditu Ludewici et reconciliatione eius cum Ottone duce. Cap. IX.

*) *Pro deletis* regine — incidentibus *Ioh. scripsit:* et aliarum personarum illius domus.

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) sexti *Ioh. post add. pro deleto* quinti. c) Kar. *Ioh. post add.*

De ingressu et egressu regis Bohemie in Lombardiam [et[a] ibi gestis et amicicia eius cum ducibus Austrie]. Cap. X.

Capitula sexti libri[b].

De morte Heinrici ducis Karinthie, et quod duces Austrie terram obtinuerunt. Cap.[c] I.

De determinacione[d] pape de statu animarum post mortem. Cap.[e] II.

De intronizacione ducis Ottonis in ducatum et profectione eius contra regem Bohemie. Cap.[f] III.

De secundaria expedicione contra eundem regem et ibi gestis. Cap. IIII.

De cometa, que apparuit, de Elizabeth et Anna filiabus regis Friderici. Cap. V.

De peregrinatione Alberti ducis ad loca sancta et reditu eius in Austriam. Cap. VI.

De locustis et interfectione Iudeorum. Cap. VII.

De causa regis Anglie contra regem Francie coram Ludewico ventilata[g] et privilegio Karinthorum. Cap. VIII.

De obitu ducis Ottonis et visione precedente. Cap. IX.

De Friderico filio Ottonis et quibusdam preliis et incidentibus illius temporis. Cap. X.

De casu Iohannis filii regis Bohemie cum uxore sua et intronizacione Alberti ducis in ducatum Karinthie [et[a] quibusdam aliis]. Cap. XI.

⟨De[h] statu Ludewici iterum, et finalis conclusio de diversis. Cap. XII⟩.

VERSUS DEDICATORII ALBERTO II. DUCI AUSTRIAE DIRECTI[1].

*f. 46'. *Antropos[i] et Clotho, Lachesis tria fata[2] leguntur,
Que licet eterne legis agat stimulus,

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) septimi *Ioh. post add. pro deleto* sexti. c) Cap. I. *om. c.* d) deteriacione *c.* e) Cap. II. *a Ioh. add.* f) *numeri capitum* III—X. *omissi in c.* g) *sic corr. Ioh. pro* Fr. ventil. coram Lud. h) *uncis inclusa non exhibet B, e D deprompsimus Boehmerum secuti.* i) *sic c.*

1) *Minus correcte ed. Fournier, 'Abt Ioh. v. V.' p.* 123 *sqq.* 2) *Cf. exempli gratia Fulgent. Mythol. I,* 8, *ed. Helm p.* 21, *et Traube, O Roma nobilis p.* 302. 392.

Nobis insinuant, quod tempora concopulantur,
Continuando[a] suum nencia semper opus.
Presens preteritum fugat innectitque futurum
Sic, ut in extremo figat utroque pedem.
Tempus ut unda fluit, cum tempore temporis actus,
Sed pia vita sibi stancia pacta struit.
Hinc scriptis dantur fluitancia gesta priorum,
Ne flos virtutis marceat et pereat.
Nempe sub hiis punctis rerum casus variantur,
Qui quaciunt regum sceptra ducumque thronos.
Dum decliva petit ordo, status et gradus omnis,
Diffugit a studii federe quisque sui.
In statua regis[1] hec mutatoria disce,
Maneriem cuius es varium variat;
Si caput atque manus, ventrem plantasque notasti,
Cuncta lapis cesus sustulit absque manu.
Inde leena fremens, sed et ursus, pardus aperque
Temporis in cursu bis duo regna trahunt.
Auro cinge[2] caput, argento brachia, ventrem
Ere, dehinc ferro crura, lutoque pedes.
Nabuchodonosor caput effert atque leenam,
Ursea brachiola sunt Cyrus et Darius.
Pingit Alexander pardum ventremque sonorum,
Ferreus et luteus Romulus ensis[b] aprum.
Porro suum Roma decus evehit ex oriente,
Quod post gens Greca, Franca subinde tulit;
Iam nunc occiduis in Germanis Alemannis
Hec laus stat fixa, viribus acta suis.
In speculo quorum tempus speculemur et horas,
Atque modo primis ultima quo coeant,
Ex qua vi summa sic imis nubere possint,
Et cur prevaleant pessima crebro bonis.
Monstrum, natura quod nescit, ludit in istis,
Arte Chymera sua, dypsa[3], capella, leo.
Serpit avaricia, luxus fetet, alta tumescunt
Colla, vorax mundus errat in hoc trivio.
Defluit atque quasi flos transit opima iuventa,
Et circumveniunt multa molesta[c] senem.

a) *corr. ex* continuantque. b) *sic c.* c) mol. *Ioh. delevit.*

1) *Cf. Dan.* 2, 31—45. 2) *Cf. Horatii Carm. III,* 30, 16.
3) *Vulgo* dipsas, *id est 'anguis' (Deut.* 8, 15. *Lucan. IX, v.* 610. 788*).*

Cumque locusta tumet et amigdala florida candent,
Dum fugit et medice capparis[1] alget opus,
Victa[2] *sedet*[a] *pietas, terras Astrea reliquit*
Et flet abisse suum virgo venusta decus.
Heu dolor! humane tot sunt incommoda vite,
Ut minus exultes atque magis doleas.
Quot[3] *lepores in Atho, quot apes pascuntur in Ybla,*
Tot mala sunt mundi, prendere que nequeas.
Ergo sub hoc semper Albertum turbine nostrum
Respice, summe sator, atque foveto ducem,
In lucem mundi quem duxit nobile germen,
Cuius per mundi clymata viret honos!

[De[b] Friderico imperatore secundo et de quibusdam gestis sui temporis. Cap. I].

*f. 47. 1215. *Anno Domini MCCXVII. Innocencius tercius anno sui
Mart. Opp. pontificatus XVII. Ottonem imperatorem quartum anno imperii
sui quarto in concilio Lateranensi ab imperiali deposuit dignitate,
contra quem Ludewicum[4] regem Francie invitaverat, ut
eum in auxilium ecclesie debellaret, ⟨quia[c] fidelitatem ecclesie non servavit⟩. Ad consilium eciam predicti regis
ib. <Francie[d]> ab electoribus Fridericus Sycilie rex, <Swevie[d]
dux pridem>, electus navigio Romam venit et honorifice susceptus
statimque ad insequendum Ottonem accingitur et[e] in
1212. (Sept.). Alemannia deprehensum invasit ac[f] in territorio Constanciensi de eo magnifice triumphavit. Extat super hoc
epistola[g] summi pontificis, que incipit[5]: *Quamvis ad
regimen apostolice sedis,* Ottonem, ut desisteret et ecclesie
patrimonium non subriperet atque ecclesiam in suis con-
ib. foveret iuribus, paternaliter ammonentis. Innocencio sublato Honorius tercius substituitur, a quo Fridericus Romam
rediens, peractis et expeditis aliis ad cultum suum per-
1220. tinentibus, anno Domini MCCXX. in imperatorem sollempniter

a) iacet *Ov.* b) *uncis inclusa e tabula capitulorum suppl.* c) *uncis inclusa a Ioh. deleta in B, sed exstant adhuc in D.* d) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* e) et *Ioh. pro deleto* quem *scripsit.* f) ac *Ioh. ex* et *corr.* g) *Ioh. h. l. in marg.* va *scribendo indicare voluit sequentia inde delenda esse, sed* cat *sillaba, quae responderet, non legitur.*

1) *Herbae genus, portulaca.* 2) *Ovid. Met. I, v.* 149 *sq.* 3) *Ovid. Ars am. II, v.* 517. 4) *Philippus II. tunc fuit rex Franciae. O. H.-E.* 5) *Data a.* 1210. *(Sept.?); Potthast, Reg. pont. nr.* 4133 = 7562; *Reg. Imp. V, nr.* 6093. *Sed haec epistola non genuina esse videtur.*

coronatur*. Primordia sua bene gessit. Anno imperii sui *Mart. Opp.* tercio apud Capuam presentibus pluribus episcopis et magnatibus *1223.* sancivit, quod nullus prelatus ecclesiasticus possessiones ecclesie, cui preest, alienare vel infeodare potest perpetualiter ad heredes infeodati, nisi sint prelati, qui insignia sua de manu imperatoris suscipere et cum eo bellice expedicionis gestare clippeum consueverunt[1]. Deinde insolencius *cf. ib.* agere incipiens contra ecclesiam[a], res et personas molestans eiusque benivolenciam postergans, ab Honorio anathematizatur[b], *ib.* et indifferenter omnes a iuramento sibi facto universaliter absolvuntur. Subducto Honorio succedit Gregorius nonus, qui Rome concilium volens celebrare misit duos cardinales, Ottonem Tusculanum et Iacobum Prenestinum, ad transmontana, contra Fridericum auxilium a principibus[c] *postulando **f. 47'.* et concilium publicando. Quod dum imperator comperit, omnes vias marium et terrarum concludi et observari precepit, et sic tam cardinales quam alii prelati tendentes ad concilium per naves Pisanorum imperialium parcium capiuntur. Papa, quia passagium distulit, quod iuraverat, et Terram *1227.* Sanctam in manu hostili reliquerat exercitumque Christianorum in periculum miserat, inter quos Thuringie lantgravius perierat, qui fuit maritus sancte Elizabeth, *(Sept. 11).* et episcopus Augustensis[2], *(Aug. 23).* atque alia, que promisit et sollempniter iuravit, non impleverat, ipsum excommunicavit et contra eum sentenciam Honorii gravissime roboravit. *ib.* Movit eciam papam, quod nobilem dominam, que regni Ierusalem heres fuit, non duxerat in solacium Terre Sancte, sicut spoponderat prestito iuramento. Post hec

*) *Hoc loco Ioh. in marg. scripsit, uncis inclusis deletis:* ⟨Anno Domini MCCXV°[d] moritur Innocencius; anno *Mart. Pont.* Domini MCCXVI° Honorius III. substituitur⟩. Hoc tempore principium ordinum fratrum Predicatorum et Minorum.

Anno Domini MCCXVII. Lůpoldus dux Austrie, Andreas rex Ungarie, ⟨Edewardus rex Anglie⟩ cum maxima potencia transfretantes mirificas res egerunt.

a) *Ioh.* ecclesie *ex* ecclesiam *corr.* b) anathemizatur *c.* c) princ. *in marg. add.* d) MXV° *c.*

1) quod nullus — consueverunt *excerpta sunt e sententia curiae imperialis, lata a.* 1223. *Febr.* 5, *rogante, ut I. Ficker b. m., 'Vom Heerschilde' p.* 101. *(cf. p.* 99*), opinatur, Conrado abbate Victoriensi* (1220—1224). *Quae exstat in libro 'copiali', quem dicunt, IV. monasterii Victoriensis, edita ab I. F. Boehmer, Acta imperii p.* 252, *nr.* 286; *et v. Jaksch l. c. III, p.* 130, *nr.* 1851; *Reg. Imp. V, nr.* 1437.
2) *Sifridus. Cf. Ann. S. Rudb. a.* 1227.

Mart. Imp. imperator religionis ac devocionis pretextu mare transiit, accepto iam dudum signaculo sancte crucis cum multis, et pene
nichil aliud, quod ad decus honoris pertineat, quam
tytulum regni Ierusalem reportavit, et hunc anno Domini
1225. (*Nov. 9*). MCCXXV. est adeptus, et sic triplici dyademate Romanorum, Sycilie et Ierusalem claruit insignitus. Extat
super hiis epistola pape digesta contra eum, que incipit:
In maris altitudine spaciosa navicula Petri posita etc.[1],
eius excessus et negligenciam graviter querulantis. Est
et ipsius imperatoris epistola, que incipit: *Levate in circuitu oculos vestros*[2], iniuriam et calumpniam sibi
fieri deplorantis, et quod propter gwerras atque opposiciones exortas in Sycilia et Alemannia remanserit, protestantis. Fuit hic Friderici primi nepos, Heinrici sexti
ex Constancia filia Rogerii Syculorum regis filius, et
genuit V filios: duos, scilicet Heinricum regem Alemannie
et Chunradum ducem Swevorum, ex coniuge[a] sua prima,
duos, scilicet Meinfredum[b] Apulie principem et Encium[c]
regem Lombardie, ex Blanka marchionissa Lanczensi[3]
*f. 48. de sanguine nobili principum Montis-*ferrati[d], Pedismoncium et Astensium procreatos[e]. Et hic quidem rex
1249. a Bononiensibus prope Mutinam in Fossa-alta[4] captus
1272. in Bononia ultimum diem clausit. Quintum habuit ex
filia regis Anthiochie Sirie nomine Fridericum; ⟨cuius[*]
quidem matrem, filiam generose domine supradicte iuvenculam, eius pulchritudine plus quam matris captus
duxit⟩, dum in illis partibus moraretur. Hunc regem
Tuscie prefecit, et apud Florenciam decessit[5], patri valde
Mart. Imp. cf. A.S.Rudb. carus, probis actibus et egregiis decoratus. Heinricus de-
1235. latus ad patrem, quod cum papa, cardinalibus et principibus Alemannie contra patrem aliqua moliretur,
1242. capitur et in Syciliam abductus apud Maltam[6] interimitur

*) *Pro deletis uncis inclusis Ioh. in marg. scripsit:* Schoppum; quam duxit.

a) ex coniuge sua prima *corr. Ioh. ex* ex conthorali sua sibi legittime sociata. b) Meinfredum *ex* Meinhardum *corr. Ioh.* c) *Ioh. pro deleto* Eusem *primo* Enczium, *quo expuncto* Encium *scripsit.* d) ferraci *c.* e) procr. *Ioh. post inseruit.*

1) *Potthast nr.* 8044, *MG. Epp. pont. sel. I, p.* 281, *nr.* 368, *d. Anagniae a.* 1227. *Oct.* 10; *sed incipit* In maris amplitudine. 2) *Reg. Imp. V, nr.* 2431; *Huillard-Bréholles V, p.* 295, *d. Tarvisii a.* 1239. *Apr.* 20; *quam epistolam Ioh. in tabulario Iuvavensi videtur reperisse.* 3) *Cf. supra p.* 90, *n.* 1. 4) *Cf. supra p.* 131, *n.* 3. 5) *Cf. supra p.* 92, *n.* 3. 6) *Cf. supra p.* 91, *n.* 1.

in custodia carcerali. De cuius transgressione imperator mencionem facit in sua ad principes epistola supradicta[1]. Statimque Chunradus rex Romanorum et heres regni Ie- *Ottac. 2709 sqq.* rusalem designatur; qui accepta uxore Elizabeth, sorore Heinrici et Ludewici ducum Bawarie, Aquisgrani cum maximo tripudio coronatur. Ex qua genuit Chunradum, quem Chunradinum postea Ytali vocaverunt.

Anno Domini MCCXXVIII. in Karinthia in castro *cf. A.S.Rudb. 1238.* Stain hostia altaris in manibus Wolberti sacerdotis in carnem et sanguinem visibiliter transformatur; ad quod miraculum Berhtoldus patriarcha et Albertus comes Goricie venientes Dei magnalia conspexerunt*.

Crevit etiam aversionis materia inter ecclesiam et imperium adeo, ut imperator Romanos corrumperet et in Urbe *Mart. Opp.* pontificem obsideret. Qui coram sanctorum Petri et Pauli[a] letanias faciens Romanorum animos inmutavit, et dum portas imperator sibi crederet reserari[b], Romani contra eum cruce suscepta abire et obsidionem solvere compulerunt. Dux autem Austrie Lůpoldus, vir magnificus, de pace

*) Anno[c] Domini MCCXXXVIII. in patriarchatu, castro *cf. A.S.Rudb. 1238.* Stain in[d] Karinthia super Traham posito in manibus Wolberti sacerdotis[e] hostia altaris in veram carnem[f] et vinum in verum sanguinem visibiliter[g] transmutatur[h] in mense Februario; *Febr.* ad quod miraculum contuendum venit Pertholdus patriarcha et Albertus comes Goricie, cuius est eiusdem[i] castri iurisdictio temporalis. Sacerdos autem apud[k] Frisacum Predicatorum ordinem intravit, ubi sibi idem[l] accidit in die pentechostes, hostia cruentata similiter[m] et sanguis[n] ebulliens de calice corporale[o] quasi totum madidavit. Et factus est frequens concursus populorum, qui Deum de tanto dono gracie sue laudaverunt. ⟨Non[p] modicum commodum fratres ex hoc habnerunt, ut creditur et dicitur⟩.

a) *deest una vox;* reliquiis *Böhmer supplevit; sed Cont. Martini Oppav., Eccard., Corpus hist. II, col.* 1418: ad chorum sanctorum P. et P.; *quae coniectura mihi falsa esse videtur.* b) *seq.* debere, *quod Ioh. delevit.* c) *haec manu Iohannis exarata, sed postea cancellata exstant in inferiori margine f.* 148'. *excerpta de Romana historia continentis. Signavi* β; *eadem paulum immutata aeque cancellata postea idem in inf. marg. f.* 149. *scripsit, cuius variam lectionem* β 1 *signavi.* d) Stain super fluvium Tr. pos. in Kar. β 1. e) sac. viri devoti β 1. f) alt. in veram speciem carnis et sanguinis β 1. g) vis. *om.* β 1. h) est mutata β 1. i) ipsius β 1. k) autem predictus in Frisaco β 1. l) ibidem β; idem in die pent. contigit β 1. m) sim. *om.* β 1. n) sanguine de calice ebulliente β 1. o) et corporale perfundente β 1; *cuius contextus ultima linea desecta hic explicit.* p) *uncis inclusa a Ioh. deleta.*

1) *Cf. supra p.* 184, *l.* 10. 11.

1230. tractavit* nichilque proficiens anno Domini MCCXXXI.
(Iul. 28). apud[a] Capuam transiit, eodem anno, quo beata Elizabeth,
Andree illustris Ungarorum regis filia, Thuringie lant-
1231. gravia, apud Marchpurgam Hazzie ex hoc seculo emi-
1238. (Ian.). gravit. Anno Domini MCCXXXIII. imperator Papie
*f. 48'. *curiam habuit, in qua Albertus et Rudolfus fratres
comites de Habspurch inter alios gentis Swevice nobiles
precipue floruerunt et militaribus exerciciis et probis
actibus tam ibi quam per Ytaliam circumquaque im-
Mart. Opp. peratoris curiam extulerunt[1]. Anno Domini MCCXXXIX. Tar-
1241. tari Ungariam et Poloniam vastaverunt, Heinricum ducem
Slezie in Polonia, maritum[b] sancte Hedwigis[2], et Cholomannum
fratrem regis Ungarie, scilicet Bele quarti, qui tunc regnavit
in Pannonia, occiderunt — hii[c] fuerunt fratres sancte Eliza-
beth — et, sicut hodie cernitur, Ungariam in desolacionem
posuerunt; matres enim puerorum suorum carnibus vescebantur;
incole terre cuiusdam montis pulvere pro farina utebantur, sicut
in eiusdem montis decisionibus cavernosis imminentis Da-
nubio usque hodie demonstratur. Fertur hoc malum ab
imperatore in vindictam regis Ungarie cum Tartarorum
populo procuratum, eo[d] quod Bela sibi obstiterit et pa-
rere recusaverit; unde quidam breviter hoc metricans
diffinivit dicens:

Sub Bela quarto gens Ungara stetit in arto.

Mart. Imp. Hoc anno in Toleto Hyspanie Iudeus quidam in quadam rupe
intra vineam suam invenit quendam librum in modum psalterii
scripturam et folia lignea habentem, scriptum Hebraice, Grece et
Latine, tractantem de triplici mundo ab Adam usque ad Anti-
christum, proprietates hominum in quolibet mundo exprimentem.
Principium tercii mundi sic erat: 'In tercio mundo filius Dei nascetur
ex Maria virgine et pro salute mundi pacietur'. Quod legens Iudeus
Mart. Pont. cum omni domo sua celeriter baptizatur. Papa autem Gre-
gorius[e] canonizatis sanctis Dominico, Francisco[3] et beata Elizabeth,
sanctorum cathalago annotatis, eximitur ab hac vita.
Celestinus quartus succedens, diebus XVII stans, de medio
tollitur, et Innocencius quartus ab omnibus elevatur. Hic

cf. A.S. Rudb. 1230. *) *Sic Ioh. in B scripsit pro deletis:* Dux autem Austrie Leupoldus, vir potens et magnificus, venit Apuliam, ut de pace inter ecclesiam et imperium tractaret.

a) ap. Cap. *pro deleto* ibidem *Ioh. in marg. add.* b) mar. s. H. *Ioh. inter lineas add.* c) hii — Elizabeth *Ioh. in marg. add.* d) eo *Ioh. add.* e) Greg. *Ioh. add.*

1) *Cf. Reg. Imp. V, nr.* 2306*a.* 2) *Immo filium; Hedwigis nupta erat Henrico I, patri huius Henrici II.* 3) *Franciscum e Floribus temp., SS. XXIV, p.* 248, *inseruisse videtur.*

summo studio de concordia et amicicia ecclesie et imperii cogitavit et cum diligencia laboravit, cogitans illud quod dicit Helynandus[1]: *Leges humane eatenus valent, dum non discrepant a divinis,* <et[a] Tullius[2] dicit: *Amicicia est rerum humanarum et divinarum cum benivolencia et caritativa consensio, ad utriusque debitum dulcissimam in re publica efficit armoniam*>, *quia concordia nutrit amorem.* Et Salustius[3] ait: *Concordia *res parve crescunt, discordia maxime dilabuntur.* *cf. Mart. Opp.* **f.* 49.

De[b] vacacione principatuum Austrie et Styrie et variacione status regni. Cap. II.

Anno[c] Domini MCCXXXI*, ut superius[4] est pretactum, dux Lůpoldus in Apulia transiens liberos IIII, Heinricum scilicet et Fridericum, Margaretam atque Constanciam reliquit. Ossa eius ad monasterium quod 1230. *cf. A. S. Rudb.* 1230.

*) *Sequentia A* 2 *ita praebet:* Anno Domini MCCXXXI. Leopoldus dux Austrie in Apuliam transiens apud Sanctum Germanum, castello Apulie, moritur; cuius corpus in Monte Cassino in monasterio sancti Benedicti a cardinalibus sepelitur, deinde ossa ipsius elata[d] in die beati Andree apud Liligenveld, monasterio[e], quod ipse fundaverat, ab archiepiscopo sepeliuntur; et eodem die dictum monasterium ab eodem consecratur[5]. Hic quatuor liberos reliquit, Henricum, Fridricum, Margaretam et Constanciam. Henricus duxit sororem landgravii Turingorum, que filiam Gerdrudim genuit. Constancia nupsit marchioni Misnensi, que filios et filias progenuit; Margareta habuit Henricum imperatorem, filium Fridrici imperatoris, ex quo genuit duos filios Fridricum et Henricum; qui post patris excessum in Siciliam ad Mainfredum patruum suum sunt delati, ibique veneni poculo eis exhibito perierunt. 1230. *ib.* *cf. Ottac.* 1178 *sqq.* *ib.* 1276 *sqq.* *ib.* 1107 *sqq.*

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) *capituli inscriptio minio exarata.* c) A. D. MCCXXXI — integravit *(p.* 188, *l.* 26*) et in A* 2 *conservata.* d) *sic codd. A. C Annalium S. Rudb.; reliqui* delata. e) *sic c.*

1) *Helinandi de Monte-frigido de bono regimine principum c.* 24, *Migne, Patr. Lat. t. CCXII, col.* 246 *A.* 2) *Laelius c.* 6, 20: Est enim amicitia nihil aliud nisi omnium divinarum humanarumque rerum cum benevolentia et caritate consensio; *cf. et ib. c.* 7, 23. 3) *Iug. c.* 10, 6. 4) *Cf. supra p.* 186, *l.* 2. 5) *Haec non ex libro Iohannis Victor., sed ex Annalibus S. Rudberti, insertis quibusdam verbis Iohannis, descripta esse censeo. O. H.-E.*

Campus-liliorum dicitur, Cysterciensis ordinis, nobiliter ab eo fundatum, in solo suo transferuntur ibique ante aram beate virginis sub conditorio marmoreo reponuntur. Hic diviciis et gloria pollens multa opera gloriosa et devota est operatus tam hic quam in partibus transmarinis. Heinricus lantgravii Thuringorum sororem duxit, que filiam protulit, que Gerdrudis dicebatur[1]. Constancia Friderico marchioni Misenensium nupsit, que *Ottac. 1107 sqq.* filios et filias progenuit in hunc mundum[2]. Margareta Heinricum imperatoris filium, Romanorum regem, habuit. cuius mencio est habita[3], ex quo genuit duos filios, Fridericum scilicet et Heinricum; qui post patris excessum in Syciliam ad Meinfredum patruum suum sunt transvecti, ibique veneni poculo eis exhibito perierunt. Heinrico subducto Fridericus strennue gubernavit terras, precipua corporis elegancia preditus et fortitudine, contra Bohemos, Moravos, Bavaros[a] sepe pugnans prevaluit, Ulricum ducem Karinthie captivavit; qui dum, sicut ab antiquo ad eum devenerat, panthere[b] figura in signis militaribus uteretur, conformis in hoc principatui Styriensi, Fridericus dux Australis[c] hoc ferre non valens, clyppei et armorum Australium dimidiacione sibi indulta, priori abolita, eum dimisit. Cui ex origine stirpis, ut dicitur, de qua pater suus ex materno sanguine processerat, texuit reliquam partem, scilicet trium leoniculorum[d], et sic clyppeum et armorum suorum effigiem integravit[4]. Hic[e] eciam Fridericus per se ipsum ad deprehensionem malignorum nocturno tempore latrocinia in civitate Wînnensi exercencium sepissime excubias atque vigiliarum custodias observavit, graves eciam contra imperatorem *f. 49'. de sororis sue dotaliciis, Margarete scilicet, *casuque sui mariti crudeli habuit simultates, que anno Domini 1239. MCCXL. ad plenam concordiam devenerunt[5].

a) et Bav. *A* 2. b) pantheris *A* 2. c) Austrie *A* 2. d) leunculorum *A* 2. e) Hic eciam Frid. graves contra imp. (per se — observavit *om.*) — simultates *A* 2.

1) *Cf. Ottac. v.* 1178—1188. 2) *Cf. ib. v.* 1276—1278. 3) *Cf. supra p.* 184, *l.* 16. *et* 29. 4) *Ita usque hodie mansit; cf. Siebmacher, 'Wappenbuch' I,* 1. *Leunculi ex armis ducum Sueviae fortasse inde a duce Ottone Carinthiae* (978—1004) *provenerunt; Siebmacher p.* 24. *et tab.* 5. *Tota narratio fabulosa est, cum Ulricus II. dux Carinthiae a.* 1256. *demum ducatum obtinuerit.* 5) *Cf. Ann. S. Rudb. a.* 1235—1239; *Reg. Imp. V, nr.* 11234 *b.*

Anno Domini MCCXLV. papa Innocencius quartus apud 1245. *Mart. Opp.*
Lugdunum concilium celebravit, in quo Fridericum imperatorem
hostem ecclesie iudicavit et ab imperiali culmine deposuit,
et mox lantgravium Thuringie eligi mandavit. Qui curiam
in Nôrnberch celebravit et cum Chunrado imperatoris 1246.
filio prelians magnifice triumphavit. Quo de medio sub- *Ottac.*
lato, quia vir grandevus fuit, Wilhelmus comes[a] Ollandie eli- 12108 *sqq.*
gitur; qui non intromissus Aquisgrani urbem pene per 1248. *(Maio).*
anni spacium obsedit, et interpositis condicionibus ad
papam properat acceptisque literis eius commendatoriis 1251.
ad electores in Alemanniam est reversus. Ad[b] superiora
loca regni ascendere non presumpsit, quia Chunradus
rex ea sibi fortissime obturavit, sed in partibus inferioribus potenciam exercebat. Chunradus in superioribus
res agebat, regni negocia sine obstaculo disponebat,
coronam totis viribus defendebat, iuxta versus Ovidianos[1],
quos adiudicaverat sibi dictos:

Induit arma tibi genitor patrieque tuusque:
Hostis ab invito regna petente rapit.
Tu pia tela feres[c], *sceleratas*[d] *ille sagittas,*
Stabit pro signis iusque piumque tuis.

Anno[e] Domini MCCXLVI. dum super flumen Litach con- 1246. *Ottac.* 975 *sqq.*
tra Ungaros militem pro defensione sue patrie Fridericus
Austrie dux instaurat, maxima hostium strage facta, clam
a suis perfoditur, et nichilominus victoriam eis, a quibus
occiditur, dereliquid[f]. Cuius corpus ad monasterium Sancte
Crucis Cysterciensis ordinis transportatur. Fertur, quod
quidam de suis militibus, suarum virium curiosus explorator, hoc nephas perpetraverit, eo quod sue fortitudinis
eidem tamquam intimo secretario consistenciam apperuerit[g]. *Nulla* etenim *pestis* est *efficacior ad nocendum*
quam familiaris inimicus[2]. Hic sine herede decessit, quod
terram plus quam eius interitus perturbavit.

Hoc anno transiit eciam venerabilis antistes Salczpur- *ib.* 1010 *sqq.* 27995 *sq.*
gensis *Eberhardus, cuius corpus apud vicum sue dyocesis **f.* 50.
qui Rastat dicitur tumulatur. Cui successit Burchardus ab *ib.* 5230 *sqq.*
apostolico destinatus, qui moriens in via ad cathedram non 1247.
pervenit. Capitulum vero sine mora Philippum Bernhardi

a) *seq.* eligitur *delet. c.* b) *ante* Ad *una littera erasa est, ut videtur,* Q̇ = Qui. c) seres *c.; cf. supra p.* 169, *l.* 3. d) sceleratis *c., quod Ioh., ut videtur, in* sceleratas *corr.* e) A. D. MCCXLVI — perturbavit *(l.* 33*) A* 2, *ubi* Cuius corpus *(l.* 26*)* — inimicus *(l.* 32*) om.* f) dereliquit *A* 2. g) aper. *A* 2.

1) *Ars am. I,* 197 *sqq.* 2) *Boethius de cons. phil. III,* 5.

Ottac. ducis Karinthie filium elegit; cuius electioni propter generis nobilitatem papa quidem annuit, sed, dum temporalia am-
cf. ib. 2208 *sqq.* ministraret et ad sacra non procederet, pape odibilis est effectus, et ecclesia Salczpurgensis per eum multas molestias est perpessa.

ib. 1022 *sqq.* Porro[a] nobiles Austrie ad imperatorem sollempnes nuncios direxerunt, ut eis de principe provideret. Qui Veronam venientes procedere non valebant, sed ei suum propositum mandaverunt et sic[b] ad propria redierunt. Qui mox comitem[1] de Ach Swevice nacionis misit, ut sacramenta suo nomine a terricolis acciperet et proprio[c] iudicio et patrocinio presideret. Expleto[d] autem non multo tempore ad imperatorem rediit, que gesserat nunciavit. Super quibus imperator exultavit, quod tam famosum et gloriosum principatum apprehendit[e]. Meynhardum comitem Tyrolis, virum spectabilem, destinavit, qui in eadem administracione usque ad imperatoris obitum persistebat, omnibus gratus et acceptus, quoniam ad omnia sollerter et provide se gerebat.

1246.
ib. 1168 *sqq.* Anno[f] Domini MCCXLVII. Australes spe recuperandi heredis Gerdrudim quondam Heinrici sui ducis filiam Heinrico marchioni Moravie, Bohemorum regis filio, tradiderunt. In cuius amplexibus per annum et dimidium commorata
1248. sine prolis beneficio viduatur et anno Domini MCCXLIX. iterum Hermanno marchioni de Paden, viro potenti et nobili, sociatur. A quo suscepit filium nomine Fridericum et filiam, que Agnes dicta est, de quibus suis in locis lacius est
1250. dicendum. Quo sublato Gerdrudis ad Margaretam reginam[g] in Austriam est reversa. Australes autem nobiles Margaretam in Haimburch, Gerdrudim in Medlik[h], deputatis utri-
*f. 50'. que necessariis ad vite sustentaculum, locaverunt, *thesaurum vero ducis Friderici, quem in castro Starchenberch deposuerat, a Cruciferis, quibus commendatus fuerat, extorserunt et in tres partes divisum, unam Margarete, alteram Gerdrudi, terciam in Misnam Constancie transmiserunt magnumque glorie decus et fidei suo nomini adiecerunt, frequenterque et dolenter suorum heredum naturalium destitucionem tam celerem et tristium fatorum illuxisse sibi concus-

a) Porro — gratus et acceptus *(l.* 18*)* *A* 2. b) sic mox *A* 2. c) populo iudicia ministraret *A* 2. d) Repleto *A* 2. e) optinuit *A* 2. f) A. D. MCCXLVII — transmiserunt *(l.* 35*)* *A* 2. g) reg. in Austr. est rev. *bis scripta, semel deleta B.* h) Medlich *A* 2.

1) *Cf. Ottac. v.* 13238. *et supra p.* 92. 131. 150.

sionem tam crudelem deflere Lucani[1] versibus videbantur, qui dicit:

Quod cladis genus, o superi, qua peste paratis
Seviciam? Extremi multorum tempus in unum
Convenere dies.

De[a] transitu imperatoris, et quomodo Ottakarus marchio Austriam obtinuit, et quibusdam aliis. Capitulum III.

Anno[b] Domini MCCL. imperator infestus Parme[c] 1247.
multis copiis eam cingit; ad cuius succursum papa le- *cf. Mart. Imp.*
gatum cum exercitu copioso dirigit, cui populus urbis
adunatus imperatoris castra invadunt et spoliant ipsum- 1248.
que redire tristem et anxium in Apuliam coegerunt, ubi
apud Florentinum circa Nuceriam[d] Idibus Decembris, 1250. *Dec.* 13.
scilicet in die beate Lucie virginis, debitum mortis[e] solvit; *ib.*
vir magnorum operum, armis strennuus, in negociis circumspectus, virtute animi intrepidus, occulte lubricus, affabilis et iocundus, appetitu glorie avidus, liberalis et largus et in omnibus expeditus, in hoc solo et maxime reprehensibilis, quod se contra ecclesiam tam contumaciter erexerat, et ob hoc merito sit culpandus. Anno[f]
Domini MCCLI. mors eius undique divulgatur[2]. Mein- 1251. *ib.*
fredus filius eius acceptis thesauris imperialibus in Syciliam commigravit conservandumque regnum Chunrado fratri suo tamquam heredi legittimo affirmavit atque pro defensione regni et armorum instauracione, portuum et addituum sepcione, militum accersione dialiter se paravit.

Hiis[g] ita[h] se habentibus Australes, imperatoris tran- *Ottac.* 1898 *sqq.*
situ comperto et Meinhardo comite ad propria reverso, prepositum de Neunburch[i] regularium canonicorum cum aliis
religiosis, Ulricum[3] de Liechtenstain cum *splendida comi- *f. 51.
tiva in Misnam dirigunt ad postulandum principem unum de filiis marchionis. Qui dum regnum Bohemicum introis-

a) *capituli inscriptio minio scripta B.* b) *pro his* — paravit *(l. 27) A 2 tantum:* A. D. MCCL. Fridericus imperator obiit. c) parine *B.* d) *seq. a Ioh. delet.:* anno Domini M⁰CC⁰LI⁰. e) mortis *bis scr., alterum expunct.* f) A. D. — divulgatur *a Ioh. in marg. add. B.* g) Australes comperto transitu *etc. A 2.* h) ita *ex* itaque *Ioh. corr. B.* i) Neunburga *A 2.*

1) *Pharsal. I,* 649 *sqq.* 2) *Cf. epistolam Innocentii IV. famosam d.* 25. *Ian.* 1251, *quae incipit:* Laetentur coeli. 3) *Cf. p.* 152, *n.* 2.

Ottac. sent, rex terre eos ad mensam, deinde ad secretum colloquium invitavit et introductos* in suum triclinium sic affatur: 'O viri, quos ornat carnis nobilitas et morum insignivit probitas et honestas, habeo filium, quem vobis opto fieri principem, Ottakarum marchionem, revera virum agilem et strennuum, ad omnes actus bellicos expeditum; statum terre vestre, quem satis turbidum et confusum audivimus, Deo cooperante in melius commutabit et sua iura singulis conservabit; nec deerit nostre remuneracionis largifluum stipendium, quo vestrum quemlibet nullatenus penitebit ad hoc sui consensus amminiculum adiecisse'. Quibus auditis viri sapientes territi responderunt**: 'O domine rex, super hiis mandatum non recepimus, sed conductum securitatis per vestros districtus poscimus, ut commissa nobis perficere pro fidei nostre observancia valeamus'. Regis autem facie nubilata, viri premissi arbitrantes utilius redire in Austriam quam maius periculum incidere et regis iracundiam declinare cupientes rem ad suos compatriotales[a] statuunt deferendam et reversi que acciderant enarrabant. Scinditur autem ydemptitas animorum; quidam recipiendum Ottakarum, alii nullatenus admittendum declamabant, iuxta[b] illud Persii[1]:

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Ottakarus autem ad iussum patris viros preambulos sequebatur et ex utraque parte Danubii pene omnes muneribus et promissionibus ad se traxit[c], iuxta Petronianos[2] versiculos:

Ottac. *) *Sequentia A2 ita praebet:* introducens in suum triclinium, dulciter affando petivit optans filium suum Ottakarum[d] marchionem recipi in principem eorum, singulis largifluam remuneracionem promittens. Quibus auditis *etc.*

**) *A2 pergit:* se de his non habere mandatum, petentes humiliter securitatis conductum per districtus suos, ut commissa perficere valeant. Regis itaque facie *etc.*

a) *sic A2. B.* b) iuxta — vivitur uno *om. A2.* c) *h. l. desinit A2.* d) *corr. ex* Ottakerum *A2.*

1) *Sat.* 5, *v.* 53. 2) *Sat. c.* 137, *v.* 26 *sq.* 34 *sq.*

Quisquis habet nummos, secura naviget aura
Fortunamque suo temperet imperio[a].
Multa loquor; quod vis nummis presentibus opta,
Et veniet, clausum possidet archa Iovem.

Et[b] sic Ottakarus apprehensa Austria, nemine obsistente, *Ottac.* patri successus suos ad votum prosperos nunciavit.

Hoc anno Wilhelmus rex Frisiam disposuit subiugare, *Mart. Imp.* gentem, quam maximus imperator Karolus libertate et gracia baptismatis decoravit[1]. Qui egressi regem inter- 1256. ficiunt, *patriam liberam conservantes, rem suam publicam, *f. 51'. nullo principe extero admisso, usque hodie gubernantes. Audiens hec rex Chunradus letus efficitur statimque in *Ottac.* 148 *sqq.* Ytaliam expedicionem ad suscipiendum regnum Sycilie et Apulie parat, cum in Alemannia iam obstaculum non haberet.

Anno Domini MCCLII.[c] Philippus electus Salczpurgensis, *ib.* 5274 *sqq.* audiens Albertum comitem Goricie ad dampnum ecclesie cum copiis advenisse, repentino ei occurrit impetu et celeri congressione facta comitem captivavit, *quia*, ut dicit Vege- 1252. (*Sept.* 8). cius[2], *in rebus bellicis celeritas amplius solet prodesse quam virtus.* Captum autem ad castrum Frisacum conservandum usque ad tempus congrui placiti[d] destinavit. In hoc prelio fertur Philippus, ne ad sacra esset abilis, inquinasse manus suas[3].

Hoc anno sublato de medio Berchtoldo patriarcha 1251. venerabilis pater Gregorius patriarcha eandem sedem suscipit gubernandam.

Anno Domini MCCLIII. Innocencius quartus contra 1254. Meinfredum, ut eum conterat, cum exercitu grandi vadit; qui viriliter se defendens papam cum suis redire Neapolim compulit[4], ibique post annos undecim et sex menses sui *Mart. Pont.* regiminis est defunctus. Hic canonizavit sanctum Emundum archiepiscopum Canthuariensem, Petrum martirem de ordine Predicatorum, Stanizlaum Krakoviensem episcopum et martirem, qui ecclesiam triumphantem letificant et militantem suffragiis, beneficiis et meritis adiuvant ac illustrant.

Ottakarus[e] autem Margaretam reginam duxit in uxo- *Ottac.* 2154 *sqq.* rem, ut se in dominio roboraret. Que exactis nupciis im-

a) arbitrio *Petron.* b) Et sic — nunciavit *A* 2. c) *Ioh. corr. ex* M°CC°. d) *seq. deletum* conservandum. e) Otakarus itaque Marg. — acta (*p.* 194, *l.* 4) *A* 2.

1) *Cf. supra p.* 13, *n.* 2. 2) *Epit. rei militaris* 3, 31. 3) *Cf. supra p.* 95, *n.* 4. 133. 156. 4) *Cf. supra p.* 133.

Ottac. periale privilegium marito consignavit, in quo se habere ius plenum in omnibus bonis patrimonialibus demonstravit. *cf. ib. 6500 sqq.* Super quo gavisus Ottakarus Brunonem Olmuncensem[a] episcopum terre prefecit et patri nunciat omnia que sunt acta.

Mart. Opp. Ottac. 148—226. Hoc anno, scilicet MCCLIII, rex Chunradus[b] venit Veronam et per portum Latezanum[1], ubi ascendit naves, in Apuliam et Meinfredo cum partibus imperialibus adiuvante Neapolim obsedit, muros per circuitum deposuit, decem pociores suspendit et mox ad alia se convertit. **f. 52. Mart. 1254.* *Anno Domini MCCLIIII. Alexander quartus post Innocencium quartum eligitur, et eodem anno rex Chunradus reversus in Alemanniam graviter infirmatur et per artificium clysteris veneno a medicis per fraudulenciam immisso visceribus vitam cum regno in Swevorum partibus terminavit; alibi[c. 2] scribitur, quod in Apulia sit defunctus; sepulchrum eius in civitate Spirensium demonstratur. *Ottac. 2724 sqq. 1258.* Cuius relictam Meynhardus comes Tyrolis duxit, sed ad eius amplexus nullatenus est admissus, nisi prius milicie cingulo cingeretur; quo cum maxima sollempnitate peracto eius thalamum introivit. *Mart. Pont.* Meinfredus autem post Chunradi mortem Chunradinum false mortuum publicavit Sycilieque[d] sibi imposuit dyadema et regem se Sycilie faventibus sibi Siculis declaravit. *Is. 65, 11.* Ottakarus vero *fortune mensam posuit* et, ut res ac honores ampliaret, studiosissime laboravit, de prioris prosperitatis confidens affluencia versiculos Oracii[3] animo revolvebat, qui dicit:

Tu, quamcumque deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu nec[e] dulcia differ in annum.

Quomodo[f] Bela rex Ungarie Styriam apprehendit. Capitulum IIII.

Ottac. 1968 sqq. Anno Domini MCCLV.[g] Styrienses per nobilem virum Dītmarum de Weizzenek Hainrico[h] duci Bawarie, viro in regni corpore celebri, sue terre offerunt principatum; qui rem ad socerum suum Belam regem Ungarie statuit perferendam et eius adiutorio fulciendam; quem Dītmaro se comitante repperit in civitate que Alba-regalis dicitur, ubi

a) Olm̄ *B, pro quo Ioh.* olmūcensem *scr.* b) *sic Ioh. in marg. corr. pro:* Ch. navigio venit in Ap. *B.* c) alibi — demonstratur *Ioh. in marg. add. B.* d) que *Ioh. post add.* e) neu *Hor.* f) *inscriptio capituli minio scripta.* g) A. D. MCCLIII. *(sic)* Stirienses — cedebat *(p.* 196, *l.* 24*) A* 2. h) *sic h. l., alias passim* Heinr. *B.*

1) *Cf. supra p.* 132, *n.* 1. 2) *Cf. supra p.* 94, *n.* 2. 132, *n.* 1—3. 3) *Ep. I,* 11, *v.* 22 *sq.*

reges Ungarie coronantur. Qui fistula dulci canens *Ottac.* bonis promissionibus generum ad propria destinavit et maxima munera Styriensibus dirigens, plura[a] promittens, ut in eum tamquam eis vicinum et prodesse potentem consenciant, deprecatur. Cuius data nobiles viri de Liechtenstain, de Ernvels[1], de Offenberch cum quibusdam, sed paucis aliis, despexerunt, rei exitum Domino committentes. Reliqui munera suscipientes, illecti et abstracti a suis concupiscenciis[2], consenserunt, quia[b] iuxta Virgilium[3]:

humana pectora cogit[c]
Auri sacra fames.

Et Ovidius[4]:

Munera, crede michi, placant[d] **hominesque deosque,* **f. 52'.*
Placatur donis Iupiter ipse datis.

Quid plura? Dux a sua spe frustratur, rex vocatur, terre *Ottac. 2134 sqq.* princeps et dominus proclamatur. Qui statim in valle Anasi[5] quasdam novitates per Philippum electum post mortem ducis Friderici inchoatas de quibusdam feodis ad ecclesiam pertinentibus dissipavit et[e] disposita terra per Stephanum ducem Zagrabie in Ungariam est reversus. Philippus vero hec ad Ottakarum ducem Austrie iam factum retulit per querelas. Qui tam de se quam de eo dissimulandas iniurias usque ad tempus oportunum et congruum persuadebat, quia constaret ad se racione consortis sue sicut Austriam, sic et Styriam pertinere. Ungari autem terre presides populum inconsuetis angariis opprimentes[f] nobiles et plebeios nimium perturbabant[g]. Considerantes igitur ex hoc, quod omnes Ottakarum affectarent et cottidie eius patrocinium inplorarent, formidantes et nutantes vacillantibus animis ad propria redierunt. Quibus eliminatis et de terra egressis Ottakarus advocatur et occurrente sibi populo de singulis civitatibus cum laude princeps Styrie potencialiter est effectus. Bela hoc audito octingenta[6] milia congregat armatorum et veniens Austriam manu valida incendiis, rapinis, abductionibus hominum omnia destruere

a) plurima *A 2.* b) quia — ipse datis *(l. 14) om. A 2.* c) Quid non humana p. cogis *Verg.* d) capiunt *Ov.* e) qui *A 2.* f) opr. *Ioh. corr.* oppr. *B.* g) perturbant *A 2.*

1) *Cf. supra p.* 154, *n.* 2. 2) *Cf. Iac.* 1, 14: a concupiscentia sua abstractus. *O. H.-E.* 3) *Aen. III, v.* 56 *sq.* 4) *Ars am. III, v.* 653 *sq.* 5) *Cf. supra p.* 155, *n.* 1. 6) *Octoginta milium numerum Ottac. v.* 2457. *praebet, quem A (p.* 155, *l.* 19*) sequitur; Iohannis scriba B errasse videtur, eundemque errorem Anon. Leob. (p.* 133, *l.* 14*) recepit.*

Ottac. 2456 sqq. circa Winnam in terre meditullio non cessavit. Australes mox Ottakaro nunciant hanc pressuram; qui in patris sui 1253. *(Sept. 22).* exequiis, qui tunc decesserat, et in regni apprehensione necessarie constrictus mandat Australibus negocium hoc treugari et ad colloquium Bele diem placiti designari[a]. Interea Gerdrudis marchionissa in odium Ottakari et matertere sue Margarete omnia iura sua, que habere se asseruit sicut Margaretam in Austria et Styria, regi Bele publice resignavit; quam statim Růthenorum regis filio copulavit et in castro Himperch festivas nupcias celebravit. Que *f. 53. mox impregnata abscedentemque[b] a se maritum *postea non conspexit. Factis autem treugis reges ambo Bela et Ottakarus statuto loco et tempore convenerunt habitisque tractatibus in hoc perstiterunt, ita ut Austria Ottakaro, et Bele Stiria perpetualiter remaneret, interpositisque metis terras distinguentibus, scilicet montibus Semernik et Harperch[c], firmatis pactis in alterutrum ab invicem amicabiliter et concorditer discesserunt. Ottakarus autem Gerdrudim ex Austria in Styriam, que iam de regis Ungarie dicione fuerat, relegavit in oppidum quod Iudenburch nuncupatur. Styriensibus hec particio displicuit; nam Stephanus dux, quem pridie[d] cum dedecore abiecerunt[1], ad pristinam eorum positus gubernacionem, quos prius afflixit flagellis, scorpionibus nunc cedebat[e, 2] et graviori oppressione quam luto et latere[3] populum affligebat.

Mart. Pont. Hiis ita in nostra habitabili se habentibus Meinfredus imperatoris filius, de facto rex Sycilie, per papam excommuni- 1254. *(Dec.)* catur, et ut eum plus terreat ac feriat, contra eum exercitum magnum mittit, qui labefactus sine efficacia inaniter est reversus. Super quo papa non modicum turbabatur; 1263. *(Nov.)* Meinfredus autem tam Meinfredoniam inchoatam et a suo nomine sic vocatam[4], in pede montis positam, quam alias civitates structuris et turribus fortibus communivit et portus circumquaque, in quibus est applicacio navalis, nobiliter instauravit, iurans per thronum suum, quod se defenderet ab omnibus, iuxta illud Ovidianum[5]:

a) *praecedit deletum* consignare *B.* b) ascendentemque *A 2.* c) Haiperch *B perperam;* Harperch *A. C 3;* Hartperch *D.* d) prius *A 2.* e) *post* cedebat *A 2 h. l. desinit.*

1) *Cf. supra p.* 156, *n.* 1. 2) *Cf.* 3. *Reg.* 12, 11: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem caedam vos scorpionibus. 3) *Cf. Iudith* 5, 10: Cumque . . . in luto et latere subiugasset eos; *Exod.* 1, 14: operibus duris luti et lateris. 4) *Cf. Reg. Imp. V, nr.* 4749. 5) *Ars am. II, v.* 13 *sq.*

Non minor est virtus quam querere parta tueri;
Casus inest illic, hic[a] *erit artis opus.*

Et item[1]:

Iudice me fraus est concessa repellere fraudem,
Armaque contra[b] *armatos sumere iura sinunt.*

De[c] dissensione in regno, de Bernhardo duce Karinthie aliisque incidentibus. Capitulum V.

Anno[d] Domini MCCLVI, vacante regno et imperio, 1256. summus pontifex electoribus mandat, ut virum ydoneum eligant, qui iura ecclesie defendat, iudicium et iusticiam exerceat et regni gubernacula provide possideat ac disponat. Qui dum convenirent, *quidam regem Bohemie *f. 53'. Ottakarum elegerunt[2]; sed rennuit dicens se data sibi divinitus gloria contentari. Nichilominus cum presule Maguntino et marchione de Brandenburch Alfunso[e] 1257. regi Castelle optulit vota sua, arbitrans, si effectum sua intencio sortiretur, ipse sine offensa hiis que contra imperium apprehenderat potiretur; Treverensis, Coloniensis, Ottac. 12228 sqq. palatinus, dux Saxonie in fratrem regis Anglie, Richardum co- Mart. Opp. mitem Cornubie, sua desideria transtulerunt, rati se maius ex hoc emolumentum habituros, eo quod rex Anglie cum rege Francie gravissimas gereret simultates, ut sibi questum et divicias cumularent; et utrobique infinita recepta pecunia regnum et sacerdocium polluerunt, in diversisque regni partibus scissuras et licium materias diutinas texuerunt[3]; unde Iuvenalis[4]:

Prima peregrinos obscena pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt secula luxu
Divicie molles.

Sicque regnum collidebatur habitisque regibus et quasi non regibus calcabatur[f]. *Unusquisque quod sibi rectum* Iudic. 17, 6. 21, 24. *visum fuerat*[g] *faciebat,* sua quilibet, quantum poterat, defendebat, alter contra alterum dolos, insidias, captivitates, incendia atque spolia exercebat, super quibus malignus

a) hoc *Ov.* b) *sic B;* Arma contra *D;* Armaque in *Ov.* c) *inscriptio capituli minio scripta.* d) A. D. MCCLVI. Bernardus dux Car. *(p.* 198, *l.* 5*).* — Ulr. et Philippum *(p.* 198, *l.* 33*) A* 2 *(aliquotiens mutila) exhibet.* e) *sic Ioh.* ex Alnulso *corr. B.* f) *praecedit deletum* collidebatur *B.* g) videbatur *Vulg.*

1) *Ib. III, v.* 491 *sq.* 2) *Haec fide non digna; cf. Lorenz, 'Deutsche Gesch.' I, p.* 150, *n.* 1. 3) *Cf. supra p.* 95, *n.* 2. 4) *Sat.* 6, *v.* 298 *sqq.*

quilibet nullius penam vel iudicium metuebat. Sicque per mundum procella huius turbinis seviebat, sicut Prosper[1] dicit:

Impia confuso sevit discordia mundo.

Ottac. 5508 sqq. 1256. Hoc anno inclitus dux Bernhardus Karinthie rebus excessit humanis et[a] in monasterio sancti Pauli in valle Laventina ordinis beati Benedicti cum priscis ducibus sepelitur. Hic curiositatis causa cum quodam sibi dilecto, suorum secretorum conscio, mundum lustrans venit Argentinam Alczacie civitatem et ibidem quesitus undique repperitur et per crucem sibi connatam inter scapulas ducis Karinthie filius cognitus a querentibus proclamatur. Deinde venit Bohemiam, ibique regis filia Iuta nomine in die magne festivitatis, quam specialiter consueverat venerari, peregrinos, clericos, divites et pauperes colli- *f. 54. gebat, aquam manibus *hospitum infundebat, fercula preponebat, post mensam munera tribuebat. Contigit autem Bernhardum cum suo comite huiusmodi gaudiis interesse, et cum aquam de manibus puelle suscipere debuisset, aureum annulum, precioso lapide insignitum, ex digito eius traxit, nobile spolium faciens; quod dum ministri deprehenderent eumque invadere conarentur, puella prohibuit dicens hunc non esse popularem, sed preclari germinis, qui talia facere presumpsisset. Sicque abiens de preda tanta animum extulit generosum. Audiens quoque patrem Hermannum ducem et fratrem suum Ulricum mortis debitum exsolvisse[b], Karinthiam proximavit, recipiens se in castro quod Himelberch[c] dicitur, optimatibus terre se nunciat advenisse. Qui exhilarati[d] super herede legittimo eum in principem sollempniter sustulerunt[e] predictamque[f] puellam Iutam, regis Bohemorum filiam, sibi sorciens conthoralem; ex qua genuit tres filios, Bernhardum, Ulricum et Philippum. Fundavit eciam monasterium ordinis Cysterciensis in 1234. marchia Sclavonie, quod Fons Sancte Marie dicitur, prope castrum Landestrost[2], in quo ipsa ducissa cum Bernhardo filio ante altare beati Iohannis evangeliste sub quodam

a) et — sepelitur *om. A* 2. b) exolvisse *A* 2. c) Hymelb. *A* 2. d) exhilerati *c.* e) *sic Ioh. corr. ex* extul. *B.* f) predictam Iutam sibi matrimonio copulavit *A* 2.

1) *Poema coniugis ad uxorem, v.* 29. 2) *Maria-Landstrass in Carniola, filia Victoriensis coenobii; cf. 'N. Archiv' XXVIII, p.* 147, *n.* 4; *Janauschek, Or. Cist. I, p.* 247. *de tempore.*

lapide, qui eorum insculpta habet nomina, requiescit. Hic princeps oppidum quod Querimonie-vadus, alio nomine Chlagenfurt dicitur, iniciavit, situ suo, rebus victualibus et venalibus oportunum. Ad quod intrantes nobiles de Hailek, Haidenricum et Albertum fratres, duasque portas muratis edificiis munientes prerogativa libertatis extulit speciali. Et dum vallum[a] novum sedulitate maxima effoderet, ut stagnum sanctorum Primi et Feliciani[1] ad structure sue diversa necessaria traheret, abbas Victoriensis monasterii[2] haut longe positi veniens, indutus sacris, cohibuit cum sanctorum reliquiis et baculo pastorali, alter Iosue[3], qui soli vetaverat progressum et Iordani fluvio preceperat[b] pro salute populi retrocessum[c·4]. Ulricus patri in ducatu Karinthie et do- *f. 54'. minio Carniole *successit; sed Philippus magis ac magis *Ottac. 5316 sqq.* insolescens per sedem apostolicam excommunicatur, et per *ib. 6167 sqq.* dyocesim tam religiosorum quam secularium populus circa eum aliter atque aliter variatur. Quidam Deum metuentes a divinis cessabant, quidam sue partis hoc pro nichilo reputabant, sed contumaciter celebrabant, immo verius prophanabant, et sibi ipsis in posterum difficultates et gravamina maxima procurabant.

Anno Domini MCCLVII. Ulricus Secoviensis episcopus *ib. 5354 sqq.* ad metropolim postulatur; qui licet multum obsisteret, tan- 1257. dem consenciens, ad curiam profectus, magne pecunie pro *ib. 5883-5913.* iure curie debitor est effectus[5]. Rediens autem repperit Stephanum Bele regis filium Petoviam obsidere, quem litteris apostolicis commonuit[d], ut desisteret ab hoc cepto. Qui respondit non contra ecclesiam, sed contra Fridericum de Petovia se venisse. Multis autem tractatibus intervenientibus et nichil pro presule facientibus, Ungaris pro tribus marcarum milibus Petovia obligatur suo tempore eximenda; et ob hoc Ungari dicuntur in Petovia habitacionis sue solium habuisse.

Anno Domini MCCLIX. Ulricus episcopus, dum redire *ib. 5932-6226.* disposuisset a marchia in Salczpurgam, lustratis suis castris ab Ulrico duce Karinthie invaditur prope Rastat, et ancipiti pugna gesta dux victoriam habuit et presulem retrocedere

a) ll *expuncto fortasse Ioh.* vadum *scribere voluit.* b) precep. *Ioh. post add. B.* c) *seq. in B* precepit, *quod Ioh. delevit.* d) *ex* commovit *Ioh. corr. B.*

1) *Hodie Wörther See in Carinthia.* 2) *Fridericus.* 3) *Cf. Ios.* 3, 16. 10, 12 *sq.* 4) *Fabulosa ex parte; cf. supra p.* 134, *n.* 1—2. 156. 5) *Cf. supra p.* 156, *n.* 7. *et Ottac. v.* 8277 *sqq.*

Ottac. 6221 sqq. compulit. Qui in castrum Volkenstain captivus[a] adducitur ibique aliquamdiu in custodia non sine ulcione divina illius, qui manus in eum miserat[1], conservatur[2]. Hec victoria Philippum non modicum in sua contumacia roboravit.

1260. Hoc anno Albertus Magnus, nacione Swevus, de oppido Laugingen, de ordine Predicatorum lector Coloniensis, Ratisponensis episcopus[3] est effectus.

Mart. Imp. 1260. *(Sept. 4).* *f. 55. Hoc eciam anno Meinfredus rex Sycilie in adiutorium Senensibus venit contra Florentinos et Lucanos; et Florentinis fidem non servantibus sue parti et declinantibus pluribus *ad Senenses, sex milia hominum Lucanorum atque Florentinorum in prelio sunt prostrata; ubi Meinfredi virtus est maxime commendata, et pape et cardinalium mens ad stridorem dencium[4] sauciata.

Ottakarus autem in cubili suo meditatur, quomodo extenderet alas suas et virium suarum palmites[5] dilataret et diffusius propagaret, Oracium[6] non adtendens, qui dicit in lyricis:

Lacius regnes avidum domando
Spiritum, quam si[b] *Libiam remotis*
Gadibus iungas.

Quomodo[c] Ottakarus Belam vicerit et Styriam acquisierit. Capitulum VI.

Ottac. 6284 sqq. *Mart. Imp.* Anno[d] Domini MCCLX. Styrienses ab Ungaris angustati Ottakarum invocant, ut succurrat. Quod dum Bela comperit, Stephanum filium suum ad devastandos fines Styrie[e] destinavit; Ottakarus autem respondit cum Ungaris se habere treugas et non posse nec velle pacem infringere nec pro tunc succurrere tribulatis. Comes vero de Hardek extra regis condictum cum decenti multitudine pugnatorum veniens Styriam[f] delectabiliter est susceptus et iunctis sibi Styriensibus festinum Stephano incutit retrocessum. Interea treugis elapsis Ottakarus astruit sibi pacem violatam, Styriam introivit et ab omnibus susceptus oblatam[g] terram

a) add. capt., *quae Ioh. transposuit B.* b) si rem. Gad. Libiam iungas *A* 2. c) *inscriptio capituli minio scripta B.* d) A. D. MCCLX. — sunt nupcie *(p. 202, l. 11) A* 2. e) Styriensium *A* 2. f) in Styriam *A* 2. g) obl. sibi t. *A* 2.

1) *Cf. Ioh.* 7, 30: et nemo misit in illum manus. 2) *Cf. supra p.* 96, *n.* 1. 3) *Cf. Flores temp., SS. XXIV, p.* 248. 4) *Cf. Matth.* 8, 12: stridor dentium. 5) *Ps.* 35, 5: iniquitatem meditatus est in cubili suo; *Ier.* 48, 40: quasi aquila . . . extendet alas suas; *Ps.* 79, 12: extendit palmites suos ad mare. 6) *Carm. II,* 2, *v.* 9—11.

interpolatim per terre nobiles ordinavit, deinde Miletum quendam Bohemice gentis ad presidatum ipsius provincie deputavit. Bela coacto exercitu ducentorum milium cum Comanis* iuxta Marcham fluvium in Austria[a] castra figit, Ottakarus centum milibus adunatis Ottonem marchionem Saxonie, Philippum electum Salczpurgensem, Ulricum ducem Karinthie secum habens, contra Belam acies instruit et componit**. Nobiles quosdam, quos ad custodiam in civitatem Laham deputaverat, egressos Comanorum cepit gens crudelis et peremit; quod Ottakari cor amarissime vulneravit. Die autem condicto prelium*** committitur durum nimis, in quo Bela graviter iaculatus cum Stephano filio suo presidium fuge petit. Tanta ibi fuit *armorum collisio tantusque pulvis, ut vento flante vix homo hominem cognosceret clara die; sed et preter eos qui gladio corruerunt fugiencium novem[1] sunt milia submersa. Princeps Comanorum captus suspenditur; qui se tantis spadonibus exemisset, quantis capillis caput suum extitit coopertum, sed facultas sibi seviente Otakaro non dabatur. Qui[b] iuxta Oracium[2] in carmine lirico de labore prelii lassos et tristes affatur amicos:

Ottac. 6727 sqq. et Mart. — 1260. *(Iul. 12).* — **f. 55'.* — *Ottac. 7461 sqq.*

Ibimus, o socii comitesque.
Nil desperandum,
O fortes peioraque passi
Mecum sepe viri!

*) *Pro* cum Comanis *A* 2: habens eciam Comanos et diversorum paganorum orientalium naciones. *Mart. Imp. cf. Ottac.*

**) *Pro* et componit — amarissime vulneravit *(l. 10) A* 2: inter quos dicitur habuisse septem milia equorum ferro coopertorum. *Mart. Imp.*

***) *Verba inde a* prelium — submersa *(l. 16) A* 2 *paululum immutata exhibet:* bellum inchoatum est, ubi ex collisione equorum et armorum tantus pulvis de terra surrexit, ut media et clara die vix homo hominem cognoscere potuit. Tandem Bela graviter iaculatus cum Stephano filio suo fuge presidium petit; sed et preter eos qui gladio corruerunt fugiencium plus quam novem milia in quodam fluvio profundo, quem transire debuerant, submersi dicuntur. *ib. et Ottac.*

a) fl. Austrie *A* 2. b) Qui — sepe viri *(l. 24) om. A* 2.

1) *Cf. Ottac. v.* 10804 *sqq. Numerum* 14000 *Ottac. v.* 7452. *et Mart. Oppav. ad a.* 1260. *exhibent; cum in D (p.* 135, *l.* 19*) idem numerus legatur,* novem *errore auctoris vel scribae scriptum esse videtur.*
2) *Carm. I,* 7, *v.* 26 *sq.* 30 *sq.*

Ottac. 7498 *sqq.* Et sic Ungariam est[a] ingressus, quam in[b] nichilum penitus redegisset, nisi ad omne beneplacitum suum Bela nuncios direxisset.

Otto autem marchio et Ulricus dux se interponentes totum disturbium ad hanc clausulam perduxerunt, ut Bela Styriam Ottakaro resignaret cum omni iure, quod sibi in ea competere videbatur, et nullam amplius faceret exigenciam super ea; quod firmatum est fortissimis instrumentis et connubio mutuo, scilicet quod filius Bele Bela dictus neptem Ottakari, Ottonis marchionis filiam[1], acciperet in uxorem, et die ad hoc prestituto habite sunt nupcie cum maxima gloria huius mundi. Bela ibi stipatus fuit multis principibus, regibus, ducibus, comitibus, baronibus de suo germine et sibi subiectis, qui omnes in suo cultu et, sicut[c] uniuscuiusque nomen decuit, resplendentes coronis aureis, vestibus variis procedebant; expensarum inpendia, novorum militum tyrocinia, ministrorum officia et ornatum, distinctiones et discrimina, ludorum tripudia silenda pocius arbitror quam dicenda. *Esth.* 1, 1. 3 *sqq.* In qua festivitate uterque rex[d] Assuerum *super centum XXVII* regnantem *provincias* emulabatur, qui *grande convivium principibus suis fecit* et *divicias glorie* atque potenciam, *regni sui iactanciam,* auri argenti, lapidum, vasorum, lectulorum, pavimentorum diversorum colorum *Ottac.* genera et precia demonstravit. Sponsa eciam marchionis[e].

. . . .

a) est *Ioh. post add. B.* b) quam penitus devastasset *A* 2. c) sicut *Ioh. post add. B.* d) *seq. deletum* Assyriorum *B.* e) *inde ad principia tertii capituli libri secundi lacuna in B, quia, ut manus s. XV. in margine inferiori f.* 55'. *annotavit:* hic deficit unus quaternus libri primi et secundi.

1) *Cunigundem.*

LIBER I. (REC. A 2).

(Excerpta Staindeliana[1]*).*

Anno Domini MCCLXI. Otakarus in funiculo vanitatis *f.* 16'. *Ottac.* 9196 *sqq.* trahens iniquitatem[2] sine timore Dei aliene libidini inservivit thoro sue coniugis non contentus[3] et, ut eam repudiaret, studiosissime perquisivit, labem sterilitatis et non aliud allegando, superbiam eciam incontinencie et avaricie socians, nimis eciam intentus susurronibus et mendaciorum *ib.* 11830 *sqq.* fabricacionibus subditos conturbavit et aliquos impie interemit[4]. Margaretam itaque coniugem suam iuris ordine non *ib.* 9253 *sqq.* servato repudiat et tenui admodum sustentaculo in Chrembsa *ib.* 9370 *sqq.* locat et, sicut fertur, extingui per toxicum procuravit. Et mox *ib.* 9261 *sqq.* Kunigundam filiam magni principis Mazzovie, que est inter Ruthenos et Lituanos provincia in medio situata, neptem Bele ex filia, duxit in uxorem, mira corporis *pul- **f.* 17. chritudine venustam, quam Prage in nupciis per Moguntinum episcopum sollenniter coronavit. Gerdrudim marchionissam, *ib.* 6515 *sqq.* quia filiam suam, quam ex Ruthenorum regis filio[a] pro- *cf.* 2445 *sqq.* 2630 *sqq.* genuit, Stephano filio ducis Zagrabie coniunxerat, in opidum quod Feustricz[b] dicitur, positum in metis Sclavonii ducatus, cum dedecore collocavit. Que postea cum dolore et gemitu in Misnam ad Constanciam materteram[5] commigravit ibique in monasterio sanctimonialium vitam terminavit.

a) *seq.* ducis *delet.* b) Seustnicz *c.*

1) *Cum pars non modica, quae in B sequebatur, deperdita sit, inde excerpta, quae nobis Iohannes Staindelius in cod. Monaci in tabulario regni Bavariae, sign. 'Klosterlitt. Formbach* $5^1/_2$*' asservato e Libro certarum historiarum tradidit, integra exhibemus (A 2), praesertim cum codex Iohannis Vict., quo Staindelius usus est, non multum a B discrepet.* 2) *Is.* 5, 18: qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. *O. H.-E.* 3) *Cf. consilium, quod Ottacaro pater secundum Ottac. v.* 1809—1815. *dedit, de quo Ioh. fortasse cogitavit.* 4) *Cf. Ottac. v.* 13337 *sqq.* 16558 *sqq.* 31615 *sqq.* 5) *Cf. ibid. v.* 1274—1278.

Mart. Opp. cf. Ottac. 77 sqq. Anno Domini MCCLXIII. Urbanus papa, ut Mainfredum radicitus extirparet, Carolum comitem Provincie, fratrem Ludovici regis Francie, ad regnum et coronam Sicilie invitavit et sibi idem regnum, ut a dicto Manfredo, detentore ipsius, recuperaret, contulit; qui gavisus cum maximo se disposuit apparatu.

Mart. Opp. Anno Domini MCCLXV. predictus Carolus, qui pro recuperacione regni Sicilie per Urbanum papam vocatus fuerat, Romam, ubi tunc in senatorem electus fuerat, navigio venit et a papa Clemente in regem Sicilie coronatur[1].

Ottac. 285 sqq. Mart. Opp. Anno Domini MCCLXVI.[2] Carolus contra Mainfredum pugnaturus Apuliam intrat, iam suum esse asserens regnum. Cui Manfredus non segniter occurrens, ex opposito castra locans, et ante ingressum prelii quatuor milia pugnatorum ex aciebus Mainfredi *vel corrupti pecunia sive ignavia vel perfidia sive eciam pro papali sentencia ad partes Caroli migraverunt. Et dum se Manfredus cerneret derelictum, ingemuit et vires extulit maximam stragem faciens; novissime cum pluribus cadit, sicque Carolus Siciliam, Apuliam cum titulo regni Ierusalem[3] est adeptus. Fertur, quod papa mandaverit corpus occisi lapidibus obrui et incendio conflagrari[a] et super tumulum, ut moris est, prohibuit signaculum crucis fieri. Filiarum Manfredi una in captivitatem ducitur, ne per nupciale connubium cuiuscumque principis adversitatem Carolo suscitaret[4]. Altera in Aragonia consistens cum carnis propinquis lamentum induit et merorem.

*f. 17'.

ib. 2743-3105. Eodem[5] anno Conradinus filius Conradi filii Friderici secundi imperatoris a senatu Romano et civitatibus invitatur; cur regnum opulentissimum Sicilie tamquam hereditarium non requirat et Carolum invasorem eius coerceat, admirantur. Cui cum crebrius huiusmodi legacio fieret, communicato consilio matris et Ludovici comitis palatini atque Friderici marchionis Badensis et ducis Austrie cum multis nobilibus Italiam ingreditur; et veniens ad campestria, que se inter Mantuam et Veronam[6] offerunt, undique honorifice est receptus. Ibique Ludovicus palatinus propter mandatum apostolicum ab eo discedens — papa enim ubique promulgari iussit Carolum regem Sicilie coronatum et devotum ec-

a) conflagari *c.*

1) *Cf. supra p.* 97, *n.* 3. 2) *Ottac. v.* 967—969. *haec perperam anno* 1265. *attribuit.* 3) *Cf. supra p.* 98, *n.* 2. 4) *Cf. Ottac. v.* 397—99. 931—74. 3636 *sqq.* 4790—4800. 5) *Cf. ibid. v.* 3538—3542. 6) *Cf. supra p.* 162, *n.* 2.

clesie filium, Conradinum autem contra eum molientem (*Ottac.*) excommunicatum et omnes sibi adherentes maledictionis anathemate condempnatos —[1]. Conradinus itaque parvipendens (*Mart. Imp.*) domini pape excommunicacionem contra dominum Carolum cum Theotunicis quam plurimis Lombardis et Tuscis adiunctis salvus usque Romam pervenit, ubi cum imperiali *more a senatu gloriose (*f. 18.) fuisset receptus, associato sibi senatore Urbis domino Heinrico, fratre regis Castelle, Gerardo comite Pisano[2] cum multis Romanis et aliis innumeris ad se confluentibus contra regem (*Ottac.*) Carolum Apuliam intravit et bellum campestre parat. Et primo (1268. (*Aug.* 23).) quidem congressu plurimis interfectis Francigenis et Provincialibus Carolus cum mille pocioribus in fugam vertitur, et victoria blanditur Conradino; moxque populus eius temere ad spolium est dispersus, paucis secum remanentibus, quieti operam dantibus et armis depositis sopore lassa membra reficientibus. Quod comperiens Carolus clandestino impetu irruit super eos, et excitato clamore celeri commixtione pugna conseritur, absentibus tardantibus; Conradinus cum Friderico marchione, comite Pisano[2] et multis aliis capitur et in Neapolim transportatur ibique per annum[3] cum eximiis concaptivis in solacio vixit. Carolus itaque, quid de captivis suis ageret, sollicite per- (*ib.* 3106-3477.) quisivit; papa persuasit in eos fieri ulcionem, Otakarus mandat, quod eos vivere nullatenus expediret, metuens, quia Conradinus de sanguine regum et imperatorum processerat, Fridericus autem de germine ducum Austrie pullulaverat, ne forte sibi iactura rerum vel honoris ab eis in posterum oriretur. Comes autem Flandrie, gener Caroli et adiutor, persuasit fieri amiciciam, ita ut Conradinus filiam Caroli, Fridericus marchio sororis sue natam duceret[4], et sic concordia firmaretur, et tam alti sanguinis rami non tam temere et precipitanter resecarentur in vigore tam floride iuventutis. Quo consilio Carolus reiecto, rediens Neapolim preconis voce valenter iussit clamari, hostes et invasores *regni sui ut omnes con- (*f. 18'.) veniant perimendos. Quibus in publicum productis purpura et scarletum substernitur pro reverencia regii sanguinis excipiendi; dispositisque disponendis prius Fridericus marchio

1) *Deesse aliqua videntur.* 2) *Cf. supra p.* 97, *n.* 2. 162, *n.* 4.
3) *Sed nota Iohannem supra p.* 214, *l.* 11. *Ottacarum secutum esse, qui expeditionem ac mortem Conradini ad a.* 1266. *narrat, cum Martinus Oppav. a.* 1268. *praebeat. Cf. et Ottac. v.* 3111. 4) *Ioh. confudit quae Ottac. v.* 3115—3121. *refert, consiliis comiti Flandriae attributis (ibid. v.* 3498—3506*) rerum seriem ab Ottacaro traditam non servans.*

Ottac. decollatur; cuius caput precisum *Ave Maria* publica audiencia
1268. resonabat, audientibus et flentibus plurimis, qui convenerant ad spectaculum hoc tam grande. Quod complectens Conradinus et deosculans, ad se stringens, fletu et eiulatu iuvenis innocentis atque sodalis amantissimi mortem atque suam, quam pro paterna hereditate passurus esset, voce lacrimabili commendavit in districtissimi iudicis examine perquirendam. Et proiecta cyroteca in aera Petro regi Aragonie et suis filiis omnia iura sua in regno Sicilie et Apulie per quendam militem deferendam[a] publice resignavit. Porro mater regis Aragonie fuit filia regis et regine Hispanie, que fuit soror Friderici imperatoris
ib. et amita Conradi regis, genitoris Conradini[1]. Quo peracto oracionem faciens collum prebuit cum undecim viris valde preclaris, suis concaptivis tam Suevice quam alterius nacionis. Inter quos comes Pisanus et de Hůren[b] vir nobilis[2], cum eo pariter sunt truncati. Sicarius quidam, qui caput eius abstulit, cum alius nullus presumeret, a Carolo capite pro presumpcionis et temeritatis ausibus spoliatur, iustam mercedis retribucionem recipiens in se ipso.
ib. 3478 *sqq.* Comes Flandrie accepto, quod iuvenes deberent collicidio perimi, ut eos eriperet, quantum potuit festinavit; et comperto, quod exempti essent in[c] hac vita, dolens ad propria revertitur. Petrus ergo rex Aragonie, auditis que acci-
**f.* 19. derant, nocte dieque *instigatus ab uxore vindictam facinoris perpetrati in consanguineum et assecucionem regni sibi testati strennue meditatur[3]; quod postmodum navali prelio obtinuit.

ib. 10127-56. Anno Domini MCCLXVIII.[4] Ulricus dux Karinthie Philippum fratrem suum, electum Salczburgensem, de fluctibus periculosi status volens extollere cum intercessoriis Otakari ad Aquilegiense capitulum properavit et, ut susciperetur ad regimen illius ecclesie, laboravit. Ad quod dum favor aliqualis accederet aliquorum, in spem bonam statuitur promissionibus quibuscumque; sed nondum inte-
1269. *(Oct. 27).* graliter consumatis dux graviter infirmatus decessit. Hic construxit monasterium Carthusiense quod Vallis-iocosa dicitur in suburbanis Laybacensibus, habuitque duas

a) *sic c. (scil.* cyrotecam*).* b) *sic c.;* Hůrnaim *A*; Hurneim *C* 3; Hůrnein *D.* c) *sic c.; fort. delendum.*

1) *Haec falsa omnino.* 2) *Cf. supra p.* 137, *n.* 2. 3) *Cf. Ottac. v.* 3638 — 5209, *praeter quem Ioh. hoc loco alterum auctorem habuisse videtur.* 4) *Ex Ottac. v.* 9771 *sq.; cf. ibid.* 10128.

uxores, quarum prima vocabatur Agnes fuitque filia ducis Meranie[1], fratris Heinrici marchionis Histrie et Berchtoldi patriarche Aquilegiensis; ex qua genuit filium, qui in monasterio Fontis Sancte Marie, quod Landestrost dicitur, ordinis Cisterciensis, in Marchia est sepultus, et filiam, que in Victoria monasterio similiter Cisterciensi in Karinthia tumulatur. Ipsa vero ducissa moriens in monasterio Sitich ordinis Cisterciensis in Carniola sepelitur. Post hanc alteram duxit, que similiter Agnes dicebatur et fuit filia Hermanni Badensis marchionis ex *Ottac.* 2647—73.
Gerdrude sororque Friderici, qui cum Conradino a Carolo rege gladio est percussus[2]. Hanc moriens viduam sine heredibus reliquit; que postea Ulricum comitem de Heunberg duxit, ex quo genuit duos filios, Fridericum *et Hermannum comites, et eciam filias, ex quarum una *f. 19'.
comes Ulricus de Phannberg processit, ex altera Fridericus Libertinus de Seunegk, iam comes Celeye[a] titulatus[3].

Hoc[4] anno Otakarus profectionem parat in Prussiam, *ib.* 9591—9776.
Australibus virum prudentem[5] de Pergaw, Styriensibus Ulricum[6] de Liechtenstain preficiens; et veniens in Poloniam ad monasterium Trebnicz Cisterciensis ordinis sanctimonialium, ubi corpus beate Hedvigis ducisse quiescit, visitatis reliquiis illius eiusque patrociniis commendans se[7], accepta cruce ab episcopo Olmuncensi Brunone viam carpit. Et dum procedere non valeret propter stagna, que non fuerant ob lenitatem hyemis congelata, post labores et expensas maximas est reversus; et misit *ib.* 10170-214.
prepositum Brunensem, ut sibi Karinthiam et Carniolam[8] infiscaret, eo quod pacta haberet cum Ulrico duce, si quis eorum sine heredis dono decederet, alter eius principatus et dominia possideret. Qui veniens parum profecit, immo in pluribus locis multis contumeliis est affectus, quia incole in utraque terra Philippo fratri ducis Ulrici et Bernardi filio reddere se decreverunt[9]. Qui Philippus

a) Celeya *c.*

1) *Ottonis I.* 2) *Cf. Ottac. v.* 1198—1212. 9244—9248. *cum v.* 2818—2823. 3341—3416. 3) *Cf. supra p.* 138, *n.* 1—3. 4) *Ex Ottac. v.* 9771 *sq.* 5) einen degen mære *Ottac. v.* 9662. 6) *Ottonem Ottac. v.* 9657. *perhibet.* 7) *Haec Ottac. expressis verbis non dicit; sed non dubito, quin Ioh. ea ex eius v.* 9611—9614. *concluserit.* 8) *Cf. Ottac. v.* 10182. 9) *Horum quaedam ex Ottac. v.* 10454—10460. *profecta. Cf. supra p.* 174, *n.* 2.

Ottac. 10454—500. pacta fratris cum Otakero parvipendens que capere poterat capiebat.

ib. 9777—10083. Anno Domini MCCLXIX.[1] Otakarus nobiles Stirie ad se vocat, scilicet comites de Phanneberg, de Wildonia, de Liechtenstain, de Stubenberg, de Petovia, viros nobiles, ad omnia probitatis opera probatos. Contra quos statuit quendam falsidicum, qui dixit se audisse et a se consilium eos postulasse, *f. 20. *ut Stiriam ad alium dominum transferrent, quia rex nimis tyrannice eis dominaretur. Comes autem Heinricus de Phanneberg dum pro se et omnibus monomachie certamen peteret singulare ad comprobandam innocenciam eorundem, sermo regis prevaluit, audire recusans omnes compeditos per castra Bohemica sequestravit et dure satis in custodia conservavit[2].

Ottac. 10215-11546. Hoc anno[3] Bela senior rex Ungarie moritur, et venit 1270. ad eum filia sua, socrus Otakari, de Mazzovia[a], que surripuit quedam preciosissima iocalia ad regis coronam pertinencia et mox ad Otakarum clam transmisit. Que Stephanus post mortem patris amicabiliter peciit sibi reddi; quod Otakarus moleste ferens asseruit super hoc nil penitus constare; Stephanus autem bello instaurato Otakarum invadere satagebat. Sed et Otakarus cum suis, quos habuit[b], eciam captivos Stirienses tamquam ad bella doctissimos alloquitur et liberos dimittit, ut in hoc necessitatis articulo sibi fideliter adhereant, deprecatur; et laxati ad prelium *ib.* secum alacriter accinguntur[4]. Cumque reges mutuos sibi prebuissent conspectus ad congressionem, ad biennium negocium est treugatum. Quas treugas Stephanus interrumpens contra Otakarum surrexit; sed et Otakarus sui ipsius[c] non incompos adeo Stephano valide obviavit, ut, si socrus eius *ib.* 10027-120. non intervenisset, totum regnum Ungarie devastasset[5]. Quibus ad concordiam adunatis Stirienses, postquam in captivitate peregerant ebdomadas quadraginta sex[d], ad suos lares cum gaudio redierunt[6], Otakari memoriam in perpetuum habentes.

a) Nazzovia *c.* b) *quaedam verba omissa esse videntur. O. H.-E.* c) suipi9 *c.* d) *cf. supra p.* 138, *n.* k.

1) *Cf. supra p.* 138, *n.* 3. 2) *Confuse Ioh. rerum seriem, quam in Ottac. Chronico legit, refert. Cf. supra p.* 138. 171 *sq.* 3) *Ex Ottac. v.* 10216 *sq.* 11544 *sqq.* 4) *Stiriensium liberationem Ottac. ante bellum Ungaricum factam esse tradit; Ioh. et rerum ordinem turbavit et quaedam, ut regis allocutionem, commentus esse videtur, de verbis cogitans, quae regem post pacem ruptam cum Stiriensibus fecisse apud Ottac. v.* 10977—10997. *legit. Cf. supra p.* 172, *n.* 1. 2. 5) *Cf. supra p.* 138. 172, *n.* 4. 6) *Non personarum, sed rerum ademptarum restitutionem rex secundum Ottac. tunc Stiriensibus promiserat; cf. et supra p.* 138, *n.* 4.

*Anno Domini MCCLXX.[1] Otakarus Karinthiam et Car- *f. 20'. Ottac. niolam apprehendere cogitavit et coacto in unum exercitu 10453-700. copioso primum Laybacum in Carniola aggrediens oppugna- 1270. vit et circumquaque Philippi fautoribus totis viribus resistebat, ipsum oppidum cum castro instrumentis bellicis, machinis et tormentis fortiter perurgebat, sed et cetera castra et municiones fiduciam habentes, si Laybacum persisteret, eciam se salvari. Quod dum succursum erepcionis non haberet, cum tota terra manibus Otakari se subiecit. Cernens Philippus, quod inferior esset, sibi vix veniam impetravit omniaque resignans necessaria victus et impendia necessitatum in Chrembsa civitate Austrie recipit. Deinde[2] Otakarus in Carniola expeditis rebus in Karinthiam properat et multis resistentibus graviter punitis nichilominus est receptus. Privilegium terre cum bulla aurea de ducatus investitura in civitate Sancti Viti sustulit et in Bohemiam destinavit, et sic terrarum illarum dominus est effectus. Et transiens canales, Forum[a]-Iulii lustrans[3], Bohemorum *ib.* animos, qui eum comitabantur, traxit altitudo moncium in stuporem arbitrancium se Romanos limites attigisse. Ibi Portum-Naonis acquisivit, animo gerens, ut a mari usque ad mare et ad terminos orbis terre potenciam suam dilataret. Et sic vasallus ecclesie Salczburgensis[b] factus, rebus dispositis, in Karinthiam est reversus ibique a Friderico presule Salczburgensi in Frisaco feoda sua sus- *ib.* 11817-839. cepit, fidelitatem ecclesie repromittens; ordinavitque terras[4], *ib.* 10648-657. in Karinthiam Albertum de Vran[c], pincernam de Hauspach *ib.* 10589 *sq.* in Carniolam capitaneos deputavit. Sed non longe post Ulricum de Dŭrren*holcz Karinthie, Carniole, Fori- *f. 21. *ib.* 11830-963. Iulii[d] presidem statuit generalem. Otakarus his patratis Bohemiam revertendo per descensum Trahe fluminis in Stiriam iter flectit. Et cum undique reverenter exciperetur, Seyfridus de Mårenberg pressus corporis molestia transeunti regi occurrere non valebat; quod rex versucie sue deputans eum sibi precipit vinctum consignari, pollicens

a) foriiulii *c.* b) Aquilegiensis *legendum.* c) yran *c.* d) foriulii *c.*

1) *Ottac. et Ioh. rec. D (p.* 138, *l.* 26*) h. l. a.* 1269. *habent, cum C*3 *(p.* 100, *l.* 14, *cf. n.* 2*) et A (p.* 174, *l.* 13*) aeque a.* 1270. *perhibeant.* 2) *Ioh. iterum ordinem invertit, cum Ottac. iter regis in Karinthiam ante pacta cum Philippo inita referat; quae sequuntur Ioh. non ex Ottac. accepit.* 3) *Cf. p.* 139, *n.* 1. *et p.* 175, *n.* 2. 3. 4) *Pluries hoc loco Ioh. rerum seriem ab Ottac. traditam ut corrigeret, immutavit; cf. Ottac. v.* 10648 *sq. et* 11830 *sq.*

Ottac. premium super eo. Quod dum ambiret Ortolfus miles de Gråcz, invitatum Seyfridum ad epulas mense sue captum Ulrico de Durrenholcz consignat, qui mox eum regi in Bohemiam vinctum misit. Rex autem astrictum Seyfridum cauda equi per plateas iussit trahi, deinde crurifragio, suspendio, concussione capitis et excerebracione morte horribili transtulit ex hac vita. Deinde per plures noctes visa sunt lumina clarissima a pluribus fide dignis super eius tumulum, viri innocenciam contestantes. Sicque Otakarus iam a mari orientali Prutenorum usque ad mare Adriaticum Venetorum dominabatur, ad amplius aspirando.

*LIBER[a] SECUNDUS. *(REC. A).* *f. 7'.

De statu regni in Alemannia corrupto. Capitulum primum.

Anno eodem, scilicet MCCLXXI, *non erat*[b] *pax in-* 2. Par. 15, 5. *gredienti et egredienti,* sicut scribitur in[c] verbis dierum[1], et in libro Iudicum: *In diebus illis non erat rex in Israel,* Iudic. 17, 6. 21, 24. et *unusquisque quod sibi rectum videbatur faciebat*, et[d] ex hoc multa malicia latrociniorum, spoliorum et concussionum pene in omnibus regni angulis atque districtibus exurgebat[2].

Summus pontifex, sicut sepius[3], sic iterum elec- Ottac. 12488 sqq. toribus per excommunicacionis sentenciam[3] iniungebat, per nuncios sollempnes precipiens atque mandans, ut principem et advocatum eligant Romane rei publice sine *fermento malicie* et avaricie, virum utilem et 1. Cor. 5, 8. probatum. Causa autem fuit, quia in Ythalia res imperii ceperant reflorere, et regis Arrogonie filii regnum Sicilie 1286. potenter et sine omni molestia possidere, super[e] quo sedes anxia dolere maxime videbatur, cuius aversionem huiusmodi per Romanum principem fieri pro favore ecclesie sperabatur[4]. In Alemannia eciam in diversis partibus bona imperii quam plurimi rapiebant et iniuste possessionis titulo sibi per violenciam nullo obsistente attrahebant et multas incontinencias exercebant, nullusque ad regni iusticiam intendebat[5]. Movebat eciam papam, quod Ottac. 12442 sqq. electorum se corda et actus dispariliter variabant et obedire nunc dissimulabant, nunc in votis disceptabant, nunc, sicut

a) Liber sec. *in marg. sinistra.* b) erit p. egr. et ingr. *Vulg.* c) in v. d. *supra lin. add.* d) et — exurgebat *in marg.* e) super — sperabatur *in marg. signis et voce* pone *appositis.*

1) *Cf.* 3. *Reg.* 11, 41. 14, 19. *et saepius.* 2) *Cf. Ottac. v.* 77 *sqq.* 1051 *sqq.* 3) *Ex Ottac. v.* 2881 *sqq.* 2966 *sqq.* 4) *Haec Iohannes inspectis Ottacari v.* 3636 *sqq.* 5185 *sqq.* 13605 *sqq. commentus esse videtur.* 5) *Cf. Ottac. v.* 77—85.

Ottac. manifeste patuit, munera eorum manus et oculos inquinabant. *ib.* 12098 *sqq.* Nam primo quidem Thuringie lantgrafium elegerunt, qui propter honus senectutis sine corona novissimum diem clausit, alias vir celebris et magnarum virtutum preconio titulatus. Deinde in comitem Ollandie Wilhelmum[1], divitem et potentem, vota omnium diriguntur, cui licet honestatis 1248. merita subpeterent, civitatis tamen Aquensis[2] introitus est reclusus. Exacerbatus ad consilium procerum urbem vallat et civibus fortiter obsistentibus, dum quadam die circuiens lustraret, si aliqua parte sibi patere posset ingressus, quidam[a] sagittam iaciens ex adverso electum[3] regem letali vulnere sauciavit. Quo mortuo obsidio solvitur, populus dilabitur, et regnum sicut prius principe viduatur. Divisis item ab alterutrum[b] principibus ad electionem pertinentibus alii regem Bohemie[4] cupiebant, alii regis Hyspanie fratrem comitem Castelle, alii regem Anglie, quidam nobilem virum comitem de Henneberch expetebant, et manus suas implere singulorum[c] muneribus siciebant; sed pro tunc propter dissensum nichil ad effectum in hoc negocio perducebant[5]. Rex autem Bohemie, eciam parvipendens, una cum episcopo Moguntino sibi favorabili et marchione de Brandenburch[6] in comitem Castelle, fratrem regis Hyspanie, consenserunt et in eum sua desideria plenarie transfuderunt, quilibet pro se receptis quatuor milibus marcarum argenti a rege Hyspanie destinatis. Treverensis autem, Coloniensis, dux Saxonie atque palatinus regi Anglie sua vota sollempniter transmiserunt dicentes, quod sibi regnum magis competeret, quia regem Francie, adversarium suum, nullo modo valencius contereret, quam si coronam imperii optineret*.

*) *Hic in marg. Ioh. scripsit:* Nota: Hic igitur summus pontifex[7].

a) quida *c.* b) *sic c.* c) *corr. ex* singulos *et transpos. ex* mun. sing.

1) *Guillelmi nomen habet Mart. Oppav. p.* 471; *cf. C* 3, *supra p.* 92 *sq., D p.* 131, *B p.* 189. *O. H.-E.* 2) *Hoc Ottac. v.* 12166 *sqq. de Frankfurt civitate falso narrat.* 3) *Ottac. v.* 12205: der niwe kunic. 4) *Ordine mutato Ioh. Ottacarum exscribit; propositum namque Bohemiae regis et comitis de Henneberg eligendorum Ottac. v.* 12102 *sqq.* 12130 *sqq. anterioribus temporibus attribuit.* 5) *Cf. Ottac. v.* 12226 *sqq.; insuper de v.* 12411 *sqq. Ioh. h. l. cogitasse videtur.* 6) *Ottacarus postquam palatinum, Coloniensem, Treverensem, ducem Saxoniae electores Richardo, quem perperam regem Angliae dicit, favisse narravit, addit:* nu begunden in widerstreben die andern kurherren drî *(v.* 12258 *sq.).* 7) *Locus, qui ita incipit, legitur infra p.* 215, *l.* 8.

Quibus mittens pecuniam absque numero grates egit uberes, promittens suo tempore, si suum impleretur desiderium, ampliora[1]. Ipse quoque comes Castelle nichilominus diem electionis statutum per suos nuncios atque promissiones eis factas mancipandas effectui prestolatur. Palatinus pro rata sua fertur percepisse ex utraque parte marcarum argenti milia quadraginta[2]. *Ottac. 12384 sqq.*

De[a] Rudolfo comite de Habspurch et gestis eius mirificis. Capitulum secundum.

Porro in diebus illis fulsit[b] in superiori parte Swevie, intra regni gremium, comes Rudolfus de Habspurch in exordio moncium, ubi montis Iovis sive Iuliarum Alpium[3] a longe prospicitur celsitudo, inter lacum Alemannicum et Losannicum, sanguinis claritate, morum honestate, etatis maturitate, armorum strennuitate conspicuus, fama nominis undique divulgatus[4]. Quem Meynardus[5] dux Carinthie specialiter ac Bernardum[c] ducem Karinthie[6] Albertumque comitem Tyrolie[7], tamquam tria splendidissima sidera in firmamento, in orbe Romano, radiancia propter claros actus virtutis et constancie laudabiliter efferebat, cum in colloquio familiari cum familiaribus mencionem proborum virorum et illustrium faciebat. Nam Davit rex, sicut in cathalogo forcium eius invenitur, *cf. 1. Par. 11, 12. 15. 19.* tres fortissimos et nominatissimos legitur habuisse, licet constet eum quam pluribus fortibus stipatum semper in preliis extitisse. Hic igitur* Rudolfus contra presulem[8]

*) *In marg. scripsit Ioh.:* De Argentinensibus, de Peterlingensibus, de Veronensibus.

a) *inscriptio capituli in marg.* b) *corr. ex* fulcit *c.* c) *ex* bernardo *corr.*

1) *Cf. Ottac. v.* 12376 *sqq.* 2) *Numerum habet Ottac. v.* 12420. 3) *Ioh. Alpes Iulias, quae Carniolam a superiori Italia separant, partem Raeticarum Alpium perhibet, inductus fortasse verbis Rahewini, Gesta Friderici imp. III, c.* 25: per viam Iulii Caesaris, quae modo mons Iovis dicitur. *Ceterum Habsburg castrum prope Aare et Reuss flumina confluentia situm satis a monte Iovis distare nemo nescit; sed mons Iovis h. l. partis pro toto instar Alpes occidentales sive Raeticas significare videtur.* 4) *Cf. Ottac. v.* 12660—77. 5) *IV. comes de Tirol a.* 1258—1295. *et dux Carinthiae inde a die* 1. *Febr. a.* 1286. 6) *A.* 1202—1256; *cf. supra p.* 134, *n.* 1. 7) *Albertus III. ab a. circiter* 1190. *ad d.* 22. *Iul.* 1253; *cui sine filiis decedenti Meinhardus III. comes Goriciae, pater dicti Meinhardi IV, postea ducis Carinthiae, successit.* 8) *Heinricum de Neuenburg, a.* 1262—1274; *cf. Ottac.* 12596 *sqq., ubi de episcopo Basiliensi nihil, de ceteris hoc loco relatis perpauca narrantur.*

1273. et civitatem Basiliensem gravissimas hoc in tempore gwerras gessit, civitatem valenter obsedit, agros, vineas devastavit, omnia in circuitu, ortos[a], pomeria exstirpavit et bona tam pontificis quam civium, dampnis maximis illatis, per predas, per incendia detruncavit. Nec[b] civitas illa magna nec potens suam seviciam contra comitem temperabat, sed equa lance, quantum valuit, [detri]menta[c] et pericula eius et hominum procurabat. Et specialiter presul, [cum[c]] sui sanguinis esset[1], eum ceteris acrius infestabat*. Sicut autem illud genus hominum insidiarum astucias tempusque observare solet aptum ad suas versucias, Ovidio[2] teste, qui dicit:

Scit bene venator, ubi cervis recia laxet,
Scit bene, qua frendens valle moretur aper,

Dec. 24. *f. 3. Rudolfus nocte dominice nativitatis[3] per murum* civitatis fortissimis cinctus pugnatoribus irrupit, *Te Deum laudamus* fratribus Predicatoribus pro laude sacre noctis decantantibus letis vocibus et iocundis.

Mox armorum strepitus, per plateas discurrencium sonitus, omnes terorre[d] latent, et fugiunt cives rem insolitam audientes pariter et videntes, et civitatem admiracione atque stupore maximaque concussione replentes[4] suumque desiderium, si non ex toto, tamen pro mentis gaudio adimplentes, rebus gestis prospere, preda onusti, timore suo ibi relicto ad tentoria redierunt[5]. Que res Rudolfi nomen et gloriam per regnum undique dilatavit. Nichilominus obsidionem non deseruit, sed magnanimiter continuavit et usque in finem viriliter perduravit. Illum[e]

*) *In marg. post add.:* De verbo episcopi Basiliensis: 'Si Deus de throno suo se moveret, Rudolfus eam insideret'[6].

a) *transposita ex* pom. ort. *c.* b) Nec — infestabat *(l. 10) in marg.* c) *uncis inclusa abscisa supplevi.* d) terres (?) *corr.* terre *c.* e) Illum — expressum *(p. 215, l. 7) in marg. signo apposito.*

1) *De consanguinitate cf. tabulam genealogicam apud Redlich, 'Rudolf v. Habsburg' p.* 773. *et Chron. Colmar., SS. XVII, p.* 241, *et Matthiam Neuenburg., Böhmer, Fontes IV, p.* 154. 2) *Ars am. I, v.* 45 *sq.* 3) *Die* 24. *Dec. a.* 1273; *sed, nisi tota relatio posterorum fabula est, ante d.* 20. *Sept. hoc accidit, circa quam diem Fridericus burggravius de Nürnberg Rudolfum ad electionem accersivit, quae facta est die* 1. *Oct. a.* 1273; *cf. Redlich l. c. p.* 123. 4) *Scilicet Rudolfi milites.* 5) *Chron. Colmar., SS. XVII, p.* 242, *narrat Rudolfum magno cum periculo Basileam pertransiisse.* 6) *Cf. infra rec. B, lib. II, c.* 1.

virum natura beavit inter alia bona divinitus condonata, quia eum tribus filiis s p e c t a b i l i b u s et quinque filiabus D e o g r a t i s e t a m a b i l i b u s decoravit. Quos qualiter fortuna divino regulata moderamine provexerit, in subsequentibus est dicendum[1]. Quibus Deus omnibus *fecit*[a] *nomen grande iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra*, ut inferius est expressum. Ottac. 12658-718. 2. Reg. 7, 9.

Igitur[b] summus pontifex audiens electores tepescere et turpi questui insistere lucroque pecuniario inhiare, vehementer redarguit et sub anathemate sacrum imperium sic deflorari prohibuit, memorans ementes et vendentes columbas eiectos de templo et nummulariorum subversas kathedras atque mensas[2]. Illorum quoque versuum poterat reminisci, quos Iuvenalis[3] dicit: Ottac. 12483-478.

Prima peregrinos obscena pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt secula luxu
Divicie[c] *molles.*

Parvipendens eciam eorum animos sic corruptos Ovidianis poterat versiculis[4] subsannare[d]:

Aurea nunc[e] *vere sunt secula; plurimus auro*
Venit honos, auro conciliatur amor.
Ipse licet venias Musis comitatus, Homere,
Si nichil attuleris, ibis, Homere, foras.
⟨*Munera*[f. 5], *crede michi, placant hominesque deosque,*
Placatur donis Iupiter ipse datis⟩.

De[g] electione eius in regem et coronacione sua. Capitulum III.

Anno MCCLXXII.[6] Deus invenit *virum* secundum[h] *cor suum*, qui non emeret, cui nemo venderet[7], gratis susciperet, libere possideret regnum, quod non debet 1. Reg. 13, 14.

a) fecique tibi *Vulg.* b) *hunc locum superius inserere voluit auctor; cf. supra p.* 212, *l.* 30. c) Div. molles *in marg.* d) *post haec littera deleta.* e) sunt v. nunc *Ov.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* g) *inscriptio capitis in marg. dextera; in marg. sinistra fragmenta ex parte deleta alterius tituli:* de electione eius et coronacione eius. h) iuxta *Vulg.*

1) *In secundo et tertio libris huius operis; sed cf. et Ottac. v.* 12711—13. 2) *Math.* 21, 12: eiciebat omnes vendentes et ementes in templo et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit; *cf. Marc.* 11, 15. 3) *Sat.* 6, *v.* 298 *sqq.* 4) *Ars am. II, v.* 277 *sqq.* 5) *Ars am. III, v.* 653 *sq.* 6) *Annum e Martino Oppav., SS. XXII, p.* 442, *l.* 25, *adsumpsisse videtur.* 7) *Cf.* 1. *Mach.* 12, 36: neque emant neque vendant.

habere maculam neque rugam[1], divinitus previsum, eter-
Hebr. 9, 26. naliter ordinatum, *a mundi origine* in Dei providencia[2]
prestitutum; et[a] ne labes hec tam fetida regnum pol-
lueret, principes macularet, sacerdocium temeraret, ad
Ottac. 12474-800. iussum summi pontificis[b] electores in locum qui *Vadus*[c]-
Francorum[3] dicitur, eo sic vocatus, *quod* quondam *Karolus*
1273. (*Sept.* 29). *ad Saxones debellandos ibi*[d] *vadum per*[e] *Mogum fluvium*
invenerit, convenerunt. Ubi regum Anglie[4], Hyspanie at-
que Bohemie responsales sollempnes ac aliorum principum
affuerunt, ad quem finem electio tenderet, expectacione qua-
dam fluctiva animos erexerunt. Dum autem principes simul
conferrent et hinc inde mentis aciem ad diversas per-
sonas[5] regno proficuas et in diversis locis vel regnis
positos circumducerent, novissime in Rudolfum cor et
animum direxerunt, dicereque videbantur, quod Pharao
Gen. 41, 38. de Ioseph: *Num invenire poterimus talem virum, qui
spiritu Dei plenus sit?* Et surrexit pro omnibus Lůde-
wicus palatinus, in omnium audiencia loquebatur silencio
postulato: 'O principes, fortissima et precipua membra
regni, verba vestra in ore meo posita vestris consensibus
affirmatis?' Qui indivisibiliter responderunt: 'Sicut conveni-
mus, sic adhuc dicimus et testamur'. Ascendens ergo ad
locum eminenciorem: 'Et ego', inquit, in nomine sancte et
individue trinitatis Rudolfum comitem de Habspurch favore
et consensu ac astipulacione omnium electorum advocatum,
Romanorum patricium, regem ac principem pronuncio
populis et gentibus, sancte ecclesie, omni populo
sancto Dei, defensorem sacri imperii ac tutorem. Prin-
cipum vero et regum nuncii audientes se a suis desideriis
defraudatos[6] non sine musitacionibus et comminacionibus
abscesserunt. Palatinus autem marschalcum suum[7] cum
signis imperialibus et palatinatus dirigit ad Rudolfum
mandans, ut cum Basiliensibus pacem faciat, obsidionem

a) et — pontificis *in marg. c.* b) pontō *c.* c) vadum *Otto.* d) illo *Otto.* e) Mogi fluminis invenisse dicitur *Otto.*

1) *Eph.* 5, 27: ecclesiam non habentem maculam aut rugam. 2) *Cf. Iudith* 11, 16: per providentiam Dei. 3) *Ex Ottonis Frising. Gest. Friderici imp. I, c.* 45. 4) *Ioh. aut falso coniungens versus Ottacari* 12499 *sq. confudit res aut de v.* 12639 *sqq. cogitavit, ubi tamen de comite, non rege Castellae agitur; cf. etiam v.* 12654. 5) *Haec non ex Ottac. assumpta sunt; probabile autem Iohannem talia commentum esse, cum apud Ottac. legisset Ottacaro II. regi Bohemiae archiepiscopum Maguntinum nuntiasse non esse dubium, quin eligeretur.* 6) *Cf. Ps.* 77, 30: non sunt fraudati a desideriis suis. *O. H.-E.* 7) *Ottac. v.* 12607: des rîches marschalch.

solvat et cum consorte sua venire quantocius non obmittat. *Ottac.* Mox autem presuli Basiliensi ac urbi reconciliatur et 1273. induens regalem affectum et regie virtutis habitum, eisque, qui sibi tanta mala intentaverant, dicere videbatur, quod Ioseph fratribus suis dixit: *Vos cogitastis de* *Gen.* 50, 20. *me malum, sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me.* ⟨Et[a] Seneca[1] dicit: 'Magni animi est placidum esse'⟩. Et sicut Tullius[2] de Iulio Cesare dicit: *Nichil solebat nisi iniurias oblivisci,* et Seneca[3]: 'Honestum et magnum genus vindicte est ignoscere'. Audita palatini et principum *Ottac.* legacione Rudolfus benedixit Dominum, qui superbos humiliat et humiles exaltat[4], qui *potestatem habet in regnis*[b] *Dan.* 14, 4. 4, 14. *hominum et cui*[c] *voluerit dabit illud*[5], illud Daviticum dicere videbatur: *Quis ego sum, domine Deus, aut*[d] *que* 1. *Par.* 17, 16 *sq.* *domus mea, ut prestares michi talia,* qui[d] *fecisti me spectabilem super omnes homines?* Et cum magna hilaritate, *facta reconciliacione cum Basiliensibus, cum conthorali **f.* 8'. sua Anna[6], filia Burchardi comitis de Ayerlach, et fratre suo[7] Alberto magnifico comite per Reni civitates cum leticia descendunt, ad urbem Aquensem maximo stipati [comitatu[e]] principum electorum et aliorum nobilium properant, ubi est locus coronacionis et unctionis prime iuxta magnifici Karoli vetus statutum, ad quod hanc urbem pretulit pre ceteris locis regni[8]. Venientibus cum immenso tripudio civitas apperitur, cives egrediuntur, electum regem suscipiunt, concentu parili magnificant et attollunt. Et, sicut scriptum est olim quidem de Iudeis, nunc de fidelibus Christianis *nova lux oriri visa est, honor,* *Esth.* 8, 16. *gaudium et tripudium,* quibus populus quasi laudis pallio[9] circumamictus ineffabiliter exultabat. Rex autem cum *(Oct. 24).* regina paludamento, sceptro, palla ac aliis insignibus

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) regno *Vulg.* c) cuicumque *Vulg.* d) et *Vulg.* e) *haec vel similis vox deest c.*

1) *Dial. III,* 21, 4: nec quicquam magnum est nisi quod simul placidum. 2) *Pro Ligario* 12, 33. 3) *De clementia II,* 7, 3: ignoscere autem est quem iudicas puniendum non punire . . . . . . clementia . . plenior est ergo quam venia et honestior. 4) *Ps.* 74, 8: Hunc humiliat et hunc exaltat; *cf. Iac.* 4, 6. 1. *Petr.* 5, 5. 5) *Longe alia Rudolfus ab Ottac. v.* 12734—49. *dixisse refertur.* 6) *Gertrude de Hohenberg, quae se post coronationem Annam nominavit; cf. Redlich l. c. p.* 168. 7) *Annae; cf. Ottac. v.* 12759. 8) *Cf. diploma spurium Karoli Magni Aquensibus concessum, DD. Karol. I, p.* 439, *nr.* 295. 9) *Cf. Is.* 61, 3: pallium laudis; *Esther* 8, 15: amictus serico pallio.

1273. regalibus exornatus de palacio[1] ad ecclesiam beate virginis producitur, corona ei sollempniter imponitur, unctio iuxta morem et consuetudinem exhibetur per archiepiscopum Coloniensem[2], qui est hoc privilegio pre ceteris insignitus; populus iocundatur, tapetibus et luminaribus civitas illustratur, regi vita, salus et pro-
Ottac. 12833 *sqq.* speritas acclamatur. Iurat dispersa colligere, ablata requirere, perdita restaurare. Simile aliquid in Veteri legitur Testa-
3. *Reg.* 1, 38 *sqq.* mento, ubi ad iussum Davit *Sadoch, Nathan, Bananyas Salomonem in Gyon duxerunt*[a], *et*[b] *unxit* eum *Sadoch sacerdos sumpto oleo de tabernaculo, et cecinerunt bucina, et dixit omnis populus: 'Vivat rex Salomon', et insonuit terra a clamore eorum.* Secularium, laycorum, ecclesiasticorum, prelatorum confluit multitudo, iura vetera renovantur, feoda conceduntur, patrimonia confirmantur, vasalli se subiciunt, fidem pangunt, et omnia, que ad regis spectant officium, rite et laudabiliter consumantur[3]. Nec defuit huic viro stimulus invidencium et dicencium,
1. *Reg.* 10, 27. quod de Saul quidam dixerant: *Num salvare nos poterit*
1. *Reg.* 16, 11—13. *iste?* Mirentur qui talia dicunt, quod Samuel de filiis
17, 14. Ysay non corpore forciorem, non statura proceriorem nec specie pulchriorem, sed Davit omnibus iuniorem in medio fratrum unxit et regem super populum ordinavit. Ex quibus Otakarus rex Bohemorum, Heinricus dux Bawarorum, Eberardus comes de Wirtenberch ex partibus Suevorum, ut patebit inferius[4], extiterunt. Apte ergo competit Rudolfo, quod de Tyberio Constantino legitur[5], qui cum *indutus purpura, dyademate coronatus, throno imperiali impositus cum*[c] *immensis laudibus est in regni gloria sublimatus*[d], *adversarii eius ei, qui in Domino*[e] *spem suam posuerat, nichil officere valentes magno*[f] *sunt confusionis pudore cooperti.* Tullii[6] auctoritatem exem-

a) Gihon addux *Vulg.* b) sumpsitque S. sac. cornu olei de t. et unxit Sal. *Vulg.* c) et *Hist. misc.* d) confirmatus *Hist. misc.* e) Deo *Hist. misc.* f) magna s. confusione et pud. *Hist. misc.*

1) *In sequentibus Ioh. Ottonis Frising. Gesta II, c.* 3. *contulisse videtur, qui dicit:* (Fridericus I.) a palatio in aecclesiam beatae Mariae semper virginis deductus, cum omnium qui aderant applausu ab Arnaldo Coloniensi archiepiscopo, aliis cooperantibus, coronatus. 2) *Engelbertum de Falkenburg, a.* 1262—1274. 3) *Cf. Ottac. v.* 12784—92, *qui simili modo de iuribus electorum confirmatis loquitur.* 4) *Cf. infra p.* 243. 5) *In Historia miscella l. XIX, c.* 4. 6) *Incerti de ratione dicendi ad C. Herennium (Pseudo-Ciceronis) IV, c.* 34.

plarem nobis pulchre ad memoriam conducentes, qui dicit: *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria emulos comparavit;* et Oracius[1]:

⟨*Invidus*[a] *alterius marcescit*[b] *rebus opimis;*

et Ovidius[2]:

Iustius invidia nichil est, que protinus ipsum
Auctorem rodit, excrucians[c] *animum*⟩.

De[d] curiis eius sollempnibus et contumacia Otakari regis Bohemie et Heinrici ducis Bawarie. Capitulum IIII.

Decisis itaque multis causis, que discussionem iam dudum regiam expectabant, in[e] finibus illis, per Coloniam[3] rediens ad superiores Ribauriorum partes postergans se in districtum transtulit Wangionum[4], ubi in 1273. *(Oct.—Nov.).* civitate Spirensium[5] convocat nobiles positos in circuitu *(Dec.)* circumquaque, exhortacione et consilio premisso, postea vi compellit, ut ablata et abstracta restituant, que noscuntur ad ius regium pertinere, et recuperatis multis possessionibus regni[6] curiam in civitatem Noricorum, quasi in regni meditullio positam, preconizat[7]. Ad quam convenientibus magnatibus, nobilibus et civilibus et 1274. *(Nov. 18).* utriusque status prelatis, pax omnibus commeantibus proclamatur, et omnes transgredientes ut digna pena castigentur, ab universis ibi existentibus confirmatur[8]. Nam sine iusticia quid sunt regna nisi latrocinia? Sta-

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) macrescit *Hor.* c) excruciatque *Anon.* d) *inscriptio capitis in marg.* e) in fin. illis *in marg.*

1) *Epist. I, 2, v.* 57. 2) *Non sunt versus Ovidii, sed incerti auctoris, quos affert Hieronymus in commentario in epist. ad Galatas (Opera ed. Vallarsius VII, col.* 508*). Editi sunt etiam ab Aemilio Baehrens, Poetae Lat. min. III, p.* 169, *nr.* 26. 3) *Ibi fuit a d.* 31. *Octobris ad* 24. *Nov. a.* 1273; *cf. Reg. Imp. VI, nr.* 24 *a* — 41. 4) *Intravit Wormatiam d.* 30. *Nov. a.* 1273. *et ibi stetit ad d.* 7. *Decembris; cf. Reg. Imp. VI, nr.* 42 — 48. 5) *Spirae rex stetit a d.* 13. *ad d.* 18. *Dec.; de curia ibi celebrata cf. Reg. Imp. VI, nr.* 48 *a.* 6) *Nota haec omnia, quae Ottacarus non tradit, prudenter a Ioh. inserta esse, quia cum rerum serie optime concordant. De tempore convocationis curiae Nürnbergensis, quae primo d.* 24. *Iunii a.* 1274. *celebranda fuerat, cf. O. Redlich, 'Rudolf von Habsburg' p.* 217. 222 *sq.* 7) *Cf. Ottac. v.* 12840 — 47, *qui curiam Nürnbergensem iam diebus electionis regis indictam esse dicit; de curiae edictis cf. Reg. Imp. VI, nr.* 258. 8) *Ottac. v.* 12904 *sq. dicit solummodo regem officium suum executum esse, cum iam v.* 12847 — 61. *narraverit regem pacem fieri iussisse.*

1274. tuta ergo tam de pace quam de feodis, leges et multa bona regno et regni contractibus, negociis et commerciis
Esth. 13, 2. utilia, promulgavit iuxta illud Assueri, qui *nequaquam voluit*[a] *abuti potencie magnitudine, sed clemencia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silencio transigentes optata pace cunctis mortalibus fruerentur.* Unde accidit, quod in diebus suis terre populus ad loca pergens forensia de rebus venditis pecuniam dicantur in baculis vel in boum suorum cornibus publice baiulasse. *Sunt* enim, ut dicit Ysidorus[1], *leges facte, ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocencia et in ipsis improbis, formidato subplicio, refrenetur*
Ottac. 12862 sqq. *nocendi voluntas*[b]. Accessit[c] autem Lůdewicus palatinus, unam filiarum regis in coniugium postulavit, cui aliquantulum obstaculi fecit, quod primam Iudith[2] consortem,
1256. ducis Brabancie filiam, ex falsa suspicione, innocentem, sicut veris probatum est indiciis, occidi collicidio pro-
ib. 1273. curavit. Nichilominus optatis nupciis est potitus[3] et genuit ex filia regis Rudolfum[4] palatinum et Lůdewicum[5],
ib. cuius gesta inferius sunt descripta. Alteram petivit et assecutus est Saxonum dux Albertus[6], que peperit principes generosos*.

*f. 9. b. 12892 sqq. Ad hanc *curiam quia[d] Ottakarus rex et Heinricus dux Bawarie[7] non venerunt, sed[e] ad consilium principum et sentenciam eorum in Herbipolim eis altera dies indicitur, ubi

*) *In marg., ex parte abscisa:* . . . est actum probitatis ydoneum, per omnia circumspectum, *et inferius:* [nome]n habentem imperatoris et . . . [re]s imperii gubernantem.

a) volui *Vulg.* b) facultas *Isid.* c) Accessit — generosos *(l. 22) in marg.* d) quia *post add.* e) sed *delendum inserto* quia. *O. H.-E.*

1) *Etym. V, c.* 20. 2) *Immo Mariam, filiam Heinrici ducis Brabantiae,* 18. *Ian. a.* 1256; *cf. Hermann. Altah. ad hunc annum et Matth. Neuenburg. c.* 13. *et Reg. Imp. V, nr.* 11728*b. Post eam Annam filiam ducis Glogaviae duxerat.* 3) *Cum Mathilde Rudolfi filia. Nuptiae iam die* 24. *Oct. a.* 1273, *vespera coronationis, factae erant; Reg. Imp. VI, nr.* 6*a.* 4) *Natum a.* 1274, *mortuum a.* 1319. 5) *Postea imperatorem.* 6) *Agnetem. Et hae nuptiae a.* 1273. *die* 24. *Oct. factae erant. Filium habuerunt Rudolfum. Ioh. dicens duas filias regis tempore curiae Nürnbergensis desponsatas esse errat, quas nuptias Ottacarus v.* 12862—83. *ante illam curiam narrat.* 7) *Errorem Ottacari auctoris sui v.* 12895 *sqq., de quo cf. Reg. Imp. VI, nr.* 258, *Ioh. repetit dicens et contra hunc in curia Nürnbergensi actum esse.*

proxima curia celebranda fuerat; que est orientalis Francie *Ottac.* civitas capitalis. Sed nec illo venire curaverunt edicta 1275. *(Ian. 28).* regia non curantes. Anno Domini MCCLXXIII. ad hanc curiam summus pontifex cardinalem, virum maturis moribus, destinavit, qui concilium habendum in brevi apud Lugdunum Gallie urbem in regno, quod olim Burgundia et Arelatum vocabatur, prelatis et episcopis publicavit. Regem eciam cum benedictione apostolica ex parte omnium cardinalium gratulando et festiva leticia salutavit; papam eciam et cardinales super eius electione exultare vehementer et cordialiter affirmavit et regem ad coronam imperii et ad colloquium pape[a] ac cardinalium invitavit. Quem rex cum maximo dimisit honore et datis muneribus pape mandavit eius conspectui et alloquio sub *ib.* 18676-710. parili presencia devoto et parato animo se sui copiam prebiturum[1]. Fridericus[b] autem archiepiscopus ab Otakaro se avertens sua regalia peciit et optinuit a Rudolfo[2]. Indignatus Otakarus mandat Myleto capitaneo suo in Styria, ut in episcopum ulciscatur; qui Frisacum obsedit et optentum incendio conflagravit[3] et per episcopatum omnem possessiones ecclesie invasit et miserabiliter devastavit. Decretum[c] in hiis curiis fuit, ut privilegia vulgariter conscri- *ib.* 12932 *sqq.* bantur[4], quia Latinitatis difficultas errores et dubia maxima pariebat et laycos decipiebat. Et* prosequens rex universa, que ad regium spectabant actum, iterum Ottakaro et Heinrico non comparentibus decreto principum ad curiam terciam diem tercium in Augustam Vindelicam[5]

*) *Postea in marg. add. Ioh.:* dum hoc rex provide cognoscebat, non inutiliter pro causa communi omnium in bellis contra hoc fieri in posterum disponebat.

a) pape ac card. *in marg.* b) Fridericus — devastavit *(l. 21) in marg. superiore.* c) Decr. — decipiebat *(l. 24) in marg. sinistra.*

1) *De erroribus Ottacari, quos Ioh. exscripsit, cf. Reg. Imp. VI,* 320*a.* 2) *De animo Friderici erga regem cf. O. Redlich l. c. p.* 226. 3) *Ottac. v.* 13696 *sq.:* die stat gewan er unde brach, er macht si guots und êren blôz. 4) *Cf. Max Vancsa, 'Das erste Auftreten der deutschen Sprache in den Urkunden' ('Preisschriften der Jablonowskischen Gesellschaft' XXX, Leipzig* 1895*) p.* 60 *sqq., qui huius loci mentionem non facit. Fabellam statuit H. Bresslau, 'Handbuch der Urkundenlehre' I, p.* 605, *n.* 4. *Fortasse Ioh. de Ottacari v.* 13101—39. *cogitavit, quo loco Rudolfus in curia Augustensi Germanice loquendum esse statuisse dicitur.* 5) *Cf. Cont. Sanblas. c.* 52.

Ottac. 13085 sqq. civitatem Recie designavit. In quo magnus populorum ad- 1275. venit cetus, iterum rebelles predicti principes non venerunt, (Maio). Num. 16, quasi alteri *proceres synagoge Dathan et Abyro* Moysi 2. 12. mandaverunt dicentes: *Non venimus.* Misit autem Otakarus Wernardum episcopum Sekoviensem et Heinricus dux Heinricum prepositum Ötingensem, viros in iure et legibus eruditos et in decretis conspicuos ac expertos[1]. Et episcopus quidem Wernardus locum et audienciam postulans ad loquendum in medio m a g n a t o r u m e t principum literaliter phaleris eloquencie[2] electionem Rudolfi inficere suis argumentacionibus nitebatur, disputans eum excommunicacionis vinculis pro ecclesiarum quibusdam spoliis irretitum nec digne suos dominos taliter electo debere ad nutum sui libitus obedire. Rex autem illitterature[a] expers dixit hec omnia ad forum ecclesiasticum pertinere, scilicet ad consistoria collegiatarum ecclesiarum[3], ubi presules et eorum officiales solent causis ecclesiasticis presidere, ubi paribus racionibus et cavillacionibus elicitur iudicium et diffinicio cuiuslibet negocii ad determinacionem irretractabilis veritatis. Hic vero laycos principes congregatos e t i u r a r e g u m e t l e g e s i m p e r a t o r u m i n l i n g u a e t e l o q u e n c i a m a t e r n a l i a p r i n c i p i b u s s e c u l a r i b u s t r a c t a r e n t u r; qui[4] si cognoscerent hec contra se ore et corde tam tumido[5] propallata, graviter valde ferrent eorum gestus et acta per talem contumeliam viciari. Sicque predicti viri videntes regis et principum indignacionem potito securitatis abscessu per palatinum nichil aliud quam regis constanciam et gloriam, minus honoris, plus dedecoris suis dominis revehebant et[b] dampnatos in suis pheodis et officiis per sentenciam principum edicebant*.

Ottac. 13926—59. *) *In marg. dextera Ioh. add.:* Misit et Meynardus comes de Tyrol inquirens, si rex vellet stare in pactis decretis ad nupcias filii regis ac filie sue. Respondit rex se nullomodo velle nec intendere dirimere matrimonium, quod per talis conspicua sponsalia

a) *sic c.;* litterature *legendum videtur.* b) et — edicebant *in marg.*

1) *Ottac. v.* 13054: die wârn kunstic und wîse; *de episcopo solo v.* 13076 *sq. similia referuntur.* 2) *Cf. Symmach. Ep. I,* 89: loquendi phaleras. 3) *Ottac. v.* 13104 *sqq.:* daz spâret ûf die kôre ze Meinze oder ze Trier. 4) *Inde quae Ottac. v.* 13086 *sq.* 13095—97. *dicit Ioh. male regi attribuit.* 5) *Ottac. v.* 13079: ein zunge diu wær snel.

Sicut de Ionatha Machabeo scribitur, quod adversarii eius, *qui interpellabant adversus eum, videntes*[a] *gloriam eius et coopertum*[b] *purpura, omnes fugerunt.* 1. Mach. 10, 63. 64.

Nos autem licenter illa verba Prudencii[1] possumus decantare:

Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum;
Disce[c] *supercilium deponere, disce cavere.*
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur,
Scandunt[d] *celsa humiles, truduntur*[e] *ad ima feroces.*

De legacione regis ad Otakarum pro repeticione terrarum. Capitulum V.

Anno Domini MCCLXXIIII. exacta curia apud Augustam rex regni civitates pertransiens venit Ulmam, que est civitas in superiori parte Danubii[f] in solo Suevico constituta; iuxta consilium, quod a sapientibus[2] hauserat et de corde proprio habuerat, nobilem virum et in regno nominatum Heinricum[3] burchravium de Nůrenberch ad Otakarum statuit destinandum, qui repeteret terras et principatus ad imperium pertinentes et legitimis heredibus destitutas[4], ad imperium devolutas. Qui veniens repperit eum in civitate Vinnensi in Austria cum Ottac. 13187—424. 1274. (Apr. 12). 1275.

est contractum, nec Meynardum comitem degenerem suspicandum, cum propter actuum honestatem et sanguinis claritatem cuilibet regum esse . . . . . .[g] constet[5]. *Et infra:* [De[h]] Andex[i] marchio tres habuit filias: una Alberto comiti de Tyrol, altera duci Bawarie palatino, tercia comiti de Liningen nupsit[6].

a) ut viderunt *Vulg.* b) opertum eum *Vulg.* c) *versus duos sequentes transposuit Ioh.* d) Scandere *Prud.* e) et ad ima redire *Prud.* f) Danabii *c.* g) 6 *vel* 7 *litterae legi non possunt.* h) De *supplevi.* i) *utrum* andax *an* andex *scriptum sit in c., discerni non potest.*

1) *Psychomachia v.* 285. 287. 286. 290. 2) *Cf. Ottac. v.* 13192. 3) *Nomen ex Ottac. v.* 12412. *vel* 13322. 4) *Additamentum Iohannis, cum Ottac. h. l. Styriam et Austriam nominet.* 5) *De tempore huius legationis, quod rec. B (infra) dubium relinquit, cf. Redlich, 'Rudolf von Habsburg' p.* 235. *et Reg. Imp. VI, nr.* 260 *a, qui statuit nuptias Alberti filii Rudolfi regis cum Elisabeth filia Meinhardi Norimbergae d.* 20. *Nov. a.* 1274. *actas esse.* 6) *Iutha filia Bertholdi IV. ducis Alberto comiti de Tirol nupsit. Sed errores Iohannis manifesti. Albertus comes de Tirol filiam suam Elisabeth Ottoni VIII. marchioni Meraniae uxorem dederat; ducum Bavariae nemo uxorem e gente Andechs ortam habuit.*

1275. terre nobilibus de materia regni et aliis placitantem.
*f. 9'. Ottac. *Et procedens intrepide et constanter os suum apperuit et attraxit spiritum[1], ex parte regis et principum terras imperii, scilicet Austriam, Styriam, Karinthiam et Carniolam, repoposcit, quarum non sub iusta fide possessor esset, sed et regnum Bohemorum et marchionatum Moravie non iusto titulo possidere, quia ab imperio et manu regis ipsos principatus, sicut alii principes in curiis regis comparuissent et sua feoda suscepissent[a]. Quibus per seriem peroratis, elevata facie rex respondit: 'Nondum deliberatum est nobis ea, que virtute gladii et racione propinquitatis vel sanguinis uxoralis acquisivimus, tam faciliter resignare, cum constet[b] nos non sine sudore laboris gravissimi et periculosissimi prendidisse[c], gravibus[d] preliis insudasse, stipendia effudisse. Admiracione eciam dignissimum est, quod magnifici germinis reges, diviciis et gloria prepotentes principes[2] obmiserunt et comitem simplicem extulerunt, cum ipse et alii ad regni negocia utilius exequenda maioribus facultatibus habundarent'. Ad que vir sapiencia et eloquencia redimitus ait[3]: 'Expedire vobis crederem, quod deposita[e] huius fastus iactancia Romano vos principi subderetis, cum ei, ut salva pace vestra dixerim, sibi[c] vestram retundere contumaciam sit necesse, eo quod vocatus et expectatus sepius ad dies placitos ad conspectum regis et principum non venistis. Sed cur exilitatem comitis causamini, cum
1. Reg. 15, 17. Deus ad Saul dicat: *'Cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel* constitui te[f]', et Boecius[4] dicit:

Quid genus aut[g] *proavos strepitis?*
Auctoremque Deum spectes,
Nullus degener extat.

Ottac. 18823 sqq. Nostis eciam, quod vobis oblatum regnum fuit, et pro-
Luc. 11, 20 sq. tunc exhibitum abnuistis. An[h] ignoretis, *dum*[i] *fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea que possidet; si autem forcior supervenerit*[k], *arma eius auferet, spolia*[l]

a) *supplendum fere* et ipse recipere deberet. *O. H.-E.* b) *corr. ex* constat. c) *sic c.* d) gravibus — effudisse *in marg. sinistra.* e) deposito *c.* f) factus es *Vulg.* g) et *Boeth.* h) An — avene *(p. 225, l. 3) in marg. sinistra.* i) cum *Vulg.* k) superveniens vicerit eum *Vulg.* l) auf., in quibus conf., et spolia eius distr. *Vulg.*

1) *Cf. Ps.* 118, 131: attraxi spiritum. 2) *Ottac. v.* 13319: mich und von Engellant den kunic. 3) *Sequentia burggravii verba Iohannes commentus est, qui iam quae Ottac. regem dixisse refert suo modo immutavit.* 4) *De consol. III,* 6.

in quibus confidebat, distribuet, et sicut ait Virgilius[1]: 1275.

Grandia sepe quibus mandamus ordea sulcis,
Infelix lolium et steriles nascuntur avene.

Scitis eciam mentis impetum in regibus formidandum, quem Ottac. 18332 sqq.
sine racione iusti iudicii in aliquorum nobilium morte, cruri- cf. ib. 11836 sqq.
fragio, suspendio et incendio per delacionem et susurrium malignorum hominum effudistis, quod de officio non est
regum, ⟨quia[a], sicut ait Salomon, *in hilaritate vultus* Prov. 16, 15.
regis leticia[b], *et clemencia eius quasi ser[otinus*[c] *imber]*⟩. Seneca[2] dicit ad Neronem: ⟨*Nullum*[a] *magis ex omnibus clemencia quam regem et*[d] *principem decet*⟩, et item[3]: *Apes sunt iracundissime et*[e] *corporis captu pugnacissime et aculeos in vulnere relinquunt; rex ipse sine aculeo est, natura ei*[f] *telum detraxit et iram eius reliquit inermem.* Unde ad eum, qui me misit, quid finale referam, edicatis'. Rex ait: 'Non aliud quam audistis. Non reddam, sicut
prius disserui, quod *in gladio et arcu meo* de manibus abstuli Gen. 48, 22.
Ungarorum sive adiectum sit de pactis et propinquitate carnalium amicorum[4]'.

Reversus autem burchravius de Otakaro que audierat Ottac. 18400 sqq.
cor regis et omnem catervam assistentis sibi familie sine ambagibus informavit; rex autem Rudolfus, sciens
Salomonem dixisse: *Tempus loquendi*[g], *tempus tacendi,* Eccl. 3, 7. 8.
tempus pacis[h] *et tempus belli,* et item: *Prosperitas stultorum* Prov. 1, 32.
perdet eos[i], et Ovidius[5]:

Non viole semper[k], *non candida lilia florent,*

ad papale colloquium se disponit et transgrediens Renum[6] in clausuras moncium decentibus militibus, sicut decuit, regaliter se paravit.

De[l] concilio Lugdunensi et colloquio pape et regis. Capitulum VI.

Summus autem presul Gregorius X.[7] Lugdunum Ottac. 13424-644.
veniens, que[m] est civitas super Rodanum collocata, ubi 1273. (Nov.).

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) vita *Vulg.* c) *abscisa e Vulg. supplevi.* d) aut *Sen.* e) ac pro *Sen.* f) ei *deest Sen.* g) taceudi et t. loqu. *Vulg.* h) belli et t. pacis *Vulg.* i) illos *Vulg.* k) semperve hyacinthina l. fl. *Ov.* l) *inscriptio capituli in marg. sinistra.* m) que — ubi *in marg.*

1) *Ecl. V, v.* 36 *sq.* 2) *De clementia I,* 3, 3. 3) *Ibid. I,* 19, 2. 3. 4) *Haec e prima regis oratione, Ottac. v.* 13266—87, *huc transposuit Ioh.* 5) *Ars am. II, v.* 115. 6) *Hoc conclusit Ioh. ex Ottac. v.* 13644 *sq. Revera rex postquam Helvetiam intravit, Wormatiam rediit, priusquam Lausannam proficisceretur. De erroribus Ottacari a Ioh. repetitis vel immutatis cf. Reg. Imp. VI, nr.* 438*b.* 7) *Cf. Martini Oppav. Pont., SS. XXII, p.* 442, *l.* 25.

Ottac. 1274. de diversis mundi partibus archiepiscopis, episcopis, prelatis, prepositis, abbatibus et universis ecclesiastici status ordinibus congregatis res ecclesiastice valde necessarie disponuntur et in statuta publica rediguntur et corpori iuris ecclesiastici atque sacris canonibus inseruntur[1]; decima eciam sexannalis imposita fuit pro subsidio Terre Sancte[2], cui papa subveniendum putavit, et quod rex Tartarorum a sede apostolica baptismum desideraverit, petens sibi mitti pro confirmacione et instructione fidei religiosos presbiteros et devotos. Fuit eciam ibi statuta forma electionis papalis, in qua periculose cardinales consueverant errare et dissensiones facere atque concussiones, scandala quoque in ecclesia generare. In hoc concilio ex diversi ordinis atque dignitatis infulatis prelatis centum LX[3] dicuntur propter infectionem aeris
Guil. de Th. 10, 57. mortis debitum exsolvisse. Ad hoc concilium sanctus Thomas de Aquino ordinis Predicatorum pergens in via cepit graviter infirmari et veniens ad quoddam* *monasterium Cister-
*f. 10. ciensis ordinis, quod Aurea-fossa[4] vocatur, quod dum
Ps. 181, 14. prima facie[5] intueretur, ait: *Hic*[a] *requies mea in seculum seculi; hic habitabo, quoniam elegi eam.* Vidit autem abbas loci[6] ipsa hora de celi sublimitate stellam clarissimam cadentem et ante summum altare, quod in honorem beate virginis dedicatum fuerat, se mittentem, et intelligens visionem coniecit virum, qui doctrina sua ecclesiam sicut sidus clarissimum illustravit, eodem loco terre, sicut contigit,
Guil. ib. recondendum. Mansit autem ibi, ubi omni tempore infirmitatis sue multa de sacra scriptura disseruit, fratres exhortando edificans et legendo. Nec sine Dei providencia gestum est istud, quia adhuc tenellus votivus fuerat regule sanctissimi Benedicti, sub qua eciam sue professionis votum ordo Cisterciensis agit et militat summo

*) *In infer. marg. folii 9'. Ioh. scripsit:* De privilegio Gregorii pape circa ordinem Cisterciensem.

a) Haec *Vulg.*

1) *Exstant in libro Sexto Decretalium I,* 6, 3—15. *II,* 4, 3. *III,* 17, 1. 20, 2. 23, 2. *V,* 5, 1 *sq.* 8, 1. 11, 9. 2) *Cf. Mart. Oppav. l. c. (l.* 36*):* multa bona instituit . . pro subsidio Terre Sancte. 3) *Infulatorum* 166 *obiisse Ottac. v.* 13524 *sqq. tradit.* 4) *Immo Fossa-nova prope Terracinam, ut et Guil. de Thoco habet (Acta SS. Mart. I, p.* 675*), quem Ioh. exscripsisse videtur. Thomas obiit die* 7. *Mart. a.* 1274. *et canonizatus est die* 18. *Iul. a.* 1323. 5) *Cf. Dig. XVI,* 1, 13. *et alibi in scriptis iurisconsultorum.* 6) monachus quidam *Guil. dicit.*

regi; sed[a] ab amicis nobilibus hoc pro tunc assentire 1274.
nolentibus est abductus. Habuit secum vir acutissimi ingenii ad papale concilium deferendum librum de fratrum Minorum constitucionibus, de paupertate diversimode senciencium, in quo fuerant posiciones atque raciones non modice illum ordinem super premissis casibus sugillantes. Qui quidem liber *Exterminium fratrum Minorum* fuisse dicitur titulatus, furtim tamen sublatus et celeriter, a quo[b] nescio, exceptus est et ad concilium deportatus ac fratri eiusdem ordinis litterato, devoto et famoso[c] Boneventure[d] fuerat consignatus, qui discussis et relectis singulis articulis, qui contra hunc[e] punctum facere videbantur, racionibus et auctoritatibus dissolvere nitebatur. Fuit[f] quidam de Britannorum[1] partibus Gwilhelmus nomine de Sancto Amore dictus[2], qui fratres de ordinibus mendicancium acute sugillavit, eorum votum professionis iuxta voluntariam paupertatem argumentis validis et subtilibus annullavit; et ob hoc pro favore et absolucione predictorum ordinum famosissimos et litteratissimos papa censuit convocandos, ex quibus ibi Albertus Magnus Ratisponensis, nacione Theutonicus, vir in theologicis et phylosophicis eruditus, venit et Thomas et Boneventura[d] etc. Sed usque hodie remansit non parvulum scrupulum inter professores diversarum religionum de eorum altissima paupertate, licet super hoc varie decretales multiplices sint confecte[*, 3].

Ottac.
Soluto concilio in civitatem Losannam dominus papa 13534 *sqq.*
se transtulit, que est civitas ex vetusto tempore anti- 1275.
quorum imperatorum habitacio, sicut ibi in veteribus *(Oct. 6).*
collapsis et preciosis palaciis demonstratur. Ubi rex ei cum maxima pompa occurrit, et de diversis diversa miscent *(Oct. 18).*

*) *In marg.:* Canonizacio eius inferius est notata.

a) sed — abductus *in marg.* b) quodam, dam *deleto corr.* quo *c.* (a quodam nescio quo *Ioh. scribere voluit. O. H.-E.*). c) famosa *c.* d) *sic c.* e) *sic c. pro* hoc. f) Fuit — Boneventura etc. *(l. 23) in marg. inferiore signis adscriptis.*

1) *Potius de Burgundia, in qua oppidum S. Amoris situm erat. Causa Guillelmi ab Alexandro IV. papa iam tractata et terminata est. O. H.-E.* 2) *Sequentia cum nimis discrepent a Guilelmi de Thoco Vita Thomae, qua haec altercatio commemoratur, ex ea assumpta esse non possunt.* 3) *Cf. librum Sextum, III,* 17, 1 *(Gregorii X. in concilio Lugdunensi a.* 1274*) et Extrav. comm. V,* 17, 1.

1275. colloquia; et inter cetera papa statum ecclesie in pluribus locis fluctuantem et regali patrocinio egentem familiariter querulavit; rex autem ad singula sapienter respondens tam papam quam cardinales in admiracionem traxit; dum viderent eius maturitatem in moribus, prudenciam in sermonibus et constanciam in actibus, promittit ei thesaurum sancti Petri ad subveniendum sancto sepulchro Domini et captivis in soldani partibus Christianis. Affirmacionem[a] ibi electionis accepit et Roma-
Ottac. niolam provinciam restituit[1]. Offert ei, ut secum pergat ad Urbem[2], imperiale dyadema cum debita reverencia imponendum, et secure se eum ducturum cum cardinalibus repromittit. Rex pro tanti muneris oblacione pape et cardinalibus cum graciarum actibus ad perpetuum ecclesie se filium devincit[3], dicens sibi quoad presens propter regni scissuras in Alemannie partibus transmarinare non competere, sed reintegratis fracturis regni se dispositurum ad sedis apostolice omne velle; nec habere se asseruit militem tanti numeri, tam accinctum ad introitum Lombardye et suscepcionem dyadematis imperialis, cum constaret non[b] sine copiosi exercitus contractu nullum posse civitates et municiones imperialibus partibus adversantes faciliter superare nec ipsos Romanos, qui semper consueverunt interserere obstacula imperatoribus resistendi; memorandum[4] enim est Fridericum primum sub Adriano papa coronatum[c] *iuxta castrum Crescencii* fortissime dimicasse cum multi sanguinis effusione *ex uno latere cum Transtyberianis, ex altero cum Romanis.* Et ob hoc summi pontificis nolle se graciam amittere, sed in omnibus semper et ad omnia eius placita se velle paratum et voluntarium exhibere. Audiens papa viri racionabilem absolucionem ad alia
ib. 13605 *sqq.* convertitur hortamenta postulavitque Karolo iuniori, quem
cf. 5181 *sqq.* sedes educatu suo tenuit, unam suarum filiarum in coniugio sociari. Super quo rex parumper deliberans adiudicavit hec precamina fieri, eo quod de sanguine regum Francie processisset, et eorum se germini commisceri honorificum satis esse. Sicque de hoc utrobique pactis datis et

a) Affirm. — restituit *in marg.* b) non *delendum. O. H.-E.* c) coronatum *in marg. add.*

1) *Romandiolam a.* 1278. *demum Nicolao III. resignavit.* 2) *Ottac. dicit papam regi promisisse se eum Lausannae coronaturum; cf. et Reg. Imp. VI, nr.* 438*b.* 3) *Cf. Ottac. v.* 13554 *sq.* 4) *Ex Ottonis Frising. Gestis Friderici imp. II, c.* 33.

receptis papa Romam, rex Alemanniam est reversus; agere 1275.
disposuit quod Virgilius[1] dicit:

Parcere subiectis et debellare superbos.

*De progressu regis in Austriam et prelio contra Ottakarum et obsidione Wi̊nne. Capitulum VII. *f. 10'.

Anno Domini MCCLXXV. Australes angustati per 1275.
Ottakarum audientes, quod *erexerat Dominus cornu salutis* *Luc.* 1, 69. *Ottac.*
in regno, miserunt virum nobilem de Wolgerstorf cum 13748—91.
quibusdam aliis ad Rudolfum mandantes, cur torpeat et ea
que iuris sui sunt quantocius non requirat et indebite op-
pressis non misericordetur[a] et succurrat[2]. Ertnidus eciam de
Wildonia ad regem de terra Styriensium properavit suam-
que et omnium terricolarum erumpnas ac molestias de-
ploravit. Rex collecta de visceribus regni[3] copiosa *ib.* 13847-915.
multitudine pugnatorum cum omni domo sua, regina scilicet et 1276.
liberis, per Bawariam iter carpit; quem Heinricus dux,
qui pactum habuit cum Otakaro, aliqualiter impedivit, sed
saniori usus consilio liberum ei transitum condonavit. Otta- *ib.* 13805-47.
karus[b] eius cognito adventu pueros nobilium Austrie,
Styrie, Karinthie et Carniole sibi precepit absque contra-
dictione aliqua in Bohemiam destinari, diffiniens sacra-
mentum fidelitatis sibi firmius et inconcussius
conservari per hoc obsidium[4]. Fama venientis regis
velociter undique prevolavit, et multitudo maxima ad eum
confluens eius exercitum augmentavit. Veniens in Austriam *ib.* 13920-14094.
civitatem Wi̊nnam capitalem provincie mox aggreditur et
obsidione fortissima circumvallat. Mandavit eciam Mey-
nardo comiti Tyrolensi, ut Carinthiam et Styriam invadat,
suumque adesse dominum, cui iuste serviant,
recognoscant[5]. Et Carinthiam quidem sibi sine resistencia
celeriter infederavit et procedens civitatem Styrie principalem,
que Græcz dicitur, et omnes terre illius municiones coope-
rantibus nobilibus terre et facilem ei favorem[c] prebentibus

a) mis. et *inter lineas add.* b) Ottak. — obsidium *in marg.* c) fouorem *c.*

1) *Aen. VI, v.* 853. 2) *Haec Hertnidum de Wildonia locutum esse Ottac. narrat, qui et dominum de Wolkersdorf ad Rudolfum fugisse, non missum esse tradit.* 3) *Ottac. v.* 13849 *sq.:* in Swâben und in Elsâzen unde bî dem Rîn. 4) *Haec expressis verbis non dicit Ottac.* 5) *Ottac. v.* 12975—77.

Ottac. 14135-279. et assensum sine obstaculo ad se traxit. Super quo pro-
1276. spero eventu rex maxime consolatus obsesse urbis vineas, agros et quicquid extra urbis ambitum extiterat circumquaque ad nichilum redigebat et cives conclusos in exterioribus bonis demolitos intus graviter affligebat[1]. Et cives quidem, dum tantam angustiam ferre amplius non valerent, exacto obsidionis tempore semestri, rege Otakaro nec ullo alio presidium afferente, regi portas apperiunt, se suaque subiciunt, sua iura conservari sibi inviolabilia subplicant et deposcunt; Bohemi autem, qui presidatum in terris gesserant, se paulatim subduxerunt et redeuntes ad Otakarum tam de Styria quam de Austria et Karinthia que
ib. 14340-613. gesta sunt et que gerebantur integraliter retulerunt. Qui
Act. 9, 5. 26, 14. dum se cerneret coartatum et non posse *contra stimulum calcitrare,* Brunonem episcopum Olmuczensem mittit regisque alloquium concupivit; et transeunte rege Danubium[2] splendido apparatu omnium Australium et Styriensium constipatus[a], Ottakarus mirabatur se numquam in eis talem promp-
Ottac. 14614-748. titudinem et potenciam comperisse; et dicente quodam[3], dum quereret et informatus esset de singulis: 'Quia, o rex, eos nimium subpressistis, numquam ad vestrum placitum habuistis'. Mixtis per interpositas personas sermonibus consilium requievit in eo, quod Ottakarus* ad manus regis omnes terras acquisitas voluntarie resignavit et iuxta morem in huiusmodi consuetum in regnum Bohemorum et marchionatum Moravie per sceptrum et gladium sollempniter investitur, et laxatis obsidibus et factis de fidelitate sacramentis, gratulantibus omnibus, in Moraviam[4] revertitur
1276—78. Otakarus ibique per anni circulum[5] moram traxit. Rudolfus autem in Austria manens res terre illius et coherencium districtuum et omnium ad se confluencium negocia disposuit, sicut iusticia in quolibet exigere videbatur, et iam securum se arbitrans et nichil adversi superoriturum

*) *In marg. atramento subaquoso scripta:* per contractum connubialem inter pueros eorundem; *et inferius:* et puerorum suorum contractum matrimonialem in invicem.

a) *lege* constipato. *O. H.-E.*

1) *Ea omnia Rudolfum solummodo minatum esse Ottac. tradit.* 2) *Cf. Ottac. v.* 14651. *cum v.* 14554 *sqq.* 3) *Brunone episcopo, ut Ottac. dicit. O. H.-E.* 4) *Ottac. v.* 14742—45: datz Niwenburc legt er sich nider und beleip dâ di naht. dâ er hin het gedâht, des morgens er kêrte. 5) *Ottac. v.* 14748: ê daz jâr ein ende nam.

existimans exercitus sui partem maximam abire et redire [1276.] ad propria mandaverat et precepit. Emenso anno Ota- [Ottac. 14746-994.] karus in Pragam rediit et uxori que gesta sunt retulit; illa [1278.] vero invective ac yronice, quasi Iezabel ad Ahab, dixit: '*Grandis auctoritatis es et bene regis regnum Israel.* O quam [3. Reg. 21, 7.] animosus rex, qui Rudolfum comitem, tuam olim clyentulam affectantem, longe positum despexistis, nunc vero proximum adistis et, quod curias eius neclexeritis, pincernatum amissum pro quatuor terris et principatibus egregiis, multis laboribus acquisitis, tam faciliter commutastis'. O Dalida[a], que [cf. Iudic. 16.] Sampsonem decrinasti et, ut excecaretur, caperetur, extingueretur, callide defraudasti! De Karolo Magno scribitur[1], quod Tassiloni duci Bawarie *bellum* indixit, *quod* eiusdem *ducis superbia* **et*[b] *socordia excitavit. Hor-* [*f. 11.] *tatu* autem *uxoris iuncto federe cum Hunis, qui Bawaris*[c] *ab oriente sunt contermini, non solum imperata non facere, sed* et *regem bello temptat*[d] *provocare. Cuius contumaciam, quia nimia videbatur, animositas regis ferre non poterat*[e]*; copiis undique tractis Bawariam*[c] *cum exercitu magno peciit*[f]. Sic et Otakarus dicens se indebite spoliatum, iuris ordine non servato, Rudolfo hostiliter contradixit et ad mulieris consilium sacramenta facta coram pluribus postergavit.

De prelio habito inter eos et victoria Rudolfi. Capitulum VIII.

Rudolfus sine mora regem Ungarie Ladezlaum cum [Ottac. 14995-15200. 15267-324.] Ungaris et Comanis[2], Swevos comites de Hayerloch, de Hoheneck, Fůrstenberch, Karinthianos comites Goricie, de Ortenberch, de Heunenburch, Carniolanos, Australes, Styrienses ad bella fortissimos contrahit ac Ludewicum generum palatinum accersit, qui paulatim et morose se disponens ad prelium non pervenit, reliquis omnibus ad locum, quem rex designaverat, venientibus[3], armis radiantibus, ad prelia[g] promptissime preparatis.

Ottakarus autem Leonem regem Ruthenorum, duces [ib. 15201-49. 15605-45.] Polonorum, Pomarie, Klysie[4], Bohemie, Moravie, Thuringie,

a) Dalila *Vulg.* b) ac *Einh.* c) Baioar. *Einh.* d) temptabat *Einh.* e) nequiverat *Einh.* f) petiturus *Einh.* g) *super* prelia *Ioh. scripsit* bella.

1) *In Einhardi Vita Karoli Magni c.* 11. 2) *Ex Ottac. v.* 15322. 3) *Ottac. v.* 15267—83. 4) *Duces de* Opullen, Glogou, Brezlâ, Ratwar *Silesicos enumerat Ottac. v.* 15216—24.

1278. Saxonie, Bawarie gentes[a] datis largis stipendiis conglobavit *Ottac.* 15200-07. anno[b] Domini MCCLXXVI. Moxque campos preveniens 15254 *sq.* occupavit, estimato[c] eius exercitu ad triginta milia pugnatorum[1], Rudolfo non habente huius numeri quartam partem[2]; *1. Mach.* 3, 18 *sq.* confidebat enim in eo, quod Machabeus dicit: *Non est differencia in conspectu Dei celi liberare in multis vel*[d] *in paucis, sed de celo fortitudo est;* et sicut Vegecius[3] ait: *In certamine bellorum exercitata paucitas ad victoriam pronior*[e] *est quam rudis et indocta multitudo, exposita semper ad cedem; nemo enim facere metuit quod se bene didicisse novit. Romanos*[f] *namque omnium gencium victores fecit sciencia, exercitacio atque fides,* quam electi ex sacramento milites rei publice impendebant.*

Ottac. 15264-308. Rudolfus in Heimburga Danubium transiens iuxta 15320-31. 15565-603. fluvium Maraham contra Otakarum castra locat, et ad im- (*Aug.* 14). minenciam belli indicti uterque, sicut subscribitur, acies ordinavit. Rudolfus in quatuor ordines suos statuit et disponit: Primus et secundus Ungaris Mathie de Threnpsch[4] et Stephano de Schiltperch comitibus agilibus et sagittis instructissimis commendatur; nam regem suum ire in 2. *Reg.* 18, 3. prelia non permittunt[5], ne, si *unus* ipse ceciderit, *pro decem milibus comput*etur, et ne lucerna gentis tamquam salus populi extinguatur[6]. Tercius Styriensibus, Swevis, Karinthianis, Carniolanis et hiis, quos episcopus Salzburgensis direxerat, designatur. Quartus ordo, in quo rex ipse *Ottac.* 15814-33. fuerat[7], cum Australibus roboratur. Sequestravit eciam *cf.* 15800-09. Capellarium, virum bellicosum, cum quibusdam electis, *ib.* 15604-51. ut lassatis, prout competeret, subveniret. Ottakarus autem suas acies distinxit in sex ordines parciendo: In prima acie fuere cum rege Saxones et Bohemi, in secunda Moravi, in

*) *In marg. alia capituli inscriptio:* De prelio et victoria eius de Otakaro. Capitulum XIII.

a) gente *c.* b) a. D. MCCLXXVI. *in marg.* c) estim. — impendebant (*l.* 18) *in dextera marg. signis appositis.* d) et *Vulg.* e) promptior *Veg.* f) nulla enim alia re videmus populum Romanum orbem subegisse terrarum, nisi armorum exercitio, disciplina castrorum usuque militiae *Veg.*

1) *Numerum Ioh. perperam secundum Ottac. v.* 16863. *huic exercitui attribuit; cf. Chron. de gestis principum, Boehmer, Fontes I, p.* 6. 2) *Ex Ottac. v.* 16030—33. 3) *De re militari I,* 1. 4) *Ottac. v.* 15574: Trens (*cod.* 1: Trentsch). *Cf. Redlich l. c. p.* 321, *n.* 1. 5) *Ex Ottac. v.* 16120—29. 6) *Prov.* 20, 20: extinguetur lucerna. 7) *Immo regis ordinem tertium fuisse Ottac. v.* 15592. *narrat.*

tercia Pilsinenses[1], in quarta Thuringi et Misenenses, in [*Ottac.* 1278.] quinta et sexta cum Bawaris Polonice gentis *omnis forcium*[a] [*Cant.* 4, 4.] *armatura.* Seorsum et ipse Mylotum Styrie capitaneum[2] [*Ottac.* 16042-55.] ad subveniendum deficientibus collocavit. Fecit autem spem de eventu prelii iocundam Rudolfo visio[3] suis prosperitatibus allusiva; vidit namque in sompnis pugnantem aquilam cum leone, et sub varia sorte nunc ille, nunc illa prevaluit, novissime leonem aquila unguibus lacerans et super eum volitans sibi omnimodis subiugavit. Quod dum ad quandam inclusam religiosam feminam detulisset, coniecit, sicut exitus comprobavit. Nam, licet *leo* sit [*Prov.* 30, 30.] *fortissimus bestiarum* et *ad nullius paveat occursum,* nichilominus nimium furens et fremens ex nimio calore sanguinis ebullientis dicitur interire; aquila autem propter visum acutissimum volatilibus ceteris alcius in aera se congirat. Et quia regnum Romanorum aquile edigmate[b], Bohemorum autem leonis effigie in signis bellicis insignitur, victoriam infallibilem aquile, id est Romano imperio, designavit.*

Ibant igitur, sicut de exercitu Anthyochi legitur, [1. *Mach.* 6, 40. (*Aug.* 26).] *caute et ordinate, et ut refulsit sol in clypeos aureos et* [*ib.* 39. 41.] *eneos*[c], *resplenduerunt montes ab eis, et resplenduerunt sicut lampades ignis. Et commovebantur omnes a voce multitudinis* eorum *et incessu turbe et collisione armorum.* Et ordinatis sagittariis, lanceariis ac signiferis, in suum ordinem unoquoque, sicut dicit Vegecius de re militari[4], signis vocalibus et semivocalibus, id est hominum vocibus et tubis concrepantibus, mutis eciam signis oculos omnium sub diversis edigmatibus reverberantibus, *convaluerunt* [2. *Mach.* 11, 9.] *animis,* sicut in Machabeis scribitur, *non solum homines,*

*) *Huc pertinere videntur in infer. marg. f.* 11. *scripta:* Comanorum autem quidam propter stipendium et turpis lucri questum ad Otakarum diverterunt, alii remanentes sub nocturnis excubiis cum Ungaris exercitum Ottakari sagittis frequentibus vexaverunt. [*Ottac.* 15532-55. 15874-476.]

a) *ex* fortissima *corr.* b) edigmamate *c. h. l.* c) aereos *Vulg.*

1) *Ioh. confudit acies; Ottacarus Pilsinenses in secunda, Misenenses et Thuringos in tertia etc. fuisse refert; regem cum electis et Saxonibus in sexta ponit.* 2) *Ex Ottac. v.* 13687 *sq.* 3) *Cf. prophetiam, quam Ottac. v.* 12018 *sqq. ante Rudolfi electionem factam esse fingit, et Chron. Colmar., SS. XVII, p.* 24. 4) *III,* 5.

1278. *f. 11'. *sed et bestias *ferocissimas et muros parati penetrare;* sicut[a] quondam beatus Germanus in bello Britonum contra Saxones ipse prior dux belli Alleluia intonuit, omnibusque idem respondentibus, ad sidera sublato clamore, prelium inchoatur[b], et Britones quidem fulciti[c] tanto presule triumphabant[1], sic hiis Bohemice suum canticum, hiis Theutonice inchoantibus et Deum invocantibus et miserantem eis Dominum invocantibus, Heinrico Basiliensium presule inchoante. Et dum uterque rex suos, ut pro eterni nominis gloria viriliter agerent, hortaretur, in ictu oculi gladiis denudatis, galeis inthronizatis in invicem commiscentur, et, sicut in Troyana legitur Hystoria[2]:

(Marginal notes beside this paragraph: *Ottac.* 16077-155. *(Aug. 26).*)

Undique consurgunt acies, et pulvere celum
Conditur, horrendisque sonat[d] *clamoribus ether.*
Et[3] *modo terga petunt, duros*[e] *modo fortibus ictus*
Depellunt clypeis, ingens ad sidera clamor
Tollitur, et vastis impletur vocibus ether.

Ez. 22, 25. Otakarus autem *sicut leo mugiens*[f] et fremens irruit ac *Ottac.* 16412-55. Rudolfi aciem scindens atrociter labefecit, et Thuringus quidam, qui[g] ex condicto cum alio de Vůllenstain Rudolfi cruorem siciens, dextrarium eius confodit et fortiter occu- *ib.* 16512-69. pavit. Quod cernens Capellarius cum suis inter cruentos gladios bello sicut ursa seviens[4] insiliit et non solum regem, sed et tocius belli fortunam inclinatam extensione virium erigebat, et invasum Ottakarum inclamare Mylotum in adiutorium artaverunt. Quo verbum regis sui dissimulante et in fugam, memor[c] mortis fraterne, se vertente, Polonis *ib.* 16570-660. pariter et Comanis, qui[h] a Rudolfi parte secesserant[5], fuga dilabentibus, pondus prelii super Otakarum vertebatur, populoque suo prostrato ipse in partem tractus, a suis derelictus, in ulcionem sanguinis nobilium, quos miserabiliter tormentavit, ab eorum amicis et consanguineis gladio perfoditur et Rudolfo nudus et mortuus antefertur. Et ad consilium nobilis viri de Hohenstain[6] omnis dolus et

a) sicut — inchoante *(l. 9) in marg. superiore.* b) *ex* inchoavit *corr.* c) *sic c.* d) sonat — clypeis *in marg. sinistra.* e) duris *c.* f) rugiens *Vulg.* g) qui *delendum.* h) qui — secesserant *in marg.*

1) *E Constantini Vita s. Germani episc. Autisiod. c.* 6, 52, *Acta SS.* 31. *Iul. VII, p.* 225. 2) *Ilias Lat. v.* 474 *sq.* 3) *Ib. v.* 592 *sqq.* 4) *Cf.* 2. *Reg.* 17, 8: veluti si ursa . . . saeviat. 5) *Cf. Ottac. v.* 15550 — 64. 17079 — 104. 6) *Sequentium aliqua cum monachi Fürstenfeld. Chron. de gestis principum, Boehmer, Fontes I,*

ambiguitas per[a] pleniorem experienciam est sublata, ne corpus esset cuiusquam alterius prostrati in prelio, et veritate cognita rex campum per triduum observavit regisque occisi corpus in civitatem Laham deferri non abnuit, sed consentit. Captivosque omnes, tam[b] Bohemicos quam alios, sibi et in sua redigi censuit propter futuram reconciliacionem celerius exigendam, Deum[c] benedicens et laudans[1], et leta victoria cum exultacione omnium est potitus.* 1278. *Ottac.* 17204—15. 17140—61.

Hic rex inter cetera monasterium, de novo quod ad Sanctam Coronam in suo regno Cisterciensium ordini construxit[2], multis beneficiis et honoribus decoravit et unam spinam maximis precibus de spinea corona Domini a rege Francie ad constructionem ipsius cenobii impetravit et monasterio Sancte Crucis primo subesse statuit, sed[3] etc.[d] **. 1263. *(Apr. 6).*

Et in hoc casu versus Boecii[4] non immerito applicavit, qui dicit:

Quid me felicem tociens iactastis, amici?
Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

*) *In marg., post deleta:* Anno Domini MCCLXXVI.[5] hoc prelium est patratum. 1278. *(Aug. 26).*

**) *Seq. delet.:* Ceterum Rudolfus viso tanto rege coram se sic exhausto viribus atque vita dicere potuit versus Ovidii[6]:

Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,
Et subito casu que valuere ruunt[e].

a) *transposita ex* est subl. per pl. exp. b) tam — alios *in marg. sinistra.* c) Deum — laudans *in marg. dextera.* d) *seq. delet.:* ipse sicut. e) cadunt *Ov.*

p. 4 *sqq., concordant.* 1) *Ex Ottac. v.* 16687. 2) *Goldenkron, fundatum die* 6. *April. a.* 1263, *Cont. Sancruc. II, SS. IX, p.* 645, *l.* 33; *tabula fundationis ed. Pangerl, Fontes rer. Austr. II, vol. XXXVII, p.* 1, *nr.* 1; *cf. ib. p. VIII, ubi statuitur Ioh. primum spinam donatam referre. Quod monasterium post Ottacari mortem secundum Canon. Prag. Cont., SS. IX, p.* 193, *l.* 17, *a Theutonicis deletum est.* 3) *Ioh. videtur narrare voluisse Ottacarum amissa Austria monasterium a S. Cruce exemptum coenobio de Plass submisisse; cf. Fontes rer. Austr. l. c. p.* 19, *nr.* 4. 4) *De consol. I,* 1, 21 *sq.* 5) *Ottac. v.* 16273—78. *recte a.* 1278. *exhibet.* 6) *Ex Ponto IV,* 3, *v.* 35 *sq.*

De[a] reconciliacione huius simultatis et reditu regis ad superiora. Capitulum VIIII.

Ottac. 17302-64. Anno Domini eodem Rudolfus post bellum procedens
1278. in Bohemiam commilitonibus dixisse videtur versus Vergilianos[1]:

O socii, neque inexpertes[b] *sumus ante laborum,*
O passi graviora, dabit Deus hiis quoque finem.

Et rapinis ac incendiis totam provinciam devastavit, dicens se XL milia marcarum habere velle, quas in hac causa belli
ib. 17365-76. 17514-35. provocatus ab Otakaro expendisset, et veniens Pragam[2] Ottonem[3] marchionem cum quingentis armatis repperiens casum avunculi[4] et puerorum eius atque regni cordialiter deplorantem et[c] contra Rudolfum plurima debachantem, sufficere sibi debere dicentem patrem occidisse, filiis parcere.
ib. 17436-18030. Agente tamen Friderico archiepiscopo Salzburgense et Iohanne Gurcense, Meynardo comite de Tyrol et Heinrico burchravio de Nůrenberch ex parte Rudolfi et marchione Hermanno[5], qui dictus est Cum-telo, ac Brunone presule Olmuczense ex parte altera, per federa nuptus reconciliacio fit perfecta, scilicet ut Rudolfus filius Rudolfi regis filiam regis Otakari et filius Otakari Wenzeslaus filiam Rudolfi ducat, et sic deterso merore et molestia puerorum super patris interitu et Rudolfo cessante ab excidio terre in civitate Yglavia fuit pacta; ubi eciam reginam tristem blandiciis delinivit magnamque curiam cum apparatu novorum militum et multarum dominarum confluencia celebravit.
ib. 18419-51. Sicque in Austriam rediens tamquam patrie salvator cum maximis laudibus ab omnibus est receptus, et per-
ib. 18740-91. lustrans Styriam cum Karinthianis Carniolanos obvios habuit et que tractanda fuerant pro eorum utilitate breviter

a) *inscriptio capitis in marg.; antea Ioh. paulo superius capitulum incipere voluit, vide supra p.* 232, *l.* 31. b) enim ignari *Verg.* c) et — parcere *in marg.*

1) *Aen. I, v.* 199 *sq.* 2) *Eo usque non pervenit, nec Ottac. id refert, sed Chron. de gestis princ. l. c. p.* 10. 3) *V. marchionem de Brandenburg dictum Longum. Numerus armatorum apud Ottac. non legitur.* 4) *De affinitate cf. Ottacari editionem in 'Deutsche Chroniken' V,* 1, *p.* 233, *n.* 1. *et Ottac. v.* 17376. *et* 17587. 5) *Ottone potius, Ottonis V. marchionis de Brandenburg filio, cuius filius Hermannus extitit. Ottacarus cum Ottones patrem et filium non discreverit nec v.* 17723. *nomen attulerit, Iohannem in errorem traxit.*

expedivit et ad propria retransmisit.* Ibi eciam recepit *Ottac.* 18830-61.
triste nuncium, *quod Harthmannus filius eius Renum trans- *f. 12.
siens ex necligencia rectoris navem incaute nimis guber-
nantis vel pocius dormitantis inopinate navis mota sub-
vertitur, virque strennuus omni sublato amminiculo 1281. *(Dec. 21).*
adiutorii dimergitur in profunda. Et dum Wiennam lu- *ib.* 18868-960.
strata Styria et ordinata Karinthia et Carniola reverteretur[a],
regina graviter infirmata[b] et, cum morbus ingravesceret et
a medicis remedium non haberet, omnibus ecclesiasticis
sacramentis munita factoque ad regis instructionem ad
devocionis sue libitum testamento[1] in manus Domini *Luc.* 23, 46.
spiritum commendavit et terre regnum pro celico com- 1281. *(Febr. 16).*
mutans transiit ex hac vita.** Pro quorum, scilicet uxoris et
filii, decessu dolenter nimium se gerebat gestibus[c] atque
verbis, sicut dicit Oracius[2]:

Tristia mestum vultum verba decent.

Recepit tamen consolacionem memorans illud, quod
scribitur: *Quis est homo, qui vivit*[d] *et non videbit mortem?* *Ps.* 88, 49.
Ac sicut Seneca[3] dicit: *Mors est tributum mortalium, lex
nature.*

Anno Domini MCCLXXVII. confluerunt[e] ad regem 1277.
de diversis partibus nobiles[4] ac magnates, alii regi de
triumphi sui gloria congaudentes, alii sua feoda requi-
rentes, alii alia ac alia negocia disponentes, regis curiam
suis obsequiis et presencia excolentes, ut dicit Salomon:
In multitudine populi honor[f] *regis.* Inter alios simul et *Prov.* 14, 28.
semel, ut curie sue spectabilitas agnoscatur, ibi fuere:

*) *Huc pertinent in inferiori marg. scripta:* Occurrit ei eciam 1279. *(Nov.).*
apud Linczam Meynardus comes[5] et familiariter loquens secumque rediens in Wiennam itineris sui comes, super hiis que peciit ad proximam curiam in Augustam diem statuit veniendi.

**) *In marg.:* Nota de pueris.

a) revertetur *c.* b) *ex* infirmatur *corr.* c) gest. atque v. *in marg.* d) vivet *Vulg.* e) *sic c.* f) *supra* honor *minutis litteris scr.:* dignitas, *ut Vulg. habet.*

1) *Cf. Ottac. v.* 18936—54. 2) *Epist. II,* 3, *v.* 105 *sq.* 3) *Natural. quaest. VI,* 32, 12: mors naturae lex est, mors tributum officiumque mortalium. 4) *Cf. Ottac. v.* 18464 *sqq., qui similia ante iter regis in Styriam facta refert.* 5) *Cf. Ottac. v.* 18824—29; *eum cum rege Vindobonam ivisse Ioh. commentus esse videtur, cum perperam privilegium Rudolfi pro monasterio Victoriensi, Reg. Imp. VI, nr.* 853, *huic tempori adscripserit; cf. infra p.* 238, *n.* 2.

1277. Fridericus archiepiscopus Salzpurgensis, Petrus Pataviensis, Pertholdus Babenbergensis, Chunradus Frisingensis, Heinricus Basiliensis, Iohannes Gurcensis, Heinricus Tridentinus, Lůdewicus palatinus, dux Bawarie, Albertus dux Saxonie, generi regis ambo[1], Meynardus comes Tyrolensis, Lutoldus de Hohenberch, Eberardus de Kaczenhellenpogen, ad regis tractatus et consilia, *Ottac.* 18675-789. dum opus fuerat, accedentes[2]. Memoratur eciam promissionis, quam summo presuli fecerat in Losanna de filia sua, quam pepigit filio Karoli Karolo se daturum[a], et accersitis ad se Iohanne Gurcensi episcopo, magistro Rudolfo, regis cancellario, comitibus de Sain et de Wirtenberch, cum 1281. *(Ian.).* ea in Apuliam[3] predictos viros magne industrie honorifice destinavit[4]. Que peperit postea Karolum regem Ungarie[5], Clemenciam reginam Francie, Philippi filio[6] nuptam, et alteram[7], que fuit princeps et domina Del- *ib.* 18480-89. phinatus. Quintam et novissimam filiarum[8] Heinrici 1279. *(Maio).* ducis Bawarie filio Ottoni nupciis gloriosis habitis copulavit. 1282. Que non diu superstes absque liberis vitam huius seculi *(Apr. 2).* terminavit[9]. Et sic de omnibus suis pueris se cum eximiis nuptibus quoad dignitatem seculi expedivit, in hoc, si loqui liceat, felicior Magno Karolo, orbis maximo domitori[b], cuius *filie cum pulcherrime essent,* sicut legitur in suis gestis[10], *et ab eo plurimum diligerentur, mirum dictu, quod nullam earum cuiquam aut suorum aut exterorum nuptum dare voluit, sed omnes secum usque ad obitum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse. Ac propter hoc, licet alias felix, adverse fortune malignitatem expertus est; quod ita tamen dissimulavit, ac*

a) daturam *c.* b) *sic c.*

1) *Vide supra p.* 220, *l.* 13—22. 2) *Nomina (praeter Iohannem Gurcensem ex Ottac. v.* 18711. *additum) et omnia alia Ioh. descripsit e privilegio Rudolfi monasterio Victoriensi dato Vindobonae a.* 1277. *Aug.* 30, *in cuius tergo ipse scripsit:* Privilegium Rudolfi regis Romanorum valde utile ad iudicium. Rudolfus Dei gracia rex Roma. *Cf. Reg. Imp. VI, nr.* 853. 3) *Ottac. v.* 18739: in welhische lant. 4) *Ioh. rerum seriem ab Ottacaro traditam invertit, cum Ottac. mortem reginae post Clementiam profectam referat. Regina die* 16. *Febr. a.* 1281. *mortua, Clementia mense Ian. anni eiusdem Vindobona profecta est.* 5) *Cf. Ottac. v.* 80522—34. 6) *Ludovico X.* 7) *Beatricem, quae a.* 1296. *Iohanni II. delphino Viennae nupsit.* 8) *Catharinam. Ottac. v.* 18487: siner tohter eine; *sed cf. Redlich, 'Rudolf von Habsburg' p.* 275. *Rudolfus sex filias habuit, et Catharina duos filios a.* 1280. *peperit, qui tamen brevi post obierunt.* 9) *Ottac. v.* 23043. 10) *Einhardi Vita Karoli Magni c.* 19.

si de eis nulla unquam alicuius probri suspicio exorta vel fama dispersa fuerit, sicut dissimulare, prout[a] causa exigit, sapientes[b]. Venerunt autem Heinricus dux Bawarie et *Ottac.* 18472-520. Ludewicus frater eius palatinus, alter gener, alter generi sui pater[1], poscentes, ut cuilibet eorum de terris ac principatibus tam noviter acquisitis et ad imperium applicatis incremento honoris suas eis adaugeat facultates, estimantes[c] se de facili quod desiderant optenturos, quia leta victoria solet esse lecior ad prestandum, estimantes[d], *ut unus ad dexteram,* *Marc.* 10, 37. *alius ad sinistram* etc.[*, 2], quatenus tam sibi quam imperio ad omnia mandatorum et obsequiorum genera prompciores et omnis eorum successio valeat inveniri. Quibus rex respondit hoc sine consilio et favore procerum electorum non posse fieri[3], et sic breviter se absolvens diem huius negocii constituit in Augustam in curia, quam ibi predisposuit celebrare, hoc et alia tractaturus. <Eodem[e] 1277—78. anno precipue per Karinthiam, Styriam et Austriam et terras contingentes tanta fames fuit, ut homines equorum cadavera, cattas et mortuorum hominum cadavera comederent et alia, que nature[f] abhominabilia[g] sunt, per biennium miseria hac durante[4]; quod[h] tempore Helisei in obsidione Samarie liber Regum et in *4. Reg.* 6, 24 *sqq.* destructione Ierusalem sub Tito Iosephus[5] asserit contigisse. Anno[i] Domini MCCLXXX. terre motus tantus fuit in *Ottac.* 19077-97. Romaniola citra Romam, ita ut homines fugerent civitates et 1279. in campestribus habitarent. Anno Domini MCCLXXXI.[6] *ib.* 19097-351. rex Tartarorum *paganissimi ritus cum violencia filiam regis **f. 12'.* Armenie, regis christianissimi filiam christianissimam et pulcherrimam, minis et gladio optinuit coniugio sibi dari. De quo licet pater gemeret et doleret, filia tamen se Deo committens concepit et peperit partum in modum fere silvestris,

*) *Seq. in marg.:* quibus responsum distulit in Augustam, ubi se principum consiliis indigere.

a) *super* prout *Ioh. scripsit* sicut. b) sapientis est *legendum esse videtur. O. H.-E.* c) estim. — sinistram etc. *in marg.* sinistra. d) *sic iterum c.* e) Eodem — exprobravit *(p. 240, l. 30) delevit Ioh. syllabis* va-cat *exordio et fini loci ascriptis, quia eadem iterum infra p.* 243 *sq. relata sunt.* f) nature *ex* natura *corr.* g) abhominabili *c.* h) et si *delet., et superscr.* quod. i) A. D. MCCLXXX. — habitarent *in marg. inferiore signis adscriptis.*

1) *Eadem occasione Heinricum Catharinam regis filiam pro Ottone filio demum uxorem impetrasse Ottac. v.* 18482—91. *tradit.* 2) *Marc.* 10, 37: ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. 3) *Cf. Ottac. v.* 18510—19. 19032—38. 4) *Cf. F. Curschmann, 'Hungersnöte im Mittelalter' p.* 189 *sq.* 5) *Bellum Iud. VII, c.* 7 *sq.* 6) *Ottac. ad eundem a.* 1280. *res Tartarorum narrat, quas Ioh. ad a.* 1281. *transposuit.*

Ottac. una parte irsutum, altera vero nudum. Quod auspices[1]
regine adulterio ascribebant, quia ei de cultu sacre fidei
invidebant, et interficiendam diffiniebant. Rex dolens supra
modum non presumpsit decretum eorum reicere; ut ad necem
se disponeret, regine protinus demandavit. Que vocatum
ad se regem unam peticionem, non tamen salutem corporis,
impetravit. Quo annuente peciit puerum iuxta morem
Christianum a catholico presbitero baptizari in nomine sancte
et individue trinitatis; qui statim de sacro fonte elevatus
omni rugositate detersa purus et ex omni parte levis et
splendidus atque tractabilis apparebat. Quo viso rex miseri-
cordiam Dei et virtutem salvatoris suscepto baptismate cum
innumeris sui regni populis[2] efferebat et contra soldanum
vadens sepulchrum Domini expugnavit et custodiendum
Christianis fidelibus commendavit.

ib. 19441-525. Hoc anno Nycholaus[3] papa Ludewicum regem Francie
1297. cathalogo sanctorum confessorum ascripserat[4], mirabilia,
(Aug. 11). que per eum Dominus fecerat, publicabat; super quo
diversi diversa pro tunc et usque nunc, sicut accepimus,
senciebant. Fertur, quod consors eius regina peperit[a]
ferum sine omnibus liniamentis membrorum, quasi in-
formem massam carnis; que dum hoc regis ypochrisi al-
Iob 2, 9. tera uxor Iob imputaret, rex clam in gremium suum
quod natum fuerat sumpsit et in capella sua, ubi corona
Domini spinea custoditur[5], fusis lacrimis circumtulit et
postremo orans super altare ponit et hinc inde deam-
bulans respicit puerum elegantis forme et pleni corporis
sine omni defectu sibi se delectabiliter exhibentem,
quem cum graciarum actione recipiens ad reginam re-
portavit eique exhilitatem fidei exprobravit[6]⟩.

Ottac. 19020-44. Interea Rudolfus disposita Austria ac ceteris terris ad
1281. consilium nobilium provincie filio suo Alberto procura-
cionem commisit, iniungens[7] et precipiens, ut nichil te-
mere, nichil agat precipitanter, sed seniorum in omnibus

a) peperis *c.*

1) *Ottac. v.* 19204: sîm hôhsten rât erz seit. 2) *Ottac. v.* 19314 *sq.:* er toufte sich in kurzer zît selp zwelfte sîner genôz. 3) *Ex Ottac. v.* 19361. *Sed eius successorem elevationi assensisse Ottac. v.* 19496 *sqq. refert. Revera Bonifatius VIII. eum canonizavit.* 4) *Ottac. v.* 19481. *Nicolaum papam hoc sibi proposuisse refert.* 5) *De corona spinea in Franciam allata et capella Parisiis instituta cf. Acta SS.* 25. *Aug. V, p.* 354—356. 371—377. 6) *Haec fabulosa in Vitis Ludovici IX. regis non leguntur, quae ipsi a quodam fratre narrata esse Ioh. infra p.* 244. *dicit.* 7) *Adhortationem integram Ioh. commentus est.*

1281. et meliorum consiliis pociatur, quia princeps nullo modo poterit utiliter principari, si voluerit sensum proprium imitari et proborum consilium aspernari. Rebus eciam communibus eum consuluit intendere et equali libra iusticie omnibus complacere, formam gerens boni patris, qui filium informavit de virtutibus, inter cetera dicens: *Consilium semper a sapiente require*[a], et Tullius[1]: *Tob. 4, 19.* ⟨*Parum*[b] *prosunt*[c] *arma foris, nisi fuerit consilium domi,* et idem[2]⟩: *Qui rei publice profuturi*[d] *sunt, duo precepta Platonis teneant. Unum est, quod utilitatem civium sic tueantur, ut, quicquid agant, ad eam referant suorum commodorum obliti. Alterum, ut totum corpus rei publice curent, ne, dum aliquam partem tuentur, reliquas deserant.* Et sic ad omne opus virtutis pater instruens filium futurum[e] ducem ac regem, non solum ad se ipsum vitam et mores ordinando, sed et ad alios subiectos sibi formaliter regulando, versibus innitens Claudiani[3], quibus Theodosium alloquitur dicens:

⟨*In*[b] *commune iubes si quid censesve tenendum,*
Primus iussa subi⟩; *tunc observatior*[f] *equi*
Fit populus nec ferre negat, cum viderit ipsum
Auctorem parere sibi. Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent quam[g] *vita regentis.*
⟨*Mobile*[b] *mutatur semper cum principe vulgus*⟩.

His ita compositis valefaciens terre populo ossa regine *Ottac.* 18961-87. ad natale solum transferenda statuit, ne sola dormiret, ubi sui sanguinis nemo alius requiescat[4], quod ad regis iussum reverenter perficitur et devote. Rediens autem in ascensu suo nobilibus undique ad eum confluentibus salutatur, precipue Reni et Suevie limites attingentem proceres occurrunt[5], alii ei de successibus prosperis congaudebant, quod eum letum et incolumem rehibebant, eiusque victorie et glorie de hostibus applaudebant, alii de eo, quod regina et regis filius deglutito[6]

a) perquire *Vulg.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* c) parvi enim sunt *Cic.* d) praefut. *Cic.* e) fut. — regem *in marg.* f) observantior *Cl.* g) ut *Cl.*

1) *De offic. I,* 22, 76. 2) *Ibidem I,* 25, 85. 3) *Paneg. de IV. cons. Honorii v.* 296—302. 4) *Ottac. eam statim post mortem Basileam deductam esse, ubi reges et reginae Aquisgrani coronati sepeliantur, refert. Ad rem cf. Redlich l. c. p.* 372. 5) *Cf. Ottac.* 31731. *et* 19059—61. 6) *Cf.* 1. *Petr.* 3, 22: deglutiens mortem.

1281. mortis aculeo decesserint ex hoc seculo, condolebant et
dicere videbantur, dum doloris eius vulnera liniebant:
Tob. 12, 13. *Quia Deo acceptus eras, necesse fuit, ut temptacio tangeret*[a]
*te**. Ipse vero, sicut non est in prosperis elevatus, sic
in adversis minime est deiectus, set[b] quasi columpna
Matth. 11, 7. immobilis semper stetit et non sicut *arundo*[c] *vento agi-
tata,* que levis animi formam gerit, ex inconstancia vel
favoribus adulancium vel terroribus adversancium in-
clinatur, flectitur et movetur, sicut a vento facile nunc
ad istam, nunc ad partem alteram inclinatur, sed ait
Iob 2, 10. sicut Iob: *Si bona suscepimus de manu* Domini, *mala* etc.[1],
ib. 1, 21. *sicut Domino placuit.* Et ut ait Ovidius[2]:

Leta quidem letis[d] *cecini, cano tristia tristis.*
Conveniens operi est tempus utrumque suo.

**f. 13.* *De castigacione[e] insolencium, regis Tartarorum conversione et Lůdewici regis Francie canonizacione. Capitulum X.

Ottac. 19000-76. Anno Domini MCCLXXIX.[3] Rudolfus rex post re-
1281. versionem suam ab Austria patruum[4] suum de Habspurch
(Oct.). et Egenum de Vriburch, qui eo in Austria et Bohemia res
agente regnum non modice conturbabant spoliis et direp-
cionibus, sanciones et statuta sua parvipendendo, acerrime
conveniebat, dum audiret querelas pauperum et clamores,
dicens eis, cur de fide perfidie sumpserint arma et legum
immemores concusserint pacem terre[5], non formidantes
3. Esdr. 8, 27. quod in Ezdra scribitur: *Quotquot tansgressi fuerint legem,
diligenter plectantur sive morte sive cruciatu seu*[f] *pecunie
multacione vel abductione;* sicut dicit Virgilius[6]:

Est legum servanda fides; suprema voluntas
Quod mandat fierique iubet, parere necesse est.

Prov. 3, 12. *) *Seq. delet.:* et *quem Deus*[g] *diligit, corripit et complacet*[h], *sicut in filio* suo *pater.*

a) probaret *Vulg.* b) *sic c.* c) arundinem v. agitatam *Vulg.* d) laetus *Ov.* e) *super* cast. *scripsit Ioh.* coercione. f) sive etiam *Vulg.* g) diligit Dominus *Vulg.* h) et quasi pater in filio complacet sibi *Vulg.*

1) *Iob* 2, 10: mala quare non suscipiamus? 2) *Ex Ponto III, 9, v.* 35 *sq.* 3) *Ottac. haec a.* 1280. *attribuit.* 4) *Ottac. v.* 19007: sîn veter. *Eberhardum de Habsburg-Laufenburg consobrinum regis dicit. Cf. et Reg. Imp. VI, nr.* 1396*e.* 5) *Commenta Iohannis.* 6) *Versus non sunt Vergilii nec Horatii, Ovidii, Statii, Iuvenalis, Persii, Martialis, Lucani, Claudiani, neque quidem eos in florilegiis reperi; cuius tamen sint, scire non potui.*

Municiones igitur eorum et castra validissime obsidet, possessiones predatur, dirimit, deicit et evellit[a], quousque regis ira vix per amicos medios sedatur, et promissa emenda sic ad eius graciam magnis instanciis reducuntur. Ottac. 1281.

Similiter Eberardus de Wirtenberch[1] veritus non est edicta regalia contempnere, presumens de pluritate castrorum atque municionum vias publicas et transeuntes ausu temerario multipliciter offendebat. Contra quem rex arma corripit et duas eius municiones, Stůtgarten et Nŏrtlingen[2], aggressus viriliter expugnavit[3] murosque ad quingentorum pedum spacium dissipavit. Abscedente rege comes muros iterum erigebat, sed non frustra huiusmodi audaciam exercebat[4]; nam tria eius castra, Witlingen, Remze et Walthusen, ad regis optinendam graciam manibus regiis consignavit, numquam ad se, si rursum excederet contra regalia imperia, reversura[5]. 1286. (Sept.-Nov.). 1287. (Oct. 23).

Eodem anno[6] et sequenti per Austriam, Styriam et precipue per Karinthiam tanta fames fuit, ut homines[b] cattas et mortuorum hominum et equorum cadavera comederent et alia que abhominabilia sunt nature; que clades per biennium duravit et adeo diutine et valide[7], ut simile non legatur nisi in obsidione quondam Samarie, ut liber Regum testatur, et in destructione Ierusalem sub Tyto, sicut Iosephus[8] asseverat. 1277. 1278. 4. Reg. 6, 24 sqq.

Anno Domini MCCLXXX. terremotus in Romaniola tantus fuit, ut homines fugerent civitates et in campestribus habitarent.* Ottac. 19077—97. 1279.

Anno Domini MCCLXXXI. rex Tartarorum paganissimus filiam regis Armenie christianissimi pulcherrimam minis et gladio exigit in matrimonium; dolente patre nimium, quia obsistere non valebat[c], filia pa- ib. 19097—351.

*) *In marg. Ioh. scripsit:* Nota racionem in Ysidoro[9].

a) evelliit *c.* b) *seq.* equorum cadavera *delet.* c) *pro deleto* poterat *c.*

1) *De eo hoc loco introducto cf. Reg. Imp. VI, nr.* 1392. 1396*e*. 2044*a*—2051. 2) *Nürtingen.* 3) *Nürtingen solum.* 4) *De nova regis contra comitem expeditione m. Iulii a.* 1287. *facta cf. Reg. Imp. VI, nr.* 2116*a*. 5) *Cf. secundam pacem inter eos Heinrico archiepiscopo Maguntino mediante factam, Reg. Imp. VI, nr.* 2126. 6) *Quae sequuntur usque ad p.* 244, *l.* 26. *iam supra p.* 239, *l.* 16 — 240, *l.* 30. *Ioh. scripserat, sed ibi delevit.* 7) *Cf. supra p.* 239, *n.* 4. 8) *De bello Iud. VII,* 7 *sq.* 9) *Sed in Isidori Etymologiis nihil de terrae motu legere potuit; fortasse eius librum de natura rerum novit, cuius c.* 46. *de terrae motu tractat.*

Ottac. trem[a] confidens in Domino consolatur. Partum edidit in modum fere silvestris, una parte irsutum, alia vero nudum, quod aruspices regis regine adulterio ascribebant, iudicantes eam pro facinore morituram. Quod licet rex graviter ferret, illa boni animi in Deo spem ponens optinuit puerum more Christiano in patris et filii et sancti spiritus nomine baptizari, quo de sacro fonte sublato ex omni parte clarus et delectabilis apparebat. Rex letus effectus cum maxima parte regni[1] Christianus efficitur, contra soldanum cum exercitu progreditur, sepulchrum Domini accipit et Christianis in reliquum conservandum fideliter commendavit.

Ottac. 19441-525. Hoc anno[2] eciam Nycholaus papa Lůdewicum regem
1297. Francie cathalogo sanctorum asscripsit et sollempniter
(Aug. 11*).* canonizavit. Qui licet pius et iustus fuerit, non parva tamen questio de eius versabatur pro tunc temporis sanctitate. Audivi ego a quodam fratre converso nostre domus Victoriensis Lůdewico nomine, tunc Parisius existente, quod regina contoralis eius partum effudit quasi massam carneam informem sine membrorum liniamentis;
Iob 2, 9. quod dum ipsa sicut altera uxor Iob eius ypochrisi imputaret, ipse secum in gremio clam ingressus capellam, ubi spinea corona Domini conservatur, circumtulit orans Deum et super altare positum deambulavit hinc inde
cf. 4. *Reg.* 4, 35. quasi alter H[eliseus][b], et respiciens vidit puerum elegantis forme, pleni corporis, quem tollens regine detulit eique exilitatem fidei, Deum magnificans, exprobravit.

*f. 13'. *De expedicione in Sabaudiam et ficto Friderico imperatore. Capitulum XI.

Ottac. 31784-32181. Anno Domini MCCLXXXII.[3] rex instruit exercitum,
1283. *(Iun.—Dec.).* arma parans contra comitem Sabaudie[4], qui comitatum suum et quod esset feodale imperii ab eo suscipere recusavit; possedit eciam quasdam municiones ad imperium pertinentes, quas rex repeciit, et comes obstitit eius mandata et consilia parvipendens. Ingreditur ergo cum copiis

a) patrem — consolatur *post in marg. addita.* b) *post* h *spatium* 6 *vel* 7 *litterarum pro supplendo nomine in c.*

1) *Cf. supra p.* 240, *n.* 2. 2) *De hoc loco vide supra p.* 240, *n.* 3—6. 3) *Cf. Ottac. v.* 31825: daz leit der kunic vierthalp jâr. 4) *Philippum. Cf. Reg. Imp. VI, nr.* 1789 *a*—1808. *Nota Ioh. consulto Ottacari narrationi quaedam inseruisse, quaedam vero ex ea sustulisse, ut de expeditione regis contra dominum de Helfenstein.*

terram suam et compellit et artat, quod omnia indebite *Ottac.* possessa restituit ac regis se gracie subiciens de manu sua 1283. *(Dec. 27).* omnia iure suscipit feodali. Indixit eciam ei annualem censum certe ac statute pecunie in recompensam[1], quod imperium sic defraudaverat multis annis.

Eodem[2] anno in Ribauriorum partibus exsurrexit 1284. quidam, qui se diceret Fridericum imperatorem, et veniens *ib.* 32182-637. Coloniam a civibus capitur, crinibus tonditur[a] et super scalam in foro publico ligatur[3]; fugiens autem ad domum fratrum Augustinensium latitabat[b], de qua venit 1285. in civitatem que Nuzzia dicitur eiusdem territorii, curias more regio cum apparatu maximo, scilicet conviviorum[4] et aliarum deductionum secularium, festive celebravit, *et divulgatum est* undique *nomen eius,* quia munera multa 2. *Par.* 26, 8. dabat et veteranis militibus, quod ipse esset Fridericus, signa verisimilia demonstrabat*. Quod Rudolfo quidam a suis emulis asserunt procuratum[5] et[c] precipue a Iudeis, qui ei infinitas pecunias offerebant et eum in hac temeritate, quasi transiturus esset mare et regnum eorum eis redditurus, misere confovebant. Venit ergo in civitatem Hassie que Wetflaria[6] dicitur, in Thuringiamque exposuit se iturum. Et venit Rudolfus expetens eum a *(post Iun. 28).* civibus dicte urbis, qui dissimulantes velle regium non curabant. Rege autem excidium civitati et civibus comminante et eternam proscripcionem, portas apperiunt et regem quantocius intromittunt. Pluribus autem querentibus, si ipse esset imperator, cur tanto tempore latuerit, sciscitantes, respondit se non potuisse nec vo-

*) *In marg. a bibliopego ex parte abscisa:* . . . quidem prius suscipitur et eius experiencia . . . per inducionem purpure, . . . palle et sceptri in . . . throno collocatur, si eis venientibus assurgeret, cerneretur; sed postea proditus a quodam.

a) *sic c.* b) lat. — venit *in marg. signo adscripto.* c) et — confovebant *in marg.*

1) *Haec in tabula pacis, Reg. Imp. VI, nr.* 1805, *non leguntur.* 2) *Ottac. v.* 32182. *annum post bellum Sabaudicum perhibet, v.* 32626—29. *vero a.* 1276. *De falso Friderico cf. Redlich l. c. p.* 529—539. *et Reg. Imp. VI, nr.* 1914*a.* 1920*a.* 3) *Cf. Gesta Henrici archiep. Trever., SS. XXIV, p.* 462 *sq.* 4) *Cf. Ottac. v.* 32211 *sq.* 5) *Cf. Chron. de gestis princ. l. c. p.* 14. 6) *Cf. Ottac. v.* 32368, *qui post similia ac Ioh. de civibus Nussiae tradit.*

1285. luisse sedis apostolice iniurias et sentencias tollerare et sic tempus intermedium in Affrica et Grecia exegisse, nunc vero oportunitatem, ut regno et imperio se ostenderet, advenisse. Quibus ita ventilatis et diversis sermonibus et questionibus interiectis regius marschalcus de Pappenhaim[1] per corrigiam femoralem rapuit ipsum ita, ut corrigia scinderetur, ex qua statim in omnium apparencia diversa figmenta illusionum cum caracteribus sunt effusa*. Exclamavit autem falsidicus se nichil habere commune cum regibus et imperatoribus, sed artis
Ottac. calopidarie[a] se existere miserum et egenum. Rex autem
(Iul. 7). ex iusta omnium sentencia diiudicatum preceperat concremari, et sic regnum a tante seductionis scoria purgatum suo regi in reliquum fideliter adherebat. Simile aliquid habetur ex libris Regum, ubi Ioab princeps milicie
2. Reg. 20, 21. *cf.* 23. Davit *Siba*[b] *filium Bochri,* qui *manum levaverat*[c] *contra*
ib. 1. *regem,* dicens[d]: *'Non est nobis pars in Davit nec*[e] *hereditas*
ib. 15—20. *in filio Ysai',* obsedit in Abela, cives autem, ne urbem
ib. 22. demoliretur, *precisum*[f] *caput Sibe*[b] *proiecerunt ad Ioab,*
Prov. 21, 11. 26, 20. sicque regnum quievit; nam, ut ait Salomon, *multato pestilente iurgia conquiescent*[g].

Iosephus[2] eciam recitat, quod quidam plebeius Sydonius Alexandro filio Herodis, quem pater iam dudum interemerat, similis omnino fuit, quem quidam ex libertis Herodis circumduxit tamquam regni heredem; Iudei autem per Achayam tamquam de genere regio progenitum magnis honoribus extulerunt, illo dicente se patris sui seviciam declinasse. Veniens autem Romam Cesari presentatur cum ductore suo; qui suspicionem[h] de falso concipiens iuveni pollicetur vitam, ut sibi patefaciat veritatem; nam optime Cesar noverat Alexandrum,
*f. 14. quia olim in studio Rome fuit, *et comperta fraude suasorem iussit interfici et falsum Alexandrum propter habitum corporis numero remigum deputari. *Nemo enim,*

*) *Seq. in marg.:* hominum omnium, quos terra sustinet, sceleratissime *et* [fu]stigavit autem eum etc.

a) calop. *ex* calcatorie *corr.* b) Seba *Vulg.* c) levavit *Vulg.* d) dicens *ex* dicentem *corr.* e) neque *Vulg.* f) abscissum *Vulg.* g) conquiescent *Vulg.* h) suspic. — concipiens *in marg. inferiore.*

1) *Heinricus. Cf. Redlich l. c. p.* 537. *et Reg. Imp. VI, nr.* 2025. 2026. 2186. 2401. 2) *De bello Iud. II,* 5; *cf. et eius Antiquit. Iud. XVII,* 18.

ut dicit Seneca[1], fictam *personam diu sustinere potest,* et Tullius[2]: *Omnia*[a] *ficta tamquam flosculi celeriter decidunt, nec simulatum quicquid*[b] *potest esse diuturnum.*

Rudolfus autem rex in pace regnans, cum non esset *Ottac. 32638-46.* iam *Sathan, nec*[c] *occursus malus,* circuiens civitates regni *3. Reg. 5, 4.* iniurias vindicavit, causas viduarum, orphanorum, religiosorum iuste et pie et equa libra iudicis terminavit. Iste enim sunt *due virtutes regie,* scilicet *pietas et iusticia,* ut ait Ysidorus[3], quibus se Rudolfus precipue decoravit, per pietatem pauperibus assistendo, per iusticiam crudeles et rebelles severitate debita compescendo. Veniens 1286. *(Febr.).* autem in civitatem Ezlingam super fluenta Nekkari fluminis situatam, tanta ad eum confluxerat multitudo, ut se in angustiis platearum comprimerent, et transitus propter collisiones equorum et hominum libere non pateret. Exclamans autem quidam vociferatus est regium nasum, qui longus et aquilinus fuerat, obstaculum transeuntibus facere et iter liberum denegare. Rex autem elevatis oculis nasum in alteram partem flexit: 'Non faciet tibi', inquit, 'obicem nasus noster; transi libere et utere via tua'! Mansuetudine sua audientibus delectacionem et admiracionem non modicam generavit[4], alterum Tyberium[d] se ostendens, qui convicia pacientissime ferre consueverat, et dum audiret huiusmodi, respondit: *In civitate libera liberas*[e] *esse linguas et mentes hominum oportebit*[f, 5], <et[g] Maxi[mi]anus[h, 6] dicit:

Quod natura dedit[i], *tollere nemo potest*>.

De curia regis in Augusta, ubi filios suos et Meynardum comitem duces fecit. Capitulum XII.

Anno Domini MCCLXXXVI.[7] principes electores, *Ottac. 19617-908.*

a) ficta o. cel. t. fl. decid. *Cic.* b) quicquam *Cic.* c) neque *Vulg.* d) *ex* Theodosium *corr.* e) linguas liberas esse *Ioh. Sar.* f) oportebat *Ioh. Sar.* g) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* h) *abscisa supplevi.* i) negat *Max.*

1) *De clementia I,* 1, 6: Nemo enim potest personam diu ferre. 2) *De officiis II,* 12, 43. 3) *Etym. IX, c.* 3, 5. 4) *Haec fabella eiusdem generis est ac aliae apud Mathiam de Neuenburg, in Chron. Colmar., alibi; cf. Reg. Imp. VI, p.* 11. 5) *Locus sine dubio e Iohannis Saresberiensis Policratici III, c.* 14. *exscriptus est, quocum magis concordat quam cum Sueton. Tiber. c.* 28, *quem Ioh. alibi non laudat, cum eum Policratico in historia Romana usum esse constet.* 6) *Maximiani Eleg. V, v.* 54. *(ed. Aemil. Baehrens, Poetae Lat. min. V, p.* 342*). Versus et in excerptis quae dicuntur* Proverbia Max. *(l. c. p.* 316*) et in florilegiis medii aevi legitur.* 7) *Ioh. duo comitia Augustae a.* 1282. *et* 1286.

Ottac. 1282. *(Dec.)* presules et prelati, duces, comites, nobiles et barones de diversis partibus ad regis curiam in Augustam cum maxima gloria convenerunt. Assunt regis filii, Albertus atque Rudolfus, cum nobilibus Australibus[a], Styriensibus atque Suevis, adest et comes Meynardus cum militibus de montibus clare cultis ad regis honorem, delectabili constipacione in regis faciem procedentes. Rex autem in medio illius ecclesie alloquium sic orditur: 'Sermo michi ad vos, o principes, qui estis principalia regni membra, sine quibus, ut leges priscorum sanxerunt, nil est in regni negociis actitandum. Scitis, quomodo sublimium et superborum colla non propria, sed divina virtute calcaverim[1] et rebellium contumaciam represserim, quantos labores habuerim, perdita recuperaverim, gladio defenderim et in commissis sudaverim, prout vires corporis subpetere poterant et incrementum a rege regum, Domino dominancium[2] hauriebant. Postulo ergo, ut ea, que regno Deo suffragante conquisivimus, amminiculo et conivencia vestri consensus atque favoris duobus filiis, quos dedit michi Dominus, concedantur, ut eorum ordo in gradum et statum alciorem et clariorem dignitatis titulum commutetur ad regni decorem, cui subesse ad omnem complacenciam sunt parati; disposui enim eos de comitibus *1. Reg. 2, 8.* claris duces facere clariores, *ut cum principibus sedeant et solium glorie* et nomen habeant cum eisdem; nam *1. Par. 18, 17.* *filii Davit primi ad manum regis,* sicut dignum fuerat, filiali privilegio ponebantur. Comes eciam Meynardus eodem flagrans desiderio, vir probatus in regno et fidelis *Deut. 28, 6.* *ingrediens et egrediens,* pergens ad regum imperium est inventus, cuius nomen et titulum respergere intendimus gloria ducali principatus Karinthie et magnificencia dignitatum facere ampliori; nam Alexander rex olim *1. Mach. 10, 88 sq. 65.* audiens virtutem Ionathe *addidit adhuc glorificare eum et dedit ei Acharon et omnes fines eius et magnificavit et* **f. 14'.* *scripsit eum inter primos amicos;* *est enim vir bene audens et potens et regibus intrantibus et exeuntibus Ythaliam transitum faciens pacificum, si voluerit, et quietum in moncium constrictionibus, qui predictum

a) Australibus *ex* Austr. (Austrie) *corr.*

habita confudit, ut et Ottac. 1) *Cf. Deut.* 33, 29: tu eorum colla calcabis. 2) *Apoc.* 19, 16: Rex regum et Dominus dominantium.

ducatum contingunt, regnum valens et imperium in 1282. multis utilibus ac honestis atque delectabilibus promovere'[1]. Audientes principes regi assurgunt, ad omnem eius *Ottac.* voluntatem sua volita conformantes, investituris hiis interesse pro reverencia filiorum et amicorum regis hilariter se promittunt. Rex autem iuxta morem indutus regalibus, stipatus militibus, progreditur signis et vexillis terrarum ipsarum in manibus baronum et nobilium radiantibus; primo filiorum unum, scilicet Albertum, ducem Austrie, Styrie et dominum Carniole, alterum, scilicet Rudolfum, ducem Suevie[2], qui ducatus iam posteritate Friderici imperatoris deficiente cessaverat, declaravit[3]. Postea sub *ib.* eadem forma Meynardum comitem ducem Karinthie procla- 1286. mavit[4], qui, ut fertur, XXX milia marcarum regi optulit. *(Febr. 1).* Alii dicunt eum pro necessitate regis et regni terram Carniole pro[a] Alberti generi sui factis in pignore suscepisse pro XX milibus marcarum cum condicionibus atque pactis usuque fructuario Meynardo et liberis suis, titulo Alberto et suis liberis remanente[5]. Sed alludit huic quod Petronianus[6] dicit:

Quisquis habet nummos, secura naviget aura
Fortunamque suo temperet imperio.
Multa loquor — quod vis, nummis presentibus opta,
Et veniet —, clausum possidet archa Iovem;

ut[b] dicit Oracius[7]

Nam[c] genus et formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat suadela venusque.
Mancipiis dives[d] eget eris Cappodocum[e] rex.

Ottac. Dimisit autem rex Albertum filium suum commendans 19963-70. eum nobilibus terre, sicut prius[8], instructum ad omnia 20163-72. opera probitatis, precipiens ei de nupciis inter fratrem

a) pro — factis *in marg.* b) et ut, et *delet. c.* c) Et *Hor.* d) locuples *Hor.* e) Cappadoc. *Hor.*

1) *Verba regis, quae Ottac. tradit, a Ioh. elegantem sermonem sectante admodum immutata et exornata sunt.* 2) *Ottac. dicit filios omnes terras in commune recepisse, sed regem permisisse, ut, si dividere vellent, alter Austriam Styriamque, alter possessiones in Suevia sitas haberet.* 3) *Reg. Imp. VI, nr.* 1740 *b.* 1743. *Rudolfus, qui numquam dux Sueviae erat, et ab auctoribus illius temporis ita vocatur.* 4) *Reg. Imp. VI, nr.* 1964. 1971. 5) *Sed iam tempore belli contra Ottacarum regem gesti hanc fere pecuniam Rudolfo pignori dederat; cf. Redlich l. c. p.* 366. 6) *Petronii Saturae c.* 137, *v.* 1 *sq.* 9 *sq., ed. Buecheler*[3] *p.* 104. 7) *Epist. I,* 6, *v.* 37—39. 8) *Cf. supra p.* 240 *sq.*

1282. suum Rudolfum ducem Suevie et filiam regis Otakari et de nupciis sororis sue et regem[a] Bohemie Wenzeslaum[a], sicut *Ottac. 23000-14.* in reconciliacionis federe fuerat compromissum[1]. Alberto quidem secretarios Hermannum de Lannenberch et Eberardum de Walse, viros nacionis Suevice prudentes et nobiles, informatores et consiliarios, Australes[b] Missowarium, Capellarium, dapiferum de Lengenpach, Alberonem de Pûchaim, fideles viros et providos, designavit, optansque ei prospera abire permisit cum fratre et sua, quam ad- *ib. 19931-62. 20910-16.* duxerat, splendida comitiva. Generum eciam suum, iuvenem regem Bohemorum, Arnůldo episcopo Babenbergensi pro educatore et nobilibus regni Bohemici intente ac fideliter commendavit. Albertus autem rediens que mandaverat *ib. 23023 sq. 23166-78.* pater suus sollempniter et efficaciter adimplevit, iubens, ut Eberardus de Walsê pro reliquis fratribus suis, Ulrico, Heinrico, Friderico, nuncios dirigat indilate; qui venientes duci constanter in omnibus adheserunt ac filiis suis fidelia servicia semper in posterum prebuerunt. Qui sanguini Australium et Styriensium se miscentes cum suis liberis famosam et latam progeniem effecerunt, inter quos Eberardus circa Anasum et Danubium, Ulricus in Styria capitaneatum disponendum et regendum propter datam eis industriam susceperunt et multis temporibus prospere *Ottac. 23403-65.* tenuerunt[2].

1284. Moritur hoc anno[3] Fridericus archiepiscopus Salzbur- *(Apr. 7).* gensis rebus bene gestis, et eligitur Rudolfus, vir gentis Suevice[4], magnus et in regis curia nominatus, cancellarius sapiens et industrius, moribus ac litterarum sciencia *(Dec. 1).* decoratus; et ipso anno electio eius approbata est a sede apostolica per episcopum Eistetensem et abbatem Salemensem; episcopus vero Constanciensis infirmitate valida pressus, cui et eadem commissio facta fuit, non poterat interesse[5].

a) *sic c., tamquam si praecedat* inter, *ut supra p.* 249, *l.* 51, *lege* regis .. Wenzeslai. b) Australes *ex* Austrie *corr.*

1) *Ottacari v.* 20173—20216. *relatio ab his discrepat.* 2) *Cf. Max Doblinger, 'Die Herren von Walsee', 'Archiv f. Österr. Gesch.' XCV, p.* 235 *sqq., et Ottac. v.* 66793—803. *Eberhardus IV. a.* 1287 (1288?)—1325. *iudex provincialis supra Anasum, Eberhardus V. filius eius a.* 1325—1371, *Ulricus I. a.* 1299—1329, *Ulricus II. filius eius a.* 1329—1359. *capitanei Styriae extiterunt; cf. et Krones, 'Landesfürst, Behörden und Städte d. Herz. Steier' p.* 157. 3) *Cf. Ottac. v.* 23403. 23647—51, *ubi dicit Rudolfum Friderici successorem a.* 1286. *consecratum esse.* 4) *De Hoheneck, cancellarius inde a die* 5. *Nov. a.* 1274, *antea provisor monasterii de Kempten; cf. Reg. Imp. VI, nr.* 247. *et ib. p.* 12. *Ioh. eum Suevum fuisse in Ottac. v.* 28005—7. *legit.* 5) *De consecratione Rudolfi die* 11. *Mart. a.* 1285. *facta cf. Ann. S. Rudb., SS. IX, p.* 809.

De inthronizacione Meynardi in ducatum et consuetudine illius terre. Capitulum XIII.

Anno[a] Domini eodem, cum hec apud Augustam 1286. Vindelicam[1] essent gesta tempore Iunii, Meynardus dux[b] *(Febr. 1).* in Kalendis Septembribus[2] in Carinthiam veniens in sede *Sept.* 1. sua iuxta morem terre sollempniter sublimatur. *Cuius *f. 15. *Ottac.* terre ritus ab antiquis sic extitit observatus[3]: Sub monte 19971-20126. Karinthiano prope ecclesiam sancti Petri lapis est, super quem rusticus libertus ponitur, tenens[4] in una manu bovem discoloratum, in altera equam eiusdem disposicionis[5], habitu pilleo, calceis rusticalibus investitus; princeps autem novus veniens cum pannerio terre, stipatus nobilibus, vestibus suis exutus et indutus seorsum[6] pallio pilleo, tunica grisei staminis et calceis corrigiatis, baculum gerens in manibus sic procedit. Comes Goricie cum XII vexillulis lateri principis adherebit, alii comites cum suis signis et officiales principi se coniungent. Rusticus autem in lapide residens Sclavice[c] proclamabit: 'Quis est iste, qui procedit'? Respondetur ei a consedentibus sibi: 'Iste est princeps terre'. Ad quod ille: 'Estne iustus iudex, querens salutem patrie, libere condicionis, ut dignus sit hoc honore? Est vere et Christiane fidei cultor et defensor?' Respondetur: 'Est'. At ille: 'Quero ergo, quo iure me ab hac sede debeat amovere'. Dicunt omnes: 'Cum denariis LX et iumentis hiis discoloratis et vestibus, quibus princeps indutus apparet, facietque domum tuam[d] liberam a tributo'. Et data alapa levi super collum principis rusticus surgit, iumentis predictis acceptis principi sedem prebet, et stans in sede princeps nudo gladio vertit se ad omnem partem vibrans gladium, innuens iustum iudicium omnibus se facturum. Et rediens ad ecclesiam Soliensem[7], ubi episcopus Gurcensis misse of-

a) A. D. e. — Iunii *in marg.* b) *seq.* eodem anno. c) *ex* procl. scl. *transposita.* d) suā *c.*

1) *Cf. supra p.* 221, *n.* 5. 2) *Cf. Ottac. v.* 19976. 3) *Ad hoc capitulum cf. Paul Puntschart, 'Herzogseinsetzung und Huldigung in Kärnthen'* (1899) *et quae ad hunc librum A. von Wretschko, 'Göttingische gelehrte Anzeigen' CLXII* (1900), *p.* 929—964, *adnotavit, et Emil Goldmann, 'Einführung der deutschen Herzogsgeschlechter Kärnthens in den sloven. Stammesverband'* (1903). 4) *Novus dux tenet bovem et equum* (veltphert) *apud Ottac., qui lapidem in campis Soliensibus (hodie 'Zollfeld') positum v.* 19991. *dicit:* ein velt, lît bî Zol. 5) *Ottac. v.* 20047: wîz und swarzer varbe. 6) *Ottac. v.* 20015: an der stet. 7) *Maria-Saal.*

1286. ficium celebrabit, astantibusque prelatis terre, abbatibus ac prepositis principem consecrabit; deinde ad epularum convivium proceditur, in quo officia sua marschalcus, kamerarius, pincerna, dapifer quo decencius poterunt pro reverencia principis exercebunt. Quo peracto* ad sedem tribunalis in pratis Soliensibus positam princeps properat, iudicium et iusticiam divitibus et pauperibus *Ottac.* iuxta querelas et proposiciones singulis[a] facturus, feoda poscentibus et ad se spectantibus concessurus[1]. In hoc modo tria sunt: primum vestitus rusticalis et respicit ducis Karinthie officium — est enim venator imperii, *ib.* 19004-30. 20136-39. qui dum per nemorum densitatem, per moncium sublimitatem et vallium profunditatem habet transire, habitu tali baculoque expedit se munire; debet eciam canes venaticos habere et ad imperatoris decenciam enutrire. Secundum: inquisicio per rusticos baptismalis et prefert fidei misterium videturque habere ortum ex conversione gentis; nam anno Domini septingentesimo nonagesimo[2] sub Karolo imperatore et Ingone duce et Vergilio[b] et Arnone episcopis Iuvavensibus Ingo dux nobiles terre et servos eis subiectos ad convivium invitavit et nobiles quidem tamquam[c] canes et immundos deputavit et pane et carnibus foris ab oculis suis pavit et vinum in vasis fuscis propinavit, servos vero vasis splendidis et deauratis in sua presencia collocavit. Et dum quererent nobiles, quid in hoc pretenderet, respondit hos simplices et fideles, mundos et sacro baptismate confirmatos, eos autem immundos atque indignos sine sacri fontis ablucione existere et fedatos. Qui audientes certatim ad baptismum cum fervore fidei cucurrerunt, et ergo hoc privilegium honoris et commercium rusticale cum principe non ad nobiles, sed ad simplices usque huc creditur propagatum. Tercium[d] est extensio gla-

*) *Seq. delet.:* ad prata Soliensia[3].

a) *h. l. in marg.* dn̄s. b) *h. l., ut supra n.* a, dn̄s *in marg.* c) tamquam — deput. et *in marg.* d) Terc. — munimentum *in marg. signis adscriptis.*

1) *Sed in lapide 'Herzogstuhl' dicto haec quoque fieri Ottac. refert, quem Ioh. corrigit.* 2) *Sequentibus e Conversione Bagoariorum et Carantanorum c.* 7, *SS. XI, p.* 9, *assumptis Ioh. annum, quo haec gesta sint, ex Ann. S. Rudberti Salisb., SS. IX, p.* 769, *vel Vita Virgilii, SS. XI, p.* 86, *inseruit; cf. Riezler, 'Gesch. Bayerns' I, p.* 188, *et Ankershofen, 'Handbuch der Gesch. Kärnthens' II, p.* 244. 3) *Zollfeld; cf. p.* 251, *n.* 4.

dialis, que designat iustum iudicium et defensorium munimentum.

Cum igitur omnia predicta circa Meynardum age- 1286. rentur, frater eius Albertus comes Goricie, palatinus terre, sua feoda recipere recusavit[1], sed Heinrico ea porrigi suo filio postulavit; dux autem arbitrans se contempni pocius unum filiorum suorum hoc dignitatis titulo censuit decorandum, quatuor[a] ibi habens filios presencialiter. Accedunt autem ad Albertum comitem Iulianus de Seburch de Karinthia et Hugo de Duwino[2] ex Ystria, comitem arguunt, dicentes non esse hanc gloriam respuendam, cum quondam Lůdewicus imperator Arnulfo Karlomanni filio ducatum Karinthie contulerit cum castro Mosburch[3], quod usque hodie cum aliis castris ad iurisdictionem pertinet palatini[b]. Comes audiens genu flexo suscipienda suscepit et hominium fratri fecit, memorans, quod cuicumque alteri faciendum fuerat, iustius et dignius faceret suo fratri.

*Nec mirandum de duobus fratribus, cum Esau et *f. 15'. Iacob nondum nati in utero colliderentur, quasi de pri- *Gen. 25, 22.* mogenitura decertantes, quis eorum primus procederet ad egressum. Sed Dei voluntate[c] factum est, ut preostenderet in nondum natis, quod postea completum est mirabiliter in adultis; uterque enim large benedictionis cumulum *de rore celi et terre pinguedine* est adeptus. *ib. 27, 28.* Narrat eciam Iosephus[4], quod Aristobolus et Hircanus de principatu contendentes in campis Ierochonanis[d] convenerunt et ea lege in concordiam convenerunt[e], ut Aristobolus regnaret, Hircanus sub eo quibuslibet honoribus fungeretur.

De secundis nupciis Rudolfi et famoso prelio Wuringensi. Capitulum XIIII.

Anno Domini MCCLXXXVII. Rudolfus rex post *Ottac.* 25901-25. dormicionem consortis sue ab amicis, ut ad secundas convolaret nupcias, incitatur, dicentibus *non esse bonum hominem* *Gen. 2, 18.*

a) quatuor — presencial. *in marg. signis adscriptis.* b) palatin *ex* palatinatus *corr.;* palatini *propter cursum scripsi.* c) dei vol. dei *c.* d) *sic c.* e) *sic iterum c.*

1) *Cf. Lorenz, 'Deutsche Geschichte' II, p.* 467 *sq.* 2) *Duino, distr. Monfalcone, prov. Görz.* 3) *Haec ex Ottonis ep. Frisingensis Chron. l. VI, c.* 7. 4) *Antiquit. Iud. XIV,* 1, *quem Ioh. h. l. minus diligenter exscripsit.*

Ottac. *esse solum*[a] nec regem competere sine complexu vivere conthorali, cuius est prolis fecunditate suum sanguinem illustrare et nativo germine decorare, regno in sua posteritate spem ponere, semen, quo longius et lacius, tanto felicius propagare. Quibus respondet in se iam naturalis caloris vigorem accessu senii defecisse nec talium quippiam in lumborum suorum conflacionibus reliquisse[1], iuxta illud Oracii[2]:

Omnia in[b] *nobis anni predantur euntes,*
Eripuere iocos, venerem, convivia, ludum.

Cui opponendum fuit illud, quod de Davit legitur, qui 3. Reg. 1, 1–4. *senuerat habebatque etatis plurimos dies* et *quere*batur ei *in omnibus finibus Israel adolescentula*[c] *virgo,* que cum eo *dormi*ret[d] *et calefac*eret eum; et *inventa est Abysag Sunamitis speciosa, rex vero eam non cogno*scebat, sed ipsa eum cum eo dormiens attactibus dulcibus confovebat.

Rex itaque Rudolfus retractans, quod rex Francorum occiduas partes imperii, scilicet regni Arelatensis castra et municiones, iam dudum tractu longi temporis iniuste ac indebite possideret, si eius ac aliorum similiter imperii bona occupancium vires posset retundere et refrenare violenciam, cogitavit, ut ablata aliqualiter ad subiectionem Ottac. 25943-26043. imperii ac ad vera obsequia iterum volverentur[3]. Audiens vero, quod dux Burgundie, qui manebat in civitate Divionensi, haberet filiam[4] sanguine generosam, facie speciosam, quam si coniugaliter duceret, facilius per contractum affinitatis huius suis votis, eius consiliis et auxiliis assistentibus, potiretur. Mittit ergo sollempnes nuncios, quibus iuvencula consignatur et cum condigno cultu tocius reverencie in civitate Treverorum regi eam ibi prestolanti cum multo appa-1284. (Febr.). ratu festivitatis et gaudii presentatur; et peractis ibidem iocunde et ad cordis sui desiderium[5] nupciis peroptatis[6] una cum regina inferiores partes Reni visitat et determinatis causis plurimis[7] cum regina ad superiora revertitur, insistens pariter ac intendens in omni loco dominacionis

a) saluum *c.* b) de *Hor.* c) adolescentulam virginem *Vulg.* d) dormiat .. et calefaciat *Vulg.*

1) *Cf. Ottac. v.* 25927—42. 2) *Epist. II,* 2, *v.* 55 *sq.* 3) *Cf. Ottac. v.* 25962—78. 4) *Elisabeth vel Isabellam, quae Roberti ducis Burgundiae soror fuit; pater eius Rudolfus IV. tunc iam mortuus erat.* 5) *Ps.* 20, 3: Desiderium cordis eius. 6) *Immo apud Romaricum-montem; tractatus iam a.* 1283. *coepti sunt; cf. Redlich l. c. p.* 612. 7) *Cf. Ottac. v.* 26041—48. *cum v.* 31730—32.

sue pacis semina seminare et iudicio et iusticia pariter fecundare[1].

Hoc anno fuit famosum illud prelium Wuringense[a. 2] 1288. (Iun. 5). in partibus Ribaurorum inter Coloniam et Nuzziam, ubi multa milia[b] hominum sunt occisa, quale[c] in Europe partibus non legitur contigisse. Fuit autem inter Syfridum archiepiscopum Coloniensem ex una parte, habentem secum de Lucenburch Heinricum comitem cum duobus fratribus et multos nobiles valde magnos, et inter civitatem[d] Coloniensem ex altera parte, cui Iohannes dux Brabancie, comes Engelbertus[3] de Monte et multa nimis electa milicia adherebat. Sors autem victorie Coloniensibus cessit, et comites de Lůcenburch cum flore Alemannice milicie prosternuntur, plurimi capiuntur et abducuntur, episcopus in captivitatem comitis de Monte perducitur, et exinde ex ipso comite heres legitimus non est natus; et qui hodie tenet ipsum comitatum[4], non de recta radice, sed laterali illius stirpis germine pullulavit[5].

*De Alberto duce, regis filio, et eius strenuitate et translacione corporis beati Virgilii episcopi. Capitulum XV. *f. 16.

Ottac. 23023-126. Albertus dux *accinxit fortitudine lumbos suos et roboravit brachium suum* Prov. 31, 17. statimque Heinricum ducem Bawarie inferioris 1283. (Aug.). pro castris Scherdingen et Wilzhoven audacter et strennue impetivit, asserens esse sua atque ad ducatum Austrie pertinere; cum enim olim inter fratres duces[e] Noricus scinderetur ita, ut uni Austria, alteri Bawaria proveniret, pars Norici Ripensis, videlicet Anasi vallis, cum commetacione quorundam castrorum Bawarie Austrie est adiecta, ut pars parti per equipollenciam responderet[6]. Ponit igitur Albertus dux castra circa oppidum quod Welz dicitur[f] in valle

a) Wuringese *in marg.* b) milium *c.* c) quale — contigisse *in marg.* d) civitate *c.* e) ducatus *aut legendum aut supplendum aut* Noricum *emendandum. O. H.-E.* f) dicit *c.*

1) *Haec Ioh. commentus esse videtur.* 2) *Nomen apud Ottac. v.* 58337. 58438. *Cf. ib. v.* 58245—58752. 3) *Immo Adolfus VII.* 4) *Adolfus VIII.* 5) *Relatio proelii Worringensis ab Ottacaro discrepat. Cum gestis Baldewini I,* 6. *quaedam concordant, nisi quod ibi praenomina desunt.* 6) *Res anni* 1156. *confudit Ioh. cum rebus tempore Conradi III. gestis. Cf. supra p.* 124. *cum Ottonis ep. Frisingensis Gest. Friderici l. II, c.* 55, *ubi de valle Anasi nihil legitur. Iohannis verba ex parte cum Hermanno Altahensi, SS. XVII, p.* 382, *conveniunt. Cf. Simonsfeld, 'Jahrbücher, Friedrich I' I, p.* 475, *n.* 181.

Ottac. 1283. Anasi[1] constitutum, exercitu copioso contra Heinricum instaurato. Quod dum dux Heinricus cognovit, ad Meynhardum Carinthie ducem mittit, qui utriusque partis habuit affinatum; nam sororem Heinrici ducis conthoralem, et Albertus filiam suam habuit in uxorem. Qui facecia verborum et imposicione pactorum partes amicabiliter concordavit.

ib. 25014-895. Deinde contra comites Ungaros Ywanum de Gůzzingen[2] 1285. et filios[3] suos fines terre sue frequencius molestantes[4] arma induit, exercitum de electis terre sue componit; in quo conflictu nunc hiis, nunc illis prospera sors favebat, nunc hos, nunc illos adversitas constringebat[5], donec Alberti populus novissime[a] nimia precipitacione prelians succumbebat; de quo dux mesticiam inconsolabilem gerebat, quousque Hugo[6], vir nobilis, de Tůvers per mutua[b] pacta iuvaminis et succursus in opportunitatibus[7] cuilibet parti imposita omnes concussiones et aversiones ad amicicie dulce vinculum protrahebat.

ib. 26681-70. 1286. Inter Albertum eciam et Rudolfum archiepiscopum simultates gravissime sunt exorte; nam dux aliquorum castrorum feoda ab episcopo postulavit, que precise pontifex denegavit, sed in aliis, que possibilia forent, sibi se complaciturum semper omni cordis promptitudine demandavit. Quod dux adeo graviter pertulit eiusque animum sic afflixit, ut non clam, sed palam ipsi presuli atque ecclesie malum totis viribus intentaret; et de die in diem quidem acerbius negocium se disposuit ita, ut prepositus et chorus pontificem electum dicerent ad patris Rudolfi regis specialem reverenciam atque suam; nullo modo decere principem patris ac suum familiarem et devotum consiliarium in sue ecclesie possessionibus perturbare, sed in aliis continenciam in huiusmodi occurrentem magis debere sine indictionibus bellicis expectare. Sed nec sic quidem ducis animus tranquillatur, sed sine omni interventiculo livoris huius incendium augmentatur, duce dicente se dolere, quod de sui genitoris clientula Ru-

a) novissime *litteris minutis inter lineas scriptum.* b) muta *c.*

1) *Immo Traun fluvii in Austria superiore.* 2) *Nomen apud Ottac. v.* 44087 *sqq. legitur, qui haec ad a.* 1286. *narrat.* 3) *Fratres, non filios, Ottac. v.* 25155 *sqq. et saepius affert.* 4) *Cf. Ottac. v.* 24979—87. 5) *Cladem militum Alberti Ottac. h. l. refert. Ioh. de posteris contra Iwanum expeditionibus cogitasse videtur.* 6) *Ulricus. Comitem eum Ottac. v.* 25825 *sq. dicit.* 7) *Ps.* 9, 10: adiutor in opportunitatibus.

dolfus esset in pontificem sublimatus, plus alium se 1286. velle diligere, qui sibi atque suis existeret magis gratus.

Hoc anno[1] mare ecclesiam sancti Marci replevit in Ottac. 23652-77. civitate Venetorum et super altaria se undique circumfudit, 1284. ut omnis ornatus ecclesiasticus periret, et quingenti homines inundacione tam valida absorpti interirent; cives eciam dampnum suum ad centum milia marcarum estimaverunt, quod in rebus suis perditis compererunt.

Anno MCCLXXXVIII.[2] Tartari usque ad montes ib. 23678-762. Ungarie nivibus habundantes[3] cum exercitu innumerabili 1285. pervenerunt ireque Coloniam et tres reges sue gentis esse dicentes eosque abducere in suam patriam condixerunt, sed nemoribus condensis et nivibus immensis Deo precipiente et Ungaris magnifice prohibentibus retunduntur et redire ad propria compelluntur.

*Albertus[a] autem dux succedentibus sibi prosperis *f. 16'. memor paterne instructionis frequenter de terre negociis cum sapientibus placitavit, quorum[b] se consiliis conformavit, bonis moribus adaptavit, ducatum sibi traditum egregie gubernavit, quem Deus in adiectionem tante felicitatis pluribus generosis liberis decoravit. Genuit enim ex consorte sua, ducis Meynardi filia, que[c] fuit *sicut vitis habundans in lateribus* etc.[4], septem filios, scilicet Ps. 127, 3. Rudolfum, Fridericum, Lupoldum, Heinricum, Albertum, Ottonem et unum, quem peperit in castro Laybach, ibidem in infancia *raptum, ne malicia mutaret intellectum eius* Sap. 4, 11. *aut fictio deciperet animam illius,* in Siticensi monasterio, quod est Cisterciensis ordinis, tumulatum, et filias quinque, scilicet Agnetem, Elizabeth, Annam, Katherinam, Gûtam, quorum quarumque in mundi cursu successus et statum in seculi gloria sublimem narrabimus, cum oportune se locus optulerit, in subscriptis. <Tunc[d] eciam, ut ait Oracius[5]:

Fortunam Priami cantabo et nobile bellum>.

a) *sequentia* (Alb. — bellum *l.* 34) *posterioribus, quae incipiunt* Hoc anno Rudolfus *(p.* 258, *l.* 1*), anteposuit Ioh. scribens:* hic scribe: Albertus autem dux. b) quorum — adaptavit *in marg.* c) que — lateribus etc. *in marg.* d) Tunc — bellum *deleta a Ioh.; seq. delet.:* cui congruenter dicere possumus: *uxor tua sicut vitis habundans in lateribus domus tue.*

1) *Ad a.* 1286. *haec narrare videtur Ottac. [Quae a.* 1284. *Dec.* 21. *facta sunt; cf. Salimbene, SS. XXXII, p.* 548, *et quae ibidem n.* 3. *adnotavi. O. H.-E.].* 2) *A.* 1285. *secundum Ann. S. Rudberti Salisburg., SS. IX, p.* 809, *l.* 38. 3) *Ex Ottac. v.* 23714: dishalp des Snêbergs si lâgen. 4) *In versu Ps.* 127, 3. *sequitur:* domus tuae. Filii tui sicut novellae olivarum in circuitu mensae tuae. 5) *Epist. II,* 3, *v.* 137.

Ottac. 27871-28524. Hoc anno Rudolfus archiepiscopus misit ad curiam consilium querens, quomodo Albertum ducem evaderet, quem non modicum metuebat; sed aliud habere non potuit, nisi indicto concilio clericorum et suffraganeorum publicaret, quod per sacros canones non liceret sibi facere quod ad suum libitum dux petebat. In quo eciam, presentibus omnibus suis suffraganeis, Wernardo Pataviensi, Heinrico[1] Gurcensi, Emichone Frisingensi, Heinrico Ratisponensi, Landolfo Brixienensi[a], Lupoldo Sekoviensi, Chunrado Chymensi, Chunrado Laventino, corpus beati Virgilii cum psalmis et canticis
1288. *(Nov. 11).* transtulit et honorabiliter elevavit, qui quingentis et quindecim annis legitur quievisse; in tumulumque eius corpus venerabilis episcopi Eberhardi translatum de Rastat, loco sue dyocesis, ubi quievit decem[2] annis et quatuor, collocavit. Cuius beneficia et virtutes non solum illam suam ecclesiam mirabiliter illustrarunt, verum eciam totam provinciam, ecclesias, monasteria, monachos, clericos, pauperes, orphanos et viduas delectabiliter iocundis consolacionibus elevarunt[3].

De expedicione regis contra comitem Burgundie* in[b] Burgundiam. Capitulum XVI.

1289. *(Iul.).* Anno Domini MCCLXXXIX. rex nuncios ad co-
Ottac. 32647-33422. mitem Burgundie sollempnes dirigit hortans, ut ea que ad imperium pertineant restituat, laboribus parcat, propriis utilitatibus consulat, ne maius incurrat offendiculum, verbis pacificis[4] eum commonet et appellat; alioquin con-
Deut. 20, 10. tra se iam agendum fortissimum bellum sciat[5]. Veteris enim legis fuit hoc decretum, antequam irent ad bellum et alicuius civitatis obsidionem, prius offerre pacem. Fuit autem repeticio regis de iure advocaticio civitatis Bisuntine cum suburbiis et iuribus et circumiacentibus

*) *Postea add., sed delet.:* et montis Pelgardi excidio[c] et Acharon et morte Rudolfi. Capitulum XVIII.

a) *sic c.* b) in B. *post add.* c) *pro deleto* destructione *Ioh. scripsit* excidio.

1) *Cod.* 1. *Ottac.:* Hainreich; *alii:* Hertnît. 2) *Ottac. v.* 27993. *et Rec. B infra p.* 298, *l.* 18: *annis XLIV.* 3) *Cf. De s. Virgilio, SS. XI, p.* 88—95. 4) verbis pacificis *frequens in Biblia Vulg. O. H.-E.* 5) *Ioh. h. l. praeter Ottac. alios auctores sequi Reg. Imp. VI, nr.* 2234*a. recte observatum est.*

viculis et possessionibus diversis, que idem comes asseruit se iure hereditario a retroactis temporibus possedisse, nec regibus nec imperatoribus super hiis quicquam incumberet respondendum. Quam inconvenienter hec comes dixerit, poterit[a] ex subiectis et ex gestis primi colligi[b] Friderici[1], qui dum Burgundiam cum copiis militaribus introisset, eam ad imperium reducendam[c], que iam diu ex appetitu libertatis dissuetudinem in- *Rahew. III, 12.* duerat obsequendi imperio et hinc inde distracta ad aliaque[d] vota transiit vel dominorum vel sui ipsius commodis, nulli parens, ad libitum sibi vixit. Fuit autem Burgundia quondam regnum fortissimum, Rodani, Dubii, Sone fluminum ripas omnesque interpositas a sursum usque ad occasum *latissimas comprehendens. Per Bo- *f. 17. sonem autem quondam regem ipsius terre Ottonis[2] imperatoris ac Heinrici[3] filii eius imperatorum temporibus cum sceptro, dyademate atque lancea sancti Mauricii imperio resignatur[4], et per multa tempora ab imperatoribus gubernatur; quod probatur ex eo, quod corpus beati Mauricii apud Agaunum in illis partibus tormentati Otto imperator gentis Saxonice in civitatem Madburgensem, provincie illius metropolim, legitur[5] transtulisse. Igitur Fridericus[6] concepte spei fructum non modicum est sortitus. Convocavit enim imperiali edicto principes, nobiles et prelatos in Burgundia existentes et ad regnum pertinentes, commonens eos de fide, qua imperio tenerentur. Ex quibus[6] Stephanus archiepiscopus Viennensis et *ib.* archicancellarius regni Burgundie, Eraclius primas et archiepiscopus Lugdunensis, Odo episcopus Valentinus, Gaufredus Avinionensis et Silvio magnus et prepotens de Claria Friderico imperatori fidelitatem atque hominium fecerunt et beneficia sua de manu illius reverentissime susceperunt. Arelatensis archiepiscopus, ubi est caput illius regni, et omnes primates et nobiles per honestos et industrios nuncios litteris subiectionem et fidelitatem debitam imperio promiserunt. Et si imperatorem alia negocia non traxissent, magis

a) poterit *bis scr., alterum deletum.* b) colligitur *c.* c) *verbum quoddam desideratur, ut* statuit. *O. H.-E.* d) *sic c.*

1) *Rahewini Gesta Friderici imp. III,* c. 12. 2) *Conradi II. potius. Sed cf. Thomae Papiensis Gesta imp. et pont., SS. XXII, p.* 495, *l.* 18 *sqq.* 3) *III.* 4) *Ex Ottonis ep. Frising. Chron. VI,* c. 30. *Cf. supra p.* 111. 5) *Cf. supra p.* 112, *l.* 10—12. *et Acta SS.* 22. *Septembr. VI, p.* 391—394; *Dümmler, 'Kaiser Otto I.' p.* 319. *Agaunum civitatem ab Ottone I. destructam esse Thomas Papiensis l. c. p.* 495 *sq. fabulatur.* 6) *Quae sequuntur ex Rahewini l. c.*

et gloriosius in hoc proposito profecisset. Memorandum est eciam imperium habere tres archicancellarios: episcopus Moguntinus per Germaniam, Coloniensis per Ythaliam, Treverensis per Galliam se esse imperii archicancellarios titulant[1], nec dubium, quin in Gallia Arelatense sive regnum Burgundie designetur.

1289. *Ottac.* Rudolfus igitur rex collecto exercitu copioso, cum responsa a comite Burgundie competencia non haberet, montes transiit, qui Alemanniam et Burgundiam dividunt, et urbem Bysuntinam aggreditur et obsidione fortissima cingit, vineta, pomeria omnia autumpnali tempore[2] destruit, per circuitum civitatis castra sua ex una parte Dubii[3] fluvii, qui civitatem illam irrigat, decenter ordinat et componit. Comes ex altera parte eiusdem aque[4] exercitum ex Francigenis et Burgundis contractum[5] statuit contra regem. Rex[a] eciam Francie mandat, ut abeat et amici sui terram, que de iure sibi debetur, non destruat; alias se venturum et compulsurum, ut exeat. Ad quod intrepide rex respondit: 'Non choreas venimus ducere, sed ad pugnandum venisse[b], eius adventum parati sumus excipere et ei in prelium obviare'. Rex hoc audiens in terminis suis mansit, sed suis omnibus pacem suasit, et dum ad colloquium eius se pacifice acturum disponeret, Theutonicorum metuens audaciam retrocessit. Et cum neutra pars fluvium presumeret[c] transvadare, et defectus victualium utramque partem premeret, Rudolfus sumptis audacie motibus per fluvium transponere se disponit, ut causa per sortem prelii[d] finem sumat. Quod dum comes *Luc.* 14, 32. sentiret et regis instanciam cognosceret, *ea que pacis sunt* per internuncios postulat et requirit, dicentibus et suadentibus amicis non esse facile, sed levis atque iactantis animi securitatem hominum in fortunam mobilem precipitare, nec esse cautum pro rebus alienis incertitudinaliter decertare et ad nesciam victoriam animas et cor- *Ottac.* pora delibare[e]. Rex ergo acceptis pactis[6], ut omnia, que comes possideat et ad imperium pertineant, libere et ab-

a) Rex — retrocessit *(l. 24) in marg.* b) *sic c.; cf. infra p.* 301, *l.* 7. 8. c) *cursus gratia* ex transv. pr. *transpos.* d) *seq. delet.* causa. e) delibrare *c.*

1) *Martini Oppav. Imp., SS. XXII, p.* 466, *l.* 17—18. 2) *Vesontio a Rudolfo inclusa est d.* 22.—29. *Aug. a.* 1289. 3) *Nomen apud Ottacarum non legitur.* 4) *Cf. Ottac. v.* 32835 *sq.* 5) *Cf. ib. v.* 32886—89. 6) *Ottac. longe alia pacta refert.*

solute redderet et tuicionem civitatis Bysuntine cum 1289.
omnibus, que minus iuste hucusque tenuerat, resignaret,
regis gracie se submittens[a]; in quo tamen minime frustra-
batur, a rege enim plurimum in posterum amabatur.

Habita itaque intencione sua[1] rex comitem[2] Montis- 1283. *(Mart.).*
Pelgardi simili contumacia constrictum invasit et ad resti- *Ottac.* 35193—527.
tucionem eorum, que iniuste tenuit, coartavit; civitatem[3]
enim et castrum[4] suum robore militum artissime cinxit et
resistere non valentem, ut ad manus regis omnia redderet,
compulit et perstrinxit[5]. Quibus omnibus expeditis ad solum
Suevicum rex revertitur cum gloria triumphali sine san-
guinis suorum et hostium detrimento. Hec ultima regis
expedicio fuit et novissimus labor in armis, in quibus sic *ib.* 33077-90.
exercitatus fuit, ut prosperitate in omnibus actibus potiretur.

*De destructione Accaron et obitu regis. Capitulum XVII. *f. 17'.

Anno eodem[6] Acharon urbs maritima munitissima, 1291. *Ottac.* 44579-52477.
quondam Philistinorum presidium, ex qua Israelitis in- 1. *Reg.*
festacio multa nimis et preliorum sepius profluxit dis- 5, 10 *sqq.*
pendium, Christiane fidei cultoribus tunc florentissima, opibus
et gloria ditissima, a soldano Babiloniorum principe, habente
secum reges triginta duos cum gentibus infinitis et tre-
centas machinas cum diversis instrumentis, fortissime
est vallata. Sexaginta machinas habuit, que incessanter
ignem qui Grecus dicitur iniecerunt et omnia tacta
incendio absumpserunt; cives autem de diversis partibus
adunati sunt, Veneti, Ianuenses, Pisani[7] cum Templariis,
Hospitalariis et de domo Theutonica cruciferis intus existentes
viriliter restiterunt; quod periculum ortum habuit per quen-
dam cardinalem missum per Honorium[8] papam, qui nullo-
modo admittere voluit, ut Christiani cum gentibus per pacta
pacis et treugarum aliqualiter concordarent nec mercatum

a) *desunt quaedam ut* pacem cum eo fecit.

1) *Ioh. suo arbitrio rerum seriem ab Ottacaro traditam invertit.* 2) *Reinaldum; cf. Reg. Imp. nr.* 1770 *a.* 3) *Pruntrut, obsessam a d.* 2. *Martii ad d.* 16. *Aprilis.* 4) *Milandre.* 5) *Cum Rudolfus non pro imperio, sed pro Heinrico ep. Basileensi contra comitem bellum gesserit, pax d.* 27. *Aprilis* 1283. *inter comitem et episcopum facta est; cf. Reg. Imp. VI, nr.* 1776. *Errat Ioh. comitem ad manus regis omnia reddidisse narrans.* 6) *Cf. Ottac. v.* 52681 *sqq., qui a.* 1290. *exhibet. Re vera Accon d.* 18. *Maii a.* 1291. *a Saracenis capta est.* 7) *Ex Ottac. v.* 50160. 8) *IV. Cf. Ottac. v.* 46866—68, *sed et v.* 44938.

1291. *Ottac.* eis concederent nec fidem eis in[a] promissionibus conservarent. Super quo Christiani dolentes dixerunt se non posse cum gentibus agere bella, cum essent forciores et sue fidei atque promissionum inviolabiles retentores. Cardinalis omnes non obedientes et gentilibus communicantes, indutus apparatu suo, cum eum crederent benedicere, ille e c o n t r a excommunicacionis vinculo apostolice et sue auctoritatis virtute audacter innodavit et statim aufugit, cives in maximo periculo derelinquens. Cives autem et intrinsecus habitantes non pariliter concordantes cum stipendiariis in hostium acies proruperunt portasque suas minus provide reseraverunt hostesque atrociter et ferocibus animis invaserunt; qui multitudine paganorum magis conculcati quam trucidati, Christianis civitatem repetentibus, hostes intermixti pariter intraverunt. Plures eciam ad naves concurrentes sanctorum reliquias et thesauros plurimos abstulerunt et mare[b] dilapsi clamdestine abierunt aliosque in mortis periculo reliquerunt. Multa ibi miracula pro Christiane fidei testimonio contigerunt, videlicet quod pagani Christianorum animas occisorum evolare ad mansiones ethereas prospexerunt. Pauci[c] plures et innumerabiles prostraverunt; et apostata fidei ad Christianitatis cultum a ritu paganico revertitur. Sicque capta et funditus eversa est civitas illa inclita et famosa, et ob hoc omnis rerum copia, tam specierum
ib. quam aliarum rerum, ad nostra clymata sub preciosiori
88710-89233. mercatu deinceps gravius est transvecta. Anno Domini
1290. (*Iul. 15*). MCCLXXXXI. Rudolfus rex moritur, vir qui ornavit tempora sua[1] claris operibus, et in civitate Spirensium, ubi reges et imperatores dormiunt, regalibus exsequiis sepelitur. Hic habitu non pomposus, victu non deliciosus, moribus generosus fuit, pietate[d] et mansuetudine virtuosus, iocundus in rebus seriis et iocosus, sicut de Karolo Magno scribitur[2], qui vestimenta *peregrina, quamvis pulcherrima, respuebat*[e]. *In festivitatibus auro*[f] *texta et calceamentis gemmatis et fibula aurea sagum astringe*bat[g] et[h] *dyademate ex auro et gemmis ornatus incedebat, aliis diebus habitus ei*[i] *communis a plebeis non abhorrebat. In cibo et potu temperans, sed in potu temperancior, quia*[k] *ebrie-*

a) in pr. *in marg.* b) *sic c.* c) Pauci — revertitur *in marg.* d) pietate — iocosus *in marg.* e) respiebat *c.* f) veste auro *Einh.* g) astringente *Einh.* h) diad. quoque *Einh.* i) eius a communi ac plebeio *Einh.* k) *sic codex A 2 Einhardi;* quippe qui *Einh.*

1) *Cf. Eccli.* 47, 12: ornavit tempora. 2) *Einhardi Vita Karoli Magni c.* 23. 24.

tatem in qualicumque homine plurimum abhominabatur; et sicut de Cathone scribit Lucanus[1]:

Huic epule vicisse famem, magnique penates
Submovisse hyemem tecto, preciosaque vestis
Hirtam membra super Romani more Quiritis
*Induxisse togam.**

Monasterium[a] sanctimonialium ordinis beati Do- 1280. (*Aug.* 31). minici in Tulna construxit ad laudem virginis gloriose[2], disciplina et cultu divino insigne.

Privilegia, libertates, beneficia multa et gracias monasteriis, locis kathedralibus et conventualibus plurima[b] condonavit.

Regnavit[c] autem annis decem et octo[**,3] in terrestribus, cum Christo sine fine in celestibus regnaturus.

*) *Seq. delet.:* Monasterium quod Sůzen[4] dicitur in Surgowia ordinis sororum beati Dominici construxit.

**) *In marg. inferiore:* menses[d] VIII, dies XIIII, in divisione apostolorum[5]. *Iul.* 15.

a) Mon. — insigne *in marg.* b) plur. *post in loco raso scr.* c) *in marg. delet.:* postquam autem regnavit annos. d) *in dextera marg., post delet.:* mensem unum.

1) *Phars. II, v.* 384—387. 2) *De monasterio s. Crucis in Tuln fundato cf. Reg. Imp. VI, nr.* 1220. 3) *Cf. Ottac. v.* 39223: unz in daz niunzehende jâr. *Regnavit annos* 17, *menses* 8, *dies* 22. 4) *Zurzach? Sed ibi a Rudolfo ep. Basileensi a.* 1279. *conventus canonicorum regularium ord. s. Augustini institutus est.* 5) *Cf. Ottac. v.* 39225.

INCIPIT LIBER SECUNDUS. *(REC. B. D. A 2).*

De[a] Rudolfo et[b] Meinhardo comitibus et electione Rudolfi in regem Romanorum. Capitulum[c] I.

1273. *Mart. Pont. Ottac.* 12433—78.

Anno Domini MCCLXXII. Gregorius decimus audiens, quod a priscis temporibus electionis puritas esset fermento avaricie et maculacione munerum deturpata, regnumque et imperium iam vacaret, et[d] inter Petrum Arragonie et Karolum Sicilie reges ortas discordias presentiret[1], electoribus[e] mandat, ut munde et sincere intendant electioni et de persona, que sit laudabilis et utilis ecclesie atque imperio in profectum.

Porro in diebus illis fulsit in superioribus Swevorum partibus Rudolfus comes de Habspurch[f], quod est castrum in exordio moncium, ubi montis[g] Iovis et Alpium Iuliarum inter lacum Alamannicum et Losannicum haud longe prospicitur celsitudo[2], vir in regni gremio sanguinis claritate, morum honestate, etatis maturitate, armorum strennuitate conspicuus, fama nominis dilatatus, ut viris spectabilibus non immerito comparetur. Nam Meinhardus comes Tyrolis tres coherentes sibi[h] intra[i] regni viscera magnates exceptive semper inter familiaria colloquia commendavit, scilicet hunc Rudolfum, ducem Karinthie Bernhardum, cuius est habita mencio in premissis[3], et Albertum seniorem Tyrolis et Goricie comitem, suum scilicet genitorem[4], qui in obsidione Mediolani sub

a) *haec usque ad huius libri tertium capitulum (p. 273, l. 3) desunt B, quae ex D supplevimus, collatis iis quae ex Iohannis libro Staindelius excerpsit (A 2). Cf. p. 202, n. e.* b) et *om. D 2.* c) primum capitulum *D 1.* d) *supple* cum. *O. H.-E.* e) mandat elect. *D 1.* f) Habelspurg *D 1. 2 passim;* Habelspurch *D 3.* g) mons *D 2.* h) cui *D;* tres sui temporis viros intra *Eccardi Continuator Martini Oppav., cuius lectionem Boehmer recepit.* i) inter *D 2.*

1) *Cf. supra p.* 206, *l.* 24—28. 2) *Cf. supra p.* 213, *n.* 3. 3) *Cf. supra p.* 95. 134. 156. 198 *sq.* 4) *Error manifestus; Albertum IV. avum Meinhardi ducis ex matre cum Alberto III. Friderici I. coaevo Ioh. confudit.*

Friderico primo opera mirifica perpetravit[1]. Et licet dubium non sit regnum et imperium principes et milites habuisse illustribus actibus decoratos, hos tamen virtus atque prudencia et invictus animus specialiter insignivit, sicut in[a] kathalogo forcium David tres fortissimos *1. Par. 11, 12. 15–24.* legitur habuisse et nominatissimos inter fortes. Rudolfus patre Hartmanno[2] comite veterane milicie et in preliis fortunato progenitus uxorem habuit Annam filiam Burg- *Ottac. 12678 sqq.* hardi[b] comitis de Hayerloch[c], ex qua suscepit tres filios: Albertum, Hartmannum et Rudolfum, et quinque filias[d] speciosas, quibus omnibus Deus dedit secundum huius[e] seculi[3] dignitatem grande nomen[4], prout inferius est digestum.

Meinhardus[f] comes, Alberto[5] patre, ex filia marchionis Andacensis[g], viri nobilissimi, ortus, ex regina Elizabeth* quatuor habuit filios: primum Ludewicum, qui non fuerat coniugatus; secundum Albertum, qui Alberti comitis de Hayerloch[h] filiam[6] duxit, ex qua filiam[7] habuit[i], que Friderico purgravio[k] de Nurenberg[l] nupsit et utriusque sexus fructum[m] protulit copiosum; tercium Ottonem, qui filiam[8] ducis Polonie habuit, et[n] ex ea quatuor filias progenuit, quarum una[9] in Siciliam Friderici regis filio Petro copulata[o] usque hodie cum liberis possidet regnum illud; altera[10] Rudolfo filio Rudolfi palatini traditur, ex[p] qua[q] unam filiam peperit et decessit; alie due florem virginalem morientes ad celestia transtulerunt; quartum Heinricum, qui tres uxores[11]

*) *A 2 add. (cf. p. 204, l. 16):* relicta quondam Conradi regis.

a) David in kath. *f. D 2.* b) purghardi *D 2*; Purchardi *D 3.* c) haierloch *D 1. 3*; *cf. supra p. 217, l. 18.* d) filias *om. D 2.* e) diguit. h. sec. *D 2.* f) Iste Meinh. — est effecta *(p. 266, l. 7) habet A 2 in septimi huius libri capituli parte extrema.* g) *sic A 2 et alibi B;* audacen̄. *D.* h) *sic A 2*; haierloch *D.* i) genuit filiam *D 2.* k) burgr. *D 1.* l) nurnberg *D 1*; noreuberg *D 2. 3.* m) fetum *D 2.* n) et — transtulerunt *(l. 32) om. A 2.* o) copulata est *D 1.* p) de *D 2.* q) ex quo *D 3.*

1) *Cf. p.* 125, *l.* 16—19 *(ex Rahewini Fris. Gestis Friderici imp. III, c.* 41*).* 2) *Immo Alberto IV, qui a.* 1239. *vel* 1240. *occubuit.* 3) *Cf. Eph.* 2, 2: secundum saeculum mundi huius. 4) 2. *Reg.* 7, 9: nomen magnum. 5) *Immo a Meinhardo III. comite Goriciae et Adalheide filia Alberti III. de Andechs, comitis de Tyrol.* 6) *Agnetem.* 7) *Margaretam, nuptam Friderico IV. burggravio Norimbergensi.* 8) *Euphemiam filiam Heinrici V. ducis Wratislaviae.* 9) *Elisabeth.* 10) *Anna, cuius filia Anna Karoli IV. imp. secunda uxor erat.* 11) *Annam, Adelheidem, Beatricem.*

habuit, cuius in scriptis mencio[a] diffusior est habenda. Duas quoque filias habuit dictus comes: una[1] fuit lantgravio Thuringie conthorata[b] et genuit Fridericum lantgravium Thuringie et Misnensium[c] marchionem; Alberto nupsit altera[2], Rudolfi prefati comitis filio, que ducissa Austrie et regina Romanorum, sicut inferius exprimitur, est[d] effecta. Meinhardus metuens, quod Rudolfus de[e] contractu hoc animum immutasset propter excellenciam sui status, misit ad eum, postquam regnum est adeptus, si persisteret in pactis. Qui respondit Meinhardum de tanto germine processisse, ut pudere non deberet quemlibet regum secum federa matrimonii subiisse. Ex his prodiit ampla seges, climata mundi replens, luminaria orbem illustrancia, reges, regine, proceres diviciis et
Ps. 79, 12. gloria preminentes, a mari *usque ad mare suos*[f] *palmites,* velut fructifere arbores, protendentes[3].

1261. Contigit quandoque civitatem Argentinensium[g] nobiles circumsedentes[h] adversarios sustinere, ad quos conterendos Rudolfum, ut belli eorum dux esset, accersivit[i, 4]. Qui dum in demonstracione vires civium exploraret, omnes precepit extra civitatem progredi; et dum numerum et armorum decorem per singulos ordines estimaret, respicit de montibus maximam multitudinem[5] armis choruscantibus prolabentem; et cum[k] cives ad civitatis presidium festinarent, pontes fluminum omnes deici procuravit et, ut intrepide hostibus occurrerent, proclamavit, alter[l] Alexander, qui similiter deiectis pontibus Grecos, ne fugerent, detinuit[m] contra Darium pugnaturus[6]. Hostes autem, cum eos cernerent consistere et cordatos esse ad resistenciam[n], audientes eciam[o]
Luc. 14, 32. Rudolfi presenciam, *que pacis sunt* quesierunt et ex utraque parte comitis prestanciam laudibus extulerunt.

a) diff. mencio *D* 3. b) sociata *A* 2. c) mysn. *D;* Misneñ. *A* 2. d) postea est eff. *A* 2. e) hoc ex contr. *D* 3. f) suas *D* 1. 3. g) argentineñ *D* 3. h) circumsedencium *D.* i) accersū *D* 1; accersūt *D* 3. k) dum *D* 2. 3. l) velud alter *D* 3. m) obtinuit *D* 1. n) resistendum *D* 1. o) autem *D* 2.

1) *Agnes, uxor Friderici I. marchionis Misnensis et mater Friderici II.* 2) *Elisabeth.* 3) *Ps.* 79, 12: Extendit palmites suos usque ad mare. 4) *Rudolfus a.* 1261. *Argentinensium praefectus effectus aeque ac pater suus urbis vexillum duxerat. In sequentibus Ioh. pugnae apud Hausbergen (a.* 1262. *Mart.* 8*) meminisse videtur, in qua tamen Argentinenses sine Rudolfo victoriam adepti sunt.* 5) *Cf. Iudic.* 9, 36: de montibus multitudo descendit. 6) *Ubi Ioh. haec legerit, nescimus.*

Basileam insuper civitatem[a] Reni famosam et nobilem 1273. (Iul.— Sept.) obsidione gravissima pressit pro quadam iniuria sibi *cf. Ottac.* 12594 *sqq.* facta, agros, vineas dissipans circumquaque, et in nocte 12730 *sq.* dominice nativitatis irruens in civitatem armorum collisione et populi concursione mentis sue magnanimitatem et audaciam et quod posse habuit demonstravit, civitatem timore concuciens et stupore; rebus prospere gestis abiit, obsidionemque continuans totis viribus obfirmavit. Quo facto diffusa fama[1] sui nominis per regni loca undique et ad ora principum volitavit[b].

Interim principes convenientes loco et tempore condicto (*Sept.* 29). de principe et[c] capite orbis terre iuxta consuetudinem trac- *ib.* 12474-800. taturi et circumducentes oculos ad diversos, actus singulorum quoad virtutis preconium estimantes, incidit in memoriam comes Rudolfus, de quo dicere videbantur: *Num invenire poterimus talem virum?* Et *sicut Domino* *Gen.* 41, 38. *Iob.* 1, 21. *placuit,* unanimes effecti consensum omnes in Rudolfum (*Oct.* 1). sine obsistencia aliqua[2] transfuderunt. Pronunciacionis verbum super hoc in ore statuunt palatini, qui surgens inquit: 'In nomine sancte et individue trinitatis consensu omnium electorum in me posito pronuncio ac eligo Rudolfum comitem de Habspurch[d] in regem et[e] patricium Romanorum', statimque mittit marscalcum cum signis sui imperii, ut obsidionem Basiliensem solvat, concordiam[f] faciat, cum conthorali sua ad coronam properet, demandavit. Sicque dies[g] colloquii[h]; et hiis presulem[3] verbis atque cives alloqui videbatur: *Vos cogitastis de me malum,* et *Deus vertit illud*[i] *Gen.* 50, 20. *in bonum, ut exaltaret me.* Presul autem secundum sanguinem eius propinquus, magis tamen ei infestus incendiis et rapinis, ad cives viri fortunam efferentes dixisse fertur: si de throno suo Deus omnipotens se moveret, Rudolfus comes protinus insideret[4].

a) R. fam. civit. *D* 2. b) volitabat *D* 3. c) principe orbis et capite terre *D* 3. d) habsburg *D* 1 *h. l.;* habespurg *D* 2; habelspurch *D* 3. e) ac *D* 2. f) et conc. *D* 3. g) die *D* 3. h) *deest verbum, ut* statuitur *vel huiusmodi.* i) illum *Vulg.*

1) *Cf.* 2. *Mach.* 8, 7: fama virtutis eius ubique diffundebatur. 2) *Ioh. h. l. praeteriit quae Ottac. de nuntiis regis Bohemiae, Richardi, Alfonsi narrat; nec Ottac. dicit electores unanimes in Rudolfum consensisse, antequam palatino regem pronuntiandum commiserunt.* 3) *Basileensem, Heinricum de Neuenburg. Cf. supra p.* 223, *l.* 26 — 224, *l.* 28. 4) *Cf. Matth. de Neuenburg c.* 14, *Böhmer, Fontes IV, p.* 156; *Gotfr. de Ensmingen, SS. XVII, p.* 123; *magistrum Esslingensem, Hagen, 'Minnesänger' II, p.* 137; *supra p.* 214, *n.* *.

1273. *Ottac.* Et facta plena concordia per Reni alveum venit cum maximo tripudio principum ipsum expectancium et comitancium Aquisgrani; civitate autem et[a] omni terre populo iocundante, tapetibus[b] stratoriis plateis et domibus decoratis, cum regina de palacio, sceptro, paludamento[c] et palla ac aliis insigniis et regalibus decoratus, in sedem (*Oct.* 24). locatus[d] Karoli coronatur, et expeditis ibi plurimis causis de concessione feodorum, innovacione privilegiorum et sollempnitate iuramentorum pro conservacione iurium (*Oct.* 31). regni et imperialium statutorum[1] Coloniam ingreditur *Esth.* 8, 16. Agrippinam. Et quidem civibus ibi *nova lux oriri visa est, honor*[e]*, gaudium, tripudium,* rediviva quadam retractione[f] de Salomonis coronacione et unctione[2] cum gaudio sicut olim[g] hoc in tempore redeunte. Qui dum in *3. Reg.* 1, 39. 40. Gyon[h] ungeretur, *cecinerunt buccina, et dixit omnis populus: 'Vivat rex Salomon'! et insonuit terra a clamore eorum.*

1. Reg. 10, 27. Fuere tamen[i], qui dicere[k] videbantur: *Num salvare nos poterit iste?* sue glorie invidentes, sicut fuit rex Ottakarus Bohemie, Heinricus dux Bawarie, Eberhardus de Wirtenberch gentis Suevice. Invideant igitur et mirentur, quod Samuel inter filios Isai non specie pulchriorem, non statura proceriorem, non corpore forciorem, sed David regem unxit omnibus iuniorem[3], sicut et[l] de Tiberio Constantino scribitur[4], *quod in*[m] *throno imperiali positus, cum*[n] *immensis laudibus in regni gloria sublimatus*[o]*, adversarii eius ei, qui spem in Domino suam posuerat, nichil officere valentes, magno sunt pudore*[p] *confusionis cooperti,* tam hii quam illi Tullianum[5] illud nobis pulchre exhibentes[q], qui dicit de Affricano: *Industria virtutem, virtus gloriam, gloria emulos comparavit.*

a) et *om. D* 2. b) strat. tapetis *D* 2. c) baludimento *D* 1. d) Kar. loc. *D* 2. e) gaudium, hon. et tr. *Vulg.* f) detract. *D* 3. g) sicut enim hoc olim in *D* 1. h) Syon *D* 2. 3. i) cum *D* 1. 2, *delet. D* 1. k) dixero *D* 2. l) et dicitur de *D* 2. m) quod throno imp. impos. *Hist. misc.* n) et *Hist. misc.* o) confirmatus *Hist. misc.* p) *sic supra p.* 218, *l.* 32 *(cf. ib. n.* f*)*; pudoris confusione *D.* q) exhibens dicens Affricano *D* 3.

1) *Cf. Ottac. v.* 12833 — 35; *supra p.* 218, *n.* 1. *et* 3. 2) 3. *Reg.* 1, 38 *sqq.* 3) *Cf.* 1. *Reg.* 16, 11—13. 17, 14. 4) *Historia miscella l. XIX, c.* 4. *Constantini cognomen ex Ottonis Fris. Chron. V, c.* 6. *adsumptum.* 5) *Cf. supra p.* 218, *n.* 6.

De curiis regis Romanorum sollempnibus et legacione eius ad Ottakarum regem Bohemie. Capitulum II.

Anno Domini MCCLXXIIII.[a] Rudolfus rex venit 1273. (Dec.). in Spirensium civitatem, ubi convocatis nobilibus precipit, ut ea que ad imperium spectant abducta et sublata indebite non differant resignare. Quidam[b] metuentes regiam comminacionem[c] que possederant reddiderunt, alii vero compulsi simili modo que sibi usurpaverant regii fisci procuratoribus obtulerunt[1]. Deinde in urbem 1274. (Nov. 18). Nůrenberg[d] curiam preconizat[2]. Ad quam regni proceres, prelati, nobiles convenerunt, ibique de pace terrarum, de feodis ac aliis diversis casibus *leges* statuit, *quarum metu coherceatur*[e] *humana audacia, tutaque sit inter improbos innocencia, in ipsis improbis, formidato supplicio, refrenetur nocendi voluntas*[f·3]. Decrevit quoque sicut quondam Assuerus[g], qui *nequaquam abuti voluit*[h] Esth. 13, 2. *potencie magnitudine, [sed*[i]*] clemencia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes*[k] *pace optata cunctis mortalibus fruerentur;* unde suo tempore per omnia competa[l] summa transeuntibus pax favebat. Statuit eciam, ut fertur, quod propter communem intelligenciam obscure Latinitatis privilegia et littere de cetero vulgariter conscribantur; quod patet ex eo, quod ante sua tempora nulle littere vulgariter scripte reperiuntur de negociis vel contractibus[m] quibuscumque[4].

Ad hanc curiam venit Fridericus archiepiscopus Salcz- *Ottac.* 13676-710. purgensis suscipiens a Rudolfo sua regalia; super quo indignatus Ottakarus[n] capitaneo suo Miloto[o] mandat ubicumque episcopium devastari. Qui Frisacum obsedit et obtentum oppidum incendio[5] destruxit et omnia predia episcopalia multa crudelitate laceravit. Philippus vero ducis Bernardi[p] filius in sede Salczpurgensi et Aquilegensi[q] frustratus, dolens de pactis, que frater suus Ulricus[r] dux Karinthie

a) A. D. MCCLXXIII. Rud. rex Romanorum venit in Spiram, ubi — dampnati (*p.* 270, *l.* 28) *A* 2. b) Quidam — pax favebat (*l.* 22) *om.* *A* 2. c) minacionem *D* 2. d) nurnberg *D* 1; Nurnbergam *D* 3. e) coerc. *D* 2. f) *cf. supra p.* 220, *n.* b. g) aswerus *D* 2; Asuerus *D* 3. h) volui *Vulg.* i) sed *om. D.* k) transientes *D.* l) compita *D* 2. m) tractatibus *A* 2. n) Otak. *A* 2. o) *ita D* 3, *corr. ex* mileto *D* 1; milito *D* 2; Mileto *A* 2. p) Bernhardi *D.* q) Aquilegien̄ *A* 2. *D* 2. r) Ulr. d. K. *om. D.*

1) *Cf. supra p.* 219, *n.* 5. 6. 2) *Cf. supra p.* 219, *n.* 7. 3) *Cf. supra p.* 220, *n.* 1. 4) *Cf. supra p.* 221, *n.* 4. 5) *Cf. ib. n.* 3.

1275. (Febr. 27). habuit cum Ottakaro[a], ad curiam regis venit et ibidem
terras Karinthiam et[b] Carniolam suscepit de manu regis
Ottac. 12892 sqq. in feodo, sicut[c] fieri est consuetum[1]. Ottakarus rex et
Heinricus dux[d] Bawarie non comparentes ad proximam[e]
curiam in Herbipolim Orientalis Francie civitatem primariam citantur.

ib. (Ian. 23). Ad hanc summus[f] pontifex direxit cardinalem, qui
prelatis regni concilium Lugduni celebrandum nunciat, regem
ex parte pape et cardinalium salutat et ad imperii coronam
invitat. Rex ad colloquium pape se venturum promittens
cum graciarum actione dimittit[g] cardinalem magnifice honoratum. Hic quia predicti[h] principes non fuerant, tercius eis
dies ad[i] curiam terciam indicitur in Augustam Vindelicam
ib. 13035 sqq. (Maio). Reciarum[k]. Ad quam Ottakarus mittit episcopum Wernhardum[l] Secoviensem[m], Heinricus dux Heinricum prepositum
Ottingensem, viros peritos in iure canonico et civili[2].
Surgens[n] Wernhardus in medio procerum electionem Rudolfi
multis verborum phaleris nisus est quantum poterat viciare,
probans[o] eum excommunicacionis vinculo, eo quod quasdam
ecclesias spoliaverat, irretitum et propter hoc inhabilem
ad hoc culmen. Rex autem litterature expers[p] principibus[q]
asserit huiusmodi in collegiatis consistoriis dicens[r] litteraliter pocius quam coram secularibus principibus contractanda,
et principes, si intelligerent, sine offensa nullatenus
pertransirent. Qui vix[s] obtento securitatis conductu in-
Ottac. 13207 sqq. aniter ad suos dominos sunt reversi. Ottakarus autem[t] et
Heinricus dux in suis iuribus, officiis et feodis ab imperio
dependentibus communi omnium sentencia sunt dampnati[3].

1269. Hoc[u] anno moritur Gregorius[4] patriarcha, et suc-
1273. ib. 12862 sqq. cedit Raymundus[v. 5]. Hoc tempore Ludewicus palatinus

a) Otak. *A* 2. b) et *om. D* 1. 3. c) sicut f. e. cons. *om. A* 2. d) havarie dux *D* 1. e) propriam *D* 3. f) papa Gregorius direxit *A* 2. g) dimittens *D* 2. h) predicti *om. A* 2. i) ad c. t. *om. A* 2. k) reciam *D* 2. l) wyrnb. *D* 1; Bernardum *A* 2. m) seccov. *A* 2. *D* 3. n) Surgens — pertransirent *(l. 25) om. A* 2. o) probrans *legendum suspicor.* p) *sic supra p.* 222, *l.* 14; expertns *D* 3; expertis *D* 1. 2. *A* 2. q) principes *D* 1. 3. r) dicens *vel corruptum vel potius delendum esse videtur. O. H.-E.* s) tamen *pro* vix — conductu *A* 2. t) autem rex *A* 2. u) Hoc — Raymundus *om. A* 2. v) raim. *D* 3.

1) *Cf. Reg. Imp. VI, nr.* 332; *sed Ioh. errat, cum tabulae infeodationis Philippo non in ea curia Norimbergensi concessae sint.* 2) *Cf. supra p.* 222, *n.* 1. 3) *Cf. quae ad Ottacari v.* 13038 — 89. *Seemüller I, p.* 172, *n.* 2. *adnotavit.* 4) *De Montelongo.* 5) *De Turri Mediolanensis, antea episc. Cumanus.*

1273.
unam[1] filiam regis in* coniugio sortitur, que genuit Ru- *(Oct. 24). Ottac.*
dolfum palatinum et Ludewicum. Hic quidem prius habuit filiam[2] ducis Brabancie, quam innocenter occidit, 1256.
suspicionem habens de quodam milite cum eadem. Que postea sibi apparens manu extenta ad altaris sacramentum suam innocenciam testabatur. Ipse contremiscens dicitur ipsa visione, dum esset adhuc iuvenis, unius hore spacio canuisse, moxque monasterium in Bawaria, quod Campus-principis dicitur, fundavit. *ib.* 13187-424.

Exacta curia rex Ulmam venit et Heinricum purgra- 1274.
vium de Nůrenberg[a] dirigit ad Ottakarum, poscentem suo *(Apr. 12).*
nomine et regni Austriam, Stiriam[b], Karinthiam et Carniolam, quas iniuste usurpacionis et[c] invasionis titulo possidebat; declarantem eciam, quod regnum Bohemie et marchionatum Moravie sibi propter contemptum et contumaciam abiudicaverat[d] sentencia principum et decretum[e]. Ad quos[f] rex: 'Non decrevimus', ait, 'tam facile reddere, que *arcu et gladio* nostro tam sudorose conquisimus, vel que ad *Gen.* 48, 22.
nos consanguinitatis vel[g] affinitatis tramite manaverunt', adiciens se non modicum mirari, quod proceres regni omissis[h] potencioribus tam exilem comitem ad regni fastigium extulerunt. Ad[i] que vir provide susceptis verbis regiis respondebat: 'Expedire vobis crederem, quod deposito elacionis fastu Romano vos principi subderetis, cui necesse erit spiritum presumpcionis vestre retundere, eo quod imperium contempsistis et ad consistoria principum non venistis. Sed et oblatum vobis regnum olim poster-

*) *Pro* in coniugio — fundavit *(l. 9) A* 2. *Eccardi Cont. Mart.:* regis Rudolfi, alteram[3] dux Saxonie Albertus 1273. *(Oct. 24).*
coniugio sorciuntur. Prima genuit Rudolfum palatinum et Ludovicum[k] ducem Bavarie, qui usque hodie de imperiali nomine gloriatur. Altera genuit Albertum Pataviensem presulem[4], virum commendabilem, et duces Saxonie inclitos[l, 5].

a) Nurnberg *D* 1; Nůrnberg *D* 2; Nurnberga *D* 3. b) Stir. *om. D.* c) et inv. *om. D.* d) abiudicavit *D* 2. e) decretorum *D* 2. f) quod *D* 3; que *legendum. O. H.-E.* g) *sic A* 2. *D* 3; et *D* 1. 2. h) intermissis *A* 2. i) Ad — enarravit *(p. 272, l. 20) om. A* 2. k) Ludewicum Bawarum *Cont.* l) inclytos et famosos *Cont.*

1) *Mathildem.* 2) *Mariam filiam Heinrici ducis Brabantiae, quam duxit a.* 1254, *decollari iussit a.* 1256. *Cf. et supra p.* 220, *n.* 2. 3) *Agnetem.* 4) *A.* 1320—1342. 5) *Rudolfum I, Ottonem, Wenceslaum.*

1274. *Ottac.* gastis, sufficientem vos habere gloriam respondistis.
Dan. 4, 14. Scitis, quod *excelsus*[a] potestatem habet *in regno hominum et cui*[b] *voluerit dabit illud.*

Quid[c, 1] *genus et proavos strepitis?*
Omne genus hominum in terra[d] *simili surgit ab ortu,*

ib. cum enim Deus[e] auctor spectabilis, *nullus degener extat.* An ignoratis mentis impetum in regibus formidandum, quem sine racione iusti iudicii in quorundam nobilium morte
Prov. 20, 28. crudeliter effudistis? Nam *misericordia et veritas custodiunt regem, et clemencia*[f] *roborabitur thronus eius. Apes,* ut dicit Seneca[2], *sunt iracundissime atque*[g] *corporis captu pugnacissime et aculeos in vulnere relinquunt. Rex apum*[h] *sine aculeo est, natura ei*[i] *telum detraxit et iracundiam*[k] *eius inermem reliquit, exemplum hoc magnis regibus* ingerens[l], ut *pudeat ab exiguis animalibus non trahere* bonos *mores*[3]. Tempus est, ut revertar ad eum, qui me misit: quid finale referam, edicatis'. Qui ait: 'Non aliud quam audistis'. Et
Prov. 25, 25. reversus ad regem, exspectatus sicut *aqua frigida anime sicienti,* que gesserat, et quid Ottakarus responderit, enarravit. Dissimulavit[m] rex, cogitans illud Salomonicum:
Eccl. 3, 7. 8. *Tempus loquendi*[n], *tempus tacendi, tempus belli, tempus*[o] *pacis*[p], et, sicut Prudencius[4] ait:

Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Scandunt[q] *celsa humiles, truduntur ad ima feroces.*

De concilio Lugdunensi, colloquio pape et regis Romanorum ac profectione eiusdem in Austriam. Capitulum III.

1274. Anno[r] Domini MCCLXXIIII.[5] papa venit Lugdunum
Mart. Pont. Ottac. 13425 *sqq.* ad concilium celebrandum, que est magna civitas super Rodanum, olim de regno Arelatensi et Romani imperii dicione, ad quod tam de Grecia, quam de diversis mundi

a) deus *D* 2. b) cuicumque *Vulg.* c) *sic supra p.* 224; secundum *D* 1. 3; *om. D* 2. d) hom. genus in terris *Boeth.* e) Auctoremque Deum spectes *Boeth.* f) roboratur clementia *Vulg.* g) ac pro *Sen.* h) ipse *Sen. ut supra p.* 225. i) ei *non habet Sen.* k) iram *Sen. ut supra.* l) exemplar hoc . . . ingens est *Sen.* m) Qua responsione regi narrata rex cog. *A* 2. n) tac. et t. loq. *Vulg.* o) et t. *Vulg.* p) dissimulavit *h. l. add. (omissis quae sequuntur) A* 2. q) Scandere . . . et ad ima redire fer. *Prud.; cf. supra p.* 223. r) *pro* A. D. — tollerentur *(p. 274, l. 2) tantum:* A. D. MCCLXXIIII. concilium generale celebratur apud Lugdunum *praebet A* 2.

1) *Quae sequuntur e Boethii De cons. III, c.* 6, *quorum quaedam supra p.* 224, *ex parte in pedestrem orationem Ioh. convertit.* 2) *De clementia I,* 19, 2. 3. 3) *Ibid.* § 4. 4) *Psychomachia v.* 286—290. 5) tercio pontificatus sui anno *Martin. Oppav. — Concilium a.* 1274. *Maii* 7. *coepit.*

partibus prelatorum maxima convenit multitudo. Religiosi 1274. *Ottac.* eciam de ordine mendicancium sugillati super suis statutis et voto pro*fessionis[a] a quodam ⟨Gwilhelmo[b]⟩ Brit- *f. 56. tannice gentis subtilissimis argumentis ad dissolvenda hec repagula magni precipui confluxere[1]. Fuit ibi Albertus Magnus Ratisponensis* episcopus supradictus[2], ⟨episcopatu[c] resignato⟩ Colonie requiescit[d]. Beatus *Guil. de Th.* 10, 57. Thomas[3] de[e] Aquino, auditor[f] quondam predicti Alberti, in via graviter infirmatus in domo Cysterciensis ordinis que Fossa-nova[g] dicitur decumbebat. Quam dum accedens aspiceret, futuri prescius ait: *Hec requies mea in secu-* *Ps.* 131, 14. *lum seculi; hic habitabo, quoniam elegi eam.* Pater eciam monasterii vidit eadem hora stellam lucidissimam ante aram beate virginis se mittentem et mox coniecit, quod vir sanctus, qui vite et doctrine claritate ecclesiam illustrasset, ibidem esset, sicut probavit[h] exitus, pausaturus. Unde[i] et in pectore eius stella diffusis comis lucida[k] pingi solet**. De aliis quoque[l] ordinibus ibi honestissimi fuerunt, qui adversarios confundentes suas partes validissime defenderunt; patriarche et episcopi Greci se *Mart. Iont.* redituros[m] ad unitatem ecclesie promiserunt et spiritum sanctum a patre et filio procedere novo symbolo sunt professi. Quingenti et LX episcopi, abbates[n] et alii prelati circa mille ibi fuisse narrantur; ex quibus centum LX[4] infulati diversi status mortis *Ottac.* debitum exsolverunt. Pro subsidio Terre Sancte ibi fuit imposita decima sexannalis. Forma electionis papalis in[o] con-

*) *Pro* Ratispon. — requiescit *scripta, sed a Ioh. deleta B:* de ordine Predicatorum episcopus Ratisponensis, vir in facultatibus theologicis et philosophicis eruditus.

**) *Ioh. post alio atramento in marg. ex parte desecto add. B:* Affuit frater Boneventura[p] de [ordine[q]] Minorum, vir religio[sus[q]], litterarum sciencia decora[tus[q]]. *Paulo superius Ioh. in marg. scripsit, sed delevit B:* Fuit ibi Boneventura [de[q]] ordine Minorum, vir [religiosus[q]] et litterarum sciencia exor[natus][q].

a) *litteris* fessionis *iterum incipit B.* b) Gwilh. *a Ioh. delet. B, deest et D.* c) ep. res. *a Ioh. delet. B, leguntur in D.* d) quiescit *D.* e) de Aq. *Ioh. delevit B, sed in marg. rursus add.* f) auditor — Alberti *Ioh. in marg. add. B, adsunt D.* g) nova *Ioh. pro deleto* aurea *B, et ita D.* h) probat eventus *D.* i) Unde — solet *Ioh. in marg. add. B, adsunt D.* k) lucida *om. D.* l) quoque *Ioh. add. in B, deest D.* m) redit. *Ioh. ex* reddit. *corr. B.* n) et abb. *D.* o) in — periculum *inter lineas post a Ioh. add. B, om. D.* p) *sic c.* q) *uncis inclusa abscisa.*

1) *Cf. supra p.* 227, *n.* 1. 2) *Supra p.* 200. 3) *Cf. supra p.* 226, *n.* 4. 4) *Cf. supra p.* 226, *n.* 3.

1274. Ottac. Mart. Pont. A. S. Rudb. 1274. stitucione que incipit: *Ubi periculum*[1] eciam ibi clare extitit diffinita, ut errores circa eam in posterum tollerentur. Nuncii[a] Tartarorum ibi f[uerunt][b], qui baptizati cum Predic[atoribus] ad patriam instruendam et [firmandam[b]] ab apostostolico remittuntur.

1275. (Oct.). Ottac. 13534 sqq. Soluto[c] concilio papa Losannam se transtulit, ubi sibi rex cum magna decencia obviavit; et inter multos tractatus papa regem ad coronam imperii invitat, ut Christianis in Terra Sancta a[d] Sarracenis constrictis[e] et sepulchro Domini subveniant, thesaurum[f] sancti Petri sibi[g] asserens[h] reserandum*. Rex cum maturitate respondit[i] pape, inclinans pro oblacione tante gracie, sibi neutrum horum competere dicens, quia Romam vix aliquis priscorum venerit[k] sine humani effusione[l] sanguinis nec coronam adeptus fuerit propter obsistenciam Romanorum. Nec in promptu, ut sine *periculo pertranseat, asseruit tantum militem se habere; sed nec transfretare sibi arbitrans competere dixit, quia regnum in Alemannie partibus adeo dilaceratum et convulsum esset, quod reformacione indigeat et medela — et[m] cum decrevissent hoc ambo, ut in Basilea hoc fieret, impediti utrique, negocium prorogatur —, ceterum ad hec et[n] omnia volita sedis suo tempore promittens se totis studiis pariturum. Papa contentus hac responsione eius eleccionem approbavit et auctoritate apostolica confirmavit. Rex[o] ecclesie terram Romaniolam reddidit[2] a priscis imperatoribus possessam cum quibusdam iuribus advocaticiis[p] et iura ecclesie subscripcionibus roboravit[q]. Post hec papa filiam regis Karolo[r] filio Karoli regis Sycilie hortatur matrimonialiter sociari, sollerter affectans per[s]

(*f. 56'. — A. S. Rudb. 1275. — Ottac.)

A. S. Rudb. 1275. *) *Quae sequuntur a Ioh. in marg. scripta B, sed rursus deleta, om. D. A2:* et in Basilea promittit [coronandum[t]] et consecrandum, de qui[bus[t] tam] papa quam rex pro diversis intervenientibus impeditur.

a) Nuncii — remittuntur *in marg. a Ioh. post suppl. B, om. D. A2.* b) *uncis inclusa abscisa supplevimus.* c) *A2 pergit; cf. p.* 272, *n.* r. d) sub S. degentibus *A2.* e) constr. *corr. Ioh. pro deleto* astrictis *B.* f) thes. *Ioh. corr. pro delet.* thaſ. g) sibi *Ioh. add. B, habet A2, om. D.* h) asserens *(ita D) Ioh. corr. ex* asserit *B, et ita A2.* i) pape resp. *D.* k) veniens cor. adeptus fuerit sine humani sang. eff. propter Rom. obs. Nec *A2.* l) sang. eff. *D.* m) et — prorogatur *in marg. a Ioh. post add. B, om. A2. D.* n) et *om. D.* o) Rex — roboravit *in marg. a Ioh. post add. B, multis abscisis, quae ex D suppleta, non signata sunt.* p) et advocatiis *D;* iur. advocaciis *A2.* q) roboravit *om. A2.* r) Karolo *B. A2, in B a Ioh. delet., sed iterum restitutum, om. D.* s) per hoc *om. D.* t) *uncis inclusa in marg. abscisa supplevimus.*

1) *Liber Sextus I,* 6, 3. 2) *Cf. supra p.* 228, *n.* 1.

hoc Karolum contra regem Arrogonie roborare. Huic 1274. *Ottac.* rex placito acquievit, et[a] pactis coniugii firmatis papa Ytaliam, rex in Alemanniam est reversus, iuxta versiculum Virgilii[1] cogitans

Parcere subiectis et debellare superbos.

Anno[b] Domini MCCLXXV.[2] Gregorius papa moritur, 1276. *Mart. Pont.* et succedit Innocencius quintus.

Australes nobilem virum de Wolgersdorf[c] dirigunt ad *Ottac.* 13748-737. Růdolfum; venit eciam Hertnidus de Wildonia de partibus Styrie ad eundem, uterque suorum contribulium et terre angariam deplorantes, regi inter cetera dicentes, cur torpeat et oppressis tam crudeliter per Ottakarum non succurat et regni iusticiam non requirat. [Heinricus][d] et Lůdewicus duces *A. S. Rudb.* 1275. Bawarie [ducatu]m diviserunt. De [iure] palatinatus gravis est [orta] dissensio inter eos. Rex collecto exercitu cum[e] *Ottac.* omni domo sua in Austriam parat iter; quem Heinricus dux Bawarie pactatus cum Ottakaro non diu, sed[f] tamen aliqualiter impedivit; et transiens Pataviam Austriam attigit, 1276. *(Sept.).* municiones sibi contrarias vel ad graciam suscepit vel, si opponebant se, penitus devastavit*, Wînnam obsedit et circumquaque vineas, agros, pomeria demoliens obsidionem continuat per sex menses. Ad iussum eciam regis Meinhardus comes de Tyrol Karinthiam intravit et Styriam et accursu nobilium civitates et populum ad regis voluntatem celeriter inclinavit. Cives autem Wînnenses cuiusdam Baltrami, qui parcium Ottakari fuerat, infectione persuasi obsidionis pericula parvipendunt. Novissime nimis constricti angustia *regie gracie se submittunt, libertates sue[g] civitatis *f. 57. et iura poscentes instrumentis regiis solidari; quod rex libenter

*) *In B seq. a Ioh. deleta, om. D:* Rudolfus in Austriam veniens. *A* 2: Dum autem regis adventus undique prevolaret, Otakarus pueros nobilium Austrie, Stirie, Karinthie et Carniole obsides recepit et in Bohemiam destinavit. Rud. in A. veniens Wînnam *etc.*

a) *pro* et pactis — Innoc. quintus *A* 2: Deinde rex reversus est in Germaniam. A. D. MCCLXXV. Australes *etc.* b) A. D. — quintus *om. D.* c) Wolfgerstorff *D.* d) Heinr. — inter eos *a Ioh. post in marg. suppl., multis abscisis, quae uncis inclusimus; om. D. A* 2. e) cum o. d. sua *om. A* 2. f) sed t. aliq. *om. A* 2. g) et iura sue civ. *D.*

1) *Aen. VI, v.* 853. 2) *Immo a.* 1276. *Ian.* 10; *Ioh. Martinum secutus annum perperam computavit, sciens Gregorium X. inde ab a.* 1272. 4 *annos* 10 *dies sedisse.*

1276. Ottac. annuens civitate potitur; et novis auditis, quod Karinthia
(Nov.). et Styria se submiserint, mirabiliter letabatur. Ottakarus se
videns artatum regis colloquium per Brunonem episcopum
affectavit. Transiens[a] autem Rudolfus, comitatu splendido
Australium et Styriensium circumseptus, ad Ottakarum,
habitis colloquiis amicabilibus, Ottakarus Bohemiam et Moraviam per sceptrum et gladium de manu regis suscepit, omnes
alias terras reddidit, obsides nobilium laxavit, connubia
cum Růdolfo[b], ita ut filius suus Růdolfi[b] filiam, filia sua
Růdolfi[b] filium duceret, statuit; et sic cum pace et plena
concordia, facta fidelitate imperio, ab invicem discesserunt,
celebrandis nupciis terminum statuentes. Rex letus
efficitur, quod sine sanguine placidum res exitum est
sortita, quia[c] plus amor quam armorum strepitus ad hoc
operatur; unde Claudianus[1]:

Nec[d] sic excubie, nec[d] circumstancia pila,
Quam tutatur amor. Non extorquebis amari.
Hoc alterna fides, hoc simplex gracia donat.

De[e] prelio Růdolfi[b] et Ottakari[f]. Capitulum IIII.

1276. Anno[g] Domini MCCLXXVI. Innocencius quintus moritur,
Mart. Pont. postquam sedit mensibus quinque. Succedit Adrianus quintus,
qui stetit per unius spacium mensis tantum; cui succedit
Iohannes XXI. eodem anno electus.

Růdolfus dimisit exercitum, dum Wiennam rediit
Ottac. 14761-994. negociis regni vacans; Ottakarus autem rediens Bohemiam
regine consorti sue retulit reconciliacionis et nupciarum
federa et alia placitata[h]; que yronice insultans ei ait: 'O
3. Reg. 21, 7. quam *grandis auctoritatis es*[i] rex, qui Růdolfum longe positum
iuxta canum consuetudinem hostiliter allatrasti, sed prope
positum oblacione IIII[or][k] terrarum[l] nobilium pro pincernatus
officio salutasti, qui tamen olim in tuam ascribi clien-
*f. 57'. tulam[m] affectavit *et tunica grisei staminis vestitus[2]
estimat regum gloriam annullare[n]!' Quod Růdolfus

a) Transiens — ad Ottakarum *om. A* 2. b) *sic h. l. B.* c) quia — electus *(l. 24) om. A* 2. d) nec *B;* Non *D et Claud.* e) *inscriptio capituli minio scr. B.* f) Rud. cum Ottakaro rege Bohemie *D.* g) *pro* A. D. — electus *D, in quo a. MCCLXXVI. cum quibusdam non e Ioh. adsumptis praecedit:* Eodem anno electus Rudolfus *etc. (l. 25).* h) placita *A* 2. i) es *a Ioh. post add. B, adest D, om. A* 2. k) quatuor *D. A* 2. l) provinciarum *A* 2. m) clientelam *D.* n) annullari *A* 2; annihilare *D.*

1) *Panegyricus in IV. cons. Honorii v.* 281—283. 2) *Cf. Chron. Colmar., SS. XVII, p.* 249, *et Matthiam Neuenburg. c.* 16 *(ed. Studer p.* 13*).*

audiens[a] tunicam deponere noluit, quousque negocium in eadem[b] expediret. Quid plura? Erubuit ad grunnitum[c] *Ottac.* bestie Ottakarus et statim Růdolfo iuxta formam contradictionis inimicabilis iniuste secum esse actum nunciat bellumque indicit, repetens terras manibus regis resignatas. *ib.*

Rudolfus autem Ladezlaum regem Ungarie, Swevos, 14995-16660. Australes, Styrienses, Karinthianos advocat, exercitum mag- 1278. num conflans. Sed et Ottakarus Leonem Ruthenorum regem, Bohemos, Polonos, Saxones, Misnenses, Moravos, Thuringos largo congiario allicit et in campos Marchie fluminis se componit. Estimatus est autem habuisse XXX milia pugnatorum, Růdolfus vero vix huius numeri quartam partem[d, 1]. Qui cum[e] suis in castro Haimburch Danubium transiens[f] ad- *(Aug.)*. versus Ottakarum castra figit; naves omnes precidit et dimisit, ne fugam sui per easdem meditarentur. Capto campo in quatuor ordines suos scindit: primum et secundum Ungaris aptis ad iacula commendavit, ad tercium Swevos, Styrienses, Karinthianos, Carniolanos, Salczpurgensis presulis familiam collocavit, quartum rex[2] cum Australibus gubernavit, sequestrans v i r u m s t r e n n u u m Capellarium cum electis, ut lassis, prout cerneret, subveniret. Ottakarus acies sex distinxit: in prima cum rege fuere Saxones et Bohemi, in secunda Moravi, in tercia Pilsnenses, in quarta Thuringi et Misnenses, in quinta et sexta cum Bawaris Polonice gentis* fortissima armatura[3]. Deputavit et ipse Milotum[g] Styriensium capitaneum, ut laborantibus succurreret et lassatis. Nec terruit Růdolfum excessiva multitudo, quia[h] *non in multitudine, sed de celo fortitudo est*, et 1. *Mach.* 3, 19. Vegecius[4] dicit: *In certamine bellorum exercitata paucitas ad victoriam pronior*[i] *est quam rudis et indocta multitudo, *exposita semper ad cedem; nemo enim facere metuit quod* *f. 58. *se bene didicisse novit.* Consolatus[k] est eciam cuiusdam sompnii visione, quod tale erat: vidit enim aquilam pugnantem cum leone, et sub dubia sorte nunc hic pre-

*) *A* 2 *add.:* et Ruthenorum.

a) comperiens ibi fuisse dictum tunicam *A* 2. b) tunica *add. A* 2. c) gannitum *A* 2. d) habuit *add. D* 2. e) dum cum *D*. f) *sic A* 2, *quod in* transisse *a Ioh. corr. B, et ita D.* g) Miletum *A* 2, *corr. a Ioh.* Milotum *B, et ita D.* h) quia ut dicit Veg., in certamine bell. *A* 2 *(*non — est et *omissis).* i) promptior *Veg.* k) Consolatus — casus *(p.* 278, *l.* 12*) om. A* 2.

1) *Cf. supra p.* 232, *n.* 1. 2. 2) *Cf. supra p.* 232, *n.* 7. *et Reg. Imp. VI, nr.* 993 *c.* 3) *Cf. p.* 233, *n.* 1. *et l.* 1. 2. 4) *Epit. rei militaris I,* 1.

1278. valuit et nunc illa, et sic se invicem lacerabant. Novissime aquila leonem lacerans ungulis sub se stravit. Interpretacionem quoque a quadam religiosa devota perquisivit, que taliter coniecit: 'Tu es', inquit, 'aquila, quia regnum Romanorum aquila insignitur, Ottakarus edigmate leonis in signis bellicis est armatus. Aquila etenim altissimi est volatus, visus acutissimi, diu vivens, iuventutem, postquam senuerit, reassumit; que condiciones certissime[a] tue victorie[b] sunt indicia manifesta. Leo fremit et rugit iratus et ex nimio calore et furore pectoris dicitur interire, et talis animus est Ottakari, et visio prefata prenuncia sui casus'.

(Aug. 26). Igitur exercitus utriusque regis, sicut[c] de exercitu
1. *Mach.* 6, 40. 39. 41. Antiochi legitur, *ibat caute et ordinate. Et ut refulsit sol in clippeos aureos et eneos, resplenduerunt montes ab eis sicut lampades ignis; et commovebantur omnes a voce multitudinis* eorum *et incessu turbe et collisionis armorum;*
ib. 11, 38. et ordinatis sagittariis, lanceariis, signiferis, *unumquem-*
2. *Mach.* 11, 9. *que in locum suum, convaluerunt animis, parati non solum homines, sed et bestias fortissimas et muros ferreos penetrare.* Rudolfus[d] suos insignivit [signo] sancte crucis,
Ottac. Ottacarus [effigie] leonis suos[1]. Et utroque rege suos adhortante, cum inclamacione[e] divini adiutorii commiscentur. Et[f] sicut in hystoria Troyana[2] legitur:

Undique consurgunt acies, et pulvere celum
Conditur, horrendisque sonat clamoribus ether.
Et modo terga petunt, duros modo fortibus ictus
Depellunt clippeis, ingens ad sidera clamor
Tollitur, et vastis impletur vocibus ether.

Reges[g] etenim in invicem [se] flammeo impetu et a[lter alterum] congressionibus expetebant[1]. Ottakarus, sicut leo[h] seviens[3], irruens[i] Růdolfi aciem d i s c i n d e b a t, et Thuringus quidam cum viro nobili de Vollenstain[k] prosilientes Růdolfi dextrarium confoderunt ipsumque graviter occupabant. Cui

a) cert. *Ioh. in marg. hoc loco (non post* reassumit, *ubi manu s. XV. quoddam signum adscriptum) add. B, habet D.* b) *seq.* certissima *(a Ioh. corr. ex* certissime*) B, post delet.* c) regis ibat caute et ordinatis sagittariis *(l. 18) A 2 (ceteris omissis).* d) Rud. — leonis suos *in marg. a Ioh. post add. B, ex parte abscisa, om. D. A 2.* e) inclam. *ex* inclin. *corr. Ioh. in B;* invocatione *D.* f) Et — ether *(l. 29) om. A 2.* g) Reges — expetebant *a Ioh. in marg. post add. B, ex parte abscisa, om. D. A 2.* h) rex *D 2.* i) irruendo *A 2.* k) Wolkenstain *D;* Volnstain *A 2.*

1) *Cf. Ann. S. Rudb. a.* 1278. 2) *Homerus Latinus v.* 474 *sq.* 592 *sqq.* 3) *Cf. Ezech.* 22, 25: sicut leo rugiens.

inter cruentos gladios* Capellarius sicut[a] *ursa in saltu* pro 1278. *Ottac.* *raptis catulis*[1] vehemens *et irata subvenit, et non solum *f. 58'. regem, sed et tocius belli fortunam labentem relevavit et invasum Ottakarum adeo coartabat, ut Milotum[b] inclamaret. Hic[c] turpiter quidam videntes vexilla Bohemica conculcata *A. S. Rudb.* 1278. ad fuge presidium se convertunt; ex quibus innumerabiles Marcha fluvio submerguntur. Otakarus fortissime adhuc dimicans frustra subvencionis auxilium, a suis derelictus, im- *Ottac.* ploravit; Mileto quoque dissimulante, fratris[d] mortem animo revolvente[e], a prelio retrocessit, et fune in collum Ottakari misso, a suis seorsum obnubilatus sub galea ducitur et relinquitur, et mox ab Australibus atque Styriensibus in ulcionem sanguinis amicorum, quos indebite necaverat, clamans[f] horribiliter et affidacionem promittens, acutissimis gladiis est perfossus.

Rudolfus habita experiencia mortis sue, campo per *ib.* 17204—18030. triduum observato[g] et occisi regis corpore in Laham primum[h] transportato, Bohemiam statuit invadere pro suis stipendiis et expensis, [et[i] Mo]raviam quidem pene totam [in dedici]onem *A. S. Rudb.* 1278. accepit; et dum regnum disperdere inchoasset et Prage propinquasset, Otto marchio Brandenburgensis et Hermannus[2] dictus Cum-pilo et Bruno episcopus Olmunczensis[k], ut reliquie salvarentur, ex parte puerorum Ottakari, et Fridericus Salczpurgensis, Iohannes Gurcensis episcopi, Meinhardus comes de Tyrol et Heinricus purchgravius ex parte Růdolfi rem ad prima placita[l] perduxerunt, [adi]ecto[m], quod Al- *ib.* bertus[3] dux Saxonie, [frater m]archionis, unam filiarum duxit, [que gen]uit Albertum Pataviensem [episcopum] et Rudolfum ducem; [ded]it quoque rex marchioni tutelam *ib.* 1279. de pueris [atque] regno, quod regina graviter tulit. Moravia permansit in principis potestate ad tempus.

*) *Ioh. in inferiore marg. add. B, om. D. A 2*: comes quidam *A. S. Rudb.* 1278. Pertholdus, videns regem sub dextrario iam mortuo conculcari, prosiliens semivivum erexit et ad alium dextrarium sublevavit et.

a) sicut — irata *om. A 2.* b) Miletum *B. A 2, corr. a Ioh.* Milotum *B, et ita D.* c) Hic — Mileto quoque *a Ioh. in marg. post add. B, deleto quod sequitur* quo *(om. D. A 2, retento* quo*).* d) et m. fr. *D.* e) revolvens *(A 2) a Ioh. corr.* revolvente *B, et ita D.* f) clamans — promittens *om. A 2.* g) observato — ecclesiam *(p. 280, l. 12. 13) om. D.* h) primum *a Ioh. post add. B, om. A 2.* i) et — accepit *a Ioh. post add. in marg. B, ex parte abscisa, om. A 2.* k) Olmunczeñ *corr. Ioh. pro deleto* Olom̄ *B;* Olomuceñ. *A 2.* l) *sic Ioh. corr. pro* ad prima rem pacta et plac. *B, et ita A 2.* m) adiecto — ad tempus *(l. 31) in marg. a Ioh. post add. B, ex parte abscisa, om. A 2.*

1) 2. *Reg.* 17, 8. 2) *Otto IV. potius marchio Brandenburgensis a.* 1279. *Hedwigem Rudolfi filiam duxit.* 3) *Cf. supra p.* 271, *n.* *.

1278. Ottac. Et veniens rex Yglaviam novi tyrocinii curiam celebravit ibique concordiam stabilivit, reginam[a] tristem blandiciis delinivit et pueros consolatus, iterum de nupciarum tempore disputabant, que suo tempore sollempniter sunt exacte. A. S. Rudb. 1278. Corpus Ottakari [Wiennam[b] ducitur, quem dum quidam episcopus stupens cerneret, [ho]s versus protulit:

Quam brevis [et] tristis instet mortalibus [istis]
Regnandi finis, nos [docet] iste cinis.

Deinde ad [petici]onem regine Znowinam [duci]tur, et de morte eius Bohemis [alter]cantibus sepultura differtur; [qui de] eo sentire videbantur quod [Brito]nes de Arcturo, quem adhuc [vivere] arbitrantur; deinde Pragam ad sancti Viti ecclesiam postea[c] translatum, ibidem in castro honorifice Ottac. 18122 sqq. sepelitur[1]. Relicta[d] regina postea viro nobili, sed sibi impari, coniungitur, cum quo a facie timoris[e] Wenzeslai filii in Ungariam commigravit. Hic rex construxit monasterium Cysterciensis ordinis, quod ad Sanctam-coronam dicitur[2], ⟨quod[f] prius subiectum fuit monasterio sancte Crucis in Austria, sed mutatis rebus provisio eius ad monasterium Placense[3] transiit⟩. Unam spinam corone Domini rex Francie magnis precibus ei contulit, *f. 59. qua *ipsam fundacionem decoravit, et[g] ob hoc Coronam-sanctam appellavit. O quam convenienter versus Anshelmi[4] hic possumus scandizare:

Omnis habet subitum terrena potencia finem
Atque fuga celeri deserit ipsa suos.
Ergo time, quisquis celsos conscendis honores,
Teque ruinoso stare memento loco;

et sicut de Alexandro dicitur[5] iam defuncto:

Quam frivola gaudia mundi!
Quam rerum fugitivus honor, quam nomen inane!

a) reginam — exacte *om. A* 2. b) Wiennam — deinde *(l.* 12*) in marg. a Ioh. post add. B, multis abscisis, quae uncis inclusimus, om. A* 2. c) *D pergit cum B:* postea translatus in castrum ibi hon. sep. d) Rel. — commigravit *om. A* 2. e) iunioris *D.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, om. D. A* 2. g) et ob hoc — requievit humo *(p.* 281, *l.* 4*) om. A* 2.

1) *A.* 1297. *Pragam perductus est; cf. Reg. Imp. VI, nr.* 1018; *Chron. Aulae-regiae, Fontes rer. Austr. ser. I, vol. VIII, p.* 160, *et Kopp l. c. I, p.* 272, *n.* 1. 2) *Cf. supra p.* 235, *n.* 2. 3. 3) *Ottacarus rex c. a.* 1277. *a capitulo generali ord. Cist. petiit, ut mon. Sanctae-coronae monasterio de Plass submittatur (Fontes rer. Austr. ser. II, vol. XXXVII, p.* 19—21, *nr.* 5*), quod demum a.* 1281. *concessum est (ibidem p.* 23—27, *nr.* 7*).* 4) *De contemptu mundi, ed. Gerberon p.* 199. 5) *Priores duo versus unde assumpti sint, nescimus; cf. Riese, Anthologia Latina p.* 100, *nr.* 286; *reliqui leguntur in Gualterii ab Insulis Alexandreidis l. X, v.* 448—51.

Magnus in exemplo est, cui non suffecerat orbis,
Sufficit exciso de fosso[a] *marmore terra*
Quinque pedum fabricata domus, quam nobile corpus
Exigua requievit humo.

De[b] actis Rudolfi diversis, Friderico falso imperatore, et quod Arrogoni regnum Sycilie obtinuerunt. Capitulum V.

1279. (Sept.-Nov.). Ottac. 18419-63. 18740-972.

Anno Domini MCCLXXVII.[c] rex reversus in Austriam Styriam lustravit ibique Karinthianos et Carniolanos alloquitur, et fidelitate[d] ab eis recepta, terrisque eorum per Meinhardum comitem[e] et officiales[1] dispositis venit in vallem Anasi, ⟨cui[f] affuit comes Meynhardus, de quo precipue presumebat⟩, ibique audiens filium suum Hartmannum 1281. in Reni fluctibus submersum, dolens in luctum gaudium commutavit[2]. Styria eciam ordinata per abbatem Admontensem in Austriam est regressus, reginam[g] repperiens[h] debilem et tali morbo laborantem, qui remedium non habebat[i]. Que dispositis omnibus, que ad testamentum et ecclesiasticorum sacramentorum percepcionem[k] pertinent, summa devocione terminum vite fecit. Rex, quamquam incredibili doloris vulnere pungeretur, cogitans tamen, quod *mors* secundum Senecam[3] *est tributum mortalium, lex nature,* consolacionem recepit, insistens regni negociis, habens secum Fridericum[4] Salczpurgensem, Petrum Pataviensem, Heinricum Tridentinum, Iohannem Gurcensem, Berchtoldum Babenbergensem, Chunradum Frisingensem, Heinricum Basiliensem episcopos, Ludewicum palatinum et Albertum ducem Saxonie, Meynhardum de Tyrol, Berchtoldum de Hohenberch, Eberhardum de Kaczenelnpogen, de Seina, de Wirtenberch comites, viros *eximios *f. 59'. et prudentes[1]. Ottac. 18675-739. Ex quibus Iohannem Gurcensem episcopum, Růdolfum cancellarium suum, comites de Seina, de Wir-

a) defossa *Gualt.* b) *inscriptio capituli minio scripta B.* c) MCCLXXVIII. *A* 2. d) fidelitatem . . . recepit *D.* e) *seq.* accepta *delet. B.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, desunt D. A* 2. g) ubi regina obiit. Rex post luctum consolacionem *(l. 23) A* 2. h) recipiens *D.* i) habuit *D.* k) pert. perc. *D.* l) *pro deleto* preclaros *B.*

1) *Cf. tabulas Meinhardi monasterio Victoriensi concessas Victoriae, d.* 2. *Febr.* 1277. 2) *Cf. Esther* 13, 7: converte luctum nostrum in gaudium, *vel Baruch* 4, 34. 3) *Nat. quaest. VI,* 32, 12. 4) *Maior pars nominatorum inter testes tabularum Rudolfi regis monasterio Victoriensi indultarum, Reg. Imp. VI, nr.* 853, *enumerantur, ubi tamen pro Iohanne episc. Gurcensi (cf. Ottacar. v.* 18711—16*) Ioh. episc. Chiemensis legitur; reliquos Ioh., inspecto Ottacari chronico, minus recte addidit.*

1281. (Ian.). tenberch[1] cum filia sua in Apuliam Karolo principi, sicut
Ottac. pape Gregorio promiserat, cum apparatu magno et gloria
destinavit. Que peperit Karolum regem Ungarie, Clemenciam reginam Francie et adhuc unam filiam, que
facta est princeps et domina Delphinatus[2]. Novissimam
1279. filiarum Katherinam[a, 3] tradidit Ottoni filio Heinrici ducis
Cont. Weich. 1280. Bawarie, que genuit[b] successive duos filios in civitate Wīnne,
qui mortui sunt ibidem; sine herede post breve intersticium
Ottac. 18472 sqq. temporis[4] est defuncta. Hoc[c] tempore Heinricus* dux et
Ludewicus frater eius et Meinhardus comes, sororius[d] eorundem[5], venerunt ad regem, postulantes eis et heredibus suis de terris aquisitis donacionem fieri pro[e] eorum et suorum heredum ad regni eterna servitia qualemcumque. Quibus rex respondit hoc non posse fieri sine principum consensu, sed ista in curia, quam in Augusta concepisset, agere pertractanda. Et sic distulit responsivam.

Mart. Pont. Ottac. 3572 sqq. A. S. Rudb. 1277. Hoc[f] anno moritur Iohannes papa obrutus lapidibus et lignis apud Biterbium in suo palacio, quod paravit, postquam octo mensibus gubernavit. [M]inor[g] frater in stratu suo quiescens [subit]o miserabiliter exclamavit; [que]rentibus, quid hoc esset, respondit: 'Niger [quid]am vir grandi malleo [pal]acium pape percutit'; et iterum [cl]amavit: 'En secundo percutit; [ora]te, ne corruat'; tercio [vide]ns plagam, quam vir ille intulit, [excl]amavit: 'Palacium corruit'. [Nunci]atur oppressus papa. Hic constitucionem [Grego]rii decimi de electione pape factam in [concili]o generali re-
Mart. vocavit. Vacavitque sedes post eius obitum per sex menses.
1277. Anno Domini MCCLXXVIII.[6] Nycolaus tercius eligitur;
Ottac. 3625 sqq. sub quo Petrus rex Arrogonie contra Karolum regem Sycilie naves bellicas instauravit. Ad quod eum regina maxime armavit, et ei omnes thesauros a longo tempore congestos,

A. S. Rudb. 1278. *) *Ioh. in marg. post add., quorum multa abscisa, post cancellavit, om. D:* [hic s]cribe: per filium suum generum [re]gis graciam optinuit [re]signans terram inter Danubium [et] Anasum, quam a rege rece[pit] sub titulo apothece, ut [ei] assisteret contra regis impetum [Boh]emorum; postea idem.

a) Kath. *Ioh. post add. B, om. D.* b) genuit — ibidem *in marg. a Ioh. post add. B;* que duobus filiis editis et mortuis post breve *D.* c) Hoc t. Heinr. *Ioh. scripsit pro delet.* Heinr. autem *B.* d) sor. eor. ven. *om. D.* e) pro — qualemcumque *om. A2.* f) Hoc — sex menses *(l. 26) om. D;* Hoc — cadavera manducarent *(p. 283, l. 16) om. A2.* g) Minor — revocavit *(l. 26) in marg. a Ioh. post add. B, multis abscisis, quae uncis inclusimus.*

1) *Ottac. v.* 18716: von Wirtenberc ein degen mære. 2) *Cf. supra p.* 238, *n.* 5—7. 3) *Cf. supra p.* 238, *n.* 8. 4) *Cf. Reg. Imp. VI, nr.* 1091*a. Obiit a.* 1282. 5) *Cf. Reg. Imp. VI, nr.* 1091*a.* 6) *Annum Ioh. secundum Martinum computavit, cum Cont. Romana Martini, SS. XXII, p.* 476, *l.* 13, *a.* 1277. *praebeat.*

ut viriliter ageret, reseravit; cuius[a] est habita mencio in
prehabitis[1]. Hic papa Ludewicum regem Francie cano- *Ottac.* 19441-525.
nizavit, qui fertur precibus de se natum fetum, massam 1297.
informem ex utero matris, positum super altare in capella
spinee corone Domini obtinuisse, ut omnia membra
pulcherrimi et plenissimi corporis formarentur, et exiliens
puer et filius sibi elegantissimus arrideret; et[b] asscriptus
est sanctorum cathalogo, licet quibusdam cardinalibus
non placeret. ⟨Hic[c] bis mare transiit, opera clara gessit,
Damiatam cepit, semel ibidem captus divinitus[d] et mi-
rabiliter liberatur, ibi[e] eciam devocione maxima rediens
apud Karthaginem in Domino obdormivit, sicut rex 1270. *(Aug. 25).*
Castelle pape et cardinalibus demandavit⟩*[,2].

Hoc anno per Austriam, Styriam et Karinthiam 1277.
tanta fames extitit, *ut homines cattas, canes, equos et *f. 60.
mortuorum hominum cadavera manducarent[f,3]. Růdolfus[g] *Ottac.* 19020-44.
igitur disposita terra et procuracione tradita filio Alberto,
postquam tribus[h] annis et dimidio in Austria est moratus,
ad superiora regreditur, per nemus Bohemicum iter agens[4] 1281.
urbem subiit Noricorum. Ossa[i] regine per episcopum *ib.* 18978-87.
Basiliensem[5] ad natale solum transferri in sue nativitatis
patriam ordinavit.

*) *In inf. marg. a Ioh. post add. B, multis abscisis, quae uncis inclusimus, (om. D):* [mi]sit dominum Phylippum Firmanum [episcopum] legatum in Ungariam, [quia] populus terre fedatus fuit ritu contra legem Christianitatis et sacre fidei puritatem [p]essimis infectionibus Comanorum, et institit omni cura, modicum tamen [proficit] iam consuetudine prevalente. Immo rex dimissa uxore sua [se tra]nstulit ad Comanos, filiam Karoli regis, avam suam, duxit . . . . dicati; adhesit Strigoniensis episcopus cum preposito ecclesie sue in perniciem utriusque. *A. S. Rudb.* 1278 *sq.*

a) cuius — prehabitis *in marg. a Ioh. post add. B, om. D.* b) et — placeret *a Ioh. in marg. post add. B, om. D.* — asscriptus *corr.* asscriptus *B.* c) Hic — demandavit *(l. 13) B. D, a Ioh. deleta B.* d) div. et *om. D.* e) et iterum dev. *D.* f) manducarent *ex* manducarunt *corr. Ioh. B;* manducaverint *D.* g) *pro* Růd. — disp. *A 2:* Deinde disp. h) duobus *A 2.* i) Ossa — ordinavit *om. A 2.*

1) *Supra p.* 206, *l.* 24. 2) *Immo Theobaldus rex Navarrae epistola d.* 24. *Sept.* 1270. *cardinali episcopo Tusculano directa, 'Mém. de l'acad. des inscr.' t. XVI, part.* 2, *p.* 406. *Cf. et supra p.* 240, *n.* 4. 5. 3) *Cf. supra p.* 239, *n.* 4. *et p.* 243. 4) *Immo vallem Danubii usque ad Ratisponam ascendens ante d. Iul.* 10. 1281. *Norimbergam pervenit.* 5) *Eum reginae cadaver Basileam conduxisse Ioh. non recte e tabulis Rudolfi supra p.* 281, *n.* 4. *citatis, ubi inter testes est, conclusit. Cf. supra p.* 241, *n.* 4.

1281. Anno Domini MCCLXXIX. curiam in Nôrnberch
(Aug.). Ottac. indicit, ubi comperit comitem de Habspurch, patruum suum,
19000-76. et Egenum de Vriburch atque Eberhardum de Wirtenberch
proclamatam pacem publice violasse; et duos quidem primos
acerrime castigatos castrorum, rerum[a] sublacione, tandem
amicorum intervencione ad graciam vix recepit. Alium ob-
1286. (Sept.-Nov.). sidione, expugnacione[b] duorum castrorum et dissipacione
murorum, scilicet Stůtgarten et Nortingen[c], correxit;
et dum in regis contemptum muros relevaret, tria ei
castra, Witlingen, Remze, Walthusen, consignat, num-
quam sibi reddenda, si in posterum edictis[d] regiis in-
A. S. Rudb. 1279. sultaret[1]. Prepositus[e] Strigoniensis cum [in stratu] suo quie-
sceret, venit quidam [et] transfodit eum gladio su[o] iacentem et
evanuit. Episcopus morbo corept[us] advocat confessores e[t] re-
cognito errore iniung[it] familie et amicis, [ut] cadaver ad legati
pre[senciam] deferant, non obsis[tentes], quicquid de eo decre-
verit f[aciendum]. Quod dum factum esset, legat[us dixit] non
oportere eum cum Christian[is se]peliri, quia ab unione [eccle]sie
se subduxit; tandem ad[misit], ut tamquam infectus in fide [se-
peli]retur in cimiterio leprosorum. [Fecit et] proclamari, ut,
quilibet ia[ceret] lapidem super tumulum [eius], hic maximam
indulgenciam impe[traret]; et factus est acer[vus] maximus
excedens m[uri] altitudinem; quod amici ep[iscopi] graviter
ferentes lega[to in]ferunt, sed ille, licet cum d[ifficultate],
se constantissime excusavit. Hoc anno Philippus electus
1279. (Iul. 21/22). Salczpurgensis moritur apud Chremsam; testamentum
condidit sub tytulo ducatus Karinthie[2], Laibacum ecclesie
Aquilegiensi disposuit et fratris donacionem ratificavit.
Titulus[f] sepulchri sui habet, quod fuerit dux, episcopus,
patriarcha[3].

1280. Cont. Weich. Anno[g] Domini MCCLXXX. Nicolaus papa moritur,
1280 sq. ⟨et[h] Katherina filia regis, uxor Ottonis ducis Bawarie, moritur[4]⟩,
et rex Albertum de Hals comitem fecit; et in Bawaria comes
de Mospurch moritur sine herede, et comitatus ad Heinrici ducis
1281. Bawarie volvitur potestatem. Anno Domini MCCLXXXI.
Ottac. 19097 sqq. Nycholao[i] succedit Martinus quartus[5]. Hoc anno rex
Tartarorum paganus duxit filiam regis Armenie pulcherrimam

a) rerum *om. D;* et r. *A 2.* b) et exp. *D;* castr. St. et N. exp. et mur. dissip. corr. *A 2.* c) *sic B. D. A 2;* Nôrtlingen *A.* d) reg. ed. *a Ioh. corr.* reg. ed. *B.* e) Prepos. — excusavit *(l. 25) in marg. a Ioh. post add. B, multis abscisis, quae uncis inclusa sunt, om. D. A 2.* f) Tit. — patriarcha *om. A 2.* g) *reliquam capituli partem om. A 2.* h) et Kath. — potestatem *(l. 35) in marg. a Ioh. post add. B, deleto sequente* et, *om. D; uncis inclusa a Ioh. deleta.* i) Nych. succ. *pro* succ. ei *corr. Ioh. B;* succ. ei *D.*

1) *Cf. supra p.* 243, *n.* 1—5. 2) *Ed. 'Archiv für d. Landesgesch. Krains' I, p.* 233 *sqq. Cf. A. Dopsch in 'Archiv f. Österr. Gesch.' LXXXVII, p.* 26. 3) *Cf. Chron. Magni presb. Contin., SS. XVII, p.* 534. 4) *A.* 1282. *demum.* 5) *Cf. Cont. Rom. Martini, SS. XXII, p.* 477.

et Christianam, que peperit fetum irsutum in media parte in modum fere silvestris[a] mediumque in altera nudum; quod dum aruspices adulterio regine asscriberent et perimendam dicerent, ipsa oracione puerum baptizari peciit; quo facto puer totus in forma humana de fonte prosiliit. Rex letus efficitur et baptizatur[b], regina salvatur, et sepulchrum Domini de manu soldani debellans Christianis tradidit gubernandum. Anno[c] primo Martini pape mota est questio et discordia inter archiepiscopos, episcopos, prelatos et totum clerum regni Francie ex una parte et Minores ex altera super privilegio eis dato a papa Martino, cuius tenor talis est: *Ad fructus uberes.*

Ottac. — *Cont. Weich.* 1288.

Anno Domini MCCLXXXIII. rex parat expedicionem in Sabaudiam[d] et comitem *coartat reddere, que nec recognoverat ab imperio se habere; et suscipit in feodo omnia, que prius tenuit violenter, de hiis, que[e] neglexit, regio fisco certam summam pecunie impositam devovit solvere annualem. Post hec rex Peterlingam et Veronam in montibus Burgundiam contingentibus positas civitates, que de circumsepcione moncium[f] confidentes ab imperio se dudum in libertatem traxerant, ad parendum sibi pressura[g] valida coartavit[1].

1283. *Ottac.* 31734-32181. *f. 60'.

Hoc anno surrexit quidam in inferioribus partibus Ribaurie[h] circa Coloniam et Nuzziam, qui se imperatorem diceret Fridericum, qui veteranis militibus dedit indicia manifesta, Iudeorum maximo[i] suffragio imperialiter curias celebravit, in Colonia maximam contumeliam pertulit et abrasione crinium in cloacam mittitur stercoralem. Deinde auffugit et[k] venit in Wetflariam[l] Hazzie civitatem, ubi[m] rex eum expeciit, et per corrigiam femoralis a marschalco regis nobili viro de Papenhaim tractus, mox caracteres et illusionum figmenta omnia sunt effusa, quibus populum dementavit; et sic fassus fascinacionem se calopidarium* est professus[2]. Rex autem ad sentenciam

Ottac. 32182-637. 1285.

*) *Ioh., voce* calopid. *deleta, in marg. add. B (om. D):* calopidarum, id est ligneorum artificem calceorum.

a) sylv. *D, ut Ioh. alibi scripsit.* b) *seq.* et *a Ioh. delet. B, habet D.* c) Anno — uberes *(l. 11) in marg. a Ioh. post add. B, om. D.* d) Subaudiā *B.* e) que contempsit et negl. *B, a Ioh.* cont. et *deleta;* que negl. *D.* f) moncium *a Ioh. post add. B.* g) val. pr. *D.* h) Rybaurie *D.* i) maxime *D.* k) et venit, *ut D habet, corr. Ioh. pro* nec tamen cessavit et veniens *B.* l) Wetflar. *corr. Ioh. pro* Weslar. *B;* Vetslar. *D.* m) ubi *Ioh. add. B, habet D.*

1) *Cf. supra p.* 244, *n.* 3. 4. *et p.* 245, *n.* 1. 2) *Cf. supra p.* 245, *n.* 2 — 6.

1285. (Iul. 7). Ottac. omnium diiudicatum igne interemit et a regno pestilenciam hanc submovit.

1289. ⟨Hoc[a] in tempore rex discidium Thuringorum et Misnensium terminavit; nam ipsas terras pacavit et data pecunia, ut ab imperio infeodarentur in reliquum, maxima diligencia et providencia procuravit⟩.

1282. (Mart. 30). Hoc eciam anno Panormitani Siculi omnes Francigenas et Gallicos cum mulieribus pregnantibus peremerunt; et omnes Siculi Petrum regem Arrogonie sibi in principem statuerunt[1].

A. S. Rudb. 1284 sq. Anno Domini MCCLXXXIIII. [mo]ritur[b] Fridericus archi-
Cont. Weich. 1284. episcopus [Salcz]purgensis, et succedit [Ru]dolfus vicecancellarius [re]gis Romanorum, qui primo strennue, [no]vissime tepide in ecclesie [neg]ociis se gerebat. [E]x parte pape per episcopum [Eis]tetensem et abbatem Salemensem approbatur et confirmatur.
Ottac. 3910-5191. [Fuit] inter eum et Albertum [non] modica alienacio[2]. In
1283. quandam insulam regis Anglie Petrus et Karolus circa Burdegalem[3] monomachiam, cum centum militibus quolibet eorum fulto, sub compactione amissionis rerum et honoris et specialiter regni Sycilie condixerunt; que tamen per interiectionem doli et malicie est soluta. Duravit autem hec controversia diu et
*f. 61. satis dura fuit, quousque Petrus cum viginti duabus *galeis[4]
1284. armatorum et virorum nauticorum, qui gnari maris fue-
(Iun. 5). rant, Karolum Karoli filium ex Neapoli ad navale prelium provocaret[c] et caperet* ⟨et[d], ut quidam dicunt, submergeret⟩. Aliqui in Messanam[5], alii ductum in Arrogoniam asseverant, ⟨et[d] nullo precio redimi potuisse, sed publice decollatum⟩. Messana per Karolum inefficaciter est obsessa[6], Arrogonia per papam excommunicata et per miliciam
1285. Philippi regis Francie invasa in parte aliqua devastatur.

*) *Ioh. in marg. add., post delevit B:* Hoc intelligendum est de Karolo Claudo, qui fuit pater Ruperti regis, qui
1288. tandem relaxatus fuit, datis duobus filiis suis pro obsidibus[7].

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exstant D.* b) moritur — alienacio *(l. 16) in marg. a Ioh. post add. B, multis abscisis, quae uncis inclusa sunt, om. D.* c) provocaret *ex* provocavit *corr. B;* convocaret ut cap. *D.* d) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exstant D.*

1) *Cf. Cont. Romana Martini Oppav., SS. XXII, p.* 478, *l.* 4—9. 2) *Ottac. v.* 26615 *sqq.* 3) *Cf. supra p.* 166, *l.* 25. 4) *Cf. Cont. Rom. p.* 480, *l.* 8. 5) *Cf. ib. p.* 480, *l.* 21. 6) *Cf. ib. p.* 479, *l.* 4. 7) *Tres filios obsides dare promisit, sed non dedit.*

⟨Sic[a] Meinfredi filia est erepta, cui *Deus*[1] *celi* dedit *gaudium pro tedio, quod perpessa est*⟩*. Petro mortuo[2] filii sui Petrus et Fridericus regnum possidere potencialiter inceperunt. Consequenti tempore per connubia mutua convenerunt[3], filiis Karoli Apulia, filiis Petri Sycilia et utrisque tytulo regni Sycilie et Ierusalem remanente. Reliquid eciam primus[b] Karolus filium Karolum[b] Claudum, quem suscepit ecclesia educandum. *Ottac. Tob.* 7, 20. 1285.

Anno Domini MCCLXXXIIII, ⟨eo[c] scilicet anno, quo⟩ papa transiit ex hoc mundo[4], universe quoque[d] viam carnis Karolus est ingressus[5] pre tristicia, sicut fertur. De** quibus casibus dicere videtur Ovidius[6]:

Ludit in humanis divina potencia rebus,
Et certam presens vix habet hora diem[e].

Anno[f] Domini MCCLXXX[V]. apud Pataviam cor[pora] sanctorum Valentini e[t] Maximiliani elev[antur] de loco humili per ep[iscopum] Wernardum in tumba h[ono]rabili erecta in me[dio] de novo decencius sunt . . . . . [g]. *A. S. Rudb.*

*) *Ioh. partim inter lineas, partim in marg. add., multis abscisis, B, om. D:* Nota epistolam decretalem Martini super hoc, que incipit: *Cogit*, et nota: pre multitudine muscarum et inop[ia] victualium homines et equi sine [numero] perierunt. Rex moritur ibidem e[t] Parisius ducitur et ad Sanctum Dyonisium de[fertur], cor Predicatores specialiter servaver[unt]; et de tali divisione individui pl[urimi] sunt mirati. *Cont. Weich.* 1282 *sq.*

**) De — Ovidius *post Ioh. corr. B, ut D habet, antea B praebuit:* Super quibus casibus versus Flacci[7] possumus personare, qui dicit:

Sic avidus fallax indulget piscibus hamus,
Callida sic stultas decipit esca feras;

et Ovidius.

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, om. D.* b) primus *et* Kar. Cl. *a Ioh. post add. B, om. D.* c) *uncis inclusa a Ioh. post deleta B, om. D.* d) quoque *a Ioh. post add. B, deest D.* e) fidem *Ov.* f) Anno — decencius sunt . . . . . *in marg. a Ioh. post add. B, multis abscisis, om. D.* g) *reliqua abscisa, supplenda vox* collocata *vel huiusmodi.*

1) *Tob.* 7, 20: Dominus coeli det tibi gaudium pro taedio, quod perpessa es. 2) *A.* 1285. *Nov.* 10. 3) *Robertus rex Neapolis priorem uxorem Iolantham, filiam Petri III. regis Aragoniae, alteram Sanctiam, filiam Iacobi regis Maioricae, Iacobus II. rex Aragoniae Blancam filiam Caroli II, Fridericus II. rex Siciliae Blancae sororem Eleonoram duxerunt.* 4) *A.* 1285. *Mart.* 28. 5) *A.* 1285. *Ian.* 7. 6) *Ex Ponto IV*, 3, *v.* 49 *sq.* 7) *Persium Flaccum dicit, sed versus sunt Martialis IV*, 56, *v.* 5 *sq.*

Quod[a] Rudolfus rex duos filios suos et Meynhardum comitem duces fecit. Capitulum VI.

Ottac. 19617-903. 1286. (Febr. 1). Anno Domini MCCLXXXVI. rex[b] curiam, sicut dudum prestituit, celebrat in Augusta; ad[*] quam principes electores ac alii proceres regni cum diversis nobilibus convenerunt, filii eciam regis Rudolfus et Albertus atque comes Meynhardus sollempniter affuerunt; et surgens rex concionacionis oraculum sic orditur: 'Sermo nobis ad vos[1], o principes, clarissima membra regni, sine quibus indecorum est quicquam in regni disposicionibus actitari. Scitis, quomodo sublimium et superborum colla calcaverimus[2], rebelles subtriverimus[c], perdita recuperaverimus, et quantum in hiis sudaverimus, nullatenus credimus vos latere. Postulamus ergo, ut que regno nostris laboribus sunt adiecta duobus filiis nostris, ut eorum ordo in gradum *f. 61'. provehi valeat alciorem, de vestri *favoris amminiculo concedantur, ut clariores[d] dignitatis tytulo ad regni decus fidelitate perpetua cum suis heredibus asscribantur. Est enim nostri propositi de comitibus eximiis duces facere 1. Reg. 2, 8. gloriosos, *ut cum principibus sedeant et solium glorie teneant*[3] cum eisdem. Comes eciam Meynhardus eodem flagrat desiderio, vir egrediens et regrediens[4], ad regum pergens[e] imperia fidelis est inventus, cuius nomen principatu[f] Karinthie respergere[g] intendimus, qui regibus et im-

Ottac. *) *Quae sequuntur ita contraxit A 2*: Ubi de consensu principum electorum et aliorum procerum regni duos filios suos Albertum et Rudolfum comites de Habspurg et Meinhardum comitem Tyrolis duces fecit; Albertum itaque ducem Austrie, Stirie et dominum Carniole, Rudolfum ducem Suevie, Meinhardum ducem Carinthie rex indutus regalibus vexillis et signis principatuum radiantibus designavit. Et mox Meinh. triginta milia m. *(p. 289, l. 7)*.

a) *inscr. capituli minio scripta B.* b) A. D. MCCLXXXVI. Rudolfus curiam pergit *A 2.* c) subtr. *a Ioh. delet. B, sed rursus add.;* substringimus *D.* d) maioris *D 2.* e) perg. *om. D.* f) principatus *D 2.* g) dispergere *D 2.*

1) *Cf.* 1. *Thess.* 1, 5: evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum. 2) *Cf. Deut.* 33, 29: tu eorum colla calcabis. 3) 1. *Reg.* 2, 8: ut sedeat cum principibus et solium gloriae teneat. 4) *Cf. Deut.* 28, 6: ingrediens et egrediens.

peratoribus necessarius est et semper fuit intrantibus 1282.
et exeuntibus provinciam[a] Ytalorum'. Cui proposicioni Ottac.
cum omnes consensum tribuerent et gaudenter[b], rex in-
dutus regalibus vexillis et signis principatuum[c] predic-
torum[d] radiantibus Albertum ducem Austrie et Stirie,
dominum Carniole, Rudolfum ducem Swevie*, Meynhardum
quoque[e] ducem Karinthie designavit, qui XXX milia mar- 1286. (Febr.).
carum regi[f] dicitur optulisse; alii dicunt Carniolam sibi
impignoratam pro XX milibus marcarum ad Alberti
generi sui gloriam prosequendam[1]. Rex autem[g] Albertum ib. 19963-70. 20163—72.
dimisit instructum ad opera probitatis, ut sapientum
consiliis uteretur, nichil precipitanter ageret, pauperes
non despiceret, nobiles diligeret et se omnibus confor-
maret[2] versibus[h] Claudiani ad Theodosium[3], qui dicit:

. . . . . Tunc observancior equi
Fit populus nec ferre negat, cum viderit ipsum
Auctorem parere sibi. Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent quam vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Mandavit sibi[4] eciam de nupciis fratris et sororis cum
gloria celebrandis; deputavit quoque sibi[i] Hermannum de ib. 23000-14.
Lannenberch, Eberhardum de Walse secretarios Swevice
nacionis, Australes de Michsowͤ[k], de Capella, de Lengen-
pach, de Půchaim consiliarios ei statuit, viros n o b i l e s e t
p r u d e n t e s; optans ei prospera filium sic dimisit. Gene- ib. 19931-62. 20910—16.
rum suum regem Bohemie** Arnoldo episcopo Babenbergensi
educandum et nobilibus terre fideliter commendavit.

Albertus[l] iussa patris explens pro ceteris fratribus[m] de ib. 23023 sq. 23166—78.
Walse, Ulrico, Heinrico, Friderico, misit, qui *natale solum *f. 62.
relinquentes Alberto in omnibus casibus constantissime ad-

*) *Ioh. in marg. add. B:* ut fertur, in solidum quemlibet eorum ad dictos singulos principatus. cf. Ottac.

**) *A 2 add.:* Wenzeslaum filium Otakari.

a) prov. Yt. *a Ioh. transpos. ex* Yt. prov. *B;* prov. It. *D.* b) gaudentem *D.* c) *ex* principalibus *corr. B.* d) pred. *om. D.* e) quoque *Ioh. add. B;* et M. ducem *D.* f) regi — marc. *om. D 2.* g) autem *om. A 2.* h) versibus — vulgus *(l. 20) om. A 2.* i) sibi *om. D.* k) Meissaw *A 2.* l) Albertus — firmat *(p. 290, l. 28) om. A 2.* m) fratribus Ulrico de Walse Heinr. *D 2.*

1) *Cf. supra p.* 249, *n.* 5. 2) *Cf. supra p.* 250, *n.* 1. 3) *Immo De IV. consulatu Honorii v.* 297—302. *Cf. supra p.* 241. 4) *Immo Rudolfus frater Alberti secundum Ottac. v.* 20193—98. *haec ab Alberto petivit. Cf. supra p.* 250.

heserunt, Australium, Stiriensium sanguini se miscentes, famosam et latam tam in honore quam diviciis familiam effecerunt et suis in posterum filiis fidem cum bonis operibus reliquerunt. Dux eciam operibus liberalitatis et munificencie insistebat, nobiles ad se venientes de exteris partibus largis honorando muneribus, nomen suum et gloriam longe lateque dilatando, iuxta Salo-
Prov. 22, 9. monem, qui dicit: *Gloriam*[a] *et honorem acquiret qui dat munera.*

Ottac. 23403-65. ⟨Moritur[b] hoc anno[1] Fridericus archiepiscopus Salczpur-
1284. gensis, et eligitur Růdolfus cancellarius regis; qui ex parte
(Apr. 7). (Dec. 1). pape per episcopum Eystetensem et abbatem Salemensem approbatus et confirmatus ecclesiam suam et regis curiam pro vite et morum honestate multipliciter decoravit, licet inter eum et Albertum alienacio non modica serenitatem amicie defuscaret⟩.

1286. Rex autem pro regni negociis deambulans venit in Ezzlingam[2], que est civitas imperii super fluvium Nekkarum constituta, ubi ad eum sicut ubique multitudo maxima confluebat; et exclamavit[c] quidam regium nasum, qui fuerat aquilinus, sibi facere obstaculum transeundi; quod audiens rex in partem alteram nasum flexit: 'Transi', inquit, 'non tibi obicem faciet nasus noster'. Et iocundum ridiculum audientibus faciens se alterum Tyberium[3] exhibebat, qui huiusmodi convicia pacientissime pertransivit, dicens: *Oportet*[d] *in civitate libera mentes hominum et lingwas liberas esse,* et Prudencius[4]:

Vidua[e] *est virtus, quam non paciencia firmat.*

De inthronizacione ducis Meynhardi et consuetudine Karinthianorum. Capitulum VII.

1286. (Febr. 1). Anno[f] Domini supradicto, scilicet MCCLXXXVI, cum predicta Iunii tempore essent gesta in Augusta[5], Meyn-
Sept. 1. hardus in capite Kalendarum Septembrium[6] in sedem ducatus sui sollempniter collocatur secundum consue-

a) victoriam *Vulg.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, habet D.* c) exclamavit *(ut D) a Ioh. ex* exclamans *corr. in B.* d) oportebat *Ioh. Saresb.* e) Virtus: nam vidua est *Prud.* f) Eodem a. Meinh. *A 2.*

1) *Cf. supra p.* 250, *n.* 3. 2) *Circa d.* 21 — 22. *Febr., mense Sept. vel versus finem Nov. rex Esslingae fuit. Cf. supra p.* 247. 3) *Ex Iohannis Sarisberiensis Polycratico III, c.* 14. 4) *Psychomach. v.* 177. 5) *Cf. p.* 251, *n.* 2. 6) *Cf. Reg. imp. VI, nr.* 2044.

tudinem a priscis temporibus observatam[1]. Porro sub monte Karinthiano prope ecclesiam sancti Petri lapis est, super quem rusticus libertus ponitur per successionem stirpis ad hoc officium heredatus, tenens in una manu bovem discoloratum et in altera *equam eiusdem disposicionis, indutus habitu pilleo, calceis[a] rusticalibus, inmobilis persèverat. Princeps cum pannerio[b] terre, stipatus nobilibus et militibus, vestibus exuitur preciosis et seorsum pallio pilleo[c], tunica grisei staminis et calceis[d] corrigiatis eodem modo quo rusticus induitur per quendam, qui ex successione hoc habet, gerens[e] baculum in manibus sic procedit. Comes autem Goricie[2], quia palatinus terre est, cum XII vexillulis lateri principis adherebit; reliqui comites, scilicet Tyrolensis, qui terre lantgravius est[3], cum aliis, officiales atque nobiles cum suis signis quanto culcius poterunt principi se coniungent. Rusticus autem super lapidem sedens Sclavice proclamabit[f]: 'Quis est iste, qui progreditur sic incedens?' Et respondetur a consedentibus: 'Iste est princeps terre'. Ad quod ille: 'Estne iustus iudex, querens salutem patrie, condicionis libere, ut sit dignus? Estne Christiane cultor fidei et defensor?' Respondetur ab omnibus: 'Est et erit'. At ille: 'Ergo, quo iure me ab hac sede amovere[g] debeat, quero'. Dicunt omnes: 'Cum denariis LX, iumentis hiis discoloratis et vestibus, quibus princeps fuerit investitus; faciet quoque domum tuam[h] liberam et absque tributo'. Et rusticus levi alapa data principi bonum iudicem iubet esse et surgens, iumentis predictis sibi attractis, principi locum prebet. Princeps stans super lapidem, nudum in manu gladium habens, vertit se ad omnem partem, ensem vibrans, ostendens iustum iudicem omnibus se futurum. Et, sicut fertur, spectat eciam ad hunc ritum: princeps ex pilleo rusticali aque frigide potum facit, ut populus cernens non ad vinum, in quo est ebrietas[i], estuet, sed in hiis que natalis gingnit[k] humus ad vite sustentaculum contentetur. Insuper Sclavica, qua hic utitur, prolocucione in conspectu imperatoris cuilibet querulanti de se et

1286. *Ottac.* 19971-20126. *f. 62'.

a) et calc. *A* 2. b) banerio *A* 2. c) *seq.* calceis *delet. B.* d) calciis *h. l. B.* e) et gerens *A* 2. f) proclamat *A* 2. g) amovere *(ut D. A* 2*) pro deleto* repellere *B.* h) suam *B. D. A* 2 *et supra p.* 251, *n.* d *A.* i) luxuria *A* 2. k) *sic B.*

1) *Ad sequentia cf. supra p.* 251, *n.* 3. 2) *Albertus Meinhardi ducis frater.* 3) *Patet Ioh. h. l. res sui temporis priori attribuisse; cf. Puntschart l. c. p.* 61. 63, *qui de fide huius loci dubitat.*

1286. non in lingua alia tenebitur respondere. Sicque[a] incendiarius, quem dicunt ad hoc iure statutum, incensis aliquibus focis pro reverencia principis, quod de adversa
*f. 63. ortum est consuetudine, non de *iure[b, 1]. De monte princeps properat ad ecclesiam Soliensem, que quondam pontificali viguit[c] dignitate et ecclesie subfuit Laureacensi, que XIIII[d] ecclesiarum primatum tenuit[2]. Ubi presul officium misse vel dignior prelatus celebrabit, astantibus prelatis terre, prepositis et abbatibus, principem, sicut in libro pontificali[3] continetur, positum[e] adhuc in vestibus rusticalibus benedicet. Peracto hoc officio hee vestes iuxta camerarii providenciam pauperibus sunt donande. Aliis quoque princeps induviis exornatus ad epulas accedit, ubi marschalcus, camerarius, dapifer et pincerna suis ministeriis se quo decencius poterunt exhibebunt. Deinde in prata Soliensia ad faciendum iudicium et iusticiam omnibus querulantibus princeps pergit, ubi sedes posita cernitur tribunalis; ubi[f] eciam feoda sua conferet dependencia a terra et[g] respiciencia ad eundem. Fertur dux Meinhardus processum[4] horum iurium in castrum Tyrolis, ubi habuit suum conservatorium, deportasse.

In[h] hac conswetudine tria circa principem sunt signata, scilicet vestitus et modus rusticalis, inquisicio Christianitatis et gracia baptismalis, extensio sive[i] denudacio gladialis. In primo ostenditur ducis officium: est
Ottac. 19004-30. 20136-39. enim venator imperii, qui dum p e r n e m o r u m, m o n c i u m e t v a l l i u m a s p e r i t a t e m pertransit, necesse[k] habet hoc habitu et baculo se munire. Suum eciam est officium canes venaticos enutrire et in hoc solacio imperatori adesse. Iumenta discolorata incolas terre hiis animalibus terram laborantes exprimunt propter dispares mores a ceteris planis, laboriosam[l] nichilominus et fetosam. In[m] secundo notatur sacre fidei misterium, ex conversione gentis habens ortum[5].

a) Sicque — de iure *(l. 4) om. A 2.* b) *verbum quoddam deesse videtur.* c) fulsit *A 2.* d) XVII *A 2.* e) adh. vest. rust. indutum benedicit *A 2.* f) ibique feoda *A 2.* g) et — eundem *om. A 2.* h) In — fetosam *(l. 33) om. A 2.* i) sine *B.* k) necessario *D.* l) vitam *supplendum esse videtur. O. H.-E.* m) *pro* In — habens ortum *A 2*: Illud mysterium ex c. g. habet ortum.

1) *Cf. Puntschart l. c. p.* 240—49. 2) *Cf. Vitam S. Maximiliani, Acta SS.* 12. *Oct. VI, p.* 52. 3) *Missali Romano scilicet, in quo benedictiones continentur.* 4) *Agendi rationem, ordinem, in quo consuetudines inthronizationis conscriptae erant; cf. Puntschart l. c. p.* 61. 5) *Cf. supra p.* 252, *n.* 2.

⟨Nam[a,*] anno Domini septingentesimo[b] nonagesimo sub Karolo imperatore et Ingone duce Karinthie et sub Virgilio et Arnone episcopis Iuvavensibus dux Ingo omnes sibi subditos servos et liberos invitavit, et nobiles quidem ab oculis suis *foris[c] tamquam canes pane refecit *f. 63'. et vinum in vasis fuscis ministravit, servos autem in conspectu suo locavit et in vasis splendidis, aureis, argenteis[d] procuravit, dicens rusticos simplices et fideles, mundos et sacro baptismate confirmatos, nobiles inmundos et perfidia defedatos. Quod dum nobiles persentirent, certatim ad baptismum fide fervidi occurerunt. Et ob hanc causam eciam investitura principis in simplices et non in nobiles est transducta⟩. In[e] tercio signatur principis iudicium et defensorium munimentum; unde ad Machabeum dicitur: *Accipe gladium sanctum,* 2.Mach.15,16. *munus a Deo, in quo deicies adversarios populi mei,* et in Chronica Gotfridi[1]:

Iudicii signum gladius monstrare videtur,
Quo malefactorum feritas cessare iubetur.

Cum igitur circa Meynhardum hec omnia agerentur, 1286. Albertus comes Goricie, frater eius, feoda sua recipere recusavit[2], sed ea conferri Heinrico filio suo postulavit et visus est fraterne glorie invidere. Dux, arbitrans se[f] contempni, uni filiorum suorum dixit pocius conferenda. Accesserunt autem ad Albertum comitem Hugo de Důwino ex Ystria et Iulianus de Seburch[3] ex Karinthia; Albertum[g] redarguunt dicentes non esse hanc gloriam respuendam, cum quondam Ludewicus imperator Arnulfo[h] ducatum Karinthie cum castro Mosburch, quod ad pala-

*) *Pro uncis inclusis deletis Ioh. in marg. sinistra B:* de[i] quo est habitum in premissis[4], quia simplices et rusticales celerius quam nobiles ad fidem convertebantur; et ergo investiture principis terre ipsis privilegium[k] est donatum.

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibet D.* b) septing. *Ioh. pro deleto* septuagesimo *scr. B.* c) posuit *add. A 2.* d) escas *add. A 2.* e) *reliquam capituli partem om. A 2.* f) se — fungeretur *(p. 294, l. 13) exhibet et primum fragmentum Stamsense, de quo cf. 'N. Archiv' XXIX, p. 438—442 (E).* g) et Alb. *E,* et *alio atramento post addito.* h) *seq.* filio suo *delet. B.* i) de quo *pro deleto* sic *Ioh.* k) priv. *inter lineas add.*

1) *Gotifredi Viterb. Pantheon part. XXVI,* 1, *v.* 1 *sq., SS. XXII, p.* 273, *l.* 5—6. 2) *Cf. supra p.* 253, *n.* 1. 3) *De situ castri Seeburg destructi cf. v. Jaksch l. c. IV, p.* 1023. 4) *Cf. supra p.* 13 *sq.* 43.

1286. tinum pertinet, contulerit[1]; addicientes, si alterius gentis
dux esset per imperium destinatus, flectere genua, feoda
suscipere, hominium[a] facere oporteret[b]. Mox ergo Al-
bertus[c] fidelitatem fratri fecit, feoda suscepit et que
peciit obtinuit genu flexo; non enim decuit esse iurgium
Gen. 25, 22. inter eos. Et licet Iacob et Esau in utero colliderentur
et pro primogenitis altercarentur, uterque tamen largam
ib. 27, 28. benedictionem *de pingwedine terre et rore celi, habundanciam frumenti, vini* et olei est sortitus; et, sicut narrat
Iosephus[2], Aristobolus et Hyrcanus[d] fratres de principatu contendentes ad placitum convenerunt eaque lege
**f.* 64. in concordiam *redierunt, ut Aristobolus regnaret[e], Hyrcanus[d] sub eo quibuslibet dignitatibus fungeretur[f].

De secundis nupciis regis et de Alberto duce, filio eius. Capitulum[g] VIII.

1287. (*Mart.*). Anno Domini MCCLXXXVII. rex[h] curiam apud
Herbipolim celebravit, et ex parte pape ibidem a Iohanne
Tusculano episcopo concilium habetur; et quia multa
onera imponere volebat clero, episcopi[3] adversus eum ad
sedem apostolicam appellaverunt, et sic inefficaciter est
Ottac. 1-26043. reversus. Accesserunt ad regem familiares et amici

et[i] *quos participes secreti fecit honesti*

iuxta Iuvenalem[4], dicentes non competere regem sine thoro vivere coniugali, sed debere liberos procreare, suum sangwinem illustrare et regnum linea sui generis decorare. Ipse vero Oracii[5] versibus eisdem videbatur aliqualiter respondere, qui dicit:

Singula de nobis anni predantur euntes,
Eripuere iocos, venerem, convivia, ludum.

a) hom *B, quo deleto Ioh. in marg.* hominium *scr.;* homagium *D, pro deleto* hominium *E.* b) oporteret *(ita D. E) a Ioh. corr. ex* oportet *B.* c) *seq.* ad *delet. B;* ad fid. *E.* d) Hyrc. *ex* Hirc. *(ut D) corr. a Ioh. B.* e) *post* regnaret *alio atramento in marg. add.* et *E.* f) *pro deleto* frueretur *E.* g) *capituli numerum om. B.* h) rex — est reversus *(l. 21) in marg. sinistra a Ioh. post add. B, om. D. A 2. E.* i) participem qui te *Iuv.*

1) *Cf. supra p.* 253, *n.* 3. 2) *Antiquitates Iud. XIV,* 1. *Cf. et supra p.* 253, *n.* 4. 3) *Coloniensis archiepisc. et Tullensis episc. Cf. Reg. Imp. VI, nr.* 2063 *a.* 2064. 2073 *a.* 4) *Sat. III, v.* 20. 5) *Epist. II,* 2, *v.* 55 *sq.*

Tandem* persuasus cogitavit, si abstracta imperio resarciret, sicut est regnum Arelatense, quod rex Francie et alii per Burgundiam et Provinciam possidebant. Fuit etenim cordis sui meditacio contra regnum et regem Francie militem instaurare et super hoc amicis frequencius loquebatur. Audito, quod dux Burgundie filiam corpore pulchram, moribus bonis cultam haberet, mittit sollempnes nuncios et postulatam virginem inpetravit, arbitrans, quod per patris eius astipulacionem contra regem Francie sibi facultas acquireretur facilior procedendi. Adducitur autem sponsa in Treverensium civitatem; ibi celebratis nupciis et regina coronata visitatisque partibus inferioribus et ibi dispositis diversis negociis ad superiora revertitur cum regina. 1284. *Ottac.* *(Febr.).*

Hoc[a] anno gestum est prelium illud famosum Wuringense inter episcopum[1] et civitatem Coloniensem. ⟨Et[b] fuit ibi flos milicie secularis⟩, et[c] civitati quidem cum sua parte, scilicet duce Brabancie[2], comitibus Iuliacensi[3], de Monte[4] ac aliis magnis et preclaris viris, prelii sors favebat. Presul[d] captus et comiti de Monte consignatus[e] est, cui inposterum filius non est natus, nec heredem habuit ammodo comitatus inmediatum. Multi ibi et innumerabiles interfecti et captivati sunt, tres fratres parcium presulis, comites de Lůczenburch strennuissimi et famosissimi, ab aliquibus *dicuntur interfecti[5], ab aliquibus abducti; sed numquam postea comparuerunt nec ad propria redierunt. Ibi eciam comitis Adolfi Nazzovie virtus fuit plurimum divulgata, qui pro parte presulis mirabiliter decertavit, ut inferius est digestum. Comes ibi Gelrie[6] captus a duce Brabancie nobilissimo ducatu Limburgensi se exemit; pro quo postmodum inter 1288. *(Iun. 5).* **f. 64'.*

*) *Sequentia ita exhibet A 2:* Anno Domini MCCLXXXVII. rex Rudolfus a suis familiaribus et amicis persuasus, ut secundis nupciis intenderet, duxit ducis Burgundie filiam c. p. et mor. b. c. arbitrans — procedendi, et sic abstracta ab imperio resarciret — possidebat. Adducitur — cum regina. *Ottac.*

a) Hoc — reportavit *(p. 296, l. 5) om. A 2.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, desunt D.* c) et *Ioh. add. B.* d) episcopus *D.* e) assignatus *D.*

1) *Sigfridum de Westerburg archiepisc.* 2) *Iohanne I.* 3) *Walramo.* 4) *Adolfo VII.* 5) *Duo fratres, Heinricus IV. et Walramus comites de Luxemburg, in proelio Worringensi occubuerunt.* 6) *Rainaldus I.*

heredes comitum Lůczenburgensium[a] et suos controversie atque litigia gravissima sunt exorta, eo quod tam[b] hii quam alii excellentissimi ex huius ducatus pullulaverunt germine et radice. ⟨Civitas[c] vero triumphum glorie cum laudibus reportavit[1]⟩.

Ottac. 23023—126. 1283. *(Aug.).* Albertus[d] vero dux, regis filius, Heinricum ducem inferioris Bawarie pro quibusdam castris, Schårdinge et Vilshoven, hostiliter impetivit, asserens esse sua; ⟨cum[c] enim olim inter fratres duces Noricus[e] scinderetur, ita ut uni superior pars, alteri inferior, scilicet Austria, proveniret, pars Norici Ripensis, videlicet vallis Anasi, Austrie est adiecta, ut pars parti per equipollenciam responderet[2]⟩. *ib.* Conflat ergo exercitum et circa oppidum quod Wels dicitur in eisdem finibus castra locat. Quod dux Heinricus persenciens[f] mittit ad Meinhardum ducem, qui utriusque partis habuit affinatum. Qui veniens verborum facecia et inter- *ib.* 25014-895. posicione pactorum partes amicabiliter concordavit. Deinde Albertus contra comites Ungarie Ywanum[g] et filios[3] eius de Gůzingen[h] arma corripit[i], frequenter metas Austrie et Stirie depredantes; et dum exercitum electorum mitteret armatorum, ad prelium est deventum, in quo agiliter et viriliter ex utraque parte a viris bella scientibus est certatum; et dum sub dubio ⟨admodum[k]⟩ victoria fluctuaret, Ungari artem mittendi iacula propensius scientes Alberti partem acerrime conturbabant[l], vulneratos et deficientes captivos secum in Ungariam pertraxerunt. Quo[m] disturbio, interagente nobili viro Hugone[4] de Tåvers, sedato, per pacta mutui iuvaminis amicicia[n] confirmatur, Ungaris tamen iuxta **f. 65.* suum morem *sepius vacillantibus in promissis[5].

ib. 26631-70. Inter Albertum et Růdolfum archiepiscopum post hec grandis altercacio est exorta; nam dux quedam castra a presule in feodum postulavit, que precise pontifex denegavit. Quod ducis animum afflixit tam graviter, ut eciam per intervencionem capituli Salczpurgensis animum nullatenus mitigaret.

a) her. Lutzenburgenses *D.* b) tam *Ioh. add. B.* c) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, desunt D.* d) Eo tempore Alb. dux Austrie regis f. — pertraxerunt *(l. 26) A* 2. e) *cf. supra p.* 255, *n.* e. f) persentit *Ioh. corr.* persenciens *B;* Quod dum d. H. persentiret *D;* Quod dum d. H. persentit *A* 2. g) Ybanū *B. D. A 2, quo in B deleto Ioh. scripsit* Ywanum. h) Gůzzingen *A* 2; Guzzinge *D.* i) arripit *A* 2. k) aliquamdiu *A* 2; admodum *a Ioh. delet. B, deest D.* l) perturb. *D.* m) Quo — predictorum *(p. 298, l. 13) om. A* 2. n) in amicicia confirmantur *D.*

1) *Cf. supra p.* 255, *n.* 5. 2) *Cf. ibid. n.* 6. 3) *Cf. supra p.* 256, *n.* 2—3. 4) *Cf. ibid. n.* 6. 5) *Cf. Ottac. v.* 26050 *sqq.* 29782 *sqq.*

Hoc tempore inter multos, qui in curia regis militabant[a], fuit miles quidam ex territorio Curiensi[b], strennui militis filius, qui 'miles mortuus' dicebatur, quem Heinricus dux Karinthie, Meynhardi ducis filius[c], vir magne prudencie, Chunradus de Ǒvenstain[d] asseruerunt sepissime se vidisse et secum colloquia miscuisse. Cuius mater, dum quandoque peperisset, anxietate partus perterrita moritur et sepelitur, frequenterque visa est infra tricenarium diem sui obitus introire et genite proli ubera sua dare. Quod nutrix ad dominum detulit de morte coniugis valde mestum; qui observato eius ingressu eam rapuit et abscedere non permisit eiusque amplexibus amplius quam per biennium secum cohabitando vacavit, duosque filios progenuit[e], quorum unus iste extitit multis in miraculum et stuporem [1]. In* quo multiplex versucia dyabolice fraudis et prestigiorum illusionumque demonialium illaqueacio nosci potest.

Anno Domini MCCLXXXVIII. moritur Honorius 1287. *(Apr. 4).*
papa, et succedit ei Nicolaus IIII. post sui transitus 1288. *(Febr. 22).*
decem menses [2].

Hoc[f] anno Iudei in villa que dicitur Bacherach super *Cont. Weich.* 1288.
ripam Reni posita quendam simplicem et devotum hominem Wernerum nomine in quodam penu deprehensum occiderunt et ab eo sanguinem quasi ex torculari immisericorditer expresserunt; qui in ipso loco infinitis claruit miraculis, concurrentibus populis de diversis partibus Iudaice perfidie piacula et Christiane fidei tam inconsueta miracula contuentibus et suum laudantibus creatorem.

Hoc anno [3] Tartari ad montes Ungaricorum finium cum *Ottac.* 23678—762.
innumerabili multitudine pervenerunt, condicentes Coloniam 1285.
se ituros et tres reges abinde tamquam sue patrie quondam incolas ablaturos; sed nemoribus condensis et in-

*) In — potest *Ioh. scripsit B, recepit D, pro deletis:* Quod ponitur, non ut credatur per naturam hoc posse fieri, sed ut multiplex — illaqueacio cognoscatur.

a) inclitabant *D* 2. b) Tur. *D.* c) et *add. D* 1. d) Auffenstain *D.* e) progenuit *om. D.* f) Hoc — creatorem *(l. 28) in marg. a Ioh. post add. B, desunt D.*

1) *Similem fabellam Henricus Surdus, Boehmer, Fontes IV, p.* 532, *a.* 1348. *de domino de Egloffstein narrat.* 2) *Recte X menses et XIX dies.* 3) *Cf. p.* 257, *n.* 2.

1285. mensis nivibus atque Ungaris obsistentibus redire ad propria compelluntur.

Ottac. 27871-28524. Hoc eciam anno misit Růdolfus archiepiscopus ad consulendum papam, quomodo Albertum evaderet, quia eum *f. 65'. nimium *metuebat; sed aliud consilium habere non potuit, nisi quod concilium indiceret et in audiencia suffraganeorum et tocius cleri publicaret sibi non licere facere, quod dux peciit, iuxta sanctorum canonum sanciones, ut per alios dux cognosceret, quod sibi pontifex petita non contemptibiliter, sed racionabiliter denegasset. Revocavit[a] tamen statuta concilii, quod habuit Wiẘnne in conspectu ducum Austrie, non sine scandalo plurimorum, ductus *ib.* timore principum predictorum[1]. Insuper[b] presentibus omnibus suffraganeis corpus beati Virgilii, Karinthiane gentis apostoli[2], cum psalmis et canticis transtulit et cum maximis laudibus elevavit, qui quingentis et quindecim annis legitur quievisse. In tumulum eius corpus venerabilis Eberhardi archiepiscopi translatum de Rastat, qui ibidem XLIIII annis quieverat, collocavit.

Albertus[c] dux in adiectione felicitatis humane patris sui monita servans suum ducatum provide[d] gubernavit. Genuitque ei Elizabeth uxor[3] sua, filia Meinhardi *Ps. 127, 3.* ducis, *sicut vitis habundans* velut *novellas olivarum* filios et filias ad maximam seculi celsitudinem excrescentes[e]: filios scilicet Růdolfum, Fridericum, Leupoldum, Heinricum, Albertum, Ottonem ⟨et[f] in Laybaco unum, qui ad etatem legittimam non pervenit, ibique moriens in Syticiensi monasterio tumulatur[4]⟩; filias eciam Agnetem, Elizabeth, Annam, Katherinam, Gůtam; quorum[g] quarumque statum et cursum per huius occasum mundi se rotantem locis congruentibus inseremus, optantes iuxta Virgilium[5], ut *genus* hoc *immortale maneat,*

multosque per annos
Stet[h] *fortuna domus, et avi numerentur*[i] *avorum.*

a) Revocavit — predictorum *(l. 13) in marg. a Ioh. post add. B, desunt D. A 2.* b) A. D. MCCLXXXVIII. Rud. archiepiscopus Salczburgensis pres. *A 2.* c) *sequentia ita contraxit A 2*: Alb. itaque ex uxore E. f. M. d. genuit Rudolfum *(l. 25).* d) proinde *Ioh. corr.* prouide *B, et ita D.* e) extrahentes *Ioh. corr.* excrescentes *B, et ita D.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, desunt D. A 2.* g) quorum — avorum *(l. 34) om. A 2.* h) Stat *Verg.* i) numerantur *Verg.*

1) *Cf. Widmann, 'Gesch. Salzburgs' II, p.* 54, *n.* 3. 2) *E Conversione Bagoariorum et Carantanorum c.* 2—5, *SS. XI, p.* 6—9, *vel e Vita Virgilii, SS. XI, p.* 86 *sq.* 3) *Ps.* 127, 3: uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuae. Filii tui sicut novellae olivarum. 4) *Cf. supra p.* 257, *l.* 27. 5) *Georg. IV, v.* 208 *sq.*

De[a] expedicione regis in Burgundiam et ibi gestis. Capitulum IX.

Anno Domini MCCLXXXIX. rex nuncios mittit[b] ad 1289. (Iul.) comitem Burgundie, repetens ea que ad imperium pertinent, Ottac. 32647-33422. ut[c] utilitati proprie consulat, exhortatur, laboribus et expensis parcat, alias contra se bellum movendum sciat. Fuit autem regis questio de iure advocaticio civitatis Bisuntine cum suburbiis et circumiacentibus[d] ⟨*viculis[e]⟩, *f. 66. possessionibus[f] et iuribus eorundem. Comes autem hec omnia iure [heredi]tario[g] possidere et Romanorum regibus se in nullo[h] asseruit obligari. Q[uam[i] incon]venienter hec dixerit, ex Gestis primi Friderici, ⟨que[k] exquisito [libro di]gessit Otto episcopus Frisingensis[1]⟩, colligitur[l]. Qui dum Burgundiam ⟨cum[k] copi[is⟩ introisset], ut eam ad imperium conduceret, que iam dudum ex appetitu Rahew. III, 12. liber[tatis] dissuetudinem induerat imperatoribus obsequendi, ad edictum imperiale [convenerunt]: ⟨Stephanus[k.*] archiepiscopus Vienensis, archicancellarius regni Burgundie, [Eraclius] primas et archiepiscopus Lugdunensis, Odo episcopus Valentinus, Gaufredu[s episcopus] Avinionensis et Silvio de Claria, vir nobilis atque potens, Friderico imperatori hominium fecerunt et iura sua de manibus eius cum reverencia [susceperunt]. Archiepiscopus Arelatensis, ubi est sedes regni illius, omnesque primat[es et viri] nobiles per honestos nuncios fidelitatem promiserunt, et si [imperatorem] alia negocia non traxissent, in suo proposito ad libitum profeciss[et. Erat] autem Burgundia quondam latissimum regnum, ripas Rodani D[ubiique] fluminum cum interclusis terris ac provinciis sursum usque deors[um ad ma]re Marsilicum contingentibus comprehendens, quod Boso rex O[ttoni] imperatori vel Heinrico, ut quidam[2] dicunt, cum lancea sancti Ma[uricii] sceptrum-

*) *Pro* Stephanus — electus *(p. 300, l. 27) D:* et nobiles et primates, ei se devoventes et imperio, sicut superius est expressum.

a) *inscriptio capituli minio scripta B.* b) misit *A* 2. c) ut — movendum sciat *(l. 6) om. A* 2. d) *in infer. marg. huius folii Ioh. scripsit versus* Annis millenis trecentis — Kalenda dies, *quos vide suo loco l. V, c.* 4. *rec. B. D.* e) viculis *(A 2) Ioh. delevit B, deest D.* f) poss. diversis et *A* 2. g) *uncis inclusa in B abscisa partim ex D. A 2 et rec. A, supra p.* 259 *sq., partim e Gestis Friderici suppl., cf. et Fournier l. c. p.* 49. h) nullis *A* 2. i) Quam — electus *(p.* 300, *l.* 27*) om. A* 2. k) *uncis inclusa Ioh. delevit B, desunt D.* l) patet *D.*

1) *Rahewini Gesta Friderici imp. l. III, c.* 12. *dicit.* 2) *Otto Frising. Chron. VI, c.* 30. *Cf. supra p.* 259, *n.* 2.

que cum dyademate legitur designasse. Que resignacio . . . . . .[a] mirabiliter per regis vesaniam, qui presulem urbis Arelat[ensis[b] in] sancta nocte paschatis includens horribiliter vulneravit et . . . . . .[c] se regno inhabilem imperio applicavit. Alibi[1] legitur, quod *[Růdolfus] rex Burgundie sive Gallie Lugdunensis moriturus Heinr[ico ne]poti suo, filio* Chunradi regis primi, qui a patre iam dudum [heres] fuerat designatus, *regnum cum dyademate aliisque insig[nibus] sub testamento reliquit.* Magnum est eciam imperium archicance[llarios] tres habere: Maguntinum per Germaniam, Coloniensem per Yt[aliam], Treverensem per Galliam[2]. In qua includitur idem regnum *f. 66'. [Burgundie, *per quod] Germania Gallia ab invicem distinguntur. Quidam autem metrificator [egregius[d] i]ta ait:

Mart. Opp.

Maguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet imperii fit [cancella]rius horum;

et subiunxit de officialibus, in quos electio est transducta:

ib.

[Est pal]atinus dapifer, dux portitor ensis,
Marchio prepositus camere, [pincern]a Bohemus:
Hii statuunt regem cunctis per secula summum.

[Nam anno] Domini nongentesimo nonagesimo sexto[3] factum est hoc statutum sub papa [Gregori]o quinto, qui fuit Saxo, et Ottone imperatore III, cuius con[sanguin]eus papa fuit, qui eciam ad eius instanciam est electus.

Ottac. 1289. *(Aug.).* Igitur[e] Rudolfus [coacto] in unum exercitu montes transiit Burgundiam et Alemanniam [dividen]tes, urbem Bisuntinam fortissimam et populosam aggreditur [tempore au]tumpnali et obsidione stricta cingit, vineta[f], pomeria, [agros], omnia destruens, castra ex una parte Dubii fluminis, qui civi[tatem] influit, collocavit[4]. Comes vero ex altera parte eiusdem [aque t]entoria sua[g] in oppositum regis fixit. Et cum pro tempore aliquot [oppositi] sic vacarent,

a) facta est *vel huiusmodi supplendum esse videtur.* b) *uncis inclusa in B abscisa partim ex D et rec. A, supra p.* 260, *partim e Gestis Friderici et Martino suppl.* c) ideo hec sentiens *supplendum esse videtur. O. H.-E.* d) *ita supplevi collato l. VI, c. 7. rec. D.* e) Igitur — videbantur *(p.* 301, *l.* 2*) om. A* 2. f) vineas *D.* g) sua *B. D. A* 2, *Ioh. delevit in B.*

1) *Ibidem.* 2) *Ex Martino Oppav., SS. XXII, p.* 466, *l.* 17—24; *cf. supra p.* 51 *sq.* 67, *l.* 25—33. 260. 3) *Ex Martino Oppav. l. c. p.* 432, *l.* 13—15. *et p.* 466, *l.* 16 *sqq. Ioh. temere conclusit hoc anno hoc factum esse.* 4) *Cf. supra p.* 260, *n.* 2—4.

1289. multa exercicia inter eos agebantur, que pre[lium] preludere videbantur; rex autem Francie[1] Rudolfo mandat, [ut a t]erra comitis abscedat; alias in eius adiutorium se ven[turum sci]at et iuvamen efficax allaturum. Respondit[a] Rudolfus [intrepi]de, ⟨animatus[b] pariter et armis armatus⟩, verbis Buczhardi[2] [presulis] Metensis dicens[c]: 'Non ad choreas ducendas[3] senciet rex Francie [nos adv]enisse. Et sciat, quod sustinebimus et excipiemus eum ad prelium, [et auxi]liante Deo noster gladius denudabitur contra suum; (*cf. Ezech. 5, 2. 28, 7.*) nec[d] hoc [terrore] campos deseremus neque tentoria confringemus'. Et suos Vir[gilii][4] versibus visus est affari:

Quod superest, leti bene gestis corpora [rebus]
Procurate, viri, pugnam[e] *sperate parati*[f].

Rex Francorum [Rudo]lfi constancia comperta comiti mandat facere* concordiam, *quia et ipse regis Alemannie colloquium affectaret; (*f. 67.) metuens tamen Theutonicorum potenciam, inceptum iter ⟨retrogrediens[g]⟩ non perfecit. ⟨Rex[h] autem⟩ Rudolfus dolens, quod quasi ocio marcesceret nec[i] ipse neque comes aquam transvadare presumeret[k], et fames utramque partem valide premeret, assumptis ausibus, aque impetum non formidans, comitem aqua transvadata aggreditur, omnibus suis cuneis ad prelium preparatis. Videntes qui cum comite fuerant regem Francie non venire, comitem allocuntur, dicentes esse levis et iactantis animi securitatem hominum precipitare in dubios casus et pro rebus alienis se periculo submittere, cum ingenuum sit pro propriis defendendis pocius decertare et milites ad magis necessaria conservare. Sicque comes ad regis graciam (*Ottac.*) veniens[5] omnia ad imperium pertinencia reddidit absolute,

*) *Pro reliqua capituli parte haec tantum praebet A2*: facere iussa regis, sicque in graciam receptus omnia ad imperium pertinencia reddidit absolute.

a) *sic corr. Ioh. B ex* Rex Rud. resp., *ut habet D;* Rex R. dixit et respondit *A 2.* b) *uncis inclusa deleta a Ioh. B, habet D.* c) dicens *Ioh. add. B, deest D. A 2.* d) nec — parati *(l. 14) om. A 2.* e) et p. *Verg.* f) parari *Verg.* g) retrogr. *B. D, Ioh. delevit B.* h) Rex autem *B. D, Ioh. delevit B.* i) neque ipse nec *D 2.* k) pres. *om. D.*

1) *Philippus IV. dictus Pulcher. Cf. supra p.* 260, *l.* 16. 2) *Burchardi de Hannonia, a.* 1282—1296. 3) *Cf. Iudic.* 21, 21: ad ducendos choros. 4) *Aen. IX, v.* 157. 5) *Cf. supra p.* 260, *n.* 5.

1289. Ottac. sibi per omnia se submittens; et pactis firmatis, regalibus donativis specialiter ab eo in posterum honoratus, inter amicos est pre ceteris familiarior reputatus.

1283. (Mart.). Hiis ad votum impletis Montis-Pelgardi comitem rex
ib. 35193-527. invadit in ipso itinere constitutum, qui similiter a retroactis temporibus se imperio exhibuit contumacem; civitatem enim et castrum suum militari robore circumvallat et omnia, que sine recognicione habuit, reddere coartavit[1]. De cuius eciam submissione firmissimis sponsionibus receptis, rex cum gloria triumphali et gaudio magno rediit, gracias agens Deo, quod sine humani sanguinis effusione sibi omnia in prosperum provenerunt.

ib. 33077-90. Hec regis expedicio in armis bellicis novissima fuit, in quibus se a cunabulis racione previa semper exercuit, ut Deo propicio semper laudem victorie reportaret et
*f. 67'. raro gladium, nisi in prelio Ottakari, *cruentaret, iuxta
Sap. 10, 12. illud Sapiencie: *Custodivit eum*[a] Dominus *ab inimicis et a seductoribus tutavit illum, et certamen forte dedit illi, ut vinceret;* et sicut dicit Seneca[2]: *Si vis omnia tibi subicere, te subice racioni; si te*[b] *ipsum rexeris, multos reges.*

De[c] expugnacione Accaron et morte regis. Capitulum X.

1291. Ottac. Anno Domini supradicto[3], scilicet MCCLXXXIX,
44579-52477. Accaron urbs fortissima, in[d] litore[e] maris a Christianis inhabitata, a soldano principe Babiloniorum cum XXXII regibus et innumerabili multitudine gencium[4] obsidetur, habente trecentas machinas tormentales, que incessanter ignem qui Grecus dicitur iniecerunt et omnia que tetigerant incendio absumpserunt; cives autem de diversis partibus adunati, sicut Veneti, Ianuenses, Pisani cum Templariis, Hospitalariis sancti Iohannis et de domo Theutonica cruciferis intus existentes viriliter restiterunt. Non[f] tamen plene concordaverunt, et hoc peperit eis maximum peri-
Cont. Weich. 1291. culum. Papa vero mandavit undique celebrari concilia generalia, ut videretur, quomodo subveniretur Terre Sancte. Concilium autem Salczpurgense mandavit pape, quod tres

a) illum ab (Dominus *om.*) *Vulg.* b) ratio te rexerit *Sen.* c) *inscriptio capituli minio scripta B.* d) in — maris *om. D.* e) littore *B, altero* t *eraso.* f) Non — malum *(p. 303, l. 3) in marg. a Ioh. post add. B, deleto in textu* Quod periculum *(ut D).*

1) *Cf. supra p.* 261. 2) *Ep.* 37, 4. 3) *Cf. supra p.* 261, *n.* 6. 4) *Cf. Ottac. v.* 47068 *sqq.*

1291. *Cont. Weich. Ottac.*

ordines cum eorum melioribus observanciis unirentur ad unum ordinem, et quod rex Romanorum cum principibus vocaretur; que legacio antequam venisset, papa transiit. Omne vero malum ortum est per quendam cardinalem, quem papa destinaverat, qui nullatenus admittebat, quod Christiani cum gentilibus per pacta pacis vel treugarum aliqualiter concordarent nec mercatum eis concederent nec fidem in promissionibus conservarent. Super quo Christiani dolentes dixerunt se non posse cum gentilibus agere bella, cum essent plures et forciores et semper promissa de pacis et treugarum intersticiis inviolabiliter custodirent. Cardinalis autem indutus suis insignibus ascendit in locum eminentem ad populum locuturus; qui dum, ut benediceret, putaretur conscendisse, e contrario maledixit omnesque communicantes gentilibus excommunicacioni gravissime sua et auctoritate apostolica irretivit, et abiit maximo timore civibus derelicto. Qui non bene concordantes nichilominus cum stipendiariis in hostium acies proruperunt portasque minus *provide reserantes *f. 68. hostes crociter invaserunt; et dum alacriter dimicarent, magis conculcati quam prostrati per multitudinem paganorum, Christianis civitatem repetentibus hostes intermixti pariter intraverunt. Plures eciam ad naves concurrentes sanctorum reliquias et thesauros maximos abstulerunt et in mare dilapsi clamdestine abierunt, alios in mortis periculo relinquentes. In tempore huius obsidionis multa miracula pro testimonio Christiane fidei contigerunt. Nam, dum Christiani crebro cum gentilibus conflictarent, et sors hinc inde plures prosterneret, pagani Christianorum animas occisorum viderunt evolare ad ethereas mansiones. Insuper pauci Christiani sepissime paganos non habentes numerum occiderunt; et dum quidam rex potens cerneret Christianorum animas in forma iuvenili ab angelis sursum deferri, nocte quadam super hoc in tentorio colloquium habuit, dicens: 'Frustra contra Christianos pugnamus, quia uno mortuo alius statim ex ore eius nascitur, et ob hoc eorum numerus nullatenus minoratur'. Quod dum apostata quidam Saxonice gentis nomine Perhtoldus[1], qui ad gentilitatis ritum transierat, audivit, ad fratres Theutonicos, a quibus auffugit, revertitur, penitencia assumpta eundem regem, cuius introitum et exitum noverat, in suo canopeo cum pluribus iugulavit[2]; sicque non longe post civi-

1) *Hermannum Ottac. dicit.* 2) *Cf. Ottac. v.* 51929—64. *cum v.* 50240—379.

1291. *Ottac.* tas illa clarissima, Christianorum domicilium, funditus est eversa et totaliter dissipata, que ad nostra clymata preciosas merces ad necessitates hominum in speciebus[a] aromaticis et aliis consuevit boni fori precio destinare. Crebro eciam a papa et principibus Christianis auxilium postulabant, et non fuit qui manum porrigeret adiutricem*. Huic applicari potest quod de civitate Numancia invic- **f. 68'.* tissima *dicitur[1], quam Scipio subegit, et dum quereret a quodam Tyreso Celtico[b] principe, qua de causa civitas semper invicta nunc victa fuisset, respondit: 'Concordia victoriam, discordia excidium prebuit'.

Cont. Weich. 1290. Anno Domini MCCLXXXX.[c] obiit dux Bawarie Heinricus bona contricione, receptis omnibus ecclesiasticis sacramentis, ordinans cum consensu filiorum omnibus lesis satisfieri per Heinricum episcopum Ratisponensem et fratrem Wernerum, lectorem fratrum Minorum. Disposuit eciam, ut filii sui Ludewicus et Stephanus subessent Ottoni seniori ad terre gubernacionem, et quod nullam facerent divisionem infra spacium quatuor 1291. *(Iul. 15).* annorum; et sic in Domino requievit. Anno MCCLXXXXI. *Ottac.* 38710-39233. Růdolfus rex graviter infirmatus, tam labore quam senio *cf. ib.* 38995. pregravatus, in civitate Spiriensium[d] moritur et ibidem cum imperatoribus et regibus sepelitur, vir qui ornavit tempora sua claris operibus, habitu non pomposus, victu non deliciosus, sicut de Magno Karolo scribitur[2], quod vestimenta *peregrina, quamvis pulcherrima, respuebat, in festivitatibus ornatus* preciosius *incedebat,* et *aliis diebus habitus ei*[e] *plebei*us fuerat et *communis. In cibo et potu temperans*[f], *sed in potu temperacior*[g], *quia ebrietatem in qualicumque*[h] *homine ab*horrebat; sicut eciam de Cathone scribit Lucanus[3]:

*) *Ioh. in inferiore marg. add. B:* Quidam frater de ordine Cruciferorum confederatus cum soldano fuit in amicicia fraternali, et ut hoc vinculum arcius stringeretur, sanguinem proprium in alterutrum biberunt. Soldanus autem super hoc obsidionis tempore commonuit dictum fratrem, quo clam agente urbs est tradita, sicut fertur.

a) *seq.* ad necessitates hominum *delet. B.* b) *sic D;* celico *B.* c) *haec —* requievit *(l. 19) in marg. a Ioh. post add. B, desunt D.* d) *sic B;* Spirensium *D.* e) eius *Einh.* f) temperatus *D.* g) temperantior *Einh. et supra p.* 262. h) quolibet *D.*

1) *Historia miscella IV, c.* 22. 2) *In Einhardi Vita Karoli Magni c.* 23. 24. 3) *Phars. II, v.* 384—387.

Huic epule vicisse famem, magnique penates
Submovisse hiemem tecto, preciosaque vestis
Hyrtam[a] *membra super Romani more Quiritis*
Induxisse togam.

Hic monasterium sanctimonialium ordinis sancti Dominici in Tulna[1] fundavit et divino cultu ac bonis temporalibus habundanter decoravit. Privilegia multa, libertates et gracias ecclesiis kathedralibus, monasteriis et conventualibus locis dedit. Pacem, quam semper amavit, regno reliquit*. Regnavit autem[b] annis XVIII, mensis VIII, dies XIIII[2] in terris. Transiit in divisione apostolorum, III⁰ anno papatus Nycolay quarti, sine fine cum sanctis et piis regibus in eternum[c] in celestibus regnaturus.

1280. *(Aug. 31).*

Ottac.

*) *Ioh. in marg. add. B:* Regnavit autem annis XVIII, mensibus VI, dies XIIII in terris.

a) byrcam *B;* hirtam *D et Luc.* b) autem *Ioh. add. B, habet D.* c) et. in *Ioh. add. B, om. D.*

1) *Cf. supra p.* 263, *n.* 2. 2) *Cf. ibid. n.* 3.

*f. 18. # *LIBER TERCIUS. *(REC. A).*

*f. 19'. ## ⟨*Capitula[a] tercii libri⟩.

De vocacione Alberti ad regnum et electione Adolfi et abscessu Alberti et maritacione filie senioris.

⟨De indignacione et abscessu Alberti et maritacione filie sue Agnetis⟩.

De amissione civitatis Sancti Viti ⟨et quibusdam gestis Adolfi et obsidione Frisaci⟩, gestis Adolfi, obitu* ducis Meynardi.

De protervia Adolfi.

De processu Alberti contra eum[b], ⟨de⟩ proclamacione ⟨Alberti in regem⟩ et prelio ac victoria eiusdem ⟨de Adolfo⟩.

⟨Quomodo** rex sibi adversantes subpresserit et cohercuerit⟩.

De curia filiorum ducis Meynardi et curia regis in urbe Noricorum et subpressione adversariorum suorum.

*f. 20. *De legacione regis ad papam, de reg[no][c] Ungarie et articulis regis Francie contra papam.

De captivitate et transitu pape et transitu regis in Bohemiam.

De expedicione eius in Misnam et subactione Karinthie et Carniole.

De morte eius ⟨et que[rela][c]⟩, vindicta et bonis moribus eius.

De electione Heinrici comitis Lucenburgensis[d].

*) *Pro* obitu — Meynardi *Ioh. primum scripsit, sed delevit:* De morte ducis Meynardi et Adolfi protervia circa quosdam.

**) *Pro sequentibus Ioh. primum scripsit, sed delevit:* De oppressione.

a) *index capitulorum demum in parte inferiore folii* 19'. *scriptus est; uncis* ⟨—⟩ *inclusa a Ioh. deleta.* b) eum *Ioh. pro deleto* Adolfum *scr.* c) *uncis* [—] *inclusa abscisa supplevimus.* d) *capitula trium ultimorum librorum recensionis A desunt.*

De* vocacione Alberti ducis ad regnum et electione Adolfi comitis. Capitulum primum. *f.* 18.

Anno Domini MCCLXXXXI⁰ post mortem Rudolfi difficultates quedam orte[a] sunt de electione inter principes[b] aliter et aliter sencientes. Moguntinus archiepiscopus[1] sciens regem Bohemie Alberti sororium, palatinum Reni eius consanguineum, ducis[c] eciam Saxonum[2] et marchionis[3] eiusdem gentis habere affinatum, diviciis et potencia celebrem et inclitum et propter hoc regno necessarium et magis aptum, nobilem virum Eberardum de Kaczenhelenpogen, quem Rudolfus super regni negocia in Reni partibus constituerat[4], dirigit ad Albertum[5] mandans, ut secure veniat, nichil metuat et dispositum sibi regnum suscipere non obmittat. Dux cum omni domo sua boni nuncii[d] baiulum cum reverencia suscipit et magnificis atque preciosis[e] muneribus honoratum dimittit, se venturum, ut sibi indictum et mandatum fuit, asserit et promittit. Hoc anno[6] moritur Rudolfus archiepiscopus Salzburgensis, et Chunradus Lavantinus presul ad curiam laborat pro Stephano Heinrici ducis Bawarie filio, ut pro commodo et tranquillitate ecclesie in presulem assumatur, quia per patrem eius multa adversa pertulit ecclesia, arbitrans se per filium relevari. Cuius etatis et litterature insufficienciam dum summus pontifex causaretur, eundem Chunradum ad sedem predictam transtulit**, archiepiscopatu hoc asseruit esse dignum et sollemp-

[Right margin: 1291. — *Ottac.* 38148—244. *ib.* 53867—54638, *cf. ib.* 23847—962. — 1291. (*Febr.* 11).]

*) *Super* De — primum *in marg. superiore Ioh. scripsit:* Liber secundus. De electione Adolfi et indignacione Alberti et maritacione Agnetis filie sue. Capitulum I^m^.

**) *Sequuntur a Ioh. deleta:* et iuxta morem sollempniter archiepiscopum consecravit.

a) o. sunt *in marg. add.* b) de electione *in marg. iterum add.* c) ducis — magis aptum *(l. 10) in marg. add.* d) nuncium *c.* e) preciosum *c.*

1) *Gerhardus de Eppenstein; sed cf. O. Lorenz, 'Deutsche Gesch.' II, p.* 520, *et Roth, 'Gesch. des römischen Königs Adolf I. von Nassau' p.* 127, *n.* 1. 2) *Alberti.* 3) *Ottonis de Brandenburg.* 4) *Rectius advocatum provinciae Wetterau; cf. Redlich, 'Rudolf von Habsburg' p.* 475, *et Hans Niese, 'Die Verwaltung des Reichsgutes' p.* 309—312. *Locum attulit Böhmer, Reg. Imp.* (1844) *p.* 194. 5) *De Adolfi electione cf. O. Lorenz, 'Über die Wahl des Königs Adolf von Nassau', 'SB. d. phil.-hist. Cl. der Akad. d. W. zu Wien' LV, p.* 195 *sqq., qui p.* 212—217. *hanc legationem fabellam esse statuit. Eberhardus a.* 1292. *Mart.* 20. *penes Albertum Frisaci erat.* 6) *Immo a.* 1290. *Aug.* 3, *cui anno et Ottac. v.* 38707—9. *legationem ad papam missam adscripsit.*

Ottac. 1291. niter iuxta morem ei exhibuit omne ius, quod requiritur ad cf. ib. 54091—128. hoc factum. Qui dum diceret archiepiscopum Rudolfum in ecclesia brigas graves reliquisse et Albertum ducem Austrie et alios circumsedentes principes ecclesie infestos esse, Prov. 31, 19. summus pontifex ait: 'Mitte *manum* tuam *ad forcia'*, et consolatum benedictione apostolica et armatum ad suam 1290. (Maii 10). ecclesiam retransmisit. Hoc tempore moritur Rudolfus Ottac. 22815-52. dux Suevorum, ducis Alberti germanus, in partibus Bohe- Mal. 2, 15. morum, non longo tempore deliciatus[a] cum *uxore*[b] *adolescencie sue,* et per regem Wenzeslaum in Praga cum magno gemitu et suspiriis honorifice sepelitur. Consors eius, soror Wenzeslai, in partu graviter angustata filium edidit, quem Iohannem vocavit, et ducale nomen, sicut pater eius, possedit, et sicut de Paride scribitur[1]:

patrie funesta ruina,

ut patet inferius[2], est effectus. Hunc Albertus in sua receperat educandum et congruis honoribus tamquam regalis germinis puerum feliciter accurandum[3].

Hiis temporibus fuit vir nobilis ac strennuus, comes Adolfus de castro quod Nazzovia dicitur, in partibus Hassiam tangentibus super Lanam fluvium situatum, fecundum et delectabile, firmum valde ex antiquo opere structurarum. Hic in rebus seculi famosus, nacione clarus, in tornetis et hastiludiis militaribus curias principum non solum apud Alemanniam, sed longe in exteris partibus indagavit et sibi non parvum nomen glorie comparavit[4]. In rebus eciam bellicis adeo clarus enituit, ut sui temporis pauca vel nulla prelia supersederit, in quibus virtutem et animi sui constanciam non osten- 1288. (Iun. 5). taverit. Unde in prelio Wuringensi, cuius habita est mencio in premissis[5], de parte presulis Coloniensis fuit, et dum dux Brabancie in eodem etiam novem sua gerentes signa alteraverit, quinque ex ipsis manu propria dicitur prostravisse. Unde dux, viri agilitatem et animositatem[c], post exactum prelium iam Adolfum captivum suum accersiens sic affatur: 'O quisnam es tu, o miles invicte, cuius hodie cepi experienciam probitatis'? 'Ego', ait, 'comes sum Nazzovie, rerum dominus non magnarum'.

a) *sic c.* b) uxorem *Vulg.* c) *deest* admirans *vel huiusmodi.*

1) *Ilias Latina v.* 253. 2) *Cf. infra l. IV, c.* 11. *rec. A.* 3) *Cf. Cron. S. Petri Erford., Mon. Erphesfurt. p.* 334, *l.* 27 *sq.* 4) *Cf. Ottac. v.* 60104—7. 5) *Supra p.* 255.

Et adiecit: 'Vestrum quoque nomen, si non dedeceat, 1288. scire vellem, cuius captivitati iuvante casu bellico sum addictus'. 'Dux', inquit, 'sum Brabancie, cuius armis tam infestum hodie te conspexi'. 'Credo', ait, 'quinque duces hoc in congressu *occisos sub signis paribus ense *f. 18'. meo et vos miror ab internicione hac meum gladium evasisse'. Cuius vocis et mentis libertatem dux miratus captivum liberum dimisit, munera magna dedit et sibi in amicum specialem et familiarem in reliquum adaptavit [1].

Igitur principes ad locum condictum venientes, de 1292. (Maii 5). causa regni iuxta consuetudinem pertractantes, preparantur consistoria, quorum composicione alter altero melior voluit inveniri et gloriosior apparere. Moguntino presuli suum sessorium quoad pompam seculi excelsius elevatur et, ne destruatur, a suis satellitibus observatur. Et ecce potencialius Coloniensis episcopi metatores adveniunt, locum hunc esse sui domini asserunt, custodes Moguntini presulis amoventes subsellia deiciunt et pervertunt, grandisque altercacio inter utrosque pontifices et eorum populum est exorta, ita ut concordia in discordiam verteretur, et prevalente Coloniense Moguntinus quod disposuit non perfecit. Albertus autem gravibus laboribus et expensis cum suo populo vacavit et, sicut ei promissum fuerat, ut in effectum exeat, expectavit [2]. Dixerunt enim, quod non esset legibus sic sancitum nec actenus actitatum nec racioni consonum, ut filius rex post patrem regem immediate tamquam hereditarii [a] iuris consequencia levaretur, nisi forte imperiali dyademate pater fultus filium consortem sibi faceret et sodalem [3]. Universi igitur fama Adolfi comitis delectati, quamvis rerum facultas non suppeteret [4], virtus tamen animi non defuit nec honoris, et hoc omnes in eius favorem transtulit et amorem. Conclamatur igitur universaliter, et absens celeriter advocatur et ductus ad sedem Karoli cum principum, amicorum et affinium constipacione, cum magno populorum et civitatis Aquensis tripudio

a) hereditarie *corr.* hereditarii *c.*

1) *Cf. Roth, 'Gesch. des römischen Königs Adolf I. von Nassau' p.* 61, *n.* 1. 2) *Prope Frankfurt; cf. Kopp, 'Gesch. der eidgenöss. Bünde' III,* 1, *p.* 26, *n.* 11. *et Ottac. v.* 60059 — 67. 3) *Cf. O. Lorenz, 'Deutsche Geschichte' II, p.* 519, *n.* 1, *et Ottonis Frising. Gesta Friderici II, c.* 1. 4) *Cf. Ottac. v.* 60101 — 10.

1292. coronatur[*,1]. Qui iuxta morem feoda concessit, iura civium et civitatum, nobilium ac omnium ad se afluencium iura et privilegia confirmavit et, sicut appellatus fuerat, renovavit.

Comes[a] autem Eberhardus, quamvis esset Adolfus sororis sue[2] filius, gravissime doluit, quod nuncius ad Albertum ex parte Moguntini presulis extitit, erubescens nimium, metuens sibi non solum tergiversacionem negocii ascribendam, sed et suis posteris in perpetuam contumeliam exprobrandam; nichilominus post Albertus hoc intelligens eum a sua gracia non abiecit, sed regi et domino suo prestandum obsequium indulsit et ad plenam eum amiciciam sibi strinxit[3].

De[b] exasperacione Alberti super hoc et maritacione filie sue Agnetis. Capitulum II.

Ottac. 60068—72. Dux autem Albertus, cernens a proposito se frustratum, ad superiora[4] indignans regreditur, terram Constanciensis *(Iun.)*. episcopi incendiis devastavit, Turegum obsedit fortissimam regni civitatem, quam expugnare non valens obsidionem solvit et vineas et arbusta per circuitum exstir- *ib.* 59760—901. pavit[5], castrum Nellenburch comitemque eius circumdedit et adhibitis fossoribus infra dies quatuordecim destruxit penitus et evulsit, ita quod turris, quod mirum est dictu, ut fertur, a monte in vallem decidit, et vigil cum turre cadens sanus evasit et in civitatem vicinam dictam Stokach currens casum turris civitatis atque castri excidium nunciavit.

Adolfus autem ad Albertum nuncios destinavit, postulans imperialia sibi restitui insignia, que sibi a patre fuerant ad custodiam consignata et[c] in castro

Ottac. 60124—65. 60231—37. *) *In marg. minutis litteris Ioh. scripsit:* Quod rex Adolfus filiam suam Rudolfo palatino copulavit[6].

a) Comes — strinxit *(l. 13) in marg. add.* b) *inscriptio capituli paulo superius in marg. scr.* c) et — habebantur *in marg.*

1) *Cf. supra p.* 217, *n.* 8. 218, *n.* 1. *et Ottac. v.* 60112—18. 70—91. 2) *Aleidis, quae Walramo II. patri Adolfi nupserat.* 3) *Eberhardus, quem Adolfus magnis favoribus prosecutus est, postea ab Alberto rege advocatiam provinciae Wetterau, quam usque ad a.* 1291. *tenuerat, rursus recepit; cf. p.* 307, *n.* 4. 4) *Cf. Ottac. v.* 60072. *cum v.* 59676 *sqq.* 5) *Cf. Kopp l. c. III,* 1, *p.* 29—31. 6) *Cf. infra p.* 314.

quod Kyburch dicitur habebantur[1]. Facta inter eos amicicia dux reddidit postulata, hominium regi fecit, 1292. (Dec.). accepto Austrie ducatu de manibus regiis, ut est moris, auditisque sermonibus quibusdam, quod res in Austria aliqualiter se in sua absencia et regalis corone, quam habere credebat, carencia variarent, ne amplior et periculosior exsurgeret concussio et pernicies, in Austriam celeriter iter reflectit et, quia *facies* hominis *facies leonis* 1. Par. 12, 8. est, sicut dicitur, sine mora omnem insolenciam ad concordiam gratuitam per sollerciam sibi divinitus datam duxit[2].

Et[a] cum iter faceret visitans urbes suas, venit in 1293. (Ian.). oppidum Iudenburch[3], ubi in fine mense iuxta suam 1295. consuetudinem pirorum[b] fructus ad ultimum portabantur, (Nov.). et dum iuxta morem suum avidius solito pirum prenderet et gustaret, toxicum, quod latuit, sine mora per viscera se diffudit, et nisi celeriter remedium medicaminis affuisset, mortis periculum incurrisset; sed opcione sibi a medico data de quolibet membro elegit pocius uno oculo carere quam alterius et magis necessarii membri carenciam se habere. Fertur tres nobiles de terra illa trecentas marcas ducis secretario ad perpetrandum hoc facinus promisisse, [propter]a[c] gaudeat se innocencia per talem modum salvo ....[d] beneficio evasisse. *f. 19.

Contigit hoc tempore *regnum Ungaricum heredibus Ottac. 11569–661. naturalibus viduari. Stephanus autem rex illius terre, Bele filius, tres habuit filios: Ladizlaum, Cholomannum et Stephanum[4]. Hic Stephanus ultimus filiorum, patre adhuc in Styria dominante, sororem marchionis Astensis duxerat in uxorem; defuncto autem Stephano et in civitate Marpurgense Styrie tumulato iuxta morem illius terre relicta

a) Et — evasisse *(l. 24) in marg. inferiore.* b) *a Ioh. ex* ad ult. pir. fr. *transposita.* c) *tres circiter litterae in marg. abscisae.* d) *fort.* vite *abscisum. O. H.-E.*

1) *Insignia in Trifels castro deposita post hominium in Oppenheim factum reddita esse Ottac. v.* 60211—13. *tradit.* 2) *In Hagenau oppido Albertus ab Adolfo feuda sua suscepit; de causis reconciliationis cf. Kopp III,* 1, *p.* 50 *sq.* 3) *Immo a.* 1295. *Nov. Albertus Vindobonae aegrotavit; cf. et Ottac. v.* 68235—340; *Gotfr. de Ensmingen, SS. XVII, p.* 135, *l.* 23 *sq.; Cont. Vindob., SS. IX, p.* 718; *Cont. Zwetl. III. a.* 1296, *ib. p.* 658; *Cont. Florian., ib. p.* 750; *Petri Chron. Aulae-regiae I, c.* 48, *p.* 123; *Kuchimeister p.* 255; *Boehmer Addit. I. ad Reg. Imp.* (1849) *p.* 367, *nr.* 197. 4) *Immo Andream II. regem, qui duxit Beatricem filiam Aldobrandini marchionis Estensis; quorum filius Stephanus extitit pater Andreae III, de quo Ioh. dicturus est.*

Ottac. eius exire de regno compellitur, quia filium non habebat[1]. Que mandans fratri suo[2] consortis sui obitum, suum eciam miserabilem casum eflens[a], qui[3] in portu Iadriensi[4] maris Dalmatici sorori occurrit et navi impositam ad natale ac patrium solum vexit; et antequam navim introisset, convocatis honorabilibus dominabus provincie et civitatis et multis plus litteratis ac peritis[5] per experienciam cognitivam innotuit se monstratis signis verissimis *ib.* 39910-74. impregnatam. Reversa autem cum fratre peperit filium, quem Andream vocavit. Deinde nupsit cuidam ditissimo et potentissimo Venetorum, qui puerum hunc elegantissime et delicatissime educavit. Comperto, quod regum posteritas iam cessasset in regno Ungarico, mater eum esse verum regis filium declaravit[6], et fultus Ungarorum quorundam et amicorum suffragio potenter Ungariam introivit, ius, quod 1290. in regno habuit, exhibuit et a quam plurimis rex et dominus est susceptus[7] et, ut regnum atque thronum suum firmius stabiliret, Alberti ducis filiam seniorem Agnetem nomine postulat[b] in uxorem; et ut via futuris casibus atque periculis clauderetur, Posonium cum districtu circumiacente ducis filie, si sine herede maritus dece- 1296. *(Febr.).* deret, confirmatur[8]. Sicque nupciis exactis Agnes regina efficitur Ungarorum, bonis moribus in actu conversacionis et devocionis quoad Deum et quoad homines exornata.

De tradicione Sancti Viti, oppugnacione Frisaci et Rastat oppidorum episcopalium. Capitulum III*.

Anno Domini MCCLXXXXII⁰ Adolfus rex a Meynardo duce sua feoda requirente et ab Alberto[c] duce

*) *Iuxta hanc inscriptionem Ioh. alteram scripsit:* De amissione civitatis Sancti Viti et captivitate ducis Lůde-

a) *sic c.* b) pustulat *c.* c) Alb. duce *in marg.*

1) *Eadem et infra in libri III. cap.* 9. *narrantur.* 2) *Nullum habuit fratrem. Marchio Estensis tunc erat Azzo III. (VII). Ottac. v.* 11606. *dicit Ungaros hoc mandasse.* 3) *Non ipsum venisse, sed nuntios mandasse Ottac. dicit.* 4) *Ottac. v.* 11612: datze Saders. 5) *Ottac. v.* 11637 *sq.:* und liez sich meniclichen sehen, die solhe zeichen kunden spehen. 6) *Iam a.* 1278. *revocatus a Ladislao IV. rege et dux Sclavoniae declaratus post eius mortem a.* 1290. *successit.* 7) *A.* 1290. *Iul.* 28. *Andreas III. Albae-regiae coronatus est; Ottac. haec longe aliter refert.* 8) *Tabulis a.* 1297. *Nov.* 2. *datis, Böhmer, Addit. I. ad Reg. Imp.* (1849) *p.* 402, *nr.* 369.

multas terras et dominia possidente pecuniariam clam exegit donacionem, ut eis favorem suum condonaret et in volitis confirmaret; quod quia possibilitatem iurium excedere videbatur, orte sunt quedam aversiones; altero[a] de moncium ambitu, altero de distancia districtuum, utroque de diviciis et potencia confidente, regiis voluntatibus intendere non curabant[1]. Quod cum iam esset 1293. undique divulgatum, Chunradus archiepiscopus Salzburgensis[2], qui[b] antiquum livorem sui predecessoris Rudolfi et Alberti ducis adhuc bullientem senciens, et Ulricus comes de Hůnenburch, qui relictam ducis Karinthie Ůlrici, que soror fuit Friderici marchionis Padensis, habuit in coniugio[3], arbitrati sunt tempus arrisisse et iam sua facta tam in Karinthia quam Styria se facturos[4], quia Gedrudis[c] mater Agnetis iam comitisse de Hůnenburch filia fuit Heinrici ducis Austrie et Styrie et viduata porcionem sustentaculi vite prius in Austria, postea in Styria acceperat, sicut superius est ostensum[5]; novissime[d] in Misnam transiens ibi diem extremum Ottac. clausit. 60514-61212. 1292. Igitur in Karinthia capitaneo existente Friczone de Avenerburch, Lůdewicus Meynardi ducis filius in Sancto Vito terre[e] tenuit presidatum, iam pontificis et comitis convencione publice manifesta. Quid plura? Capitaneus cum quibusdam complicibus suis *et consciis sui conceptus haut *f. 19'. longe a civitate cum partibus presulis et comitis[f] eos invitat et, ut principem atque civitatem oportune capiant, viam prestat. Quod cum principi narraretur, non adhibuit confidenciam, de suo capitaneo tamquam de amico fidem[g] nullatenus adhibebat. Tandem XII.[h] Kalendas Augusti Iul. 21. signis datis et locis aptis demonstratis civitas suffoditur,

---

wici, gestis Adolfi et obitu ducis Meynardi. Capitulum II.

a) alt. — ambitu *in marg.* b) qui *delendum videtur.* c) *sic c.* d) noviss. — clausit *in marg. inferiore dextero.* e) terre — presid. *in marg. pro* fuit *deleto.* f) *deesse videtur* conveniens. g) *ex* nullat. fidem *transposita.* h) XII. Kal. aug. *in marg. add.*

1) *Albertus in excusatione Bonifatio VIII. a.* 1302. *Mart.* 27. *missa ipse dixit Adolfum, ducatum suum ut remitteret, postulasse; Kopp III,* 2, *p.* 409, *nr.* 6; *de Meinhardo cf. tabulas Adolfi a.* 1296. *Nov.* 27. *datas, Böhmer, Addit. I, p.* 392, *nr.* 436. 2) *Cf. Ottac. v.* 54952—58205. 60264—513. 3) *Cf. supra p.* 99. 138. 173 *sq.* 207. 4) *Iam a.* 1291. *exeunte et primis mensibus a.* 1292. *archiepiscopus cum Ulrico comite aliisque Stiriensibus contra Albertum surrexerat.* 5) *Supra p.* 92. 94. 97. 133—135. 150. 169. 187 *sq.* 190. 196. 203.

Ottac. 1292. hostis intromittitur, princeps iam armatus dextrario sedens, intrepide prelians, a[a] suis omnibus derelictus capitur et in *cf. ib.* 61090. castrum presulis quod Werven dicitur, situm in montibus, destinatur. Res ad Meynardum[1] deducitur, amicis undique et duci Austrie nunciatur; veniente ad terras Meynardo Friczo reus sceleris aufugit, de Karsperch et Vriburch castris nobiles actori facinoris consencientes in feodis dampnantur, bonis privantur, morte pessima, collicidio et penis gravissimis tormentantur; commendator de Pulest ordinis sancti Iohannis de Hospitali, per cuius habitacionem fossura muri facta fuerat et fractura, ad caudam equi ligatus trahitur per plateas et sic vite sue morte asperrima finem *cf. Eccli.* 17,4. dedit. Hoc exacto iudicio Meynardus timorem suum in terra posuit et ducatum suum nullo obsistente feliciter in posterum semper rexit.

1294. ⟨Adolfus[b] autem rex filiam suam Rudolfo Alberti sororis[2] filio, Reni palatino, Bawarie duci, tradidit[3]. Filiorum unus Heinrici de Nůrenberch burchravii natam duxit[4], in quo sibi affinitatem latam et utilem comparavit amiciciamque in rebus necessariis ampliavit⟩. Et anno 1293. *(Sept.-Oct.).* quidem primo successus prosperos habuit: Columbariam in Alzacia obsedit et fortiter pressit, nobilem virum et libere condicionis de Rappolstain[5] et scultetum eiusdem civitatis[6] rebelles civitate sibi tradita captivavit et totam Alzaciam cum Argentinensibus[7] ad suum arbitrium inclinavit eiusque imperio subiugavit.

1292. *(Mart.).* Anno Domini MCCLXXXIII° dux Austrie Albertus et Meynardus dux Karinthie de contumelia eis illata, alter de filio, alter de sororio, conturbati in eadem pacta continuo contra sedem Salzburgensem se erigunt; Frisacum castrum et oppidum obsidetur et maxime coartatur, et primo quidem inundacione fluvii pretercurrentis obsidio laxatur, sed mox undis defluentibus mons Sancti

a) a — derelictus *in marg.* b) Adolfus — ampliavit *(l. 20) a Ioh. post sillabis* va — cat *ascriptis deleta.*

1) *Immo Ottonem eius filium.* 2) *Mechtildis uxoris Ludovici palatini.* 3) *Mechtildis Rudolfo desponsata est d.* 19. *Martii, in matrimonium data a.* 1294. *Sept.* 1. 4) *Errores manifesti. Emicho filius Ottonis comitis de Nassau Annam filiam Friderici III. burggravii duxit. Gerlacus filius Adolfi Heinrici lantgravii Hassiae filiam Agnetem habuit.* 5) *Anselmum.* 6) *Waltherum Rösselmann; cf. Gotfridum de Ensmingen, SS. XVII, p.* 135, *l.* 4—8. 7) *Sed ante obsidionem rex Argentinae fuit. Ioh. fortasse scivit Conradum episcopum Argentinensem partis Alberti ducis fuisse.*

Virgilii revertentibus hostibus a quodam preposito nimium metuente traditur. Et civitate incendio destructa, castro illeso permanente, hostis abiit ac recessit aliqualiter causa sua, ducis Austrie et soceri sui per hoc disturbium vindicata[1].

Anno[a] sequenti, scilicet MCCLXXXXIIII[0], moritur 1292. (Apr. 4). Nycholaus papa, postquam prefuit annis IIII, mense I; et succedit Celestinus V. et sedit menses quinque. Suc- 1294. cedit Bonifacius VIII. eodem anno.

Albertus iterum oppidum quod Rastat dicitur 1296. (Iul.-Aug.). aggreditur et circumdat, asserens illud ad solum monasterii Admontensis pertinere, cuius ipse advocaticiam tenuit et tutelam; quod tamen ortum habuit ex abbatis Heinrici, capitanei et lantscribe Styrie, aversione, quem Rudolfus rex prefecerat illi terre[2]; qui contra episcopum Salzburgensem, monasterii fundatorem[3], exacerbatus hoc genus litigii et discordie inter presulem atque ducem interiectionibus atque opposicionibus gravibus et variis seminavit; presul autem et chorus locum illum, in quo oppidum situm erat, iam dudum iusto exempcionis titulo et transactionis legitime testimonio ad ecclesiam pertinere et monasterium merito debere super hiis impulsacionibus conticere[b]. *Dux autem amplius animo seviebat et oppidi *f. 20. excidio quantum potuit insistebat et novas contra Chunradum episcopum offensas, quas veteres contra Rudolfum habuit, recensebat; et cum clausure moncium et strictitudines semitarum incolis magis quam exteris essent note, dux suorum victualium depredacionem sepius est expertus et, dum hominum periculum et defectus maximus immineret, obsidionem solvit et sine effectu ad propria remeavit[4].

De[c] morte Meynardi et quibusdam gestis Adolfi regis et papa Celestino. Capitulum IIII.

Anno[d] Domini MCCLXXXXV. decessit ex huius Ottac. 68714—801. seculi erumpnosis fluctibus dux Karinthie Meynardus 1295. (Nov. 1).

a) Anno — anno *(l. 9) a Ioh. in marg. sinistro post add.* b) *deest vox, ut* contendit; *sequitur index capitulorum tertii libri supra p.* 306. *editus.* c) *capituli inscriptio in marg.* d) A. D. MCCLXXXXV. — infundis etc. *(p.* 316, *l.* 21*) in marg. superiore post add.*

1) *Albertus Frisacum a.* 1289. *et a.* 1292. *expugnavit, sed Ioh. bella a.* 1292. *et* 1296. *cum archiepiscopo Salzburgensi gesta confudisse videtur, ceterum Ottac. v.* 57821—929. *contulit.* 2) *Cf. supra p.* 281; *quod in rec. A p.* 237. *non legitur.* 3) *Cf. supra p.* 122, *l.* 25. 4) *Cf. Cont. Hermanni Altah. III, SS. XXIV, p.* 55.

Ottac. 1295. et in monasterio sancti Iohannis in Stams in[a] valle Eni, Cisterciensis ordinis, quod ipse fundaverat[1], sepelitur. Cuius epythafium cernitur in hec verba:

Heu Meynart, actor pacis litisque subactor,
Cenobii factor huius pius et benefactor,
Quo[b] *similem nescit, dux et comes hic requiescit.*
Crimina[c] *compescit, sic regna superna capescit.*
Bis quingentenos annos deciesque vicenos
Et nonagenos iungas, medios quoque denos
Post ortum Christi, tunc lux hec tollitur isti.
Quem fratres isti deplorant pectore tristi.

Terram in pace, filiis thesauros multos reliquit, castra plurima sibi contraria dissipavit, dominium suum multis prediis et possessionibus ampliavit. In excommunicacione mortuus est[2], quia locis kathedralibus infestus fuit et eis sua predia sibi infiscavit. Abbas Stamsensis absolucionem tam sibi quam terre vadens ad sedem apostolicam reportavit et totam patriam gaudio
Tob. 3, 22. ineffabili illustravit, iuxta illud: *Post tempestatem tranquillum facis et post fletum*[d] *et lamentacionem exultacionem infundis* etc.

1294. (Sept.). Anno Domini MCCLXXXXVI⁰ rex Adolfus instaurat exercitum Misnamque et Thuringiam est ingressus. Has terras cum Rudolfus rex maxima providencia imperio Romano subiecerit, propter incolarum insolencias atque gwerras cum suis legitimis principibus ad diversa se conamina variancium Adolfus, ut causas licium deponeret et ius eciam regni prenderet, se immisit; senior enim lanchravius[3] veros heredes suis bonis patrimonialibus nisus fuerat spoliare, quos Adolfus ex regni iusticia censuit in suis iuribus[e] solidare. Quod dum ad libitum perfecisset, cum gloria ad Reni partes salubriter est reversus[4].

a) in — ordinis *post atramento subaquoso Ioh. add.* b) *sic c.;* qui *B. D. E infra p.* 352. c) Crimina — capescit *om. B. D. E.* d) lacrimationem et fl. exult. *Vulg.* e) *seq.* confir *delet.*

1) *Ottac. v.* 68787: hinz Stams hinz sîner stifte niwen. *De fundatione a.* 1273. *facta cf. Zeissberg in 'Mitteil. des Instituts f. Österreich. Geschichtsf.' I, p.* 81—91. 2) *Immo mortuus a.* 1295. *Nov.* 20. *a Bonifatio VIII. excommunicatus est, 'Reg. de Bonif. VIII.' nr.* 846. 3) *Albertus; filii legitimi eius erant Fridericus et Dizmannus.* 4) *Adolfus primum iam a.* 1294. *Thuringiam et marchiam Misnensem intravit; ceterum errores Iohannis h. l. manifesti sunt, cum rex minime filios contra patrem adiuverit; cf. et Ottac. v.* 68831—69002.

Hoc anno Celestinus papa, opinione celebris, vitam 1294. ducens anachoriticam, in summum pontificem est as- (Aug. 29). sumptus et post annum[1] super altare sancti Petri re- (Dec. 13). signavit. Fertur, quod, dum in cubiculo suo quiesceret, vox quedam, que[a] per tubam tribus vicibus clanculo ad eum facta est, ut ad ocium contemplacionis rediret atque papatum relinqueret; qui estimans angelum Domini, quia habitus eius[b] splendidissimus videbatur, eius hortatibus acquievit[2].

Adolfus autem rex insolencius agere cepit contra nobiles et res atque personas ecclesiasticas conturbare; civitatem quandam[3] exstruxit et diversorum ibi dominorum populos adunavit, scilicet episcopi Moguntini, comitum de Liningen et comitum Hirsutorum ac aliorum, quos ab illorum traxit iurisdictione libertatique[c] donavit et dominos serviciis suorum hominum spoliavit atque gravissime molestavit et contra se acerrime provocavit, nobiles humiliavit et viles sublimavit. Correptus ab amicis super omnibus, ut desisteret, despexit et pro nichilo reputavit[4], quousque sibi Deus, sicut per Samuelem Sauli, predixit[5] regnum suum ab eo scindendum et dandum alteri meliori. Et Balthasar Chaldeo *manus* *Dan.* 5, 5. 26 *sqq.* *scribentis* apparuit *in superficie parietis* domus *aule regie: 'Mane thechel phares', mane,* id est: *Deus numeravit regnum tuum et complevit illud, thechel: appensus es in statera et inventus es minus habens, phares: divisum est regnum tuum et datum Medis et Persis.* Que omnia tam in illo quam in isto suo tempore sunt impleta.

De invitacione Alberti ad regnum secundario et altercacione eius contra Adolfum. Capitulum V.

Anno Domini MCCLXXXXVIII⁰ Wenzeslaus rex 1297. (Iun. 2). Bohemie ad coronacionem suam et regine[6] sue consortis vocat archiepiscopum Moguntinum, cuius hoc est offi-

a) que *h. l. superfluum.* b) ei *c.* c) *sic c.; cf. p.* 352, *l.* 33.

1) *Immo post tres menses et dimidium; cf. p.* 315. 2) *De hac fabula cf. Drumann, 'Gesch. Bonifacius VIII.' p.* 11, *n.* 46; *de Coelestini abdicatione Finke, 'Aus den Tagen Bonifaz VIII.' p.* 39—43. *Cf. et Matthiam Neuenburg. c.* 34; *Ferretum Vicent. ed. Cipolla I, p.* 63 *sq.* 3) *De Idstein oppido Ioh. cogitare videtur.* 4) *Et haec fabulosa orta esse videntur eo, quod rex fautor civitatum extiterit. Cf. et Ottac. v.* 71468 *sqq.* 5) 1. *Reg.* 28, 17—19. 6) *Gutae.*

1297. cium[1], scilicet Bohemie principes coronare. Qui cum multa familia accepto auro et argento[2] in Bohemiam *Eccl.* 10, 19. properavit, quia *pecunie obediunt omnia,* ut Salomon attestatur. Albertus autem dux Austrie, frater regine, venit ad hanc curiam cum militum apparatu splendidissimo, armis fulgidis et personis elegantibus exquisito, et pre ceteris omnibus huius festi gaudia decoravit. *f. 20'. *Videns archiepiscopus Moguntinus ducis gloriam et potenciam, memor fraudis, quam in eum exercuerat, rememorans, quod Adolfus rex eum ac alios indebite multipliciter afflixerat, ducem alloquitur, ut non pigeat eum ad regnum contendere[3]; iam occasionem infallibilem asserens se habere et ex iustis causis et legitimis posse Adolfum a regni solio dimovere, et maxime, quia in rege Bohemie et in se consisteret virtus regni; eumque secum cum rebus atque impendiis necessariis ad Reni partes pertrahat securusque sit, quod nullo modo sua intencio retrocedat. Datis ergo duci iuramentis et litteris obligatoriis ad premissa, hic ad sedem suam, alter in Austriam est reversus, Australium, Styriensium et Suevorum, Ungarorum[4], Comanorum multitudinem congregat, stipendia donat, exercitum instaurat[a], locum et terminum prefixum, ut pontifex promiserat, quesiturus, fratres conthoralis sue[5], duces Karinthie, alloquitur, ut vicem sue prioris retroactionis deleant et ad hoc propositum consilium et adiutorium porrigant, adhortatur. Heinricus autem iunior fratrum se disposuit secum ire, prius tamen ad militum instauracionem recipit Carniolam pignoris loco pro marcarum viginti milibus, patri suo ab antiquo tempore obligatam[6], hac summa premisse eciam superiecta. Hic etenim in hac expedicione tam gloriosus apparuit, ut dux argenteus diceretur propter militum

a) instraurat *c.*

1) *Idem dicit Petri Chron. Aulae-regiae I, c.* 61, *ed. Loserth p.* 149: Gerhardum s. Mogunt. sedis archiep., cuius interest officii coronare reges Bohemiae. 2) *Chron. Aulae-regiae l. c.:* tum propter regiam consecrationem, tum propter propriam retributionem. 3) *Sed cf. O. Lorenz, 'Deutsche Gesch.' II, p.* 625; *admonitio archiepiscopi, ut Albertus regnum susciperet, sine dubio posteriore tempore facta est.* 4) *Quorum rex Andreas III. gener Alberti fuit; cf. supra p.* 312, *l.* 23. *et Ottac. v.* 70656 — 71. *Ungaros et Comanos et Chron. Colmar., SS. XVII, p.* 264, *l.* 32 — 33, *affert.* 5) *Elisabeth filiae Meinhardi ducis Carinthiae.* 6) *Cf. supra p.* 249, *l.* 14—19. *et Ottac. v.* 70723—25; *Dopsch, 'Archiv f. Österr. Gesch.' LXXXVII, p.* 78, *n.* 3.

suorum atque armorum resplendenciam atque affluenciam [*cf. Ottac.* 70677-730. 1298.] expensarum. Dum autem Albertus iter faceret, obstitit ei dux Bawarie Otto, donec Adolfus mandat sibi transitum concedendum[1], et sic veniens in Sueviam contra regem firmat exercitum. Rex Ulmam veniens parvo [*(Mart.)*.] stipatus militum numero comperit Albertum plures nobiles regni, comites et ministeriales sibi muneribus attraxisse[2]. Rex autem forcior effectus, Albertus declinavit et permisit regem in omnes sibi adherentes rapinis et incendiis debachare. Dux autem Otto Bawarie in regis properans adiutorium terram Suevorum et precipue comitis Alberti de Ayerlach, qui fuit Alberti ducis avunculus, transire nullatenus est permissus, donec interveniret pactio pecuniaria marcarum, ut dicitur, quingentarum[3]. Quo pacto nescio qualiter dissipato comes ducem impetit Bawarorum, quibus convenientibus grave [*(Apr.* 27*)*.] bellum conseritur inter eos, et nutante fortuna comes Albertus, vir insignis, tam actu quam fama celebris, est occisus. Quo[a] celeriter ad Albertum pervento vehementer causam[b] omnes secum existentes cordialiter doluerunt[4]. Nichilominus reiecto desperacionis pondere ad oppidum quod Kentzingen dicitur processerunt, Adolfus insequens precedentem et Albertus prepeditans subsequentem. [*(Apr.)*.] Tandem super fluvium qui Alczah[5] dicitur castra utercontra se more militancium locaveruntque [*cf. Ottac.* 70787 *sqq.* 70967 *sqq.*], utrumque exercitum rivulo dividente nec hiis nec illis transvadacionis ausum ad invicem concedente; Moguntinus autem Alberto, cur differat, demandavit[6], qui statim [*ib.* 71303 *sqq.*] motis castris letus efficitur, eo quod fames valida presserat exercitum; Renum transiens properat Argentinam. [*(Maio)*.]

a) nuntio *supplendum esse videtur. O. H.-E.* b) cā *c.* (casum *legendumne? O. H.-E.*).

1) *Immo per pactum, quod Otto et Albertus a.* 1298. *Febr.* 27. *inierunt, Alberto transitus concessus esse videtur; cf. Riezler, 'Gesch. Bayerns' II, p.* 271. 2) *Ioh. fortasse de Ottac. v.* 70775—81. *cogitavit.* 3) *Haec fide non digna; Albertus comes sciens Ottonem regem secutum propinquum esse eum apud Oberndorf aggressus est.* 4) *Proelium apud Oberndorf factum Ottac. v.* 71095 *sqq. post Alberti et Adolfi apud Kentzingen adventum et alio modo narrat. De morte comitis de Hohenberg cf. Kopp III,* 1, *p.* 255, *n.* 5; *Riezler II, p.* 273, *n.* 1; *Schmid, 'Graf Albert v. Hohenberg' II, p.* 596 *sqq.* 5) *Elz;* die Elzahe *Gotfr. de Ensmingen p.* 136, *cuius relatio ex parte cum Ioh. concordat.* 6) *Improbabile est Moguntinum tunc Alberto haec mandasse, immo Adolfum et electores ad diem* 15. *Iunii Moguntiam vocavit. Cf. Kopp III,* 1, *p.* 257, *n.* 4. *et Lorenz, 'Deutsche Gesch.' II, p.* 644.

Ottac. 1298. Adolfus Albertum estimans fuge presidium quesivisse in (Maii 29). civitate Brisacensi Renum transiit, oppidum Rubach de iure Argentinensis presulis existens invadit et, dum tempus non[a] permittit, alia que episcopi fuerant quantum poterat lacessivit et Albertum preitinerantem nunc ex latere, nunc directo, nunc indirecto itinere sequebatur.

De[b] proclamacione Alberti et bello eius contra Adolfum et victoria et coronacione eius. Capitulum VI.

(Iun.). cf. Ottac. 71368 sqq. Veniens autem Mogunciam Albertus a presule suscipitur[1], et mox antistes publico consistorio Adolfum a regno depositum, dyademate indignum propter excessus diversos, scilicet iuramenti violatorem, rerum (Iun. 23). ecclesiasticarum invasorem, nobilium regni proclamat et denunciat offensorem; Albertum ducem Austrie, virum robustum, bene potentem ad regni defensionem atque *f. 21. iurium conservacionem *et ad omnem titulum honestatis, et quoniam accurrebat eciam in eum Bohemorum regis, ducis Saxonie et marchionis Brandenburgensis assensus[2], eum in regem publicis attestacionibus affirmavit. Audientes omnes qui aderant hanc concionacionem Alberto summis et alacribus vocibus acclamabant. Albertus hoc habito argumento ad superiora, ut se utilius muniat, ascendit, terre illius nobiles et comites plurimos secum habens prope civitatem Wangionum, Wormaciam scilicet, ad duo prope miliaria castra locat[3]. Quem Adolfus acriter insectatur, ducem Bawarie Ottonem et Rudolfum palatinum, generum suum, et de Orientali Francia et Reni partibus electorum militum, equitum et peditum ducens multitudinem copiosam, et ex opposito Alberto figit tentoria[4], iurans per thronum suum[5] se regnum suum a duce Austrie defensurum. Albertus autem illud

a) non *delendum. O. H.-E.; forte* id expugnari *supplendum.* b) *inscriptio capituli in marg. sinistro scr.*

1) *Albertum* ad civitatem Moguntinam *venisse et Gotfr. de Ensmingen p.* 137. *dicit; sed ibi ei solummodo terminus conventus prorogatus est, quo facto rediens oppidum Alzey obsedit, cum interim electores Adolfum deponerent.* 2) *Et Coloniensis archiepiscopus assensum tribuit.* 3) *Prope monasterium Vallis-rosarum, quod paulo plus a Wormatia distat. Cf. Schmid, 'Der Kampf um das Reich zwischen . . Adolf . . und Herzog Albert' p.* 87. 4) *Immo apud Heppenheim; cf. Schmid l. c. p.* 86. 5) *Cf. Iudith* 1, 12: iuravit per thronum et regnum suum.

Salomonicum cogitans: *Cum disposicione initur bellum, et* [Prov. 24, 6. cf. 11, 14.] *salus, ubi multa consilia,* Adolfum sciens impacientem [1298.] animo et audacem et ad res huiusmodi prevolare, deliberavit, ut eum a peditibus, quorum multitudine habundavit, abstraheret. Eius copias prius statuit explorandas, et comperiens vires regis suas quoad numerum excedere, ut eas minuat vel confringat, fugam simulat et Adolfum, ut se insequatur, provocat. Et cum phalange[a] regie pugnam iam crederent imminere eamque viriliter ex- [(Iul. 2).] pectarent, ecce rex exiliit et paucis se comitantibus ab omnibus se excipit et sequestrat. Quod cernens Albertus suos pro necessitate temporis breviter alloquitur, adherente sibi Heinrico duce Karinthie cum suis viris strennuis et cordatis. Albertus regem se inclamantem et gladium iam vibrantem acumine gladii sui petit, [cf. Ps. 7, 13.] moxque ale et acies utriusque partis iam cum turmis et agminibus predistinctis suum ordinem impetu quodam solvunt et bucinis concrepantibus[1] in loco qui dicitur Collis-leporum[2] conveniunt et acerrimis se ictibus contundentes et vires lacertorum lancearum, telorum et ensium immissionibus exerentes, Adolfum Albertus pre fremitu spiritus galea iam districta et sicut *ursam*[b] [2. Reg. 17, 8. cf. Os. 13, 8.] *raptis catulis sev*ientem, inconsulte magis quam ignave preliantem, primo vulnere super palbebram[a] oculi vulneravit, ita ut pre effluxione sanguinis et diffusione obnubilatus sedens in dextrario sterneretur. Interim partes utreque ad modum turbinis et ventorum conflate animose ac alacriter concertarunt. Otto dux Bawarie et Rudolfus, cernentes regis fortunam labefactam et declinacione virium dissolutam, terga magis vertere quam insistere prelio curaverunt[3]. Nobiles de Helphenstain[4] et Stralenberch[5] non modicum dedecus diffugio simili sibi et posteris generarunt. Eximius signifer Gotfridus de Brunek[6] et Eberardus comes de Kaczenhelenpogen vulnerum suorum cycatrices ad sui gloriam annis pluribus ostendentes, quam bene res egerint, demonstrarunt, captivos Alberti, manibus, viribus deficientibus, nichilominus

a) *sic c.* b) ursa . . saeviat *Vulg.*

1) *Ios.* 6, 9: buccinis omnia concrepabant. 2) *Hasenbühl vel Hasenberg prope Göllheim; de loco et pugna cf. Schmid l. c. p.* 105 *sqq.* 3) *Sic et Gotfr. de Ensmingen, SS. XVII, p.* 137, *l.* 38; *sed cf. Ottac. v.* 72667 *sqq.* 72734—39. *et Riezler II, p.* 274. 4) *Ulricus; cf. Kopp III,* 1, *p.* 271, *n.* 3. 5) *Conradus.* 6) *E gente Hohenlohe.*

1298. cum aliis innumeris se donarunt. Fertur a quibusdam, quod rex prostratus Alberti, a quibusdam comitis Hirsuti[1], ab aliis cuiusdam valentis militis Heinrici dicti Ramsak gladio sit occisus, postquam[a] regnavit annis[b] sex, mensem unum; et dum mortis eius experiencia quereretur, in latere regis nobiles de Hysenburch[2] et Hohenvelcz, Pikkenbach cum aliis mortui et confossi gladiis sunt inventi[3]; et sic Alberto gloriosa victoria cum[c] laudibus triumphalibus concrepatur. Corpus regis ad monasterium quod Vallis-rosarum dicitur sanctimonialium Cisterciensis ordinis est delatum et pro molestia illius temporis subterratum. Factum est hoc prelium anno
Iul. 2. Domini supradicto, scilicet MCCLXXXXVIII, in die Processi et Martiniani martirum beatorum, quem presul[4] sollempnizari per suam dyocesim instituit, imitans Machabeum, qui fecit diem illum fieri perpetualiter sollempnem, in quo de Nychanore triumphavit[5].

**f. 21'.* *Bohemundus archiepiscopus Treverorum[6] et comitis Eberardi filius, constituti iam in procinctu ad succurrendum regi cum maxima militum congerie, audientes prelium iam exactum ad propria redierunt; episcopus autem Moguntinus insultare cepit comiti Eberardo iam captivo, eo quod Alberto non adheserat, quasi in hoc decus sue glorie minuisset[7]; ad quod comes: 'O domine presul', ait, 'bona consciencia atque assensu ducis, cuius fautor fidelis extiteram, pro tunc nutantibus suis desideriis et ad Adolfum convolantibus votis omnium affectivis, eidem tamquam legitimo domino statui serviendum et federa sibi facta nullatenus defuscanda, in quo michi nil dedecoris procuravi. Pocius captum me esse volo
2. Tim. 4, 7. quam fidei vincula dissolvisse. *Bonum certamen certavi, fidem servavi*'.

(Iul. 27). Albertus autem Franchenfurt nobilium illius terre amminiculo fultus venit, et quibusdam electorum presentibus, quibusdam[8] absentibus, quod Moguncie fuit iniciatum, hic perficitur. Nam olim regnum Saul in

a) postquam — unum *in marg. post. add.* b) *sic c.* c) cum l. tr. *in marg. add.*

1) *Georgii de Stolzenberg.* 2) *Heinricus; cf. Gotfr. de Ensmingen, SS. XVII, p.* 137, *l.* 48. 3) *Cf. de hoc loco Boehmer, Reg. Imp.* (1844) *p.* 193. *et Schmid l. c. p.* 118—121. 4) *Moguntinus.* 5) *Cf.* 2. *Mach.* 15, 36 *sq.* 6) *Sed hic iam die* 24. *Iulii Moguntiae Alberto adhaesit.* 7) *Cf. supra p.* 310. 8) *Wenceslao II. rege Bohemiae.*

Rama[1] fuit iniciatum, sed in Galgales innovatum[2]. Hic 1298.
autem electione perfecta, iam consorte ad se evocata,
Aquisgrani properavit, timore suo undique iam diffuso, *(Aug. 24).*
et inferioris terre comitibus et civitatibus occurrentibus
sollempniter ungitur et coronatur. Quod licet sit de
officio archipresulis Coloniensis, eo tamen non existente
abbas Sancti Cornelii[3] huius auctoritatis privilegio est
munitus. Concessit feoda, exhibentur ei hominia. Intrat
Coloniam, cum civibus tractans de presule eorum, qui *(Aug. 27).*
tam a sua quam civium amicicia fuerat alienus[a. 4]. Pertransiit autem civitates et loca regni, disponens omnia
potestative, que ad regni negocia pertinebant, quibusdam
dicentibus[b] de favore Adolfi existentibus, quod olim in
Regum voluminibus repperitur: *Numquam*[c] *pax poterit* 4. *Reg.* 9, 31.
esse Amri[5], *qui interfecit*[d] *dominum suum,* qui *occidit* Hela 3. *Reg.* 16, 10.
regem *et regnavit pro eo.* Albertus autem cogitans
illud Salomonis: *Qui moderatur labia sua, prudentissimus* *Prov.* 10, 19.
est, nichil respondit, quia, ut Prudencius[6] dicit,

Nobile vincendi genus est paciencia, vincit
Qui patitur; si vis vincere, disce pati.

De[e.*] curia filiorum Meynardi ducis Karinthie et curia regis in urbe Noricorum et opposicione principum. Capitulum VII.

Anno Domini MCC⁰ nonagesimo nono Austria, 1299.
Styria atque Karinthia de triumpho et conscensu Alberti ad regni fastigium nimium exultarunt, et in singulis competis[7] ferentes[f] triumphales plausus et gaudiorum materiam erexerunt.

*) *Secus hanc inscriptionem Ioh. aliam in marg. scripsit, sed delevit:* De curia ducum Carinthie et curia regis atque coercione adversariorum eius. Capitulum quartum.

a) alenus *c.* b) dicentibus *delet.* c) Numquid pax potest *Vulg.* d) interficit *Vulg.* e) *inscriptio capituli in marg.* f) fer. tr. *in marg. add.*

1) *Immo Ramatha.* 2) *Cf.* 1. *Reg.* 8, 4. 11, 15. 3) *Error. Wicboldus archiep. Coloniensis Albertum regem coronavit, Reinardus vero abbas Indensis interfuit.* 4) *Nota alterum errorem.* 5) *Ioh. Amri (*3. *Reg.* 16, 9—14*) cum Zambri confudit, de quo locus citatus est.* 6) *Versus non sunt Prudentii; leguntur apud Gartner, Proverbialia dicteria (Mariaemontan.* 1574*).* 7) *Cf. supra p.* 153, *n.* 1.

1299. Heinricus, qui salvus et maxime laudis tytulo respersus[1] de ipso prelio venerat, fratribus, Meynardi[a] ducis filiis Ottoni et Lůdewico, inestimabile tripudium generavit, qui simul indixerunt in Karinthia apud oppidum Sancti Viti in terre meditullio positum tyrocinium nove milicie celebrari, quod adeo large et magnifice instruxerunt, ut, ad regiones exteras divulgatum, plurimi convenirent. Fuit hic numerus militum quingentorum, tres duces, Otto, Lůdewicus, Heinricus, Alberto de medio iam sublato[2]. Abbas Sancti Lamberti gladios ducibus benedixit et sollempnitatis huius auctor maximus et incentor[b]. In quo novos milites creaverunt et honorabiliter vestierunt, munera distribuerunt, glorie sue divicias ostendentes[3], nobilibus terre se benivolos exhibentes, se in ipso ducatu arcius imprimentes, ut adversarii, si qui essent, et emuli rubore perfunderentur[4] et fideles ad[c] ipsos fidelius firmarentur. Tanta fuit affluencia expensarum, ut modum excederet, et purpurarum variarum et scindati[5] atque diversorum colorum vestium a Venetorum excredicione transvecta, ut usque ad hec tempora nondum sint soluta, et[d] nobiles in agendis et cives ad duces[e] Carinthie potentialiter[f] indagati a Venetis in suis mercatibus tedia sint perpessi*.

*f. 22. 1298. (Nov. 16). *Anno autem Domini MCCC. rex Albertus in civitatem Noricorum sollempnem curiam preconizat. Ad quam rex Dacorum[6] et rex Bohemorum cum principibus electoribus, cum infinita hominum multitudine, prelatorum ecclesiasticorum, ducum, ⟨marchionum[g]⟩, comitum, baronum et nobilium convenerunt. Fertur, quod ibi fuerint episcopi quinquaginta, duces, comites, condicionis libere trecenti, militum quinque milia congregati[7].

*) *Inferius Ioh. scripsit:* ut nondum Venetis qui mutuaverant sint soluta.

a) Meyn. — Lůdewico *in marg. add.* b) *fortasse deest verbum finitum.* c) ex fidelius ad ip. *a Ioh. cursus gratia transposita.* d) et — perpessi *in inferiore marg., quaedam nimis attrita, ut certo legi nequeant.* e) ad duces *superscr.* f) *incertum.* g) march. *a Ioh. deletum.*

1) *Cf. Schmid l. c. p.* 114. 2) *A.* 1292. *Cf. supra p.* 265. 3) *Esth.* 1, 4: ut ostenderet divitias gloriae regni sui. *O. H.-E.* 4) *Cf. Num.* 12, 14: rubore suffundi. 5) *Saepius* cendatum, zendatum *dicitur, 'Taft'.* 6) *Danorum; qui non affuit. Eius fratrem affuisse Notae Altah., SS. XVII, p.* 423, *l.* 12, *dicunt.* 7) *Affuerunt archiepiscopi et episcopi* 20, 360 *comites et viri liberae condicionis,* 6500 *militum, ut Mücke, 'Albrecht I.' p.* 99, *dicit.*

Ubi multa valde provide de statu regni a principibus 1298.
sunt tractata, que postea in lucem de absconditis prodierunt. Filios[a] suos de suis terris et dominiis investi- *(Nov. 21).*
vit[1]. Devinxit in hac curia gloriosa rex sibi plures, qui se credebant obsistere[b] et[c] contrariari, per amicicie[d]
unionem. Qua soluta regem Francie statuit alloquen- 1299. *(Dec. 8).*
dum per[e] se, si fieri posset; qui cum rege Anglie et cum Flandrensibus terra marique super diversis terris et principatibus disceptabat[2]. Habuit autem secum Gerardum episcopum Moguntinum, virum[f] flexibilem in
quamlibet partem sicut *arundinem vento agitatam*. Rex *Matth. 11, 7. Luc. 7, 24.*
enim Francie in hominibus et rebus maximum et in-
estimabile dispendium a Flandrensibus receperat et iac- 1302. *(Iul. 11).*
turam, ita ut, Francia militibus suis spoliata, rex occisorum numerum per clericos instauraret et uxores prostratorum clericis ex studio tractis militare volentibus
copularet[3]. Albertus autem pacis inter eos volens[g] 1299.
semina spargere pro tunc modicum profecit nec per interlocutoria nec per presencialia, nisi quod inter Rudolfum filium suum et filiam[4] regis Blankam nomine matrimonium est tractatum et commissa[h] Wikboldo Coloniensi et Bohemundo Treverensi[5] est — qui ipsam virginem adduxerant — feliciter consummatum*. Que heu dolor! cito[i] ex hoc mundo transiit sine prole et in
civitate Wiennensi apud fratrum Minorum monasterium 1305. *(Mart. 19).*
tumulatur[6].

Tempore consequenti archiepiscopus[7] quingentarum marcarum expensas habitas a rege sibi peciit resarciri. Rex archas vacuas asseruit se habere nec posse satis-

*) *In marg. Ioh. scripsit:* Hoc anno fuit strages Iudeorum 1298.
per nobilem dictum Rinthfleisch. Nota alibi[k].

a) Filios — investivit *in marg. add.* b) *primum Ioh.* obs. sibi posse *scripserat, sed* s. p. *post delevit.* c) et — unionem *a Ioh. in marg. add.* d) amicie *c.* e) per — posset *a Ioh. in marg. add.* f) virum — agitatam *post a Ioh. partim in contextus linea vacua, partim in marg. add.* g) *ex* sem. vol. *transposita.* h) virgine *vel* puella *vel simile verbum supplendum. O. H.-E.* i) cito — prole *cursus gratia ex* cito transiit ex hoc m. sine pr. *a Ioh. transposita.* k) alibi *certo legi nequit.*

1) *Cf. tabulas regis datas die Nov.* 21. 2) *Immo Philippus IV. Alberti auxilium contra Bonifatium VIII. petivit, cum eae dissensiones, quas Ioh. dicit, a.* 1298. *per pactum finitae sint.* 3) *De pugna apud Curtracum a.* 1302. *Iul.* 11. *commissa Ioh. cogitare videtur.* 4) *Sororem.* 5) *Error; hic non interfuit.* 6) *Cf. Cont. Florian., SS. IX, p.* 751, *l.* 47. 7) *Moguntinus Gerhardus.*

facere, necessitatis articulo multiplicis imminente[1].
1300. Presul moleste ferens inter se et regem cogitavit[a] amiciciam disturbare, penitens, quod constituerit eum regem[2]. Igitur Coloniensem[3], Treverensem[4] episcopos, Rudolfum palatinum, sororis regis filium, convocat et verborum ambagibus circumagitat, ut contra regem pariter conspirarent. Et ipse quidem cingulatus super femur capsella et cornu venatico audientibus pluribus fertur publice edixisse manu capsellam percuciens: 'Reges multi adhuc capsellula sunt conclusi'. Qui versibus Persii[5] videtur feriendus:

Pelliculam veterem retines[b]*, sed*[c] *fronte politus*
Astutam vapido retines[d] *sub pectore vulpem.*

De[e] anno iubileo et de eorundem principum subpressione et reconciliacione eorum ad invicem. Capitulum VIII.

1301. Anno[f] autem Domini MCCC. primo rex hoc audiens, in rebus bellicis habituatus, ut comminueret vires presulis, comites de Gelria[6], de Iuliaco[7], de Monte[8] stipendiis et invadiacionibus sibi vinxit, mandans, ut, si presul Coloniensis in adiutorium Moguntini[g] erigeret, totis viribus impedirent[9]. Quod efficaciter perficere studuerunt; nam Iuliacensis comes oppidum quod Legnich[10] dicitur Coloniensis episcopi de fundo funditus delevit, castrum nobile in eo penitus dissipavit, ceteris similiter bona episcopii destruentibus circumquaque. Mandavit eciam rex officialibus suis per Sueviam superiorem constitutis, ut sororis sue filium Rudolfum palatinum et motus eius conceptos contra avunculum cohercerent. Qui civitates Laugingen, Schongewe, Werdeam[11], castrum Swabesperch[12] bellice sunt aggressi et artissime constringebant. Per-

a) cog. *in marg. add.* b) retinens *Pers. et infra p.* 362. c) sub *Pers.* d) servas *Pers.* e) *inscriptio capituli in marg.* f) A. — MCCC. primo *in marg.* g) *supple* se. *O. H.-E.*

1) *Nec petitio nec responsio veritati congruae sunt.* 2) 1. *Reg.* 15, 11: Poenitet me, quod constituerim Saul regem; *ib. v.* 35: Dominum poenitebat, quod constituisset eum regem. *O. H.-E.* 3) *Wicboldum.* 4) *Dieterum fratrem Adolfi regis.* 5) *Sat. V, v.* 116 *sq.* 6) *Rainaldum I; cf. Boehmer, Reg. Imp.* (1844), *Alb. nr.* 172. 7) *Gerhardum VII; cf. Boehmer, Reg. Imp.* (1844), *Alb. nr.* 257. 8) *Wilhelmum; cf. Boehmer, Reg. Imp.* (1844), *Alb. nr.* 306—8. 9) *Praeter favores regis erga comites cetera Ioh. commentus esse videtur.* 10) *Lechenich prope Coloniam.* 11) *Donauwörth.* 12) *Schwabeck.*

tinebant autem de iure ad regnum[1]; sed Lůdewicus 1301.
Rudolfi pater eas a tempore Friderici imperatoris usque ad illa tempora possidebat.

Anno[a] Domini MCCC. primo sub Bonifacio papa et Alberto rege Rome fuit annus iubileus, quo tempore de diversis mundi partibus nobiles, ignobiles, senes et iuvenes utriusque sexus, laycalis et clericalis sexus[b], ad Urbem pro suorum remissione peccaminum populi confluxerunt[*, 2].

Anno Domini MCCCII. *rex civitatem Alzacie que *f. 22'. (Maio).
Wizenburch[3] dicitur obsidebat et ea habita castrum Alzeyam, eque ad palatinatum pertinens, occupavit, intrinsecus existentibus obsistentibus toto posse. Habito tamen per pacta interposita aliqualiter intento civitatem Adolfsaim aggreditur, et cum eam expugnare non posset, vineta, segetes et arbusta undique per circuitum dissipavit, et rebus prospere gestis Renum transiit iuxta Spiram[4] et comportatis victualibus ad instantem expedicionem necessariis presulis Moguntini civitatem que (Aug.-Sept.).
Pinguia dicitur obsidione cinxit fortissima. Cives et nobiles[c] in ea conclusi viriliter se defendentes iam excidio imminente ad graciam se dederunt. Monasterium prope positum supra ripam Nahe fluminis, quod Mons Sancti Růperti[5] vocatur, nobilibus dominabus sanctimonialibus decoratum, per rapinas et inepcias tam ecclesie ymaginibus quam feminis exhibitas adeo angebatur, ut exire compellerentur et relinquere monasterium cogerentur. Moguntinus presul regis iram videns accensam, eam exstinguere et se salvare cogitans, tria castra ei 1302. (Mart. 21).

*) *Infra Ioh. atramento subaquoso scripsit:* Nota in Ysidoro[6], quid sit iubileus.

a) Anno — confluxerunt *(l. 9) in marg. inferiore add.* b) *sic c.* c) nobilies *Ioh. ex* nobilibus *corr.*

1) *De simili relatione Cont. Hermanni Altah. tertiae, SS. XXIV, p.* 57, *cf. Lorenz, 'DGQ.' I, p.* 150. 2) *Cf. Cont. Hermanni Altah. tertiam, SS. XXIV, p.* 57, *et supra n.* 1. 3) *Ioh. oppidum Wiesloch in palatinatu dicere videtur. Cf. Ottac. v.* 77145 *sqq., quo Ioh. h. l. non usus est.* 4) *Haec falsa omnino. Wiesloch oppido expugnato rex Heidelberg obsedit, quo castro resistente et Weinheim et Heppenheim captis Bensheim oppidum archiepiscopi Moguntini combussit Renumque prope Oppenheim transiit.* 5) *Rupertsberg, in sinistra ripa Nahae fluminis situm.* 6) *Cf. Isidori Hispalensis Etym. V,* 37, 3: iubilaeus interpretatur remissionis annus.

1302. optulit pro cautela, non tamen in perpetuam possessio-
cf. 3. Reg. 11, 21. nem, ut contra regem manum in reliquum non levaret[1]. Quod dum Rudolfus palatinus agnosceret, regis amici-
1301. *(Iul. 20).* ciam apprehendere festinavit et veniens eius gracie se subiecit[2].

1300. *(Aug.).* Eodem anno rex versus Ollandiam militem instauravit, eam tamquam ad imperium devolutam[3] potencialiter accepturus, et dum propter paludes securum introitum denegantes redire sibi pro tunc utilius per-
1302. *(Sept.-Oct.).* sentiret[4], terram episcopi Coloniensis ad hortatum civium atque suffragium devastavit, episcopo Wikeboldo in Wastfalie[a] partibus[5] latitante; et castra quidem locavit inter Coloniam atque Bunnam[6], per circuitum omnia redegit in nichilum, exceptis municionibus, quas ledere non valebat. Ostenditur adhuc campus, ubi castrorum eius locus fuerit, et usque in hodiernum diem 'placzus regis Alberti' nuncupatur. Et factis treugis pacis[7] Coloniam
(Nov. 3). ingreditur; Colonienses[b] ei[c] XXIIII boves egregios de pascuis Frisonum adductos, coopertos pulcherrimis operimentis, cunctis videntibus et pulchritudinem eorum admirantibus, optulerunt — pulchriores estimo fuisse quam
Gen. 41, 2. quos Pharao in sompnis asserit se vidisse — tubarum et[d] clangoribus[8] precedentibus. Ibique a civibus honorabiliter est susceptus. Et dum festive tubis concrepantibus cum militibus se circumdantibus introiret, quidam ex parasitis cum sodalibus facto pacto inclamavit, regem monoculatum[9] voce altissima salutavit; quo subridente et sciscitante: 'O', inquit, 'quid per hoc improperium meruisti'? 'Vini', ait, 'metretam'. 'Bibe ergo', ait rex, 'et iocundare, neque te nec alios deterreat deformitas mei visus'. Simile quidem ei contigit, dum in Suevia quidam bonum spadonem ex condicto Eberardi de Wirtenberch acciperet, ut eius avaricie unius oculi appetitu

a) *sic c.* b) Col. — precedentibus *(l. 23) in marg. add.* c) eum *c.* d) et *delendum videtur.*

1) *Bingen, Ehrenfels, Scharfenstein, Lahnstein pignora in quinque annos regi dedit; cf. tabulas pacis a.* 1302. *Mart.* 21. *ictae, Const. IV,* 1, *p.* 113 *sqq., nr.* 141. 2) *Iam anno praecedente ante Bensheim regi se subiecerat die Iulii* 20. 3) *Quia a.* 1299. *Oct.* 29. *Iohannes comes sine liberis obierat.* 4) *Patet Ioh. expeditionem Alberti in Hollandiam male cum bello contra archiepiscopum Coloniensem duobus annis post gesto conexuisse.* 5) *In Susati castro.* 6) *Inde a die Sept.* 29. *rex tabulas dabat* in castris prope Coloniam. 7) *A.* 1302. *Oct.* 24. 8) *Cf. Num.* 10, 7: tubarum clangor. 9) *Cf. Matth. Neuenburg. c.* 34: Iste Albertus rex monoculus.

alluderet. Ridens ait: 'De convencione tibi faveo et 1302.
lesum me non sencio, dummodo Christianitatis titulo
non molestor[a]', exhibens nobis id quod Vespasianus im-
perator in talibus dicere consuevit[1]: *Huiusmodi homini-
bus debemus risum, nobis correctionem, penam criminosis.*

Interea mortuo Bohemundo archiepiscopo Treve- 1299.
rorum[2] Adolfi regis occisi frater Thi̊terus nomine de 1300.
religione fratrum Predicatorum per sedem apostolicam
ibidem instituitur[3]. Qui ad regem pro fratris morte in
primis non valuit gerere cor serenum, adhuc dolore
huiusmodi recenter in eius pectore calescente. Super
quo tamen tractatum est, ut sibi tam ipse quam alii 1302. *(Nov.).*
amici et filii per eterne pacis et reconciliacionis oscula
unirentur, multorum fletuum et singultuum intermediis
habitis utrobique, fortissimis nichilominus pactis amici-
cia et pax cum validis instrumentis litteralibus robo-
rantur[4]. Et sic rex ad amiciciam premissis tribus epi-
scopis et palatino sibi compactatis in Sueviam est re-
versus[5]; et dum quieti aliquantulum intenderet, audivit[6]
Rudolfum palatinum matrem suam[7], sororem regis, *(Iun. 23).*
captivasse et vicedominum suum[8], eius regentem pro- *(Iul. 12).*
vinciam, decollasse. Et egre quidem ferens venit in
civitatem Recie Nordlingam, ducem corripuit ac ad itera- *(Iul. 18).*
tam amiciciam ascivit sororemque ab huius improperii
vinculo liberavit[9].

Tale quiddam Iosephus[10] narrat Aristobolum facinus perpetravisse, qui matrem et fratres vinculavit, quia tamquam mulier sapiens regnum, ad quod filii insufficientes existerent, Hyrcani mariti commissione gubernavit, in hoc agens deterius, quod tam matrem quam fratres fame in vinculis positos interemit.

*De legacione regis ad papam[b], maritacione **f. 23.*
Anne filie sue, dissensione pape et

a) molestar *c.* b) *seq.* de regno Hungarie et articulis contra papam Bonifacium C[m] quintum *deleta.*

1) *E Iohannis Saresberiensis Polycratici l. III, c.* 14. 2) *Iam a.* 1299. *Dec.* 9. *obierat.* 3) *A.* 1300. *Ian.* 18. *a sede apostolica provisus coniurationi contra regem adhaesit, qui a.* 1302. *Nov. contra eum profectus est.* 4) *De pace cf. Kopp III,* 2, *p.* 112. 5) *Commentum Iohannis.* 6) *Sequentia aliquanto ante res contra Coloniensem et Treverensem archiepiscopos gestas contigerunt.* 7) *Mechtildem.* 8) *Conradum de Öttlingen.* 9) *Cf. Boehmer, Reg. Imp.* (1844) *p.* 231. 10) *Antiq. Iud. XIV, c.* 18; *cf. Bell. Iud. I, c.* 3.

Columpnensium, variacione regni Ungarie.
Capitulum IX.

Anno Domini MCCCIII⁰ Albertus rex per Alemanniam omnibus obstaculis iam remotis et principibus ad sui status gloriam concordantibus sedis apostolice graciam statuit inquirendam[1], approbacionem electionis confirmacionemque et de perpetratis indulgenciam im-
1300. petrandam. Mittit ergo virum eximie nacionis, libere condicionis, dominum Iohannem de Sirika[2], quod est oppidum Lotharingie, territorii Treverensis, episcopum Tullensem[3], et spectabilem comitem de Ötingen[4] de partibus Reciarum, instructos de omnibus postulandis; qui venientes ad summum pontificem sine efficiencia revertuntur, non parvi doloris aculeum regi et toti re-
1301. (Apr.). gali curie infixerunt[5]. Misit iterum Ulricum venerabilem abbatem Salemensem et virum nobilem de Schellenberch[6] cum cancellario suo[7], viros sollempnes et ad omne negocium expeditos; quos dum papa admissos audisset,
3. *Reg.* 21, 19. respondit: *Occidisti et insuper possedisti,* exprimens Adolfi occisionem et Alberti successionem[8]. Replicabat eciam consortis sue domine Elizabeth regine lineam infectam pro sanguine Chunradini, cuius soror ipsa fuerat, qui ex matre frater eius fuerat; qui in Ythalia occubuit, sicut in antehabitis est descriptum[9]. Et papa quidem ad singula durius respondente nuncii ad propria infecto negocio sunt reversi[10]; rex autem omnia sufferens pacienter, si forsan huius indignacionis nebula solveretur,
1295. [expectabat[a]]. Rex[b] hoc in tempore filiam suam Annam Hermanno marchioni, qui dictus est Cum-telo[11], gentis Saxonice de Brandenburch, matrimonialiter copulavit. Fuerunt tres fratres, qui marchionatum Brandenbur-

a) exp. *(vel huiusmodi verbum omissum) in c. supplevimus.* b) Rex — conv. *(p.* 331, *l.* 3*) in marg. dextera add.*

1) *De prioribus legationibus, quas Albertus rex ad Bonifatium VIII. misit, cf. Niemeier, 'Untersuch. über die Beziehungen Albrechts I. zu Bonifaz VIII.' p.* 1—60. 2) *Sierck ad Mosellam.* 3) *A.* 1296—1305. 4) *Ludovicum.* 5) *Cf. Niemeier l. c. p.* 61—73, *qui hanc legationem a.* 1300. *Febr. — Maio factam esse statuit, et infra p.* 360, *ubi recte a.* 1300. *facta dicitur.* 6) *Markwardum.* 7) *Iohanne praeposito Turicensi, qui tamen ante a.* 1303. *Ian.* 11, *quo primum cancellarii titulo usus est (Boehmer, Reg. Imp., Alb. nr.* 414*), regis protonotarius fuit.* 8) *Similiter eum locutum esse Chron. de gestis principum l. c. p.* 24. *refert.* 9) *Cf. supra p.* 160—165. *et Matthiam Neuenburg. c.* 34. 10) *Cf. Niemeier l. c. p.* 91—96. 11) *Immo Longus; cf. supra p.* 136, *n.* 5.

gensem inter se diviserunt. Et hic decessit[1], ab utra- 1308.
que parte Al[bie][a] flu[minis] . . .[a] oppidorum et civitatum
pars maxima populorum conv . . . . .[b] Moritur hoc
tempore regis soror regina Bohemorum[2], cuius mors 1297.
regis pectus mucrone acerrime tristicie vulneravit. Que
quidem filium unum Wenzeslaum, tres filias[3] seculo
dereliquit.

Contigit interea Francorum regem et Bohemorum[4]
atque totam progeniem de Columpna pape gravissime
indignari; nam privilegia Predicatorum et Minorum fra- 1300.
trum indulta per suos predecessores imminuit et quartam
partem testamentorum secularibus et parrochialibus
ecclesiis deputavit[5]. Quod reges non modicum pertur-
babat. ⟨Columpnenses[c. 6] ad Fridericum regem Sicilie, 1297.
deinde ad regem Francie[7] venientes suum exilium de-
plorabant. In ipso tempore sextum decretalium edidit 1298.
librum, ecclesiasticis negociis perutilem, in quo Colump-
nenses cardinales condempnavit[8] et eorum nepotes usque 1297. *(Maio).*
ad quintam generacionem, ne reciperentur ad ecclesiasticas
dignitates. Civitatem[9] eorum cum castro expugnavit et
mutato nomine sedi apostolice adiecit. Postea tamen 1299.
ad sedis graciam redierunt[10], et reconciliacionis tempore 1303.
unus ex eis ad summum pontificem in audiencia publica
proloquens ait alter Iob: *Manum tuam longe fac a me,* *Iob* 13, 21.
et formido tua non me terreat.

a) *aliqua in marg. abscisa.* b) *reliquae litterae partim nimis attritae, partim abscisae.* c) Columpnenses — vicis *(p.* 332, *l.* 18*) uncis inclusa a Ioh. deleta.*

1) *Hermannus Longus a.* 1308. *decessit; fratres Otto et Albertus.* 2) *Guta, a.* 1297. *Iun.* 18. 3) *Quatuor habuit, quarum Agnes maior ante matrem mortua est.* 4) *Quia Wenceslaus II. filium suum regem Ungariae fecerat, quem non recognoscens Bonifatius VIII. patrem et filium Ungariam egredi iussit, cf. infra p.* 333. 5) *Cf. Librum Sextum Decretalium III,* 12, *c.* 2. *et Extrav. commun. III,* 6, *c.* 2. *et Clementin. III,* 7, *c.* 2; *Potthast, Reg. pont. nr.* 24913. 6) *Cf. infra l. III, c.* 2. *rec. B.* 7) *Alios in Siciliam, alios in Franciam fugisse narrat Ioh. Villani l. VIII, c.* 23. *Cf. Drumann, 'Gesch. Bonifacius VIII.' I, p.* 204 *sq. et bullam* Super Petri solio, *quam Bonifatius a.* 1303. *Sept.* 8. *publicare voluit.* 8) *Lib. Sexti V,* 3, *c. un., data a.* 1297. *Maii* 23, *Potthast, Reg. pont. nr.* 24520. *Librum Sextum papa edidit a.* 1298. *Mart.* 3, *Potthast nr.* 24632. 9) *Praeneste, quam civitatem Columpnenses sponte tradiderunt; papa civitatem destrui novamque subtus construi a.* 1299. *Iun.* 13. *iussit, cui nomen Civitatis-papalis imposuit.* 10) *Benedictus XI. a.* 1303. *Dec.* 23. *sententias Bonifatii sustulit, Extrav. commun. V,* 3, *c.* 1; *Potthast nr.* 25324.

Ottac. 11569-661. Hoc* tempore regnum Ungarie legitimo herede caruit,
regali prosapia per successionis lineam iam sublata; nam
Stephanus Bele regis[a] filium habuit Stephanum nomine,
qui sororem marchionis Astensis de Lombardorum partibus
duxit, et ipse moriens consortem gravidam reliquit[1]. Que
cum iuxta consuetudinem Ungarorum ad propria redire
cogeretur, frater eius in portu Iadrie eam suscepit, et
accersitis personis bone fame et honoratis se edocuit
impregnatam genuitque filium, Andree nomen ei aptans
ib. 39910-74. antiquorum regum Ungarie. Post vero duxit nobilissimum
Venetorum atque ditissimum, qui hunc puerum tamquam
proprium educavit. Vacante ergo, ut premissum est[2],
1290. regno Ungarie hunc accersiunt et regem suum constituunt,
1296. duxitque Alberti adhuc ducis Austrie filiam Agnetem,
ut in regno posset valencius stabiliri. Qui non longo
tempore supervixit et Alberti filiam sine germine viduam
1301. dereliquit[3], disposita sibi in dotem civitate Posonica
*f. 23'. cum adiacentibus copiosis *villulis atque vicis>.

Defuncto[b] namque sine liberis Andrea, qui filiam
Alberti Agnetem habuit, ut premissum est[4], Bonifacius
papa Karolum[5] nepotem Karoli[6], filium sororis[7] Alberti,
que in Apuliam tradita fuerat, per cardinalem qui Gentilis dictus est pro rege Ungaris destinavit[8]. Dux eciam
1305. Bawarie Otto vocatus fuit, eo quod mater eius[9] fuerit
1307. filia Bele regis; qui traditus et captivatus ab illis partibus vix evasit. Rex quoque Bohemorum Wenzeslaus
1301. filium suum Wenzeslaum[10] direxerat, eo quod a quibusdam Ungaris fuerat invitatus, et sic regnum scissum
multis subiacuit miseriis et pressuris. Papa autem omnes

*) *Ioh. in marg. scripsit:* 'Hoc tempore regnum etc.' scribe; *cf. supra l. III, c.* 2, *p.* 311, *l.* 25.

a) *supplendum est* filius. b) Defuncto — premissum est *Ioh. scripsit pro* Quo defuncto.

1) *Cf. supra p.* 311, *n.* 5. 2) *Cf. p.* 312, *l.* 13—25. 3) *Obiit a.* 1301. *Ian.* 14. 4) *Cf. et p.* 312, *l.* 19. 5) *II. Robertum.* 6) *II. regis Neapolitani.* 7) *Clementiae; cf. supra p.* 238. 282. 8) *Karolus II. Robertus iam a.* 1301. *in Ungariam venit; Ioh. legationes Nicolai card. ep. Ostiensis a.* 1301. *et Gentilis card. presb. a.* 1308. *factas confudisse videtur.* 9) *Elisabeth. Iam a.* 1301. *Ottoni et Stephano fratri eius Ungari frustra coronam obtulerant; a.* 1305. *Dec.* 6. *Otto Albae-regiae coronatus est, sed a.* 1307. *a principe Transsilvaniae captus, a.* 1308. *liberatus ab Ungaria petenda in posterum destitit. Cf. et Ottac. v.* 85425—89046. 10) *III. In Ungaria Ladislaus V. vocabatur.*

adversarios Karoli dum excommunicacionis cuspide cot- 1303.
tidie pertunderet[1], Bohemorum regis filius ad patrem 1304.
rediit[2] et Karolum in angustia dereliquit; qui tamen apud monasterium Bele-fontis[3] degens misere nimis vixit et contrariancium sibi obitum raptu aliquantulum victuque tenui[4] expectavit, quousque successu temporis prosperitas sibi eiusdem regni plenum tribueret principatum.

De[a] approbacione et confirmacione Alberti per papam et articulis regis Francie contra papam. Capitulum X.

Papa contrarios habens sibi reges et ordines supradictos misit ad Albertum regem Romanorum mandans, ut sibi sollempnes nuncios destinaret, se iam ad omnia sua volita asserens inclinatum. Rex gavisus comitem Eberardum de Kaczenhellenpogen cum copiosa dirigit comitiva, qui magnifice susceptus est et quod voluit impetravit[5]. Affectavit tamen papa[b] conubium aliquod sui ac regalis sanguinis fieri, quo sui germinis lineam decoraret suamque potenciam contra adversarios roboraret. Quod dum rex gratanter admitteret, ut quod peciit facilius optineret, sine mora papa de plenitudine potestatis electionem eius confirmavit, approbavit ac de 1303.
perpetratis casibus, quos in prelio et occisione Adolfi incidit, dispensavit, in reliquum de hac glorians amicicia dicebat: 'Suscitavi michi leonem ab oriente[6], qui causam ecclesie fremitu vocis et terrore gladii vindicabit', non dubium, quin de Alberto eiusque confisus suffragiis loqueretur. Ipsum eciam ad coronam imperii invitavit, quam sibi in Urbe propriis manibus promiserat impositurum. Et hortabatur affectuosissime, ut veniret, quatenus huius regni gloriosum effectum susciperet et sacri imperii decus[c]; cuius cause nuncius fuit Heinricus abbas

a) *inscriptio capituli in marg.* b) *post* papa *seq.* per *super lineam scr.* c) *Ioh. in marg. addidit:* se diligere declararet, *quod non huc, sed potius ad l.* 27—29. *pertinere videtur.*

1) *Cf. sententiam Bonifatii VIII. datam Anagniae a.* 1303. *Maii* 31, *Potthast nr.* 25252. 2) *Causam reditus Wenceslai Ioh. ignoravit.* 3) *Cf. supra p.* 128, *l.* 33. 4) *Fabulosa. A.* 1307. *Karolus II. Robertus ab Ottonis parte in Dalmatiam secedere compulsus est.* 5) *Haec fide non digna; cf. Niemeier l. c. p.* 142 *sq.* 6) *Cf. Is.* 41, 2: Quis suscitavit ab oriente iustum . . .?

Vallis-Utrine[1], postea episcopus Tridentinus. Papa con- 1302. (Nov.). formitate huiusmodi confortatus concilium celebravit[2], prelatos, archiepiscopos, episcopos, abbates, prepositos 1301. de diversis mundi partibus convocavit, theologos, decretistas; quos in suo regno et per regnum transeuntes rex Francie impedivit et[a] prohibuit, ne venirent; papa graviter indignatus iterum convocacionem fecit ad idem, rex iterum obstitit et totis viribus obviavit[3]. Et regni 1303. (Iun. 14). sui conglobatis archiepiscopis, episcopis et prelatis, magistris theologis et iuris peritis contra papam articulos proposuit subnotatos[4], quos per archiepiscopum Arelatensem[5] publicavit. Primus fuit, quod papa sit publicus symoniacus; secundus, quod dicit se non posse committere symoniam; tercius, quod sit homicida propter Celestinum, quem carceri mancipavit et transtulit ex hac luce; quartus, quod sit usurarius manifestus; quintus, quod non adhibet fidem verbis conficientibus eucharistiam sacrosanctam; sextus, quod[b] anima hominis sit mortalis, et quod aliud gaudium non sit nisi vite presentis; septimus, quod sit revelator confessionis, quia coegit quendam cardinalem, ut sibi confessionem cuiusdam episcopi[c] de Hyspania sibi factam revelaret, qua revelata episcopum deposuit et post accepta pecunia restituit sicut prius; octavus, quod habuit duas neptes consanguineas concubinas et ex utraque filios genuit, quorum unus in episcopum est promotus; nonus, quod regi Anglie dedit omnes decimas ecclesiasticas per regnum suum decem annis[6], ut in auxilium ecclesie contra regem Francie se armaret; decimus, quod stipendiavit Sar- *f. 24. racenos, *ut Siciliam invaderent et perimerent Christianos, et ex hoc triginta milia hominum sunt occisa; Christiani nichilominus optinuere victoriam gloriosam[7].

Que omnia si sint vera vel falsa, auditori[d] committimus et lectori.

a) et — venirent *post in marg. a Ioh. add.* b) *sic et infra p.* 369, *l.* 29. *et in articulis desunt verba* quod credit. c) presbyteri *Accusationis capita.* d) auditori *pro* lectori *deleto Ioh. scripsit.*

1) *Eusserthal monasterium ord. Cisterciensis. Cf. Niemeier l. c. p.* 144 *sq.* 2) *Rerum ordinem Ioh. invertit, cum Bonifatius VIII. a.* 1301. *Dec.* 5. *praelatos Franciae ad concilium a.* 1302. *Nov.* 1. *celebrandum invitaverit, Potthast nr.* 25099; *sed Philippus IV. prohibuit eos, ne id facerent. Concilium tamen tempore statuto habitum est.* 3) *Haec falsa.* 4) *Vide articulos editos a Baillet, 'Histoire des démeslez du pape Boniface VIII. avec Philippe le Bel, Actes et preuves' p.* 29, *nr.* 11. 5) *Potius Narbonensem Bernardum. Re vera Guilelmus de Plasian articulos proposuit a.* 1303. *Iun.* 14. 6) *Cf. Gottlob, 'Die päpstlichen Kreuzzugs-Steuern des* 13. *Jahrh.' p.* 155 *sq.* 159 *sq.* 7) *Ioh. quae addidit fortasse ipse commentus est.*

Memor eciam rex[1], quomodo Deum placaret pro delictis suis, castrum quoddam quod Ebrordi-lapis dicitur comparavit, in quo mutatis edificiis et structuris Cisterciensis ordinis monasterium inchoavit, quod Fontem-regis[2] nominavit, subesse quoque abbati et Salemensi monasterio pro conservacione discipline[a] monastice deputavit, imitans regem Davit, qui aream Ornan Iebusei argenti precio emit, ibi ad placandum Deum pro offensionibus suis altare construxit et holocausta et sacrificia instituit offerenda[3]. Huic operi post regis mortem a regina et pueris maior est diligencia adhibita, quia preventus ipse per se quod cogitaverat non explevit. 1303.

De* morte pape et vacacione regni Bohemie. Capitulum XI.

Anno Domini MCCCIIII. Bonifacius audiens promulgatos contra se articulos tam nefarios[4] transtulit se ab Urbe propter caloris temperamentum in Ananiam *(Maio).* civitatem, de qua fuerat oriundus, et convocatis cardinalibus concilium celebrandum decrevit, in quo regem Francie apostolice severitatis gladio a regno deicere vel saltem sauciare graviter cogitavit[5]. Quo comperto rex Columpnenses convocat eisque *misterium sui consilii* *Iudith 2, 2.* communicat et quingentis militibus armat[6], ut pape perdicionis laqueum iniciant[7], animat atque armat; qui navibus dispositis mare sulcant[8], Ananiam clanculo per- *(Sept. 7).* veniunt, papale palacium circumdatur, ruptis omnibus repagulis ostiorum, cardinalibus et omnibus cum papa existentibus fugientibus, ad pape cameram hostis[b] venit.

*) *Altera inscriptio in marg. scripta, sed deleta:* De transitu Bonifacii et successu Benedicti et expedicione Alberti in Bohemium regem[c]. C[m] VI.

a) *ex* monast. disc. *a Ioh. transposita.* b) *sic ex* hostes veniunt *a Ioh. corr.* c) reḡ *c.*

1) *Albertus videlicet.* 2) *Königsbrunn in loco castri Herwartstein a Rudolfo rege destructi; cf. Janauschek, Orig. Cisterc. I, p.* 268, *nr.* 696; *Boehmer, Reg. Imp.* (1844), *Alb. nr.* 435. 3) *Cf.* 1. *Par.* 21, 17—26. 4) *Papam eos audivisse Ioh. commentus est; Anagniam papa ante diem* 19. *Maii pervenit.* 5) *Concilium papa non decrevit; ceterum cf. bullam supra p.* 331, *n.* 7. *laudatam.* 6) *Haec falsa ex parte, praesertim cum Guillelmi de Nogareto auctoris facti Anagnini Ioh. mentionem non fecerit.* 7) *Cf.* 1. *Cor.* 7, 35: non ut laqueum vobis iniciam. 8) *Cf. Holtzmann, 'Nogaret' p.* 60.

1303. Eductis gladiis Columpnenses animo[a] concitato[1] absolu-
cionis beneficium poscunt, quo[b] fuerant innodati. Presul
Ioh. 18, 4. *sciens omnia que ventura erant super eum,* indutus omni-
bus ornamentis papalibus, de ligno Domini in aurea
cruce ad pectus ponens, processit dicens[2] se pro Christiani
nominis fide constantissime moriturum, et dum ad ostium
pervenisset occurrens hostibus, a quodam acerrime post[c]
ianuam est compressus. Cui quidam ait: 'Intrasti ut
vulpes, regnasti ut leo, morieris ut canis'[3]. In quo con-
tra Celestinum eius fallaciam, si tamen ita fuit, et
contra Columpnenses seviciam et inopinate mortis in-
Amos 7, 14. stanciam arguebat. Fertur pontifex respondisse: '*Non
sum propheta* nec *filius prophete,* sed regem Francorum
dico miserabiliter victurum, breviter moriturum et semen
uteri sui de throno regni sui celerius defecturum'. Que
omnia ad unguem[4] citissime sunt repleta, sicut inferius
1. Reg. 10, 26. est notatum. Quidam, *quorum corda Deus tetigit*, territi
hoc videntes retrocesserunt, alii, ne in vacuum laborassent,
nefarias manus in thesaurum et ornamenta ecclesie in-
iecerunt et secum preciosum spolium abstulerunt. Cives
(Sept. 9). sera ducti penitencia Francigenas expulerunt papamque
in profundissimis anxietatis sue fluctibus reliquerunt.
Quo audito Romanorum potentissimus dominus Ursinus[5]
cum equitibus et peditibus innumeris venit Ananiam et
(Sept. 25). sublatum pontificem Romam duxit. Qui non longe post
(Oct. 12). artantibus eum doloribus transiit ex hoc mundo et in
ecclesia beati Petri in mauseolo[6], quod multo decore sibi
paraverat, sepelitur. Cui consensu cardinalium omnium
(Oct. 22). successit Benedictus magister ordinis fratrum Predicato-
rum[7], vir devocione et sciencia precipue decoratus; qui
dum a Laterano ad Sanctum Petrum procederet, de turri
quadam eminenti interposita cardinalis quidam proiectus
**f. 24'.* graviter vulneratur. *Ob quod facinus dum presul ipsam
turrim peteret demoliri, cives responderunt tale decus
1304. *(Maio).* Urbis destrui propter tale piaculum non debere[8]; papa

a) an. conc. *in marg.* b) *sic c., pro* ab excommunicatione, qua. c) post ian. *in marg.*

1) *Cf. Iudic.* 18, 25: animo concitati. 2) *Cf. Finke p.* 269, *n.* 1. — *Ioh.* 18, 4. *post verba supra l.* 3. *allata:* processit et dixit eis. 3) *Cf. Holtzmann l. l. p.* 238; *Ann. Foroiul., SS. XXIV, p.* 207, *l.* 44; *Finke l. c. p.* 42, *n.* 2. 4) *Cf. Horatii Sat. I,* 5, *v.* 32. 5) *Matheus Rubeus card. e gente Ursinorum.* 6) *Cf. Holtzmann l. l. p.* 237; 2. *Par.* 35, 24: sepultus in mausoleo patrum suorum. 7) *Nicolaus card. episc. Ostiensis.* 8) *Fabulosa.*

vero excuciens pulverem de pedibus suis[1] se mox Peru- 1304.
sium transtulit ibique curiam suam instituit, confluxe-
runtque ad eum de diversis populis et gentibus cetus
populorum innumerabilium, ut est moris.
Eodem anno rex Klysie[2] moritur filiam unicam[3] 1296. *(Febr. 6).*
derelinquens; quod rex audiens Bohemorum predictam
duxit iuvenculam in uxorem[4], regnum illud addiciens 1303. *(Maii 26).*
regno suo. Albertus hoc comperiens, contra se et ius
imperii Romani factum asserens[5], inter eos oriuntur
gravissime simultates; et cum nulla inter eos amicabilis 1304.
fieri posset concordia[6], Albertus Sueviam superiorem,
inferiorem et Reni fluenta cum Australibus et Styriensi-
bus conflat et tribus milibus armatorum in unum coactis[7]
Bohemorum fines ingreditur devastare, et circa fodinas *(Sept.).*
Kutinarum[8] maximis illatis dampnis omnia circumqua- *(Oct.).*
que suburbia devastavit; rex Bohemorum autem largis
distributis stipendiis, XXX[a] milium marcarum episcopo
Moguntino, marchionibus[9] et aliis comitibus maximum
et ipse exercitum conglobavit et habito consilio utilius
censuit municiones regni per conductos et domesticos
milites conservare quam campestri prelio Romanorum
principi obviare, bonum sibi et fortissimum defensorem
dicens in foribus iam astare, de instancia hyemis con-
texens vaticinium, que densissimis pro se nebulis, glacie
et frigoris sevicia decertavit et exire Albertum de regni *(Oct. 22).*
finibus coartavit[10]. Interea rex Bohemorum filiam suam
Annam Heinrico Meynardi ducis filio copulavit[11], quem 1306.
generosi sanguinis, animi constantis et in bellicis rebus
habere experienciam et gloriam claram habere[b] novit,
ratus, quia frater regine Romanorum[12] extitit, vel regis

a) XXX m. marc. *in marg.* b) habere *h. l. delendum videtur.*

1) *Matth.* 10, 14. *Marc.* 6, 11: excutite pulverem de pedibus vestris. *O. H.-E.* 2) *Premislaus II. rex Poloniae.* 3) *Richsam, quae et Elisabeth.* 4) *Cf. Chron. Aulae-regiae I, c.* 69, *p.* 170. 5) *Veram belli inter Albertum et Wenceslaum II. reges gesti causam nesciens Ioh. haec commentus esse videtur, cum tamen Ottac. fide digniora referat.* 6) *Ioh. fortasse de Hermanno marchione Brandenburgensi mediatore (a.* 1303*) cogitavit, cuius et Ottac. v.* 81954—82222. *meminit.* 7) *Cf. Matthiam Neuenburg. c.* 36: cum tribus milibus galeatorum de Swevia et Reno. 8) *Kuttenberg.* 9) *Brandenburgenses dicere videtur.* 10) *Cf. quae Holder-Egger ad Cron. S. Petri Erford., Mon. Erphesfurt. p.* 327, *l.* 23, *adnotavit.* 11) *Wenceslao II. mortuo Wenceslaus III. ei sororem suam Annam a.* 1306. *Febr.* 23. *uxorem dedit.* 12) *Elisabeth.*

1306. fervorem contra se tam vehementer accensum celerius
extinguendum vel certe necessitate imminente armis se
tanti viri forcius confovendum. Quibus nupciis magni-
fice celebratis rex Wenzeslaus[a] non longe post dissen-
1305. (Iun. 21). terie morbo contra se invalescente transiit ex hac vita.
Hic vir valde pius ad Deum monasterium ordinis Cister-
1292. (Apr. 20). ciensis quod Aula-regis dicitur edificavit multisque
beneficiis exornavit, in quo et se tumulari post obitum
procuravit[1]. Reliquit filium nomine Wenzeslaum, iu-
venem et vanitatibus servientem, sicut dicit Salomon:
Eccl. 11, 10. *Adolescencia et voluptas vana sunt.* Fuit ergo impie a duo-
1306. (Aug. 4). bus filiis Sathane interfectus sibi infestis; cuius mors a
suis ministerialibus fuerat procurata[2].

Quod[b,*] Heinricus dux Karinthie et Rudolfus Alberti filius ad regnum idem sunt vocati. Capitulum XII[m].

1306. (Aug. 22). Quidam autem Bohemi ducem Heinricum, regis
generum, quidam Rudolfum Alberti regis filium elegerunt,
ita ut regis relictam, filiam Klysie regis[3], duceret et
per hoc conubium in regni potencia se firmaret. Hein-
ricus autem dux Karinthie collectis agminibus regnum
apprehendere properavit[4], habens secum Stephanum
ducem Bawarie consanguineum[5] et de Athasi atque
(Sept.). Karinthia milicie splendidum comitatum[6]. Albertus vero
copiosa multitudine se succinxit, posttergatis aliis negociis
ad filii sui subsidium se ingessit et consummato suo
(Oct. 16). desiderio tam in nupciis filii cum regina vidua quam in

*) *Altera inscriptio capituli in marg. scripta, sed deleta:* De dissensione in eodem regno et protractu regis in Bohemiam.

a) *ex* Wenzsel. *corr. a Ioh.* b) *inscriptio capituli in marg.*

1) *De fundatione monasterii Aulae-regiae (Königssaal ad Multaviam prope Pragam) cf. Chron. Aulae-regiae I, c.* 41. 42. 44, *p.* 113—115. 117 *sq.* 2) *Ioh. h. l. Oltacarum v.* 89419—619. *exscripsisse videtur; cf. quae Seemüller, 'Deutsche Chron.' V,* 2, *p.* 1164, *n.* 2, *adnotavit et Cron. S. Petri Erford. p.* 328, *n.* 4. 3) *Cf. supra p.* 337, *l.* 3. 4) *Sed Heinricum tunc temporis in Bohemia degisse testatur Chron. Aulae-regiae I, c.* 85, *p.* 212. 5) *Elisabeth vidua Meinhardi ducis Carinthiae, mater Heinrici, Stephani amita erat.* 6) *Neque Stephanus dux, qui a.* 1307. *Heinrico favebat, tunc apud eum erat, neque hic exercitum magnum habebat.*

multis pactis baronum terre, quos subpanos[1] vocant, ut 1307. (Ian. 18). nullum nisi sui germinis regem accipiant, si hic filius sine fructu decederet[2], et sic in regno filium stabilivit de consensu omnium sue partis. Heinricus dux, senciens se ex equo non posse contendere cum principe Romanorum, cum suis Bohemiam postergans rediit in 1306. (Sept.). montana. Quo elapso omnes Rudolfum regis filium unanimiter susceperunt; Albertus autem filio in regno 1307. (Febr.). firmato in Alemanniam est reversus. Rudolfus autem post patris abscessum anno primo in civitate Pragensi[3] morbo dissenterie, ut dicitur, gravatus transiit ex hoc (Iul. 4). mundo, relinquens coniugem impregnatam, et sic *regnum *f. 25. Bohemorum vice tercia sub brevi tempore regibus raptis morte celeri iam vacavit. Bohemorum nobiles Heinricum ducem Karinthie iterum accersiunt, regem sibi statuunt, civitates ei apperiunt, venientem cum exultacione suscipiunt[4], que Alberto de sua posteritate promiserant, ex animo reiciunt et postponunt. Albertus, audiens nurum suam gravidam, eam in Austriam advocat[5], ut rei exitum ex partu cognoscat, provida mente versat. Que dum filium peperisset, Albertus heredem regno genitum asserens anno regni sui octavo[6] iterum regnum invadit (Sept.). Bohemicum cum potencia, Heinrico sororio non gerens serenum animum, regnum rapinis atque incendiis gravissimis lacessivit et usque ad fodinas Kutinarum[7] omnia subiugavit et tantam moram seviens contraxit, ut in- (Oct.-Nov.). stante nocive hyemis violencia[8] hominum suorum periculo maximo et victualium angariatus penuria ad urbem Noricorum[9] retrocedere cogeretur, tempus oportunius ad optinendum suum propositum expectavit. Sicque Heinricus dux in regno Bohemico permanebat, multis tamen iniuriis et tribulacionibus angustatus; nam multis sibi adhuc adversantibus cum labore castra et civitates regni

1) *Bohemice 'župan', nobilis; cf. exempli gratia Ottac. v.* 91799. 2) *Haec in comitiis Znoymae habitis pacta sunt; cf. tabulas Alberti ibi a.* 1307. *Ian.* 18. *datas.* 3) *Immo in Horaschdiowitz oppido; Bachmann, 'Gesch. Böhmens' I, p.* 720. 4) *Iam die Aug.* 15. *rex Bohemiae pronunciatus est.* 5) *De Elisabeth reginae fuga ad Fridericum ducem cf. Chron. Aulae-regiae I, c.* 86, *p.* 217. *Sed Ioh. errat dicens eam gravidam fuisse et filium peperisse Albertumque propterea Bohemiam invasisse.* 6) *Immo nono.* 7) *Ibi die Sept.* 28. *tabulas dedit.* 8) *Albertum,* quia hiemis tempus instaret, *Bohemiam egressum esse et Chron. Aulae-regiae l. l. dicit; ita et Cont. Weichardi de Polhaim, SS. IX, p.* 818. 9) *Per Austriam superiorem et Bavariam profectus Norimbergam ante diem Nov.* 18. *pervenit.*

1307. accepit et in eis suos ad presidium collocavit; qui, ut fertur, insolencius satis egerunt et tam clerum quam monasteria, quam civiles et[a] nobiles inconsuetis iniuriis turbaverunt[1]. Pars autem adversa arcum iniquitatis tetendit[2] et veneni poculo principi vitam adimere cogitavit; quod tamen artificio medicine, ne per venas diffunderetur, per oculum est digestum, ita ut in eodem luminis et visus beneficio privaretur. Exortum est eciam bellum grave inter suos et inter adversarios, ubi vir strennuus Chunradus de Ǒvenstain[3], capitaneus Kutinensium, Syfridus de Rotenberch, capitaneus Pragensium, et de Li̊benberch[4] fratres fortiter egerunt et graves corporum suorum iacturas in plagis atque vulneribus pertulerunt, et tam ipsi quam plures alii capti non longe post cum pactis et condicionibus liberantur, et facta concordia inter partem utramque pars regis victoria et votis suis potitur[5]; de quibus dicere possumus confidenter,
2. *Reg.* 20, 2. quod olim dictum est in libro Regum, quod *viri Iuda adheserunt regi suo a Iordane in*[b] *Ierusalem,* scilicet Davit, qui fuit in tribulacione maxima constitutus, et quilibet eorum ad eum dicere poterat confidenter, quod Ethay
ib. 15, 21. dixerat ad eundem: '*Vivit Dominus, domine*[c] *mi rex; in quocumque loco fueris, sive in morte sive in vita,* tecum ero'.

De* expedicione regis in Misnam et maritacione filie sue Elizabeth. Capitulum XIII^{m}.

1307. (*Iul.*). Anno Domini MCCCVI^{0} Albertus rex apud marchionatum Misnensem res a priscis regibus, scilicet avo suo Rudolfo et Adolfo, elaboratas audiens concisionem gravissimam sustinere et maxime in hiis, que regis iusticiam tangere videbantur, ut deformata reformaret, ambigua complanaret, violentorum proterviam vindicaret, statum

*) *Altera capituli inscriptio in marg. scripta, sed deleta:* De exp. r. Alberti in Mysnam et destructione Templariorum. Capitulum VII.

a) tam civ. quam nob. *scribi debuisset.* b) usque *Vulg.* c) quoniam in quocumque l. f., domine mi rex, sive — vita *Vulg.*

1) *Similia Chron. Aulae-regiae l. c. refert.* 2) *Cf. Ier.* 9, 3: extenderunt . . . quasi arcum mendacii; arcum tetendit *saepe in Biblia Vulg.* 3) *Marescalcus Carinthiae.* 4) *Liemberg prope oppidum S. Viti in Carinthia.* 5) *De his alibi, quod sciam, nihil scriptum est.*

terre ad pacis unitatisque seminaturam ordinaret, militem 1307. *(Iul.)*. convocat, eximie decus milicie contrahit, terram ipsam ingreditur, quo facto opus sit, cum suis tractat, ne laboris tanti fatigium[a] frustra videatur subisse, consilium cautum habet. Terricole metuentes Romani nominis excellenciam et venientis super se tante multitudinis potenciam regi se subiciunt et quasi illud Iudith dicere videbantur: '*Veni nobis pacificus* et *dominus et utere ser-* *Iudith* 3, 6. *vicio nostri sicut* libet[b]'. Marchio terre[1], qui iniuste dominari videbatur, attritus succubuit suamque demenciam recognoscens, cum resistere non valeret, iniuriam sibi fieri nichilominus murmuravit. Omnibus vero sine sanguinis effusione[c] *ad placitum dispositis et nobilium iu- **f.* 25′. ramentis receptis[2] terram cuidam magno et potenti viro, dapifero de Rotenberch[3], pro agendis causis et procuracionibus commendavit. Qui maculam glorie sue[4] fedissimam comparans, oblitus fidei, pacta cum hiis, qui se regi opponere cogitabant, iniit et terram hiis, quibus ablata et abiudicata fuerat, reddidit, et quod laboribus et sudoribus acquisitum graviter extitit, leviter resignavit, marchione in statum pristinum atque in dominum reassumpto. Rex audiens hoc iterum militem accingit ad iniuriam atque fraudem sibi factam contra sacramentum prestitum ulciscendam; princeps cum terrigenis militem congerit, castra munit, omnia roborat et acuit, ut occurrat intrantibus, se disponit. Rex intrepide terram invadit[5], rapinis ac incendiis ledit, terre populus occurrit, bellum conseritur, viriliter pugnatur, utraque pars victoriam meditatur. Misenenses de terre sue angulis presumentes concitatis clamoribus hostes terrent, quosdam capiunt, alios vulnerant, quosdam sternunt, ita ut acies regie inclinate incolis victoriam procurarent. Inter alios famosos Fridericus burchravius de Nůrenberch cum pluribus ibi capitur[6]. Marchio terre

a) *sic c.* b) placuerit tibi *Vulg.* c) *in inferiore marg. folii* 25. *Ioh.* dix *scripsit.*

1) *Albertus vel Fridericus.* 2) *Falsa omnino; cf. Cron. S. Petri Erford. p.* 330 *sq.* 3) *De Heinrico de Nortenberg e gente dapiferorum de Rotenburg iudice provinciali, a.* 1307. *Maii* 31. *apud Luckam victo, cogitare videtur.* 4) *Cf. Eccli.* 47, 22: dedisti maculam in gloria tua; *cf. ib.* 33, 24. 5) *Post expeditionem a.* 1307. *factam Albertus rex nec Thuringiam nec Misnensem marchiam cum exercitu iam intravit.* 6) *Fridericus IV. burggravius pugnae apud Luckam commissae interfuit, sed fugae praesidium cepit.*

1307. de reapprehenso titulo sui nominis gloriatur; rex autem cogitans, quod varius est eventus prelii[1], sortem sibi non favisse plus mirabatur quam animo turbabatur, et rediens de captivorum erepcione sollicitabatur et de tradicione malignorum, quorum fraudem compererat, anxium cor gerebat.

1304. *(Iul. 7).* Hoc anno eciam Benedictus papa apud Perusium moritur, et cardinales discordantes fere per annum concluduntur; tandem angariati episcopum ⟨quendam[a] de
1305. *(Iun. 5).* Anglia[2]⟩ elegerunt. Quod dum rex Francorum intelligit, cum magna pompa properat, papam invitat, fallaciam Ythalicorum explicat, ut ad suas partes veniat, obsecrat. Papa tantis persuasionibus oblectatus transmontavit[b, *], Pictavensem ad urbem se transtulit[3], Burdegalim et Carpentratum[4] invisit ibique sibi ad tempus stare placuit. Rex Francorum presencia tanti consolatus ho-
cf. Amos 6, 14. spitis cornua sumpsit presumcionis et audacie, confidens tempus, ut omnia que cogitavit perficeret, advenisse, sicut inferius est digestum.

1304. Hoc eciam anno rex filiam suam Elizabeth Friderico Theobaldi Lotharingorum ducis filio sociavit[**, 5], missusque fuit Heinricus abbas Villariensis territorii Metensis, Cisterciensis[c] ordinis, qui prius Utrine-vallis prior fuit, ut est premissum[6], ad hoc matrimonium
1310. procurandum, qui postea episcopus Tridentinus et Heinrici imperatoris cancellarius est effectus.

*) *H. l. in marg. Ioh. scripsit:* Burdegalis curiam instituit.
**) *Ioh. in marg. post add.:* Genuit filium Rudolfum nomine, qui hodie possidet principatum.

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta, qui in marg.* corrige *scripsit.* b) transm. *in marg. add.* c) Cist. — premissum *in marg.*

1) 2. *Reg.* 11, 25: varius enim est eventus belli. *O. H.-E.* 2) *Immo Bertrandum archiepiscopum Burdigalensem. Errorem cognoscens Ioh. falsa delevit, emendaturus in postera recensione.* 3) *Clemens V. numquam in Italia fuit; Philippus rex Franciae eum primum Lugduni, cum a.* 1305. *Nov.* 14. *coronaretur, visitavit.* 4) *Sed et multa alia Galliae Narbonensis loca.* 5) *A.* 1304. *Fridericus IV, Theobaldi II. ducis Lotharingiae filius, Elisabeth filiam Alberti regis duxit; genuerunt filium Rudolfum, qui obiit a.* 1346. 6) *Supra p.* 333 *sq.* — *Episc. Tridentinus a.* 1310. *factus est, de eo cancellario facto cf. Bresslau, 'Handbuch der Urkundenlehre' I, p.* 390.

De[a] subactione Carinthie et Carniole in dedecus Heinrici regis Bohemie. Capitulum XIIII[m].

Anno Domini MCCCVII° Albertus, quamvis sciret (1307.) Heinricum ducem Karinthie, regine consortis sue[1] fratrem, in regno Bohemico dominari contra pacta a terre nobilibus sibi facta, graviter satis tulit; et cum ipse hinc inde in regni negociis traheretur, iter agere in Karinthiam non valebat, sed hoc per Fridericum filium suum, ducem Austrie[2], fieri disponebat, ut[b], si non Bohemiam, saltem Karinthiam lacessiret. Qui accersito archiepiscopo Salzburgensi Chunrado et Ulrico viro in rebus bellicis expedito et fideli de Walsê, capitaneo Styrie, ad arcendam Karinthiam eos mittit[3]; Karinthia namque vacua quasi fuit, eo quod pociores Karinthiani in Bohemia cum suo principe morarentur. Venientes autem (*(Aug.-Sept.)*) civitates angariabant, terram[c] per singulos angulos scrutabantur et precipue spoliis molestabant; monasterium Victoriense[4] suis molendinis ab hospitibus occupatis maximam penuriam sustinebat, panem tamquam cinerem edebat[5] et potum aque per VII ebdomadas bibebat et quasi vacuum personis abscedentibus remanebat. Civi- (*cf. Ottac.* 92694-780.) tates, dum elisionem hostium non haberent et principis sui fratrem, scilicet Ottonem, Tyrolie manentem, ut eis salvacionis ferret presidium, sustinerent et frustra huius spei anchore[6] inhererent, novissime pro conservacione rerum suarum per internuncios placitantes gracie se ducis Austrie *submiserunt; castra tamen quedam terre (**f.* 26.) fidem suo servare volentes[d] principi fortiter obstiterunt et clamdestinis pervasionibus castra hostium turbantes[e] quicquid rapere poterant abduxerunt. (*ib.* 92534-636.) Archiepiscopus autem[f] castrum quod Rabenstain dicitur quasi *trabem in* (*Matth.* 7,3 *sqq. Luc.* 6, 41 *sq.*)

a) *inscriptio capituli in marg.* b) ut *pro deleto* qui *Ioh. scr.* c) terram — remanebat *(l. 22) in marg. add.* d) *sic c.; lege* volentia. e) *sic c.* f) Arch. autem episcopus *c.*

1) *Elisabeth.* 2) *Error, cum hic a.* 1307. *in Bohemia res egerit.* 3) *Cf. ad haec Ottac. v.* 92480—780, *a quo tamen Iohannis relatio saepius discrepat. Cf. et Cont. Weichardi de Polhaim, SS. IX, p.* 818, *quae archiepisc. Iuvavensem* 6 *hebdomadas post Mariae assumptionem (Aug.* 15*) in Carinthia degisse tradit.* 4) *De hoc loco, ex quo A. Fournier l. c. p.* 2 *sq. colligere voluit Iohannem iam tum Victoriae degisse, cf. et 'N. Archiv' XXVIII, p.* 152. 5) *Ps.* 101, 10: cinerem tamquam panem manducabam et potum meum cum fletu miscebam. *O. H.-E.* 6) *Hebr.* 6, 18 *sq.:* spem, quam sicut anchoram habemus.

Ottac. 1307. *oculo* suo in foribus civitatis Frisacensis conspiciens cum ⟨Chunrado[a] de Schrankpaum⟩, capitaneo et castellano eiusdem, occultum iniit commercium, ita ut dato tradicionis precio optineret et mox destrueret, sicut patet, ut structure nulla vestigia, sed solius montis eminencia remaneret[b]. Qui iustam mercedis retribucionem[1] consecutus misere post hec vixit, ita ut vitalia non per loca naturalia, sed contra usum nature digereret, donec turpiter et verecunde mortis tributum solveret[2] in similitudinem eius, Act. 1, 18. qui *crepuit medius, et diffusa sunt viscera eius.* Karinthiam autem Ulricus de Walsê per quendam gentis Suevice Chunradum de Kebelspurch, terre prefectum et designatum vicedominum, ordinavit et per quosdam alios partis sue, et sic in Styriam est reversus. Heinricus autem comes Goricie cum sororio suo Ywano comite, postea[3] bano Sclavonie, Carniolam subiugavit, habens secum comitem de Ortenburch[4] et non multos terre nobiles, qui dicebant sacramenta fidei sue nullatenus temerare Heinrico duci facta, quia iuxta morem priscorum ducum in sede debita nondum resedisset nec feoda modo et iure[c] huc usque nullatenus concessisset[d, 5]. Et sic Karinthia et Carniola ad manus ducis Austrie pro tunc divolvuntur; Heinricus autem dux hiis[e] auditis nimium indoluit et Iob 16, 15. *concis*us est *vulnere super vulnus;* sed et in Bohemia gravis[f] fuit pluribus ad videndum, suis vite ordinem non servantibus*, disciplinam militarem oppressione populi et questu lucri superflui posttergantibus, terre vulgo atque sublimioribus principem fecerunt odiosum.

*) *Ioh. post in marg. add.:* multaque sibi offendicula perpetrabant propter bone[f].

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta.* b) *sic c.* c) debito *supplendum esse videtur. O. H.-E.* d) concessisse *c.* e) hiis — sed *in marg. add.* f) *Ioh. sententiam non finivit.* f) grave *legendumne? O. H.-E.*

1) *Hebr.* 2, 2: accepit iustam mercedis retributionem. *O. H.-E.* 2) *Cf. locum Senecae supra p.* 237, *n.* 3. *allatum.* 3) *Immo Heinricus de Güssing banus Sclavoniae erat; Iwanus iam a.* 1308. *obiit.* 4) *Meinhardum; cf. Ottac. v.* 92757. 73. 5) *Negat ergo h. l. Ioh. Heinricum ducem Carinthiae inthronizatum esse, id quod Iohannem non credere Puntschart p.* 105 *sq. (cf. supra p.* 251*) ex eo conclusit, quod in rec. B nihil de hac re legatur.*

INCIPIT LIBER III.[a] *(REC. B. D. A 2).* *f. 68'.*

De[b] vocacione Alberti ducis[b*] ad regnum, de electione comitis Adolfi et aliis incidentibus. [Capitulum I].

Ottac. 38148-244. 53867-54638. 1290. Anno Domini MCCLXXXXI. Rudolfus archiepiscopus Salczpurgensis moritur, et Stephanus Hainrici ducis Bawarie filius postulatur[c], pro cuius causa cum[d] sollempnibus nunciis *Cont. Weich. 1290.* Chunradus *episcopus Laventinus ad curiam destinatur. **f. 69.* Papa *Ottac.* audiens insufficienciam Stephani quoad[e] etatem — gerebat *Cont. Weich.* enim vicesimum primum annum —, non admisso eo, *Ottac. 1291. (Febr. 11).* Chunradum predictum ad ecclesiam transtulit Iuvavensem et benedictione apostolica firmatum, contra offensores ecclesie animatum, ad kathedram transmisit. *Cont. Weich.* Postquam[f] ad sedem suam venerat Chunradus archiepiscopus, confederatus est cum duce Ot[tone][g] Bawarie, et fumus maxime dissensionis incepit de die in diem in locis plurimis et in ore quasi omnium scintillare, intrantesque Karinthiam, sperantes se Styriam posse obtinere, sed densitas nivium eos redire per viam, quam ve[nerant][g], compellebat.

Archiepiscopus[h] Moguntinus[1] sciens Albertum ducem cum rege Bohemie, ducibus Saxonie et Bawarie habere affinatum[i] et consanguinitatem misit Eberhardum comitem de Kaczenelpogen[k], ut veniat et regnum sibi dispositum suscipere non obmittat; quem dux reverenter susceptum et magnifice honoratum dimisit asserens[l] se venturum.

a) *post* a *Ioh., ut p.* 178, *l.* 16, *in* IIII *corr. B.* b) *inscriptio capituli minio scripta B;* De advocacione *D;* Cap. I. *om. B.* b*) Austrie *add. D.* c) eligitur *B. D, quo deleto Ioh.* postulatur *scripsit B.* d) cum — nunciis *a Ioh. add. B, non exhibet D.* e) quoad — annum *a Ioh. adscripta B, non exhibet D.* f) Postquam — compellebat *(l. 19) a Ioh. add. B, non praebet D.* g) *uncis inclusa in marg. abscisa supplevimus.* h) Archiepiscopus — effectus *(p. 346, l. 7) habet A 2.* i) affinitatem *A 2.* k) Kaczenellenpogen *D.* l) dicens *D.*

1) *Gerhardus de Eppenstein. Cf. supra p.* 307, *n.* 4. 5.

Ottac. 22815-52. Moritur hoc tempore Rudolfus dux, Alberti[a] frater,
1290. in Bohemia et Prage sollempnibus exequiis tumulatur,
(Maii 10). uxorem gravidam relinquens, que angustata in partu filium edidit, qui Iohannes dictus est, et heu dolor! postea, sicut de Alexandro Paride dicitur[1]:

funesta ruina patrie

est effectus.

Hiis temporibus floruit comes Nazzovie Adolfus, ce-
1288. (Iun. 5). lebris et famosus[2], qui in prelio Wuringensi, cuius habita est mencio[3], quinque de novem strennuissimos in apparatu signorum ducis Brabancie resplendentes prostravit. Novissime captum dux ad se accersitum sic affatur: 'O miles egregie, quisnam es tu, quem michi sensi hodie tam infestum?' Respondit: 'Comes sum Nazzovie, rerum[b] dominus non magnarum. Et vos', ait, 'quis estis, cuius invenio me captivum?' 'Dux', inquit, 'sum Brabancie, quem in condenso prelio insequi non cessasti'. 'Credo', ait[c], 'me quinque duces hoc ense meo sub signis paribus occidisse et miror vos meum gladium evasisse'. Quem pro libertate animi liberum dux dimisit et honoratum muneribus in amicum familiarem de cetero adaptavit[d].

1292. Porro[e] tempus indictum ad electionem appropin-
(Maii 5). quavit, et[f] convenerunt principes, ut est moris. Orta est autem altercacio inter metatores sedium Coloniensis et Moguntini pontificum pro consessione eorundem, et prevalente Coloniensi tractatus initur[g]; Moguntino alle-
*f. 69'. gante *pro Alberto[4] respondetur ab aliis dicentibus[h] Albertum quidem dignum, sed non iustum esse, ut filius inmediate patri succedat[i] in hoc regno[5]. Una[k] eademque sentencia[6], uno[l] animo in Adolfum omnes consenciunt; qui[m] absens celeriter advocatur et Aquisgrani cum conthorale[n] Imagina, nobilissimi viri filia de Limpurch[7], cum maximo tocius terre gaudio coronatur. Eberhardus

a) *Ioh. in marg. B, voce* Swevorum *(B. D) deleta, scripsit:* Alberti frater; Suevie frater Alberti ducis Austrie *A* 2. b) rex *D* 2. c) me ait *D* 2. d) adoptavit *D*. e) Cum enim tempus — couservatur *(p.* 347, *l.* 26*) A* 2. f) appr., conv. pr. ut moris est *A* 2. g) mititur *B, corr. Ioh.* h) dic. *h. l. Ioh. add. B, recepit D.* i) *seq.* dicentibus *a Ioh. h l. delet. B.* k) Una — senteucia *om. A* 2. l) uno itaque an. *A* 2. m) hic *D*. n) conthorali suo *A* 2.

1) *Ilias Latina v.* 253. 2) *Cf. supra p.* 308, *n.* 4. 3) *Cf. supra p.* 255. *et* 308. 4) *Error; cf. supra p.* 307, *n.* 4. 5) *Cf. supra p.* 309, *n.* 3. 6) *Cf. Sulp. Sev. Vita Martini c.* 9: Una omnium voluntas . . . eademque sententia. *O. H.-E.* 7) *E familia Limburg-Isenburg.*

comes*, cuius sororis[1] filius Adolfus fuerat[a], rubore[2] 1292. perfusus Albertum metuere cepit, ne forte legacionis sue ipse vel sui posteri inproperium sustinerent; Albertus autem eum in graciam ascivit et nichil noxe inputans in amicicia conservavit et adherere Adolfo suo legittimo domino non vetavit[3].

Albertus[b] exasperatus super laboribus et expensis et *Ottac.* 60068-72. promissionum defrustracionibus[c] ad superiora[4] rediit, terram Constanciensis episcopi devastavit[d], circa civitatem[e] Tu- *(Iun.).* regum in Argowia[f] agros[g], vineas dissipavit, castrum Nellenburch et comitem circumdedit et ipsum castrum infra *ib.* 59760-901. dies XIIII suffossum destruxit. Vigil tamen de turri cadens mirabiliter salvus evasit et in Stokach civitate proxima quod gestum fuerat nunciavit. Insignia imperialia, que in castro Kiburch[h] fuerant, Adolfus peciit ab Alberto; quibus redditis[5] et hominio[i], sicut[k] dicitur, regi facto 1292. *(Dec.).* feodisque[l] susceptis, in illis partibus negocia sua fecit; et[m] audiens in Austria quedam sibi contraria concitata abiit et sedatis adversitatibus et molicionibus aliquorum 1293. civitates suas lustrans venit Iudenburch[n]. Cui ibidem *(Ian.).* in mensa sedenti pira, quibus libenter vescebatur, toxica 1295. sunt allata, trecentis marcis eius morte per tres occultos *(Nov.).* adversarios a quodam suo secretario comparata. Mox sumpto piro venenum per viscera se diffudit, sed a medicis per unum oculum[o] est excussum, sicque vita et salus principi conservatur[6].

Adolfus virum expeditum comitem de Ŏting ad summum pontificem dirigit, qui *celeriter approbacionem **f. 70.* et confirmacionem electionis sue cum gaudio reportavit[7].

Hoc tempore regnum Ungarie heredibus viduatur. *ib.* 11569-661. Stephanus rex, Bele filius, tres habuit filios: Ladezlaum

*) *A 2 add.:* de Chaczenelpogen.

a) erat *A 2.* b) Alb. tamen *A 2.* c) frustracionibus *A 2.* d) vastavit *A 2.* e) Tur. civ. *B. A 2, transposita a Ioh. B, et ita D.* f) Argaw *A 2.* g) agr. et *A 2.* h) Kyburg *A 2.* i) omnimodo *a Ioh. corr. B.* k) ut *A 2.* l) feod. susc. *om. A 2.* m) Audiens eciam Albertus in Austr. *A 2.* n) in Iudenburg *A 2.* o) per poculum *A 2.*

1) *Cf. supra p.* 310, *n.* 1. 2) *Cf. Num.* 12, 14: rubore suffundi. 3) *Cf. supra p.* 310, *n.* 3. 4) *Cf. ibidem n.* 4. 5) *Cf. supra p.* 311, *n.* 1. 2. 6) *Cf. ibidem n.* 3. 4. 7) *Error Iohannis; cf. epistolam Bonifatii VIII. ad Adolfum directam a.* 1295. *Maii* 23. *(Constit. III, p.* 514 *sq., nr.* 545*) et Roth, 'Adolf v. Nassau' p.* 235; *Engelmann, 'Der Anspruch der Päpste auf Konfirmation . . . der d. Königswahl' p.* 61; *Niemeier l. c. p.* 61.

Ottac. Cholomannum, Stephanum[a, 1]; Stephanus autem adhuc
patre Styriam tenente sororem marchionis Astensis duxerat.
Quo defuncto cum fratribus consors, quia filium non habuit,
1236. iuxta morem terre de regno exire compellitur. Frater eius
marchio hoc audiens in portu Adrie[b] eam excipit et ad
ib. 89910-74. natales limites secum vehit; que tamen, antequam navem
ascenderet, se monstravit claris indiciis inpregnatam, et
peperit filium, quem Andream vocavit. Successu temporis
ipsa nupsit ditissimo et potentissimo civi[c] Venetorum, qui
puerum regaliter educavit. Cognito, quod regum Ungarie
posteritas iam cessasset, Andream regis[d] esse filium publi-
1290. cavit; qui fultus Ungarorum quorundam amminiculo regnum
potencialiter introivit[e] et, ut thronum suum stabiliret,
1296. *(Febr.)*. Agnetem ducis Alberti filiam peciit matrimonialiter sibi
iungi; quod dux difficulter annuit, sed ut regnum suis
terris tam vicinum lucrifaceret, Andrea[f] maximum exer-
1291. citum contra Wiennam ordinante et in conspectu omnium
demonstrante in monte qui ad australem partem urbis
1296. *(Febr.)*. vergit assensit, Posoniumque cum districtu adiacente
dotalicio filie confirmatur[2]; et sic exactis nupciis Agnes
regina efficitur Ungarorum, que consuevit plus de virtute
animi quam de corporis pulchritudine gloriari. In[g] hoc
dux Albertus nuptu primordiali altum et nobile iecit
succedentibus liberis fundamentum et omnibus suis factis
quoad curie sue honorificam conservacionem et princi-
patuum suorum amministracionem per animi magnificen-
ciam[h] laudabiliter se gerebat, quam *magnarum et excel-
sarum rerum cum animi quadam ampla et splendida propo-
sicione agitacionem*[i] *et amministracionem* Tullius[3] esse dicit.

*f. 70'. *De captivitate[k] Lůdewici filii Meynardi, obitu ducis Meinhardi et gestis Adolfi et aliis diversis. [Capitulum[l] II].

Anno Domini MCCLXXXXII. rex Adolfus a Meinhardo et Alberto ducibus pecuniam exegerat excessivam,

a) et Steph. *A2.* b) adire eam excepit *D.* c) civi *Ioh. in marg. add. B, non exhibent D. A2.* d) regis *om. A2.* e) intravit *A2.* f) Andrea — vergit *(l. 19) om. A2.* g) In — esse dicit *(l. 29) om. A2.* h) magnificentia est magnarum *Cic.* i) agitatio atque administratio *Cic.* k) *inscriptionem Ioh. corr. ex* De tradicione civitatis Sancti Viti, de ob. Meinhardi, de gestis — diversis *B, et ita D;* capt. — Meynardi *om. E, quod integrum caput exhibet.* l) Cap. II. *om. B.*

1) *Cf. p.* 311, *n.* 5 — 312, *n.* 7. 2) *Perperam nuptiae cum bello contra Albertum gesto coniunctae sunt; cf. supra p.* 312, *n.* 8. 3) *De inventione II,* 163.

ut eos ad suos[a] per investituram et infeodacionem statueret principatus. Quam[b] quia ferre non poterant, orta est gravis aversio inter eos[1]. Quod[b*] dum Chunradus 1293. archiepiscopus et Ulricus comes de Heunenburch[c] cognovissent, rati tempus illuxisse, quo in Karinthia atque in Styria presul pro ecclesia, comes pro iure consortis sue aliquid apprehenderet, ad invicem conponunt[2]. Filius ducis Meinhardi Ludewicus[d] in civitate Sancti Viti *Ottac.* 60514-61212. pro tunc fuerat, et terre capitaneatum Fritzo de Havener- 1292. burch[e] gubernabat. Hic cum predictis convencionem fecit, ut et princeps caperetur et civitas, que[f] suffossa est in una parte, et princeps armatus progrediens, strennue prelians, intromissus[g] capitur et ad municionem presulis que Werven dicitur ducitur, positam in montanis. Heinricus[h] episcopus *Cont. Weich.* 1290. Ratisponensis et Ludewicus dux Bawarie pro capti liberacione et pacis reformacione sollicite laboraverunt, et in triennium vix perstitit pax formata. Meynhardus[3] autem dux[i] venit *Ottac.* Karinthiam[k], Fritzone reo sceleris fugiente* ac in exilio miserabiliter[l] moriente, alios facti complices privatos suis feodis et possessionibus collicidio penisque gravissimis tormentavit. Commendatorem de Pulst ordinis sancti Iohannis, per cuius domum muri suffossio facta est, insecutus[m] et ligatum ad caudam equi, tractum per plateas oppidi, morte horribili interemit**. Quosdam vias publicas depredantes, terre pacem turbantes, vel ignominiosa morte, ablacione[n] rerum et iurium suorum districtissime castigavit. Con- *Ottac.* sequenter marschalcatum[o] terre nobilibus de Charlsperch[p] cum castro abiudicatum de Ovenstain[q] Chunradus[r] suscepit et in filios hereditario iure duxit.

*) *Seq. B:* et postea misere vivente *a Ioh. deleta, desunt D, exstant E.*

**) *Seq. B:* Alios eciam *a Ioh. deleta, om. D. E.*

a) suā *a Ioh. corr. B.* b) Quapropter gravis dissensio orta est inter eos *A* 2. b*) Quod — comparavit *(p. 350, l. 6) om. A* 2. c) Hewnb. *D;* Hennenb. *E.* d) Ludwicus *D. E.* e) Hennenburch vir nobilis, *quod Ioh. primo in* Auenerburch, *quo deleto in* Hauenerburch *corr., vocibus* vir nob. *deletis B; ut editum D. E, sed* Hauernburg *D.* f) suff. est autem in una parte civitas *corr. Ioh. in* que suff. est in una parte *B, et ita D. E.* g) introm. *a Ioh. delet., sed post restitutum B, exstat E, om. D.* h) Heinricus — formata *Ioh. in marg. add. B, exhibet E.* i) pater capti *B. D, pro quo Ioh. scripsit* dux *B, et ita E.* k) Karintbie *E.* l) *pro* miserabilius *Ioh. corr.* miserabiliter *B, et ita D. E.* m) insec. et *a Ioh. inter lineas add. B, om. D, exhibet E.* n) *sic pro* abiudicacione rerum iurium *Ioh. corr. B, et ita D. E.* o) marschalco cum *a Ioh. in* marschalcatum terre *corr. B;* marschalcum terre *D. E.* p) Karlperg *D;* Charslperk *E.* q) Ouenstñ *B. E;* Arnenstain *D.* r) Chunradus — Adolfus *in ultima linea f. 70'. scripta maxima ex parte abscisa B.*

1) *Cf. supra p.* 313, *n.* 1. 2) *De his cf. ibidem n.* 2—4. 3) *Cf. supra p.* 314, *n.* 1.

f. 71. 1292. *(Maio).* Adolfus, *ut se in regno roboraret, filium unum[1] filie[2] regis Bohemie copulavit, qui, antequam iungerentur, moriuntur. Alterum filium filie Heinrici purchgravii de 1294. *(Sept. 1).* Nörnberch[a] sociavit[3]. Filiam Růdolfo palatino ducique Bawarie tradidit[4] et sibi non modicum robur amicicie comparavit.

1293. *(Sept.-Oct.).* Primo[b] anno regni sui Columbariam in Alsacia obsedit, nobilem virum de Rapolstain[c] et eiusdem civitatis scultetum civitate sibi tradita captivavit, Argentinenses ac totam Alsaciam suo imperio subiugavit, qui[d] propter Albertum ducem aliqualiter obstiterunt[5].

1292. *(Mart.).* Anno Domini MCCLXXXXIII. Albertus et[e] Meinhardus Frisacum obsident et per inundacionem[f] fluvii pretereuntis impediti pro tempore destiterunt; et redeuntibus quidam prepositus Montis Sancti Virgilii aditum[g] patefecit, et castro remanente civitas incendio devastatur[6].

1292. *(Apr. 4).* Anno Domini MCCLXXXXIIII.[h] Nycolaus[i] papa moritur, et succedit Celestinus quintus eodem anno 1294. *Iul. 5.* electus die quinto Iulii, qui fuit ordinis beati Benedicti[7] *(Dec. 13).* seditque menses quinque et resignavit per hunc modum: dum enim quiesceret, vox ad eum facta est per tubam, ut[k] fertur, quasi esset angelus Domini, per tres vices, ut quantocius propter mundiales occupaciones contemplacioni insisteret, curam deponeret. Quo facto Boni- *Dec. 24.* facius octavus succedit eodem anno in vigilia nativitatis Domini electus, qui hanc adinvencionem[l] dicitur pro- *Cont. Weich. 1294.* curasse[8]. Hoc[m] anno moritur Lůdewicus palatinus comes[n] Bawarie in Haydelberch in camera, ubi[o] natus fuit, et reliquit duos filios, Rudolfum et Lůdewicum. Růdolfus Meczam[9] Adolfi regis filiam[p], Lůdewicus ducis Polonie[10] duxit filiam. Hic Lůdewicus dum in eo castro Haydelberch nasceretur,

a) Norenberg *D.* b) Eodem a. rex Col. — devastatur *(l. 16) A 2.* c) Rapoltstain *A 2.* d) qui — obstiteruut *om. A 2.* e) Alb. dux Anstrie et Meinh. dux Carinthie Fr. *A 2.* f) undacoēm *E.* g) additum *B.* h) MCCLXXXX. *in* MCCLXXXXIIII. *a Ioh. corr. B, et ita D. E. A 2.* i) Nic. *E;* Nyc. — succedit *om. D;* Nyc. — narrandum *(p. 351, l. 7) om. A 2.* k) ut f. *Ioh. inter lineas add. B, exhibent D. E.* l) frauduleneiam *B. D, quo deleto Ioh.* adinv. *in marg. scripsit B, et ita E.* m) Hoc — narrandum *(p. 351, l. 7) a Ioh. in marg. adscr. B, om. D;* Hoc — filiam *exhibet E.* n) pal. dux *E.* o) ubi *in marg. B abscis. ex E supplevimus.* p) filiam duxit *E.*

1) *Rupertum, qui decessit a.* 1308; *nuptiae a.* 1295. *factae sunt.* 2) *Agneti, quae paulo post obiit; cf. Chron. Aulae-regiae I, c.* 47, *p.* 123. 3) *Cf. supra p.* 314, *n.* 4. 4) *Cf. ibidem n.* 2. 3. 5) *Cf. ibidem n.* 5—7. 6) *Cf. supra p.* 315, *n.* 1. 7) *Error manifestus.* 8) *Cf. supra p.* 317, *n.* 2. 9) *Mechthildem, cf. n.* 4. *Ioh. locum Eberhardi Altahensis corrupte servatum solus integrum tradidisse videtur.* 10) *Beatricem filiam Heinrici ducis de Glogovia.*

fuit ibi magister Arnůldus ordinis Predicatorum, qui videns ea nocte constellaciones patri nunciavit filium sibi [nasci[a]], qui per incrementa temporum fieret [sen]ior[a] mundi, qui, etsi per obliquacionem quandam, Romani imperii sceptrum tenet, quia Romanus princeps omnibus [mundi[a]] tocius principibus est omnimo[do][a] preferendus. De quo suo l[oco][a] plenius est narrandum.

Hoc anno[b] Albertus dux Austrie obsedit oppidum[c] *1296. (Iul.-Aug.).* quod Rastat dicitur in odium episcopi Saltzpurgensis, asserens ipsum ad fundum Admontensis monasterii pertinere racione[d] advocacie, hoc agens, quia princeps Styrie idem monasterium habet ex consuetudine defensare, cum tamen Salczpurgensis episcopus sit fundator. Instigator[e] huius rei fuit Heinricus abbas, terre capitaneus et lantscriba, estimans se collum a iugo episcopalis obediencie *excussisse. Dux[f] autem, cum in obsidione depredacionem **f. 71'.* suorum victualium per incolas in montanis callium habentes noticiam crebrius et alias molestias sustineret, obsidione soluta in Austriam est reversus[1]. Adolfus[g] rex *Cont. Weich. 1294.* hoc anno incepit se disponere in adiutorium Edwardi regis Anglie adversum regem Francie, repetens regnum Arelatense et alias terras imperii et spineam coronam Domini. Occasione cuius legationis comes Flandrie et comes Barri se similiter regi Francie opponebant; nam uterque comes filiam regis Anglie habuerat[2].

Anno Domini MCCLXXXXV. obiit[h] dux Meinhardus *Ottac. 68714-801. 1295. (Nov. 1).* et in monasterio sancti[i] Iohannis in Stams Cysterciensis ordinis, quod ipse sumptuose construxerat[3], sepelitur. Hoc monasterium digito sancti Iohannis Baptiste est celebre, quo Dominum demonstravit, ut dicitur, claris miraculis refulgens, advenientibus beneficia multa prestans. Quem beata Tecla ad partes Alpium in Seleuciam[4], quam prope monasterium asserunt esse sitam, ubi ipsa quiescit, ut asseritur, apportavit. Seleucia tamen altera in Asya[k] legitur clarior ista multum, in Ysauria provincia con-

a) *uncis inclusa in marg. abscisa supplevimus.* b) Anno Domini 1294. Alb. *A* 2. c) opidum Rarstat in od. *A* 2. d) racione — fundator *om.* *A* 2. e) Huius mali incentor fuit H. a. Admontensis terre *A* 2. f) Deficientibus autem victualibus dux obsidionem solvit et in Austriam revertitur *A* 2. g) Adolfus — habuerat *(l. 25) Ioh. in marg. adscr. B, om. A* 2. h) M. dux Carinthie obiit — sepelitur *A* 2. i) s. Ioh. in *om.* *A* 2. k) Asia *D.*

1) *Cf. supra p.* 315, *n.* 2—4. 2) *Eduardi I. filias Eleonoram Heinricus comes Barri, Margaretam Iohannes dux Brabantiae duxerunt. Guido comes Flandriae Philippam filiam Eduardo Eduardi I. regis filio desponsavit.* 3) *Cf. supra p.* 316, *n.* 1. 2. 4) *Silk. Cf. locum p.* 316, *n.* 1. *allatum, ubi eadem nominis forma legitur. Sed Thecla Seleuciae in Asia sepulta dicitur.*

1295. dita a Seleuco[1]. Filiis thesaurum magnum reliquit, res ducatus et comitatus prediis ac possessionibus pluribus augmentavit, in excommunicacione decessit propter quasdam ecclesias, quas leserat in bonis earum; abbas vero Stamsensis a curia absolucionem, filios et patriam letificans, apportavit. Epitafium suum sic in ipso monasterio legitur exaratum:

Heu Meinhart, actor pacis litisque subactor,
Cenobii factor huius pius et benefactor,
Qui similem nescit, dux et comes hic requiescit,
Bis quingentenos annos deciesque vicenos
Et nonagenos iungas, medios quoque denos
Post ortum Christi, tunc lux hec tollitur isti.
Quem[a] *fratres isti deplorant pectore tristi.*

1294. (*Sept.*). Anno Domini MCCLXXXXVI. Adolfus in Misnam et Thuringiam componit exercitum, <quas[b] terras Rudolfus rex imperio mira providencia quondam subdidit. Nunc vero exortis commocionibus ibidem>, ne imperium perderet iura sua, rex incolarum insolencias retundere cogitavit. (*Cont. Weich.* 1294.) Senior enim lantgravius[2] episcopum[c] et canonicos Misenenses a suis habitaculis eiecit et horreum pro suis equis fecisse dicitur de ecclesia kathedrali et veros heredes bonis[d] patrimonialibus voluit spoliare, (*f. 72.) *quos rex in sua iusticia censuit solidare et regno fidelitates debitas conservare. (*ib.*) Duobus[e] annis fuit in hoc facto occupatus et eiecit nepotes Friderici imperatoris secundi, qui easdem terras occupaverant, castrum Freiburch dissipavit et plures decollavit, aliquos captivavit. Marchio vero senior gracie regis se subdidit et captivos exemit.

Quo facto rediit et insolencius agere cepit[3]. Res ecclesiarum contra fas et iusticiam infestavit, civitatem novam exstruxit[4], ad eamque episcopi Maguntini et aliorum nobilium homines invitans libertati donavit et veros dominos suis obsequiis spoliavit, et sic pene contra se omnes nobiles[f] concitavit; bene meritos nobiles humiliavit, viles et degeneres exaltavit et eos qui eum

a) Quem — tristi *Ioh. in marg. add. B, exhibent D. E.* b) quas — ibidem *a Ioh. deleta B, exhibent D. E.* c) episcopum — kathedr. et *a Ioh. in marg. add. B, om. D. E.* d) suis bonis *B. D,* suis *delevit Ioh. B, om. E.* e) Duobus — exemit *(l. 29) a Ioh. in marg. add. B, om. D. E.* f) nobiles — meritos *om. E.*

1) *Ex Isidori Etym. XV, c.* 1, 38. 2) *Albertus; filii: Fridericus et Dietricus, qui et Dizmannus vocabatur. Adolfi consilia Ioh. ignoravit; cf. supra p.* 316, *n.* 4. 3) *Cf. supra p.* 317. 4) *Cf. ibidem n.* 3.

avertere voluerant contempsit et salutis ac honoris monita pro nichilo reputavit, nesciens regnum suum in numero, appensione et divisione constitutum, conplendum, finiendum et alteri divinitus iam provisum[1]; nam cometa per idem tempus apparens futuros eventus, ut ea que circa eum gesta sunt postea[a], videtur manifestis indiciis, longo investiens aera tempore, presagasse[b].

Anno Domini MCCLXXXXVII⁰ commendabilis[c] *Cont. Weich.* 1296.
vir per omnia Heinricus episcopus Ratisponensis moritur, qui 1296.
nobilis equitis de Rotenekk filius nobiliter vixit et nobilia opera fecit; nam musicam in choro primus cantari instituit sumptis monachis de monasterio Halsprunnensi[2] Cisterciensis ordinis, qui ordinatis libris pueros informabant. Ecclesiam multis ornatibus et cultu divino decoravit. Vinum Latinum certis temporibus canonicis dari instituit; anniversarium suum XIIII annis ante obitum suum singulis annis peregit et sepulchrum fabricavit et vestes funerales in latere lecti sui semper habuit pro continua memoria mortis sue. Beatum Iacobum specialiter dilexit, in cuius festo peractis sollempniis missarum per se ipsum cepit viribus destitui, et sic in crastino de medio est sublatus. Bonifacius papa ⟨sextum[d] Decretalium compositum publicavit, in quo de Friderici secundi deposi- 1299. *(Mart. 3).*
cione mencionem facit[3]⟩, Saccitarum[e] ordinem ad Carmelitas, Wilhelmitas ad Heremitas transtulit[4]. Et Saccite quidem sunt sublati. Wilhelmite convalescentes iterum surrexerunt, plurima tamen[f] loca eorum Augustinensibus provenerunt. Columpnenses ac eorum nepotes usque ad quintam generacionem, ne ad dignitates recipiantur ecclesiasticas, condempnavit et[g] hoc redegit in 1297. *(Maii 10).*
scriptis. Civitatem et castrum eorum expugnavit[5] et[h] aliis possessionibus spoliavit, nec placari potuit nec a proposito[i] avelli. *Recidendos infructuosos palmites*[6] affirmavit et in sua duricia permanebat. Qui ad Fridericum regem Sycilie, postea ad Philippum[k] regem Francie venientes[7] suum exilium et factam eis calumpniam de-

a) *deest vox, ut* demonstrarunt. b) etc. *add. E.* c) commendabilis — sublatus *(l. 21) a Ioh. in marg. add. B, om. D. E.* d) sextum — facit *a Ioh. deleta B, exhibent D. E.* e) Sacc. — provenerunt *(l. 27) Ioh. in marg. add. B, exhibet D, om. E.* f) tum *D.* g) et — scriptis *a Ioh. inter lineas adscripta B, om. D. E.* h) eos *supplendum.* i) prop. suo *E.* k) Phyl. *E.*

1) *Cf. Dan.* 5, 26: numeravit Deus regnum tuum et complevit illud; *v.* 27: appensus es in statera; *v.* 28: divisum est regnum tuum et datum est Medis et Persis. 2) *Cf. Ann. Halesbrunn. mai., SS. XXIV, p.* 45, *l.* 34 *sq.* 3) *Lib. II,* 14, 2. *Cf. supra p.* 331. 4) *Immo iam Innocentius IV. hoc frustra petierat; Saccitae vero ad ordinem s. Augustini spectant.* 5) *Cf. supra p.* 331. 6) Ad succidendos infructuosos palmites *incipit decretalis ibid. n.* 8. *adnotata.* 7) *Cf. ibid. n.* 7.

plorabant; nec poterat mollificari papa precibus nec fletibus[a] afflictorum, durum se nimis exhibens, contra versus Ovidianos[1], qui dicit:

Quid magis est durum saxo, quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.

De[b] invitacione Alberti secundario, de interfectione Adolfi et declaracione Alberti in regem[b*]. Capitulum III[m].

*f. 72'.
1297. (Iun. 2). *Anno[c] Domini MCCLXXXXVIII[0] Wenczeslaus rex ad coronandum se et[d] reginam[2], ducis Alberti sororem, invitavit episcopum Maguntinum[e]. Affuit Albertus cum comitiva exculta et[d] huius festi gaudia decentissime illustravit. Cuius gloriam ut vidit pontifex, ad regnum iterum invitat[3], Adolfum pro enormibus excessibus deponendum affirmat et sibi regnum tradendum certissime asseverat, dummodo regem Bohemie secum ducat.

Albertus[f] Heinricum ducem Karinthie cum adiectione amplioris summe ad Carniolam prius obligatam stipendiat[4] et electam conflans miliciam, procinctum
1298. inchoans, venit Bawariam. Cui dux Otto transitum denegavit, donec Adolfus, ut admitteret, demandavit[5].
(Mart.). Adolfus Ulmam properans plures, quos Albertus sibi attraxerat, rapinis et incendiis scrutabatur. Dux Otto Bawarie in regis succursum festinans pacto quingentarum marcarum terram Alberti comitis de Ayerloch[g]
(Apr. 17). adiit[6]; quo dissipato comes ducem invadit, et cum ancipiti congressu alacriter aliquamdiu se concuterent preliantes, comes occiditur, vir mirificus et famosus. Super quo Albertus et eius exercitus non modicum turbabatur, processit tamen et ad oppidum quod Kenczingen[h] di-
(Apr.). citur pervenit; quem Adolfus insequitur, et ibidem contra se super aquam que[i] Altzach dicitur castra locant; dumque[k] neutra pars ad alteram transvadare presumeret, et utrobique victualium penuria stringerentur, Mogun-

a) flectibus *B.* b) *inscriptio capituli minio scr. B.* b*) regem Romanorum (Cap. III. *om.*) *D.* c) A. D. — exequendum *(p. 357, l. 30) A 2.* d) et *add. Ioh. B, exhibent A 2. D.* e) Mog. *D. A 2*; ubi et *add. A 2.* f) igitur *add. A 2.* g) Haierloch *A 2*; Hayrloch *D.* h) Kaczing *deleto Ioh. scripsit* Kenczingen *B;* Kaczingen *A 2*; Leinczingl *D.* i) aquam Alzach castra *A 2.* k) cumque *A 2.*

1) *Ars am. I, v.* 475 *sq.* 2) *Gutam.* 3) *Cf. supra p.* 318, *n.* 3. 4) *Cf. ibid. n.* 6. 5) *Cf. supra p.* 319, *n.* 1. 6) *Cf. ibid. n.* 3.

tinus Alberto, cur torpeat et differat, demandavit[1]; qui *Ottac. 71303-59.* statim Renum transiens venit Argentinam. Adolfus estimans *1298. (Maii 10).* eum auffugium assumpsisse, in Brisacho[a] Reno transito, Rubach oppidum et alia, que ad Argentinensem pertinent *(Maii 29).* presulem, lacessivit, Albertus Maguntiam[2] veniens, et Adolfus nunc directe, nunc ex latere preitinerantem[b] ducem concite sequebatur. Presul Maguntinus primo[c] *(Iun. 23).* in quodam loco rurali in vicinia civitatis *Moguntine **f. 73.* Alberto presente[3] publice[d] Adolfum tamquam periurum et excommunicatum, violatorem fidei[4], et[e] quod infinitam pecuniam a rege Anglie acceperit nec ei, sicut promisit[f], in adiutorium contra regem Francie venerit, et indignum regno, immo non esse regem Romanorum pronunciat; et concurrente assensu[g] regis Bohemie, marchionis de Brandenburch atque ducis Saxonie[5] Albertum dignum et defensorem ecclesie perutilem attollit et concionacione formata regem Romanorum in omnium audiencia promulgavit; qui retrocedens circa Wormaciam castra locat[6]. Adolfus electa multitudine armatorum de Orientali Francia, de Reni partibus cum Ottone duce[h] et Růdolfo palatino ex adverso Alberti tentoria sua fixit[7]. Albertus, sciens Adolfum ancipitis[i] animi[k] et precipitem, eius copias exploravit, ut[l] eas posset minuere, cogitavit; Adolfus autem incensus animo Albertum paucis se comitantibus queritat; qui fugam arte simulans Adolfum a suis longe traxit; quod cernens Albertus ducem Karinthie Heinricum[m], qui[n] insignior pre cunctis ibi[o] claruit, et alios alloquitur et ad constanciam adhortatur. Ale vero ac acies parcium impetu quodam occursitant[p], ordinem per turmas et agmina servare[q] non valentes prelio se intricant, et bucinis[r] concrepantibus[8] in loco qui Collis-leporum[9] dicitur fit congressus. Turmale[s] *(Iul. 2).* vexillum Alberti comes de Liningen, Adolfi vero vir

a) Brisaco *A 2*; Frysaco *D 2*. b) preitinerante duce *D*. c) primo — Moguntine *om. A 2*. d) publ. *om. A 2*. e) qui inf. *A 2*. f) promiserat *A 2*. g) consensu *A 2*. h) Bawarie *add D*. i) ancipitem *D*. k) an. *om. D; esse add. A 2*. l) et ut *A 2*. m) Heinr. *om. A 2*; Heinr. d. Kar. *D*. n) qui — claruit *om. A 2*. o) ibi *post add. Ioh. B, habet D*. p) accurs. *D*. q) observare *A 2*. r) buccinis *A 2. D*. s) Turm. — inchoatur *(p. 356, l. 4) om. A 2*.

1) *Cf. supra p.* 319, *n.* 6. 2) *Cf. supra p.* 320, *n.* 1. 3) *Error patet.* 4) *Cf. Ottac. v.* 71468 *sqq.* 5) *Cf. supra p.* 320, *n.* 2. 6) *Cf. ibid. n.* 3. 7) *Cf. ibid. n.* 4. 8) *Cf. Ios.* 6, 9: buccinis omnia concrepabant. 9) *Cf. supra p.* 321, *n.* 2.

1298. bone, sed non libere nacionis de Rechperch[1] rapidissimo impetu cordis prestantissimi ac intrepidi pretulerunt. Ubi fortissimi suarum virium exercentes virtutem, enses, lanceas evibrantes, prelium inchoatur[a]. Adolfus magis inconsulte[b] quam ignave pugnans, galea[c] de capite
2 *Reg.* 17, 8. <eius[d]> distringitur, et sicut *ursa in saltu raptis catulis*
*f. 73'. *sevi*ens dimicavit et, cum Alberto *se cursu rapido vicinaret, Albertum inclamavit[e]. Qui, videns eum facie detectum galea deiecta, primo ictu gladii super palpebram oculi vulneravit, et diffundente se sanguine, vultu obnubilato de dextrario procidit super terram. Interim partes in modum conflati turbinis commixte fortissime pugnaverunt. Otto dux Bawarie[f], Růdolfus palatinus fortunam sui regis videntes invalidam terga[g] vertunt[2]. Nobiles de Helfenstain, de Stralenberch cum pluribus abscesserunt et sue glorie indelebilem[h] maculam[3] tradiderunt. Eberhardus comes de Kaczenellpogen captivus ad Albertum ducitur, et signifer Rudolfi ducis Gôtfridus de Brunek, vir magnificus, post hec[i] multis annis suos claros actus in hoc prelio cycatricibus suorum vulnerum ostenderunt. Adolfus autem, ut quidam dicunt, gladio Alberti, alii gladio Irsuti comitis, alii[k] iunioris comitis de Gemino-ponte[4], qui eciam mox aquam quandam transiens est submersus, alii cuiusdam <Heinrici[l]> militis <dicti[m] Ramsach>, alii Silvestris comitis, quod et Albertus in posterum testabatur, prostratus, mortuus est repertus; et nobiles de Hysenburch, de Bikkenpach[n], de Hohenvels simul prostrati in eius latere, exuviati armis bellicis, iacuerunt. Corpus regis ad monasterium sanctimonialium quod Vallis-rosarum dicitur, Cysterciensis ordinis, transfertur ibique pro necessitate temporis tumulatur, et[o] Alberto per omnia competa[p] victoria cum magnis laudibus acclamatur. Bohemundus Treverensis presul et[q] filius[5] Eberhardi comitis cum innumera multitudine in

a) inchoavit *D.* b) consulte *D* 2. c) *seq.* eius *a Ioh. delet. B, habet A* 2. d) eius *Ioh. delevit B, om. D.* e) inclinavit *D.* f) *signum appositionis post* Baw. *B, sed margo abscisa;* et *add. A* 2; vulneratus *add. D.* g) *seq. delet.* petunt *B, quod habet D, omisso* vertunt; terga verterunt *A* 2. h) indebilem *B, quod Ioh. in* indelibilem *corr., et ita A* 2; indeleb. *D.* i) post multos annos *D. A* 2. k) gladio *add. D.* l) Heinr. *a Ioh. delet. B, om. D. A* 2. m) d. R. *(A 2) a Ioh. deleta B, om. D.* n) Tynkenbach *D.* o) et *a Ioh. add. B, exhibet D;* Comperta victoria Alberto cum m. l. acclam. (per omn. *om.*) *A* 2. p) compita *D.* q) et *om. D.*

1) *Cf. Schmid, 'Der Kampf um das Reich' p.* 97, *n.* 3. 2) *Ad haec et sequentia cf. supra p.* 321, *n.* 3 — 322, *n.* 7. 3) *Cf. supra p.* 341, *n.* 4. 4) *Walrami, qui a.* 1309. *demum occubuit.* 5) *Cf. Schmid p.* 135, *n.* 1.

succursum Adolfo venire volentes, audientes quod gestum 1298. fuerat, revertuntur.

⟨Moguntinus[a] pontifex Eberhardo comiti latitanti et ex latebris educto, quod ab Alberto discesserat et nunc eius captivus existeret, exprobravit. Qui non propter perfidiam, sed propter fidei constanciam asseruit *se pugnasse, *bonum certamen certa*sse[1], fidem vero et *f. 74. *2. Tim.* 4, 7. legittimo domino conservasse nec conscienciam nec nominis sui decenciam denigrasse. Idem autem⟩ presul Moguntinus[b], Gerhardus[c] de Eppenstain dictus, diem huius victorie sollempnem per suam dyocesim, scilicet[d] festum beatorum[e] martirum Processi et Martiniani, con- *Iul.* 2. stituit, imitans[f] Machabeum, qui illum diem sollempnem in posterum sancivit, in quo de Nychanore triumphavit[2]. Regnavit autem Adolfus annos[g] sex, mensem unum. Cuius[h] condicionem status versibus Ovidii possumus demonstrare, qui dicit[3]:

Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,
Et subito casu que valuere ruunt.

Albertus eciam[i] comitem Eberhardum et alios nobiles solutos ad suam amiciciam et graciam admisit et prestitis beneficiis honoribus ampliavit, sicque[k] in Franchenfurt ad eum omnibus confluentibus ⟨et[l]⟩ accersita *(Iul. 27).* conthorale domina Elizabeth[4], Aquisgrani sollempniter coronatur, ⟨assistente[a] sibi comite Gerhardo Iuliacensi[5] *(Aug. 24).* et maximum ad hoc genus obsequii exhibente; absente enim vel non existente episcopo Coloniensi, cuius est officii regem consecrare, ungere, coronare, abbas Sancti Cornelii auctoritate speciali privilegiatus est ad hoc officium exequendum[6]⟩.

Cont. Weich. 1298. 1299. Anno Domini MCCLXXXXIX[0] papa[m] sextum Decretalium ad studia generalia d e s t i n a v i t, in quo multa ambigua declaravit, et Columpnensium cardinalium facit in eodem

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibet A 2, om. D.* b) Mog. *om. A 2.* c) Eberhardus *D;* dictus Gerh. de Epp. *A 2.* d) scil. *om. D.* e) sanctorum *D.* f) imitans — triumphavit *om. A 2.* g) annis *D.* h) Cuius — ruunt *om. A 2.* i) autem *A 2.* k) Albertus dux Austrie habita victoria de Adolfo rege venit in Fr., ubi omnibus ad eum confl. accersita *A 2.* l) et *Ioh. delevit B, exhibet D.* m) papa — cathedram *(p. 358, l. 5, cf. supra p. 353, l. 21 — 354, l. 2) a Ioh. in marg. add. B, om. D. A 2.*

1) *Cf.* 2. *Tim.* 4, 7: Bonum certamen certavi, . . . fidem servavi. 2) *Cf.* 2. *Mach.* 15, 36 *sq.* 3) *Ex Ponto IV,* 3, *v.* 35 *sq.* 4) *Immo Elisabeth die Nov.* 16. *Norimbergae coronata est; cf. supra p.* 323. 5) *Hic inter testes tabularum ab Alberto civitati Aquensi die Augusti* 25. *datarum legitur.* 6) *Cf. supra p.* 323, *n.* 3.

1299. mencionem, de quibus superius est predictum[1]; facit eciam in eod[em][a] Friderici secundi memoriam, hostis *Cont. Weich.* 1300. ecclesie[2]. Motus eciam querelis cleri ex una parte et Predicatorum et Minorum ex altera pro bono pacis fecit constitucionem que (*Febr.* 23). incipit: *Super cathedram.* Raymundus patriarcha moritur[b], et successit ei Petrus, vir providus et modestus. Hoc anno Ludewicus, Otto, Heinricus, duces Karinthie, in civitate Sancti Viti curiam celebrant et novam miliciam, ad quam de diversis partibus plurimi convenerunt. Ipsi militare[c] decus suscipientes ⟨ibidem[d]⟩ per abbatem Sancti Lamberti ⟨consecrati[d]⟩ gladio sunt accincti et cum eis maxima multitudo, expensas cum affluencia et fastu diviciarum et glorie ostentantes, terricolis terrorem incucientes[3] et nomen suum longe lateque ad regiones alias diffundebant. Albertus autem rex in omnibus locis actum regium circuiens exercebat, ad se venientibus *f. 74'. nobilibus et civibus favorabiliter in suis *agendis maxima maturitate animi et benificencia conplacebat[e]; audivitque a multis, quod in libro Regum scribitur: *Numquam* 4. *Reg.* 9, 31. *pax poterit esse Amri*[f. 4], *qui interfecit*[g] *dominum suum,* 3. *Reg.* 16, 10. scilicet Hela, quem interfecit, *et regnavit pro eo.* Albertus dissimulans se audire respuit garrulantes, iuxta illud *Prov.* 26, 4. Salomonis: *Ne respondeas stulto iuxta stulticiam suam;* et Prudencius[5] dicit:

Nobile vincendi genus est paciencia, vincit
Qui patitur; si vis vincere, disce pati.

De[h] curia regis in Nôrnberch, de[i] anno iubileo et principibus regi se opponentibus. Capitulum IIII[k].

1298. (*Nov.* 16). Anno[l] Domini MCCC. rex sollempnem curiam in Nôrnberch preconizat, cui[m] legatus quidam a papa directus interfuit, ut principum circa regem affectionem

a) *uncis inclusa abscisa supplevimus.* b) mor. *Ioh. post add. B.* c) milicie *D.* d) *uncis inclusa (B. A 2) Ioh. delevit in B, om. D.* e) conpl. *om. D.* f) *sic B. D* 1. 3. *A* 2; a viro *D* 2; Numquid p. potest e. Zambri *Vulg.* g) interficit *D.* h) *inscriptio capitis minio scripta B, om. A* 2. i) de *om. D.* k) tercium *D.* l) A. D. 1300 — reversi *(p. 360, l. 14) A* 2. m) cui — nunciaret *(p. 359, l. 1) a Ioh. in marg. add. B, om. D. A* 2.

1) *Supra p.* 353, *l.* 32—38. 2) *In libro Sexto II,* 14, 2. 3) *Cf.* 2. *Mach.* 12, 22: timor hostibus incussus est 4) *Cf. supra p.* 323, *n.* 5. 5) *Cf. ibidem n.* 6.

exploratam apostolico nunciaret[1]; ad quam rex Dacie[*, 2] 1298.
miserabiliter satis venit, ⟨suum[a] conquerens exulatum⟩ et a regno se deiectum per[b] fratrem suum deplorans, iudicium et iusticiam postulavit. ⟨Rex[a] Bohemie⟩, universi quoque regni principes et optimates ⟨cum[a] multitudine prelatorum ecclesiasticorum, episcoporum, abbatum, prepositorum, ducum, marchionum, comitum, nobilium et baronum⟩ illic[c] festive et decentissime convenerunt. Non invenitur a tempore[d], cuius non est memoria, quod[e] in una curia sicut hic omnes fuerint electores[3], scilicet[f] Treverensis, Moguntinus, Coloniensis, palatinus dux Bawarie, dux Saxonie, marchio Brandenburgensis. Rex Bohemie ⟨non[g] elector reputatur, sed dissensionem eligencium, si evenerit, arbitratur[4], et pars, cui innititur, valencior estimatur⟩. Feruntur ibi fuisse episcopi quinquaginta, duces, comites, libere condicionis trecenti, militum quinque milia congregati[5]. Rex[h] ibi
filios suos de suis principatibus investivit[6] et adversarios *(Nov. 21).*
⟨suos[a]⟩, quos occulte habere videbatur ⟨super[a] statu regni⟩, favorabiles sibi fecit ⟨eorumque[i] se serviciis et amicicia communivit. Plures de suis dominiis⟩ principes et nobiles, episcopos ⟨et[i] prelatos de suis imperialibus regiis manibus insignivit. In[k] absentes et venire contempnentes notamque contractam ex hoc negligencie vel contemptus nullatenus surdis auribus pertransivit, sed suo tempori reservavit. Affuit ibi⟩ Chunradus[l]

*) *Sequentia paulo mutata praebet A 2*: suum conquerens exulatum et a regno se deiectum veniens deploravit. Rex Boemie cum universis electoribus, regni principibus infinitaque multitudine *etc.*

a) *uncis inclusa (B. D. A 2) a Ioh. deleta B.* b) per fr. s. *a Ioh. in marg. add. B, om. D. A 2.* c) illic *a Ioh. add. B, exhibet D, om. A 2.* d) inv. quod simul unquam a temp. — memoria omnes in una curia affuerunt electores *A 2.* e) *seq.* omnes *delet. B.* f) scilicet — estimatur *(l. 15) om. A 2.* g) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, om. D.* h) In qua curia rex *B. A 2,* In qua c. *a Ioh. deleta, qui corr.:* Rex ibi *B;* in qua rex *D.* i) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibet D;* eorumque — communivit *om. A 2.* k) In — reservavit *(l. 26) om. A 2.* l) Chunr. *in inferiore marg. add. B.*

1) *Dubitamus de hac notitia, ad quam fortasse Niemeier l. c. p.* 51 *sq. conferendus est.* 2) *Cf. supra p.* 324, *n.* 6. *Reliqua fabulosa.* 3) *Gerhardus Moguntinus, Wicboldus Coloniensis, Bohemundus Trevirensis, Rudolfus palatinus, Rudolfus dux Saxoniae, Otto, Hermannus, Heinricus marchiones Brandenburgenses, Wenceslaus rex Bohemiae.* 4) *Cf. Schirrmacher, 'Entstehung d. Kurfürstenkollegiums' p.* 93—98. 5) *Cf. supra p.* 324, *n.* 7. 6) *Cf. supra p.* 325, *n.* 1.

*f. 75. 1298. episcopus Salczburgensis, ⟨*qui[a]⟩ abolitis omnibus ⟨preteritis[a] ac⟩ retroactis concussionibus regis et suorum filiorum[b] graciam ⟨pacatis[a] omnibus⟩ acquisivit[1] eorumque famulatibus fideliter inantea se vincivit. ⟨Hic[c] episcopis presentibus vinum regivolum et esoces[2] pisces Danubiales, raros in eorum partibus, cum reverencia propinavit diviciasque et gloriam suam tante presentacionis studio demonstravit⟩. Soluta curia rex ⟨optimo[a] fretus consilio⟩ ad curiam pro sua approbacione egregios viros, Iohannem Tullensem episcopum, libere condicionis ⟨virum[a] et litteratissimum, et spectabilem comitem de Oͤttingen, instructos de omnibus* destinavit[3]⟩. Qui ⟨omnia[a]⟩ commissa modestissime ⟨sinceris[a] proposicionibus[d]⟩ exequentes, inaniter sunt reversi.

Nota[e]: Hoc anno rex Tartarorum vidit sibi Christum cum suis vulneribus tercio apparentem et dicentem: 'Vide me pro humano genere sic plagatum, vindica sanguinem meum de Sarracenis'! Qui signum crucis fecit fieri in vexillo et inita pugna soldanum vicit, Christianis terram reddidit et castra olim perdita Templariis et Hospitalariis reddidit in Babilonia et Egipto[4]; ⟨quo[a] audito religiosi multi ad predicandam fidem catholicam
Cont. Weich. 1302. transierunt; papa eciam nunciis, quos direxit, promisit episcopos et clericos se missurum, transmittens regi crucem auream pro signo, quod fidem susceperit Christianam⟩.

⟨Hoc[a.]** tempore bellum Francorum cum Flandrensibus agebatur, quod in longum trahebatur. Nam[f]
ib. 1301. rex comitem Flandrie cum filiis suis cepit, civitatem Brugis et alias urbes optinuit; Flandrenses etenim regem[g]

*) *H. l. pro deletis Ioh. scripsit B:* cum quibusdam nobilibus.

**) *H. l. Ioh. in marg. scripsit, postea delevit B:* Nota supra in alio folio[5].

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibent D. A 2.* b) filiorum *om. A 2.* c) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibet D, om. A 2.* d) propos. exeq. *B. A 2; Ioh. super* exeq., *quod tamen non delevit,* proferentes *scr. B;* promocionibus proferentes *D.* e) Nota — Christianam *(l. 25) a Ioh. in marg. inferiore f. 74'. scripta, rursus deleta B, om. D. A 2;* Hoc — Egipto *(l. 21) a Ioh. iterum in marg. superiore f. 75. scripta B.* f) Nam — etenim *a Ioh. in marg. add., post deleta B, om. D. A 2.* g) enim *add. B. D. A 2, a Ioh. delet. B, priusquam praecedentia delevit.*

1) *Iam a.* 1297. *Sept.* 24. 2) *I. e. salmones; vox Francogallica videtur; cf. et Isidori Etymolog. XX, c.* 2, 30. 3) *Cf. supra p.* 330, *n.* 2 — 5. 4) *Eadem Ann. Frisac., SS. XXIV, p.* 67, *narrant.* 5) *Rec. A, p.* 325, *l.* 3.

sibi quendam textrini operis Petrum[1] constituerant civi- 1301.
tates[a] suo comite destitute et confluentibus ad eos de
diversis partibus nobilibus viriliter resistebant. Ubi adeo
deleta est milicia regis Francie, ut nobiles vidue plures 1302. *(Iul. 11).*
maritis occisis ducerent clericos, qui instaurati in nu-
merum occisorum, spiritualibus armis abiectis, agente
rege deinde seculariter militarent⟩. ⟨Foveas[b] namque fece- *Cont. Weich.* 1301.
rant, quas tegebant, et dicitur, quod plus quam viginti milia
Francicolarum cadentes in foveas perierunt; inter quos
plures illustres de genere principum et XL comites preter alios
innumerabiles sunt prostrati⟩.

Hoc tempore rex Albertus et rex Francie in civitate *Ottac.* 74565-75193.
Tullensi colloquium habuerunt, ⟨et[c] tractatibus pluribus[d] 1299.
habitis de causa Flandrensium et[e] diversis, inter alia de *(Dec. 8).*
nupciis liberorum suorum pactum roboratur. Cui collo-
quio⟩ Treverensis Bohemundus, Moguntinus Gerhardus, Colo- *cf. Ottac.* 75114-17.
niensis Wikeboldus archiepiscopi cum preclaris Alemannie
viris, magnatibus et nobilibus innumeris affuerunt. ⟨Obtulit[f]
etiam Albertus[g] regi Francorum ducentorum canum
eximiorum munus ad venatum cum instructoribus; ille
dextrarios et alia dona obtulit preciosa. Post hec misit
rex ad regem Francie pro filia sua Blanka Růdolfo
primogenito[h] suo in uxorem*⟩. Que in Austriam gloriose 1300.
transducta[i] *brevi tempore supervixit et sine prole de- *f. 75'.
cedens in Wiᵉnna apud Minores fratres cernitur tumulata[2]. 1305. *(Mart. 19).*
Moguntinus presul cum rege labores habitos et expensas, 1300.
quingentarum marcarum argenti summam[k], peciit re-
staurari; rege non habente quod tam prompte redderet,
⟨sed[l] promissa solvendi faciens⟩, pontifex indignatur,
cornu gerens venaticum et capsellam, quam in latere
deferebat, percuciens multos in ea reges asseruit conti-
neri, et Treverensem et Coloniensem episcopos et Ru-

*) *Pro deletis Ioh. in marg. scripsit B:* [Ru]dolfi filii Alberti *Cont. Weich.* 1298.
et filia[m] regis Francie Blanka tractactum ibi fuit de
coniugio, que fuit nata ex filia ducis Brabancie.

a) *oratio nunc claudicat praecedentibus deletis, cum* Regem enim sibi *etc. Ioh. post* trahebatur *(p. 360, l. 27) primum scripsisset, et cum in marg. adderet* Nam — etenim, *quae post delevit,* civitates *delere et* destituti *scribere debuisset.* b) Foveas — prostrati *a Ioh. in marg. scripta, rursus deleta B, om. D. A 2.* c) *uncis inclusa (B. D. A 2) a Ioh. deleta B, pro quibus* cui *scripsit.* d) pl. aliis *A 2.* e) Fl. tractans et inter alia *A 2.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, qui pro* Obtulit *scripsit* presentavit, *sed delevit; integram sententiam exhibent D. A 2.* g) rex Alb. *D.* h) suo primog. *A 2.* i) *in marg. inferiore paginae 75'. scripta manu Ioh.:* dn̄sq;, *manu librarii:* condicōis. k) sibi *add. A 2.* l) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibent D. A 2.* m) *sic c.*

1) *De Petro Coninc textore et pugna apud Curtracum commissa v. Pirenne, 'Gesch. Belgiens' I, p.* 453 *sqq.* 2) *Cf. supra p.* 325, *n.* 4—6.

1300. dolfum palatinum circumagitat, ut secum conspiracionem facerent contra regem[1]. ⟨O[a] quam digne versibus Persii[2] videtur hic pontifex feriendus:

Pelliculam veterem retinens, sed[b] fronte politus,
Astutam vapido[c] retinens sub pectore vulpem⟩.

1298. (Iul.-Sept.). Hoc[d] anno apud Nůrnberch ⟨ortum[a] habuit, quod⟩ quidam nobilis dictus Rex Rintfleisch[3], zelo fidei succensus, publice clamavit accinctus gladio super femur[4]:
Ex. 32, 26. *Qui[e] Domini est, iungatur michi!* Et componens exercitum infinite multitudinis circumquaque per civitates ⟨singulas[a]⟩ Iudeos diverso genere morcium trucidavit, ita ut a tempore Titi et Vespasiani[5] tantam cladem nullo tempore sint experti; et digne, quia corpus Domini inpie et indecenter, quod abhominabile est dicere, tractaverunt, sicut in miraculis consequentibus est compertum.

1301. Anno Domini MCCCI[0] Bonifacius papa instituit annum iubileum[6], qui annus iuxta veteris ritus[f] decreta[7] in septima ebdomada annorum pro libertate et quiete, pro reversione exulum, recuperacione hereditatis et remissione fuerat sollempnibus gaudiis institutus. Et properabant ad Urbem pro suorum peccaminum relaxacione et gracie consecucione de omnibus mundi partibus populus[g] infinitus[8]. ⟨Papa[h] a transitu Friderici secundi[i] imperatoris forsitan hunc annum computatis annis ecclesiam temporaliter quievisse[k], et[l] ut se ad libertatem
*f. 76. atque *quietem patrie disponeret, per deposicionem servilium operum annotavit⟩.

Rex ⟨Albertus[m]⟩, principibus contra se armatis cogitans obviare, comitibus Ribaurie, scilicet Gelrie, Iuliaci, de[n] Monte, ut Coloniensem presulem concuciant et[o] impediant, studuit prevenire[9]; qui ad hoc omnem

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibent D. A* 2. b) et *Persius.* c) vado *D.* d) Hoc — annotavit *(l.* 28*) om. A* 2. e) Si quis *Vulg.* f) iuris *D.* g) prope infiniti *D.* h) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, habet D.* i) secundi *Ioh. post add. B, om. D.* k) *verbum quoddam, ut* ratus, *desideratur. O. H.-E.* l) et *om. D.* m) Rex — possidebat *(p.* 363, *l.* 6*) A* 2; Alb. *Ioh. delevit, rursus add. et iterum delevit B, exhibent D. A* 2. n) et de *A* 2. o) et — adhibebant *om. A* 2.

1) *Cf. supra p.* 325 *sq.* 2) *Sat. V, v.* 116 *sq.* 3) *Cf. Gotfridum de Ensmingen, SS. XVII, p.* 139; *Cont. Altah., ib. p.* 419; *quaeque V. Cl. Holder-Egger, Mon. Erphesfurt. p.* 319, *adnotavit.* 4) *Cf. Exod.* 32, 27: Ponat vir gladium super femur. 5) *Cf. Iosephi De bello Iud. l. VII. et Ottonis Frising. Chron. III, c.* 18. 6) *Cf. supra p.* 327, *n.* 6. 7) *Cf. Lev.* 25, 4—10. 8) *Cf. supra p.* 327, *n.* 2. 9) *Cf. supra p.* 326, *n.* 6—12.

operam adhibebant. Mandat eciam officialibus suis per 1301.
Sweviam, ut sororis sue filium Růdolfum invadere non
obmittant; qui ⟨Laugingen*, Schongaw, Werdeam, castrum
Swewischwerd[a], Swebelberch⟩ bellice[b] sunt aggressi, que[c]
ad imperium pertinebant, sed[d] Ludewicus pater Rudolfi
ea indebite per longa tempora possidebat.

Hoc[d*] anno Petrus patriarcha moritur, et anno Do- *(Febr. 19).*
mini MCCCII⁰ Ottobonus eligitur. Hic Heinrico[e] duci 1302. *(Apr. 29).*
Karinthie munitiones quasdam** in Karinthia obligavit 1305.
ad terminum statutum[1] et contra virum nobilem de
Hohenburch in[f] Ystria[2] cum multis aliis stipendiavit
castrumque eius fortissimis turribus munitum vallavit; 1306.
et cum non esset spes castrum obtinendi, oracioni se
dedit, devotissime Domino supplicans et[g] virgini gloriose,
ut[h] ecclesie contereret inimicum[i]. Et ecce mane facto
ducis Karinthie vexillum sine omni resistencia erectum
in medio castri omnes adeo deterruit, ut castro tradito
vix exitum salvis corporibus qui[k] intus fuerant obtinerent,
castro ⟨vero[l] ad nichilum deducto et⟩ penitus dissipato,
lapide super lapidem non relicto, ⟨sicut[m] hodie cernitur,
beata[n] virgo suam ecclesiam respexit, et patriarcha cum
gloriosa victoria ad propria remeavit⟩.

Eodem[o] anno rex[p] Wizzenburch civitatem in Alsacia 1301. *(Aug.).*
obsedit[3] et habito intento suo Alzeiam occupavit; qua[q]
per pacta tradita, Adolfshaim[r] civitatem aggreditur ex-
pugnare. Quod dum celeriter perficere non valeret,
vineas et segetes per circuitum dissipavit[s] Renumque[t]
transiens iuxta Spiram[u] comportatis victualibus civitatem *(Maio).*

*) *Pro uncis inclusis (B. A 2) deletis Ioh. scripsit B, et ita D:* quedam eius castra.

**) *Ioh. add. B, sed delevit, om. D. A 2:* Windeschgraecz cum attinenciis.

a) Swewischw. *om. A 2.* b) bellicose *D.* c) quia *A 2.* d) licet *A 2.* d*) Hoc — remeavit *(l. 22) om. A 2.* e) Heinrico duci *Ioh. pro* Heinrici ducis *corr. B;* Heinrici ducis *D. A 2.* f) in Ystria *Ioh. add. B, om. D.* g) et v. gl. *Ioh. add. B, exhibet D.* h) *seq.* adversarium *B, a Ioh. delet.* i) inimicum *Ioh. add. B, et ita D.* k) qui i. f. *a Ioh. add. B, om. D.* l) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, om. D.* m) *uncis inclusa a Ioh. deleta B.* n) beata — resp. et *om. D.* o) A. D. 1302. rex Alb. Wyzzenburg — acquisivit *(p. 364, l. 12) A 2.* p) Albertus *(D) Ioh. add., sed delevit B.* q) et *A 2.* r) Adolflaim *A 2.* s) dissipavit *a Ioh. ex* dissipans *corr. B, et ita A 2;* dissipat *D.* t) que *a Ioh. add. B;* Renum *D;* et Renum transiit *A 2.* u) *seq.* et *B. D. A 2, a Ioh. delet. B.*

1) *Pactionem a.* 1305. *Sept.* 25. *factam esse Ann. Foroiul., SS. XIX, p.* 211 *sq., referunt.* 2) *De obsidione castri Budrii et domino de Villalta Ioh. cogitare videtur; cf. et Muratori, SS. XVI, col.* 15. 3) *De sequentibus vide supra p.* 327, *n.* 3 — 328, *n.* 1.

1301. *(Aug.-Sept.)*. presulis Moguntini que Pinga dicitur fortissima circumgiracione vallavit. Et ⟨circumquaque[a]⟩ vastatis omnibus[b] ⟨et[c] precipue monasterio sanctimonialium quod Mons *f. 76'. Sancti Rudperti dicitur, quod super Naham *fluvium positum est in vicinia civitatis⟩, cives coartati regis gracie se dederunt. Presul iram regis contra se bulli- 1302. entem[d] senciens tria castra obtulit, ⟨ut[c,*] deinde[e] regem *(Mart. 21)*. non offenderet; que nobili viro de Brunek sunt commissa tali interposicione[f], ut numquam redderentur, si manum levaret de reliquo contra regem⟩. Audiens hoc pala- 1301. tinus propere[g] venit et gracie se subiciens regis indul- *(Iul. 20)*. genciam acquisivit[1].

1300. *(Aug.)*. Eodem[h] anno in Ollandiam rex instaurat[i] militem, que terra imperio vacare cepit; sed propter terre illius palustria loca, in quibus periculum incidere metuebat, petentibus civibus Coloniensibus, qui cum suo presule 1302. *(Oct.)*. disceptabant, permansit cum exercitu, inter[k] Coloniam et Bunnam tentoria fixit; ⟨qui[l] locus usque hodie placzus[m] regis Alberti ab incolis est vocatus. Et ibi persistens**⟩ terram episcopi per omnes districtus provincie demolitur. *(Nov. 3)*. Deinde Coloniam ingreditur, magnis muneribus et laudibus est susceptus. ⟨Et[c] ecce quidam vinolentus pro condicto[n] metrete vini regem nobilem et monoculum bene venisse ad terras illas exclamavit. Rex subridens ait: 'Bibe, bibe! et non te deterreat deformitas visus nostri', Theodosium[2] imitans, qui ad talia respondebat dicens: *'Si quis nostra facta[o] maledicto[p] crediderit lacessenda, eum pene nolumus subiacere[q], quoniam, si ex levitate*

*) *Pro deletis Ioh. add. B:* se constringens, quod manum contra regem de reliquo non levaret.

**) *Pro deletis Ioh. scripsit B:* et occasione habita.

a) *uncis inclusa B. A 2, a Ioh. deleta B, om. D.* b) *post* omnibus *Ioh.* per circuitum *add. B (et ita D), sed delevit B.* c) *uncis inclusa B. D. A 2, a Ioh. deleta B.* d) senc. bull. *A 2.* e) deinceps *A 2.* f) condicione *A 2.* g) *pro* propere — regis *A 2:* se ipsum regi subiciens et. h) Eodem — laudaverunt *(p. 365, l. 15) A 2.* i) restaurat *D.* k) et inter *A 2.* l) et usque hodie . . ab incolis dicitur idem locus *B. A 2, Ioh. corr.:* qui locus usque h. . . . . ab inc. est vocatus *B, et ita D; uncis inclusa a Ioh. deleta B.* m) palczus *D;* palacium *A 2.* n) condite *D.* o) facta *Ioh. add. B, exhibet D;* Si quos nomina nostra maledicto *A 2;* Si quis — maled. nomina nostra *Ioh. Sar.* p) maledictis *D.* q) subiugari *Ioh. Sar.*

1) *Cf. tabulas pacis, supra p.* 328, *n.* 2; *de Gotfrido de Bruneck vide et p.* 321, *n.* 6. 2) *Haec ex Iohannis Saresber. Policratici l. III, c.* 14, *qui addit Iustinianum hoc edictum Theodosii et filiorum (Cod. Theodos. IX,* 4, 1*) confirmasse (Cod. Iust. IX,* 7, 1*).*

processit, contempnendum est, si ex[a] *insania, miseracione dignum*[b] est, *si ex iniuria, remittendum* est⟩*.

Audivit eo tempore rex, quod[c] Růdolfus palatinus 1302. matrem[1] captivasset eiusque vicedominum[2], qui rexit (*Iun.* 23). provinciam, decollasset, · et ascendit ⟨rex[d]⟩ in civitatem (*Iul.* 12). Nördlingam Recie, sororem[e] suam a vinculis absolutam cum filio concordavit. Moritur hoc tempore Bohemundus 1299. presul Treverensis, et substituitur Dïterus[f] frater regis 1300. (*Ian.* 18). Adolfi; agentibus autem amicis conveniunt rex et presul, 1302. et fit plena reconciliacio inter eos *reliquosque[g] Adolfo (*Nov.*). *f. 77. per carnem et sanguinem attinentes. Rex autem et presul per osculum amicicie federa[h] ⟨exhibentes[i], eiulante presule in excelsum[k]⟩, ab utroque, ⟨scilicet[i] rege et presule⟩, ubertim lacrime distillarunt, omnesque presentes flentes super hoc omnipotentem Dominum[l] laudaverunt. ⟨*Nichil*[i] *enim,* ut ait Augustinus[3], *in terrenis rebus atque mortalibus pace gracius solet*[m] *amari, nichil desiderabilius concupisci, nichil potest*[n] *melius inveniri;* quia *nomen pacis dulce est, et res ipsa,* ut in Paradoxis dicit Tullius[4], *salutaris*⟩.

*) *Hoc loco add. A* 2: Simile legitur de Rudolfo patre huius Alberti, qui anno Domini MCCLXXXVI, postquam filios suos, comites Albertum et Rudolfum, fecit duces, veniens pro regni negociis in Eslingam, que est civitas imperii super flumen Nekarum constituta, ubi ad eum multitudo maxima confluebat, exclamavit quidam regis nasum, qui fuerat aquilinus, sibi facere obstaculum transeundi. Quod audiens rex in partem alteram nasum flexit: 'Transi', inquit, 'obicem tibi non faciet nasus noster'. Et iocundum ridiculum audientibus faciens alterum se Tyberium exhibebat, qui huiusmodi convicia pacientissime pertransivit dicens: 'Oportet in civitate libera mentes hominum liberas et linguas esse'[5].

a) ab *Ioh. Sar.* b) dignissimum *Ioh. Sar.* c) quod *Ioh. add. B.* d) rex *(B. D) Ioh. delevit B, om. A* 2. e) et sor. *A* 2; sororemque *D* 2. f) Dietricus *a Ioh. corr.* Dïterus *B;* Dieterus *A* 2; Dyetricus *D.* g) et reliquos *B. A* 2, et *deleto Ioh.* reliquosque *scripsit B;* reliquos *D.* h) oscula federa am. *A* 2; feoda *D* 2. i) *uncis inclusa B. D. A* 2, *a Ioh. deleta B.* k) *pro deletis Ioh.* firmantes *scripsit B.* l) deum *B. D. A* 2, *a Ioh. corr.* Dominuu *B.* m) ut — soleat andiri *Aug.* n) possit *Aug.*

1) *Mechtildem regis sororem; cf. supra p.* 271, *n.* 1. 2) *Conradum de Öttingen.* 3) *De civitate Dei XIX, c.* 11. 4) *Phil. II, c.* 44. 5) *Eadem vide supra p.* 247. 290. *narrata.*

De[a] legacione regis ad papam, de regno Ungarie et articulis contra papam Bonifacium. Capitulum V.

1301. Anno[b] Domini supradicto, scilicet MCCCII°, rex
misit secundarie[c] virum religiosum* abbatem de Salem[1],
Cysterciensis ordinis, et nobilem virum de Schellenberch[2]
cum cancellario suo[3] ad summum pontificem, graciam
approbacionis et confirmacionis sibi postulans beneficium
exhiberi. Quibus admissis ⟨ad[d] papam⟩ et perauditis[e]
3. *Reg.* 21, 19. papa ait: *Occidisti et insuper possedisti,* replicans[f],
quod Adolfum Albertus occiderit et regnum apprehenderit, ⟨memorans[g] consortem eius reginam, sororem Chunradini, de radice Friderici secundi, hostis ecclesie, processisse, ignorans, quod unam matrem habuerint, duos patres. Chunradinus[h] Chunrado rege, filio Friderici imperatoris, progenitus est, regina ex Meynhardo duce Karinthie procreata, quem in maritum post prioris mariti transitum Chunradini genitrix est sortita⟩. Sicque dura pontifice respondente, infecto negocio[i] sicut priores nuncii ⟨cum[k] tristicia⟩ sunt reversi[4].

1295. Hoc in tempore rex filiam suam Annam[l] Hermanno
marchioni Brandenburgensi, qui dictus est Cum-pilo,
1297. (*Iun.* 18). sociavit. Quo defuncto sine[m] liberis duci Vratizlavie[5]
in Poloniam copulatur. Accidit interea, quod soror[6] regis, regina Bohemie, moreretur, unum filium ⟨Wenczeslaum[k] et⟩ tres[n. 7] filias relinquens. ⟨Papa[k] vero infestum habuit regem Francie propter Columpnenses, quia ab eo refugium quesiverunt[8], crevitque livor inter eos, qui
*f. 77'. mitigari non *poterat nec restringi[o]⟩.

*) *A 2 addit:* Ulricum.

a) *inscriptio capituli minio scripta B.* b) Eodem a. rex Albertus misit virum — restringi *(l. 29) A 2.* c) sec. *Ioh. add. B, om. D. A 2.* d) *uncis inclusa Ioh. delevit B, om. D.* e) auditis *A 2.* f) recolens *D.* g) *uncis inclusa B. D. A 2, Ioh. delevit B;* eciam *add. A 2.* h) nam Conr. *A 2.* i) *seq.* sine fructu *B. A 2, a Ioh. deleta B, om. D.* k) *uncis inclusa B. D. A 2, Ioh. delevit B.* l) unam filiam suam *(B. A 2) Ioh. corr.* f. s. A. *B, et ita D.* m) sine lib. *a Ioh. add. B, et ita D, om. A 2.* n) tres *deletum Ioh. rursus add. B.* o) *h. l. desinit A 2.*

1) *Ulricum.* 2) *Markwardum.* 3) *Iohanne praeposito Turicensi.* 4) *Ad praecedentia cf. p.* 330, *n.* 1—10. 5) *A.* 1310, *Heinrico VI; cf. et supra p.* 330 *sq.* 6) *Guta.* 7) *Cf. supra p.* 331, *n.* 3. 8) *Cf. sententiam, quam a.* 1303. *Sept.* 8. *ferre voluit, supra p.* 331, *n.* 7.

⟨Hoc[a] anno misit papa regi Francie litteras et nuncios, mo- *Cont. Weich.* 1302. nens eum desistere ab offensione cleri, et quod monetam, quam in regni preiudicium fecerat, immutaret; quod rex graviter ferens, precipiens sub districta comminacione, ut de regno celerius discederent, et nullus litteras pape reciperet, ponens super hoc custodes in omnibus finibus regni sui, ne nuncii pape regnum intrarent, et ne prelati curiam frequentarent⟩. Moritur[b] eciam hoc tempore Andreas sine herede rex 1301. *(Ian. 14).* Ungarie, gener[1] regis Alberti[c]. Papa vero Karolum filium sororis Alberti[2], ⟨Karoli[d] principis filium⟩, que in Apuliam tradita fuerat, per cardinalem qui Gentilis[3] dictus est ad regnum Ungarie suscipiendum destinavit. ⟨Dux[d] eciam Otto Bawarie, qui fuerat filius filie Bele regis, vocatus capitur[4] et angustatus de illis partibus 1307. vix evasit. Filius quoque regis Bohemie[5] invitatus fuit, 1301. et ipse ex matre[e] patris de sanguine Bele fuit, bonamque partem[f] circa metas habuit; sed[g] dum papa omnes Karolo adversantes excommunicacionis gladio feriret, 1303. rex Bohemie suum filium revocavit[6] ⟨reservata[h] corona et aliis insigniis regni illius. Karolus[i] vero⟩ in monasterio Bele-fontis, Cysterciensis ordinis, degebat, sustinens aspera plurima et adversa, quousque adversariorum decrescente potencia regnum potencialiter est adeptus. Accepta prima uxore filia ducis Polonie[7], secunda filia imperatoris Heinrici, sorore Iohannis regis Bohemie[8], tercia filia Lottonis regis Krakovie[9], ex qua heredes genuit, affluencia prosperitatis, gloriam et divicias est adeptus.

Hoc[k] anno rex Tartarorum misit pape nuncios pro militibus, *Cont. Weich.* 1302. qui Terram Sanctam reciperent, quam de manibus eripuit paganorum, sicut superius[10] est expressum, insinuans se Christianum, et ut episcopos et presbiteros destinaret; papa promisit se velle suum desiderium in omnibus adimplere, mittens ei crucem auream in signum suscepte fidei et in remissionem omnium peccatorum, iniunxit sibi, ut Terram Sanctam redderet

a) Hoc — frequentarent *(l. 7) a Ioh. in marg. add., post deleta B, om. D.* b) Hoc eciam temp. mor. Andreas *D.* c) Alb. *Ioh. add. B, et ita D.* d) *uncis inclusa B. D, Ioh. delevit B.* e) iure *D.* f) partem *om. D.* g) *seq. delet.* omnes *B.* h) reservata — illius *a Ioh. in marg. add., post deleta B, om. D.* i) Kar. vero *(B. D) a Ioh. deleta B; pro deletis Ioh. scripsit* qui *B.* k) Hoc — predicantes *(p. 368, l. 2) a Ioh. in marg. add. B, om. D.*

1) *Habuit Agnetem filiam Alberti.* 2) *Cf. supra p.* 348, *n.* 2. 3) *Cf. supra p.* 332, *n.* 8. 4) *Cf. ibid. n.* 9. 5) *Wenceslaus III. Cf. ibid. n.* 10. 6) *Cf. p.* 333, *n.* 1 *sq.* 7) *Maria Casimiri ducis Poloniae filia.* 8) *Beatrice.* 9) *Elisabeth Ladislai Lokietek regis Poloniae filia.* 10) *Supra p.* 360, *l.* 15 — 21.

cultui Christiano. Multi ex hoc [et[a]] plures religiosi et fideles mare transierunt fidem catholicam predicantes.

Papa autem contrarios[b] sibi habens regem Francorum ⟨propter[c] Columpnensium afflictionem, et quod 1300. Minores ac[d] alios mendicantes turbavit[1], gracias eis factas per predecessores suos cassando de testamentis, quorum quartam partem, prius eis[e] indultam, ecclesiis dandam parrochialibus ordinavit; insuper et regem Bohemorum propter suam et filii excommunicacionem[2], regem quoque Romanorum propter gracie denegacionem, corde tamen retractans, quod sibi et ecclesie utile posset esse⟩, mandat Alberto, ut ad eum sollempnes nuncios dirigere non obmittat. Qui comitem Eberhardum de Kaczenellpogen transmisit[3]; a quo papa peciit, ut rex quempiam suorum suo sanguini ⟨commisceret[f] et matrimonialiter⟩ copularet, si vellet omnia, que postulaverat, ⟨ad[c] placitum⟩ adipisci. Rex ⟨vero[c]⟩ letus effectus assensum tribuit, sta- *Cont. Weich.* 1302. timque papa apud[g] Lateranum presidens concilio electionem *f. 78. approbavit, de potestatis plenitudine super *casu homicidii et crimine lese maiestatis, de morte scilicet Adolfi, misericorditer dispensavit, ⟨in[c] reliquum glorians de eius amici- 1303. *(Apr. 30).* cia: 'Suscitavi', inquiens, 'michi leonem ab occidente[h. 4], qui fremitu vocisque sue rugitu causam ecclesie vindicabit'⟩. Vocavitque eum ad coronam imperii, eiusque[i] amicicia contra regem Fran[cie]...[k], ⟨cuius[c] legacionis baiulus fuit Heinricus abbas Utrine[l]-vallis, postea abbas Villariensis, Cysterciensis ordinis, deinde imperatoris Heinrici cancellarius et postea[m] episcopus Tridentinus[5]⟩.

Cont. Weich. 1302. ⟨Hoc[n] tempore fratres Minores papam adierunt poscentes, ut pro supervenientibus hospit[ibus][o] et peregrinis limina s[ancti] Francisci frequentantibus liceat eis redditus comparare pro su[sten]taculo confluencium; papa quidem quasi congratulans respondit se hoc ia[m] olim sepius cogitasse. Statim fratres quandam comiti[am] venalem ab ipso comite em[ere] sunt aggressi, habentes spem, quod ....[p] aliqua addiceret, ut promis[it, ad] LXXX milia florenorum ap[ud]

a) et *in marg. abscis. B.* b) contrarium *Ioh. corr.* contrarios *B.* c) *uncis inclusa B. D, Ioh. delevit B.* d) et *D.* e) eis *om. D.* f) *uncis inclusa Ioh. delevit B, om. D.* g) apud — concilio *a Ioh. in marg. adscripta B, om. D.* h) oriente *B. D, quo deleto Ioh. scripsit* occidente *B.* i) eiusque — Fran[cie] *a Ioh. in marg. add. B, om. D.* k) *reliqua abscisa.* l) Uterine *D* 1. m) postea *Ioh. supra lin. add., sed delevit B.* n) Hoc — destinari *(p. 369, l. 16) a Ioh. in marg. add., post deleta B, om. D.* o) *uncis inclusa abscisa supplevimus.* p) *haec abscisa.*

1) *Papa scilicet. Cf. supra p.* 331, *n.* 5. 2) *Eam solummodo minatus est; cf. supra p.* 333. 3) *Cf. ibidem n.* 5. 4) *Cf. ibidem n.* 6. 5) *Cf. supra p.* 334, *n.* 1.

quendam mercatorem deposit[a][a]; papa vero totam pecuniam *Cont. Weich.* sibi [iussit] apportari, fratribus instantibus, [ut] papa perficeret que pepigit et e[os] promovere misericorditer dignare[tur]; quibus respondit: 'Ite, maledicti, ecce clericorum et ecclesiarum bona f[urtive] subtrahitis, qui ad portandum sa[ccos] et recipiendam elemosinam depu[tati] estis, vobis crucifixi Christi patrim[onium] usurpatis. Et sic a camera sunt amoti; et cum ipso anno rex sollempnes nuncios ad papam [destinaret], quidam de ordine Predicatorum exti[tit inter] eos, et cum omnes ad oscula pe[dis] essent admissi, Predicator similiter acc[edens], papa pede ipsum percussit inclamans et convicians eum, dicens: 'Tu g[irovage], quis te elegit, ut scires sec[reta] principum, per te statim tuo ordini [propa]landa?' Nunciis eciam, quod eum add[uxerint], non modicum reprehensis, osten[dit], quod nulli mendicantes in secretis [princi]pum debent ad sedem apostoli[cam] destinari.

⟨Papa[b] conformitate regalis amicicie⟩ confortatus ⟨concilium[b] Rome indicit[1], processus contra regem 1301. *(Dec. 5).* Francie dictaturus⟩, prelatis de diversis mundi partibus accersitis, quos rex Francie procedere undique inpedivit. Iterum secundam vocacionem facit, iterum rex obsistit[c] et coadunatis archiepiscopis, episcopis[d], prelatis, decretistis, theologis et magistris contra papam per os archiepiscopi Arelatensis subnotatos articulos publicavit[2]: 1303. *(Iun. 14).* Primus fuit[e], quod sit publicus symoniacus, quod dicit se non posse committere symoniam; ⟨secundus[f], quod sit publicanus⟩; tercius, quod homicidium perpetraverit; quartus, quod sit usurarius manifestus; quintus, quod non adhibet fidem verbis conficientibus eucharistiam sacrosanctam; sextus, quod anima sit mortalis, et quod aliud gaudium non sit nisi vite presentis; septimus, quod sit revelator confessionum, quia coegit quendam cardinalem, ut ei confessionem cuiusdam episcopi de Hyspania sibi factam revelaret, qua revelata episcopum deposuit et post accepta[g] pecunia restituit sicut prius; octavus, quod habuit duas neptes consanguineas concubinas[h] et ex utraque filios genuit, quorum unus in episcopum est promotus; nonus, quod regi Anglie dedit omnes decimas ecclesiasticas decem annis in regno suo contra regem Francie; decimus, quod stipendiavit Sarracenos, ut Syciliam invaderent, ubi Christiani nominis triginta milia hominum sunt occisa, nichilominus Christiani obtinuerunt victoriam gloriosam. Quorum *omnium veritas **f. 78'.*

a) *uncis inclusa abscisa supplevi.* b) *uncis inclusa B. D, Ioh. delevit et sequentia corr.* qui confort. ad ipsum concilium prelatos de div. m. part. accersivit, quos *B.* c) obstitit *D.* d) ep. *om. D.* e) sic *D.* f) *uncis inclusa om. B, exhibet D.* g) acceptam pecuniam *D.* h) concubinas *om. D.*

1) *De sequentibus cf. supra p.* 334, *n.* 2. 3. 2) *De articulis eorumque auctore cf. ibid. n.* 4—7; *in rec. A articuli religiosius exscripti sunt.*

vel falsitas nullatenus relatori ascribatur, sed ⟨auditoris[a] *Act. 23, 5.* sive⟩ lectoris iudicio committatur; *scriptum est enim: Principem populi tui non maledices,* et, sicut dicit Iuvenalis[1],

Omne animi vicium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

De[b] morte pape et vacacione regni Bohemie.
Capitulum VI[m].

1303. *(Maio).* Anno Domini MCCCIII⁰ Bonifacius, audiens tam execrabiles articulos ⟨contra[a] se moveri⟩, transtulit se ab 1302. *(Nov.).* Urbe in Anagniam et convocatis cardinalibus regem Francie a regno deicere, per quoscumque modos posset, cordialiter laboravit. ⟨Et[a] primo statuit eum severitatis apostolice gladio, scilicet excommunicacionis anathemate[2], feriendum[c]⟩. Quo comperto rex Columpnenses ⟨ad[a] se vocatos⟩ quingentis militibus armat ⟨ad[a] consilium cuiusdam sui legiste[d], qui Gwilhelmus dictus est de Nugereto, ut pape perdicionis laqueum iniciant, animat et confortat⟩. Qui ⟨navigio[a, 3] disposito per maria sul- 1303. *(Sept. 7).* cando⟩ Anagniam perveniunt, papale palacium faventibus civibus circumdant, ruptis repagulis ostiorum papa*, cardinales et secum existentes[e] fugiunt, intra pape cameram[f] se servantes. Quibus[g] cibus et potus per triduum *Cont. Weich.* 1303. non dabatur, ⟨Iohanne[h, 4] dicto [Se]rra[i] de Columpna ipsum [cru]deliter[i] invadente et potu et cibo papam per triduum spoliante⟩. Hostes eductis gladiis irruunt, absolucionis beneficium poscunt, quo[k] ⟨per[a] eum⟩ pridem fuerant in- *Ioh. 18, 4.* nodati. Papa[l] ⟨*sciens*[a] *omnia que ventura erant super eum*[m]⟩, omnibus ornamentis papalibus indutus[n], crucem auream, in qua maxima pars[o] fuit de ligno[p] Domini, ad

*) *Pro* papa — existentes *(B. D) deletis Ioh. scripsit B:* cardinales una cum papa.

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibet D.* b) *inscriptio capitis minio scr. B.* c) feriendo *D* 2. d) *sic Ioh. scr. pro* militis *(B. D) deleto B.* e) exeuntes *Ioh. corr.* existentes *B.* f) caperam *Ioh. corr.* cameram *B.* g) Quibus — dabatur *a Ioh. in dextera marg. scripta B, om. D.* h) Ioh. — spoliante *a Ioh. in sinistra marg. scripta B, sed deleta, om. D.* i) *uncis inclusa in marg. abscisa.* k) *cf. supra p.* 336, *n.* b. l) Presul *B. D, pro quo Ioh.* Papa *corr. B.* m) induitur *add. B. D, post a Ioh. delet. B.* n) indutus *Ioh. h. l. inseruit B, deest D.* o) pars *a Ioh. add. B, exhibet D.* p) lingno *B.*

1) *Sat. VIII, v.* 140 *sq.* 2) *Cf. supra p.* 335; *fortasse Ioh. de bulla a.* 1303. *Sept.* 8. *publicanda (supra p.* 331, *n.* 7*) cogitavit.* 3) *Immo Guilelmus de Nogareto per terram post a.* 1303. *Mart.* 7. *profectus est.* 4) *Iacobo. Fabulam primum in Chron. S. Dionysii legi statuit Holtzmann, 'Nogaret' p.* 87.

pectus posuit, mori[a] asserens se paratum pro ⟨conservanda[b]⟩ [1303.] sedis apostolice libertate, sicque ad ostium procedebat; statimque unus eum ad murum[c] graviter cum ostio conprimebat dicens: 'Intrasti ut vulpes, regnasti ut leo, morieris ut canis'. ⟨In[b] quo contra Celestinum eius predecessorem, si tamen ita fuit, fallaciam in vulpe, contra Columpnenses seviciam in leone et inopinate misere mortis instanciam *arguebat in cane. [*f. 79.] Fertur[d] pontifex respondisse: *'Non sum propheta* nec[e] [*Amos* 7, 14.] *filius prophete,* sed⟩ regem Francorum ⟨dico[b] miserabiliter victurum⟩, breviter moriturum et semen uteri sui de throno regni celeriter defecturum'. Que omnia, sicut patebit suo tempore, sunt impleta. ⟨Quidam[b] super hiis compuncti abscesserunt⟩. Cives post hec sera[f] ducti penitencia omnes Francigenas expulerunt papamque in profundis tribulacionum fluctibus reliquerunt; quem potentissimus Romanorum dominus Ursinus in urbem perduxit, ibique artantibus eum doloribus, postquam sedit octo annis, mensibus XI[1], transiit ex hoc mundo, in ecclesia sancti [*(Oct. 12).*] Petri Rome, in sepulchro[g], quod[h] sibi preciose disposuit[2], [*(Oct. 22).*] sepelitur. Cui[i] succedit Benedictus XI, magister ordinis Predicatorum, Nycholaus[k] vocatus, prius episcopus Hostiensis. [*Cont. Weich.* 1303.] Qui dum a Laterano ad Sanctum Petrum procederet, unus cardinalium ex quadam turri graviter vulneratur. Quam dum papa dissipari preciperet, cives nullatenus admiserunt, statimque Perusium transtulit[l] se ab Urbe[3]. ⟨Retractavit[m] favore fratrum ordinis sui multa, [que[n]] Bonifacius pro [*ib.*] concordia cler[i] et eorum atque Minorum fr[atrum] statuerat, consilio rep[entino], ut patet in constitucione que [incipit]: *Inter cunctas sollicitudines nostras*⟩.

Anno[o] Domini MCCCIIII[o] rex Klisie[p] moritur[4], re- [1296. *(Febr. 6).*] linquens unam filiam, quam rex Bohemie Wenczeslaus [1303.] duxit, regnum illud addiciens regno suo. Albertus rex[q]

a) mori ass. *a Ioh. ex* ass. mori *transposita B.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibet D.* c) *praecedit* ostium *delet. B.* d) *Ioh. locum post ita mutavit B:* Pontifex respondisse fertur regem F. breviter. e) et non sum *Vulg.* f) vera *D* 2. g) in tumulo quem prec. *D* 3. h) quod silum *D* 1; quod filum *D* 2. — prec. sibi *D.* i) Cui — Urbe *(l. 26) om. D.* k) Nycholaus — Hostiensis *a Ioh. add. B.* l) *sic Ioh. corr. pro* se transtulit ob hanc causam *B.* m) Retractavit — nostras *(l. 30) a Ioh. add., post deleta B, om. D.* n) *uncis inclusa in marg. abscisa.* o) A. D. — gubernare *(p. 374, l. 3) A* 2. p) Klusie *B. A* 2, *Ioh. corr.* Klisie *B, et ita D.* q) rex *Ioh. add. B, om. D. A* 2.

1) *Immo novem fere.* 2) *Cf. Gregorovius, 'Grabdenkmäler d. Röm. Päpste' p.* 78—81; *Venturi, 'Storia dell' arte ital.' IV, p.* 157—167, *fig.* 106—110. 3) *De praecedentibus cf. supra p.* 336, *n.* 1—337, *n.* 1. 4) *Ad sequentia cf. supra p.* 337, *n.* 2—338, *n.* 2. *adnotata.*

asserens hoc regnum ad imperium devolutum[a] ⟨instantis-
1304. sime[b] repetebat[c], et orta sunt inter eos gravissima wer-
Cont. Weich. 1303. namenta[d]⟩, conflatoque grandi exercitu, habens[e] secum
Salczpurgensem, Pa[taviensem][f], Frisingensem, Ratisponensem,
Augustensem, [Spi]rensem, Herbipolensem episcopos, Ottonem
et Rudolfum duces Bawarie, de Hirsperch, de Otingen, de [Wirten]-
berch, de Hayerlach, [de] Hohenloch comite[s], Danubium in Lincz
transiens. Duxit [secum] Ungarorum regem habentem Comanos
puerorum pedes [et] manus precidentes, salina[ntes] et in-
humaniter comedentes e[t] viros et mulieres nostr[as] im-
maniter occidentes; [ab] exercitu plus quam decem
(Oct.). mili[a sunt] occisa. ⟨Albertus[b] Bohemiam ingreditur et⟩
ib. regnum[g] pertransiens usque ad mineras[h] argenteas, scilicet
fodinas Kuttinarum, pene omnia devastavit. Rex Bohe-
morum XXX milibus marcarum episcopo Moguntino,
ib. ducibus Saxonie ac aliis de[i] Alemannia, Polonia, Misna
distributis et ipse maximam ⟨hominum[b]⟩ multitudinem
conglobavit. Et ⟨habito[b] consilio⟩ milites[k] ad municionum
custodiam deputavit, arbitrans utile sibi non esse Ro-
mano principi in campestribus obviare, ⟨de[b] hiemis in-
stancia contexens vaticinium⟩, dicens sibi adesse in fori-
bus fortissimum adiutorem, qui nebulis condensis, glacie
*f. 79'. et bruma pro se sevissime *decertaret. ⟨Cuius[b] imminencia⟩
(Oct. 22). rex ⟨Albertus[b]⟩ nichil proficiens, exiens de regno, suum
ib. intentum alteri tempori reservavit et[l] de fecibus de exami-
nacione argenti ⟨depurandi[m]⟩ prolabentibus flumina inficit,
ib. 1304. [unde[n]] equi et homines plurimi obierunt. Intravit quoque
Wenczeslaus Ungariam et ad vocacionem quorundam nobilium
filium suum in regem coronavit, quia de sanguine Bele regis
processerat[1]; quem tamen mox revocavit, audiens tam
ex parte pape quam ex parte nobilium terre filio [per]i-
culum[n] imminere, apud se nichilominus regni insigniis
reservatis[2]. ⟨Interea[b] rex Bohemie suam⟩ filiam[o] Annam
Heinrico duci Karinthie, fratri regine, consortis regis
1306. (Febr. 23). Alberti, copulavit, estimans per hoc regis[p] animum miti-
gandum[q]. Celebratis nupciis non longe post Wenczeslaus,

a) div.ᵃ *a Ioh. corr.* dev. *B;* quare *add. A 2.* b) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibent D. A 2.* c) illud rep. *A 2.* d) veronomenta *D 2.* e) habens — occisa *(l. 12) a Ioh. in marg. adscripta B, om. D. A 2.* f) *uncis inclusa in marg. abscisa.* g) Bohemiam *D.* h) min. arg. scil. *a Ioh. inter lineas add. B, om. D. A 2.* i) de — Misna *a Ioh. inter lineas add. B, om. D. A 2.* k) rex ad municiones cust. (milites *om.*) *D.* l) et — reservatis *(l. 33) a Ioh. in marg. adscripta B, om. D. A 2.* m) *uncis inclusa a Ioh. deleta B.* n) *uncis inclusa abscisa B.* o) *pro deletis uncis inclusis Ioh. scripsit, sed delevit:* Ipso tempore filiam suam *B;* Annam filiam suam *A 2.* p) regis *a Ioh. add. B, praebet D;* animum regis *A 2.* q) valencius roborandum, *pro quo Ioh.* benignius inclinan *scripsit, quo deleto* mitigandum *in marg. add. B, et ita D;* facilius mitigandum *A 2.*

1) *Wenceslaus II. pronepos Belae IV. fuit.* 2) *Cf. Cont. Weichardi a.* 1305, *SS. IX, p.* 817, *l.* 49, *et infra p.* 373.

morbo disenterie contra se invalescente, migravit ad Do- 1305. *(Iun. 21).*
minum in[a] vigilia sancti Iohannis baptiste et in monasterio, *Cont. Weich.*
quod ipse de novo Cysterciensis ordinis construxerat, 1305.
Aula-regia vocitatum[1], sollempniter tumulatur, filium
Wenczeslaum relinquens. Anno[b] Domini M°CCC°V° circa festum *ib.*
Michaelis [Ot]to[c] dux Bawarie, cuius mater[2] filia fuit Bele regis,
Bohemiam per[tran]sivit, ut Ungariam introiret; cui [re]x
iuvenis Wenczeslaus op[tul]it coronam et tunicam sancti
regis [Step]hani cum dyademate atque sceptro contra [vo]luntatem
regis Alberti et ducis [Aus]trie Rudolfi, filii sui; qui ad [intro-
it]um Ungarie sibi obstruxerant [omnes] vias. Venit tamen sub
forma merca[tor]is ad locum qui dicitur Vischemůnde [citra]
Danubium, et cum transfretaret, coronam perditam intellexit,
et statim reversus, unus ex nobilibus, [sicut] Domino placuit,
...asam ad quandam paludem [cum] gaudio reportavit.
Qui procedens in Ungariam [per bi]ennium ibi mansit
et multis [mal]is perpessis regnum non potuit [adip]isci, sed cap-
tivatur, Deo faci[ente] liberatur, mortis periculum vix [eva]dens *Cont.can.Sal.* 1308.
ad propria est reversus. Rex [Boh]emie iuvenis, qui[d]·*
voluptuosis insistens operibus, iuxta Salomonem: *Ado-* *Eccl.* 11, 10.
lescencia et voluptas vana sunt, primo anno a duobus filiis
Belial procuracione nobilium terre cultro, sicut dicitur,
est perfossus, relinquens iuvenem viduam, Ruthenorum 1306. *(Aug. 4).*
regis filiam[3]; que expleto luctus tempore de Rosenberch
ipsius regni potentem ac nobilem virum[4] duxit.

Benedictus[e] papa ⟨irritans[f] que Bonifacius contra
ordines mendicancium statuit[5] omnia revocavit[6]⟩ moritur-
⟨que[f]⟩, postquam sedit mensibus octo, vacavitque sedes 1304. *(Iul. 7).*
post eius transitum menses X[7].

Stabatque regnum Bohemie sine principe, ⟨nutantibus[g] nobilibus terre, quem ad hoc eligerent, dubitabant⟩, quia heredem masculum non habebant; quamvis femelle in eodem regno dicantur successionem paternam ex in-

*) *Pro sequentibus Ioh. scripsit, sed ex parte delevit B, om. D. A* 2: Qui vol. op. insistebat. ⟨Ipse[f] rex Wenczeslaus⟩ hoc tempore a duobus — terre in Olmuncza ⟨in[f] domo decani solus existens, ut post meridiem modicum dormiret⟩, cultro, sicut dicitur, est perfossus.

a) in — baptiste *a Ioh. inter lineas add. B, non exhibent D. A* 2. b) Anno — iuvenis *(l.* 19*) a Ioh. in sinistra marg. adscripta B, om. D. A* 2. c) *uncis inclusa abscisa B.* d) qui *h. l. delendum, quod respicit ad l.* 4. 5, *antequam sequentia in marg. adderentur.* e) Bened. — menses X *(l.* 29*) om. A* 2. f) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, habet D.* g) *uncis inclusa (B. A2) a Ioh. deleta B, om. D.*

1) *Cf. supra p.* 338, *n.* 1. 2) *Elisabeth.* 3) *Violam filiam Casimiri II. ducis de Teschen.* 4) *Petrum a.* 1316. 5) *Cf. supra p.* 368. 6) *A.* 1304. *Febr.* 17. 7) *XI.*

1306. dulto privilegio[1] heredare, nichilominus ⟨sine[a] virili amminiculo⟩ videtur turpe feminam habenas ⟨sine[a] armis⟩ regnorum et gencium gubernare; ⟨indigent[a.*] enim armis defensivis et invasivis necessariis ad res bellicas, sed femina aliis est intenta iuxta Ovidium[2], qui dicit:

Nam curam tota mente decoris habet[b].

Et Hector dicit ad Paridem[3]:

Hic[c] *animos ostende tuos, nichil adiuvat arma*
Nobilitas forme, duro Mars milite gaudet⟩.

De[d] vocacione Heinrici[e] ducis Karinthie et Rudolfi filii Alberti ad idem regnum. Capitulum VII[m].

1305. *f. 80. *Anno[f] Domini MCCCV⁰ supradicto[g] Clemens quintus ad regimen ecclesie concorditer ab omnibus est
(Iun. 5). electus apud Perusium, in Lugduno consecratus[4] transtulit curiam suam primus in Burdegalim[5] ultra[h] montes, quam ecclesiam ipse prius gubernabat. ⟨Invitatus[i] enim fuit a rege Francie, qui omnem sibi honorem promittens per Franciam in suo dominio exhibendum, eo quod Itali et Romani raro summis pontificibus adheserint plena fide⟩. Continuata est igitur in illis partibus curia ad hanc horam. ⟨Primo[k] anno sui pontificatus admisit[l] in graciam Columpnenses[6], ex quibus unus in presencia pape publica audiencia veniam postulans verbum illud
Iob 13, 21. beati Iob de se et aliis explanavit: *Manum tuam longe*

*) *Pro deletis* indig. — gaudet *(l. 9) Ioh. scripsit, sed delevit B:* quia in tali actu arma sunt necessaria, et regna non muliebri, sed virili animo defensantur, ut Hector dicit ad Paridem[7]: *Hic — gaudet. Et in dextera marg., quae non delevit:* que aliis est intenta, ut dicit Ovidius[2]: *Nam — habet.*

a) *uncis inclusa (B. D) a Ioh. deleta B.* b) agat *Ov.* c) Hic — tuos *om. D.* d) *inscriptio capitis minio scripta B;* Cap. VII. *om. D.* e) ducis K. H. *a Ioh. transposita B, et ita D.* f) *pro* Anno — quintus: Hic papa *D.* g) suprad. *Ioh. add. B.* h) ultro *B.* i) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibet D.* k) Primo — terreat *(p. 375, l. 1) a Ioh. deleta B, exhibet D.* l) recepit ac adm. (rec. ac *a Ioh. deleta) B.*

1) *Fabulosum; cf. Bachmann, 'Gesch. Böhmens' I, p.* 715 *sq.* 2) *Ars am. III, v.* 424. 3) *Ilias Latina v.* 262 *sq.* 4) *D. Nov.* 14. 5) *Curiam eo non transtulit. Archiepiscopus eius civitatis fuerat; cf. et supra p.* 342, *n.* 3 *sq.* 6) *A.* 1305. *Dec.* 15. 7) *Vide n.* 3.

fac a me, et formido tua non me terreat⟩. ⟨Stephanus[a] dux *Cont. Weich.* 1300. Bawarie, quondam e[piscopus][b] Salzpurgensis postulatus, duxit *cf. ib.* 1290. u[xorem] filiam[1] Polkonis ducis Pol[onie] et genuit Heinricum, [qui, ut] inferius habetur, duxit filiam[2] Iohannis re[gis[3], et Ottonem, qui duxit filiam [comitis] Iuliacensis[4], Beatricem comitissam[5] [et] Elizabeth ducissam Austrie[6], [de] quibus omnibus nullus heres rem[ansit][7], nisi quod Elizabeth duos [natos] reliquit, Fridericum[8] et Lů[poldum]; Otto vero dux, postquam redi[it] ex Ungaria, *cf. Cont. can. Sal.* 1309. duxit filia[m] ducis Glagowie[9] et ge[nuit] filium unum Heinricum, [qui] iuvenis de medio est sublatus⟩. 1333. *(Iun.* 18*).*

Hoc[c] anno nobiles Bohemorum vota sua scindunt, 1306. quorum quidam Heinricum ducem Karinthie, generum *(Aug.* 22*).* quondam sui[d] regis, accersiunt[e], ⟨ut[f] super eos[g] suscipiat principatum⟩, quidam Růdolfum Romanorum regis filium elegerunt, ⟨eo[f] quod propter vicinitatem Austrie et paterne potencie suffragium regnum posset altero melius defensare⟩, ita ut relictam regis Wenczeslai primi, filiam regis Klysie[h], duceret in uxorem et per hoc in regni potencia se firmaret[10]. Heinricus autem dux, suscepta legacione, ex Karinthia et de montanis electam congregat militum multitudinem, habens secum Stephanum ducem Bawarie consanguineum, ut regnum susciperet, Bohemiam introivit, receptusque est ab hiis qui eum vocaverant gloriose. Anno[i] Domini M°CCC°VI° rex[k] Albertus, aliis poster- *Cont. Weich. (Sept.).* gatis negociis, Chunradum[l] Salczpurgensem presulem [secum[b]] habens, congesto in[m] unum militari splendido comitatu, ad procinctum introeundi Bohemiam similiter se succingit et veniens electioni et vocacioni filii sapienter cum singulorum indagine se ingessit. Nupcie igitur inter filium suum et reginam viduam[n] multo fastu hu-

a) Steph. — sublatus *(l.* 11*) a Ioh. in marg. add., postea deleta B, om. D.* b) *uncis inclusa abscisa B.* c) Anno Domini MCCCVI. nobiles — inmaturo *(p.* 377, *l.* 9*) A* 2. d) sui *add. Ioh. B, om. A* 2, *exhibet D.* e) accersivit *D.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibent D. A* 2. g) cum filia *add. A* 2. h) klusie *A* 2. i) Anno — M°CCC°VI° *a Ioh. add. B, om. D. A* 2. k) *post* rex *seq.* vero *B. D. A* 2, *a Ioh. delet. B.* l) Chunr. — habens *a Ioh. add. B, om. D. A* 2. m) in unum *om. D.* n) viduam *om. A* 2.

1) *Iudith filiam Boleslai dicti Bolkonis ducis de Schweidnitz.* 2) *Margaretam.* 3) *Bohemiae.* 4) *Richardem filiam Wilhelmi ducis de Iuliaco.* 5) *Heinrico comiti Goriciae nupsit.* 6) *Uxorem Ottonis ducis Austriae.* 7) *Cum Heinrici XIV. filii iuvenes mortui sint.* 8) *Cf. Cont. Novimont., SS. IX, p.* 671, *l.* 50. 9) *Agnetem filiam Heinrici ducis de Glogovia.* 10) *Cf. supra p.* 371, *n.* 3.

*f. 80'. 1306. (Oct. 13). 1307. (Ian.). mane *glorie ⟨et[a] maximarum expensarum et apparatuum ad hoc concurrencium[b] affluencia⟩ celebrantur. Růdolfus ergo regis filius rex[c] levatur, ita[d] tamen, quod Bohemorum nobiles iuraverunt ⟨pactaque[a] fortissima litteris atque privilegiis firmaverunt regiisque manibus optulerunt⟩, quod[e], si hic filius decederet sine fructu, non alium quempiam nisi unum filiorum[f] suorum ⟨sive[g] sui germinis regem constituerent quoquam modo*⟩, et sic filium in regni solio stabiliens[h] ad alia diversa eiusdem regni negocia se disponit[1]. ⟨Insistebat[g] eciam cum sollicitudine et industria⟩, qualiter Heinricum ducem, sororium suum, ⟨qui[g] maximam partem in regno habuit, abigeret et⟩ a regno quantocius amoveret; ⟨non[g] enim videbatur sibi congruere, quod bello eum[i] propter amicicie affinitatem peteret, dubius, sub qua sorte, quia[k] eque fuit[k] viribus militaribus[l] robustatus; et dum hec animo volveret Albertus⟩, Heinricus ⟨quasi[g] eisdem meditacionibus fluctuabat. Insedit tamen cordi suo, quod ex equo cum Romanorum principe res belli agere non 1306. (Sept.). valeret⟩, cum[m] suis habito consilio Bohemiam relinquens rediit[n] ad montana[2]. Quo egresso omnes[o] ⟨qui[g] sue partis fuerant animo consternantur; et cum non haberent, qui eis adesset⟩, Růdolfum unanimiter susceperunt. Albertus autem firmato filio et instructo de cura regni 1307. (Febr.). in Alemanniam est reversus. Et[p] estuans ad coronam imperii[q] misit Iohannem Eistetensem presulem et Philippum abbatem Par[isi]ensem[r] ad papam, suam offerens [ad[s]] eius volita voluntatem. Quibus papa annuit tam 1306. gratanter, [quod[s]] Iohannem transtulit ad Argentinensem ecclesiam et Phylippo contulit Eistetensem[3]. Et perceptis novis de terra Misnensium, rex[t] ad expedicionem

*) *Pro deletis Ioh. in marg. scripsit B* 1: susciperent sibi regem; *om. B* 2. *D.*

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B, exhibent D. A* 2. b) concernentium fluentia *A* 2. c) rex *om. D.* d) *pro deletis* ita — valeret *(l. 20) A* 2: Henricus vero dux Carinthie sororius regis Alberti. e) *inde a* quod *incipit B* 2. f) suorum fil. *B* 2. g) *uncis inclusa Ioh. delevit B* 1, *exhibent B* 2. *D.* h) stabilivit *B* 2. i) eum peteret propter am. aff. et dubius *B* 2, *ubi Ioh.* peteret *delevit.* k) quia *et* fuit *a Ioh. add. B* 1, *om. B* 2, *exhibet D.* l) militantibus *B* 2. m) et cum *D.* n) abiit *A* 2. o) dm̄ *A* 2 *(fort.* dñi *legendum est).* p) Et — Eistetensem *(l. 30) a Ioh. add. B* 1, *om. B* 2. *A* 2, *exhibet D.* q) imp. *om. D.* r) isi *abscis. B* 1; Peris. *D.* s) *uncis inclusa in marg. abscisa B* 1. t) rex *a Ioh. add. B* 1, *om. B* 2. *D. A* 2.

1) *Ad praecedentia cf. supra p.* 339, *n.* 5—8. 2) *Iam a.* 1306. *Sept. redierat.* 3) *A.* 1306. *Febr.* 18; *cf. Reg. Clem. a. I, nr.* 330. *et* 340; *Matth. Neuenburg. c.* 36. *Ioh. forte de legatione a.* 1305. *facta, Constit. IV,* 1, *p.* 173, *nr.* 204, *cogitavit.*

illam[a] propter altercaciones ibi factas militem armat et[b] 1307. congiarium magnum donat. Filius autem[c] suus rex[d] Růdolfus, iuvenis bonis pollens moribus, ⟨omnibus[e] gratum se exhibuit et placabilem, iustis amicabilem, iniustis terribilem et crudelem; nichil tamen[f] temerarium agebat, sed⟩ maturo consilio omnia disponebat. Consors in amore *Ottac. 91832-923.* eius, sicut fertur, nimium ardescebat et[g] propter hoc, dum excessive eius amplexibus indulgeret[h], *telam vite sue, cum[i] *f. 81. adhuc ordiretur, precidit[1] transitu inmaturo. ⟨Quem[k] paterne *(Iul. 4).* et materne originis nobilitas et morum ac virtutum honestas omnibus fecit commendabilem et acceptum, sicut in laude Achillis[2] scribitur:

Cui virtus clarum nomen habere dedit⟩.

De[l] profectione Alberti in Misnam et[m] ibi gestis cum quibusdam incidentibus. Capitulum VIII.

Anno Domini MCCCVI⁰ predicto[n] rex condiciones, 1307. quas ⟨avus[o,]* suus Rudolfus rex et⟩ Adolfus a Misnensibus receperant, audiens variatas ⟨et[k] ex parte maxima laceratas⟩, ut malivolos castigaret et ad statum imperialis honoris omnia reformaret, terram cum copiis introivit; nam[p] fratres duo, quos[q] olim Adolfus rex *(Iul.).* attrive[rat][r], scilicet Dieczmannus et Fridericus, filii Dietrici[3] marchionis senioris, filiastri[4] Friderici secundi quondam imperatoris, terras sorte dividentes, marchionatum Misnensium Fridericus[s], lantgraviatum Thuringie Dieczmannus sortitur. Qui cum suis[t] placide vivens uxorem habuit filiam ducis Brunswicensis[5], san-

*) *Pro deletis Ioh. scripsit B* 1: quas rex Adolfus olim a Misenensibus receperat.

a) illuc *A* 2. b) et — donat *om. A* 2. c) vero *A* 2. d) Rud. rex Boemorum *A* 2. e) *uncis inclusa Ioh. delevit B* 1, *exhibent B* 2. *D;* omnibus — crudelem *om. A* 2. f) tamen *om. A* 2. g) quapropter dum hoc *A* 2. h) adhereret *A* 2. i) dum *A* 2. k) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *habent B* 2. *D.* l) *inscriptio capitis minio scripta B* 1. m) et — incidentibus *om. B* 2; Cap. VIII. *om. D.* n) pred. *Ioh. add. B* 1, *om. B* 2. *D.* o) pater *D; uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D.* p) nam — partis *(p.* 378, *l.* 4*) om. B* 2. q) quos — attriverat *a Ioh. in marg. add. B* 1, *om. D.* r) rat *abscis.* s) *seq.* marchionatum Dieczmannus sortitur *delet. B* 1. t) suis *om. D.*

1) *Cf. Is.* 38, 12. 2) *Eusthenii De Achille v.* 2. *(ed. Aemil. Bährens, Poetae Lat. min. IV, p.* 148, *nr.* 146, *et Riese, Anthol. Lat. I,* 2, *p.* 82, *nr.* 630*).* 3) *Alberti.* 4) *Nepotes, quorum mater Margareta imperatoris filia fuit.* 5) *Immo Iuttam filiam Bertholdi comitis de Henneberg. Heinricus I. dux Brunswicensis Agnetem sororem fratrum duxerat.*

1307. guinis generosi[a]; Fridericus autem insolescens Meynhardi
ducis Karinthie filiam[1] habuit et contra se nobiles pro-
vocavit, ita ut[b] regem invitarent[c] et terram promitterent
se daturos; et marchio quidem ⟨primo[d]⟩ et sue partis
terricole, metuentes[e] Romani nominis excellenciam et
⟨tante[f] super se irruentis multitudinis⟩ potenciam, regi
Gen. 47, 25. se subiciunt ⟨et[f] dicere videbantur: *Salus nostra in manu
tua est; respiciat* super[g] *nos dominus noster, et leti servie-
mus regi*)⟩;* nichilominus iniuriam sibi fieri occultis sibi-
lacionibus musitavit. Rex exactis sine sanguinis effusione
omnibus, propter que venerat, cuidam nobili et potenti
dapifero de Rôtenberch[2] terre procuracionem commendans,
f.* 81'. ⟨ut[f.] iusticiam *et iudicium omnibus faceret[3], pacem
(Aug.). foveret et diligeret, hortabatur, et[h] exiens⟩ de terra pro
tunc, ut eam melius inposterum ordinaret, suo tempore
rediturus. Dapifer autem egresso rege inmemor ⟨pac-
torum[f] et⟩ date fidei marchionem[4] in statum pristinum
relevavit[i], insistente[k] et procurante Dieczmanno lant-
gravio Thuringie, fratre suo, et conciliatum cum adver-
sariis ad*** dominium instauravit. Rex hoc audiens ⟨mi-
rabatur[f] et narrantibus vix credebat, verumtamen⟩ militem
prius stipendiatum aduncinat[l], ad ulciscendam ⟨iniuriam[f]
et⟩ fraudulenciam secundario[5] terram intrat. Marchio
iam cum incolis terre concors factus castra munit, militem
acuit, ut occurrat hostibus, se componit, fratre[m] lant-
gravio sibi strennue adherente; rex ⟨vero[f]⟩ terram cir-
cumquaque aggressus incendiis ac spoliis demolitur.
(Maii 31). Occurrit marchio, et partibus in bellum acuminatis,

*) *B* 2 *add.:* Marchio terre, qui iniuste dominari videbatur, attritus, suam demenciam recognoscens, cum resistere non valeret, regis se gracie inclinavit.

**) *Pro deletis Ioh. scripsit B* 1: exivit.

***) *Pro* ad dominium *B* 2: in dominium fraudulentus, versipellis ac perfidus.

a) severosi *D* 2. b) quod *D.* c) inv. *om. D.* d) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibet D.* e) metuens *D.* f) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D.* g) nos tantum *Vulg.* h) et *delendum.* i) *ex* relevaret *corr. B* 1. k) insistente — suo *om. B* 2. l) adnunciat *D.* m) fratre — adherente *om. B* 2.

1) *Agnetem, quae iam a.* 1293. *occubuerat.* 2) *Cf. supra p.* 341, *n.* 1—4. 3) 3. *Reg.* 10, 9: ut faceres iudicium et iustitiam. *O. H.-E.* 4) *Fridericum.* 5) *Cf. supra p.* 341, *n.* 5. *Rex proelio apud Luckam commisso non interfuit.*

⟨cordibus[a] agitatis⟩ fit congressio satis dura, et diu sub 1307.
volubili rotagio certatum est, donec terricolis prosperitas
arrideret, et exterorum acies quatereretur; ex quibus
alii occiduntur, alii vulnerantur, alii captivantur; et sic
acies[b] inclinate[c] populo provincie victoriam pepererunt.
⟨Rex[a] considerans, quod *varius* prelii sit *eventus*, et *nunc* 2. *Reg.* 11, 25.
hunc, nunc illum consumit gladius, et *sicut*[1] *dicit Catho*[d]
*in libro de re militari: 'In aliis rebus si quid erratum est,
potest postmodum corrigi; preliorum delicta emendacionem
non recipiunt, cum pena statim sequatur errorem'*, anime-
quior factus de captivis redimendis sollicitudinem
magnam[e] gessit⟩. Inter famosos ibi Fridericus purch-
gravius de Nůrnberch cum multis aliis nobilibus fuit
captus[2], ⟨et[a] terminus induciarum *ad redeundum iuxta *f. 82.
condicionem pactorum intercurrencium assignatus⟩. Mar-
chio[f] eciam, fratre suo[g] in civitate Lipczkensi in fratrum
Minorum[3] monasterio vulnerato[h] et non longe post de- (*Dec.* 10).
functo, Thuringiam est adeptus.

Hoc in tempore rege ad propria iam reverso ⟨Hein- 1304.
ricus[a] abbas Villariensis, cuius habita est mencio in pre-
missis[4], venit in Austriam nuncius directus, petens
Elizabeth[i]·* filiam regis Friderico Theobaldi ducis Lotho-
ringie filio in uxorem. Cuius legacio, utrobique dignis
honoribus conpensata, sollempnibus nupciis ad effectum
desiderabilem est perducta; que genuit filium Růdolfum
nomine, qui hodie feliciter dominatur[5], et filiam[6], que
Iohannis Bohemorum regis filio ex secunda coniuge[7]
sociatur et utrobique Francorum regum sanguini vici-
natur.

Hoc eciam tempore rex Francie et rex Anglie[8] 1306.
omnes Iudeos a regnis suis expulerunt et bona eorum (*Iul.* 22).

*) *Pro deletis Ioh. corr. B*1: Eliz. filiam suam[k] Frid. . . . filio copulavit.

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B*1, *exhibent B*2. *D.* b) regie *add. B*2. c) inclinante *D.* d) cathedro militari *D* 2. e) maximam *D.* f) Marchio — adeptus (*l.* 18) *om. B*2. g) suo *a Ioh. add. B*1, *om. B*2. *D.* h) vuln. *om. D.* i) Elyz. *B* 2. k) suam *supra* regis, *quod Ioh. delere oblitus est.*

1) *Haec e Vegeti De re militari I, c.* 13. 2) *Cf. supra p.* 341, *n.* 6. 3) *In Praedicatorum conventu sepultus, iam m. Martio vulneratus erat. Cf. quae V. Cl. Holder-Egger, SS. XXX,* 1, *p.* 647, *n.* 1. *adnotavit et Mon. Erphesfurt. p.* 332. 4) *Supra p.* 368. 5) *Cf. supra p.* 342. 6) *Margaretam, quae Wenceslao postea duci de Luxemburg desponsata erat.* 7) *Maria de Borbonia.* 8) *Ex Anglia a.* 1289. *expulsi erant.*

1306. in usus proprios redegerunt, quia contra Christianos in partibus transmarinis gentilibus adheserunt. Rex eciam
1307. (Ian. 6). Francie quinquaginta cives ville[a] Parisiensis suspendi precipit ante portas, quia Flandrensibus favorabiles videbantur[1]. Insuper per diversas partes*⟩ regni omnes
(Oct. 13). Templarios captivavit et redactis bonis eorum in suum fiscum quinquaginta ex eis vel amplius concremari precipit[b] et morte horribili tormentari, sicut fertur, bona eorum desiderans, avaricie et invidie facibus[2] inflammatus. Articulos autem contra eos habitos et suo tempore probandos ad eorum delecionem[c] notavimus in subscriptis[3]. Quam convenienter dicit de hoc Anshelmus[4]:

O quantos regum paciuntur corda tumultus,
Quotque[d] procellosis motibus ipsa fremunt!

⟨Et[e] addit:

Dum iacet in plumis serico contectus et ostro,
Mordetur curis invigilatque dolis⟩.

De[f] morte Rudolfi regis Bohemie, de[g] Heinrici ducis[g] successione et subactione Karinthie. Capitulum IX^m[h].

*f. 82'. 1307. (Iul. 4). *Anno[i] Domini MCCCVII⁰ Rûdolfus rex Bohemie anno secundo regni sui morbo disenterie[k], sicut fertur ab[l] aliquibus, gravatus in die beati Ulrici[m. 5] Prage[n] ultimum[o] diem clausit, relinquens coniugem inpregnatam. Cuius[p] mortem pater et mater atque conthoralis inconsolabiliter ⟨lamentabantur[q]. Quorum fletum sicut quon-

*) *Pro deletis Ioh. scripsit B* 1: Hoc tempore rex Francie per diversas partes.

a) Par. ville *B* 2. b) precepit *D.* c) destructionem *B* 2; delectionem *D.* d) Quamque *Ans.* e) Et — dolis *solus exhibet B* 2, *sed Ioh. delevit.* f) *inscriptio capitis minio scripta B* 1, *in marg. a Ioh. adscripta B* 2; *integrum caput exhibet E;* De obitu R. r. B., succ. H. d. et s. K. *D.* g) de *et* ducis *Ioh. om. B* 2. h) nonum *E.* i) Anno D. MCCCVII. Rud. — effecti *(p.* 383, *l.* 25*) A* 2. k) dissent. *D. A* 2. l) ab aliq. *om. A* 2. m) Udalr. *A* 2. u) in Praga *B* 1. 2. *A* 2, *Ioh. corr.* Prage *B* 1, *et ita D. E.* o) diem cl. extremum *A* 2. p) *pro* Cuius — Relicta eius *(p.* 381, *l.* 5*) A* 2: Que. q) *uncis inclusa habent B* 1. 2. *D. E, a Ioh. deleta B* 1, *pro quibus Ioh.* deplorabant *scripsit.*

1) *Immo quia tumultu facto regem in Templo Parisius obsederant. Cf. Cont. Guil. de Nangis, 'Recueil des hist. de France' XX, p.* 594, *et Ioh. de S. Victore, ib. XXI, p.* 647. 2) *Cf. Cicero Pro Milone c.* 35: faces invidiae. 3) *Infra l. IV, c.* 5. *rec. B. D. A* 2. 4) *De contemptu mundi, ed. Gerberon p.* 196. 5) *Diem* 3. *Iul. Chron. Aulae-regiae I, c.* 85, *p.* 214. *et Cont. Zwetl. III, SS. IX, p.* 662, *tradunt, sed errant; cf. Bachmann, 'Gesch. Böhmens' I, p.* 720.

dam super Hectorem mortuum a patre, matre et con- 1307.
iuge possumus autumare[a], ubi dicitur[1]:

O quantos Priamo lux attulit ista dolores,
Quos fletus Hecube, quos simul Andromache[b]*!*⟩

Relicta eius in viduitate permansit[c] ⟨et[d] subducto filio⟩[e],
parta[f] sui dotalicii in usus ecclesiarum atque pauperum
misericorditer dispensavit. Novissime monasterium sancti-
monialium Cisterciensis[g] ordinis extra portam urbis Brůn- 1323.
nensis[h] construxit[2], in quo[i] Dei servicio se ⟨ipsam[d]⟩ 1334.
constrinxit, ⟨ibique[d] transiit[3] ex hac luce⟩. Růdolfus
itaque Prage sollempnibus[k] exequiis[4] subterratur, et
Heinricus dux Karinthie iterum advocatur, civitates ei 1307.
reserantur, ubique suscipitur cum honore, et ordinatis
castellanis et officialibus per castella et civitates ex hiis,
quos secum adduxerat, regnum potencialiter possidebat.

Rex Albertus nurum gravidam in Austriam vocat,
finem rei[l] statuens prestolandum. Que dum filium pe-
perisset, heredem regno genitum asserens[5], militem in-
struit, Bohemiam intrat per[m] Egram cum episcopis Moguntino, *Cont. Weich.* 1307.
Argentinensi, Constanciensi, Ludewico palatino ac aliis de Suevia ac *(Sept.)*.
Reno nobilibus, Friderico[n] filio eius per viam aliam occurrente,
omnia usque ad fodinas Kuttinarum sicut prius ⟨usque[d]⟩
ad ultimum demoliuntur[o]. In quo oppido vir strennuus *(Oct.)*.
Chůnradus de Oͤvenstain[p] presidatum tenuit, eoque agente
cives fossatis et muris oppidum in brevi fortissime mu-
nierunt et regi viriliter restiterunt. Et dum nocive
hyemis *instaret violencia, et rex cum suis nimia[q] vic- *f. 83. *(Nov.)*.
tualium[r] urgeretur inopia, oportunius tempus expectare
volens ad urbem Noricorum[6], relinquens Bohemiam, pro-

a) actinuare *E.* b) *ex* Andromachore *corr. E.* c) permanens partem sui *A* 2. d) *uncis inclusa habent B* 1. 2. *D. E, a Ioh. deleta B* 1. e) post paucos dies *add. E.* f) parta *corr.* parata *E.* g) Cist. ord. *a Ioh. add. B* 1, *exhibet E, om. B* 2. *D. A* 2. h) Brunensis *B* 2. *A* 2. *E;* Průnne *D.* i) ibique *B* 1. 2, *Ioh. corr.* in quo *B* 1, *et ita D. E;* ibidemque *A* 2. k) solempn. *E.* l) ei statuit *D.* m) per — occurrente *(l. 21) a Ioh. in marg. et inter lineas add. B* 1, *om. B* 2. *D. A* 2. *E.* n) *pro his antea scripta, sed deleta B* 1: Fridericus filius eius, dux Austrie, per aliam viam ex altera parte. o) demolitur *B* 1. 2. *D. A* 2, *Ioh. corr.* demoliuntur *B* 1, *et ita E.* p) *sic B* 1; Auvenstain *B* 2. *D;* Ouenstain *E;* Awenstain *A* 2. q) ōı *ex* ōıā *corr. E.* r) vict. *om. A* 2.

1) *Pompiliani De Hectore v.* 7 *sq. (ed. Aemil. Bährens, Poetae Lat. min. IV, p.* 149, *nr.* 147, *et Riese, Anthologia Lat. I,* 2, *p.* 83, *nr.* 631). 2) *Aulam-Mariae, a.* 1323. *Maii* 15; *cf. Chron. Aulae-regiae II, c.* 12, *p.* 423. 3) *A.* 1335. *Oct.* 19; *cf. ibid. c.* 40, *p.* 522. 4) *Cf. ibid. I, c.* 85, *p.* 214. 5) *Ad haec cf. supra p.* 339, *n.* 5. *adnotata.* 6) *Cf. ibid. n.* 9.

1307. peravit. Interea mandat, ut Karinthia et Carniola invadantur.

Ulricus[a] vero de Walse[b] capitaneus Styrie[c] ad regis (Aug.-Sept.). iussum et Friderici ducis Austrie, qui maior natu fuerat et fratribus[d] preerat atque terre, Chunrado presule Salczpurgensi in persona propria se offerente ⟨et[e] cooperante⟩, terras in brevi tempore subiciunt, quia potenciores terre cum Heinrico rege in Bohemia versabantur[f]. Carniolam Heinricus comes Goricie, assistentibus sibi comitibus de Ortenburch[g] et Sclavice gentis potentibus, ⟨suis[e] affinibus⟩, subiugavit. ⟨In[h] utraque terra maxima desolacio facta est, quia disturbium hoc messis tempore agebatur[1]⟩.

Ottac. 92534-654. Presul Salczpurgensis[i] castrum* quod Rabenstain dicitur *in oculo* suo frequenter de Frisaco exiens vidit quasi *trabem* (Math. 7, 3 sq. Luc. 6, 41 sq.) suisque intrantibus et exeuntibus metuendum, quod quidam ex parte ducis Chůnradus[k] de Schranchpaum in custodia conservabat. Qui recepto tradicionis precio cum presule occultum inivit commercium castrumque tradidit; quod sine mora usque ad solum dirimitur et, sicut hodie cernitur, penitus dissipatur. Moxque ad quendam monticulum, ubi[l] ecclesia fuerat sancti Thome[2], lapidibus eiusdem castri devectis municio que Altenhoven dicitur inchoatur et muris ac turribus circumcincta usque hodie in[m] dicionem presulis reputatur. ⟨Fertur[h], et audivimus ab hiis qui viderunt, quod idem Chůnradus[n] de Schranchpaum dignam acceperit mercedis retribucionem; nam misere postea vixit, turpiter exspiravit, quia non in loco naturali digestio, sed in latere scisso agebatur, et quasi
*f. 83'. *crepuit medius[3], donec vitalem spiritum exhalaret[o]⟩.

*) *A 2 sequentia ita praebet:* castrum Rabenstain circa Frisacum sibi a quodam Conrado de Schranckpawm occulto commercio inito traditum sine mora usque ad solum dirimi precepit. Mox ad *(l. 21)*.

a) Ůlric. *B* 2. b) Walsee *D. A* 2. *E.* c) Stireñ *A* 2. d) et terre preerat Conrado *A* 2. e) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *om. E, exhibent B* 2. *D. A* 2. f) verseb. *E.* g) Ortenburg *E.* h) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D. E, om. A* 2. i) *sic B* 1. *E;* Salczburg. *B* 2. *D;* Salzburg. *A* 2. k) Chunr. de Schrankpaum *B* 2. *D.* l) ubi — Thome *a Ioh. add. B* 1, *exhibet E.* m) in dic. *om. A* 2. n) *sic h. l. B* 1. 2. *E;* Chunr. de Schrankpaum *D.* o) exalaret *B* 2. *E.*

1) *Cf. supra p.* 343. 2) *Cf. Cont. Weichardi l. c.:* in monte S. Thome quandam munitionem construxit. 3) *Act.* 1, 18: suspensus crepuit medius. *O. H.-E.*

Ulricus[a] de Walse[b] statutis in Karinthia officialibus et prefectis[1], sacramentis civium receptis, in Styriam est reversus; comes[c] vero Goricie et de Ortenburch ea que acquisierant[d] in[e] Carniola auctoritate ducis Austrie et propria in castellis et municionibus ad placitum disponebant eaque pro suis stipendiis multo tempore retinebant, et sic Karinthia et Carniola duci Austrie subiguntur[f] ⟨et[g] eius nutui ac statutorum[h] officialium famulantur⟩. 1307.

Heinricus autem Bohemorum[i] regnum tenuit, in quo satis remissus et deses fuit, suisque multa contra monasteria, clerum et terre populum agere permisit nec eos aliquando avertit[k], et[l] propter hoc sibi plurima offendicula, invidiam et inimicicias suscitavit; unde mortis sibi poculo propinato orbacione unius oculi vix evasit. Bellum eciam repentinum a terricolis in ponte Multe[m] fluminis Prage conseritur contra suos[2], quorum quidam captivati et vulnerati cycatricibus suorum vulnerum sue probitatis insignia[n] inposterum ostenderunt. ⟨Deo[o] eciam annuente sibi suisque pene inermibus sors favebat, ut quadam vice[p] pauci plures fugarent, et partis adverse vir nobilis de Wartenberch[3], equo sedens, vexillum[q] prelii in manibus tenens, celerius exspiraret[r], aliis territis et fuga lapsis, rege spectante desuper et regina⟩. Deinde inter[s] regem et terre populum reconciliacione facta ad tempus, unus populus[4] sunt effecti[t]. Ipseque rex conciditur vulnere super vulnus[5], quia Karinthiam perdiderat, et quod regnans pravorum insolencias[u] conpescere non valebat, ⟨cottidieque[v] adversarios et servicia non voluntaria[6] senciebat⟩; alias quidem corporis fortitudine et pulchritudine, pietate ac liberalitate animi decoratus, si severior ad emendacionem excessuum extitisset, ⟨malos[v] evellere, *destruere, dissipare[w], disper- *f. 84.

a) Ůlric. *B* 2. b) Walsee *D. A* 2. *E.* c) comites *A* 2. d) acquisierunt *E.* e) in Carniola *om. A* 2. f) subiugantur *E;* subiugatur *A* 2. g) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D. E, om. A* 2. h) statutis *ex* statutorum *corr. E.* i) autem dux Carinthie regnum Boemie *A* 2. k) pervertit *D.* l) et *om. E.* m) Multavie *A* 2. *E.* n) indicia *A* 2. o) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *om. B* 2. *A* 2, *exhibent D. E.* p) die *D.* q) vex. *om. D.* r) exspiravit *D.* s) inter — populum *a Ioh. add. B* 1, *exhibet E, om. B* 2. *D. A* 2. t) *h. l. desinit A* 2. u) insolenciam *B* 2. v) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D. E.* w) dissip. *om. E.*

1) *Ottone de Lichtenstein capitaneo; cf. Muchar, 'Gesch. d. Steiermark' VI, p.* 166. 2) *De rebus a.* 1310. *gestis Ioh. cogitasse videtur, cum Chron. Aulae-regiae I, c.* 93, *p.* 242. *similia ex parte referat.* 3) *Iohannem dicere videtur, qui tamen aliquanto postea mortuus est.* 4) *Cf. Gen.* 34, 16: erimusque unus populus. 5) *Iob* 16, 15: Concidit me vulnere super vulnus. *O. H.-E.* 6) *Cf.* 1. *Par.* 28, 9.

gere, bonos edificare et plantare presumpsisset, quia iuxta Boecium[1], qui ingenuum agrum voluerit serere, debet arva prius fruticibus[a] liberare[b], falce rubos et silicem resecare[c]⟩.

De[d] morte regis Alberti. Capitulum X[m].

1308. Anno[e] Domini MCCCVIII[0] rex contra Misnam et Bohemiam gerens animum acerbatum, qualiter eorum contra se[f] versuciam ⟨et[g] fraudulenciam⟩ delimaret[h], gladium acuit, arma instruit, militem allicit, regni civitates circuit, propositum apperit[2] et sic lustrando in civitatem que Wintertur[i,3] dicitur in[k] superioribus partibus introivit, Ludewicum ducem Bawarie, sororis filium, Petrum[l] Moguntinum episcopum[4], Leupoldum filium suum, Spirensem presulem[m], Iohannem ducem[n], fratris[o] filium, cum pluribus nobilibus curiam suam sectantibus secum habens. ⟨Erat[g] autem vernum tempus in[p] Kalendis
Maii 1. May, sole in thauro ante geminos se[q] girante[r], in die apostolorum Philippi[s] et Iacobi, cunctis terre geniminibus[t] virescentibus⟩. Rexque[u], dum ad mensam consi-
Eccli. 15, 6. sterent[v], singulis serta posuit[5], *super* omnes *iocunditatem et exultacionem thesauriza*re[w] gestiebat[x]; Iohannes autem dux[y], dum rex eum alloqueretur, ut operam daret leticie, respondit: 'O domine, dudum tutor fuistis mei[z] pupillatus, nunc elapsa infancia ramos apprehendi floride iuventutis. Non sertis ⟨puerilibus[a]⟩ michi estimo meum dominium

a) *sic D; B* 1. 2. *E;* fructibus *cf. n.* 1. b) adaptare *corr. ex* liberare *E.* c) *h. l. explicit E.* d) *inscriptio capitis minio scripta B* 1, *a Ioh. in marg. add. B* 2; De m. Alb. r. Romanorum cap. decimum *D.* e) A. D. — mancipavit *(p.* 387, *l.* 14*) A* 2. f) se *om. D.* g) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D. A* 2. h) declinaret *D. A* 2. i) Windertur *B* 2; Wintertawer *A* 2. k) in — partibus *a Ioh. add. B* 1, *om. B* 2. *D. A* 2. l) Petrum M. ep. *a Ioh. in marg. add. B* 1, *om. B* 2. *A* 2, *exhibet D.* m) episcopum Spir. *B* 1. 2. *A* 2, *Ioh. corr.* Spir. presulem *B* 1, *et ita D.* n) Sueuie *add. A* 2. o) sororis, *a Ioh. corr.* fratris *B* 1, *et ita B* 2. *D. A* 2; sui *add. D.* p) III *ex* in *corr. D* 2. q) sed *D.* r) gyr. *B* 2. s) Phyl. *B* 2. t) germin. *D.* u) Rex *D.* v) consisteret *A* 2. w) thezaurisare *D. A* 2. x) gest. *a Ioh. ex* existente *corr. B* 2. y) dux *a Ioh. add. B* 2. z) pup. mei *D.* a) puerilibus *(B* 2. *D) a Ioh. ex* pluribus *corr. B* 1, *post delet., om. A* 2.

1) *De consol. III, c.* 1: Qui serere ingenuum volet agrum, liberat arva prius fruticibus, falce rubos silicemque resecat. 2) *Cf. Chron. de gestis principum p.* 28; *Cron. S. Petri Erford. p.* 333 *sq.* 3) *Immo Baden.* 4) *Cf. quae V. Cl. Seemüller ad Ottac. v.* 94094. *adnotavit, qui archiepiscopum Moguntinum et episcopum Spirensem affuisse aeque narrat; sed Ioh. h. l. alios auctores habuit. Sigiboto episc. Spirensis certe non interfuit.* 5) *Sertorum et Ottac. v.* 94227—48. *et Matthias Neuenburg. c.* 36. *meminerunt.*

restauratum*, sed, sicut vos crebrius sum hortatus, adhuc supplex[a] postulo michi mea restitui, ut et ego nomen et actum principis valeam exercere'. Ad quem rex: 'Salva tibi sunt omnia tua, bone nepos, nec sub nostra tutela diminucionem susceperunt, sed[b], ⟨ut[c] in resignandis tibi breviter experieris[d], amplius⟩ *propiciante Domino profecerunt'. Rex ulterius transiturus pervenit ad aquam que Ruscha dicitur et primus navem[e] cum Iohanne[f] duce et quibusdam aliis apprehendit seque cum eis precipit mox transponi, ceteris in alio littore navis reditum expectantibus. Rex cum Iohanne et sui voti complicibus, scilicet de Palma, de Warta, de Heschelbach[g, 1] nobilibus, cum colloquiis solaciosis paulatim clivum montis ascendit, ⟨inscius[h] versuum Persii[2], qui dicit:

1308. *f. 84'.

Qui legitis flores et humi nascencia fraga,
Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba⟩.

Predicti autem filii Sathane ducem iuvenem susurrio clamdestino allocuntur: 'Ecce dies, quam sepius exoptastis, ecce locus desideriis vestris aptus'! Qui animatus in frenum regis irruit et eductum pugionem trusalem pectori regis infixit ⟨letalique[c] vulnere sauciavit, subministrantibus ei viris impiis[i] iam premissis⟩. Rex circumspiciens exclamavit, nec fuit qui adiutorium ferret ei, et sic ebulliente sanguine ad montis planiciem venit, subsequentibus aliis ac cum maximis clamoribus atque strepitu sonipedum accursantibus; ⟨Spirensis[c] presul[3] in gremium[k] suum capiens iam deficientem, eiulatus validus[l] et ploratus omnium invalescit; sicque⟩ in manus cf. Luc. 23,46.

*) *Pro* restauratum *deleto Ioh. scripsit B* 1: restitutum, quod vobis ac patri meo ab avo meo in solidum collatum et indivisim[m] fuerat[4], n[ec][n] ad illud me actenus admisist[is][n].

a) subplex *B* 2. b) sed — profecerunt *om. A* 2. c) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D. A* 2. d) experiens *Ioh. corr.* experieris *B* 2. e) mauē *B* 2. f) duce Ioh. *D.* g) Haselbach *A* 2. h) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D*, *om. A* 2. i) impiis *om. A* 2. k) gremium suum *ex* graue *Ioh. corr. B* 2. l) validus *ex* validū *Ioh. corr. B* 2. m) *sic B* 1. n) *uncis inclusa abscisa.*

1) *Haec nomina Ottac. v.* 93955—59, *Cont. Zwetl. III, SS. IX, p.* 663, *l.* 31 *sq., Matthias Neuenburg. l. c., Ioh. Vitodur. ed. Wyss p.* 42. *exhibent; item, nisi quod pro Palm perperam Paden scripserit, Heinricus Rebdorf., Böhmer, Fontes IV, p.* 511. *Cont. can. S. Rudb., SS. IX, p.* 819, nobiles de Palm et de Eselbach *dicit. Cf. et Ottac. v.* 94363—485. 2) *Immo Vergilii Eclog. III, v.* 92 *sq.* 3) *Cf. quae I. Seemüller ad Ottac. v.* 94714. *adnotavit.* 4) *Cf. supra p.* 289, *n.* *.

1308. Domini spiritum commendavit[1]. ⟨Ecce[a] Ioab Amasam cognatum[b] salutatum osculo gladio transfixit[c] et in via mortuum reliquit[2]!⟩ Auctores huius sceleris ad castra sua[3] divertunt et Iohannem, omni derelicto[d] consilio[e], spe vacuum, pondere tanti facinoris onustum, sue salutis
1309. dubium abegerunt. Leupoldus regis filius constrictos
*f. 85. regicidas illos miserabili *morte, rotarum inflexionibus
Ps. 51, 7. *de terra vivencium* exterminavit bonaque eorum, uxores et pueros quasi avulsarum arborum surculos radicitus[f] exstirpavit[g, 4]. Igitur[h] luctu per totum confinium excitato corpus regis ad monasterium Cysterciensis ordinis haut[i] longe positum, quod Maris-stella, alio nomine
1308. Wettingen[k], dicitur, transportatur[5] ibique pro tempore collocatur, sed post ad sepulchrum regum in civitatem
1309. Spirensium est translatum[6].

Hic rex a[l] militibus specialiter plorabatur dicentibus[m]: 'Arma bellica perierunt, stipendia militancium languerunt, quia subductus est qui bellicas res amavit, pauperes milites sublevavit, ⟨amicis[n] levis[o], adversariis gravis, probos diligens, inprobos coherceus, immaculatum thorum[p] suum retinens[7], nullum quacumque[q] noxa reum ad suam venientem curiam offendens, hanc[r] virtutem filiis relinquens, inproperia pacienter sufferens, iniurias semel dimissas numquam revolvens, furorem pectoris[8] contegens', iuxta quod Cassiodorus[9] dicit: *Decet quemque honorem, quem gerit nomine, ac moribus exhibere*[s].
1303. Monasterium Cysterciensis ordinis in Swevorum partibus Erbrotstain[t], alio nomine Fons-regis dictum, fundavit et[u], ut abbati de Salem subesset, procuracione et solli-

a) *uncis inclusa a Ioh. deleta B 1, exhibent B 2. D, om. A 2.* b) cognatum *ex* regnatum *Ioh. corr. B 2.* c) *sic B 1. 2;* intercmit *D.* d) derelictum *B 2.* e) filio *D 2.* f) radicibus *D.* g) extirp. *B 2.* h) Igitur — excitato *om. A 2.* i) haut *om. D.* k) Wetingen *B 2.* l) a mil. — exhibere *(l. 26) om. A 2.* m) dicencium quod *B 1. 2, a Ioh. corr.* dicentibus *B 1, et ita D.* n) *uncis inclusa a Ioh. deleta B 1, exhibet B 2,* amicis — fundavit *(l. 28) et D.* o) *sic B 1. D 1. 3;* lenis *B 2. D 2.* p) suum th. *B 2.* q) quaque *D.* r) hanc — relinquens *a Ioh. add. B 1, om. B 2, exhibet D.* s) exigere *D.* t) Ebortsteyn *D 1;* Ebrotstain *D 2;* Ebwistain *D 3;* Ebrostain *A 2.* u) et — coronatus *(p. 387, l. 4) om. D.*

1) *Cf. Ottac. v.* 94486—741. 2) *Cf. 2. Reg.* 20, 6—12. 3) *Falkenstein, Altbüron, Schnabelburg.* 4) *Cf. Ottac. v.* 94839—75. 97280—403; *Matth. Neuenburg. l. c.* 5) *Improbabile est quod Matth. Neuenburg. l. c. tradit Albertum primo in monasterio Königsfelden in loco occisionis constructo sepultum esse, cum id a.* 1309. *demum construi coeperit.* 6) *A.* 1309. *Aug.* 29. *Albertus et Adolfus reges Spirae sepulti sunt; cf. et Ottac. v.* 97651—93. 7) *Cf. Cont. Zwetl. III, l. c. p.* 662, *l.* 47: honorabilisque connubii et thori immaculati *(Hebr.* 13, 4*)* continentissimus conservator ubique. 8) *Cf. Esth.* 15, 10: furorem pectoris. 9) *Variae I,* 11, 1.

citudine ordinavit[1]. Hiis[a] virtutum et[b] gemmis clarissi- 1303.
mis exornatus, non diffidendum, quin mortis eius casus
preciosus sit in conspectu Domini[2] estimatus, et ipse
inter agmina celica corona de precioso lapide coronatus*⟩.
Decem liberos[c] vivos[d] superstites reliquit, quorum nomina
superius sunt expressa[3]. Regina astipulacione puerorum
in loco mortis sue monasterium ordinis beati[e] Francisci
fratribus et sororibus eiusdem professionis, quod Campus-
regis dicitur, edificavit[4] et summum altare in loco, ubi 1309.
rex exspiravit[f], in eternam memoriam collocavit, ubi
ipsa se et pueros *recondi post huius vite terminum de- *f. 85'.
putavit. In quo Agnes filia regis, quondam regina
Ungarie, primarium illius fundacionis lapidem se ipsam
in Dei servicio[g] mancipavit[5], ⟨ibi[h] degens, sexagesimum
fructum faciens, alteram Thabitam *plenam bonis operi-* Act. 9, 36.
bus et elemosinis se exhibens, ut Anna[i] die ac nocte
vacans oracionibus, a templo Domini non recedens[6]⟩,
exemplum humilitatis et pietatis omnibus usque hodie[7]
se demonstrat. ⟨Cuius[h] laudes non est necessarium ex-
planare, quia Sydonius[k, 8] in epistola quadam dicit:
*Supervacanei[l] laboris est conspicuos commendare, ac[m] si fax
in sole ambulantibus preferatur*⟩.

*) *Pro deletis Ioh. in marg. scripsit B* 1: monasterium Ci- 1303.
sterciensis ordinis in Suevia, quod Fons-regis dicitur, fund[avit][n].

a) Hiis — expressa *(l. 6) om. A* 2. b) et *delendum cf. infra II, p.* 7, *l.* 4. 5. c) filios *D.* d) sup. vivos *B* 2. e) sancti *D.* f) expir. *B* 2. g) servicium *B* 2. h) *uncis inclusa a Ioh. deleta B* 1, *exhibent B* 2. *D.* i) ōi *D.* k) Sid. *B* 1. 2. *D, a Ioh. corr.* Syd. *B* 1. l) superforanei *Symm.* m) ut si in s. positis facem praeferas *Symm.* n) *uncis inclusa abscisa B* 1.

1) *Cf. supra p.* 335. 2) *Ps.* 115, 15: pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. *O. H.-E.* 3) *Supra p.* 298. *Cf. Cont. can. Salisb., SS. IX, p.* 819, *n.* *; *Cont. Claustroneob. V, ib. p.* 735, *l.* 26 — 33, *in qua quaedam tabula Friderico Pulchro rege adhuc vivente in choro Fontis-regis posita (Liebenau p.* 82, *n.* 1*) exscripta esse videtur.* 4) *Königsfelden, ord. s. Francisci et s. Clarae; cf. Th. v. Liebenau, 'Gesch. d. Klosters Königsfelden' p.* 20 — 26. 5) *Numquam monialis fuit.* 6) *Cf. Luc.* 2, 36. 37. 7) *Obiit a.* 1364. *Iunii* 11. 8) *Immo Symmachus, Epist. III,* 48, *ed. O. Seeck, Auct. antiq. VI,* 1, *p.* 86, *l.* 9.

